

TÜRK SOSYAL BİLİMLER DERNEĞİ

**ULUSAL
SOSYAL
BİLİMLER
KONGRESİ**

ORTA DOĞU TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
İKTİSADİ VE İDARİ BİLİMLER FAKÜLTESİ

**1-3 ŞUBAT
2023**

TÜRK SOSYAL BİLİMLER DERNEĞİ

ULUSAL
SOSYAL
BİLİMLER
KONGRESİ

Düzenleme Kurulu

Prof. Dr. Atilla Eralp
Doç. Dr. Aylin Topal
Prof. Dr. Ayşe Saktanber
Doç. Dr. Barış Çakmur
Dr. Denizcan Kutlu
Prof. Dr. Ebru Voyvoda
Dr. Havva Ezgi Doğru
Doç. Dr. Galip Yalman
Doç. Dr. Gülbiye Yenimahalleli Yaşar
Prof. Dr. Hakan Mihçı
Doç. Dr. Meltem Kayıran
Doç. Dr. Mustafa Kemal Bayırbağ
Prof. Dr. Mustafa Şen
Doç. Dr. Pınar Bedirhanoğlu
Prof. Dr. Tarık Şengül

Kongre Kitabı Editörü

J. Canberk Aydın

Kongre Sekreteryası

Ergün Altuntaş

Oturum Görevlileri

ODTÜ Siyaset Bilimi Topluluğu ve
ODTÜ Ekonomi Topluluğu Öğrencileri

Tasarım ve Baskı

Tasarım ve Baskı : OnAda Tanıtım Basım Prom. Org. San. Ltd. Şti

Basım Yeri

Atalay Matbaacılık - 47911

17. Ulusal Sosyal Bilimler Kongresi

Türk Sosyal Bilimler Derneği, kuruluş yılı olan 1967'den bugüne, yaptığı araştırmalar ve yayınlarla, düzenlediği bilimsel toplantılarla, Türkiye'de sosyal bilimlerin gelişmesine katkıda bulunmayı amaç edinen, "kamu yararına çalışan dernek" statüsüne sahip bir kuruluştur. Derneğimizin öncelik verdiği etkinliklerin biri de, sosyal bilimler alanında çalışanlar için araştırma bulguları ve düşüncelerini paylaşmak, dünyadaki ve Türkiye'deki gelişmeleri birlikte değerlendirmek için bir tartışma ve buluşma ortamı işlevi gören ulusal kongreler düzenlemektir.

Türk Sosyal Bilimler Derneği (TSBD) olarak, ilki 1980 yılında gerçekleştirilen ve ülkenin en önemli sosyal bilimler buluşması olma niteliğini sürdüren Ulusal Sosyal Bilimler Kongreleri'nin 17'ncisini gerçekleştiriyor olmaktan gurur duymaktayız. 1995 yılından bu yana iki yılda bir yapılan Ulusal Sosyal Bilimler Kongreleri, 2021 yılında pandemi nedeniyle yapılamadığı için, 17. Kongre'yi Cumhuriyet'in 100. Yılı'nı kutladığımız 2023 yılında yapmayı kararlaştırmış bulunuyoruz.

1-3 Şubat 2023 tarihlerinde ODTÜ İktisadi İdari Bilimler Fakültesi'nde gerçekleştirilecek 17. Ulusal Sosyal Bilimler Kongresi'ne Türkiye'nin sosyal bilimcileri, her zaman olduğu gibi yoğun ilgi göstermiştir 90 oturumda, 340 bildiri sunuluyor olması, bu ilginin somut bir göstergesidir.

Ulusal Sosyal Bilimler Kongrelerinin artık gelenekleri arasına giren bir mesleki dayanışma duyarlılığıyla, geçen kongreden bu yana aramızdan ayrılan değerli bilim insanlarımızdan, Rona Aybay, Fikret Şenses, Tuncer Bulutay, Nazif Ekzen, Metin Çulhaoğlu, Erdal Yavuz, Ümit Hassan, Gülten Kutsal, Pir Ali Kaya ve TSBD'nin eski yönetim kurulu üyesi İşaya Üşür'ü saygıyla anmakta ve katkılarını taze tutmak için anılarına oturumlar düzenlemekteyiz. Bu yıl ki Kongrede, yakında kaybedilen değerli bir siyasal iktisatçı, Simon Clarke anısına öğrencilerinin düzenlediği bir oturum da yer almaktadır.

ODTÜ İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dekanlığına, 17 Kongre'nin basılı malzemelerinin üretilmesine katkı yapan Friedrich Ebert Stiftung Türkiye Temsilciliğine ve düzenlemede emeği geçen herkese teşekkür ediyor, 17. Ulusal Sosyal Bilimler Kongresi'ne ve katılımcılarına başarılar diliyoruz.

Türk Sosyal Bilimler Derneği
Yönetim Kurulu

AÇILIŞ KONUŞMALARI VE AÇILIŞ BİLDİRİSİ

İİBF B Binası
G110

Açılış Konuşmaları

Doç. Dr. Fatih Tayfur,
İİBF Dekan Yardımcısı
Doç.Dr. Galip Yalman,
TSBD Yönetim Kurulu Başkanı
10.00-10.30

Açılış Bildirisi

Prof. Dr. Oğuz Oyan
10.30-11.30

Belgesel Gösterimi: "İstanbul'da İktisat"

Yönetmen: Dr. Çiğdem Boz

G110
11.45-13.15

1 ŞUBAT 2023 ÇARŞAMBA

	11.45-13.15	ARA	13.30-15.15	ARA	15.30-17.15
G101	Belgesel Gösterimi: "İstanbul'da İktisat"		Emek Oturumu 1: Türkiye Emek Tarihinden Kesitler		Emek Oturumu 2: Türkiye'de Emegin Güncel Sorunları
G102			İşaya Üşür Anısına: İktisat, Tarih ve Felsefe		Türkiye'de Borçlanma
G104			Dönüşen Çin: 2000'lerde Yerel, Ulusal ve Küresel Dinamikler		Asya'da Uluslararası Meseleler
G106			Sosyal Teori		İklim Değişimi, Çevre Hakkı, Adil Geçiş
G107			Kırsalda Kadın Olmak		21. Yüzyılda Bakım ve Toplumsal Yeniden Üretim: Krizler ve Mücadele Olanakları
G108			Cumhuriyet'in Yönetimi		Cumhuriyet'in Halkı
G109			Doğan Ergun Sosyolojisi		Toplumsal Hafıza
G202			Türkiye Emek Hareketinde 2010 Sonrası Gerçekleşen Başarılı Mobilizasyonlar ve Sonuçları		Türkiye'de Sağ Popülizm
G204			Dijitalleşme, Siyaset		Dijitalleşme, Gözetim
G206			Dönemler, Kuşaklar, Edebiyat		Dikey Kentlerin Ekonomi Politigi
G208			Rona Aybay Anısına: Türkiye'de Rejim Tartışmaları		Devletin Otoriter Dönüşümü

2 ŞUBAT 2023 PERŞEMBE

	09.00-10.30	ARA	10.45-12.30	ARA	13.30-15.15
G101	19. Yüzyılda Batı Anadolu'da Emekçi Sınıflar (1)		19. Yüzyılda Batı Anadolu'da Çiftlik Sahipleri (2)		Güvencesizlik Tartışmaları
G102	İktisadi Düşünce Tarihi		Fikret Şenses Anısına: Türkiye Ekonomisi ve Finansallaşma		Tuncay Bulutay Anısına: Ödemeler Dengesi Üzerine (1)
G104	Türkiye'nin İnsani Yardımları		Türk Dışişleri Bakanlığının Kurumsal Tarihi: Teşkilat Yapısı ve Dönüşümü (1920-2020)		Türkiye-Avrupa Birliği İlişkilerinde Güncel Konular (Mediate Jean Monnet Modülü Oturumu)
G106			Tarımsal-Kırsal Dönüşüm		Türkiye'de Sağlıkta Dönüşüm
G107	Kadın ve Toplumsal Cinsiyet: Uluslararası Dinamikler		Toplumsal Cinsiyet ve Sınıf Ekseninde 'Kent Hakkı'na Feminist Bakışlar		Şiddet ve Kadın
G108	Abdülhamit Dönemi Osmanlı Siyaseti		Cumhuriyet'e Uyum: Toplumsal Dönüşüm ve Muhalefet		Alternatif Düzen Arayışları ve Cumhuriyet
G109	İlişkisel Sosyolojik Karma Desen Araştırma Pratikleri (1)		İlişkisel Sosyolojik Karma Desen Araştırma Pratikleri (2)		Eğitimde Güncel Sorunlar
G202	Edebiyat ve Siyaset		Erkeklik		Türkiye'de Sol Düşünce Tarihi
G204	Ortadoğu'da Siyaset		Küresel Hegemonya ve Batı Kapitalizmi		Karşılaştırmalı Çerçeveden Latin Amerika Deneyimleri
G206			Medyada Temsil		Medya ve Sosyal Medyada Düzenleme
G208	Güneyde Devleti Tartışmak		AKP Döneminde Ordunun Dönüşümü		Ümit Hassan Anısına: Güncel Siyaset Üzerine Kuramsal Tartışmalar

3 ŞUBAT 2023 CUMA		9.00-10.30	ARA	10.45-12.30	ARA	13.30-15.15
	G101	Textum Dergi Oturumu: Türkiye'de Gençlik, Çalışma ve Duygular		İşçi Sağlığının Ekonomi Politikası		Yeni Ekonomiler, Yeni İşler, Yeni İşçiler
	G102			Erdal Yavuz Anısına: Türkiye İktisat Tarihi		Ahmet Acar Anısına: Yüksek Öğretim ve Sorunları
	G104	Dış Politika Yapımını Anlamak		Geçmişten Bugüne Azınlıklar ve Diaspora		Suriyeli Mülteciler Sorunu
	G106	Neoliberalizm Üzerine Kuramsal Tartışmalar		Devlet, Cezalandırma, Şiddet		Devrimci Öznellik ve Hümanizm
	G107	Kadın, Kimlik, Sivil Toplum		Kooperatiflerin Geleceği, Geleceğin Kooperatifleri		Toplumsal Cinsiyet-Etnik Kimlik Kesişiminde Emek
	G108	Erken Cumhuriyet Döneminde Siyaset		Cumhuriyet ve Kadın		Erken Cumhuriyet Döneminden Bugüne Kent ve Barınma
	G109	Ebeveynlik		Çocuk, Toplum, Siyaset		
	G202			Din ve Toplumsal İlişkiler		Türkiye'de Siyasi Partiler
	G204	Kapitalizme Karşı Demokrasi: Demokrasi ve Kapitalizm Neden Bağdaşmaz?		Avrupa'da Siyasal Partiler		Gıda Krizinin Ekonomi-Politikası
G206			Kentsel Mücadeleler ve Kent Hakkı		Türkiye'de Gazetecilik Eğitimi: Sınırlar, Beklentiler, Arayışlar	
G208	Kemalizm Üzerine Tartışmalar		Kitap Tanıtımı - 21. Yüzyılda Devletin Dönüşümü: Otoriterleşme, Kriz ve Hegemonya - Galip Yalman'a Armağan		Simon Clarke Anısına: Kapitalist Devleti Tarihselleştirmek	

3 ŞUBAT 2023 CUMA

G110

KAPANIŞ OTURUMU
İİBF B Binası G110

100. Yılında Cumhuriyet

Oturum Başkanı: Pınar Bedirhanoğlu
Korkut Boratav
Seyhan Erdoğdu
Cenk Saraçoğlu
Bediz Yılmaz

17. ULUSAL SOSYAL BİLİMLER KONGRESİ

Şubat
01

Çarşamba

Şubat
01

Çarşamba

17. ULUSAL SOSYAL BİLİMLER KONGRESİ

AÇILIŞ KONUŞMALARINI VE AÇILIŞ BİLDİRİSİ

Açılış Konuşmaları

İİBF B Binası G110

10.00-10.30

Fatih Tayfur

İİBF Dekan Yardımcısı

Galip Yalman

TSBD Yönetim Kurulu

Başkanı

Açılış Bildirisi

10.30-11.30

Oğuz Oyan

100. Yılında Cumhuriyetin Ekonomik ve Siyasi Dinamikleri

Yönetmen: Çiğdem Boz

Belgesel Gösterimi: “İstanbul’da İktisat”

11.45-13.15

OTURUM 1

13.30-15.15

G101

Gülten Kutsal Anısına

EMEK OTURUMU (1)

TÜRKİYE EMEK TARİHİNDEN KESİTLER

Oturum Başkanı: Seyhan Erdoğan

- Ahmet Makal Türkiye’de Sendikalar ve Sanat: Açmazlar ve Olanaklar
- Orhan Ürüncan Yücel
- Özge Kahraman Ersöz
- Gülay Toksöz Göçmen Kadınlara Emek Penceresinden Tarihsel Bir Bakış
- Feyza Turgay Türk Sosyal Politika Tarihi Açısından Önemli Bir Yayın: Çalışma Dergisi (1945-1950)
- Aziz Çelik
- Denizcan Kutlu Kamu İşletmeciliğini Geliştirme Merkezi (KİGEM): Türkiye’de Özelleştirme Karşısı Mücadelede Özgün Bir Deneyim

17. ULUSAL SOSYAL BİLİMLER KONGRESİ

Şubat
01

Çarşamba

EMEK OTURUMU (2)

15.30-17.15

G101

Pir Ali Kaya Anısına

TÜRKİYE'DE EMEĞİN GÜNCEL SORUNLARI

Oturum Başkanı: Ahmet Selamoğlu

- Kuvvet Lordoğlu Rekabet ya da Yıkım: Bir Alandaki Sendikal Rekabetin Kısa Bir Öyküsü
- Aziz Çelik Anayasa Mahkemesi Kararı Işığında ve Çalışma Hakkı ile Ayrımcılık Yasağı Açısından Akademik İhraçlar İşçinin İş İlişkisinde Kişilik Haklarının Korunması, Mobbing ve Yargı Kararları
- Murat Özveri Sağlık Hizmetleri Dönüşürken Hekim Emegi Nasıl Dönüştü? Proleterleşme, Şiddet ve Göç
- Çağla Ünlütürk

Şubat
01

Çarşamba

17. ULUSAL SOSYAL BİLİMLER KONGRESİ

OTURUM 2

13.30-15.15

G102

İŞAYA ÜŞÜR ANISINA:

İKTİSAT, TARİH VE FELSEFE

Oturum Başkanı: Mustafa Kemal Doğru

- Gazi Vural John Maynard Keynes'in İstihdam Faiz ve Para'nın Genel Teorisi'nin Türkçe Serüveni
- Ahmet Arif Eren Adam Smith Sorununa Yeni Bir Bakış: Cumhuriyetçi mi? Liberal mi?
- Eren Kırmızıaltın Baskın İktisadın Rasyonalite Arsayımı: Araçsal Rasyonalite
- Mesut Sert Bir Girişimci "Burjuva" Olarak "Bay Peachum" ya da Sombart vs. Brecht
- Yeliz Sarıöz Gökten Büyümenin Sınırları: Bir Alternatif Olarak Büyümeme

OTURUM 3

13.30-15.15

G104

**DÖNÜŞEN ÇİN: 2000'LERDE YEREL,
ULUSAL VE KÜRESEL DİNAMİKLER****Oturum Başkanı: Şerif Onur Bahçecik**

- Ceren Ergenç Çin'in Kuşak Yol Girişimi Yatırımları ve Türkiye'de Rejimin Dönüşümü
- Derya Göçer
- Sırma Altun 2000'lerde Çin Komünist Partisi Genel Sekreterlerinin Konuşmalarında Çevre ve Dijitalleşme Politikalarının Söylemsel Dönüşümü
- Emre Demir
- Veysel Tekdal Çin'in Uluslararası Altyapı Yatırımlarının Özgünlüğünü Tartışmak: Devlet Sermayesi ve Küresel Kalkınma İşbirliği Düzeni

OTURUM 4

13.30-15.15

G106

SOSYAL TEORİ**Oturum Başkanı: Fatma Umut Beşpınar**

- Ali Orhan Yılmaz Klasik Sosyolojik Teorinin Muhafazakâr Kökenleri
- Ceyhan Gürkan Modern Toplum Yapısının İki Tarihsel Temel Özelliği Olarak Soyutlama ve Rasyonalizasyon Üzerine Bugün Düşünmek
- Eylül Tuğçe Alınacıık Sosyolojinin Görünmez Failleri

OTURUM 5

13.30-15.15

G107

Oturum Başkanı: Coşku Çelik

- Bengü Kurtege Sefer Tohum Toplayan Kadınlar Söylemini Yeniden Düşünmek: Kadın Kooperatifinde Tohum Toplamayı
- Burcu Saka Kırsal Dönüşüm ve Kadın Emeği: Ayvacık, Çanakkale Bölgesinde Bir Sözlü Tarih Çalışması
- Elif S. Mura
- Evrim Yılmaz Toprağa Dönüş, Ekofeminizm ve Kadın Çiftçiler
- Merve Kaya Şahin

OTURUM 6

13.30-15.15

G108

CUMHURİYET'İN YÖNETİMİ**Oturum Başkanı: Nuray Ertürk Keskin**

- Fatma Eda Çelik Erken Cumhuriyet Döneminde Yönetime Dair Karar Vermeme
- Aslı Yılmaz Uçar Kuruluş Döneminde Merkezileşme- Âdem-i Merkezileşme Tartışmaları ve Köy Kanunu
- Meryem Çakır Kantarcıoğlu
- Nuray Ertürk Keskin Türkiye'de Devlet İnhisarı Sistemi: "Asri Bir Hükümet Şekli Almak ve Memleketi İmar Etmek"
- Duru Çiğdem Şimşek Yönetimi Tarihi Bütünlüğü İçinde Görmek: 1920'li Yıllarda Devlet ve Sanat

17. ULUSAL SOSYAL BİLİMLER KONGRESİ Çarşamba

Şubat
01

Şubat
01

Çarşamba 17. ULUSAL SOSYAL BİLİMLER KONGRESİ

OTURUM 7

13.30-15.15

G109

DOĞAN ERGUN SOSYOLOJİSİ

Oturum Başkanı: Ayça Ergun

- Hakan Reyhan Doğan Ergun Sosyolojisinde Türk Bireyi Kuramı: Türkiye'deki Devletçilik Tartışmaları Üzerinden Bir Değerlendirme
- Kurtuluş Kayalı Doğan Ergun'un Yaklaşımlarının Türkiye'de Sosyal Bilimlerin Gelişimindeki Kritik İşlevi
- Ahmet Yıldız Edebiyat Dostu Türk Bilim İnsanı Olarak Doğan Ergun'un Son Kitaplarından İlkisi Üzerine

OTURUM 8

13.30-15.15

G202

Toplumsal Muhalefet ve Alternatif Arayışlar

Oturum Başkanı: Kürşad Ertuğrul

- Alpkan Birelma Türkiye Emek Hareketinde 2010 Sonrası Gerçekleşen Başarılı Mobilizasyonlar ve Sonuçları
- Eylem Akdeniz Göker Yurttaşın Devletle
- Mehdi Aspar İmtihani: Aktif Yurttaşlık Pratiği Olarak Cumartesi Anneleri
- Metehan Cömert Gündelik Hayatın Gediklerinde 'Otonom'u Aramak: Fındıklı ve Meci Kültürü
- Serhat Saatci Meslek Kuruluşlarının İfade Özgürlüğü ve TMMOB Hakkında AYM Kararı
- Merve Fidan Vicdanen Rahatım, Değiştirmeye Hazırım: Türkiye'de Vicdani Reddin Yeni Toplumsal Hareketler Bağlamında Bir Okuması
- Sibel Bekiroğlu

17. ULUSAL SOSYAL BİLİMLER KONGRESİ

Şubat
01

Çarşamba

OTURUM 9

13.30-15.15

G204

Dijitalleşme ve Siyaset

Oturum Başkanı: Yılmaz Üstüner

- Orkun Saip Durmaz Yeni Şişede Eski Bir Şarap: Teknoloji-İstihdam İlişkisinde Dijital Emperyalizm
- Seçkin Özsoy Yükseköğretimde Dijitalleşme ve Demokrasi Krizi
- Erkan Erdil Bölgesel Yenilik Sistemleri ve Akıllı Uzmanlaşma: Siyasa Tartışmaları

Şubat
01

Çarşamba

17. ULUSAL SOSYAL BİLİMLER KONGRESİ

OTURUM 10

13.30-15.15

G208

RONA AYBAY ANISINA:

TÜRKİYE'DE REJİM TARTIŞMALARI

Oturum Başkanı: Ali Rıza Aydın

- Kadir Aras Çift Meclis Sistemi ve Türkiye
- Turgay Kahveci Yönetimde İstikrar Arayışı Bağlamında Güçlendirilmiş Parlamenter Sistem Tartışmaları
- Mustafa Bayram Mısıır Türkiye'de Yeni Anayasa Arayışları ve Şili'nin Yeni Anayasa Yapım Sürecinden Alınacak Dersler
- Zelal Pelin Doğan

OTURUM 11

15.30-17.15

G102

TÜRKİYE'DE BORÇLANMA

Oturum Başkanı: Aziz Konukman

- Beyza Nur Aman Türkiye'de Hanehalkı Borçluluğu: TÜİK-GYKA
- Hasan Tekgüç Verilerinin Analizi
- Muhammet Refik Nükte
- Berkay Ayhan
- Muhammet Refik Nükte Hanehalkı Borçluluğu Literatürü: Nedenler, Örüntüler ve Politika Önerileri
- Beyza Nur Aman
- Berkay Ayhan
- Pelin Kılınçarslan Finansallaşan Toplumsal Yeniden Üretim ve Finansallaşan Öznellikler Bağlamında Borçlanma İlişkilerinin Dönüşümü
- Hawa Ezgi Doğru Türkiye'de Öğrenci Borçluluğu Krizinin Ekonomi Politığı

Şubat
01

17. ULUSAL SOSYAL BİLİMLER KONGRESİ Çarşamba

OTURUM 12

15.30-17.15

G104

ASYA'DA ULUSAŞIRI MESELELER

Oturum Başkanı: Emre Demir

- Şerif Onur Bahçecik Geleneksel Güvenliğin Ötesi: Çevre Sorunlarında ASEAN'ın Rolü
- Hatice Çelik Güney Kore'nin Dış Yardım Tarihi: Sistematik Bir Literatür Analizi
- Kerem Kılıçdaroğlu Güney Kore ve Kuzey Kore İlişkilerinde Sivil Toplumun Rolü
- Kerim Sert Hindistan'da Enerji Geçiş: Kömürün Kullanımından Kaldırılması

OTURUM 13

15.30-17.15

G106

İKLİM DEĞİŞİMİ, ÇEVRE HAKKI, ADİL GEÇİŞ

Oturum Başkanı: Y. Doğan Çetinkaya

- Ömür Kurt Su Hakkı ve Kolektif Haklar: Eleştirel Bir Yaklaşım
- Emine Akyel Adil Geçiş Hakedenler: Kömür Madencilerinin Geleceği
- Mehmet Okan Balcı Toplumsal Ekoloji
- Melike Atlıg Yaklaşımı Çerçevesinde Üçüncü Kuşak Haklar: Çevre Hakkı ve Çözüm Önerilerinin Analizi

Şubat
01

Çarşamba 17. ULUSAL SOSYAL BİLİMLER KONGRESİ

OTURUM 14

15.30-17.15

G107

21. YÜZYILDA BAKIM VE TOPLUMSAL YENİDEN ÜRETİM: KRİZLER VE MÜCADELE OLANAKLARI

Oturum Başkanı: Melda Yaman

- Ali Yalçın Göymen Toplumsal Yeniden Üretim Krizi ve Müsterekler Siyaseti
- Coşku Çelik Tarım Krizinden Bakım Krizine: Gıdanın Toplumsal Yeniden Üretimi
- Deniz Ay Belediye Kreşleri: Kent Politikası ve Sosyal Politika Kesişiminde Bakım Rejiminin Analizi
- Ezgi Pınar Toplumsal Yeniden Üretimin Bir Uğrağı Olarak Okul

OTURUM 15

15.30-17.15

G108

CUMHURİYET'İN HALKI

Oturum Başkanı: E. Attila Aytekin

- Yelda Kaya Cumhuriyetin Bir "Halkı" Var mıydı?
- E. Attila Aytekin İmparatorluktan Cumhuriyete Geçişte Devlet ve Köylüler
- İbrahim Can Usta Cumhuriyet Devrimi'nin Taşraya Yansımaları: 1920'ler Anadolu'sunda Hayvancılık Örneği
- Neslişah Leman Cumhuriyet'in Kuruluşunda Sol İdeoloji

17. ULUSAL SOSYAL BİLİMLER KONGRESİ

Şubat
01

Çarşamba

OTURUM 16

15.30-17.15

G109

TOPLUMSAL HAFIZA

Oturum Başkanı: **Aytek Soner Alpan**

- Aytek Soner Alpan "Ç' an erotas Kemal Pasa ç' eda pos pernusame..." 1923 Türk-Yunan Nüfus Mübadelesi'nin Ardından Giritli Kimliği: Tarih ve Bellek
- Christina Zenginoğlu Anı(t) Romanın Dügümledikleri: '55 ve Hafıza Boğumu
- Ece Çim Almanya-Türkiye İşgücü Anlaşmasının Hafıza-Mekânları
- E. Zeynep Suda Toplumsal Hafızada Girit
- Hande Tatoğlu Toplumsal Hafızanın Mekandaki İzleri: Üsküdar'da Kadınların Anısını Yaşatan Sokaklar

Şubat
01

Çarşamba

17. ULUSAL SOSYAL BİLİMLER KONGRESİ

OTURUM 17

15.30-17.15

G202

TÜRKİYE'DE SAĞ POPÜLİZM

Oturum Başkanı: **Ayşe Güneş Ayata**

- Tuğçe Erçetin Dışlayıcı Sağ-kanat Popülizm İle Nasıl Bir Mücadele: Türkiye Örneği
- Cemil Boyraz
- Rahşan İnal Türkiye'de Spor ve Hegemonya
- Hünkâr Özgü Alıcı "Her Şey Halk İçin!": AKP Dönemi Sağ Popülizmin Dönüşümünü Makbul Halk Tarifi Üzerinden Okumak
- Kürşat Çınar Türkiye'de Sağ Popülizmin Mekânsal ve Tarihsel Bir Analizi: DP, ANAP ve AKP Vakalarının Karşılaştırmalı Bir İncelemesi

OTURUM 18

15.30-17.15

G204

DİJİTALLEŞME VE GÖZETİM

Oturum Başkanı: **Barış Çakmur**

- Bengi Bezirgan Tanış Belleğin Güvenlikleştirilmesi Karşısında Protez Bellek
- Ceren Bilgici Veri Mahremiyeti ve Gözetim Bağlamında
- Özge Özkök Şişman Gözetimin Dijitalleşmesi: Pandemi Sürecinde Yeni Gözetim Biçimleri
- Zübeyde Demircioğlu

17. ULUSAL SOSYAL BİLİMLER KONGRESİ

Şubat
01

Çarşamba

OTURUM 19

15.30-17.15

G206

DIKEY KENTLERİN EKONOMİ POLİTİĞİ

Oturum Başkanı: Güven Sargın

- Cengiz Ekiz Dikey Dünya: Göksel Otoritenin Kuruluşu
- M. Ozan Yıldırım Türkiye'nin Konut Satın Alınabilirliği Krizi: Nedenleri ve Sonuçları
- Adem Açar İstanbul'da Sermayenin Güç Temsili olarak Gökdelenler: Sapphire Örneği

OTURUM 20

15.30-17.15

G208

DEVLETİN OTORİTER DÖNÜŞÜMÜ

Oturum Başkanı: İsmet Akça

- Tayfun Yıldırım AKP Döneminde Kapitalist Devletin Otoriter Dönüşümü
- Hande Beyza Doğdu Türkiye'de OHAL Döneminde Grev Yasaklarının Otoriterleşmeye Katkısı (2016-2018)
- Müge Neda Altınoklu Hegemonyanın Krizinde Taksiciler: Çıkar Temsiliyeti, Mülkiyet ve Sağ İdeoloji

Şubat
02

Perşembe

17. ULUSAL SOSYAL BİLİMLER KONGRESİ

OTURUM 21

09.00-10.30

G101

19. YÜZYILDA BATI ANADOLU'DA EMEKÇİ SINIFLAR (1)

Oturum Başkanı: Alp Yücel Kaya

- Firdevs Bulut 19. Yüzyıl Ortasında İzmir Kentsel ve Kırsal Alanında Emekçi Sınıflar
- Sezen Yılmaz 19. Yüzyıl Batı Anadolu Kırsalında Kadının Görünmeyen Emeği
- Ali Onur Peker 1863 Çeşme Kazası Ahalisi Beyanamesi ve "Paftos Meselesi"

17. ULUSAL SOSYAL BİLİMLER KONGRESİ

Şubat
02

Perşembe

10.45-12.30

G101

19. YÜZYILDA BATI ANADOLU'DA ÇİFTLİK SAHIPLERİ (2)

Oturum Başkanı: Sinan Yıldırım

- Firdevs Bulut 19. Yüzyılda Menemen
- İmran Azat Günseli Ovası'nda Büyük Toprak Sahipliği ve Kiracılık İlişkileri
- Hıdır Bozkurt
- Ahmet Bulut Tamgöğü
- Umur Gündoğdu 19. Yüzyılda Gediz Ovasında Büyük Toprak Sahipliği ve Köylü İsyantları
- Hıdır Bozkurt 19. Yüzyılda Büyük Menderes Ovasında Toplumsal ve İktisadi Değişim
- Hamza Erdem 20. Yüzyıl Başında İzmir Seydiköy'de
- İmran Azat Günseli Madam Adamapulo'nun Çiftliği ve Köylülerin Mülksüzleşmesi
- Ahmet Bulut Tamgöğü

Şubat
02

Perşembe

17. ULUSAL SOSYAL BİLİMLER KONGRESİ

OTURUM 22

09.00-10.30

G102

İKTİSADİ DÜŞÜNCE TARİHİ

Oturum Başkanı: Çınla Akdere

- Ayten Nahide Korkmaz John Stuart Mill Perspektifinden Etik ve Yeni İktisadi İnsan
- Berna Arsoy Adam Smith'in Sempati Kuramına Yönelik Sınıfsal Bir Çözümleme
- Muammer Kaymak Adam Smith ve Thorstein Veblen'in Tuhaf Olmayan Yol Arkadaşlığı: Reel Kapitalizme karşı Üretici Güçler Kapitalizmi
- M. Gürsan Şenalp

OTURUM 23

09.00-10.30

G104

TÜRKİYE'NİN İNSANİ YARDIMLARI

Oturum Başkanı: Efser Rana Coşkun Türkmen

- Basri Alp Akıncı Türkiye'nin Afrika'ya Dış Yardımlarının Coşçu Açıklaması
- Erdem Kayserilioğlu Hediye Kuramları Işığında Türkiye'nin Somali'deki Yardım Siyasetinin İncelemesi
- Şerif Onur Bahçecik İnsani Yardım Alanında Türkiye'de Devlet ve Sivil
- Yunus Turhan Toplum Örgütleri İlişkisi

OTURUM 24

09.00-10.30

G107

**KADIN VE TOPLUMSAL CİNSİYET:
ULUSLARARASI DİNAMİKLER****Oturum Başkanı: Özlem Tür**

- Gökten Doğangün Toplumsal Cinsiyet İdeolojisi Karşıtlığının Jeopolitiği: Rusya'da Batıya Meydan Okumanın Aracı Olarak Geleneksel Değerler
- Emel Coşkun Türkiye'de Sınır Ötesi Evlilikler ve Kadına Yönelik Şiddet: Kırgızistanlı Kadınlar Örneği
- Helga Rittersberger Tılıç COVID-19 Sürecinde
- Gizem Kolbaşı Muyan Ulusötesi Çiftler: Hollanda Örneği
- Zehra Yılmaz Avrupa'da Türk İslamı'nın Sonuna Gelinirken Kadınların Değişen Rolü

OTURUM 25

09.00-10.30

G108

ABDÜLHAMİT DÖNEMİ OSMANLI SİYASETİ**Oturum Başkanı: Nesim Şeker**

- Tutku Akın II. Abdülhamid Döneminde Milli Aşireti
- Deniz Ali Uyan Osmanlı Taşrasında Çatışma Dinamiklerine Sınıf Perspektifinden Bakmak: Abdülhamid Rejimi ve Arnavut Prizren Birliği
- Hülya Eraslan II. Meşrutiyetin İlanından Sonra Osmanlı Ermeni Basınında II. Abdülhamit İmajı
- Korhan Mühürçüoğlu "Ütopycı Bireycilik" ve Geç Osmanlı Dönemi Modernite Tartışması

OTURUM 26

09.00-10.30

G109

**İLİŞKİSEL SOSYOLOJİK KARMA DESEN
ARAŞTIRMA PRATİKLERİ (1)****Oturum Başkanı: Aytül Kasapoğlu**

- Alev Akbal Sağlıkta Pratiklerin İlişkisel Karma Desen Analizi
- Murat Koçanlı 2009-2019 Arası Düzensiz Göç ve Jandarmada İlişkisinde Karma Desen Çalışma
- Ahmet Faruk Koşar Covid-19 Pandemi Sürecinde Türkiye Emekliler Derneği'nin Karma Desen İlişkisel Analizi

17. ULUSAL SOSYAL BİLİMLER KONGRESİ

Şubat
02

Perşembe

Şubat
02

Perşembe

17. ULUSAL SOSYAL BİLİMLER KONGRESİ

10.45-12.30

G109

İLİŞKİSEL SOSYOLOJİK KARMA DESEN ARAŞTIRMA PRATİKLERİ (2)

Oturum Başkanı: **Aytül Kasapoğlu**

- Simay Özlü Diniz Ankara'da Kentleşme, Mutluluk ve Bahçecilik İlişkisinde Karma Desen
- Çiğdem Yel İlişkisel Karma Desen Bağlamında İnsan-Çevre Etkileşimi: Menderes Örneği
- Deniz Yerli Covid-19 Pandemi Sürecinde Teknoloji Kullanımı: Karma Desen İlişkisel Sosyolojik Bir Analiz

OTURUM 27

09.00-10.30

G202

EDEBİYAT VE SİYASET

Oturum Başkanı: **Besim Can Zırh**

- Belgin Tarhan Yazın Kadını Leyla Erbil'in Anlatılarında Türkiye Toplumu
- Mehmet Arı Edebiyatta Siyaset: İzmir Suikastını Konu Alan İki Romanın Karşılaştırmalı Değerlendirmesi (Kurt Kanunu ve Üç Aliler Divanı)
- Mehmet Şamil Dayanç Süreklilik, Değişim ve Kopuş Salınımında 1950 Kuşağı: Kuşak Çalışmaları Edebiyat Tarihlerine Ne Katar?
- Metin Yüksel Elaeddin Seccadi, Kurdewari ve Négritude

OTURUM 28

09.00-10.30

G204

ORTADOĞU'DA SİYASET

Oturum Başkanı: **Meliha Altunışık**

- Ertuğrul Atlı Abdülfettah El-Sisi Döneminde Mısır Ulusal Kimliğinin Dönüşümü (2013-2022)
- Başak Özoral Arap Körfez Monarşilerinde Küreselleşme ve Neoliberalizm: Katar ve Birleşik Emirlikleri Örnekleri
- İke Civelekoğlu

OTURUM 29

09.00-10.30

G208

GÜNEY'DE DEVLETİ TARTIŞMAK

Oturum Başkanı: **Kazım Ateş**

- İhsan Ercan Sadi Yolsuzlukla Mücadele, "Devletin Aczi" Söylemi ve Açık Yönetişim
- Gizem Sema 100 Yılında Türkiye: Kriz Yönetiminin Krizi
- Pınar Kahya Hindistan'da(n) Devleti Tartışmak

17. ULUSAL SOSYAL BİLİMLER KONGRESİ

Şubat
02

Perşembe

OTURUM 30

10.45-12.30

G102

**FİKRET ŞENSES ANISINA:
TÜRKİYE EKONOMİSİ VE FİNANSALLAŞMA**

Oturum Başkanı: Sevinç Mıhçı

- Elif Karaçimen Ekonominin Genel Dengesine Dair bir Analiz Üzerinden Türkiye'de Finansallaşma
- Mustafa Öziş AKP'li Yıllarda Türkiye
- Ferda Dönmez Atbaşı Ekonomisi: Panoramik Bir Değerlendirme
- M. Meryem Kurtulmuş
- Duygu Kabak Türkiye'de Devlet-Sermaye İlişkisinin Dönüşümünü Kamu-Özel Ortaklığı Üzerinden Okumak
- Ozan Mutlu Kârlar Düşerken: Dünya ve Türkiye Kapitalizminden Kriz Manzaraları
- Aylin Soydan Çevre Ülkelerin Finansallaşmasında Devletin Rolü ve Dönüşümü: Türkiye Örneği

Şubat
02

Perşembe

17. ULUSAL SOSYAL BİLİMLER KONGRESİ

OTURUM 31

10.45-12.30

G104

**TÜRK DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI'NIN KURUMSAL
TARİHİ: TEŞKİLAT YAPISI VE DÖNÜŞÜMÜ
(1920-2020)**

Oturum Başkanı: Melek Fırat

- Çağdaş Sümer Dışişleri Bakanlığı Teşkilatının Doğuşu ve Konsolidasyonu (1920-1950)
- Pınar Çağlayan Soğuk Savaş'ın Sıcak Yıllarında Dışişleri Bakanlığının Kurumsal Dönüşümü (1950-1980)
- Özge Özkoç Dışişleri Bakanlığı Teşkilatının Yeniden Yapılanması (1980-2010)
- Nuri Yeşilyurt Dışişleri Bakanlığında Büyük Dönüşüm ve Artçı Şokları (2010-2020)

17. ULUSAL SOSYAL BİLİMLER KONGRESİ

Şubat
02

Perşembe

Şubat
02

Perşembe

17. ULUSAL SOSYAL BİLİMLER KONGRESİ

OTURUM 32

10.45-12.30

G106

TARIMSAL-KIRSAL DÖNÜŞÜM

Oturum Başkanı: Seven Ağır

- Sinem Atay Günümüz Büyükşehirlerinde Çözülemeyen Bir Sorun Haline Gelen Kırsal Mahalle/Kırsal Alan Konusu
- Talha Kutay Sözleşmeli Tarım Karşılıklı Yarar mı Sağlıyor Yoksa Kapitalist Sömürü Artışına mı Neden Oluyor?: Türkiye'de Yapılan Saha Çalışmaları Üzerinden Bir Değerlendirme
- Cuma Yıldırım Türkiye'de Tarım Sektörünün Yönetimi: Saha Araştırmasından Notlar

OTURUM 33

10.45-12.30

G107

TOPLUMSAL CİNSİYET VE SINIF EKSENİNDE 'KENT HAKKI'NA FEMİNİST BAKIŞLAR

Oturum Başkanı: Şerife Geniş

- Şerife Geniş Eşitsizlik Mekânları Olarak Kentler ve Kadınların Kent Hakkı
- Selda Tuncer Özgür ve Korkusuzca Yaşamak: Feminist Bir Talep Olarak Kadınların Kent Hakkı
- Gökben Demirbaş Kent Hakkı: Kadınlar için Şenlikli Bir Kentsel Yaşamı Talep Etmek
- Leyla Bektaş Ata Kent Hakkının Sınırlarını Adımlayarak Esnetmek: Kenti Gezen Kadınlar

OTURUM 34

10.45-12.30

G108

CUMHURİYET'E UYUM: TOPLUMSAL DÖNÜŞÜM VE MUHALEFET

Oturum Başkanı: İlker Aytürk

- Ömer Turan 1923-1950 Dönemi İçin Bir Tarihsel Sosyoloji Modeli Önerisi
- Erol Ülker Meslekî Temsil, Halk İdaresi ve Cumhuriyet Fikri
- Ayşe Köse Badur Cumhuriyet'in Muhalifleri
- Ebru Akçasu Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Emine Semiye'nin Sesi

17. ULUSAL SOSYAL BİLİMLER KONGRESİ

Şubat
02

Perşembe

Şubat
02

Perşembe

17. ULUSAL SOSYAL BİLİMLER KONGRESİ

OTURUM 35

10.45-12.30

G202

ERKEKLİK

Oturum Başkanı: Zeynep Beşpınar

- Atilla Barutçu Zonguldak'ta İşçi Sınıfı
- Fatma Umur Beşpınar Erkeklikler ve Erken Emeklilik
- Emin Sayır Doğu Taşrasında Erkeklik Halleri: Sessiz Ağlarla İşbirliği Ve Eril Pazarlık
- Leyla Kahraman Yüce Partilerin Siyasetin Erillğine Etkisi: Nevşehir Taşra Örgütlenmeleri Örneği
- Oğuz Can Ok Mutfaktaki Erkekler: Türkiye'de Yemek ve Toplumsal Cinsiyet Arasındaki Karmaşık İlişkiler
- F. Umur Beşpınar Türkiye'de Erkekliğin Babadan Oğula Aktarılmasında Sınıfın Etkisi

OTURUM 36

10.45-12.30

G204

KÜRESEL HEGEMONYA VE BATI KAPİTALİZMİ

Oturum Başkanı: Özlem Kaygusuz

- Necati Ege Keklik Batı'nın Tarihsel Egemenliğinin ve "Proto-Küreselleşme"nin Sınırları: Küreselleşme Paradigması Sarsılırken Küreselleşme Söyleminin Yeni Bir Tarihsel Eleştirisine Doğru
- Suut Doğruel Küreselleşmeden
- Fatma Doğruel Vazgeçme ve Çok Kutuplu Dünyaya Geçiş: İktisadi Bir Değerlendirme
- Ekin Oyan Altuntaş Sermayenin Uluslararası Temsilcisi Olarak Avrupa Birliği ve Lobiler

17. ULUSAL SOSYAL BİLİMLER KONGRESİ

Şubat
02

Perşembe

Şubat
02

Perşembe

17. ULUSAL SOSYAL BİLİMLER KONGRESİ

OTURUM 37

10.45-12.30

G206

MEDYADA TEMSİL

Oturum Başkanı: Ayşe Saktanber

- Mutlu Binark Yeni Kültürel Aracılar
- Gökçe Özsu Müzik Endüstrisinde
- Serra Sezgin Platformlar ve Algoritmik
- Erman M. Demir Beğeni: Türkiye Müzik
- İrem Elbir Endüstrisi, Que Vadis?
- Hatice Daşdan Gündelik Evin Estetiği:
- Gülcan Şener Elimizde Bir Adet Zevkle
- Serpil Karaaslan Döşenmiş Ev Mevcuttur!
- Hatice Daşdan Medyada Görünmeyen:
- Gülcan Şener Muhafazakar Kadının
- Serpil Karaaslan Medyada Temsili Üzerine
- Serpil Karaaslan Bir Araştırma
- Serpil Karaaslan Yeni Medya Araçları ve
- Serpil Karaaslan Yeni Görme Biçimleri:
- Serpil Karaaslan Dijital Kültürde John
- Serpil Karaaslan Berger'i Yeniden Okumak

OTURUM 38

10.45-12.30

G208

AKP DÖNEMİNDE ORDUNUN DÖNÜŞÜMÜ

Oturum Başkanı: Ahmet Bekmen

- Ayşegül Kars Kaynar Didaktik Bir Yargılama
- Ayşegül Kars Kaynar Olarak Darbe Girişimi
- Ayşegül Kars Kaynar Davaları: Ordu, Millet,
- Ayşegül Kars Kaynar Demokrasi
- Hakan Şahin Demokratikleşemeyen
- Hakan Şahin Sivil Kontrol: AKP
- Hakan Şahin Döneminde Sivil-Asker
- Hakan Şahin İlişkilerinin Dönüşümü
- İsmet Akça Türkiye'de Savaş Sanayii-
- Barış Alp Özden nin Ekonomi Politik Analizi

OTURUM 39

13.30-15.15

G101

GÜVENCESİZLİK TARTIŞMALARI

Oturum Başkanı: Bahadır Nurok

- Ahmet Ertan Çölgeçen Güvencesizliği İçselleş-
- Ahmet Ertan Çölgeçen tirmek: Göçmen Kimliği,
- Ahmet Ertan Çölgeçen Enformel İlişkiler ve
- Ahmet Ertan Çölgeçen Prekarizasyon
- Cüneyt Eren Taşeron İşçiden Toplum
- Cüneyt Eren Yararına Program
- Cüneyt Eren Katılımcısına: Kamuda
- Cüneyt Eren Güvencesizliğin
- Cüneyt Eren Dönüşümü
- Hilal Arslan Türkiye'de Algılanan
- Hilal Arslan Mobilite ve Gelir
- Hilal Arslan Eşitsizliğinin Mutlulukla
- Hilal Arslan İlişkisi Üzerine Bir
- Hilal Arslan İnceleme
- Semih Bilgin 50. Yılında "Post-En-
- Semih Bilgin düstriyel Toplum'un
- Semih Bilgin Gelişi": Daniel Bell'i
- Semih Bilgin Güvencesizleşme
- Semih Bilgin Rejiminde Yeniden
- Semih Bilgin Okumak

17. ULUSAL SOSYAL BİLİMLER KONGRESİ

Şubat
02

Perşembe

Şubat
02

Perşembe

17. ULUSAL SOSYAL BİLİMLER KONGRESİ

OTURUM 40

13.30-15.15

G102

TUNCER BULUTAY ANISINA:

ÖDEMELER DENGESİ ÜZERİNE (1)

Oturum Başkanı: Oktar Türel

- Erol Taymaz Türkiye Ekonomisinde Cari Denge, Dış Ticaret ve Yapısal Dönüşüm
- Ebru Voyvoda
- Ümit Akçay Türkiye'de 2021 Sonrasındaki Para Politikası Deneyinin Ekonomi Politikası
- Erinç Yeldan "Türkiye Modeli": Niyet Neydi, Akıbet Ne Olacak?
- Özgür Orhangazi

15.30-17.15

G102

NAZİF EKZEN ANISINA:

ÖDEMELER DENGESİ ÜZERİNE (2)

Oturum Başkanı: Özgür Orhangazi

- Sabri Öncü Türkiye'de İkili Açmaz'ın İşleyişi
- Hasan Cömert
- Hakan Özyıldız Makro İhtiyati Önlemler Sermaye Hareketleri Kontrolü Yerine Geçer Mi?
- Oktar Türel 2000'li Yıllarda Ödemeler Dengesi Sermaye Hesabının Yönetimi: Gözlemler ve Değerlendirmeler
- Zeki Oğulcan Şengül

OTURUM 41

13.30-15.15

G104

MEDIATE JEAN MONNET MODÜLÜ OTURUMU:

TÜRKİYE-AVRUPA BİRLİĞİ İLİŞKİLERİNDE

GÜNCEL KONULAR

Oturum Başkanı: Atila Eralp

- Nilgün Öner KKTC-Türkiye-AB ilişkisini Yeniden Düşünmek: Diyalektik Bir Yaklaşım
- Asuman Göksel Adaylık Sürecinde Türkiye'de Avrupa Birliği İşlerinin İdaresi
- Başak Alpan Geri Kabul mü Güvenlik-leşirme mi? Göç Krizi ve Türkiye Siyasetindeki "Sınır" Söylemi ve Pratiği

OTURUM 42

13.30-15.15

G106

TÜRKİYE'DE SAĞLIKTA DÖNÜŞÜM

Oturum Başkanı: İpek Eren-Vural

- Sanem Burcu Pekel Türkiye'de Sağlık Hizmetlerinde Yaşanan Krizin Güncel Boyutları
- Gamze Gürler
- Sebiha Kablay Siyaset Söylemleri ve Eylemleri Açısından Hekim Sendikaları
- Çağatay Şahin Günah Vergisi Tartışmaları Üzerinden Türkiye'de Alkollü İçkilerde ÖTV Artışları ve Sahte İçki Üretimine Yansımaları

OTURUM 43

13.30-15.15

G107

ŞİDDET VE KADIN

Oturum Başkanı: Gözde Orhan

- Duygu Altınoluk "Öteki"nin "Öteki"si:
- Bayram Koca Göçün Kadın Milliyetçiliği Üzerine Etkisi
- Nilüfer Bulut 12 Eylül 1980 Darbesine Dair Sosyalist Kadınlar ve Kızlarının Belleği
- Sibel Bekiroğlu "Savaşta Saklandığımız Yeri Ev gibi Yaptık": Cinsiyetlendirilmiş Bir Deneyim Olarak Savaş

OTURUM 44

13.30-15.15

G108

ALTERNATİF DÜZEN ARAYIŞLARI VE CUMHURİYET

Oturum Başkanı: Gözde Somel

- İlkim Özdikmenli Çelikoğlu Cumhuriyet Laikliğine Bakarken: Cumhuriyet'in Bir Ahlaki Dayanağı Yok Muydu?
- Fuat Öztürk Hilafet ve Cumhuriyet: Sebülürreşad Üzerinden Milli Mücadele'de Alternatif Düzen Arayışları
- Gözde Somel Cumhuriyet Devriminin Anti-kolonyal ve Anti-emperyalist Mücadele ile İlişkisi
- Ali Somel

OTURUM 45

13.30-15.15

G109

EĞİTİMDE GÜNCEL SORUNLAR

Oturum Başkanı: Betül Bulut Şahin

- Halil Buyruk Sürdürülebilirlik Ekseninde Kalkınma ve Eğitim İlişkisi
- Aysun Yaralı Akkaya Yükseköğretimde Bölgeselleşme ve Öğrenci Hareketliliği: Van'da Bir Alan Araştırması
- R. Nazlı Somel "Piyasa Yönelimli Öğretmen" Ne Kadar Mümkün?
- R. Nazlı Somel Örgütsel Kopya: Liselerde Kopyanın Örgütsel İşlevleri Neler?
- Aslı Asena Turan,

OTURUM 46

13.30-15.15

G202

TÜRKİYE'DE SOL DÜŞÜNCE TARİHİ

Oturum Başkanı: Aslı Çırakman

- Kubilay Düzenli Mehmet Ali Aybar'ın Erken Dönem Siyasi Çalışmaları Üzerine Bir Değerlendirme: Hür ve Zincirli Hürriyet Gazetelerinde Yayımlanan Köşe Yazılarının Nitel Analizi
- Caner Selçuk Sevindik 1960'lı Yıllarda Yaşar Kemal'in Politik Fikirleri: Kültür Bağımsızlığı Temelinde Anti-emperyalizm
- İhsan Seddar Kaynar Türkiye İktisat Tarihçiliğine Niyazi Berkes'in Katkıları
- Kurtuluş Kayalı Mihri Belli'ye Geçen Zaman İçinde Yeniden Bakmayı Denemek

OTURUM 47

13.30-15.15

G204

KARŞILAŞTIRMALI ÇERÇEVEDEN LATİN
AMERİKA DENEYİMLERİ

Oturum Başkanı: Aylin Topal

- Deniz Pelin Dinçer Maduro Döneminde ABD'nin Venezuela Dış Politikası: ABD'nin Maduro Karşıtlığının Tırmanışı ve Düşüşü
- Ahmet Bekmen Neoliberal Popülizm: Türkiye, Tayland, Brezilya Deneyimleri
- Barış Alp Özden Yeni-Kalkınmacı Modelde Doğanın Temellükünün Sınırları: Brezilya Amazonları Örneği
- Dicle Nur Aktan Küresel Güney'de Finansallaşma: Brezilya'ya Tarihsel Bir Bakış
- Ertan Erol Latin Amerika'da İkinci Sol Dalga (?) ve Meksika'nın "Yeni Emperyalist" Konumunun Ekonomi Politigi

OTURUM 48

13.30-15.15

G206

MEDYA VE SOSYAL MEDYADA DÜZENLEME

Oturum Başkanı: Ülkü Doğanay

- Özgün Akduran Erol Bağımsız Düzenleyici İdari Otorite Mümkün mü?: Radyo Televizyon Piyasası Örneği
- Yunus Yiğit Sosyal Ağların Olumsuz Dışsallıkları ve Kamu Politikaları
- Bülent Özdemir

OTURUM 49

13.30-15.15

G208

ÜMİT HASSAN ANISINA:

GÜNCEL SİYASET ÜZERİNE KURAMSAL
TARTIŞMALAR

Oturum Başkanı: Cem Devenci

- Ceyhan Temelli Postmarksızmin Bağlamı
- Erol Subaşı Virüs, Normal ve İstisna: Agamben Eleştirisine Katkı
- Harun Koçak Kant ve Hegel'de Toplum Sözleşmesi Kavramı
- Emre Arslan Irkçılığın Sosyoanalizi: Göçmen Öznenin Değersizleştirilme ve Yeniden Üretim Süreçleri Üzerine
- Emre Tekin Partizanın Geri Dönüşü: Otoimmünite ve Terörizm

OTURUM 50

15.30-17.15

G101

SANAT, EMEK, YABANCILAŞMA

Oturum Başkanı: Yasin Durak

- M. Hazal Çakmak Bir Şeyleşme Hikayesi: Black Mirror - Dibe Vuruş
- Gökhan Bulut Do Class Culture Yourself: IKEA'da Sınıf Kültürü ve İletişim Deneyimi

OTURUM 51

15.30-17.15

G104

TÜRKİYE-ORTADOĞU İLİŞKİLERİ

Oturum Başkanı: Derya Göçer

- Zeynel Yıldırım 2017 Bağımsızlık Referandumunun Türkiye-İKBY İlişkilerine Olan Etkisi ve İlişkilerin Geleceğine Dair Bir Değerlendirme
- Murat Güneylüoğlu Suriye Krizi Çerçevesinde Türkiye-Rusya İlişkilerinin Dönüşümü: Jeopolitik Rekabetten Pragmatik İşbirliğine

OTURUM 52

15.30-17.15

G106

ForumSağlık2023 PANELİ:

KÜRESEL KAPİTALİZMİN YENİ EMEK REJİMİ MODELİ: ESNAFLIK

Oturum Başkanı: Sebiha Kablay

- Candan Coşkun Uzman Hekim İstihdam ve Ücretlendirme Modelleri Üzerinden Kamu Tedavi Hizmetlerinin Niteliksizleştirilmesi ve Ticarileştirilmesinin Değerlendirilmesi
- Emirali Karadoğan Küresel Kapitalizmin Gölge Marketler Üzerinden Yeni Emek Rejimi İnşası ve Etkileri: Türkiye'de Getir Örneği

OTURUM 53

15.30-17.15

G107

KADIN KOOPERATİFLERİ, TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ VE KADIN GÜÇLENMESİ

Oturum Başkanı: Saniye Dedeoğlu

- Radiye Funda Karadeniz Neoliberal Küreselleşme Sürecinde Kadın Kooperatifleri: Uluslararası Kurumların Yaklaşımına Eleştirel Bir Bakış
- Aslı Çoban Piyasaya Giriş, Geleneğe Dönüş: Kadın Kooperatiflerine Artan İlgi ve "Komünal Kadınlığın" Disipline Edici Bir Ataerkil Söylem Olarak Yeniden İcadı
- Ayşe Gönüllü Atakan
- Aslı Şahankaya Adar Türkiye'de Kadın Kooperatiflerinin Mevcut Durumu
- Güneş Kurtuluş
- Saniye Dedeoğlu
- Güneş Kurtuluş Türkiye'deki Kadın Kooperatifleri Ekofeminizmin ve Gıda Güvenliğinin Neresinde?

Şubat
02

17. ULUSAL SOSYAL BİLİMLER KONGRESİ Perşembe

OTURUM 54

15.30-17.15
G108

CUMHURİYET'İN 100. YILINDA ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİNDE EKONOMİ, SİYASET VE KÜLTÜR

Oturum Başkanı: Ateş Uslu

- Gözde Orhan Erken Cumhuriyet Döneminde Coğrafyanın Kurumsallaşması ve Türkiye'nin Coğrafi Bölgelere Ayrılması Üzerine Tartışmalar
- Y. Doğan Zenginliği Sermayeye Dönüştürmek: Banka Tasarruf Hesapları ve Milli Tasarruf Hareketi (1929-1938)
- Sinan Yıldırım Neşriyat Kongresi (1939): Yeni Türkiye'nin Yeni Kütüphanesini Yaratmak
- Güven Gürkan Öztan Erken Cumhuriyet Döneminde İç Güvenliğin Dönüşümü

OTURUM 55

15.30-17.15
G109

PSİKANALİZ, HOMO-NEOLIBERALUS

Oturum Başkanı: Barış Mücen

- Serhat Celal Birdal Homo Neoliberalus İçin Yeni Yaşam Kürleri: Kişisel Gelişim ve Sosyal Medyanın Vaadi
- Demet Can Kültür ve Bağımlılık
- Volkan Yalçın Anadolu Aleviliğinin Kolektif Melankolisi Feda Edilemeyen İmgenin Tiranlığı

Şubat
02

Perşembe 17. ULUSAL SOSYAL BİLİMLER KONGRESİ

OTURUM 56

15.30-17.15
G202

METİN ÇULHAOĞLU ANISINA: MÜCADELE, ÖRGÜT, HEGEMONYA

Oturum Başkanı: Cenk Saraçoğlu

- Canver Çelik Türkiye İşçi Partisi Propagandasının Anonim Karakteri Üzerine Bir İnceleme: Dönüşüm Gazetesi Örneği
- U. Ceren Ünlü Sınıfları Aşmak: Türkiye Öğretmenler Sendikası ve "Devrim için Eğitim"
- Beycan Mura 27 Mayıs Darbesini Mutlak İkiliklerden Kaçınarak Okumak
- Gülperi Aslaner Tahakküm ve Rıza: Taşrada 27 Mayıs Süreci

OTURUM 57

15.30-17.15
G204

ULUSLARARASI SİYASETTE GÜNCEL EĞİLİMLER

Oturum Başkanı: Zana Çıtak

- Selahattin Özkan Ukrayna-Rusya Savaşı Bağlamında Tarih ve Mitoloji'nin Yeniden İnşası
- Salih Soysal Çok Kutuplu Dünya mı, İki Kutuplu Dünya mı? Çin'in Karşıt İdeolojisi ve ABD ile Rekabet
- Burulcan Abdibaitova Rusya-Ukrayna Savaşı Ekseninde Putin'in Söylem Pata Analizi (2014-2022)
- İbrahim Mazlum BMGK Daimi Üyelerinin İklim Değişikliğinin Güvenlikleştirilmesi Konusundaki Tutumları: Kavramsal Bir Harita

17. ULUSAL SOSYAL BİLİMLER KONGRESİ

Şubat
02

Perşembe

Şubat
02

Perşembe

17. ULUSAL SOSYAL BİLİMLER KONGRESİ

OTURUM 58

15.30-17.15

G206

TÜRKİYE'DE SÜRDÜRÜLEBİLİR VE KATILIMCI KENT POLİTİKALARI VE KENT-BÖLGELER

Oturum Başkanı: Ayşe Köse Badur

- Fuat Keyman Türkiye'de Kent-Bölge Oluşumu, Sürdürülebilirliği, Yönetimi
- Berrin Koyuncu-Lorasdağı Türkiye'de Kent Hakkı: Kentlere Kimler Katılıyor ve Kimler Katıl(a)mıyor?
- Ahu Sumbas Kadınların Yaşam Kalitesi ve Kentsel Güvenlik Hakkı: Sokakları ve Akşamları Kadınsız Kentler
- Evren Mehmet Dinçer Türkiye'nin Dokuz Kent Bölgesinde Üniversitelerin Yaşam Kalitesi ve Beşeri Sermayeye Etkisi

OTURUM 59

15.30-17.15

G208

KAMUSAL HİZMETLERİN DÖNÜŞÜMÜ

Oturum Başkanı: Mustafa Bayırbağ

- Aslı Taşdemir Refah Piyasalarının Düzenlenmesi: Türkiye'de Özel Emeklilik Sistemi Örneği
- Nazlı Çağın Bilgili Düzen Mi, Sosyal Güvenlik Mi, İfade Özgürlüğü Mü?: Gelişmişlik Seviyesinin Devletten Beklentilere Etkisi
- Fikret Zorlu Kamu Sosyal Politikası Olarak Belediye Otobüs Ulaşım Hizmeti: Mersin Örneği
- Ali Cenap Yoloğlu
- Levent Demirelli Kentsel Ulaşım Sorunlarını Karikatürler Üzerinden Okumak: Eski Tas Eski Hamam

17. ULUSAL SOSYAL BİLİMLER KONGRESİ

Şubat
03

Cuma

Şubat
03

Cuma

17. ULUSAL SOSYAL BİLİMLER KONGRESİ

OTURUM 60

09.00-10.30

G101

TEXTUM DERGİ OTURUMU:

TÜRKİYE'DE GENÇLİK, ÇALIŞMA VE DUYGULAR

Oturum Başkanı: Asuman Göksel

- Mustafa Çağlar Atmaca "Sevdiğin İşi Yap, Yaptığın İşi Sev": Neoliberal Çalışma Toplumunun Duygulanımsal Ekonomisi
- Burak Ceylan Platform Kapitalizminde Emek Süreci ve İş: İstanbul'da Dijital Platformlarla Çalışan Motor Kuryeler Üzerine Bir Çalışma
- Halil Can İnce İstihdamın İçinden İşsizliğe Bakmak: Zincir Marketlerde Çalışan Diplomalıların İş(sizlik) Deneyimi

OTURUM 61

09.00-10.30

G104

DIŞ POLİTİKA YAPIMINI ANLAMAK

Oturum Başkanı: İlhan Uzel

- Burak Bulut Büyük Güçlerin Bölgesel Müttefiklerinin Dış Politika Davranışları Üzerindeki Etkileri
- Yüksel Yasemin Altıntaş Türk Dış Politikası'nda "Merkez Ülke" Kavramı ve Enerji İlişkisi: Türk Akımı Boru Hattı

OTURUM 62

09.00-10.30

G106

NEOLİBERALİZM ÜZERİNE KURAMSAL TARTIŞMALAR

Oturum Başkanı: Örsan Akbulut

- Baver Yeşilyurt Neoliberalizmin Ontolojik Statüsü: Eleştirel Realist Marksist Bir Yaklaşım
- Bahar Oral Gündoğdu Neoliberalizmin Harabelerinden Neoliberalizmin Çatlaklarına: Neoliberal Dönemde Özne ve Sınıf Tartışmasında Ümitvar Teoriler/Öneriler
- Ömür Birler Friedrich August von Hayek: Kusursuz bir Neoliberal'in Maskeli Otoriteryanizmi

17. ULUSAL SOSYAL BİLİMLER KONGRESİ

Şubat
03
Cuma

OTURUM 63

09.00-10.30

G107

KADIN, KİMLİK, SİVİL TOPLUM

Oturum Başkanı: Ayşe Gündüz Hoşgör

- Dilek Keleş Sendika İçi Kadın Örgütlenmeleri Üzerine Toplumsal Cinsiyete Dayalı Bir Analiz: Hak-İş Örneği
- Gülnihan Avcı Kaya 2000'ler Türkiye'si'nde Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü
- Ergin Ulusoy Türkiye'de Feministlere İlişkin Algıların Feminist Kimlik, Feminizm Farkındalığı ve Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik ile İlişkisi
- Fulya Şat
- Heyyam Hürriyetoğlu
- İrem Ayar
- Nuray Sakallı

Şubat
03
Cuma

17. ULUSAL SOSYAL BİLİMLER KONGRESİ

OTURUM 64

09.00-10.30

G108

ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİNDE SİYASET

Oturum Başkanı: Birten Çelik

- Beyhan Erkurt Türkiye'de Devletçilik ve Tek Parti Yönetiminin Oluşumu Üzerine Bir Çerçeve Önerisi
- Etem Yunus Akbayır Tek-Parti'den Çok Partili Hayata Geçiş Sürecinde CHP Gayrimenkulleri (1926-1953)
- Sedat Gencer Moskova-Roma: Yakup Kadri Karaosmanoğlu ve Falih Rıfkı Atay'ın Gezi Yazılarında Türk İnkılabının Model ve Metot Arayışı (1930-1934)

Şubat
03

Cuma

17. ULUSAL SOSYAL BİLİMLER KONGRESİ

OTURUM 65

09.00-10.30

G109

EBEVEYNLİK

Oturum Başkanı: Osman Özarlan

- F. Umut Beşpınar Türkiye'de Ebeveynlik Beklentilerinde
- M. Dilara Cılızoğlu Sosyo-Ekonomik Statü ve Toplumsal Cinsiyetin Rolü: Nitel Araştırma Bulgularının Tartışılması
- İlknur Yurtseven
- Rana Dayıoğlu Oyman Feminist Sosyal Hizmet Perspektifinden Evlat Edinme: Ebeveyn Deneyimleri
- Ayşe Gönüllü Atakan

OTURUM 66

09.00-10.30

G204

KAPİTALİZME KARŞI DEMOKRASİ: DEMOKRASİ VE KAPİTALİZM NEDEN BAĞDAŞMAZ?

Oturum Başkanı: Can Cemgil

- Can Cemgil Alanlar, Faktörler, Ayrımlar: Ellen Wood'da Siyasal ile İktisadın Ayrışması ve Kapitalizm-Demokrasi Bağdaşmazlığı
- Elif Sabahat Mura David Graeber: Borç, Topyekun Bürokratikleşme ve Hayalgücünün Zaptı
- Burak Özçetin Kapitalizm Demokrasiyle Bağdaşır mı? Jacques Rancière: Post-Demokrasiden Oligarşiye
- Duygu Türk "Şişedeki Mesaj": Adorno, Kapitalizm ve Demokrasi

Şubat
03

Cuma

17. ULUSAL SOSYAL BİLİMLER KONGRESİ

OTURUM 67

09.00-10.30

G208

KEMALİZM ÜZERİNE TARTIŞMALAR

Oturum Başkanı: Mustafa Kemal Coşkun

- Halil İbrahim Kılıç Post-Kemalizm'in Ekonomi-Politiği: Türkiye'de Kapitalizmin Küreselleşmesinde Post-Kemalist Paradigmanın Yeri
- Özgür Emrah Gürel Kemalizmleri Düşünmek: Sol-Kemalizm, Post-Kemalizm ve Post-Post-Kemalizm

OTURUM 68

10.45-12.30

G101

İŞÇİ SAĞLIĞININ EKONOMİ POLİTİĞİ

Oturum Başkanı: Denizcan Kutlu

- Gültekin Akarca DSÖ'nün Sağlık Tanımı ve Tarihsel Materyalist Yöntemle İşçi Sağlığı Tanımını Geliştirmek
- Celal Emiroğlu "İşçi Sağlığı" Kavramının Dönüşümü ya da "İşçi Sağlığı" ve "İş Sağlığı" Kavramlarının İdeolojik Ayrışımı
- Mehmet Zencir İşçi Sağlığı Hizmetlerinin Dönüşümü

OTURUM 69

10.45-12.30

G102

ERDAL YAVUZ ANISINA:

TÜRKİYE İKTİSAT TARİHİ

Oturum Başkanı: Hakan Mihçı

- Murat Koraltürk Erken Cumhuriyet Döneminde
- Ergül Ballı Millî İktisat Bağlamında Yerliliği Tartışılan Bir Ürün: Çikolata
- Murat Koraltürk Devletin Yük Taşımacılığındaki
- Mehmet Saya Armatörlük Girişimi: Deniz Nakliyatı Türk Anonim Şirketi
- Pınar Aydoğan Millî İktisat Hedefine Giden Yolda Bir "Seferberlik" İlanı: "Tasarruf Terbisi ve Kadınlar"

OTURUM 70

10.45-12.30

G104

GEÇMİŞTEN BUGÜNE AZINLIKLAR VE DIASPORA

Oturum Başkanı: Erhan Keleşoğlu

- Besim Can Anavatan Çağırdığında: Ulus Devletlerin Küreselleşmesinde Diaspora İnşa Politikaları ve Yurtdışında Oy Kullanma Hakkı – Türkiye Örneği
- Yasemin Konukçu Türkiye'de Siyasal Kırılmalar ve Azınlıklar: Katolik Süryaniler Örneği
- Mehmet Ozan Akbay 19. Yüzyıl Ortalarında Ankara ve Selanik Yahudilerinin Sosyal-İktisadi Durumunun Karşılaştırılması
- Oğuzhan Özdemir Çağdaş Diaspora Topluluklarında Tarihsel Örgütlenmelerin Rolü:
- Nazlı Müge Önder Kuzey Amerika'da Ermeni Örneği
- Sinem Arslan Göç, Kimlik, Dernek: Bulgaristan Türklerinin Kimlik İnşa Merkezi Olarak Kültür ve Dayanışma Dernekleri

OTURUM 71

10.45-12.30

G106

DEVLET, CEZALANDIRMA, ŞİDDET

Oturum Başkanı: Oya Aydın

- Orçun Oltulu Yasa Adaletini Siyaset Felsefesi İle Aramak: Nefret ve Ayrımcılık Başlıklı Türk Ceza Kanunu'nun 122. Maddesinin Düşündürdükleri
- Vahide Yasemin Özkorul Suç/Sapma Davranışları, Kapatılma, Sosyal Dışlanma/Damgalanma
- Erhan Özşeker Bir Cezalandırma Pratiği Olarak Polis Şiddeti

OTURUM 72

10.45-12.30

G107

KOOPERATİFLERİN GELECEĞİ, GELECEĞİN KOOPERATİFLERİ

Oturum Başkanı: Ecehan Balta

- M.Cevat Yıldırım Türkiye'de Kadın ve Mülteci Kooperatiflerinin Gıda Üretimi Alanında Avrupa Yeşil Mutabakatına Uyumu
- Aylin Çiğdem Köne Topluluk Kalkınması ve Kooperatifler: Bir Durum Çalışması
- Çağnur İşler F.Serkan Öngel Katı Atık Toplayıcılarının Geleceği ve Kooperatiflerin Sunduğu İmkânlar
- Uygur D. Yıldırım Türkiye'nin Yeni Kooperatifleşme Hareketinden Örnekler ve Kamusalılığı Dönüşümü

17. ULUSAL SOSYAL BİLİMLER KONGRESİ

Şubat
03

Cuma

OTURUM 73

10.45-12.30

G108

CUMHURİYET VE KADIN

Oturum Başkanı: Hayriye Erbaş

- Başak Akar Erken Cumhuriyet
- P. Elif Ekmekçi Dönemi'nde Çocuk Bakımı Politikaları ve Ulus İnşası Üzerine Etik Bir Çerçeve
- Özlem Dilber Tek Parti Döneminde Kadın Dergileri ve Moda (1923-1939)
- Üçok, Büşra Ayça Modern Türkiye Cumhuriyeti'nde Kadının Yeri ve Kadınlık Roller
- Elif Berfin Yağbasan Manevi Öksüzlük: Erken Cumhuriyet Dönemini Anne - Kız İlişkisi Üzerinden Okumak

OTURUM 74

10.45-12.30

G109

ÇOCUK, TOPLUM, SİYASET

Oturum Başkanı: Gülben Salman

- Ayşe Yılmaz Çocuklar, Okullar ve Yıl Sonu Gösterileri: Çocukluk Sosyolojisi Perspektifinden İlişkisel Bir Tartışma
- Nejla Doğan Gökalp'in Eğitim Düşüncesinde Beşeri Bilimler ve Ulus İnşası
- Z. Nurdan Atalay Çocuklar ve Vatandaşlık: Haklar ve Ödevler Arasında Nerede Duruyor?

Şubat
03

Cuma

17. ULUSAL SOSYAL BİLİMLER KONGRESİ

OTURUM 75

10.45-12.30

G202

DİN VE TOPLUMSAL İLİŞKİLER

Oturum Başkanı: Mustafa Şen

- Necdet Subaşı Din Yorgunluğu
- Kaya Akyıldız "Neye İstersem Ona İnanırım!": 2018'de Türkiye Twitter'ında Vuku Bulan Deizm Tartışmasında Temalar ve Pozisyonlar
- İvo Ozan Furman
- Dilvin Özen Sekülerizm: Kamusal Siyasal Alan İçin İktidar Pratiği Mi, Yoksa Konsept Mi?
- Ekin Kadir Selçuk İslamcılığın Milliyetçi Mukaddesatçı Çizgiden Özerkleşme Süreci: 1970'lerde YMM'den Örgütlü Kopuşlar Üzerine Bir Değerlendirme
- Zetal Özdemir Türkiye İslamcılığında
- Hakan Türkoğlu Aşî Karşıtlığının Tarihsel Serüveni

OTURUM 76

10.45-12.30

G204

AVRUPA'DA SİYASAL PARTİLER

Oturum Başkanı: Başak Alpan

- Meryem Yılmaz Yeşil Liberalizm
- Emre Önkibar "Değişimi İçeriden Zorlamak": ABD ve İngiltere'de Parti-İçi Baskı Grupları
- Taşkın Toprak İpek
- Utku Akman Almanya'da Aşırı Sağın Yükselişini Maddi Bağlamı ile Tartışmak: Almanya için Alternatif Partisi (Alternative for Germany- AfD) Örneği

17. ULUSAL SOSYAL BİLİMLER KONGRESİ

Şubat
03

Cuma

Şubat
03

Cuma

17. ULUSAL SOSYAL BİLİMLER KONGRESİ

OTURUM 77

10.45-12.30

G206

KENTSEL MÜCADELELER VE KENT HAKKI

Oturum Başkanı: Mehmet Barış Kuymulu

- Yelda Yürekli Alkışlarla Kent Mekânını Sahiplenmek!
- Mehmet Akif Kumtepe Transların Gündelik Yaşamlarında Kent Hakkını Aramak
- Niyaz Uslu
- Umud Yüksel Pandemide Süreklilikler ve Kırılmalar: Ankara Ayrancı'da Kentsel Müşterekleştirme Pratikleri Örneği

OTURUM 78

10.45-12.30

G208

KİTAP TANITIMI:

21. YÜZYILDA DEVLETİN DÖNÜŞÜMÜ:
OTORİTERLEŞME, KRİZ VE HEGEMONYA - GALİP
YALMAN'A ARMAĞAN

Oturum Başkanı: Oktar Türel

- Fuat Keyman Devleti Nasıl Düşünmeliyiz?
- Atila Eralp Avrupa'nın Geleceği Tartışmaları ve Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri
- Aylin Topal Karşılaştırmalı Siyasete Galip Yalman'ın Gözünden Bakmak

OTURUM 79

13.30-15.15

G101

YENİ EKONOMİLER, YENİ İŞLER, YENİ İŞÇİLER

Oturum Başkanı: Melih Yeşilbağ

- Batuhan Ersöz Enformel Çalışma Bağlamında Alternatif
- Özge Kahraman Ersöz Bir Model: Patronsuz Kurye Ağı
- Orhan Ertuğrul Onur
- Ertuğrul Onur
- Ömer Ünal Gig Ekonomisi Bağlamında Çalışma İlişkilerinin Geleceği
- Emek Barış Kepenek Dijital Oyun Endüstrisinde Emek Görünümleri
- Ömer Ceylan Platform Çalışanlarının Sınıflandırılması Sorunları ve Sonuçları

OTURUM 80

13.30-15.15

G102

AHMET ACAR ANISINA:

YÜKSEK ÖĞRETİM VE SORUNLARI

Oturum Başkanı: Galip Yalman

- Mine Eder
- Zeynep Kadirbeyoğlu
- Erkan Erdil

17. ULUSAL SOSYAL BİLİMLER KONGRESİ

Şubat
03

Cuma

Şubat
03

Cuma

17. ULUSAL SOSYAL BİLİMLER KONGRESİ

OTURUM 81

13.30-15.15

G104

YÜKSEK ÖĞRETİM VE SORUNLARI

Oturum Başkanı: Kezban Çelik

- Dicle Demir Geri Göndermenin Dayanılmaz Hafifliği
- Esra Demirkol Colosio Türkiye'ye Göçün On Yılı: Sivil Toplum Açısından bir Değerlendirme
- Besim Can Zırh Gruplar Arası Tehdit ve Empatinin Suriyeli Mültecilere Yönelik Açık ve Örtük Tutumlar Üzerindeki Etkisi
- Ayşegül Sever Türkiye'nin Suriye Sınır Duvarı'nı Anlamak: "Tahkim Edilmiş Sınırlar" Kavramı Çerçevesinde Bir Değerlendirme
- R. Funda Karadeniz

OTURUM 82

13.30-15.15

G106

DEVİRİMCİ ÖZNELİK VE HÜMANİZM

Oturum Başkanı: Mustafa Bayram Mısıır

- O. İnan Şenses Rus Düşünce Tarihi: Devrimin Ayak İzleri Bir Andrzej Walicki Okuması
- Burak Gürbüz Hümanizma ve Din: Adam Schaff Üzerinden Simone Weil Örneği
- Deniz Dinç Sınıf, Halk ve Çokluk Bağlamında Devrimci Öznellik Tartışmaları

OTURUM 83

13.30-15.15

G107

TOPLUMSAL CİNSİYET-ETNİK KİMLİK KESİŞİMİNDE EMEK

Oturum Başkanı: Cemile Gizem Dinçer

- Ayşe Serdar İstanbul Havalimanı İnşaatında Sınıf, Etnik Kimlik ve Emeğin Kesişimsel Tahakkümü
- Cemile Gizem Dinçer Yasadışı ve Kayıt Dışı Arasında: Yalova Uydu Kentinde İranlı Mülteci Kadınların Çalışma Deneyimleri
- Özcan Kırbıyık Mağduriyet Söylemi Mekanları: Sürekli / Yeniden Ezik Özne Kapının Eşiğinde Homurdanan Madun ya da İçeride Toplanıp Dışarıda Kalanlar

OTURUM 84

13.30-15.15

G108

ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİNDEN BUGÜNE KENT VE BARINMA

Oturum Başkanı: Bülent Batuman

- Cansu Tekin "Makbul Vatandaş"ın Hanede İnşası: Kamu İktisadi Teşekkülleri ve Lojmanları
- Mustafa Doğanolu "Bahçeyi Millet ile Bütünleştirmek": Cumhuriyetin Parkının Bir Anti-tezi Olarak Millet Bahçesi
- Ali Berk Akbulut Kemalizm'in Mekanı: Anti-modern Şehir Olarak Ankara
- Berkay Yalçınkaya 1920'li Yıllarda Barınma Sorunu: Cumhuriyet Kadrolarının Sosyal Konuta Bakışı

OTURUM 85

13.30-15.15

G202

TÜRKİYE'DE SİYASİ PARTİLER

Oturum Başkanı: Kürşat Çınar

- Serenay Elmalı Seçmen Tercihlerinin
- Çağlar Ezikoğlu Karşılaştırmalı Analizi: Milli Görüş Hareketi vs. Adalet ve Kalkınma Partisi
- Mehmet Ertan Siyasi Partilerin Çöküşünü
- Osman Savaşkan Anlamak: Türkiye'de Merkez Sağ Gelenek Üzerine Bir Saha Çalışmasının Düşündürdükleri
- Toygar Sinan Türkiye'de Siyasetin Profesyonelleşmesi: Karşılaştırmalı Siyaset Perspektifinden Bir Araştırma Gündemine Giriş

OTURUM 86

13.30-15.15

G204

GIDA KRİZİNİN EKONOMİ POLİTİĞİ

Oturum Başkanı: Fatih Tatari

- Aybala Ertekin Pandemi Sonrası Kentsel
- Cemil Yıldızcan Gıda Alanında Çeşitlenen Ekonomiler
- Hatice Kırantepe Gıda Rejiminin Neoliberal Dönüşümü Üzerine Üçlü Tartışma Tohum ve Bitki Genetik Kaynakları Örneği
- Işıl Servetoğlu Gıda Krizinin Toplumsal Cinsiyetle İlişkisi: Gıda Zincirlerindeki Yer Alan Kooperatiflerdeki Kadınlar Üzerine Bir İnceleme
- Nevzat Evrim Önal Bolluk İçinde Açlık: Emperyalizm Gıdanın Bölüşüm Sorununu Niye Aşamaz?

OTURUM 87

13.30-15.15

G206

TÜRKİYE'DE GAZETECİLİK EĞİTİMİ: SINIRLAR, BEKLENTİLER, ARAYIŞLAR

Oturum Başkanı: Haluk Geray

- Özgün Dinçer İletişim Eğitiminde Güncel Sorunlar ve Tartışmalar: Bir Literatür İncelemesi
- Tuğrul Çomu Gazetecilik Öğrenimi Adayları ve Barajsız Üniversite Yerleştirme Sınavı Uygulaması
- Sevtap Demir Türkiye'de Dijital Gazete Yöneticilerinin Gazetecilik Mezunlarından Beklentileri: Mesleki Bilgi ve Beceriler Üzerine Bir Araştırma
- Tolga Çolak
- Çağrı Kaderoğlu Türkiye'de Akademi Dışı Gazetecilik Eğitimleri: Sivil Toplum Kuruluşları Üzerine Bir İnceleme

OTURUM 88

13.30-15.15

G208

SIMON CLARKE ANISINA:

KAPİTALİST DEVLETİ TARİHSELLEŞTİRMEK

Oturum Başkanı: Havva Ezgi Doğru

- Pınar Bedirhanoğlu Marksist Devlet Kuramlarının Sessizliği: Modern Burjuva Devlet
- Oya Aydın Modern Burjuva Devletin Kişiliği ve Sorumluluğu Meselesi: Tarihsel ve Kuramsal Bir Tartışma
- Melek Mutioğlu 2000'li Yıllarda Türkiye'de Orman Topraklarının Ticarileştirilmesi ve Özelleştirilmesi: Devletin Toprakla Kurduğu İlişkinin Dönüşümü
- Ahmet Akkaya Yeni Türkiye'nin Ordusuna 19. Yüzyıl Devrimlerinden Bakmak

17. ULUSAL SOSYAL BİLİMLER KONGRESİ

Şubat
03
Cuma

Şubat
03
Cuma

17. ULUSAL SOSYAL BİLİMLER KONGRESİ

KAPANIŞ OTURUMU

İİBF B Binası G-110

100. Yılında Cumhuriyet

Oturum Başkanı: Pınar Bedirhanoğlu

Korkut Boratav

Seyhan Erdoğan

Cenk Saraçoğlu

Bediz Yılmaz

17. ULUSAL SOSYAL BİLİMLER KONGRESİ DİZİN

A

- 1 Abayhan, Yasemin - Hacettepe Üniversitesi
- 2 Abdibaitova Pala, Burulcan - Dr., Sahipkiran Stratejik Araştırmalar Merkezi
- 3 Açar, Adem - Dr. Öğr. Üyesi, Siirt Üniversitesi İİBF, İktisat Bölümü
- 4 Ağır, Seven-Doç.Dr., ODTÜ, İktisat Bölümü
- 5 Akar, Başak - Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
- 6 Akarca, Gültekin-Dr., Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi
- 7 Akbal, Alev-Dr., Gümüşhane Üniversitesi, Sosyal Hizmetler
- 8 Akbay, Mehmet Ozan - Yeni Yüzyıl Üniversitesi
- 9 Akbayır, Etem Yunus - Yüksek Lisans, Hacettepe Üniversitesi, Tarih Bölümü
- 10 Akbulak, Esra Nur- Doktora, Boğaziçi Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
- 11 Akbulut, Ali Berk - Yüksek Lisans, Hacettepe Üniversitesi, Siyaset Bilimi Bölümü
- 12 Akbulut, Örsan-Prof.Dr., Hacettepe Üniversitesi
- 13 Akça, İsmet - Doç.Dr., Londra Üniversitesi SOAS
- 14 Akçasu, Ebru-Dr., Anglo-American University, Prag, Çekya
- 15 Akçay, Ümit
- 16 Akdeniz Göker, Eylem - Altınbaş Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü
- 17 Akdere, Çınla-Dr.,ODTÜ, İktisat Bölümü
- 18 Akduran Erol, Özgün - İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi
- 19 Akgemci, Esra - Dr., Selçuk Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
- 20 Akın, Tutku - Boğaziçi Üniversitesi
- 21 Akıncı, Basri Alp - Kadir Has Üniversitesi
- 22 Akkaya, Ahmet-Doktora, ODTÜ, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü
- 23 Akman, Utku - Doktora, ODTÜ, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü
- 24 Aktan, Dicle Nur - ODTÜ, Kuzey Amerika Çalışmaları Bölümü
- 25 Akyel, Emine - Bülent Ecevit Üniversitesi, İİBF, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü
- 26 Akyıldız, Kaya - Dr. Bahçeşehir Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü
- 27 Alıcı, Hünkâr Özgü - Doktora, Hacettepe Üniversitesi Siyaset Bilimi Bölümü
- 28 Alınoçak Özyer, Eylül Tuğçe- Dr. Türk-Alman Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü
- 29 Alpan, Aytek Soner-Dr.
- 30 Alpan, Başak-Doç.Dr.,ODTÜ, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü
- 31 Altınoklu, Müge Neda-Dr., Maltepe Üniversitesi
- 32 Altınoluk, Duygu – Dr. Kilis 7 Aralık Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü
- 33 Altıntaş, Yüksel Yasemin- İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
- 34 Altun, Sırma- Dr., Ankara Üniversitesi
- 35 Altunışık, Meliha-Prof.Dr., ODTÜ, Uluslararası İlişkiler Bölümü
- 36 Aman, Beyza Nur - Kadir Has Üniversitesi Ekonomi Bölümü
- 37 Aras, Esra - Serbest Araştırmacı
- 38 Aras, Kadir-Doktora, İstanbul Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü
- 39 Arı, Mehmet - Dr. Öğretim Üyesi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi İİBF, Kamu Yönetimi Bölümü
- 40 Arslan, Emre - Prof.Dr., Internationale Hochschule IU, Düsseldorf, Sosyal Bilimler Bölümü
- 41 Arslan, Hilal - Dr., Hacettepe Üniversitesi, Nüfus Etütleri Enstitüsü
- 42 Arslan, Sinem - Boğaziçi Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Enstitüsü

- 43 Arsoy, Berna - Araş. Gör. Ondokuz Mayıs Üniversitesi İİBF
- 44 Aslaner, Gülperi - İstanbul Bilgi Üniversitesi
- 45 Aspar, Mehdi - Altınbaş Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü
- 46 Atalay, Z. Nurdan - Dr . Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü
- 47 Atay, Sinem - Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi
- 48 Ateş, Kazım-Dr.
- 49 Atlı, Ertuğrul - Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
- 50 Atlı, Melike - Doktora, Süleyman Demirel Üniversitesi
- 51 Atmaca, Mustafa Çağlar-ODTÜ, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü
- 52 Avcı Kaya, Gülnihan - Arş. Gör., Nuh Naci Yazgan Üniversitesi, Siyaset Bilimi Bölümü
- 53 Ay, Deniz-Bern Üniversitesi, Coğrafya Enstitüsü
- 54 Ayar, İrem - ODTÜ
- 55 Ayata, Ayşe Güneş-Prof.Dr., ODTÜ Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü (E.)
- 56 Aydın, Ali Rıza-TSBD
- 57 Aydın, Oya-Dr., Avukat, Misafir Araştırmacı, Oxford Üniversitesi
- 58 Aydoğlan, Pınar - Dr., Karadeniz Teknik Üniversitesi İİBF, Kamu Yönetimi Bölümü
- 59 Ayhan, Berkay - Dr. - Kadir Has Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü
- 60 Aytekin, E.Attıla-Prof.Dr., ODTÜ Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü
- 61 Aytürk, İlker-Doç.Dr., İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü
- B**
- 62 Bahçecik, Şerif Onur-Doç.Dr., ODTÜ, Uluslararası İlişkiler Bölümü
- 63 Balcı, Mehmet Okan - Doktora, Hacı Bayram Veli Üniversitesi
- 64 Ballı, Ergül - Dr., İstanbul Gedik Üniversitesi Finans, Bankacılık Bölümü
- 65 Balta, Ecehan-Dr.
- 66 Barutçu, Atilla - Dr. Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü
- 67 Başaran-Lotz, Neslişah Leman-Dr. İstanbul Aydın Üniversitesi, İİBF, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü
- 68 Batuman, Bülent-Prof.Dr., Bilkent Üniversitesi
- 69 Bayırbağ, Mustafa-Doç.Dr., ODTÜ, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü
- 70 Başkan, Toygar Sinan - Kırklareli Üniversitesi İİBF, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü
- 71 Bedirhanoglu, Pınar-Doç.Dr.,ODTÜ, Uluslararası İlişkiler Bölümü
- 72 Bekiroğlu, Sibel - ODTÜ, Sosyoloji Bölümü
- 73 Bekmen, Ahmet - Doç.Dr., İstanbul Üniversitesi, SBF
- 74 Bektaş Ata, Leyla- Dr., Doktora Sonrası Araştırmacı, Kadir Has Üniversitesi, İletişim Fakóltesi
- 75 Beşpınar, Fatma Umut- Prof.Dr., ODTÜ, Sosyoloji Bölümü
- 76 Beşpınar, Zeynep - Marmara Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü
- 77 Bezirgan Tanış, Bengi - Dr. Öğr. Üyesi, Nişantaşı Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü
- 78 Bilgici, Ceren - Dr., İstanbul Kültür Üniversitesi, Yeni Medya ve İletişim Bölümü
- 79 Bilgili, Nazlı Çağın - Dr. İstanbul Kültür Üniversitesi
- 80 Bilgin, Semih - Doktora, Anadolu Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü
- 81 Binark, Mutlu - Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakóltesi
- 82 Birdal, Serhat Celal - Dr. , Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İİBF, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü
- 83 Birelma, Alpan- Özyeğın Üniversitesi

- 84** Birler, Ömür - Dr., ODTÜ, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü
- 85** Boratav, Korkut-Prof.Dr., TSBD
- 86** Boyraz, Cemil - Doç. Dr., İstanbul Bilgi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü
- 87** Boz, Çiğdem - Dr., Yönetmen
- 88** Bozkurt, Hıdır-Ege Üniversitesi, İktisat Tarihi Bölümü
- 89** Budak, Canan - Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi SBE, Kamu Yönetimi Bölümü
- 90** Bulut, Burak-Doktora, İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
- 91** Bulut, Firdevs- Ege Üniversitesi, İktisat Tarihi Bölümü
- 92** Bulut, Gökhan - Dr., Ankara Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Gazetecilik Bölümü
- 93** Bulut, Nilüfer - Yüksek Lisans, İstanbul Üniversitesi, Kadın Çalışmaları Bölümü
- 94** Bulut Şahin, Betül - Dr., ODTÜ, Eğitim Bilimleri Bölümü
- 95** Büşra, Ayça Üçok
- 96** Buyruk, Halil - Doç. Dr., Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi
- C-Ç**
- 97** Çağlayan, Pınar-Dr., Uşak Üniversitesi, İİBF
- 98** Çakır Kantarcıoğlu, Meryem-Dicle Üniversitesi, İİBF, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü
- 99** Çakmak, M. Hazal - İstanbul Üniversitesi Sosyal Araştırmalar Merkezi
- 100** Çakmur, Barış-Doç.Dr., ODTÜ, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü
- 101** Can, Demet - Doktora, ODTÜ Klinik Psikoloji Programı
- 102** Çelik, Aziz - Prof.Dr., Kocaeli Üniversitesi, İİBF, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü
- 103** Çelik, Birten-Doç.Dr., ODTÜ, Tarih Bölümü
- 104** Çelik, Canver - Araş. Gör., Anadolu Üniversitesi, Gazetecilik Bölümü
- 105** Çelik, Coşku-Dr., York Üniversitesi, Kanada
- 106** Çelik, Fatma Eda-DR., PSL Université, Tarih ve Filoloji Bilimleri
- 107** Çelik, Hatice-Dr., Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi
- 108** Çelik, Kezban-Prof.Dr., TED Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü
- 109** Cemgil, Can- İstanbul Bilgi Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
- 110** Çetinkaya, Eda - Bülent Ecevit Üniversitesi SBE, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü
- 111** Çetinkaya, Y.Doğan- Doç.Dr., İstanbul Üniversitesi, SBF, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü
- 112** Ceylan, Burak-ODTÜ, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi
- 113** Ceylan, Ömer - Arş. Gör., Kocaeli Üniversitesi SBF, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü
- 114** Cılızoğlu, M. Dilara - ODTÜ
- 115** Çim, Ece-Doktora, İstanbul Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü
- 116** Çınar, Kürşat-Doç.Dr., ODTÜ, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü
- 117** Çırakman, Aslı-Doç.Dr., ODTÜ, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü
- 118** Çıtak, Zana - Doç.Dr., ODTÜ, Uluslararası İlişkiler Bölümü
- 119** Civelekoğlu, İlke - Doç. Dr. İstanbul Ticaret Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü
- 120** Çoban, Aslı-Dr., UNDP Türkiye
- 121** Çolak, Tolga-Yozgat Bozok Üniversitesi, İletişim Fakültesi
- 122** Çölgeçen, Ahmet Ertan - Doktora, Hacettepe Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü
- 123** Cömert, Hasan-Doç.Dr., Trinity College-Hartford -PERI
- 124** Cömert, Metehan - Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi SBF, Maliye Bölümü

- 125 Coşkun, Candan-Dr., Uzman Hekim, Bursa Ali Osman Sönmez Onkoloji Hastanesi
- 126 Coşkun, Emel- Düzce Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü
- 127 Coşkun, Mustafa Kemal-Doç.Dr.

D

- 128 Daşdan, Hatice - Yüksek Lisans, Trabzon Üniversitesi Halkla İlişkiler ve Reklamcılık Bölümü
- 129 Dayanç, Mehmet Şamil- Doktora, Boğaziçi Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
- 130 Dayıoğlu Oyman, Rana - Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Hizmet Bölümü
- 131 Dedoğlu, Saniye-Prof.Dr., Abdullah Gül Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi
- 132 Demir, A.Sevtap-Dr., Yozgat Bozok Üniversitesi, İletişim Fakültesi
- 133 Demir, Dicle - İstanbul Barosu
- 134 Demir, Emre-Dr., TED Üniversitesi
- 135 Demir, Erman M. - Dr. Başkent Üniversitesi
- 136 Demirbaş, Gökben-Dr.,Trakya Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi
- 137 Demircioğlu, Zübeyde - İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü
- 138 Demirelli, Levent - Dr., Beykent Üniversitesi İİBF Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü
- 139 Demirkol Colosio, Esra - Dr. Çankırı Karatekin Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü
- 140 Deveci, Cem-Doç.Dr., ODTÜ, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü
- 141 Dilber, Özlem - Öğr. Gör., Özyeğin Üniversitesi
- 142 Dinç, Deniz - Dr. Öğretim Üyesi, Uluslararası Final Üniversitesi
- 143 Dinçer, Cemile Gizem - ODTÜ, Sosyoloji Bölümü
- 144 Dinçer, Deniz Pelin-Araş.Gör., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
- 145 Dinçer, Evren Mehmet-Dr., Abdullah Gül Üniversitesi

- 146 Dinçer, Özgün-Araş.Gör., Ankara Üniversitesi, İletişim Fakültesi
- 147 Doğan, Nejla - Dr. Tarih Öğretmeni, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü
- 148 Doğan, Zelal Pelin-Avukat, İstanbul 1 Nolu Barosu
- 149 Doğanay, Ülkü-Prof.Dr., Ankara Dayanışma Akademisi
- 150 Doğangün, Gökten - Dr., ODTÜ KKTC Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü
- 151 Doğanoğlu, Mustafa - Dr., Gaziantep Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü
- 152 Doğdu, Hande Beyza - Doktora, İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi
- 153 Doğru, Hawva Ezgi - Dr., Anadolu Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü
- 154 Doğru, Mustafa Kemal - Dr.
- 155 Doğruel, Suut - Marmara Üniversitesi / Doğruel, Fatma - Marmara Üniversitesi
- 156 Dönmez Atbaşı, Ferda -Ankara Üniversitesi SBF, İktisat Bölümü
- 157 Durak, Yasin-Dr.
- 158 Durmaz, Orkun Saip - Kocaeli Üniversitesi, İİBF, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü
- 159 Düzenli, Kubilay - Araş. Gör., Karadeniz Teknik Üniversitesi, Kamu Yönetimi Bölümü

E

- 160 Ekiz, Cengiz- Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, İİBF Kamu Yönetimi Bölümü
- 161 Ekmekçi, P. Elif - TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi
- 162 Elbir, İrem - Araş. Gör., Atılım Üniversitesi, Halkla İlişkiler ve Reklamcılık Bölümü
- 163 Elmalı, Serenay - Çankırı Karatekin Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü
- 164 Emiroğlu, Celal-Dr., Mesteki Sağlık ve Güvenlik Dergisi

- 165** Eralp, Atila-Prof.Dr., ODTÜ, Uluslararası İlişkiler Bölümü ve Kıdemli Araştırmacı, Sabancı Üniversitesi, İstanbul Politikalar Merkezi
- 166** Eraslan, Hülya - Dr., Ankara Üniversitesi DTCF, Ermeni Dili ve Kültürü Anabilim Dalı
- 167** Erbaş, Hayriye-Prof.Dr., Ankara Üniversitesi
- 168** Erçetin, Tuğçe - Dr., İstanbul Bilgi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü
- 169** Erdil, Erkan - ODTÜ, İktisat Bölümü ve ODTÜ-TEKPOL
- 170** Erdoğan, Seyhan-Prof.Dr., TSBD
- 171** Eren, Ahmet Arif - Dr., Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, İİBF
- 172** Eren, Cüneyt - Araş. Gör., Mersin Üniversitesi İİBF, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü
- 173** Eren, İpek-Doç.Dr., ODTÜ Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü
- 174** Ergenç, Ceren - Dr., Xi'an Jiaotong-Liverpool Üniversitesi / Göçer, Derya - Dr., ODTÜ
- 175** Ergun, Ayça-Prof.Dr., ODTÜ, Sosyoloji Bölümü
- 176** Erkurt, Beyhan - Bartın Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü
- 177** Erol, Ertan- Dr.Öğr.Üyesi, İstanbul Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi
- 178** Ersöz, Batuhan-Dr., Araş.Gör., Tokat Gaziosmanpaşa Ü. Sağlık Bilimleri Fak. Sosyal Hizmet Bölümü
- 179** Ertan, Mehmet - Dr., Düzce Üniversitesi SBF, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü
- 180** Ertekin, Aybala - Galatasaray Üniversitesi, Siyaset Bilimi Bölümü
- 181** Ertuğrul, Kürşad-Prof.Dr., ODTÜ, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü
- 182** Ertürk Keskin, Nuray- Prof. Dr. Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü
- 183** Ezikoğlu, Çağlar -Dr. Çankırı Karatekin Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü

F

- 184** Fidan, Merve - ODTÜ, Psikoloji Bölümü / Bekiroğlu, Sibel - ODTÜ, Sosyoloji Bölümü
- 185** Fırat Melek-Prof.Dr., Ankara Üniversitesi, SBF

G

- 186** Gencer, Sedat - Dr., Bitlis Eren Üniversitesi Ortak Dersler Bölümü
- 187** Geniş, Şerife- Prof.Dr., Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü
- 188** Geray, Haluk- Prof. Dr., Ankara Üniversitesi, İletişim Fakültesi
- 189** Göçer, Derya-Dr., ODTÜ
- 190** Gök, Nurşen - Dr. Bülent Ecevit Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimler Fakültesi, Tarih Bölümü
- 191** Göksel, Asuman-Dr., ODTÜ, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü
- 192** Gönüllü Atakan, Ayşe-Dr., Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü
- 193** Göymen, Ali Yalçın-Bağımsız Araştırmacı
- 194** Gündoğdu, Umut-Hacettepe Üniversitesi, İktisat Bölümü
- 195** Güneylüoğlu, Murat - Dr. Araş. Gör., Kırklareli Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü
- 196** Günseli, İmran Azat- Ege Üniversitesi, İktisat Bölümü
- 197** Gürbüz, Burak - Prof. Dr., Nişantaşı Üniversitesi (Yarı-zamanlı) İktisat Bölümü
- 198** Gürel, Özgür Emrah - Dr., Bağımsız Araştırmacı
- 199** Gürkan, Ceyhan- Doç. Dr., Ankara Üniversitesi SBF, Maliye Bölümü
- 200** Gürler, Gamze - Araş. Gör., İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü
- 201** Güven Gürkan Öztan, Güven Gürkan-Doç.Dr., İstanbul Üniversitesi, SBF, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü

H

202 Hamza Erdem, Hamza- Ege Üniversitesi, İktisat Bölümü

203 Hoşgör, Ayşe Gündüz-Prof.Dr., ODTÜ Sosyoloji Bölümü

204 Hürriyetoğlu, Heyyem - ODTÜ

I-İ

205 İnal, Rahşan - Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi

206 İnce, Halil Can-Araş.Gör.,TED Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü

207 İşler, Çağnur-Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü

K

208 Kabak, Duygu - ODTÜ, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü

209 Kablay, Sebiha - Prof. Dr., Ordu Üniversitesi İİBF, Çalışma Ekonomisi Endüstri İlişkileri Bölümü

210 Kaderoğlu Bulut, Çağrı-Dr., Araş.Gör., Ankara Üniversitesi, İletişim Fakültesi

211 Kadirbeyoğlu, Zeynep-Doç.Dr., Boğaziçi Üniversitesi

212 Kahraman Ersöz, Özge - Mersin Üniversitesi, SBF, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü

213 Kahraman Ersöz, Özge-Araş.Gör., Mersin Üniversitesi, İİBF, Çalışma Ekonomisi Bölümü

214 Kahraman Yüce, Leyla - Doç. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi İİBF, Kamu Yönetimi Bölümü

215 Kahveci Turgay-Doktora, Ankara Üniversitesi, Siyaset Bilimi Bölümü

216 Kahya, Pınar - İnönü Üniversitesi

217 Karaaslan, Serpil - Dr., Ankara Üniversitesi

218 Karaçimen, Elif - Doç. Dr., Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi

219 Karadeniz, Radiye Funda -Dr., Gaziantep Üniversitesi, İktisat Bölümü

220 Karadoğan, Emirali-Dr., Genel Başkan Danışmanı, Tez-Koop-İş Sendikası

221 Kars Kaynar, Ayşegül- Dr., Humboldt Universität zu Berlin SBE, Siyaset Kuramı Bölümü

222 Kasapoğlu, Aytül - Prof. Dr., Başkent Üniversitesi

223 Kaya Şahin, Merve - Doktora, Ankara Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü

224 Kaya, Alp Yücel- Prof. Dr., Ege Üniversitesi

225 Kaya, Yelda- Dr., Çanakkale 18 Mart Üniversitesi

226 Kayalı, Kurtuluş, Prof. Dr, Emekli Öğretim Üyesi Ankara Üniversitesi DTCF, Sosyoloji Bölümü

227 Kaygusuz, Özlem-Doç.Dr., Ankara Üniversitesi, SBF, Uluslararası İlişkiler Bölümü

228 Kaymak, Muammer - Hacettepe Üniversitesi İktisat Bölümü

229 Kaynar, İhsan Seddar - Doç. Dr., Hakkari Üniversitesi, İİBF, İktisat Bölümü

230 Kayserilioğlu, Erdem- Mezun (2022), Koç Üniversitesi, Sosyoloji

231 Keklik, Necati Ege - ODTÜ, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü

232 Keleş, Dilek - Dr., Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü

233 Keleşoğlu, Erhan-Dr.

234 Kepenek, Emek Barış - Doç. Dr., Başkent Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü

235 Keyman, Fuat-Prof.Dr., Sabancı Üniversitesi

236 Kılıç, Halil İbrahim KILIÇ - İstanbul Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler

237 Kılıçdaroğlu, Kerem-Dr.,TED Üniversitesi

238 Kılınçarslan, Pelin - Dr., Koç Üniversitesi

239 Kırantepe, Hatice - Doktora, İstanbul Üniversitesi SBF Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler

240 Kırbıyık, Özcan - Lisans, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü

241 Kırmızıaltın, Eren - Heretik Yayın

242 Koca, Bayram - Dr. Kilis 7 Aralık Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü

- 243** Koçak, Harun - Araş. Gör., İstanbul Üniversitesi SBF
- 244** Koçanlı, Murat-Doktora, Başkent Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü
- 245** Kolbaşı Muyan, Gizem- Dr., Bağımsız Araştırmacı
- 246** Köne, Aylin Çiğdem- Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, İktisat Bölümü
- 247** Konukçu, Yasemin - Dr., Yeni Yüzyıl Üniversitesi
- 248** Konukman, Aziz-Prof.Dr., Hacı Bayram Veli Üniversitesi, İktisat Bölümü (E.)
- 249** Koraltürk, Murat - Dr., Marmara Üniversitesi, İktisat Bölümü
- 250** Korkmaz, Ayten Nahide - Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, SBF
- 251** Korkmaz, Dicle - Dr. Antalya Bilim Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü
- 252** Koşar, Ahmet Faruk-Başkent Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü
- 253** Köse Badur, Ayşe-Dr., Boğaziçi Üniversitesi
- 254** Koyuncu-Lorasdağı, Berin-Prof.Dr., Hacettepe Üniversitesi
- 255** Kumtepe, Mehmet Akif - Hacettepe Üniversitesi SBE
- 256** Kurt, Kaan- Doktora, Boğaziçi Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı
- 257** Kurt, Ömür - ODTÜ, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi
- 258** Kurtege Sefer, Bengü - Nişantaşı Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü
- 259** Kurtulmuş, M. Meryem - Marmara Üniversitesi, İktisat Fakültesi
- 260** Kurtuluş, Güneş-Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, SBE, İktisat Bölümü
- 261** Kutay, Talha - Yüksek Lisans, Bağımsız Araştırmacı
- 262** Kutlu, Denizcan - Dr., Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, SBF, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü
- 263** Kuymulu, Mehmet Barış, Dr., ODTÜ, Sosyoloji Bölümü
- ## L
- 264** Lordoğlu, Kuvvet-Prof.Dr., IndustriALL Türkiye Temsilcisi
- ## M
- 265** Makal, Ahmet - Prof.Dr., Ankara Üniversitesi, SBF, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü
- 266** Mazlum, İbrahim - Dr., Marmara Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler
- 267** Mıhçı, Hakan-Prof.Dr., Hacettepe Üniversitesi, İktisat Bölümü (E.)
- 268** Mıhçı, Sevinç-Prof.Dr., Hacettepe Üniversitesi, İktisat Bölümü
- 269** Mine Eder, Mine-Prof.Dr., Boğaziçi Üniversitesi
- 270** Mısır, Mustafa Bayram-Dr., Avukat
- 271** Mücen, Barış- Dr., ODTÜ, Sosyoloji Bölümü
- 272** Mühürçüoğlu, Korhan - Atılım Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü
- 273** Mura, Beycan - Doktora, ODTÜ, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü
- 274** Mura, Elif S. - Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyoloji Bölümü
- 275** Mutioğlu Özkesen, Melek-Dr., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
- 276** Mutlu, Ozan-Ufuk Üniversitesi
- ## N
- 277** Nükte, Muhammet Refik - Kadir Has Üniversitesi Ekonomi Bölümü
- 278** Nuro, Bahadır-Dr., Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi
- ## O-Ö
- 279** Ok, Oğuz Can - Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Uzmanı, Özyeğin Üniversitesi

- 280** Oltulu, Orçun - Av., Yüksek Lisans, Atılım Üniversitesi SBE, Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi Bölümü
- 281** Önal, Nevzat Evrim - Doç. Dr., Beykoz Üniversitesi, Mühendislik ve Mimarlık
- 282** Öncü, Sabri-Dr., Bağımsız Araştırmacı
- 283** Önder, Nazlı Müge - Dr., Atatürk Üniversitesi İİBF Uluslararası İlişkiler Bölümü
- 284** Öner, Nilgün-Dr., ODTÜ, Avrupa Çalışmaları Merkezi
- 285** Öngel, F. Serkan-Gaziantep Üniversitesi, İslahiye, İİBF, Kamu Yönetimi Bölümü
- 286** Önkibar, Emre - Galatasaray Üniversitesi
- 287** Onur, Ertuğrul- Mülkiyet Koruma ve Güvenlik Bölümü
- 288** Onur, Orhan Ertuğrul-Öğr.Gör., Hitit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu
- 289** Oral Gündoğdu, Bahar - Araş. Gör. - TED Üniversitesi
- 290** Orhan, Gözde-Dr., Altınbaş Üniversitesi
- 291** Orhangazi, Özgür-Prof.Dr., Kadir Has Üniversitesi, İktisat Bölümü
- 292** Oyan Altuntaş, Ekin - Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
- 293** Oyan, Oğuz - Prof. Dr., TSBD
- 294** Ozan Furman, Ivo - Dr., Bilgi Üniversitesi, Medya Bölümü
- 295** Özarslan, Osman-Dr., Başkent Üniversitesi
- 296** Özçetin, Burak-Prof.Dr., İstanbul Bilgi Üniversitesi, İletişim Fakültesi
- 297** Özdemir, Bülent - Doktora, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Ana Bilim Dalı
- 298** Özdemir, Oğuzhan - Dr., Atatürk Üniversitesi İİBF Uluslararası İlişkiler Bölümü
- 299** Özdemir, Zela - Dr., ODTÜ / Türkoğlu, Hakan - Cumhuriyet Üniversitesi
- 300** Özden, Barış Alp - Dr., Duisburg Essen Üniversitesi
- 301** Özdikmenli Çelikoğlu, İkim-Dokuz Eylül Üniversitesi, İşletme Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
- 302** Özen, Dilvin - İstanbul Medeniyet Üniversitesi
- 303** Öziş, Mustafa - Ankara Üniversitesi SBF İktisat Bölümü
- 304** Özkan, Selahattin - Doç. Dr., Tarih Atölyesi, İzmir
- 305** Özkoç, Özge-Dr., Ankara Üniversitesi, SBF
- 306** Özkök Şişman , Özge - Arş. Gör., İstanbul Kültür Üniversitesi, Yeni Medya ve İletişim Bölümü
- 307** Özkorul, Vahide Yasemin - Yüksek Lisans, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
- 308** Özlü Diniz, Simay-Doktora, Başkent Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü
- 309** Özoral, Başak - Dr., İstanbul Ticaret Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü
- 310** Özşeker, Erhan- Arş. Gör. Dr., Kırklareli Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü
- 311** Özsoy, Seçkin - Ankara Dayanışma Akademisi
- 312** Özsu, Gökçe, Üniversitesi İletişim Fakültesi
- 313** Öztürk, Fuat-Yüksek Lisans, Boğaziçi Üniversitesi Atatürk Enstitüsü
- 314** Özveri, Murat-Dr., Avukat, Çalışma ve Toplum Dergisi Yayın Yönetmeni
- 315** Özyıldız, Hakan
- P**
- 316** Pekel, Sanem Burcu - Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü
- 317** Peker, Ali Onur-Yaşar Üniversitesi, Ekonomi Bölümü
- 318** Pınar, Ezgi- Dr., İstanbul Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi
- R**
- 319** Reyhan, Hakan- Prof. Dr., Hitit Üniversitesi
- 320** Rittersberger Tıluç, Helga - Prof. Dr. Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü

S-Ş

- 321** Saatci, Serhat - Öğretim Görevlisi, Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler MYO
- 322** Sabaha Mura, Elif-Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
- 323** Sadi, İhsan Ercan - Dr. Antalya Bilim Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü
- 324** Şahankaya Adar, Aslı-Dr., Beykent Üniversitesi, Yönetim ve Organizasyon Bölümü
- 325** Şahin, Çağatay - Araş. Gör., Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi
- 326** Şahin, Hakan - Dr. Bağımsız Araştırmacı
- 327** Saka, Burcu - Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyoloji Bölümü
- 328** Sakallı, Nuray - ODTÜ
- 329** Saktanber, Ayşe-Prof.Dr., ODTÜ, Sosyoloji Bölümü
- 330** Salman, Gülben- Dr., Ankara Üniversitesi
- 331** Saraçoğlu, Cenk-Doç.Dr., Ankara Üniversitesi, İletişim Fakültesi
- 332** Sargın, Güven-Prof.Dr., ODTÜ, Mimarlık Bölümü
- 333** Sariöz Gökten, Yeliz - Doç.Dr., Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, İİBF
- 334** Şat, Fulya - ODTÜ
- 335** Savaşkan, Osman - Dr., Marmara Üniversitesi SBF, Yerel Yönetimler Bölümü
- 336** Saya, Mehmet - Dr., Bağımsız Araştırmacı
- 337** Sayır, Emin - Yüksek Lisans, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü
- 338** Şeker, Nesim-Doç.Dr., ODTÜ, Tarih Bölümü
- 339** Selamoğlu, Ahmet, Prof. Dr., Fenerbahçe Üniversitesi
- 340** Selçuk, Ekin Kadir - Dr., Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Gazetecilik Bölümü
- 341** Sema, Gizem - Araştırmacı, Uluslararası Şeffaflık Derneği
- 342** Şen, Mustafa-Prof.Dr., ODTÜ, Sosyoloji Bölümü
- 343** Şenalp, M. Gürsan- Atılım Üniversitesi
- 344** Şener, Gülcan - Dr., Trabzon Üniversitesi İletişim Fakültesi
- 345** Şengül, Zeki Oğulcan - Doktora, ODTÜ
- 346** Şenses, O. İnan- Dr., Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi İİBF, İktisat Bölümü
- 347** Serdar, Ayşe - Doç. Dr., İstanbul Teknik Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü
- 348** Sert, Kerim-Dr.,ODTÜ
- 349** Sert, Mesut - Dr., Hakkari Üniversitesi, İİBF, Maliye Bölümü
- 350** Servetoğlu, Işıl - Yüksek Lisans, ODTÜ, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü
- 351** Sever, Ayşegül - Prof. Dr., Marmara Üniversitesi SBF, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü
- 352** Sevindik, Caner Selçuk - İstanbul Üniversitesi SBF, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü
- 353** Sezgin, Serra - Dr. Ankara Bilim Üniversitesi Güzel Sanatlar ve Tasarım Bölümü
- 354** Şimşek, Duru Çiğdem-Ondokuz Mayıs Üniversitesi, İİBF, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü
- 355** Söker, Çağlar - Arş. Gör. elçuk Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
- 356** Somel, Ali-Ondokuz Mayıs Üniversitesi, İİBF, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü
- 357** Somel, Güzde-Dr., Bülent Ecevit Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Tarih Bölümü
- 358** Somel, R. Nazlı - Boğaziçi Üniversitesi
- 359** Soydan, Aylin - Doç. Dr., İstanbul Okan Üniversitesi
- 360** Soysal, Salih - Kadir Has Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü
- 361** Subaşı, Erol - Dr., Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü
- 362** Subaşı, Necdet - Dr. Din Sosyoloğu, MEB-Müşavir
- 363** Suda, E. Zeynep-Prof.Dr., İstanbul Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi

- 364** Sumbas, Ahu-Doç.Dr., Hacettepe Üniversitesi
365 Sümer, Çağdaş-Dr., Kapadokya Üniversitesi, İİBF

T

- 366** Tamgöçü, Ahmet Bulut-Ege Üniversitesi, İktisat Bölümü
367 Tarhan, Belgin - Dr., Aydın Adnan Menderes Üniversitesi
368 Taşdemir, Aslı - Dr. Öğretim Üyesi Kocaeli Üniversitesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü
369 Tatarı, Fatih-Doktora, California Üniversitesi, Davis, ABD
370 Tatoğlu, Hande-Doktora, İstanbul Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi
371 Tayfur, Fatih-Doç.Dr., ODTÜ Uluslararası ilişkiler Bölümü
372 Taymaz, Erol-Prof.Dr., ODTÜ, İktisat Bölümü
373 Tekdal, Veysel - Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi
374 Tekgüç, Hasan - Doç. Dr., Kadir Has Üniversitesi Ekonomi Bölümü
375 Tekin, Cansu- Dr., Akdeniz Üniversitesi
376 Tekin, Emre - Doktora, Hacettepe Üniversitesi, Siyaset Bilimi Bölümü
377 Temelli, Ceyhan - Araş. Gör., Hacettepe Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü
378 Toksöz, Gülay - Prof.Dr., Ankara Üniversitesi, SBF, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü
379 Topal, Aylin-Doç.Dr., ODTÜ, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü
380 Toprak İpek, Taşkın - İstanbul Bilgi Üniversitesi
381 «Tuğrul Çomu

ODTÜ Bilim İletişimi Grubu»

- 382** Tuncer, Selda-Doç.Dr., Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü
383 Tür, Özlem-Prof.Dr., ODTÜ, Uluslararası İlişkiler Bölümü
384 Turan, Aslı Asena - Boğaziçi Üniversitesi

- 385** Turan, Ömer-Prof.Dr., İstanbul Bilgi Üniversitesi
386 Türel, Oktar-Prof.Dr., TSBD
387 Turgay, Feyza - Araş.Gör., Kocaeli Üniversitesi, İİBF, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü
388 Turhan, Yunus - Hacı Bektaş Veli Üniversitesi
389 Türk, Duygu-Dr., Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi
390 Türkmen Coşkun, Efser Rana-Dr., Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

U-Ü

- 391** Ülker, Erol-Dr., Işık Üniversitesi
392 Ulusoy, Ergin - Dr., Nuh Naci Yazgan Üniversitesi, Siyaset Bilimi Bölümü
393 Ünal, Ömer - Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
394 Ünlü, U. Ceren - İstanbul Medeniyet Üniversitesi
395 «Ünlütürk, Çağla-Doç.Dr., Pamukkale Üniversitesi, İİBF, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü
396 Uslu, Ateş-Doç.Dr., İstanbul Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi
397 Uslu, Niyaz - Yüksek Lisans, İstanbul Üniversitesi, Kadın Çalışmaları Bölümü
398 Usta, İbrahim Can-Araş.Gör., İstanbul Bilgi Üniversitesi Tarih Bölümü
399 Üstüner, Yılmaz-Doç.Dr., ODTÜ, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü
400 Uyan, Deniz Ali - Sabancı Üniversitesi, Tarih Bölümü
401 Uysal, Ülke Evrim Dr., Beykent Üniversitesi İİBF Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü
402 Uzgel, İlhan-Prof.Dr.
403 Uzman, Altınbaş Üniversitesi, Ortak Dersler Bölümü

V

- 404 Voyvoda, Ebru-Prof.Dr., ODTÜ, İktisat Bölümü
405 Vural, Gazi - Doktora, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Y

- 406 Yağbasan, Elif Berfin - Araş. Gör., Hacettepe Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü
407 Yalçın, Volkan - İstanbul Bilgi Üniversitesi
408 Yalçınkaya, Berkay - Araş. Gör., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü
409 Yalman, Galip - Doç.Dr., TSBD
410 Yaman, Melda - Doç. Dr.
411 Yapıcı, Mert - Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi SBE, Kamu Yönetimi Bölümü
412 Yaralı Akkaya, Aysun - Mersin Üniversitesi İİBF, Kamu Yönetimi Bölümü
413 Yel, Çiğdem-Dr., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyoloji Bölümü
414 Yeldan, Erinç-Prof.Dr., Kadir Has Üniversitesi, İktisat Bölümü
415 Yerli, Deniz-Doktora, Başkent Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü
416 Yeşilbağ, Melih-Dr., Ankara Üniversitesi
417 Yeşilyurt, Bayer - Hacettepe Üniversitesi, İktisat Bölümü
418 Yeşilyurt, Nuri-Doç.Dr., Ankara Üniversitesi, SBF
419 Yiğit, Yunus - Queensland Üniversitesi, Sosyal Bilimler Okulu, Avustralya
420 Yıldırım, Cuma - Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi İİBF, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü
421 Yıldırım, M. Cevat-Gaziantep Üniversitesi, İslahiye, İİBF, Kamu Yönetimi Bölümü
422 Yıldırım, M. Ozan - Doç. Dr., Pamukkale Üniversitesi İİBF, İktisat Bölümü
423 Yıldırım, Tayfun - Arş. Gör, Ankara Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü

- 424 Yıldırım, Uygur D.-Gaziantep Üniversitesi, İslahiye, İİBF, Kamu Yönetimi
425 Yıldırım, Zeynel - ODTÜ, Uluslararası İlişkiler Bölümü
426 Yıldırım, Sinan-Doç.Dr., İstanbul Üniversitesi, SBF, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü
427 Yıldız, Ahmet, Dr.
428 Yıldızcan, Cemil - Galatasaray Üniversitesi, Siyaset Bilimi Bölümü
429 Yılmaz Uçar, Aslı-Altınbaş Üniversitesi, İİBF, Siyaset Bilimi Kamu Yönetimi Bölümü
430 Yılmaz, Ali Orhan-ODTÜ, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü
431 Yılmaz, Ayşe - Araş. Gör., Bahçeşehir Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü
432 Yılmaz, Bediz- Dr., Araştırmacı, Çiftçi, Kütüphane
433 Yılmaz, Evrim - Dr., Bülent Ecevit Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü
434 Yılmaz, Meryem - İnönü Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü
435 Yılmaz, Sezen- Ege Üniversitesi, İktisat Tarihi Bölümü
436 Yılmaz, Zehra - Doç. Dr., Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
437 Yoloğlu, Ali Cenap - Doç. Dr.
438 Yücel, Orhan Ürüncan - Ankara Üniversitesi, SBF, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü
439 Yüksel, Metin - Doç. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü
440 Yüksel, Umut - ODTÜ
441 Yürekli, Yelda - Ankara Üniversitesi, SBE
442 Yurtseven, İlknur - İstanbul Aydın Üniversitesi
- ## Z
- 443 Zencir, Mehmet-Prof.Dr., Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi
444 Zenginoğlu, Christina-Dr.
445 Zırh, Besim Can - Dr., ODTÜ, Sosyoloji Bölümü
446 Zorlu, Fikret - Doç. Dr.

1. OTURUM

Gülten Kutsal Anısına

EMEK OTURUMU – I

Türkiye Emek Tarihinden Kesitler Türkiye’de Sendikalar ve Sanat: Açmazlar ve Olanaklar

Ahmet Makal

Ankara Ü. SBF, Çalışma Eko. End. İliş. Böl. Emekli Öğretim Üyesi

Özge Kahraman Ersöz

Mersin Ü. İİBF, Çalışma Eko. End. İliş. Böl.

Orhan Ürüncan Yücel

Ankara Ü. SBF, Çalışma Eko. End. İliş. Böl.

Sanat bir yönüyle toplumsal yaşamı ve sorunlarını yansıtıcı bir karakter taşıırken, diğer yönüyle de toplumsal farkındalık yaratma işlevine sahiptir. Sosyal politika açısından da sanat, geçmişten günümüze yaşanan sorunları sanatçının düşünsel-duygusal prizmasından ve sanatsal kurgusundan geçmiş biçimiyle bugüne ve geleceğe yansıtıyor. Diğer taraftan ise taşıdığı estetik değerlerle ve insan varlığının aklî ve duygusal yönlerine hitap etme potansiyeliyle, bu alana yönelik bir bilinç ve farkındalık yaratıyor, kamuoyunu ve kitleleri bu doğrultuda etkiliyor.

Bu yönüyle sanatın toplumu, kamuoyunu ve karar alıcıları etkileyerek, sosyal mücadelelere ve bizatihi işçi sınıfı mücadelesine güç katması da söz konusu. Sanatsal faaliyetler, işçiler açısından da onları çalışma hayatına ve sendikal konulara ilişkin bilgilendirme, sınıf bilinçlerini geliştirme ve örgütlerine bağlama gibi amaçlar yanında, onların yaşamlarını zenginleştirme ve insanî-kültürel gelişmelerine katkıda bulunma potansiyelini taşıyor. Toplumsal düzeyde sanatın paylaşımı, işçilerin ulusal gelirden olduğu kadar, ulusal kültürden de pay almalarını mümkün kılacak, onların yaşam kalitelerini yükseltecektir. İnsan hakları bağlamında da, herkes gibi, işçilerin de sanattan yararlanma hakları bulunuyor. Bu açılarından bakıldığında, emek örgütü olarak sendikaların sanatsal etkinlikleri ayrı bir anlam ve önem kazanıyor. Sendikalar, dünya ölçeğinde, sendikacılık hareketinin başlangıcından bu yana ülkeden ülkeye ve dönemden döneme değişen boyutlarda, sanata ilgi duymuş ve bu alanda da etkinliklerde bulunmuştur.

Çalışmamız, Türkiye’de de birçok işçi sendikasının sanat bağlantılı değişik etkinlikleri olduğunu ortaya koyuyor. Ancak, bu etkinliklerin hem yetersiz olduğu ve daha çok edilgen biçimlerde gerçekleştiği, hem de bu etkinlikleri gerçekleştiren sendikaların sayıca çok az olduğu görülüyor. Sendika yöneticileri ve uzmanlarıyla yapılan derinlemesine görüşmelere dayanan saha araştırmamızla, Türkiye’de bu alandaki temel sorunları ve açmazları saptamak ve bunların aşılabilmesi için yararlı olabilecek öneriler ortaya koymayı amaçlıyoruz. Sendikaların sanatsal etkinliklerinin nicel olarak arttırılıp, edilgen biçimlerden etken ve üyelerin daha çok katılımını sağlayacak biçimlere dönüştürülmesi, bunun için sendika yöneticilerinin farkındalıklarını arttırmak ve sendika uzmanlarına düşen sorumluluk ve görevler, sendikalarda bu etkinliklerle ilgili özel birimlerin oluşturulması ve buralarda uzman kişilerin istihdam edilmesi yoluyla kişisellikten kurumsallaşmaya geçiş; saha çalışmamızda irdelediğimiz ve sorunların aşılması için önerilerde bulunduğumuz temel konular arasındadır. Çalışmamızda, sendikaların izlenen ekonomik politikalar ve içinde buldukları hukukî/fiilî sınırlamalar çerçevesinde güç kaybettikleri, maddi olarak zayıfladıkları bir dönemde bunları gerçekleştirmenin zorlukları ile sendikaları kuşatan toplumsal koşulların sanatsal etkinliklerin özgür biçimde yapılması üzerindeki sınırlandırıcı etkileri üzerinde de ağırlıklı olarak durulmaktadır.

Göçmen Kadınlara Emek Penceresinden Tarihsel bir Bakış

Gülay Toksöz

Ankara Ü. SBF, Çalışma Eko. End. İliş. Böl. Emekli Öğretim Üyesi

Bir üretim ve birikim rejimi olarak kapitalizmin genişleme ve daralma dönemlerinde ihtiyaç duyduğu işgücü kendi içinde farklılık gösterir. Gelişmiş kapitalist ülkelerde çeşitli işkolları ve meslekler itibariyle işgücü açığı olan alanlarda bu açığın göçmen işgücü yoluyla karşılanması yaygın bir uygulamadır. Özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısından günümüze başta Batı Avrupa ülkeleri olmak üzere Avrupa kıtasına yaşanan emek göçünü konu alan pek çok çalışma olsa da, göçmen kadın emeğine duyulan talebin kendi içinde geçirdiği evrim ve göçmen kadın emeğinin durumu yeterince ele alınmamıştır. 1950’lerden bu yana Batı ve Güney Avrupa ülkelerine kadınların emek göçünü üç ana başlık altında incelemek mümkündür. Her ne kadar bu dönemler birbirlerinden kesin çizgilerle ayıramasa da, bir dönemi öne çıkan özellikleriyle ele almak ve tanımlamak kesintisiz emek göçü sürecini kavramak bakımından kolaylık sağlar. İlk dönem İkinci Dünya Savaşını izleyen ve 1970’lerin ortasına kadar süren dönemdir. Bu

dönem kapitalizmin genişleme dönemine denk düşer, imalat sanayiinde gıda, tekstil-konfeksiyon, elektroteknik gibi dallarda, hizmetler sektörünün özellikle otel-lokanta gibi işkollarında ve hanelerde yerli işgücünün çalışmak istemediği işler için göçmen kadın işgücüne ihtiyaç duyulmuştur.

İkinci dönem 1970'lerdeki ekonomik krizle birlikte işgücü alımının durdurulduğu ve yasal göç kanallarının kapatıldığı dönemdir. Bu dönem aynı zamanda Batılı ülkelerde yaşanan sosyo-demografik dönüşüme bağlı olarak nüfus artış hızının yavaşladığı, nüfusun yaşlanmaya başladığı dönemdir. Avrupa ülkelerinde yerli kadınların özellikle hizmetler sektöründe işgücüne artan katılımı yaşlı bakımının yanı sıra çocuk bakım ihtiyacını da artırmış, ortaya çıkan bakım açığını karşılamak için ev ve bakım işlerini yapacak göçmen kadın işgücüne talep artmıştır. Üçüncü dönem ise 2000 sonrası dönemin baskın özelliği olması nedeniyle beyin göçü dönemi olarak tanımlanabilir. Bilişim teknolojilerindeki hızlı ilerlemeler, sağlık sektöründe başta doktor ve hemşireler olmak üzere sağlık personeline duyulan ihtiyaç nedeniyle vasıflı işgücünün göçü teşvik edilmiştir. Eğitim düzeyi yüksek kadınların kendi ülkelerindeki eşitsiz koşullara tepkileri ölçüsünde göç sürecine katıldıkları gözlenmektedir.

Türkiye Sosyal Politika Tarihi Açısından Önemli Bir Yayın: Çalışma Dergisi (1945-1950)

Feza Turgay, Aziz Çelik

Kocaeli Ü. SBF, Çalışma Eko. End. İliş. Böl.

Çalışma dergisi Haziran 1945'te Çalışma Bakanlığının kurulmasının ardından Eylül 1945'te Bakanlık tarafından yayımlanmaya başlayan ve Türkiye'de sosyal politikanın oluşumunda önemli katkıları olan ilk kamusal sosyal politika yayını olarak nitelenebilir. 1940'ların ikinci yarısı Türkiye'de sosyal politika ve çalışma hayatı açısından kurucu yıllardır. 1945'te Çalışma Bakanlığının kurulması, 1946'da "sınıf adına ve esasına dayalı" cemiyet kurma yasağının kalkması ve sendika özgürlüğü rejimine geçilmesi, 1947'de 5018 sayılı Yasa ile sendika hakkının düzenlenmesi, 1948'den itibaren sendikal örgütlenmenin güçlenmesi ve grev tartışmalarının gündeme gelmesi bu yılların çalışma yaşamı açısından belli başlı gelişmeleridir. *Çalışma* dergisi bu hareketli ve hızlı akan yıllarda çalışma yaşamı ve sosyal politika meselelerini detaylı olarak ele alan bir yayın olmuştur. Dergi sosyal politikanın çeşitli yönlerinin titizlikle incelendiği güncel makalelere, tarihsel değerlendirmelere ve eleştiri yazılarına yer vermiştir. Dergide sosyal sigortalardan, çalışma hakkına, uluslararası çalışma hayatı konularından kadın işçilere kadar geniş bir konu yelpazesi yer almıştır.

Çalışma dönemin sosyal politika ve çalışma yaşamında uzman isimlerin düzenli olarak yazdığı oldukça hacimli bir dergiydi. Eylül 1945'te yayın hayatına başlayan dergi Eylül 1947'ye kadar birkaç sayı dışında aylık olarak çıkarılmış ancak daha sonra yayın periyodu aksamaya başlamıştır. Toplam 29 sayı yayımlanan Çalışma dergisinin elimizdeki son sayısı Aralık 1950 tarihlidir. Bu çalışmada Çalışma dergisinin Eylül 1945 ile Aralık 1950 arasında yayımlanan 29 sayısı ele alınacaktır. Demokrat Parti iktidarından sonra 1953'te Çalışma Vekaleti Dergisi adıyla bir dergi yanında 1970'lerde Çalışma Dergisi ve Çalışma Hayatımız adıyla başka dergiler de çıkarılmıştır. Ancak bu dergilerin Çalışma dergisinin devamı olmadığını, biçim, içerik ve yayın kadrosu açısından farklı dergiler olduğunu düşünüyoruz. Bu nedenle çalışmamız 1945-1950 arasında 29 sayı yayımlanan Çalışma dergisini Türkiye'de sosyal politikanın oluşumuna katkıları açısından ele alacaktır.

Kamu İşletmeciliğini Geliştirme Merkezi (KİGEM): Türkiye'de Özelleştirme Karşıtı Mücadelede Özgün Bir Deneyim

Denizcan Kutlu

Tekirdağ Namık Kemal Ü. Çalışma Eko. End. İliş. Böl.

Bu çalışma, Türkiye'de özelleştirme karşıtı mücadelede özgün bir yere sahip olan Kamu İşletmeciliğini Geliştirme Merkezi'ni (KİGEM); tarihi, temel özellikleri, faaliyetleri, dağılıma süreci ve bu mücadeledeki konumu bakımından incelemektedir. Çalışma, belge incelemesi ve KİGEM'in üye ve yöneticileriyle yapılan derinlemesine görüşmelere dayanmaktadır. Bu kapsamda, KİGEM arşivine girilmiş, KİGEM Genel Sekreterliği yapan İlater Ertuğrul'un kişisel arşivi incelenmiş ve KİGEM'in giden ve gelen e-postaları taranmıştır. Toplanan veriler nitel bir yaklaşımla analiz edilmiştir. Özelleştirmeler, dünyada ve Türkiye'de neoliberal dönüşümün ana halkalarından biri olmuş, 1980'li ve 1990'lı yıllarda artan bir ivmeyle uygulanmıştır. Türkiye'de bu gündem karşısında gelişen mücadele arayışları ise, özelleştirme karşıtı eylem ve ideolojinin çerçevesine dönük kimi sorun alanlarıyla birlikte var olmuştur. Öncelikle, özelleştirme yanlısı görüşlerin de etkisiyle kamu işyerlerinde örgütlü olan Türk-İş ve bağlı sendikalar, özelleştirme karşıtı tavır alışlarda yalpalamalar yaşamış, kamu işletmelerinin devletin sırtında yük olduğu ve "stratejik olmayan" kimi işletmelerin özelleştirilmesinin zararlı olmayabileceği görüşlerinin etkisi altında kalmış, özelleştirmelerin gerçekleştirebileceğine adeta inanmamış, kendilerini vazgeçilmez saymış ve sıra örgütlü oldukları işletmelere gelene kadar suskun kalma eğiliminde olmuşlardır. Bu eğilimler 1990'lı yılların ortalarına doğru tersine dönmeye başlamış ve sendikalar etkili denilebilecek bir mücadele yürütmüştür. KİGEM,

böylesi bir ortamda, neoliberalizm ve özelleştirmeler karşısında konumlanan bir aydın/akademisyen çabası ile sendikal bir arayışın bulunduğu bir noktada,1994 yılında Harb-İş bünyesinde bir merkez olarak kurulmuştur.

Bu buluşmanın Prof. Dr. Mümtaz Soysal ve Prof. Dr. Korkut Boratav gibi mimarları yanında Harb-İş ve Petrol-İş yöneticileri gibi öncülerini de anmak gerekir. KİGEM, 1996 yılında Vakıf statüsüne kavuşmuş ve kendisini hukuken feshettiği 2013 ve mahkeme tarafından da resmen lağvedildiği 2014 yılına kadar çalışmalarını, Tek Gıda-İş ve Hava-İş bünyesinde sürdürmüştür. KİGEM, kamu işletmelerinin korunması, verimliliğinin artırılması ve geliştirilmesi ile neoliberalizm ve özelleştirmelere karşı mücadele amacıyla yola çıkmış, zaman içerisinde değişen koşulların da etkisiyle mücadele yönü ağır basmıştır. KİGEM; davalar açmak, bilimsel etkinlikler düzenlemek, kitap ve raporlar yayımlamak, basın açıklamaları yapmak, haber bültenleri hazırlamak, eğitimler vermek, iptal davalarına destek olmak gibi eylem ve faaliyetleriyle, Türkiye’de özelleştirme karşıtı mücadelenin biçim veren öncü bir gücü ve harekete geçiren taşıyıcı öznesi olarak öne çıkmıştır. Özgün bir aydın/akademisyen ve sendika buluşmasının KİGEM’i karakterize eden temel etmen olduğu söylenebilir. Esas olarak bünyesinde kurulduğu ve faaliyet yürüttüğü sendikalara dayanan KİGEM, aynı sendikacılık hareketi tarafından sahihsiz bırakılmış, Türkiye’nin ekonomik ve siyasal dönüşüm sürecinin özgün şartları içerisinde “dolaylı bir tasfiye”ye uğramış ve adım adım faaliyetsizleşerek hukuken dağılmıştır. Çalışma, KİGEM’in önderlikten sahihsizliğe uzanan mücadele öyküsünü konu edinmektedir.

Türkiye’nin 1946-1950 Dönemi Toplumsal İlişkilerini Markopaşa’nın Toplumcu Gerçekçi Perspektifinden Okumak

Esra Aras

Serbest Araştırmacı

Markopaşa, devam ve kardeş niteliğindeki yayın organlarıyla, 1946-1950 yılları arasında yayınlanmış toplumcu gerçekçi bir siyasi mizah gazetesidir. Mizahi muhalefetiyle dönemi için çığır açan bir yayın organıdır. Yayınlandığı dönemin Türkiye’si çok partili hayata geçiş sürecindedir ve iktisadi, siyasi ve sosyolojik bakımlardan bir değişime sahnedir. *Markopaşa*, bu değişim sürecindeki sosyal/sınıfsal oluşumlar, stratejiler, çelişkiler ve sömürü ilişkileri itibarıyla toplumcu gerçekçi süzgecinden geçirir. Kurduğu olay örgüsüne toplumdaki sınıf temelli eşitsizlikleri ve gerilimleri işler. Tarafsız değildir. Kendini “halk menfaatlerinin müdafaacısı”, “halk kürsüsü” olarak takdim eder. Haliyle, siyasal iktidar ve muktedir toplumsal kesimler yergisinin açık hedefidir. Yüksek satış rakamları fikirlerinin okuyucu tarafından

benimsendiğine işaretler. Deneyimlediği baskılar ise muktedir çevrelerden topladığı tepkilere karinedir. Bu bildiri, Türkiye'nin 1946-1950 yılları arasında yaşanan toplumsal değişimi dönemin özgün mizahi muhalefet örneği *Markopaşa'nın* kurduğu gündemin bir çözümlemesini yaparak anlamaya çalışmaktadır. Türkiye toplumunun *Markopaşa'nın* toplumcu gerçekçi perspektifinden yansıyan sınıfsal oluşumlarına, çelişkilerine ve sömürü biçimlerine odaklanmaktadır.

Bu bağlamda, ilk olarak, *Markopaşa'nın*, çok partili siyasete geçişte ve ulusal ekonomi politiğin uluslararası kapitalist sisteme koşut dönüşümünde saptadığı eğilimlere atıfla Türkiye'nin yapısal değişiminin onun sınıfsal dinamiklerine yansımaları üzerine bir değerlendirme sunmaktadır. İkinci olarak, dönemin toplumsal ilişkilerinde henüz billurlaşmamış da olsa *Markopaşa'nın* tespit ettiği haliyle "alt kattakiler" ve "üst kattakiler" ayrımına dayanan sınıfsal öbekleri, yaşam stratejileri ve koşullarıyla birlikte çözümlemektedir. *Markopaşa'ya* göre, dönemin Türkiye'si sermaye birikim stratejilerinin kayıtsız şartsız milli bir erek olarak sahiplenildiği ve siyaset mekanizmasının demokrasiye, özgürlüklere ve sosyal adalete kalın sınırlar çektiği bir değişimden geçmektedir. Bu değişim ayrıcalıkları pekiştirmekte ve sömürüyü derinleştirmektedir. Bu tabloda, geniş bir halk tabakaları paydasında buluşan "alt kattakiler" katılım ve kapsayıcılık sorunsalına takılmış olarak, yoksulluğun türlü hallerinde belirir. Bu öneri, son olarak, o dönemde kurulan/yeniden kurulan toplumsal dinamiklerin günümüz Türkiye'sine uzanan tarihsel birikimini tartışmaya açmaktadır.

Pir Ali Kaya Anısına

EMEK OTURUMU – II

Türkiye'de Emeğin Güncel Sorunları Rekabet ya da Yıkım; Bir Alandaki Sendikal Rekabet Öyküsü

Kuvvet Lordoğlu

IndustriALL Türkiye Temsilcisi

Bu çalışma ile Türkiye'de özel olarak tekstil işkolunda oluşan sendikal rekabetin kimi yıkıcı sonuçları aktarılmaya çalışılacaktır. Bunları yansıtırken sendika adlarına ve kişi isimlerine yer verilmemiştir (Tekstil alanında çalışan

16 sendika bulunmaktadır. Bunlardan sadece üçü yetkili sendika olarak TİS imzalamaktadır.) Burada gerçekleşen olguların bir tarihi sıralaması yoktur. Burada amaçladığımız, sendikaların kendi aralarındaki mücadele içinde gerçekleşen rekabet olgusunun üyeler üzerinde yarattığı tahribat ve sendikalara duyulan güvenin azalmasının somut sonuçları üzerine bir tartışma zemini yaratmaktır. Bu bağlamda çalışma sendika üyesi ve üye olmayanlarla yapılan mülakatlar dışında, sendika uzmanı ve sendika başkanlarına sorulan sorulara dayalı bir incelemedir. Bu çalışmanın amacı sadece sendikalar arası bir rekabeti ve sonuçlarını aktarmak değil, aynı zamanda sendikaların tedarikçi işverenlerle ve onlara sipariş veren büyük markalarla da olan ilişkileri yorumlamaya ve değerlendirmeye çalışmaktır. Türkiye'nin en büyük ihracat kalemlerinden biri olan tekstil sektöründe işçi-işveren ilişkilerinin çok küçük bir bölümünün sendika ile ilişkilidir. Bu durum çalışma ilişkilerini aynı zamanda yıkıcı rekabetin de etkisine yoğunlaştırmaktadır. Bu ön çalışma ile hedeflenen bir yandan sendikalar arası yıkıcı rekabete işaret etmek olduğu kadar, diğer yandan rekabetin yerine sendikal birleşmeleri, dayanışmayı ve olabilirse sendikal birliği de öne çıkarma çabası olarak değerlendirilmelidir. Böyle bir oluşumun, şairin söz ettiği gibi "hayali bile cihana değer". Sermaye yani güç tekelleşme eğiliminde iken emeğin hak ve çıkarları için mücadele eden örgütlerin aralarındaki savaş sınıfın büyük handikaplarından biridir.

Anayasa Mahkemesi Kararı Işığında Çalışma Hakkı ile Ayrımcılık Yasağı Açısından Akademik İhraçlar

Aziz Çelik

Kocaeli Ü. SBF, Çalışma Eko. End. İliş. Böl.

Türkiye Cumhuriyeti tarihi boyunca bilim insanlarının çalışma haklarını ve bilimsel özerkliklerini ortadan kaldıran çeşitli ihraçlar ve tasfiyeler yaşanmıştır. Bu çalışmada cumhuriyet tarihi boyunca Türkiye'de üniversitelerde yaşanan toplu akademik ihraçlar/tasfiyeler kısaca ele alındıktan sonra özellikle 2016 yılı ve sonrasında yaşanan ve Barış Akademisyenleri olarak bilinen ihraçlar Anayasa Mahkemesi (AYM) ile diğer yargı kararları ışığında ve sosyal politika perspektifi ile –özellikle çalışma hakkı, ayrımcılık yasağı ve eşitlik ilkesi bağlamında– ele alınacaktır. 1933 ve 1948 tasfiyeleri, 147'likler (1960), 1402'likler (1983) ve 2016'da "bu suça ortak olmayacağız" başlıklı bir bildiri imzalayan akademisyenlerin ihraçları/tasfiyeleri en bilinen akademik ihraç ve tasfiye örnekleridir. Bu büyük çaplı akademik tasfiyeler ve ihraçlar ile çok sayıda bilim insanının görevlerine son verilmiştir. "Bu suça ortak olmayacağız" başlıklı bir bildiri imzalayan akademisyenlerin

ihraçları Türkiye tarihindeki en geniş akademik tasfiyedir. AYM söz konusu bildiriye ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirmiş ve suç olmadığını saptamış, çeşitli Ağır Ceza Mahkemeleri de söz konusu bildiriye imzalayan ve dava açılan tüm akademisyenlerin beraatine karar vermiştir. 2016 ihraçları anayasa hukuku ve ceza hukuku açısından sonuçlanmış olsa da bu ihraçların yarattığı hak ihlalleri (çalışma hakkı, ücret hakkı, sosyal güvenlik hakkı, bilimsel faaliyet hakkı) devam etmektedir. İhraç edilen akademisyenler yargı kararlarına rağmen işlerine dönememiştir. Çalışma, sosyal politikanın önemli kavramları olan çalışma hakkı ve ayrımcılık yasağı ve eşitlik ilkesini esas alacaktır. Çalışma hakkı ihlali gerek sosyal politika öğretisi ve gerekse ulusal ve uluslararası hukuksal düzenlemeler ve uygulamalar çerçevesinde ele alınacaktır. Çalışmada akademik ihraçlar ulusal ve evrensel hukuk kuralları ile başta AYM olmak üzere ilgili yargı kararları açısından değerlendirilecektir. AYM kararlarının anayasal bağlayıcılığına rağmen devam eden hak ihlalleri irdelenecektir. Çalışma, karşılaştırmalı tarihsel yöntemi esas alarak, arşiv kayıtlarını ve belgeleri, yargı kararlarını konu ile ilgili teorik çerçeveyi birlikte değerlendiren dokümanter ve keşfedici bir yaklaşımla kaleme alınacaktır.

İşçinin İş İlişkisinde Kişilik Haklarının Korunması, Mobbing ve Yargı Kararları

Murat Özveri

Kocaeli Barosu, Çalışma ve Toplum Dergisi Yayın Yönetmeni

Herkesin kişilik haklarını her yerde ve herkese karşı hukuka aykırı saldırılara karşı korunmasını isteme hakkı bulunmaktadır. Kişilik hakları Anayasa, uluslararası sözleşmeler ve yasalarla korunma altına alınmıştır. İşçilerin işverenle kurdukları iş ilişkisinde işveren emir ve talimat verme hakkına sahip, kural koyma yetkisi olan ekonomik ve sosyal olarak işçiden güçlü taraf olarak yer almaktadır. İş hukuku işverenin bu otoritesini işçinin haklarına güvence getirerek korumak için ortaya çıkmış bir hukuk dalıdır. İş ilişkisinde işverence kullanılan emir ve talimat verme hakkının en önemli sınırı işçinin kişilik haklarıdır. Hiçbir işveren talimatı işçinin kişilik haklarını ortadan kaldıracak boyutta olmaz. Diğer yandan işçi birden fazla insanla bir arada fiziki bir mekânda çalışmak zorunda olan kişidir. Bu mekânda diğer işçilerden gelebilecek saldırılara karşı da kişilik haklarının korunması gereksinimi altındadır. İşçiler, basın başta olmak üzere uygulamada işyerinde işçinin kişilik haklarını ihlal eden tüm davranışlar genel olarak mobbing olarak algılanmakta ve mobbing olarak ifade edilmektedir. Bu çalışmada yargı kararları ekseninde işyerinde işçinin kişilik haklarına dönük saldırılar,

bu saldırılar kaşında işçinin hukuki korunma yolları ve mobbing kavramı ele alınacaktır. Özellikle mobbing ile işçinin kişilik haklarına dönük her saldırının, her kötü muamelenin mobbing olmadığı gösterilmeye çalışılacaktır.

Sağlık Hizmetleri Dönüşürken Hekim Emeği Nasıl Dönüştü: Proleterleşme, Şiddet ve Göç

Çağla Ünlütürk

Pamukkale Ü. İİBF Çalışma Eko. End. İlişk. Böl.

Türkiye’de 1980’li yıllarda neo-liberal politikalarla şekillenmeye başlayan sağlık hizmetlerindeki dönüşüm Sağlıkta Dönüşüm Programı ile ete kemiğe büründü. Özel sağlık sunumu yaygınlaşıp, kamuda sağlık hizmetleri metalaşırken ve hizmet sunumu ile finansmanı birbirinden ayrılırken, istihdam yapısından ödeme sistemlerine kadar tüm uygulamaların piyasa benzeri hale gelmesinin iş yoğunlaşması, kıskırtılmış talep, sağlık hizmet mekanlarının dönüşümü, iş tanımlarının dönüşümü, eleman ve araç-gereç yetersizliği, sağlık ve güvenlik yoksunluğu, farklı istihdam statüleri oluşturulması, düşük ücretler gibi çok sayıda sonucu oldu. Sağlık ekibi içinde otorite ve özerklik arasında bir çelişki varken piyasalaşma ile bu ilişkinin içine yeni aktörler (sigorta şirketleri, döner sermaye, tıbbi cihaz şirketleri, ilaç şirketleri vb...) ve piyasa dinamikleri eklenmeye başladı.

Bu süreçte hekim emeği açısından çok sayıda dönüşüm de ortaya çıktı. Hekimlik proleterleşirken eş zamanlı olarak çok sayıda sağlık mesleği profesyonelleşme mücadelesi vermeye başladı. Bu durum piyasalaşma dinamikleriyle beslenerek sağlık hizmeti sunan ekibin içinde yoğun çatışma ve ayrışmalara yol açtı. Öte yandan yeni kuşak sağlık çalışanlarının kayda değer bir bölümünü önceki kuşakların meslekte elde ettiklerinin daha azına mahkum eden bir dönüşüm söz konusu oldu. Hekimlerin yalnızca ücretleri değil, toplumsal itibarları da her geçen gün zayıfladı. Hekimler kutsallaştırılmış” bir hizmet alanının işsiz ya da işçileşmiş mensuplarına dönüştüler. Bir başka etki ise hekim-hasta arasındaki ilişkinin dönüşümü oldu. 20. yüzyılda hekim-hasta arası ilişki hekimin hastanın yalnızca şimdiki konumunu değil geçmişini, ailesini ve yaşadığı çevreyi bildiği geçmiş ve derinliği olan bir ilişkiydi. Günümüzde bu ilişki taksi şoförü ile yolcusu arasındaki ilişkiye benzedi. Özelleştirme, yalnızca mülkiyetin kamudan öze geçtiği bir sektörel dönüşüm yaratmadı, aynı zamanda neo-liberalizmle uyumlu biçimde sorumlulukların kamusal otoriteden bireylere veya ailelere aktarılmasına yol açtı. Bu süreçte ortaya çıkan yeni müşteri yurttaş kategorisi kişisel faydası için girdi talep eden ve faydasını maksimize

etmeye çalışan birey olarak konumlandırıldı. Şiddetin sıradanlaştığı bir dönemde sağlıkta şiddet fayda maksimizasyonunun bir yolu haline geldi.

Covid 19 Pandemisinin sağlık sektöründe yol açtığı yük söz konusu sorunları daha da derinleştirdi. Sözü edilen olumsuz koşullar hekimler tarafından bireysel ve örgütlü tepkilerle karşılandılar. Kamuda çalışan hekimlerin istifalarında ve hekim göçünde daha önce eşi görülmemiş bir sıçrama ortaya çıkarken, bazı hekimler de yalnızca hekimlerin hak ve çıkarlarını korumaya dönük hekim sendikalarında örgütlenmeye, başta maddi haklar olmak üzere temel hak talepleri için lobicilik faaliyetleri ve eylemler yapmaya başladılar. Bu çalışmada, sağlık hizmetlerinde 2000'li yılların başında sistematik ve programlı biçimde hayata geçirilen dönüşümün, 2022 yılında hekim emeği açısından yol açtığı sonuçlar ortaya konmaya çalışılacaktır. İlgili literatürün incelenmesinin yanı sıra Hekim-Sen, Tabip-Sen, Hekim Birliği; SES, Sağlık-Sen, Genel Sağlık-İş, Türk Sağlık-Sen, AHE-SEN gibi sağlık işkolundaki sendikaların ve Türk Tabipler Birliği'nin temsilcileri ile gerçekleştirilecek yüz yüze derinlemesine görüşmelerin analiziyle hekim emeğindeki dönüşümün serencamı gözler önüne serilecektir.

Pandemi de Enformel İlişkiler ve Güvencesiz Çalışma: Müzisyen Emeğinin Sahadaki İzleri

Batuhan Ersöz

Tokat Gaziosmanpaşa Ü. Sağlık Bilimleri Fak. Sos. Hiz. Böl.

Pandemi sürecinde her ne kadar dijitalleşmenin sunduğu olanaklara bağlı olarak çalışma yaşamı yeniden organize edilse de özellikle belirli sektörler açısından salgının yıkıcı etkiler meydana getirdiği açıktır. Ekonomik düzeyde yaşanan sorunlar emek açısından iki noktada anlamlı olmaktadır. İlk olarak hizmet sektörünün belirli alanlarında doğrudan askıya alınan faaliyetler bu alanda istihdam edilenler açısından gelir kaybını beraberinde getirmektedir. İkinci olaraksa faaliyetlerin sınırlandığı alandaki istihdamın niteliğinin formel veya enformel özelliklere sahip olması salgının olumsuz etkilerinin derinleşmesi üzerinde etkili olmaktadır. Bu çalışma kapsamında da yaratıcı sektörler arasında enformel çalışmanın görece norm olduğu müzisyen emeği incelenmekte, pandemi süreciyle birlikte bu alandaki çalışma koşullarının değişimine ve sosyal koruma mekanizmalarının etkinliğine odaklanılmaktadır. Çalışmada müzisyenlerle yarı-yapılandırılmış görüşmeler aracılığıyla nitel araştırmanın sunduğu olanaklar çerçevesinde Türkiye'de müzisyen emeğinin niteliği ve çalışma ilişkilerinin kurgulanması ile pandemi ve post-pandemi sürecinin çalışma yaşamında

meydana getirdiği dönüşümlerin analiz edilmesi hedeflenmektedir. Pandemi süreci müzisyenler açısından çoğunlukla enformel çalışmanın norm olması neticesinde görünmez olan güvencesizliği çarpıcı bir şekilde açığa çıkarmaktadır. Salgınla birlikte birçok müzisyen işini kaybetmiş ve çalışmanın enformel niteliğine bağlı olarak sosyal koruma mekanizmalarının dışında yer almaları yaşanan sorunların derinleşmesine neden olmuştur. Bununla birlikte dijitalleşmenin pandemi sürecinde sunmuş olduğu olanaklar farklılaşan çevrimiçi etkinlikler aracılığıyla müzisyenler açısından yeni çalışma biçimlerinin geliştirilmesinde etkili olmuştur. Fakat bu olanaklar aynı zamanda erişilebilirlik ve yeni eşitsizlikler tartışmalarını da beraberinde getirmiştir. Böylece farklı toplumsal katmanları içeren enformel ilişkiler, pandemiye görüldüğu gibi, toplumsal kriz anlarında güvencesizliği ortak bir kesene dönüştürmekte, müzisyenler özelinde ise “sanatçı” olmak ile “emekçi” olmak arasındaki ilişkiyi çok daha net bir biçimde ortaya koymaktadır.

2. OTURUM

İşaya Üşür Anısına İktisat, Tarih ve Felsefe

Mustafa Kemal DOĞRU

Hazine ve Maliye Bakanlığı

2020 yılında kapanmalarla geçen pandemi sırasında dramatik biçimde hayatını kaybeden Prof.Dr.İşaya ÜŞÜR'ün anısına önemli bir kısmı akademisyen, kalanı kamu görevlisi olan öğrencilerinin hazırlamayı planladığı bir oturum düzenlenmek istenmiştir.

İşaya Hocanın, akademik hayatında, diğer bir deyişle verdiği dersler, yönettiği lisansüstü tezler, kaleme aldığı makale ve yazılar, verdiği konferans metinlerinde yer alan üç tema dikkati çeker: İktisat teorisi/düşüncesi ve bunun tarihi, iktisadi tarih ve iktisat felsefesi. Bu kapsamlı ve iddialı ilgi, onun bütün bir akademik yaşamının merkezinde olmuştur. Öğrencilerinde de saydığımız yönelimler kendini pek çok defa ortaya koymuştur. Bu yönelim, gerçekliğin bütünselliğini ve tarihselliğini ifade etmesi ve bu şekilde ifade edilmesi bakımından örnek olmuştur.

Diğer taraftan İşaya Hoca, sosyal bilim yapma zanaatının belli başlı standart ve ilkelerini de özellikle tez danışmanı veya tez jürisinde yer aldığı öğrencilerine aktarmayı bilmiştir. Esas kaynakları aslından okuma, birbirine karşı veya çelişik düşünceleri de okuyup bilme, kapsamlı literatür taraması yapma koşulu, ele alınan konunun tarihsel zaman içindeki akışı ve toplumsal bağlamı içinde değerlendirilmesi gerekliliği, iktisadi konunun diğer disiplinlerle bağının kurulması gibi ilkeleri kapsamıştır. Bu ilkeler, aynı zamanda, sosyal bilim yapma zanaatının mesleki etik ilkeleri de olmuştur.

Bu nedenlerle, akademik hayatını ilerleten biz eski öğrencileri, ona yakışır biçimde tema ve alan çeşitliliğini yansıtan bir oturum düzenlemeyi şükran borcumuzun ödenmesi olarak teklif ediyoruz. Bu oturum, aynı zamanda, sosyal bilim camiasına iktisadın kısırlık, darlık ve yüzeyselleşmesi eğilimine karşı seçenekler bulunduğunu göstermeyi de amaçlamaktadır. Herhalde, en önemli gerekçemiz de bu olmalıdır.

John Maynard Keynes'in *İstihdam Faiz ve Para'nın Genel Teorisi'nin* Türkçe Serüveni

Gazi VURAL

Ankara Hacı Bayram Veli Ü. İİBF

John Maynard Keynes'in iktisadi düşünce tarihindeki konumu tartışma konusu olmayacak kadar önemlidir. Hatta, *Genel Teori* kitabı Leijonhufvud'un ifadesiyle "makro kuramın başlangıcı" kabul edilir. Keynes'i diğer iktisatçılardan ayıran ve *Genel Teori*'yi iktisat biliminde bir dönüm noktası kılan, kitabın ilk bölümünde sorulan "mevcut kaynakların istihdamını belirleyen şey nedir?" sorudur. Keynes, bu soru bağlamında iktisadın nesnesini yeniden tanımlar ve bu tanım üzerinden bütünsel bir kuram geliştirir.

John Maynard Keynes, *Genel Teori*'yi 1936 yılında yayımlar. Savaş dönemi dikkate alındığında kısa sayılabilecek bir süre sonra 1959 yılında Akif Erginay tarafından Türkçe ilk çevirisi **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**'nde 4 yıl boyunca bölümler halinde yayımlanır. Ancak bu çeviri eksik olup sadece 14. Bölüm'e kadardır. İkinci çeviri 1969 yılında Asım Baltacıgil tarafından yapılmıştır. Bu çeviri 1980 ve 2020 yıllarında tekrar baskıları yayınlanmıştır. *Genel Teori*'nin üçüncü çeviri denemesi Uğur Selçuk Akalın tarafından 2008 yılında yapılmıştır. Bu çeviri de 2010 yılında gözden geçirilmiş baskı olarak tekrar yayınlanmıştır. Kitabın son çevirisi ise 2021 yılında Ege Alp Güneri tarafından yapılmıştır.

Bu sunuşun konusu, *Genel Teori*'nin Türkçe çevirilerinin incelenmesidir. Bu incelemenin amacı entelektüel sorumluluk duygusuyla çevirilerdeki hataları (öyle ki, Keynes'in düşüncesinin karşıtı bir anlam ortaya çıkaran hatalar) ve özensizliği ortaya koymak ve olası yeni bir çevirinin önünü açmaktır.

Sunuş üç bölümden oluşacaktır. Birinci bölümde, Keynes ve Genel Teori'nin iktisadi düşünce tarihindeki konumu ve önemi kısaca anlatılacaktır. İkinci bölüm Türkçe çevirilerin incelenmesi ve örneklerle yapılan çeviri hataların gösterilmesinden oluşacaktır. Son bölümde çeviri sorunları, çevirmen ve yayınevlerinin sorumlulukları tartışılacaktır. Ayrıca, doğru ve iyi bir çeviri için zorunlu olan çeviri ve yayın sürecinin aşamaları ele alınacaktır.

Adam Smith Sorununa Yeni Bir Bakış: Cumhuriyetçi mi? Liberal mi?

Ahmet Arif EREN

Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi (İİBF-Maliye)

Adam Smith'in iktisadın ve liberalizmin kurucu babası olduğu genel olarak kabul edilir. Adam Smith'in siyasi olarak Cumhuriyetçi değil liberal olduğu da genel bir kabuldür. Buradan hareketle "*Whig*" siyasi hareketine yakın olduğu da düşünülür. Bu çalışmada bu genel kabullerin/düşüncelerin aslında çok da sağlam temellere dayanmadığı ve Smith'in tüm kitapları bir arada değerlendirdiğinde farklı bir Smith okumasının mümkün olduğu iddia edilecektir. Yani Smith'i, cumhuriyetçi ve kamusal erdemleri ön plana çıkaran bir "*Tory*" olarak resmetmek mümkündür. Kısacası Adam Smith konusundaki yaygın kanaatlerin – biraz çubuğu fazlaca tersine bükerek – kırılması amaçlanmıştır. Bu tersine bükme girişimi bizi eski ama eskimeyen bir tartışmaya *Adam Smith sorununa*, ama bu defa farklı bir açıyla geri döndürmüştür.

Adam Smith'in iki temel eseri arasında bir çelişki olduğuna dair güçlü bir iddia vardır ve bu uzun zamandır tartışla gelmiştir. Literatürdeki iddialar ve tartışmalar, Smith'in "*Ulusların Zenginliği*" (UZ) (1776) ile "*Ahlaki Duygular Kuramı*" (ADK) (1759) isimli kitapları arasında bir *bütünlük sorunu* olduğu üzerinde yoğunlaşmıştır. ADK'nin bireyi ile UZ'un bireyi bir ve aynı mıdır? UZ'da ele alınan bireyin temel motifi; kişisel çıkar ve kendini sevmek üzerine kurulu iken, ADK'deki birey, empati ile hareket eden ve kendinden ziyade toplumu düşünen kamusal bir bireydir. Peki bu iki birey birbiri ile çelişir mi? Doğrusu buna ilişkin literatür oldukça zengindir. Dolayısıyla konunun bu boyutu ele alınmayacaktır.

Bu soru(n), Adam Smith'in merkantilizm karşıtlığından hareketle de değerlendirilebilir. Smith'in merkantillere yönelik eleştirisi, genel olarak literatürde liberal bir Smith okuması ile ekonomideki müdahaleciliğe karşıtlık olarak değerlendirilmektedir. Smith gerçekten merkantilizmi eleştirirken piyasaya müdahale edilmesine mi karşı çıkar? Soru bu şekilde sorulduğunda Smith üzerine farklı bir okuma yapmak da mümkün gözükmektedir. Smith'in merkantilizm eleştirisi, liberal olmasından değil cumhuriyetçi olmasından kaynaklanıyor olabilir mi? Smith acaba soyluların kamusal erdemler yarattığından hareket ederek, tüccarların ise sadece kişisel çıkarlarını düşündüğünü ve bunun da kamusal fayda yaratmadığına dair bir eleştiride bulunuyor olabilir mi? Bu karşıt okuma ile Smith'i cumhuriyetçi vs. liberal tartışmasında, *Tory* kanadında yer alan bir cumhuriyetçi,

tüccara karşı soyluları savunan bir siyasetçi ve kamusal erdemleri, kişisel çıkarın karşısına koyan bir iktisat filozofu olarak sunmak mümkün olabilir.

Smith'te *bütünlük*ten bahsedileceği zaman iki kitabına değil, hukuk ve siyaset üzerine kaleme aldığı HÜD'ü de dikkate almak gerekir. Böylece soruna ilişkin yeni sorular ve yeni tartışmalar gündeme gelecektir.

Baskın İktisadın Rasyonalite Varsayımı: Araçsal Rasyonalite

Eren KIRMIZIALTIN

Heretik Yayın

Rasyonalite ile ilgili bir çalışma bireysel ve toplumsal karar alma ve seçim süreçleriyle doğrudan ilgilidir. Çünkü belirli bir rasyonel davranış tanımlaması yapmak, bireysel ya da toplumsal karar alma ve seçim yapma süreçlerinin değerlendirilmesinde başlangıç noktasıdır. İnsanların bireysel ya da toplumsal geçmiş eylemlerini kavramak, güncel eylemlerini yorumlamak ve gelecekteki eylemlerine dair tahminde bulunmak için bir rasyonalite ve buna bağlı bir rasyonel davranış tanımlaması yapmak gerekir.

İktisatta da farklı rasyonalite tanımları ve farklı düşünce okulları vardır. İktisadi birimin (birey, firma) ve toplumun bir kararı alırken ya da seçim yaparken belirli bir rasyonalite ile hareket ettiği kabul edilir, ancak nasıl bir rasyonalite ile hareket ettiği konusunda farklı görüşler vardır. İktisat okulları, karar alıcının eylemlerini kendi kabul ettikleri rasyonalite tanımına bağlı olarak yorumlarlar ve iktisadi ilişki ve süreçleri bu yorumlama bağlamında değerlendirir, şimdiye ya da geleceğe dair öngörülerde bulunurlar. Bir diğer ifadeyle, kabul edilen rasyonalite varsayımı herhangi bir iktisadi eylemin süreç ve sonuçlarının ortaya konulmasında, eylemin öznesi pozisyonunda olanın eylem sebebinin ve her durumda aynı sebeple eylemde bulunup bulunmadığının açıklanmasında kullanılır. Kabul edilen rasyonalite varsayımı teorik çıkarımların "akla yatkın", kendi içerisinde tutarlı bir biçimde sunulmasını sağlar. İktisat okullarının teorik çıkarımları değerlendirilirken, dolayısıyla, öncelikle rasyonalite varsayımları incelenmelidir. Böyle bir inceleme iktisat disiplinindeki farklı çıkarım ve yorumlamaların rasyonalite üzerinden takip edilmesini mümkün kılar.

Ancak yukarıda bahsedilen kapsamda bir inceleme kongrede sunulacak bir metnin sınırlarını aşar. Bu nedenle çalışmada, sadece, baskın iktisat olarak isimlendirebileceğimiz (yerleşik iktisat da denilebilir) ders kitaplarında sunulan iktisadın rasyonalite varsayımı (araçsal rasyonalite) ele alınmıştır. Tabii burada da bir sınırlama yapılmış, rasyonalitenin tanımlanmasına odaklanılmıştır. Yani rasyonalite varsayımının ders kitaplarında

sunulan tüketim, üretim, bölüşüm vb. teorilerine etkisi üzerinde durulmamış, şu temel soru cevaplanmaya çalışılmıştır: Baskın iktisatta kabul edilen rasyonalitenin özellikleri nelerdir? Çalışmada eylem neye denir, her hareket bir eylem midir, eylemin mutlaka bir sebebi olmak zorunda mıdır, eylemin sebepleri nelerdir gibi konular üzerinde durulacak, daha sonra rasyonalite etimolojik köken, empirizm ile arasındaki ilişki, rasyonalistlerin rasyonaliteye ilişkin ortaya koydukları özelliklerin belirlenmesi gibi konular üzerinden değerlendirilecek ve çalışmanın inceleme konusuna odaklanılıp, baskın iktisadın kabul ettiği rasyonalite varsayımı olan araçsal rasyonalitenin, tanımı yapılacaktır. Akıl ve idrak temelli bir nesnel tanım olarak ifade edilebilecek pür araçsal rasyonalite ve tutkuyu amaç olarak merkeze alan Hume'un öznel araçsal rasyonalitesi birbirleriyle ilişkisi ve kendi özgünlükleri üzerinden değerlendirilecektir.

Bir Girişimci “Burjuva” Olarak “Bay Peachum” ya da Sombart vs. Brecht

Mesut Sert

Hakkari Üniversitesi İİBF Maliye Bölümü

İktisat tarihi yazınında kötü bir akademik şöhrete sahip ve bu nedenle ihmal edilen, görmezden gelinen Sombart söz konusu olduğunda kuşkusuz *Burjuva*'nın önemli bir yeri veri vardır. Onun magnum opus'u sayılabilecek *Modern Kapitalizm*'in, hemen hemen aynı dönemde yazılmış başka eserleriyle birlikte, tamamlayıcısı olarak değerlendirebileceğimiz *Burjuva*'da Sombart yeni ve özel bir insan tipinin, gerçekte ise bir zihniyetin tarihsel süreç içinde evrimini ele alır. Eserde; Modern Kapitalizmin ortaya çıkışına “dürüst”, “namuslu”, “çalışkan” ve “rasyonel” nitelikleri ile ‘katkı sağlayan’ Burjuva'nın zaman içinde bu niteliklerinden uzaklaşarak “ahlaksızlaştığını” izleriz.

Diğer yandan kendisi iktisatçı/iktisat tarihçisi olmayıp epik tiyatronun öncüsü sayılan Brecht'in, birbirini tamamlayıcı nitelikte olan, *Üç Kuruluşluk Opera* ve *Beş Paralık Roman*'ında 19. yy İngiltere'si sahnesine yerleştirdiği ve gerçekte bir dilenci çetesinin yöneticisi olan Bay Peachum'un macerası bize Kapitalizm'e dair bir başka hikâye anlatır.

Bu iki eser ve yazar arasındaki benzerlik/farklılıklardan hareket eden bu çalışmada kapitalist girişimci olarak burjuvanın kapitalizmin ortaya çıkışında oynadığı özgül rol ve onun sahip olduğu nitelikler ve zihniyet karşılaştırmalı bir şekilde açıklanmaya çalışılacaktır.

Bu çerçevede Sombart ve Brecht'in düşünsel serüvenini ele alan, Sombart özelinde onu Türkiyeli okuyucuya tanıtma amacıyla olan

ilk bölümü bahsedilen eserler; yazıldığı dönem ve koşullar, yazarlarının bütünlüklü düşüncesi içindeki özgül yerleri ve Kapitalizm anlatısına katkıları çerçevesinde ele alınacağı bölüm izleyecektir. Bu bölüm Brecht somutunda edebi/teyatral bir metnin iktisadi düşünce tarihi için kaynak değerinin tartışıldığı bir alt bölümü de içerecektir. Üçüncü bölüm ele alınan eserlerin, belirlenmiş bazı kavram, tanım ve anlamlar çerçevesinde karşılaştırması şeklinde kurgulanmıştır. Sonuç bölümünde ise çalışmaya ilişkin genel değerlendirmeler sunulacaktır.

Ya Büyümenin Azalması Ya Barbarlık...
Latouche

Büyümenin Sınırları: Bir Alternatif Olarak *Büyümeme*

Yeliz SARIÖZ GÖKTEN

Niğde Ömer Halisdemir Ü. İİBF. İktisat Bölümü

Kapitalist sistemin devamı için sınırsız sermaye birikimi, sermaye birikiminin devamı için de sınırsız tüketim gereklidir. Günümüzde borçlanma yoluyla da olsa tüketime çarkları dönerken bu sınırsız tüketime çevre üzerinde yol açtığı tahribat çok fazla dikkate alınmaz. Ekolojinin iktisatla bağının kurulması 1970'lerden itibaren gerçekleşir. Yeşil ekonomi ve ekolojik iktisat gibi anaakım kavramsallaştırmalara bir karşı duruş olarak görülebilecek *büyümeme* (degrowth) kavramı ilk kez Gorz tarafından kullanılmıştır. Gorz, sermaye birikiminin veya büyüme gerçekleşmeden kapitalizm sürebilir mi? sorusundan hareket eder.

Büyümeme kavramı Türkçe literatüre daha çok küçülme şeklinde yerleşmiş olmakla birlikte kavramın ifade ettiği şey kesinlikle iktisadi olarak bir durağan durum büyüme veya resesyon şeklinde algılanmamalıdır. Bunun yerine kapitalist sistemin devamı için gerekli görülen büyüme amacı ile çelişir bir biçimde büyüme bireylerin ihtiyaçları kadar, gerekli ölçüde tüketmesine ve üretmesine odaklanmaktadır. Bu çalışmada büyüme-büyümeme tartışmaları üzerinden yola çıkılacak, öncelikle kapitalizmin dayattığı büyüme vurgusu ortaya konulacak ardından *büyümeme* teorik bir çerçevede analiz edilecektir. Son olarak sınırsız üretim/tüketim/birikim adına gerçekleştirilen çevresel tahribat, bu tahribatı azaltmanın yolları ve çözüm önerileri ortaya konulacaktır.

3. OTURUM

DÖNÜŞEN ÇİN: 2000'LERDE YEREL, ULUSAL VE KÜRESEL DİNAMİKLER

Çin'in Kuşak Yol Girişimi Yatırımları ve Türkiye'de Rejimin Dönüşümü

Ceren Ergenç

Xi'an Jiaotong-Liverpool University

Derya Göçer

Orta Doğu Teknik Üniversitesi

Bu çalışmada Çin'in KYG yatırımlarını, ulaştırma ve enerji sektörlerini vaka çalışması olarak odaklanarak ele alacağız. Büyük ölçüde saha çalışmasına dayanan bu çalışmada çıkış sorumuz, "Türkiye'nin özellikle Cumhurbaşkanlığı sistemine geçişle beraber yaşadığı dönüşümün bu yatırımlarla nasıl bir etkileşime girdiği" oldu. Çin yatırımları literatürde rejimin söylemsel ve pratik düzeylerde Batı ittifakından kopması ve otoriterleşme tartışmalarında kendisine müttefik bulması olarak çerçevelenebiliyor. Ancak, bu rejim ve yatırımlar arasında bu ilişki tek yönlü bir ilişki değil. Rejimin dönüşümü de KYG yatırımlarını dönüştürüyor. Ayrıca bu ilişki her zaman besleyici bir ilişki de olmuyor, süreçlerin karşılıklı tıkanıdığı, müzakere masasından olumsuz kalkılan vakalar incelendiğinde, ya da yatırımların biçimi değiştiğinde genelde ulus devlet düzeyindeki bazı dönüşümler sebep olarak ortaya çıkıyor. Ulaştırma sektöründe liman ve demiryollarını, enerji sektöründe ise özellikle güneş enerjisini merkeze alarak yaptığımız araştırmanın bulgularını sunarken siyasi enformalite kavramsal çerçevesini kullanacağız. KYG ile Türkiye'deki mevcut rejimin ilişkisinin farklı biçimlerini ve sonuçlarını irdeleyeceğiz.

2000'lerde Çin Komünist Partisi Genel Sekreterlerinin Konuşmalarında Çevre ve Dijitalleşme Politikalarının Söylemsel Dönüşümü

Sırma Altun

Ankara Üniversitesi, SBF

Emre Demir

TED Üniversitesi

Çin Komünist Partisi'nin (ÇKP) 16 Ekim 2022 tarihinde başlayan 20. Ulusal Kongresi, beş yıl boyunca görev yapacak olan parti genel sekreteri ve yönetimi ile partinin sürdüreceği ulusal ve uluslararası politikaların belirlenmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Bu politikalardan özellikle öne çıkan ikisi, Çin'in 2000'lerde kalkınma stratejilerinin iki temel hattını da oluşturan çevre ve dijitalleşme politikalarıdır. Bu çalışmanın amacı, 2000'lerde düzenlenen ulusal parti kongrelerinde, ÇKP genel sekreterlerinin yaptığı konuşmaları çevre ve dijitalleşme politikaları odak noktası olacak şekilde incelemektir. Bu kapsamda ÇKP'nin 16, 17, 18, 19 ve 20. Ulusal Parti Kongreleri'nde sırasıyla Jiang Zemin, Hu Jintao ve Xi Jinping tarafından yapılan konuşmalar incelenecek, böylece Çin'in çevre ve dijitalleşme politikalarının söylemsel dönüşümü mercek altına alınacaktır.

Çin'in Uluslararası Altyapı Yatırımlarının Özgünlüğünü Tartışmak: Devlet sermayesi ve küresel kalkınma işbirliği düzeni

Veysel Tekdal

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi,

Çin'in gelişmekte olan dünyada önde gelen bir küresel altyapı yatırım kaynağı haline geldiği bilinmektedir. Bu süreçte temel aktörler Çin siyasi liderliğinin dışa açılmaya yönelik teşvik edici politikalarına yaslanan enerji ve ulaştırma alanında faaliyet gösteren büyük devlet şirketleri ve politika bankaları olmuştur. Pekin'in bunu son dönemdeki daha iddialı dış politikası bağlamında "Kuşak ve Yol Girişimi" adıyla "küresel bir kalkınma" hamlesi olarak markalaştırması da konunun önemini artırmıştır. Batı kaynaklı altyapı yatırımlarına kıyasla taşıdığı özgünlük Çin yatırımlarının doğası ve sonuçları üzerine tartışmalar doğurmuştur. Özellikle devlet sermayesinin rolü ve uluslararası siyasetle iç içe geçmeleri itibarıyla Çin yatırımlarının özgünlüğü tartışma konusu olmuştur. Bu sunum, Çin'in "devlet koordinasyonlu" altyapı yatırımları olgusunun "yeni devlet kapitalizmi", "jeopolitik-ekonomik rekabet" ve küresel kalkınma işbirliği düzeninin dönüşümü tartışmaları bağlamında bir okumasını yapmaktadır. Bu yapılırken, Çinli şirket ve bankaların yapı ve işleyişlerine ve proje örneklerine dair ampirik malzemedan yararlanılmaktadır.

4. OTURUM

SOSYAL TEORİ

Modern Toplum Yapısının İki Tarihsel Temel Özelliği Olarak Soyutlama ve Rasyonalizasyon Üzerine Bugün Düşünmek

Ceyhun Gürkan

Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, Maliye Bölümü

Sosyal teorinin klasik sorusu 'toplum nedir?' etrafında şekillenen sorular kriz ve bunalım dönemlerinde derinleşir. 'Toplum nedir?' sorusu 18. yüzyıl devrimlerinden beri geçerli temel soru olarak içinde bulunulan/bulduğumuz dönemin zamansız sorusu gibidir ve cevaplar tekrarlı görünmekle beraber aslında bu sorunun cevapları tarih yüklüdür ve zamanın olgusal ve düşünsel gelişmelerinde soru aslında yeni cevaplarla buluşur. Yine de *post*-cevaplar modasına takılmadan verilmiş klasik cevapların işlenmesi gerekir. Birlikte ve refah içinde barışçıl yaşamın olanaklarını kaldıran neoliberal bunalımın yerleştiği bu dönemde söz konusu klasik soru etrafında tarihsel bir cevap üretmek gerekir. Buna yönelik bir yanıt geliştirmek modern toplumun kuruluşundaki iki temel özelliği ve/veya dayanağı, yani 'soyutluk ve 'rasyonalizasyon' üzerine düşünmekle mümkündür. Modern toplumun kuruluşunu ve yapısını anlamaya dönük klasik teorilerin bu ikisinden birine ağırlık vererek ilerlediği görülmektedir. Politik iktisat geleneği ağırlıklı olarak para, ticaret/mübadele ve meta ilişkilerinin yarattığı ve düşüncenin de buna uygun bir yapısal özellik olarak kazandığı soyut durumu ve ilişkiselliği, ya da en genel ve geniş anlamıyla toplumun soyutluğunu irdelemiştir. Siyasal, ahlâki ve hukuki açıdan belirlenen liberalizmin 'ilkeler'i de piyasa toplumuna özgü yine aynı 'soyutluk' düzlemindedir. Politik iktisadın 'köklü eleştirel' kanadı toplumun soyutluğunun altında yatan özellikle üretim ve özel mülk edinme süreçlerini ilgilendiren zora ve iknaya dayalı rasyonalizasyon süreçlerini ele alarak gelişmiştir (ör. K. Marx). Bu bağlamda, klasik politik iktisadın içindeki liberal yaklaşımlar da (ör. A. Smith) soyut kapitalist toplumun rasyonalizasyon süreçlerini eleştirip 'düzeltme' arayışına girdiğinde -ve bu yöndeki arayışını sürdürdüğü

ölçüde- bu 'eleştirel' niteliğe uygun görülmüştür. Salt soyut analize dayalı yaklaşımın eleştirel niteliği de ancak sınıf gerçeğini teşhis etmesiyle mümkün olmuştur ve fakat kapitalizmin gerçekliğinden, yani rasyonalizasyon probleminden uzaklaşma pahasına (ör. D. Ricardo). Diğer taraftan, rasyonalizasyonu eleştirmek ve 'düzeltmek' yerine buna yenilikler sunanlar ise aynı gelenek içinde karşı-eleştirel pozisyondadır (ör. J. Bentham, T. Malthus). Rasyonalizasyon eleştirisine eğilen politik iktisadın içinden çıkan ve odağını esas olarak toplumun soyutluğu yerine tam da bu rasyonalizasyon üzerine yerleştiren diğer eleştirel kanat ya politik iktisat geleneğinin toplumun soyutluğunu açıklayan genel teori anlayışını takip etmiş (ör. M. Weber) ya da bu soyutluk analizini dışarıda bırakarak toplumun farklı mikro alanlarındaki rasyonalizasyon süreçlerini odağına almıştır (ör. M. Foucault). Soyutluk ve rasyonalizasyon ikilisi bu açıdan düşünce geleneklerini ayrıştırma ve sınıflandırma bakımından da işlevseldir. *Post* akımlar genel teoriye bağlanan toplumun soyutluğu araştırmasından uzaklaşarak toplumun farklı alanlarındaki rasyonalizasyon süreçlerine eğildikçe bu tarz çalışma, bilimsel düşüncede genel teoriye alternatif ya da karşı yenilikler sunduğu görülmekle beraber modern toplumun temel dayanağından birinin -soyutluğunun- görmezden gelinmesine yol açmıştır. 20. yüzyıl boyunca rasyonalizasyon süreçlerindeki yüksek gelişme odağı buraya yerleştirme bakımından geçerli bir sebep olarak görülebilir. Oysa modern toplumsal yapı, toplumun soyutluğunun ve rasyonalizasyonun değişen süreçler içinde sürekli evrimsel olarak gelişmesine bağlıdır. Neoliberal bunalımın yalnızca nedenlerini ve sonuçlarını anlamak ya da bulmak için değil, onu aşmak için de gerekli olan bakış açısı ve analiz düzeyi 'modern toplum bugün nedir?' sorusunu toplumun iki özelliği veya dayanağı olan soyutluk ve rasyonalizasyonu beraber ele almak ve bunları ilişkilendirmekten geçmektedir. Bu çalışma günün tarihsel gelişmeleri, özellikleri ve yapısı içinde belli bir genelleme düzeyinde bunu denemektedir.

Sosyolojinin Görünmez Failer

Eylül Tuğçe Alnıaçık Özyer

Türk-Alman Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü

Bu çalışmanın amacı "toplum" olarak tek hamlede kullanılagelen metodolojik tercihi *faillik* tartışmaları (Latour, 2021) üzerinden yeniden değerlendirmeye açmaktır. Sosyal bilimlerin en önemli kavram setlerinin kökeninde yer alan toplum sözcüğünün ne olduğuna dair soruşturmalarda insanmerkezçiliğin hâkimiyeti dikkat çekerken, trans- ve interdisipliner çalışmaların katkısı neticesinde bu soruşturmanın karşılaştığı açmazlar daha görünür

hale gelmektedir. Toplumun unsurlarının neler/kimler olabileceği, hangi haklara, ne koşullarda sahip olduğu, hukuki düzenlemelerden, ekonomik tertibatlara, şehir düzenlemelerine dek oldukça çeşitli ve menzili geniş bir alana yayılmaktadır ve bu haliyle etik bir meseledir. Bu çerçevede, bu çalışmada toplumun doğrudan bir unsuru sayılmayan, fakat binlerce yıldır insanla yaşam alanı paylaşan hayvanların sosyolojik konumu, *faillik* meselesi üzerinden ele alınacak ve son dönemlerde İstanbul'daki sokak hayvanlarının kamuoyunda yarattığı tartışmalara karşılaştırmalı olarak yer verilecektir.

İki ayrı kutupta seyreden tartışmaların bir tarafında hayvanların semiyotik varlıklarının göz ardı edilip nesneleştirildiği dikkat çekerken, diğer tarafta birlikte yaşamın simbiyotik veçhesine yapılan vurgu öne çıkmaktadır. Kartezyen düşüncenin ruhsuz otomatlar olarak imlediği ve nesnelere kategorisine dâhil ettiği hayvanların birçok insani faaliyetin parçası olduğu şüphe götürmezken, bu faaliyetlerde konumlandıkları edilgin pozisyonlar karşı karşıya bırakıldıkları olumsuz muamelelerinin de meşrulaştırıcı zemini olmaktadır. Oysa son dönemdeki eleştirel hayvan çalışmaları, biyosemiyotik, zoosemiyotik gibi alanların katkıları ile hayvanların kendilerine özgü semiyotik dünyaları, yani *umwelt*leri (Uexküll, 1934) açığa çıkarılmakta, her canlının kendi eylem kapasitesi üzerinden, tamamen özgül nitelikleri ile, hiyerarşik olmayan bir tasavvuru zorunlu kıldığı görülmektedir. Bu bağlamda İstanbul özelinde özellikle son dönemlerde, belirli aralıklarla bazı belediyeler tarafından toplanan ve rehabilitasyon merkezlerine, barınaklara yerleştirilen köpeklerin semiyotik dünyalarının tamamen göz ardı edildiği dikkat çekmektedir. Şehir hayatının hayvanlar için uygun olmadığı, köpeklerin saldırganlık ihtimali ile insanlar için risk taşıdığı gibi öne çıkan meşrulaştırma diskurları kent sosyolojisi, ayrımcılık sosyolojisi gibi birçok alt alanın sınırını sorunsallaştırmayı gerektirmektedir. Bu bağlamda tartışmanın diğer kutbunda yer alan ve hayvanların failliklerini, kendilerine has semiyotik dünyalarının varlığı üzerinden temellendiren yaklaşım uyarınca toplumun bu görünmez faillerinin karşılaştıkları muameleyi derinlemesine analiz edebilmek için sosyolojinin metodolojik araçları da yeniden gözden geçirilmelidir.

Klasik Sosyolojik Teorinin Muhafazakâr Kökenleri

Ali Orhan YILMAZ

ODTÜ/ Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi

1789 Fransız Devrimi'nin yol açtığı kapsamlı kargaşa, temelleri hem siyasi hem de entelektüel düzlemlerde sarstı ve yerinden etti. Devrimin kanlı sonuçları ve ardından gelen kargaşa döneminde, aklın somutlaştırıldığı yeni anlayışa güçlü tepkiler verildi. Avrupa'da akrabalık, toprak mülkiyeti, sınıf,

din, topluluk ve monarşiye dayalı düzenin çöküşü, hiyerarşik güç ve statü gruplarını devirmişti. Sanayileşme ve devrimin yerinden ettiği bu unsurlar arasında yeni bir denge arayışı, Avrupa siyasetinde uygun bir konjonktür içinde güçlenmeye çalışıyordu.

Devrim ve sanayinin Avrupa'ya getirdiği daha bireyci, sözleşmeli toplum türü, muhafazakârlara göre Batı toplumunun gerilemesinin temel nedeni- dir. Bu nedenle 18. yüzyılın bireyci toplum anlayışına bütüncül bir toplum anlayışıyla cevap verecek olan sosyoloji, bu düşünceyi insanın toplumsal bir varlık olarak varsayımına öncelik veren muhafazakâr doktrinden ve bireyi kuşatan ve şekillendiren "toplumsal bağlar" vurgusundan almaktadır. Yani "toplum merkezi"nin belirlenmesinde toplumu Aydınlanma fikrinin öne sürdüğü bireye karşı konumlandırmışlardır.

Toplumu bir bütün olarak gören muhafazakâr kuram, kurumların toplumsal işlevlerine ilişkin araştırmalara, rasyonalist bireycilik perspektifinde geliştirilemeyen parçaların bütünle ilişkisine yön veren metodolojik bir aksiyom oluşturur. Toplum, geleneksel unsurların aktif ve kurucu bir rol oynadığı organik bir bütün olarak tanımlanır. Aydınlanmanın ileri sürdüğü "insanın doğal hakları" sloganıyla akılcı ilkelerle bezenmiş toplumsal sözleşme teorisi, organik bir toplum lehine reddedilir.

Bahsedilen muhafazakârların en öne çıkanları Edmund Burke, Louis de Bonald ve Joseph de Maistre'dir. Comte, Durkheim ve Spencer ele aldıkları muhafazakârların sorunsalları kendi teorileri çerçevesinde kullandılar. Özellikle Comte, Bonald ve Maistre'nin çalışmalarına ve toplumsal düzen üzerindeki ısrarlı duruşlarıyla toplumsal bağların kalitesine vurgularına çok şey borçlu olan sosyolojik bir çerçeveye geliştirmiştir. Muhafazakâr doktrine olan borcunu açıkça belirtmekten çekinmeyen Comte, "Maistre önderliğindeki ölümsüz grup" diye yazar ve ekler, "Pozitivistlerin minnettarlığını uzun süre hak edecek." Yine Durkheim'in toplumun birey üzerindeki önceliği varsayımını sosyolojik bir ilke olarak ortaya koyması ve bu bağlamda topluma verdiği önem Bonald ile paralellik gösterir.

Muhafazakârlar, Batı toplumuna nüfuz etmiş her alanda Aydınlanma ve Devrimin toplumsal bağlar ve düzen üzerindeki yıkımına işaret etmektedir. Hemen hepsi aristokrat ve Katolik olan bu düşünörlere göre Devrim ve onun kaotik sonuçları birey üzerine inşa edilen yeni düzenin sonucudur. Sosyoloji bu gerici tutumdan kaynaklanan açıklamaları ciddiye alır ve geleneksel toplumdaki modern topluma geçişte ikili karşıtlıkları yapılandırır. Bu bağlamda sosyoloji Aydınlanma'nın akla olan inancını paylaşıya da toplumsal düzen hususunda muhafazakarların siyasal kaygıları teorilerinde önemli bir yer tutar. Söz konusu bildiri, sosyolojinin muhafazakâr kökenlerine odaklanacaktır.

5. OTURUM

KIRSALDA KADIN OLMAK

Tohum Toplayan Kadınlar Söylemini Yeniden Düşünmek: Kadın Kooperatifinde Tohum Toplamayı Reddeden Kadınlar ve Kamu Kurumlarının Kadınlara Yaklaşımı

Bengü Kurtege Sefer

Sosyoloji Bölümü, Nişantaşı Üniversitesi

Tohum toplayan kadınlar söylemi özcü bir yaklaşımla kadınların doğayı yakın oldukları için tohum topladıklarını ileri sürmektedir. Kadınların doğal kaynaklara erişimi, kullanımını ve bu kaynaklara ilişkin ekolojik bilgisini makro politikalar ve üretim ve yeniden üretim ilişkileri kapsamında değerlendirerek bu söyleme karşı kadın-doğa arasındaki bağlamsal ve değişken ilişkileri açıklamak mümkündür. Bu makale 2019-2020 yıllarında Koç Üniversitesi Tohumlama Fonu Kapsamında Türkiye’de yedi farklı ilde tarım alanında kadın kooperatifleşmesini incelediğim proje bulgularına dayanmaktadır. Makalede 2017 yılında İstanbul’da bir kadın kooperatifinin kadın üyelerine yerli çiçek tohumları toplatmayı ve kurulan serada bu tohumların fideye dönüştürülmesini hedefleyen devlet destekli projenin neden başarısız olduğu incelenmektedir. Bu soruya cevap olarak tohum toplamayı reddeden kadınların kararlarını etkileyen makro tohum politikaları, ilgili bakanlık yetkililerinin yaklaşımları ve toplumsal cinsiyet ilişkileri bir arada değerlendirilecektir. Öncelikle son yıllarda yerli tohumların ilgili bakanlık birimlerince toplanması, üretimi ve kooperatif marketlerde satışını destekleyen makro politikalara uygun olarak söz konusu proje kapsamında devlet desteği ile ithal tohumlar yerine yerli tohumların toplanması ve kent peyzajında kullanılmak üzere bu tohumların fideye dönüştürülmesi amaçlanmıştır. İkinci olarak, bakanlık yetkilileri, bu projenin kadınlara istihdam olanağı yaratmak ve kadınların ekonomik güçlenmesini sağlamak amacıyla hazırlandığını ileri sürmüşlerdir. Ancak kadınlar için bu proje yerli tohumların metalaşması ve ucuz kadın emeği sömürüsüne dayalı fide üretimi ile kentsel peyzajın üretim maliyetlerinin düşürülmesi anlamına gelmiştir. Kadınlar düşük gündelik ücreti kabul etmeyerek ve tohumların müşterek

kullanımını savunarak kadın ve tohum arasında iktisadi rasyonaliteye dayalı ilişki biçiminin tek ilişki biçimi olmadığını göstermişlerdir. Ayrıca toplumsal cinsiyete dayalı iş bölümü ve beklentiler kadınların projeye katılmama kararlarını etkilemiştir. Bu iş bölümü içerisinde ev işlerinden ve çocuk bakımından sorumlu olan kadınlar için tohum toplama ve serada çalışma ekstra iş yükü anlamına geldiği için projede yer almak istememişlerdir. Erkek egemen ideolojinin parçası olarak eşleri de kadınların evden uzak yerlerde tohum toplamalarına izin vermemişlerdir.

Anahtar sözcükler: Tohum toplayan kadınlar söylemi, kadın-doğa ilişkisi, kadın kooperatifleri

Kırsal Dönüşüm ve Kadın Emeği: Ayvacık, Çanakkale Bölgesinde Bir Sözlü Tarih Çalışması

Burcu Saka, Elif S. Mura

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü

Bu bildiriye, Çanakkale ili Ayvacık ilçesine bağlı Gülpınar Köyü'nün –son yıllarda turizm ve zeytin üretimindeki değişimlere bağlı olarak yaşanan– tarımsal dönüşüm sürecini, 60 yaş ve üzerindeki 10 kadınla sözlü tarih yaklaşımıyla gerçekleştirdiğimiz görüşmelerden derlediğimiz hayat hikayeleri merkezinde sunmayı amaçlıyoruz. Türlü biçimlerdeki ücretli–ücretsiz çalışma ve emek kullanımı gördüğümüz kadınların yaşam öykülerinin merkezinde yer alıyor. Gülpınar'ın yakın geçmişine tanıklık eden kadınların belki de tarımsal ilişkilerdeki bariz dönüşümden daha fazla vurguladıkları şey çeşitli emek kullanım biçimlerinin sürekliliği ve dönüşümün niteliği.

Türkiye'de kırsal alanlarda kadın emeği hakkında oldukça gelişkin bir bilgi birikimi mevcut. Buna rağmen kırsal alanlarda kadınlar ve emek biçimleri arasındaki farklılıkları dikkate alan çalışmalar oldukça sınırlı. Bu çalışma kadınların zeytin toplamadan, kuaförlüğe kırsal alanlardaki emek kullanım pratiklerindeki çeşitliliği ve emek pratiklerinin kadınların yaşam hikayelerindeki merkezi yerini ortaya koyarak literatüre katkıda bulunmayı amaçlıyor. Bununla birlikte sözlü tarih yaklaşımı ile derlediğimiz yaşam öyküleri kadınlar arasındaki (örneğin yaşa dayalı) farklılıkları da hesaba katmayı olanaklı kılıyor.

Ayşe Gündüz Hoşgör, *Uzaklar, Coğrafi Engeller ve Kırsal Kadının Sosyal Dışlanması* (2020) başlıklı yazısında kırsalda mesafenin önemini vurguluyor ve kırsal coğrafya tipolojisinin 3 boyutu içerdiğini belirtiyor: "(i) kentsel alanlara yakın kırsal (b) kentsel alanların içinde kalan kırsal (c) kentsel alanlara uzak kırsal–ırak kırsal." Ayvacık ilçesine bağlı Gülpınar Köyü kent merkezine mesafesi, altyapı, ulaşım gibi imkanlar düşünüldüğünde "kentsel

alanlara yakın kırsal" olarak değerlendirilebilecek iken, 60 yaş üstü kadınların anlatılarında yaşadıkları yer, geçmişte olduğu gibi bugün de "ırsal kırsal". Bu sunumda, kadınların yıllardır süregelen emek pratiklerini ve bunların sürekliliğini ortaya koyarken katılımcıların yaşam öykülerinin neden "ırsal kırsal"a denk düştüğünü, emek pratikleri ve dönüşüme/gelişmeye dair perspektifleri merkezinde düşünmeyi öneriyoruz.

Toprağa Dönüş, Ekofeminizm ve Kadın Çiftçiler

Evrım Yılmaz

Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü,

Merve Kaya Şahin

Ankara Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü

Türkiye'de geçtiğimiz 20 yıllık süreçte ekonomik istikrarsızlıkların da etkisiyle kentlerden kırsal alanlara doğru bir tersine göç olgusunun gerçekleştiği görülmektedir. Dünyada tersine göç konusunda yapılan çalışmalar, kırsal alanlara yeniden yerleşimi motive eden nedenlerin başında yoksulluk sorunu ve tarımsal üretime dayalı bir yaşam tarzına sahip olma isteği olduğunu göstermektedir. Özellikle az gelişmiş ülkelerde yoksulluk sorununun geri dönüş göçü eğilimini arttırırken, gelişmiş ülkelerde ekolojik hareketlerin etkisiyle kırsal alanlara doğru tersine göçün ve ekolojik tarımsal üretim girişimlerinin yaygınlaştığı görülmektedir. Toprağa dönüş hareketinde, ekofeminist bir yaklaşımdan beslenerek doğanın, toprağın ve kadının sömürsü arasında ilişkisellik kuran kadın çiftçilerin etkinlikleri de giderek görünür hale gelmektedir. Türkiye'de ise kadınların toprağa dönüş yapmasında etkili olan nedenler ve tarımsal üretim sürecindeki etkinlikleri hakkındaki bilgi oldukça sınırlıdır.

Bu bildiride, Türkiye'de tersine göçle kırsal alanlara yerleşen kadınların temel motivasyonlarının sosyo-ekonomik ve politik temelleri, nitel bir saha çalışmasının verilerinden hareketle somutlaştırılmaya çalışılmıştır. Bildiride sunulan saha verileri, Ankara'nın Beypazarı İlçesi'ne bağlı köy mahiyetinde olan mahallelerde yapılmış gözlem ve kadın çiftçilerle yürütülen derinlemesine görüşmelere dayanmaktadır.

Yapılan saha çalışmasının verileri, kadınların toprağa dönüşünde hem yoksulluk probleminin hem de ekolojik duyarlılıkların etkili olduğu melez bir nedensellik ilişkisi olduğunu ortaya koymaktadır. Bir yanda sosyo-ekonomik problemlerin etkisiyle belirginleşen tarımın feminizasyonu eğilimi ve diğer yanda ekofeminist bir yaklaşımdan ilham alan ekolojik üretim girişimlerinin canlandığı; kadınların toprağa dönüş süreci ve yeniden köylüleşme

olgusu bağlamında aktif bir rol üstlendiği görülmektedir. Araştırma, kadın çiftçilerin ekolojik sorunları ve yaşadıkları yoksulluk problemini, polikültür tarım uygulamaları ve organik gıda üretimiyle çözmeye çalıştıklarını; ekolojik tarım uygulamalarının, doğa ve kadınlar üzerindeki ataerkil tahakküm ve sömürü problemini birlikte çözmek için kullandıkları bir strateji haline geldiğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Tersine göç, toprağa dönüş hareketi, tarımın femini-zasyonu, ekofeminizm, organik üretim.

6. OTURUM

CUMHURİYET'İN YÖNETİMİ

Yönetime dair bilgi üretiminde kurumsalcı yöntem başı çeker ve siyasetin doğrudan belirlediği statik / durağan bir yapı / işlev incelemesine yoğunlaşır. Türkiye’de Cumhuriyet’in yönetimine dair çalışmalarda söz konusu statik / durağan olanın siyasetin öncülüğünde ele alınması yöntemi yaygındır. Bu görüşe göre, savaş koşulları biter, rejim-siyasal sistem belirlenir, hükümet sistemi kurulur ve en son devlet teşkilatı inşa edilir. Oysa 1920’li yıllarda yönetim olgusuna dair yapılan kimi araştırmalar, henüz savaş koşullarında, rejim tartışmaları içinde yönetimin askıya alınmak bir yana kurtuluş ve kuruluş süreçlerinde temel sorunun yönetim olduğunu, yönetime dair temel ilke- süreçlerin oluşturulduğunu net bir şekilde gösterir. Diğer bir deyişle, sürecin nasıl örgütleneceği ve örgütlenmekte olduğu, en başından itibaren ve dinamik bir şekilde örgütsel yapıyı, yani Cumhuriyet’e giden sürecin ve sonrasında da Cumhuriyet’in yönetimini ortaya çıkarmıştır. Sorunlar ve yanıtlar değişmiş, önce bölgelerin ve savaşın, İstanbul’un işgaliyle birlikte ikili iktidarın ve Ankara merkezli yeni hükümetin, barışa giden süreçte de İstanbul dahil tüm Türkiye’nin ve Cumhuriyet’in ilanıyla oluşum halindeki yeni anayasal düzenin yönetme sorunu, idari mekanizmaların eş zamanlı oluşumunu beraberinde getirmiştir. Yönetilmesi gereken bu süreç derin çelişkilerin ve şiddetli uluslararası, askeri, siyasal ve sınıfsal mücadelelerin belirlediği bir süreçtir. Dolayısıyla, onun yönetiminin oluşumu da çelişkili ve çatışmalı bir doğaya sahip olmuş; farklı sınıfsal ve siyasal konumlanmaların alan ve aracı haline gelmiştir.

Oturumumuzun amacı Cumhuriyet’in yönetiminin ortaya çıkışını “oluşum” halindeyken görmek ve gösterebilmektedir. Cumhuriyet fikir ve kararının, Cumhuriyet’e giden sürecin Cumhuriyet’in yönetiminden bağımsız olmadığını; hatta bu yönetsel oluşumun içinde şekillendiğini ve özgün biçimini de bu oluşum sürecine borçlu olduğunu görebilir ve gösterebiliriz. Bu doğrultuda, bir ilahi gücün ol demesiyle bütün örgütsel yapısıyla tam ve bu mükemmel yaratıma hanel getirmeyecek şekilde statik bir Cumhuriyet idaresinin değil; Cumhuriyet’in yönetiminin, yani 1923’te Türkiye’yi bir Cumhuriyete taşıyan sürecin ve bu sürecin 20’li yıllarda kendini yeni bir devlet olarak var etme sürecinin örgütlenme tarihi konu alınmaktadır.

Bu bağlamda olmak üzere oturumda 4 bildiri yer almaktadır:

İlk bildiri, 1920'lerde yönetime dair alınan kararlar kadar alınamayan kararların önemine ve bu karar vermeme durumundan yola çıkararak döneme dair toplumsal – siyasal – sınıfsal çatışma – elişkileri tespit etmeye çalışmaktadır.

İkinci bildiri, 1924 Anayasası'ndan on üç gün önce kabul edilen Köy Kanunu'na, Kanun layihasının Meclis Genel Kurulu'nda görüşülmesi sırasında gerçekleştirilen merkeziet ve adem-i merkeziet tartışmalarına ve 1921 ve 1924 Anayasaları arasında geçen üç yıldaki değişime odaklanarak geçişin izlerini sürmeyi hedeflemektedir.

nc bildiri, İbrahim Necmi'nin 1924 yılında yayımlanan *Türkiye'de Tütün Meselesi: En İyi Hal aresi Hakkında Tedkikat ve Mtaalat* başlıklı kitabında ortaya koyduğu tartışma ve görüşlerden hareketle Cumhuriyet'in ilk yıllarında devlet inhisarı sisteminin kuruluşunu ele almaktadır.

Dördüncü bildiri, sanat ve devlet ilişkisi bağlamında yirmili yıllarda dönemin aktörlerinin sanata dair karar verme sürecini tarihsel bütünlüğü içinde tartışmayı amaçlamaktadır.

Erken Cumhuriyet Döneminde Yönetime Dair Karar Vermeme

Fatma Eda elik

cole Pratique des Hautes tudes (EPHE) – PSL Universit, Tarih ve Filoloji Bilimleri

Aslı Yılmaz Uçar

Altınbaş . İİSBF Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi

Erken Cumhuriyet döneminde yönetime dair araştırmalar çoğunlukla 1930 yılında başlatılır. 1930'lu yıllarla birlikte rejim, siyasal sistem ve hükümet sistemi belirlenmiş, devletçiliğin de kabulü ile teşkilatlanma başlamıştır. Bu yaklaşımın tutarlı bilimsel gerekçeleri olmakla birlikte, Cumhuriyet'in yönetim ilke ve esaslarının anlaşılması ve açıklanması açısından katkısı azdır. Yönetimi, rgtsel bir yapıya dönüşmüş haliyle değil; oluşumu içinde görmek yönetimin bir yönetme edimi olduğunu hatırlatacak ve Cumhuriyet'in yönetiminin Cumhuriyet'i hazırlayan süreç dahil Cumhuriyet'i yönetme süreciyle bir ve aynı ve ancak bu edim dolayımıyla anlaşılıp açıklanabileceğini ortaya koyacaktır. Yönetsel yapının toplumsal ve siyasal süreçlerden ayrı ve onlardan sonra kurulmadığını; yönetsel değişimin bürokrasi veya bürokratların *sui generis* amaçları doğrultusunda topluma ve toplumsal değişime dışsal ve yukarıdan belirlenmediğini; yönetsel çıktının da toplumu belli bir merkezden, yukarıdan ve tek taraflı dönüştüren bir aygıt olmadığını gösterecektir. Cumhuriyet'in yönetimi, ancak bu

şekilde, toplumsal ilişkilerin bütünü ve çatışmalı-çekişmeli doğası içinde anlaşılabilir ve açıklanabilir.

Cumhuriyet'in yönetimini, yönetme edimi dolayısıyla açıklamanın bir yolu karar alma süreçlerine bakmaktır. 1920'li yıllardaki karar alma süreçlerine bakmak, Cumhuriyet'in yönetimini oluşum halinde görmeyi mümkün kılacaktır. Karar alma süreçleri, alınan kararların yanı sıra alınamayan veya alınması ötelenen kararlarla birlikte bir bütündür. Sürecin bu boyutu, kamu politikası analizi yazınında karar vermeme olarak adlandırılmış ve incelenmiştir. 1920'li yılların, işgal, savaş, iktidar boşluğu ve ikili iktidar koşullarının da kararlar kadar karar vermeme süreçlerini belirleyici hale getirdiği görülmektedir. Toplumsal ve siyasal mücadelelerin güç dengesini destabilize ettiği koşullarda, karar vermeme, bir mücadele ve karşı-mücadele aracına dönüşmüş; zamanlama sorununun bir parçası haline gelmiş ve birden çok yönetsel alternatifin aynı anda ve birbiriyle çatışmalı şekilde oluşumunu gündeme getirmiştir. Cumhuriyet'in yönetimi, bu süreçler içinde özgün biçimini almış ve süreçler içinden çıkmıştır.

1920'leri belirleyen karar vermeme süreçlerini, merkezi ve yerel örgütlenme girişimleri, kararlar ve karşı-kararların ortaya çıkardığı pat durumları, hazırlanan ama kanunlaşamayan kanun layihaları, anayasa ve yasalar düzeyinde düzenlenmeden bırakılan maddeler, dönem gazete ve dergilerinde tartışılmalı ancak karara dönüşemeyen yönetsel sorunlar üzerinden incelemek mümkündür. Bu süreçlerin incelenmesi, ülkenin siyasal ve toplumsal bütünlüğünün korunamadığı mütareke koşulları, işgal ve savaş, İstanbul'daki hükümet karşısında Ankara'nın merkez haline getirildiği yeni bir ülkeyi yönetme sorununun ve bu sorunu çözmeye yönelik alternatiflerin nasıl çelişkili ve çatışmalı bir şekilde ortaya çıktığını ve Cumhuriyet'in ilanına kadar var olduğunu bize gösterecektir.

Bildiride amacımız yönetimi bir süreç içerisinde, toplumsal siyasal çatışma ve çelişkiler içerisinde görmektir. Bu amaçla merkezin yönetimi ve yerelin yönetimi olmak üzere devletin örgütlenmesinin iki ayağı karar vermeme süreçlerine odaklanarak çalışılacaktır. Karar vermeme süreçlerinin toplumsal ve siyasal ayakları dönem tartışmaları içinde açıklanacaktır.

Kuruluş Döneminde Merkezileşme- Âdem-i Merkezileşme Tartışmaları ve Köy Kanunu

Meryem Çakır Kantarcıoğlu

Dicle Üniversitesi, İİBF Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü

Kavramlar belirli bir tarihsel dönemin, somut olgu ve olayların ürünü, çatışma ve çelişkilerin izdüşümü olarak ele alındıklarında anlamlı hale

gelmektedirler. Boran'ın deyimiyle, "somut gerçekliklerin labirenti içinde kılavuzluk edecek genel kavramlar", gerçeklikten beslenip gerçekliğe dayanmadıkça boş kalıplar olmaktan öteye geçemezler. Dolayısıyla herhangi bir tarihsel dönemin analiz edilmesinde başvurulan kavramların her biri aynı zamanda dönemin siyasi-yönetmel ve toplumsal birtakım özelliklerinden, çatışma ve çelişkilerinden doğar; bunlara göre şekillenir ve içerik kazanır.

Alanyazında sıklıkla belirtildiği üzere 19. yüzyıl Osmanlı Devleti açısından âdem-i merkezileşme yönündeki eğilimlerin merkezîyetçi tepkilerle karşılandığı, ayrılıkçı ve etnikçi çatışmaların üstesinden gelebilmek, merkezî otoriteye rakip olabilme potansiyeli taşıyan taşradaki egemenlerin yerdeki iktidar ve egemenliklerini tırpanlayabilmek üzere merkezîyetçi düzenlemelerin gerçekleştirildiği bir dönem olmuştur. Yine 20. yüzyılın ilk çeyreği boyunca Osmanlı entelektüelleri ve siyasetçileri arasında siyasal-yönetmel düzenlemeler ve iktidarın bölüşümü açısından merkezileşme ve âdem-i merkezileşme tartışmaları hayli yer tutmuş; İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin merkezileşmeye yönelik düzenlemeleri, âdem-i merkezîyetçi yaklaşımlara karşı üstün gelmeyi hedeflemiştir.

Âdem-i merkezileşme yönündeki eğilim dönemin askeri ve toplumsal koşulları ile bağlantılı olarak Kurtuluş Savaşı'nın sürdüğü yıllarda çıkarılan 1921 Anayasası'nda somutluk kazanmıştır. 1924 Anayasası ise devletin birliği ve bütünlüğü vurgusuyla merkezîyetçi bir nitelik taşımıştır. Savaş koşullarının sona ermesinin ardından gerek ayrılıkçı ve etnikçi hareketlerin nispeten bastırılması gerekse taşradaki egemenlerin çeşitli yollarla taşradaki ve merkezdeki siyasal-yönetmel makam ve konumlarını sağlamlaştırmaya başlamaları merkezîyetçi eğilimin hâkim duruma gelmesinde etkili olmuştur.

Bu bildiri çalışması kısaca özetlenen tarihsel süreçle birlikte 1924 Anayasası'ndan 13 gün önce kabul edilen Köy Kanunu'na, Kanun layihasının Meclis Genel Kurulu'nda görüşülmesi sırasında gerçekleştirilen merkezîyet ve âdem-i merkezîyet tartışmalarına ve 1921 ve 1924 Anayasaları arasında geçen üç yıldaki değişime odaklanarak geçişin izlerini sürmeyi hedeflemektedir. Bu geçişin ve değişimin Köy Kanunu layihasının Meclis görüşmeleri ve Kanun metninde somutlaşması basit bir tesadüften ziyade, "yer" ve "merkez" arasındaki ilişkilerin ne şekilde kurulacağına ilişkin bir gösterge olmuştur. Geçiş, mebusların algılarındaki değişimden, bir avuç asker-bürokrat mebusun zihniyet dönüşümünden yahut taşradaki egemenler üzerinde bütünüyle tahakküm kuran ceberut bir merkezin kararından öte toplumsal koşulların, toplumsal sınıflar arasındaki çatışma ve çelişkilerin biçimlenişinin ve bu ilişkilerin yeniden kuruluşunun niteliği ile ilintilidir.

Çalışmanın temel savı merkezileşme veya âdem-i merkezileşme eğilimlerinin süreçte diğerine göre baskın konuma gelmelerinin ve yasal-hukuksal düzenlemelerde yer bulmalarının doğrudan doğruya toplumsal ilişki ve koşullardan kaynaklandığıdır.

Türkiye’de Devlet İnhisarı Sistemi: “Asri Bir Hükümet Şeklini Almak ve Memleketi İmar Etmek”

Nuray Ertürk Keskin

Ondokuz Mayıs Üniversitesi, İİBF Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü

Bildiri, İbrahim Necmi’nin 1924 yılında yayımlanan *Türkiye’de Tütün Meselesi: En İyi Hal Çaresi Hakkında Tedkikat ve Mütaalat* başlıklı kitabında ortaya koyduğu tartışma ve görüşlerden hareketle Cumhuriyet’in ilk yıllarında devlet inhisarı sisteminin kuruluşunu ele almaktadır. Tütün, Osmanlı döneminden itibaren ihracat, tarım ve vergi gelirleri bakımından öne çıkan sektörlerden biridir, bu sebeple tütünün nasıl yönetileceği meselesi gerek milli mücadele yıllarının gerek Cumhuriyetin kuruluş yıllarının başlıca gündem maddelerinden biri olmuştur. Nihayet 1925 yılının şubat ayı sonunda çok uluslu bir yabancı sermaye tekeli olan Tütün Rejisi’nin varlığına son verilerek tütün devlet tekeline alınmıştır.

Tütün sektörünün yönetimine dair üç sistem öne çıkmaktadır: Tekel (inhisar), bandrol, gümrük sistemi. Tekel sisteminde, tütün üretimi, dağıtımı tek bir elden yürütülmekte; bandrol sisteminde piyasa serbest bırakılmakta ve üretilen tütüne yapııştırılan bandrol ile vergi toplanmaktadır; gümrük vergisi sisteminde ise ihracat sırasında vergi alınmaktadır. Türkiye’de tütünden elde edilecek gelir meselesinde meydana gelen tartışma bandrol ve inhisar usulleri üzerine gelişmiştir. İbrahim Necmi, gazetelerde yayınlanan görüş ve değerlendirmelerden hareketle iki tarafın savlarını irdemiş, gündemdeki yasa taslağını incelemiştir. İbrahim Necmi’ye göre Türkiye tütünlerinin geleceği için devlet inhisarı usulünün tercih edilmesi gerekmektedir. İbrahim Necmi, bandrol usulü uygulanırsa Amerikan ya da Avrupa sermayesinin kısa sürede Türkiye tütün piyasasını ele geçireceğini ileri sürmektedir. İbrahim Necmi, bu iki usulden biri hakkında karar vermek için şu dört toplumsal kesimin çıkarını dikkate almak gerektiğini belirtir: Tütün üreticisi, tüccar, devlet ve tüketiciler. İbrahim Necmi, bandrol usulü kabul edilirse neler yaşanabileceğine dair bir senaryo da çizmektedir. İbrahim Necmi’nin 1923’te kaleme aldığı uyarı dolu cümleler, 2000’li yıllarda gerçeğe dönüşecektir. İbrahim Necmi, bandrol sistemine geçilirse Türkiye’de tütün sektörünün ya eski Reji Şirketi ya da Amerikan tröstlerince ele geçirileceğine ve yerli sermayenin bu güçlü sermaye grupları karşısında

direnemeyeceğine dikkat çeker. Yazara göre bu tehlike önünde serbest rekabetten bahsedebilmek çok zordur.

İbrahim Necmi, devlet tekelinin çağdaş bir yönetim ve memleketin imarı için gerekli olduğunu savunmakta, savını tarihten, Osmanlı deneyiminden, farklı ülkelerden seçtiği örneklerle açıklamaktadır. İbrahim Necmi'nin kitabı hem Türkiye'de devlet tekelinin hangi koşullarda kurulduğunu anlamamıza hem de güncel özelleştirme uygulamalarını anlamlandırmamıza katkı sunan önemli bir kaynaktır.

Yönetimi Tarihi Bütünlüğü İçinde Görmek: 1920'li Yıllarda Devlet ve Sanat

Duru Çiğdem Şimşek

Ondokuz Mayıs Üniversitesi, İİBF Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü

Cumhuriyet'in ilanı sonrasında üretilen politikaların Osmanlı'dan bir kopuş olup olmadığı tartışılmalı. Erken Cumhuriyet döneminin kimi alanlardaki politika tasarımı Osmanlı Devleti'nden keskin bir kopuş olarak değerlendirmek, Osmanlı'dan Cumhuriyet'e devreden yönetim mirasını değerlendirememek anlamına gelir. Alexis de Tocqueville'nin tespitiyle ifade edecek olursak "siyasal devrimlerin görünüşte inkâr ettikleri geçmişin sürekliliği idari yapılar içinde kendini gösterir." Erken Cumhuriyet döneminde bu sürekliliği görebileceğimiz alanlardan biri sanattır.

Yirmili yılların devrimci hareketini temellendirebilmek, değişimi tarihi bütünlüğü içinde görebilmekle mümkündür. Bir başka ifadeyle devrimle gelen yeni durumun, idarenin tarihi içinde geliştiğini görememek 1920'li yılların yönetiminin tam anlamıyla anlaşılması önünde engel oluşturacaktır.

Bu çalışmada 'süreklilik' sanat politikası özelinde incelenecektir. Bu kapsamda bildiri, sanat ve devlet ilişkisi bağlamında yirmili yıllarda dönemin aktörlerinin sanata dair karar verme sürecini tarihsel bütünlüğü içinde aydınlatmayı amaçlamaktadır. İlk bölümde Batılılaşma hareketinin sanat alanında üretilen politikalara yansımaları incelenecektir. İkinci bölümdeyse, TBMM tutanakları, hükümet programları, hukuksal düzenlemeler gibi politika belgeleri aracılığıyla Cumhuriyet'in yirmili yıllarındaki sanat politikalarına odaklanılacak ve bunların Osmanlı Batılılaşmasıyla bağlı tartışılacaktır.

7. OTURUM

DOĞAN ERGUN SOSYOLOJİSİ

Doğan Ergun Sosyolojisinde Türk Bireyi Kuramı: Türkiye’deki Devletçilik Tartışmaları Üzerinden Bir Değerlendirme

Hakan Reyhan

Doğan Ergun sosyolojisinin özgün yanlarından biri “Türk bireyi kuramı”dır. Ergun burada, Türk siyasal hayatında “kalkınma yolu ne olmalıdır?” sorusu üzerinden yüzyıldan fazla süredir tartışılacak olan ve çoğu zaman ideolojik kutuplaşmaların ana ögesi olan (iktisadi) devletçilik- (iktisadi) liberalizm tartışmalarına sosyolojik bir açılım getirmiştir. Ergun’a göre; Türk kültürü kamu iktisadi ağırlıklı bir toplum düzeni için elverişlidir. Türk kültürü, Türkiye’de devletçilik ağırlıklı bir iktisadi geliştirecek olanaklar sunar. Elbette Ergun, kastettiği devletçiliğin katı bir devletçilik değil, “özerk devletçilik”, “kamuculuk” olduğunu da vurgulamış ve ulusal kişiliğin bir özelliği olarak belirlediği devletçiliğin ancak demokrasi ile birlikte var olabilen, iktisadi-sosyal işlevi olan bir devletçilik tarzı olduğunun altını özellikle altını çizmiştir. Ergun’a göre Türk insanı ile ilgili sosyolojik veriler bir Türk liberalizmi oluşturmaya elverişli değildir, Türk kamuculuğu kuramı oluşturmaya elverişlidir. Çünkü Türk halkının çoğunluğu bireycilikten ziyade kamuculuk-toplumculuk kültürel kodlarını taşımakta ve topluma-devlete bağımlı bireylerden oluşmaktadır.

Doğan Ergun bu çerçevede yazmış olduğu, birbirinin devamı niteliğinde olan iki kitabında (“Türk Bireyi Kuramına Giriş” ve “Kimlikler Kısacasında Ulusal Kişilik”) yukarıda ileri sürdüğü tezleri doğrulayan tarihsel-sosyolojik verileri tartışmıştır. Ergun’a göre Türkiye’de 12 Eylül darbesinden sonra, 1980’li yıllarda hakim olan neo-liberalizm rüzgarı ve bu rüzgarın getirdiği Özalcı politikalarla birlikte Türk halkının kamucu kişiliğinde “bireycilik” doğrultusunda bazı dönüşümler görülse de Türk halkının ana unsuru kamucu bir kültürü yaşatmaya devam etmektedir. Ancak buradan şu da anlaşılmaktadır ki, Ergun’a göre Türk halkının belirtilen

kültürel özellikleri-güç de olsa- değiştirilemez, dönüştürülemez de değildir. Diyalektik işleyişlerin de gereği olarak, farklı koşullar, ideolojik yönlendirmeler, iktisadi koşullandırmalar, tüketim toplumu sarmalı, eğitim biçimi vs. gibi nedenler böyle bir dönüşümde etkili olabilmektedir. Ancak böyle bir dönüşüm, toplumsal hayat açısından tahrip edici sonuçlar, ahlaki zafiyetler doğurabilmektedir. Elbette burada Ergun'un dikkat çektiği husus, cumhuriyet tarihi dikkate alındığında, Türk halkının kamucu kültürüne uyumlu olmayan politikaların Türkiye için zorlanmasının getireceği toplumsal sorunlardır. Ergun'a göre ideal olan; toplumun kültürüne, kişiliğine en uygun olan iktisadi sistemin belirlenmesi ve uygulamaya geçirilmesidir. Bu çalışmada Doğan Ergun sosyolojisinin genel özellikleri çerçevesinde "Türk bireyi kuramı", Türkiye'nin tarihsel koşulları ve devletçilik tartışmaları üzerinden değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Türk bireyi, Türk kültürü, kamuculuk, devletçilik, bireycilik, liberalizm

Doğan Ergun'un Yaklaşımlarının Türkiye'de Sosyal Bilimlerinde Gelişimindeki Kritik İşlevi

Kurtuluş Kayalı

Sosyolog Doğan Ergun'un yayın serüveni 1973 yılında yayımlanan *Sosyoloji El Kitabı* ve *Sosyoloji ve Tarih* ile başlamıştır. Sözü edilen iki kitaptan ilki sosyoloji ders kitabı mahiyetini aşarak adeta o alanda bir klasik olmuş ve kırk yılı aşkın süre içinde sosyoloji alanındaki yeni gelişmeleri de içerecek, yeni konuları içerecek şekilde geliştirilmiş, dallanıp budaklanmıştır. *Sosyoloji ve Tarih* metni de iki dal arasındaki ilişki ağını Türkiye'de ilk olarak ele alan metinlerden biridir. 1987 yılında iki kitabındaki tarihsel ve sosyolojik tahliller bariz bir şekilde *Sosyoloji ve Eğitim* başlıklı kitapta somutlaşmıştır. Belki de en farklılaşan çalışması olarak 1991 yılında *Türk Bireyi Kuramına Giriş* kitabı yayımlanmıştır. Böylelikle kendisini sosyoloji alanıyla sınırlayan çalışmaları sosyal bilimlerin değişik alanlarını da kapsamış, dolayısıyla metinleri sosyoloji alanındaki gelişmelerden öte bir anlamda sosyal bilimlerin alanındaki gelişmeleri de içerir bir hal almıştır. En kritik eseri olarak, eserlerinden biri olarak *Yöntemi Bulmak* (1993) yayımlanmış, bu eserle de Türkiye'de yapılagelen sosyoloji ve sosyal bilimler çalışmalarına yönelik alanı ve çerçevesi geniş bir eleştirel değerlendirme gündeme gelmiştir. 2000 yılında yayımlanan *Kimlikler Kısacasında Ulusal Kişilik* kitabıyla da 1990'lı yıllardan itibaren Türkiye'deki sosyoloji ve sosyal bilim literatüründe başat hale gelen kimlik ve milliyetçilik meselesini tartışmıştır. Daha sonra

yayımlanan ve yayımlanmayan kitaplarının da sosyoloji, Türk sosyolojisi ve sosyal bilim literatürü içinde merkezi ve kritik bir işlevi vardır. Ve üniversite deneyiminin son derece sınırlı olması nedeniyle bu çalışmalarının kurumsal deformasyona uğramadığı da rahatlıkla söylenebilir. Doğan Ergun'un çalışmalarının Türkiye'de bu alanda yapılan çalışmalarla farklı bir yanı vardır. Herhangi bir güncel siyasal eğilimle bağlantısı olmayan metinlerinin Türk düşünce hayatı içinde müstesna bir yeri bulunmaktadır. Hayatında neredeyse hiç çeviri yapmayan Doğan Ergun'un meseleleri temellendirmesi değişik metinlerinde iç içe geçmiş, sonraki metinlerinde önceki düşüncelerine hem yaslanmış hem müdahale etmiş, dolayısıyla yazdıkları çelişkisiz bir bütünlük arz etmektedir.

Edebiyat Dostu Türk Bilim İnsanı Olarak Doğan Ergun'un Son Kitaplarından İki Üzerine

Ahmet Yıldız

Herkesin Paris'te yaşamak için can attığı bir tarihte Paris'te birincilikle kazandığı asistanlık görevinden ayrılıp çok sevdiği Türkiye'sine dönen 'Doğan Ergun Hoca'nın, özgün düşüncesi doğrultusunda geliştirdiği ve geleneksel Batıcı bilim çevrelerinin dışına çıkarak yazdığı iki kitap, onun bilimsel kişiliğini en iyi sergileyen kitaplarındandır.

Henri Lefebvre gibi sosyalist teorisyenlerin önce öğrencisi, sonra asistanı olan Doğan Ergun, Türkiye'ye döndükten sonra verdiği derslerinde önceleri Batılı düşünce kalıpları çerçevesinde Türk Toplum Yapısı Dersleri verip analizler yaparken **Fuat Köprülü**'yü, **Halil İnalçık**'ı, **Ömer Lütfü Barkan**'ı keşfetmiş ve 'Bu toprakların ve bu toplumun farklı bir hikâyesi olduğunu öğrenme fırsatını buldum' diyerek ölünceye dek çalışmalarının yönünü böyle belirlemiştir.

Doğan Ergun'un *Türk Bireyi Kuramına Giriş ve Kimlikler Kısacasında Ulusal Kişilik* son eserleri arasındadır.

İki kitap da neoliberal tahakkümün Türkiye'ye abandığı ve yalnızca ekonomik talan değil edebiyat ve kültür dünyasını da hallaç pamuğu gibi attığı, başka deyişle herkes –bu ideoloji doğrultusunda– 'Kimlik' peşinde koşarken Doğan Ergun bu iki kitabıyla haykırarak 'Kişilik'i öne çıkarmıştır.

Doğan Ergun'a göre kimliklerle değil kişiliklerle uğraşmak hem bilimsel hem çağdaş yoldur! Asıl olan kişiliktir. İnsan ya da bir kişi, kimlikleriyle (sürekli değişen bir çok kişiliği vardır) belirtilir fakat o kişi kişiliğiyle yaşar, yaşayacaktır.

Sosyolog Doğan Ergun, kitaplarını yazarken edebiyat yapıtlarımızdan bolca yararlanan değerli bir sosyoloğumuzdur. Yalnızca yazar / şairlerin düşüncelerinden değil onların konuşturduğu romanlardaki kahramanların tavır ve davranışlarından da yola çıkarak Türk insanını tanımaya çalışan bir bilim adamımızdır. alışmaktan öte, bunu bilimsel bir yöntem olarak kullanmaktadır.

Bu anlamda Türk insanına yabancı yazarların başarılı olamayacağı da ortaya çıkar; Türk insanıyla değil etnik grup insanlarıyla ilgilenen yazarlar ve sanatçılar Türk insanının ruh dünyasına giremez. Davranış ve tavırlarını tanıyamaz. Dolaysıyla Doğan Ergun gibi sosyologların da ilgi alanına gir(e)

8. OTURUM

TOPLUMSAL MUHALEFET VE ALTERNATİF ARAYIŞLAR

Türkiye Emek Hareketinde 2010 Sonrası Gerçekleşen Başarılı Mobilizasyonlar ve Sonuçları

Alpkan Birelma

Özyeğin Üniversitesi

Türkiye emek hareketinin bugünkü durumu parlak değildir. Kamu görevlileri (memurlar) dışındaki ücretli çalışanlar içinde toplu iş sözleşmeli (TİS) çalışanların oranı 1980'lerin sonunda %27 iken bu oran 2013'te %6'ya kadar gerilemiştir. Yasal grevlerin sayısı 1995'ten sonra sürekli olarak azalmış, yıllık grevci sayısı günümüzde birkaç bin işçiye kadar gerilemiştir. AKP kendine yakın sendikaları devlet imkanlarıyla büyütüştür. 2015'ten sonra derinleşen otoriterleşmenin ana hedeflerinden biri emek hareketidir. AKP, KESK üyesi yüzlerce memuru işten atmış, polisin işçi eylemlerine müdahalesini arttırmış ve 2015-2020 arasında yasal greve çıkma iradesi gösteren işçilerin %95'inin grevini yasaklayarak yasal grevi neredeyse imkansız hale getirmiştir. Bu karanlık manzaraya rağmen, bu sunumda Türkiye emek hareketinin yakın geleceğinden umutlu olmak gerektiğine işaret eden beş emare incelenecektir.

Birinci emare, kamu taşeronu işçilerinin 2010'lar boyunca mücadele ederek kadroya geçmeyi başarmasıdır. 2018'deki seçimin arifesinde yaklaşık 750 bin kamu taşeronu işçisi kamu işçisi kadrosuna geçmiştir. Günümüzde örneği olmayan bu çapta bir kamulaştırma, işçilerin sendikalar ve dernekler aracılığıyla yürüttükleri mücadele sayesinde gerçekleşmiştir. Böylesi bir mücadele ve kazanım tecrübesine sahip yüz binlerce işçi sendikalaşmış ve emek hareketinin bir parçası haline gelmiştir. Bu sayede TİS'li çalışanların oranı 2013'teki dip noktasından %9'a çıkmıştır. *İkinci emare*, 2010'ların ortasından itibaren grev eğilimindeki artıştır. 2015'te 20 bini aşkın metal işçisi fiili grevlerle ülkeyi sarsmıştır. Devamında, 2018'de 130 bin metal işçisini temsil eden üç sendika yasal grev kararı almış, ancak hükümet grevi yasaklamıştır. 2022 Ocak-Şubat'ında yaşanan fiili grev

dalgası da grev eğilimindeki artışın bir diğer örneğidir. İşçi sınıfı protestolarında 2021 yılında gözlenen genel artışı da zikretmek gerekir. 2021, 2016'dan beri en yüksek eylem vakası ve eylemci sayısının gözlendiği yıl olmuştur (Emek Çalışmaları Topluluğu, 2022). *Üçüncü emare*, 2020'de hükümetin kıdem tazminatını tırpanlayacak yasa tasarısına karşı sendikaların başarılı direnişidir. Hak-İş sokağa inmesi de diğer iki konfederasyonla ortak deklarasyona imza atmış, DİSK ve Türk-İş toplamda 164 eylemle tasarıyı protesto ederken, hükümet tasarıyı gündemden kaldırmıştır (Emek Çalışmaları Topluluğu, 2021). *Dördüncü emare*, TÜMTİS vakasıdır. TÜMTİS, 2000'lerin ortasında TİS'li üye sayısı yaklaşık 1.500 olan küçük bir sendikadır. 2007'de yönetime gelen bir grup sosyalist sendikacı, uluslararası sendikal dayanışma olanaklarını kullanarak örgütlenme atağına geçer. 2011'de UPS, 2014'te DHL, 2018'de Aras Kargo'da örgütlenerek TİS'li üye sayısını 12 binlere taşır. Bu vaka, günümüz Türkiye'sinde stratejik davranan, mücadeleci bir sendikal pratiğin sahip olduğu büyüme potansiyelini ortaya koyar. *Beşinci emare* ise bağımsız ve militan sendikacılıkta gözlenen etkinliktir. 2018'de kurulan Bağımsız Maden İş, Soma'da bine yakın madencinin gasp edilen kıdem tazminatını uzun bir eylemlilik sayesinde 2021'de devletten almayı başarır. 2013'te kurulan DGD Sen, 2022 başındaki grev dalgasındaki Migros deposu grevini zaferle sonuçlandırır. 2021'de kurulan Özel Sektör Öğretmenleri Sendikası, bir dizi yaratıcı eylemle çeşitli özel okullarda kazanımlar elde eder ve müthiş bir başarıyla 2022 ortasında üye sayısını 2.214'e çıkarır. 2022'de Antep'te kurulan Birtek-Sen, sene başındaki grev dalgasında Antep'te yaşanan grevlerde etkin olur.

Bu beş emareden hareketle, AKP iktidarının muhtemel düşüşü sonrası yaşanacak kısmi demokratikleşme döneminde emek hareketinin ciddi bir canlanma yaşaması olası görünmektedir. Sunum bu canlanmanın olası görünümünü tartışarak sonlanacaktır.

Yurttaşın Devletle İmtihani: Aktif Yurttaşlık Pratiği Olarak Cumartesi Anneleri¹

Eylem AKDENİZ-GÖKER, Mehdi ASPAR

Altınbaş Ü. Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü,

Siyaset bilimi yazınının temel başlıklarından siyasal katılım, çoğunlukla oy verme davranışına ve sembolik olarak da sandığa indirgenerek ele alınır.

1 Bu çalışma, Mehdi Aspar tarafından hazırlanmış ve Eylem Akdeniz-Göker danışmanlığında Altınbaş Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü'nde tamamlanmış "Aktif Yurttaşlık pratiği Olarak Cumartesi Anneleri" tezinin bulgularına dayanmaktadır.

Oysa siyasal katılımın hükümet dışı örgüt ve vakıflarda yer almaktan sivil itaatsizliğe uzanan çok çeşitli ve zengin biçimleri bulunmaktadır. Katılımın seçme ve seçilmeyi aşan boyutlarını içeren bir kavramsallaştırma aracı olarak "aktif yurttaşlık" siyasetin farklı düzlemleri üzerine kafa yorabilmemizi sağlayabilmekte bu bakımdan da demokratik işleyişin tesisinde elzem sayılabilecek unsur ve pratikleri yeniden düşünmemize vesile olabilmektedir. Bu çalışma, yurttaşlık kurumunun bir etkinlik ve siyasal katılma biçimi olarak tanımlanabileceği varsayımından yola çıkarak, yurttaşlık etkinliğinin kamusal tartışmalara ve siyasal hak arama süreçlerine etkin/aktif olarak dahil olmayı öngördüğünü ve Cumartesi Anneleri hareketinin verili nitelikleriyle bu tanımın en iyi örneklerinden biri sayılabileceğini iddia eder. Çalışmaya niteliksel veri sağlayan derinlemesine görüşmelerin bulguları, hayatları ev ile sınırlı annelerin, Cumartesi eylemcileri aracılığıyla nasıl gündem belirleyen öznelerle dönüştüklerine dair sayısız ipucu sunmaktadır. Mücadelelerinin hukuksal dayanaklarından haberdar olup sıradan bir yurttaşın gündelik terminolojisini aşan setleriyle deneyimlerini tanımlayan kadınlar/anneler, yurttaşlaşmanın temel bileşeni olan aktif katılımın Türkiye'ye özgü tarihsel bir örneğinin öznelerine dönüşmüşlerdir. Çalışma, Cumartesi Anneleri'nin kendi kişisel acıları ve hak arama mücadeleleriyle sınırlı olmayan, kendi özgül gündemlerini aşan ve ötekilerin acıları ve kayıplarına yönelik bir yurttaşlık etiği geliştirme süreçlerini tartışırken ilgili deneyimin aktif yurttaşlık pratiği olarak imkân ve sınırlıklarına da işaret etmektedir.

Gündelik Hayatın Gediklerinde 'Otonom'u Aramak: Fındıklı ve Mecî Kültürü

Metehan Cömert

Ankara Yıldırım Beyazıt Ü. SBF, Maliye Bölümü

Bu çalışma, 2019 yerel seçimlerinde sosyalist bir figürün belediye başkanı seçilmesi ile başlayan toplumsal ve siyasal dönüşümün izini sürmek üzere Rize ilinin Fındıklı ilçesinde yapılan saha araştırmasına dayanmaktadır. Bu amaçla metin, bölgenin ortak çalışmaya dayalı karşılıklı (sız) lılık pratiklerinden oluşan dayanışma temelli kadim *mecî* kültürünü odağına almakta ve *mecî* kültürünün seçimler ile birlikte yenilenen politik içeriğini ve toplumsal yansımalarını konu edinmektedir. *Mecî*nin öncülük ettiği toplumsal, ekonomik ve siyasi dönüşümü gözlemlenmenin ötesine geçmeye çabalayan yazı, bir tür 'en baştan başlama'nın önemine vurgu yaparak "müşterek", "armağan" ve "devlet fikri" gibi kuramsal arayışların taradığı tartışma alanlarına katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Meci kültürünü ve yenilenen toplumsal-politik içeriğini çalışmanın konu edinmesi, temelde neoliberal akıl yürütmenin genel bir normatif mantığın ürünüymişçesine gerçeğin muhtemel tüm alanlarını işgal ederek alternatif düşünmeye olanak tanınamasından kaynaklanır. Neoliberal rasyonalite, her ne kadar kendini sürekli yenileyebilen intizamsız bir anlatı olarak kurgulansa da, nihai olarak varmayı hedeflediği duraklar belirgindir: “çıkarı amaçsallaştıran ve sermayesini ençoklaştıran birey”, “çağdaş firmalara yakınsayan girişimci devlet”, “kişilerin toplamından başka bir anlam taşımayan toplum” ve “devlet ve piyasanın ötesinde düşünmenin mümkün olmadığı bir ekonomi”. Ancak, tümüyle ‘ekonomikleştirme’ pratikleri ve piyasa terimleri üzerinden kavramsallaştırılan ve kolektif pratiklerin ¾ya da beraberce eylemenin¼ mümkün sınırlar içerisinde görülmediği toplumsal bir umutsuzluk zamanında insan failliğine yer açmak ve alternatifler hakkında düşünmek yeni dünyaların kapısını aralayabilir.

Fındıklı’da yaşanan dönüşüm tam da bu türden bir arayışı somutlaştırarak alternatif toplumsal yapıların var olmadığı iddiasına meydan okur. İlk *meci*, ‘başka alternatif yok’ ile mutlaklaştırılan sınırların ötesine geçmeye çağırarak alternatifler inşa etmenin ‘hala’ mümkün olduğunu müjdeler. Bu doğrultuda kültür, ana akım varsayımların karşısında yeni bir eleştirel çizgi inşa ederek ‘karşılık beklemeden insanlık adına ve doğa yararına hizmet etmeye’ ve ‘ihtiyaçları kolektif bir anlayışla ortak çalışma yürüterek karşılayabilmeye’ vurgu yapar. Böylelikle, Hardt ve Negri’nin de kavramsallaştırdığı şekliyle, “sahte ikiliklerin” ötesine geçmenin ihtimaline odaklanır ve devlet ve piyasa arasında sıkışan düşünce dünyasını aşmayı amaçlar. Yeni bir toplumsal ve politik tahayyülü ilişkileriyle birlikte ortaya seren *meci*, yalnızca alternatifsizlik iddialarını reddetmekle kalmaz; aynı zamanda neoliberal rasyonalitenin kurguladığı imgelemi tersine çevirmenin bir aracıdır da: “çıkarı yegâne amaç olarak kutsallaştırmayan güçlü özneler”, “iktidarın erişemediği otonom olma fikri”, “piyasa terimlerinin ötesinde bir toplumsallık fikri”.

Metin, sosyal bilimlerin daimi bir şekilde ‘sınandığı’ gerçek yaşamdan kopukluk fikrine meydan okumakta; *meci* kültürü ve Fındıklı’nın tanıklık ettiği dönüşüm üzerinden “insani bir sosyal bilimler” fikriyle kapitalizm sonrası tartışmalarına gündelik yaşamın gediklerinden çağrı yaparak sonlanmaktadır.

Meslek Kuruluşlarının İfade Özgürlüğü ve TMMOB Hakkında AYM Kararı

Serhat SAATCİ

Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler MYO

Kamu kurumunu niteliğindeki meslek kuruluşları, kanunla kurulan ve kaynağını anayasadan alan örgütlenmelerdir. Türk Mühendis ve Mimarlar Odası da bu kuruluşlardan biri olarak faaliyet göstermektedir. TMMOB, kuruluş yıllarından itibaren yalnızca meslektaşlarının ve üyelerinin ortak çıkarlarını korumak üzere hareket etmemiştir. TMMOB ve bağlı odalar, bu temel görevinin dışında, “mesleki demokratik kitle örgütü olma” ve “kamuoyu oluşturmaya yönelik çalışmalar içinde tartışmasız yer alma” gibi temel ilkelere de sahip olduğunu ifade etmektedir. Yine, “siyaset dışı kalma anlayışlarının tam tersine; her koşulda ve her zaman siyaset yapmak, siyasetin dar tanımını aşan anlayışları yapıya egemen kılmak” çalışma anlayışlarının bir parçası olarak belirtilmektedir. Bu noktada, söz konusu ilke ve çalışma anlayışları çerçevesinde, bu kuruluşların ifade özgürlüğü var mıdır? TMMOB’nin genel ve yerel siyasete ilişkin ortaya koymuş olduğu söylem, demeç veya almış olduğu kararlar ifade özgürlüğü kapsamında nasıl değerlendirilecektir? Çalışma, bu temel sorulara odaklanarak, 26 Ağustos 2022 tarihli ve 31935 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Anayasa Mahkemesi kararını incelemektedir. Karar, 2017 Anayasa değişikliği döneminde, TMMOB yönetim kurulu başkanının görüşleri hakkında verilen idari para cezasının, ifade özgürlüğünü ihlal ettiğini, özellikle seçim döneminde Yüksek Seçim Kurulu kararı ile belirlenen seçim yasaklarının, siyasi partiler dışındaki kişilere karşı yasaklayıcı bir hüküm içermediğini ortaya koymaktadır. Bu karar incelemesi, TMMOB gibi kuruluşların bir yandan sivil toplumun önemli bir unsuru olması, diğer yandan da kamusal görev, yetki ve sorumlulukları çerçevesinde hareket eden kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşu olması yönlerini dikkate alarak, demokratik kitle örgütü ve ifade özgürlüğü bağlantısını ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Vicdanen Rahatım, Değiştirmeye Hazırım: Cinsiyetlendirilmiş Militarizm Karşısında Vicdani Red Hareketi

Merve Fidan

ODTÜ Psikoloji

Sibel Bekiroğlu

ODTÜ Sosyoloji

Vicdani ret, en genel anlamıyla bireyin ahlaki, siyasi ya da dini tercihleri nedeniyle askerlik hizmetini yerine getirmeyi reddetmesi olarak tanımlanmaktadır. Askerlik hizmetini reddetme pratiği tarihsel olarak yaklaşık 2000 yıl öncesine dayansa da seküler yasaların baskın geldiği Aydınlanma sonrası dönemde yaygınlaşarak evrensel bir pratik halini almıştır (Moskos ve Chambers, 1993; Mızrak, 2008). Dolayısıyla vicdani ret 19. Yüzyıl sonu itibariyle dini aidiyetler yerine daha çok etik ve siyasi değerlerle gerçeleştirilen ve Moskos ve Chambers'ın (1993) vicdanın sekülerleşmesi olarak adlandırıldığı bir hareket haline gelmiştir. Ulus devlet ve milliyetçilikler üzerine kurulmuş olan yeni uluslararası sistem, vicdani ret hareketinin sekülerleşmesini hızlandırmış ve hareket bu yeni sistemin yarattığı savaşlar neticesinde daha geniş kitlelere ulaşarak etki alanını artırmıştır (Bröckling, 2009). Ulus devlet ve onun sınır savaşları, vatandaş denen mefhumun cinsiyetlendirerek bir statü olarak asker'i ortaya koymuştur.

Türkiye için vicdani ret hareketin doğuşunun 1980'lerin sonunda başlayan düşük yoğunluklu savaş olarak adlandırılabilir döne me denk gelmiştir. Buna istinaden, Türkiye'de, diğer pek çok örneğinde de karşılaştığımız gibi, vicdani ret hareketinin savaş karşıtı bir eylem olarak ortaya çıktığı söylenebilir. 1980 askeri darbesinin de etkisiyle, resmi tarih anlayışı çerçevesinde ordunun ulus-devlete özgü bir gereklilik olduğu gerçeginin yerini, askerliğin Türk milletinin kültürel bir özelliği olduğu miti almaya başlamıştır. Bu süreç askerliğin ve ordunun tartışmaya kapalı bir yapı olarak var olmasına önyak olmuştur (Altınay, 2009). Sokak Dergisi'nde (1990) Tayfun Gönül ve Vedat Zencir'in askerlik hizmetini yerine getirmeyi reddettiklerini açıklamalarıyla Türkiye vicdani ret olgusuyla ilk defa kamusal olarak karşılaşmıştır. Bu bildiri, Türkiye'de vicdani reddini açıklamış kişilerin açıklamaları üzerinden hareketin toplumsal cinsiyet dinamiklerine odaklanacaktır. Bu anlamda, milliyetçilik ve militarizm gibi "cinsiyetlendirilmiş ideolojilerin" nüfuzunun kuruluşundan bu yana yüksek olduğu Türkiye'de vicdani ret hareketinin görece yeni tarihi; bu hareketin Türkiye'deki toplumsal hareketler tarihinde nasıl bir yere konumlandığı Vicdani Ret Derneği'nin internet adresinde (vicdaniret.org) ret açıklamalarından alınan listeden ve Can Başkent'in editörlüğünü üstlendiği Vicdani Ret Açıklamaları Almanağı'ndan (1989-2010) yararlanılarak değerlendirilecektir.

9. OTURUM

DİJİTALLEŞME VE SİYASET

Yeni Şişede Eski Bir Şarap: Teknoloji–İstihdam İlişkisinde Dijital Emperyalizm

Orkun Saip Durmaz

Kocaeli Ü. SBF Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Böl.

Bu çalışmada bir yandan sermaye ihracı, ucuz işgücü ve eşitsiz gelişim gibi tarihsel sorunlara, öte yandan da yapay zekâ gibi günümüzün en dikkat çekici teknolojik sıçramalarından birine atıf yapan dijital emperyalizm mefhumu incelenecektir. Dijital emperyalizm teknoloji üretimindeki tekelleşme eğilimine ve bu eğilimin dünya kapitalizmindeki emperyalist hiyerarşiyle uyumuna dikkat çeken, bu uyumu da –başta emek sürecindeki dinamikler olmak üzere– toplumsal sınıflar arasındaki çelişkiler bağlamında anlamaya çalışan analitik bir kavram olarak düşünülebilir. Şöyle ki; artı değer transferinin en başat araçlarından biri olan teknoloji üretiminde ABD’nin açık ara lokomotif ülke olduğu açıktır. Çin’in son yıllarda gösterdiği gelişme kayda değer olmakla birlikte, teknoloji devi şirketlerin çok büyük çoğunluğu ABD menşelidir. Bu, ABD’nin teknoloji üretiminde tekel olduğunu, daha da önemlisi dünyaya teknoloji –yani sermaye– ihraç eden başlıca ülke olduğunu gösterir. Buna karşın o tekellerde istihdam edilen işgücünün önemli bir kısmı ise Kenya ve Uganda gibi Sahraaltı Afrika ülkeleri ile Hindistan’dan karşılanmaktadır. Dolayısıyla dijital emperyalizm, her şeyden önce, çevre ülke işçilerinin emperyalist kapitalistlerce doğrudan sömürülmesini mümkün kılmaktadır.

Bu tebliğde dijital emperyalizm aşağıdaki üç bağlam etrafında tartışılacaktır: Birincisi emperyalizm, uzunca bir süredir, birtakım stratejik ve askeri tartışmalarla sınırlı, toplumsal sınıflarla ilişkisiz, bu bağlamda da sosyal eleştirinin konusu olmaktan çık(arıl)mış ve ana akım tartışmalara dahil olmuş bir konu başlığına dönüşmüştür. Diğer yandan temel ilgi alanı toplumsal sınıf olan sosyal bilimcilerin büyük çoğunluğunun da emperyalizm meselesiyle alakadar oldukları söylenemez. Dijital emperyalizm mefhumu eleştirel sosyal düşünceyle emperyalizm analizlerinin yeniden buluşturulması için bir fırsat olarak görülebilir. Bu, temelinde toplumsal sınıf analizi olan emperyalizm tahlillerine yeniden kavuşmak demek olduğu

kadar, toplumsal sınıflar arasındaki çelişkilerin üretim noktasına hapsedilmekten kurtulması ve uluslararası iş bölümünün somut, politik, güncel çıktılarıyla bağının yeniden kurulması da demektir. İkinci olarak dijital emperyalizm tartışmaları aracılığıyla, yapay zekâ teknolojisinin dünyanın hemen her yerinde tam otomasyonu teşvik edeceği şeklindeki iyimser ve hatta fütüristik iddialara yanıtlar vermek de mümkündür. Nitekim yapay zekâ algoritmalarının –en azından henüz– insan emeğinin aktif ve sürekli desteğine gereksinim duyuyor olması bu bağlamda düşünülebilir. Dahası kapitalizmde otomasyon yerine ucuz işgücü tercihlerinin olabileceğini gösteren pek çok somut örneğe de yine dijital emperyalizm tartışmaları aracılığıyla ulaşılabilir. Üçüncü olarak ise dijital emperyalizm, teknolojik gelişmenin zorunlu sonuçlarının iyi çalışma koşulları, vasıflı emek gücü, yüksek ücret ve homojen bir işgücü piyasası olmadığına dair çok sayıda yakıcı olguyu da gözler önüne serer. Ücret düzeylerinin kâr oranlarının çok altında seyretmesi, kol işçileri kadar kendi emeğine yabancılaşmış yazılım çalışanlarının varlığı, koruyucu olmayan iş yasaları, sendikasılaş(tır)ma ve yoksullaşma gibi sorunlar, özetle güvencesiz ve sendikası bir işçi sınıfı profili dijital emperyalizm bağlamında da incelenebilir.

Yükseköğretimde Dijitalleşme ve Demokrasi Krizi

Seçkin Özsoy

Ankara Dayanışma Akademisi

Pandemik koşulların yarattığı uzaktan öğretim aciliyeti, yükseköğretimde son yirmi yılı aşkın süredir yaşanan dijitalleşme temelli paradigmatik dönüşüme ivme kazandırmıştır. Bu bildiride yükseköğretimdeki teknolojikleşme/dijitalleşme olgusu ile demokrasi krizi arasındaki bağ üzerinde odaklanılmaya çalışılmıştır. “Universitas” idesinin sönmülmesinde önemli bir etken olan yükseköğretimdeki dijital dönüşüm ile demokrasi krizi arasındaki bağ, bilginin metalaşması kavramı dolayısıyla kurulmaktadır. Teknoloji bağımlı doğasıyla uzaktan öğretim, yükseköğretimdeki metalaşma ile dijitalleşme olguları arasında varolan doğrusal ilişkiyi yansıtan bir öğrenme modeli olarak eleştirel bir analize tabi tutulmaktadır.

Uzaktan öğretimin istisnai durumlarda geçici bir önlem olarak başvurulması gereken bir uygulama olmaktan çıkarılıp yükseköğretim sisteminin asli bir ögesine dönüştürülmesi telaşı, teknolojiye ve yükseköğretim–teknoloji ilişkisine dair teknofobik ya da teknokritik olsun tüm eleştirel görüş ve yaklaşımların askıya alınmasına, buna karşılık teknofil ya da teknoperest tutumların canlanmasına, yükseköğretimde kolektif bir “dijital hipnoz” a yol açtığı öne sürülebilir. Araştırma ve öğretim sürecine üçüncü bir taraf olarak dev teknoloji şirketlerinin (Google, Apple, Facebook, Amazon ve

Microsoft-GAFAM) dahil edilmesinin ne anlama geldiği ve bunun uzun erimde üniversiter değer ve ilkelerde ne gibi tahribata yol açabileceği tartışma konusu dahi edilmemektedir.

Bildiride üniversitenin dijital dönüşüm sürecinde içine düşürüldüğü varoluş ve meşruiyet krizi ile demokrasi krizi arasındaki içsel ve zorunlu ilişkiye işaret edilmektedir. Yükseköğretimdeki dijitalleşmenin ve bu sürecin hem bir tezahürü hem de bir katalizörü olan uzaktan öğretimin demokrasi açısından en önemli sakıncalarından biri, ezilenlerin kolektif düşünme ve eyleme kapasitesini zayıflatırken, egemenlerin merkezî denetim gücünü artırmasıdır. Uzaktan ya da çevrimiçi öğretim, ancak ötekilerle kurulacak yüz yüze iletişim ve etkileşimle inşa edilebilen bireysel ve kolektif özneleşme ve kolektif bir gelecek tahayyül edebilme imkânını ortadan kaldırdığı için özgürleşimci (émancipatrice) bir öğrenme pratiği değildir. Bireysel kendini belirleme (özerklik) ile kolektif olarak kendini belirleme (demokrasi) arasındaki organik ilişkiyi koparan bir etkene dönüşen uzaktan öğretimi mümkün kılan metalaşma ve dijitalleşme dinamikleri birer depolitizasyon politikası olarak işlev görüyor. Bu stratejiye karşı yükseköğrenimin metadışlaştırılarak politik bir talep olarak hak statüsüne kavuşturulmasına ve üniversitenin bir müşterek olarak yeniden inşasına yönelik kolektif mücadele elzem olmaktadır. Totalitarizme karşı bireysel ve kolektif özerkleşmeyi hedefleyen demokrasi mücadelesini, yaşamın her alanında sakatlanmış özneler-arası ilişkileri bireylerin özgürlüklerini azami düzeyde güvence altına alıp, geliştirmeyi gözeterek şekilde yeniden inşa etmek olarak yorumladığımızda, yükseköğretimde dijitalleşmeye karşı direniş demokrasi mücadelesinin ayrılmaz bir parçası olarak çıkıyor karşımıza.

Bölgesel Yenilik Sistemleri ve Akıllı Uzmanlaşma: Siyasa Tartışmaları

Erkan Erdil

ODTÜ İktisat Bölümü ve ODTÜ-TEKPOL

Son yıllarda bölgesel inovasyon sistemleri literatüründe yeni gelişmeler görülmektedir. Araştırmacılar daha dinamik bir bölgesel inovasyon sistemi perspektifi oluşturmaya çalışmaktadır. Odak daha çok yeni bölgesel patika gelişimini yönlendiren koşullara ve faktörlere ve bölgesel inovasyon sistemlerinin dönüşümüne yönelmiştir. Aslında, böylesi bir yönelimin temel nedenlerinden biri, 2008 finansal kriz ve ortaya çıkan reel ekonomik kriz, daha da ileri giderek, düzensiz gelişimin ve bölgeler arası farklılıkların kalıcı örüntüsünü güçlendirmiş olmasıdır.

Teknolojik değişim ve inovasyonun etkileri bir dizi sosyoekonomik ve kurumsal faktöre bağlıdır. Bir bölgenin durumu ve teknolojik değişime

karşı tutumu başlıca dört önemli faktör tarafından belirlenir: bölgenin ulaşılabilirliği; bölgenin bilgiyi soğurma kapasitesi; bölgesel anlamda bilginin yayılımı; bölge dışı ile etkileşim. Son dönemde önemli bir politika aracı haline gelen akıllı uzmanlaşma stratejisi ise bu faktörlere kabaca girişimcilik yetenekleri olarak adlandırabileceğimiz bir yenisini eklemiştir.

Özellikle mükemmeliyet tabanlı yaklaşımlar mekânsal tabanlı yaklaşımlarla da etkileşerek birbirini beslemektedir. Akıllı uzmanlaşma, bölgesel ekonomilerde sanayi ve inovasyon faaliyetleri için bir çerçeve çizmektedir. Bunu yaparken de kamu politikalarının, çerçeve koşullarının ama özellikle Ar-Ge ve inovasyon yatırım faaliyetlerinin iktisadi, bilimsel ve teknolojik uzmanlaşmaya koşul olarak bölgenin üretkenliğini, rekabetçiliğini ve iktisadi büyüme patikasını nasıl etkilediğini belirlemektedir. Kavramın kaynağı, AB "Büyüme için Bilgi" uzman grubu içinde Dominique Foray, Bart van Ark ve diğer grup üyelerinin yaptığı kamu yatırımlarının bilgi, inovasyon, araştırma, eğitim, özel sektör Ar-Ge faaliyetlerine ve özellikle biyoteknoloji, bilgi ve iletişim teknolojileri ve nanoteknoloji gibi alanlarda aktarılmasına yönelik bir alternatif arama çabalarına dayanmaktadır. Yaklaşımın temel dayanağı devletlerin bilgi tabanlı yatırımlarını sadece mukayeseli üstünlükleri olan alanlara değil girişimcilerin geliştireceği ve çeşitlilik içeren yeni faaliyetlere aktarması olarak özetlenebilir. Uzmanlaşma ile çeşitlendirme arasındaki bu bağlantının, bölgesel kalkınma ve büyüme bağlamında bir politika çerçevesi olarak anlamlı etkiler yatacağı düşünülmektedir.

Politika yapımı açısından yaklaşımın dört temel unsuru olduğu söylenebilir: kendini bulma veya girişimci keşif süreci; sektörlerden ziyade faaliyetler açısından bilgi tabanlı yatırımlarda önceliklendirme; stratejik ve uzmanlaşmış çeşitliliği sağlama; izleme ve değerlendirme. Kavramsallaştırmanın ilk dönemlerini takiben, 2012 yılında AB komisyonu tarafından yayınlanan "Guide to Research and Innovation Strategies for Smart Specialisation (RIS 3)" kılavuzu bölgeler için yöntemsel ve işlevsel bir araç sunmuştur (AB, 2012). Öte yandan bu görece yeni politika çerçevesi ile daha geleneksel küme politikaları arasındaki tamamlayıcılık ilişkisinin mevcudiyeti de özellikle çoğu OECD belgesinde söz konusu edilmiştir. Kavramsallaştırmanın temel sorunsallarından biri "akıllı" olarak tarif edilen uzmanlaşma kavramının henüz yeteri kadar nesnelleşmemesidir. Bir diğer sorunsa her ne kadar kalkınma vurgusu olsa da rekabetçilik ve iktisadi büyüme vurgusunun çok daha fazla telaffuz edilmesi artan rekabetçilik ve büyüme çıktılarının bölgesel bölüşüm ve yeniden bölüşüm ilişkilerine yansımalarının telaffuz edilmemesidir. Yaklaşımın görece yeni olması nedeniyle, özellikle ikinci sorunun zaman içinde yeni heteredoks yaklaşımlarla aşılma olasılığı bulunmaktadır. Son sorunsa, mükemmeliyet tabanlı yaklaşımlara eşlik etmesi durumunda, bu politika çerçevesinin bölgesel farklılıkları derinleştirme olasılığının mevcudiyetidir.

Çift Meclis Sistemi ve Türkiye

Kadir Aras

İstanbul Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Doktora Öğrencisi,

Turgay Kahveci

Ankara Üniversitesi, Siyaset Bilimi Doktora Öğrencisi,

Modern devlet sistemlerinde, devletin en önemli erklerinden birisi yasama-dır. Yasama, parlamentolar aracılığıyla devleti yönetme yetkisidir. Bu yetkiyle parlamentolar kanunlar yaparak veya tanzim ederek yönetme işini gerçekleştirirler.

Parlamentolar inşa edildikleri ülkelerin tarihi, sosyal ve ekonomik şartlarından etkilenecek meydana gelirler. Bu şartlar aynı zamanda parlamentoların yapısını da şekillendirmiştir. Parlamentolar; tek meclisli veyahut çift meclisli yapıda olabilirler.

Türk parlamento tarihini ele aldığımızda her iki yapı da zaman içerisinde tecrübe edilmiştir. Türk parlamentosu, 1876 Kanuni Esasi ve 1961 Anayasalarında çift meclisli yapıda; 1921, 1924 ve 1982 Anayasalarında da tek meclisli yapıda inşa edilmişlerdir. Yürürlükte olan 1982 Anayasası üzerinde yapılan değişiklikler ve bu değişikliklere rağmen anayasanın ihtiyaçlara cevap verememesi onun tekrar tekrar değiştirilmesine neden olmuştur. Anayasa tartışmalarının güncelliğini devam ettirdiği göz önüne alınarak yasama erkinin nasıl inşa edilmesi gerektiği tartışması, çift meclisli bir parlamentoya dair olan bu çalışmayı daha da anlamlı kılmıştır. Bu çalışma Türkiye’de çift meclis sisteminin uygulanabilirliğini ve onu gerekli kılan nedenleriyle birlikte ele alarak bir sonuca ulaşmayı amaçlamaktadır.

1924 Anayasasının getirdiği meclis çoğunluğunun tahakkümüne karşı 1961 Anayasası çift meclisli parlamento ile bir denge ve denetleme mekanizması oluşturmayı amaçlamıştır. 1961 Anayasasının meydana getirdiği Cumhuriyet Senatosu bu işlevi gerçekleştirmede tam bir başarıya ulaşamamış ve alt meclisi ile hareket etmiştir. Bu nedenle 1982 Anayasası

tek meclisli bir yapıda inşa edilmiştir. Nitekim bu çalışma, demokrasi tartışmalarını kısaca kat ettikten sonra çift meclis sisteminin ve senatonun modern demokrasilerde *check-balance* açısından gerekli olup olmadığını, Türk siyasi tarihinde uygulanış biçimini doğru ve yanlışlarıyla ele almayı amaçlamaktadır. Farklı ülkelerin deneyimlerinden de beslenerek, kimi karşılaştırmalar çerçevesinde yeni bir senato girişiminin niteliğini, yapısını ve içeriğini, Türk demokrasisi açısından muhtemel kazanımlarıyla birlikte tartışmayı hedeflemektedir.

Yönetimde İstikrar Arayışı Bağlamında Güçlendirilmiş Parlamenter Sistem Tartışmaları

Mustafa Bayram Mısır

Tartışmaları hala bitmemiş bir anayasa referandumu ile 2017 yılında yapılan anayasa değişikliği sonucunda, Türkiye’de “anayasa krizi” sonuçlanmış olmadığı gibi, “anayasa krizi” ifadesi yerini “anayasızlaş(tır)ma/ fake (sahte) anayasa/ nominal anayasa” kavramları ile ifade edilen anayasal ilke ve kuralların belirsizleşmesi sürecine bıraktı. Yürürlüğü ile birlikte “Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi” adı verilen sistemin kuvvetler ayrılığını ortadan kaldıran “cumhurbaşkanı denetiminde yasama meclisi ve yargı sistemi” diye adlandırılabilir, demokratik niteliği tartışmalı ve -kişiyeye özel tasarlanmış olduğundan- anayasa hukuku bakımından da tasarım sorunları ve -cumhurbaşkanının seçimi düzenlemesinde olduğu gibi- anayasa hukuku bakımından kriz dinamikleri içerdiği iyice görünür hale geldi.

Hem devraldığı demokratik miras hem de Türkiye Cumhuriyeti’nin anayasal tarihi parlamenter demokrasi içinde evrilmiştir. Demokratikleşme süreci, parlamentonun 1909’da kesin olarak hakimiyetini ilan etmesinden sonra, Kurtuluş Savaşı’nda kurulan Konvansiyondan -Meclis Hükümeti Sisteminden- 1924 Anayasası’nda meclis üstünlüğüne ve denetimine dayanan parlamenter bir hükümet sistemine doğrudur. Temel hak ve özgürlükler alanında doğrultuyu insan hakları evrensel beyannameleri belirlemiş olup, Türkiye Cumhuriyeti Avrupa Konseyi kurucu üyesi ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi akit tarafıdır. 1961 Anayasası bu çerçevede, yeni özgürlük anlayışını güvenceleyen ve parlamenter rejimin işleyişini sağlayan çağdaş kurallar ve kurumlarıyla II. Dünya Savaşı sonrası Anayasacılık kuşağını yansıtan özelliklere sahip olmuştur.

Demokrasiyi kesintiye uğratan bir darbe sürecinin ürünü olmasına atfen 12 Eylül Anayasası olarak da adlandırılan 1982 Anayasası ile “yönetimde istikrar”ı başlı başına bir anayasal ilkeye dönüştürmeye çalışan bir anlayış

hakim olmuş ise de buna karşı siyasi partiler ve demokratik kamuoyunun demokratik anayasa arayışı devam etmiştir. “İstikrar” anayasal tasarım teorilerinin saha çalışmaları ile bilimsel olarak gösterildiği üzere başlı başına bir anayasal ilke olmayıp bir devletin demokratik kapasitesinin sınıf çatışmalarını yatıştırabilecek şekilde artması ile sağlanabilecek bir sonuçtur. Tabiri caizse arabayı atın önüne koyan bu 12 Eylül zihniyetinin sonucu 2017 yılında yapılan tartışmalı referandumla kabul edilip 2018 seçimleri ile yürürlük kazanan “cumhurbaşkanı denetiminde yasama meclisi ve yargı sistemi”dir.

Bu sisteme geçilmesi ile birlikte bir “anayasa”nın varlığı ve yürürlüğü genellikle sorgulanmaktadır. Bu nedenle, demokratik kamuoyunda ve siyasi partiler arasında “anayasa” temel bir tartışma haline dönüşmüş olup, Türkiye’de parlamenter muhalefeti oluşturan siyasi partiler, anayasanın parlamenter hükümet modeli içinde yenilenmesi tekliflerini sunmaktadır. Muhalefeti oluşturan siyasi partilerin önerileri de hükümet sistemi odaklı olup teklif edilen yeni hükümet sistemi genel olarak “güçlendirilmiş parlamenter sistem” adıyla anılmaktadır.

Bu bildiride, 1982 Anayasası’nda benimsenmekle birlikte “yönetimde istikrar”ın başlı başına anayasal bir ilke olmadığı açıklandıktan sonra Türkiye’de muhalefeti oluşturan siyasi partilerin, anayasanın parlamenter hükümet modeli içinde yenilenmesi teklifleri bu bağlamda değerlendirilecektir.

Türkiye’de Yeni Anayasa Arayışları ve Şili’nin Yeni Anayasa Yapım Sürecinden Alınacak Dersler

Zelal Pelin Doğan

12 Eylül darbesinin bir ürünü olan 1982 anayasası bu yıl kırkıncı yılını dolduruyor. Türkiye Cumhuriyeti’nin en uzun ömürlü anayasası 19 kez değişikliğe uğramasına rağmen askeri darbelerle yüzleşme, kamu gücünün sınırlandırılması, temel hak ve özgürlüklerin korunması gibi temel konularda antidemokratik karakterini koruyor. Bu sebeple bugün Türkiye’de katılımcı ve demokratik bir süreç içerisinde inşa edilecek yeni bir anayasaya yönelik ihtiyaç güncelliğini ve acilliğini sürdürüyor. 12 Eylül 1980 darbesi nasıl Türkiye için bir dönüm noktası olduysa, 11 Eylül 1973 darbesi de Şili için benzer bir tarihti. Birçok ortak noktaya sahip olan bu iki ülkenin darbe deneyimi, arkalarında, halen yürürlükte olan anayasaları bıraktı. Türkiye’de hâlâ darbelerle gerçek anlamda bir yüzleşme olmadıysa da Şili, diğer Latin Amerika ülkeleri gibi geçmişle yüzleşme konusunda önemli adımlar attı.

2019 yılında başlayan ve Şili'yi yeni bir anayasa sürecine taşıyan protesto gösterileri Kasım 2019'da yeni anayasa için Pinera hükümeti ile anlaşma imzalanması ile sonuçlanmıştı. Ekim 2020'de referandumdan yeni anayasa için evet oyu çıkmış, Mayıs 2021'de Konvansiyon üyeleri için halk oylaması yapılmış, Haziran'da Konvansiyon çalışmaya başlamış, Mayıs 2022'de anayasa yazımını tamamlanmıştı. Şili'de 4 Eylül 2022 günü ise halk oylamasında bu yeni anayasa için onay çıkmadı. Toplam 499 maddeden oluşan taslakta darbe anayasasının tesis ettiği üniter devlet yerine Şili, çokuluslu, kültürlerarası, bölgesel, ekolojik bir devlet; sosyal ve demokratik bir hukuk devleti olarak tanımlanıyordu. Her ne kadar olumsuz sonuçlansa ve türlü eleştirilere konu olsa da dünyanın ve özellikle Türkiye'nin bu anayasa taslağından ve özellikle anayasa yapım sürecinden alacağı dersler bulunuyor.

Bu çalışmada ilk olarak Türkiye'de katılımcı ve demokratik bir anayasa kurucu süreçle yapılacak yeni bir anayasaya yönelik ihtiyacın güncelliği ve acilliği incelenecektir. Sonrasında ile Şili'de yaklaşık üç yıl süren anayasa yapım süreci ve anayasa taslağının Türkiye'de işletilecek yeni bir anayasa yapım sürecinde örnek alınması gereken özellikleri ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: 1982 Anayasası, Şili, anayasa, anayasa konvansiyonu, demokrasi

11. OTURUM

TÜRKİYE'DE BORÇLANMA

Hanehalkı Borçluluğu Literatürü: Nedenler, Örüntüler ve Politika Önerileri

Muhammet Refik Nükte

Kadir Has Ü. Ekonomi Böl.

Beyza Nur Aman

Kadir Has Ü. Ekonomi Böl.

Berkay Ayhan

Kadir Has Ü.

Bu çalışmada hanehalkı borçluluğu yazınının derinlemesine bir analizi yapılmaktadır. Web of Science veri tabanında yayınlanmış İngilizce makalelerin özet bölümlerinde "household debt" (hanehalkı borcu) kavramı aratılmıştır. Ulaşılan 425 makale bağımlı ve bağımsız değişkenleri, vakaları, yöntemleri, bulguları boyutlarıyla okunarak kodlanmıştır. Elde edilen bu yazın incelendiğinde aşağıdaki bulgular dikkat çekmektedir: Makalelerin yayın yılı değerlendirildiğinde 1994 yılından itibaren konu üzerine çalışıldığı ve özellikle küresel finansal krizinin ardından 2010'lu yıllarda gittikçe artan sayıda yayın yapıldığı görülmektedir. Konunun ağırlıklı olarak ekonomi disiplini tarafından ele alındığı görülmektedir. Bununla birlikte finans, siyaset bilimi, sosyoloji ve uluslararası ilişkiler disiplinlerinin dergilerinde de yayınlar bulunmaktadır. Olgunun çalışıldığı vaka olarak Amerika, İngiltere, Avustralya gibi Anglo-Sakson ülkeleri öne çıkmaktadır. Bunun yanı sıra Güney Kore, Malezya, Çin gelişmekte olan ülkelerin de incelendiği görülmektedir. Olgunun ağırlıklı olarak ekonomi disiplini tarafından çalışması nedeniyle nicel ağırlıklı mikro ve makro ekonomik analizler baskın çıkmaktadır. En çok atıf alan makaleler incelendiğinde olguyu uzun bir zaman ve çok sayıda ülke deneyimi içinde analiz eden çalışmaların öne çıktığı görülmektedir. Yazarların bağlı bulunduğu kurumlar ele alındığında Anglo-Sakson ülkelerin önde gelen üniversitelerinin yanı sıra merkez bankalarında da çalıştıkları görülmektedir. Literatürün bulguları incelendiğinde üç boyut öne çıkmaktadır: 1) Bağımsız değişken olarak hanehalkı borçluluğunun; ekonomik büyüme, gelir eşitsizliği, tüketim davranışı, finansal istikrar, kriz, sağlık gibi olgularla ilişkisi. 2) Bağımlı değişken olarak

hanehalkı borçluluğunu açıklayan para, maliye, makro ihtiyati tedbir gibi kamu politikaları, finansallaşma dinamikleri, refah rejimi, finansal okuryazarlık, finansal refah olgularının ilişkisi. 3) Ülke deneyimlerinden çıkan kamu politikası önerileri. Yaptığımız çalışmada literatürün detaylı analiziyle yazındaki genel kabul görmüş bulgular, öne çıkan hipotezler, beklenmedik bağlantılar ile farklı ülkelerden öne çıkan deneyimler ortaya konulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Hanehalkı borçluluğu, finansallaşma, kamu politikası

Türkiye’de Hanehalkı Borçluluğu: TÜİK-GYKA Verilerinin Analizi

Beyza Nur Aman

Kadir Has Üniversitesi, Ekonomi Bölümü

Hasan Tekgüç

Kadir Has Üniversitesi

Muhammet Refik Nükte

Kadir Has Üniversitesi

Berkay Ayhan

Kadir Has Üniversitesi

Bu çalışmada Türkiye’de hanehalkı borçluluğunun temel örüntüleri Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) Gelir ve Yaşam Koşulları Anketi (GYKA) 2006–2020 yılları arası kesit mikro verisi üzerinden analiz edilmektedir. Türkiye temsili bir örneklem ile her sene tekrarlanan GYKA verileri, hanelerin temel demografik özellikleri, yaşam koşulları, varlıkları, tüketim pratikleri ve borçluluk durumlarına dair bilgi edinmemizi sağlamaktadır. Ayrıca uzun vadeli dönüşümleri de ele almaya fırsat vermektedir. Mevcut literatürde, Türkiye’de hanehalkı borçluluğu olgusu ekonomi-politik eksenli çalışmalarda finansallaşma, borçlandırma ve borç refahı tartışmaları ile ele alınmıştır (Karaçimen 2014; Güngen ve Akçay 2015; Güngen 2021). Yazının en temel eksiklerinden biri Türkiye temsili örneklem ile borçluluk olgusunun analizinin bulunmamasıdır. Bu çalışmada Türkiye’deki hanehalklarının mal sahipliği, konut ve konut dışı borçlarının bütçelerine getirdiği yük, borçlarını ödeyememe durumu analiz edilmektedir. Çalışmanın ilk bulgularına göre; ev harici mal sahipliğinde (otomobil, beyaz eşya, vb.) zaman içinde hızlı bir artış, 2017 yılı itibarıyla yavaşlama görülmektedir. Ev sahipliğinde ise yavaş bir düşüş, kiracılıkta ise bir artış vardır. Bu olgu özellikle İstanbul’da açıkça izlenebilmektedir. Sobadan kombiye geçişle birlikte ev kalitesinde süregiden bir iyileşme bulunmaktadır. Özellikle ev sahipleri için konut harcamalarının yükü (kira, faturalar, ev kredisi vb.) zaman içinde azalmaktadır. Ayrıca, özellikle İstanbul’da ikamet eden ve 45 yaş altında olanlar içinde kira veya ev kredisi ödemesi yapanlar zaman

içinde artmaktadır. Kira ve ev kredisi ödeyemeyenlerin oranı %10 civarında sabit kalmaktadır. Taksit, kredi kartı ve diğer konut dışı borçluluk zaman içinde gittikçe artmaktadır. Bu olgu, toplam hanehalkı harcanabilir gelir açısından en alttaki %40 için değerlendirildiğinde, artan borçluluk ile hane bütçelerine “biraz yük getiriyor” diye cevap verenler artış göstermiştir. Öte yandan, en üstteki %20 için artan borçluluk ile “yük getirmiyor” diye cevap verenler de artmıştır. Taksit ve kredi kartı borcunu ödeyemeyenler 2010’a kadar artmış, sonra düşüşe geçmiştir. Bu bulgular, Türkiye’de hanehalkı borcunun zaman içinde yükseldiğini gösterse de, olgunun daha detaylı bir analizine hala ihtiyaç duyulmaktadır.

Anahtar Kelimeler:

Hanehalkı borçluluğu, Türkiye

Finansallaşan Toplumsal Yeniden Üretim ve Finansallaşan Öznellikler Bağlamında Borçlanma İlişkilerinin Dönüşümü

Pelin Kılınçarslan

Koç Üniversitesi

Bu çalışma, İstanbul’da kadınlarla yapılan mülakatlara dayanarak, küresel sermaye ile borçlu haneyi buluşturan çok katmanlı süreçlerin toplumsal yeniden üretim ve gündelik hayatın finansallaşması bağlamında toplumsal cinsiyet perspektifinden bir değerlendirmesini sunacaktır. Enformel ağlardan formel borçlanma araçlarına geçiş sürecine, bu sürecin ekonomi politik bağlamına ve değişen borçlanma ilişkilerine atfedilen anlamlara odaklanacaktır. Bu amaçla, hanehalkı borçluluğunu gündelik hayatın finansallaşması kapsamında tartışan, fakat genellikle ayrı koldan ilerleyen, iki önemli araştırma alanını bir araya getirecektir. Bunlardan birini toplumsal yeniden üretimin finansallaşması diğerini ise öznelliklerin finansallaşması olarak adlandırılacaktır.

İlk olarak, finansallaşma ve feminist politik ekonomi yazınlarına dayanarak, hanehalkı borçluluğunun gündelik hayatın finansallaşmasındaki rolüne ilişkin kuramsal bir çerçeve önerilecektir. Bu noktada, toplumsal yeniden üretimin borca bağımlı duruma gelmesine yol açan dönüşümlerin ve bireysel sorumluluk ve kendine yeterlilik vurgularıyla finansallaşan öznelliklerin bir arada düşünülmesinin gereği vurgulanacak ve bu süreçlerin, özellikle enformel borçlanmadan formel borçlanmaya geçiş kapsamında, çelişkileri tartışılacaktır. Finansallaşan toplumsal yeniden üretim ve finansallaşan öznellikler birbiriyle görünürde çelişkili bir durumu ortaya koymaktadır.

Birinde ailenin toplumsal yeniden üretimini sağlamak için borca bağımlı olma hâli varken diğerinde ailenin sorumluluk sahibi ve kendine yeten bir özne olarak tasvir edilmesi söz konusudur. Ailenin aynı anda borca bağımlı ve kendine yeterli olması nasıl mümkün olur? İşte tam da bu çelişki sebebiyle, gündelik hayatın finansallaşması bağlamında, toplumsal yeniden üretim ve öznellikler arasında ne tür bir etkileşim olduğu üzerine daha fazla düşünmek gerekir.

İkinci olarak, toplumsal yeniden üretimin borca dayanmasının yanında, borcun da toplumsal yeniden üretim emeğine dayanan bir olgu olduğu savunulacaktır. Bu iki yönlü ilişkinin sınırları tartışılacak ve toplumsal cinsiyet etkileri ele alınacaktır. Borçluluğun hane içinde ve haneye ilişkin yarattığı emek formlarının toplumsal yeniden üretim emeğinin bir parçası olması üzerinde pek düşünülmemeyen bir konudur. Hanelerin gündelik ve tekrarlayan pratikleri, toplumsal yeniden üretimin aslında en önemli ve ayrılmaz bileşenidir. Bu pratiklerin borçluluk ile nasıl çoğaldığı ve niteliğinin ne tür değişimlere uğradığı üzerinde durulması gereken bir meseledir. Zira toplumsal yeniden üretim gereksinimleri için alınan borçların yarattığı borç yükünün yönetimi yine toplumsal yeniden üretim emeği ile karşılanmaktadır. Bu emek temelde hem borcun hem de borçlu ailenin yönetiminden kaynaklanmakta ve özellikle kadınların kendi toplumsal yeniden üretiminin koşullarını tehlikeye atmaktadır.

Bu tartışmaların ışığında, son olarak, Türkiye ölçeğinde borçluluk ve toplumsal yeniden üretim dinamiklerine ilişkin bir değerlendirme sunulacak ve kadınların anlatılarına yer verilecektir. Sonuç olarak, finansallaşma bağlamında özel aile sorumluluğu olarak yeniden tanımlanan toplumsal yeniden üretim, enformel ağlardan uzaklaşarak kendine yeterlilik ve krediye bağımlılık ikiliğini yaratırken, gündelik hayatta açığa çıkan toplumsal yeniden üretim ve borç arasındaki iki yönlü bir ilişkiyi de beslemekte ve bu dönüşüm, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerine dayanırken aynı zamanda bunları da keskinleştirmektedir.

Türkiye’de Öğrenci Borçluluğu Krizinin Ekonomi Politikası

Havva Ezgi Doğru

Anadolu Üniversitesi

Nobel ödüllü eski Dünya Bankası baş ekonomisti Joseph Stiglitz 2013 yılında NewYork Times’teki köşe yazısında 2007 finansal krizine benzer bir krizin kapıda olduğunu yazdı. Bu seferki küresel krizin kaynağının konut kredilerinden ziyade öğrenci borçlarının geri ödenememesinden

kaynaklanacağına dair bir öngöründe bulundu. Her ne kadar Stiglitz'in öngördüğü bir finansal kriz henüz gerçekleşmemiş dahi olsa, özellikle Büyük Durgunluk olarak tarif edilen günümüz ekonomik kriziyle birlikte hem küresel Kuzey hem de Güney ülkeleri bağlamında olası bir *öğrenci borçluluğu balonu* tartışmaları merkezi bir öneme sahip. Özellikle 2014 yılından sonra öğrenci borçluluğu üzerine yapılan akademik çalışmalar büyük bir ivme kazanmış, ancak çok büyük bir çoğunluğu Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere'deki borçlanmayı merkezlerine alarak mevcut durumdaki geri ödeme zorluklarının yaratacağı ekonomik, toplumsal ve bireysel etkileri incelemiştir. Türkiye'de ise 2002 ve 2018 yılları arasında toplam 12 milyon öğrenciye kredi verilmiş, Kredi ve Yurtlar Kurumu bütçesinden öğrencilere verilen kredi miktarı 2009 yılında 1 milyar 300 milyon iken bu rakam 2017 yılında 5 milyar 800 milyon TL'ye ulaşmıştır. Açıktır ki, 2000'ler sonrasında öğrenci kredilerinin üniversite eğitime erişimdeki rolü hem Küresel Kuzey'de hem de Güney'de bir ivme kazanmıştır ancak ülkelerin iktisadi ve kurumsal farklılıkları olası bir geri ödeme krizinin yaratacağı sorunları farklılaştırmaktadır.

Küresel Kuzey örneklerinde öğrenci borçluluğu tartışmalarında yoğunlukla kullanılan 'beşeri sermaye' söylemi, öğrencilerin kendi geleceğine yatırım yapan rasyonel ve sorumluluk sahibi bireyler olarak ileride eğitimden elde edecekleri kazançları için finansal riske girmeleri gerektiğini iddia eder. Literatüre 'iyi/sağlıklı borç' (good debt) olarak giren öğrenim kredileri gençlerin kendilerine yaptıkları akıllı bir yatırım olarak görülmektedir. Literatüre damgasını vuran bir diğer söylem ise finansın demokratikleştirilmesiyle, piyasa şartlarında uzun erimli kredi alamayacak olan toplumsal sınıfların finansal içerilmesinin önündeki engellerin kaldırılmasıdır. Hem beşeri sermaye hem de finansın demokratikleşmesi literatürlerinin eleştirisini sunan bu çalışma öğrenci kredilerini teknik bir meselenin ötesinde toplumsal bir ilişki olarak ele almaktadır. Özellikle eleştirel ekonomi politik ve toplumsal yeniden üretim teorilerinden beslenen araştırmancının temel soruları şu şekildedir: Neden piyasa şartları altında öğrenim kredisi alamayacak olan üniversite öğrencileri devlet eliyle uzun erimli borçlandırılmaktadır? Bu durum devletin sosyal politikasında nasıl bir dönüşümü göstermektedir? Araştırma Dünya Bankası, UN-Habitat ve OECD raporları, yüksek öğretim ve öğrenim kredisi üzerine yazılmış olan mevzuat, yüksek öğretime katılım istatistikleri, borçlanma istatistikleri, üniversite mezunu işsizlik istatistikleri, üniversite mezunları işgücü piyasası verileri ve kredilerin geri ödenme dataları üzerinden bu sorulara cevap vermeyi hedeflemektedir.

12. OTURUM

ASYA'DA ULUSAŞIRI MESELELER

Geleneksel Güvenliğin Ötesi: Çevre Sorunlarında ASEAN'ın Rolü

Şerif Onur Bahçecik

Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Güneydoğu Asya Uluslar Birliği (ASEAN) üzerine yapılan çalışmalar genel olarak örgütün bölgesel ölçekte istikrar, barış ve güvenliğin sağlanmasında kaydettiği başarıları vurgulamaktadır. Bu çalışmalar, ASEAN'ın zayıf bir sekreteryaya sahip olmasına rağmen ASEAN Tarzı (ASEAN Way) olarak anılan ve enformellik, egemenliğe karşılıklı saygı ve bölgesel konsültasyon ilkelerine dayanarak önemli bir aktör olduğunu ortaya koymaktadır. İklim krizi, insani yardım ve göç gibi geleneksel olmayan güvenlik olarak anılan konulardaki çabalara bakıldığında ise ASEAN'ın aynı derecede başarılı olduğu iddia etmek güçtür. Bu çalışma ASEAN'ın geleneksel olmayan güvenlik alanındaki çabalarını çevre sorunları ve sınır aşan hava kirliliği özelinde ele alarak ASEAN'ın etkinliğini incelemeyi amaçlamaktadır. ASEAN'ın bölgesel çevre sorunlarındaki rolü incelendiğinde, üye ülkeler tarafından örgüte güçlü taahhütler verilmiş olsa da üyelerin bu taahhütlere uymasını sağlamak için yapılanların sınır aşan çevre kirliliğinin asıl nedenlerine odaklanmadığı, zorlayıcı önlemlerin ise yetersiz olduğu görülmektedir. Bu nedenle çalışma, ASEAN Tarzı olarak bilinen yaklaşımın sınır aşan çevre sorunlarının çözümlenmesinin önünde bir engel olduğunu iddia etmektedir.

Anahtar kelimeler: ASEAN, Çevre, Uluslararası Örgütler, Geleneksel Olmayan Güvenli

Güney Kore'nin Dış Yardım Tarihi: Sistemantik Bir Literatür Analizi

Hatice Çelik

Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi,

Güney Kore, II. Dünya Savaşı ve Kore Savaşı'nın ardından izlediği ekonomi politikaları sonucunda Asya'nın kalkınan ekonomilerinden biri olmayı başarmıştır. Bu süreçte 1962 yılında, Dünya Bankası bünyesindeki Uluslararası Kalkınma Birliği (International Development Association, IDA) ile imzaladığı bir anlaşma ile ilk kez finansman yardımı alan ülke, 2009 yılına gelindiğinde OECD'nin Kalkınma Yardımı Komitesi'ne katılan ilk eski yardım alıcısı ülke olarak kayıtlara geçmiştir. Bu haliyle de gelişmekte olan pek çok ülkeye örnek ve hatta model olabileceği sıklıkla dile getirilmiştir. Bu çalışmada, Güney Kore'nin dış yardım tarihine bakılarak geçirdiği dönüşüm açıklanmaya çalışılacaktır. Öte yandan temel olarak Güney Kore'nin dış yardım alan bir ülkeden dış yardım yapan bir ülke statüsüne geçmesine ilişkin güçlü bir literatür oluşturulmuştur. Bu noktada, çalışmanın amacı Güney Kore'nin dış yardım tarihini sistemantik bir literatür taraması yaparak incelemektir.

Anahtar kelimeler: Güney Kore, dış yardım, donör ülke, sistemantik literatür analizi.

Güney Kore ve Kuzey Kore İlişkilerinde Sivil Toplumun Rolü

Kerem Kılıçdaroğlu

TED Üniversitesi

Güney Kore'nin sivil toplum kuruluşları Güney Kore bağımsızlığını ilan ettiğinden beri demokratikleşme, kadın hakları, yolsuzluk, güvenlik ve toplumsal refah gibi meselelerin çözümünde önemli rol oynamışlardır. Özellikle demokrasiye geçişle birlikte daha da güçlenen sivil toplum kuruluşları, siyasetin merkezinde önemli bir alan bularak ülkede demokrasinin gelişmesine olumlu katkıda bulunmuştur. Örgütlenme kapasitesi, gündem belirleme ve toplumun güvenini kazanmada son derece etkili olan sivil toplum kuruluşları demokrasiye geçiş sonrasında da güçlü bir aktör olarak siyasetin merkezinde kalmayı başarmıştır. Sivil toplum kuruluşlarının ülke gündemine dair meselelerdeki olumlu etkisine rağmen konu Kuzey Kore-Güney Kore ilişkileri olduğunda meselenin çözümü konusunda yetersiz kaldıkları görülmektedir. Bu çalışmada demokrasiye geçişten (1987) günümüze Kuzey Kore konusu üzerine faaliyet gösteren sivil toplum

kuruluşları incelenecek ve bu konuda neden etkisiz kaldıkları araştırılacaktır. Bu çalışmada Kuzey Kore üzerine faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarının iki nedenden dolayı etkisiz kaldığı iddia edilmektedir. Hassas bir konu olması sebebiyle sivil toplum kuruluşları arasında ortaya çıkan ideolojik kutuplaşma Kuzey Kore konusunda farklı yaklaşımlara sebep olmakta ve sivil toplum kuruluşlarının ortak hareket etmesinin önüne geçmektedir. Bir diğer unsur da sivil toplum kuruluşlarının siyasi partilerin etkisi altında kalmasıdır. Siyasi partilerin sivil toplum kuruluşlarına müdahalesi, söz konusu kuruluşları doğrudan siyasetin bir parçası yaparken tarafsızlıklarını yitirmelerine ve toplum nezdinde güven kaybetmelerine yol açmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Güney Kore, Kuzey Kore, Sivil Toplum Kuruluşları, Kutuplaşma, Siyasi Partiler

Hindistan’da Enerji Geçişi: Kömürün Kullanımdan Kaldırılması

Kerim Sert

Orta Doğu Teknik Üniversitesi

Dünyanın en hızlı büyüyen nüfusu ve ekonomilerinden biri olan Hindistan’ın endüstriyel ve mesken enerji talebi hızla artmaktadır. Kömürden çıkış Hindistan’ın iklim ve çevre sorunlarının hafifletilmesi için gereklidir. Fakat Hindistan’ın mevcut enerji sektörü büyük ölçüde kömüre bağımlıdır ve kömür santrallerinin kapatılması, kömür sektöründe çalışan yaklaşık iki milyon Hintlinin sosyal dönüşümleri tetikleyeceği gibi Hindistan’ın enerji güvenliğinde ve politik ekonomisinde önemli sorunlar ortaya çıkaracaktır. Buna karşın, enerji portföyünde yenilenebilir enerji ve nükleer enerjinin payını artırmak karbon emisyonlarını azaltmak için Hindistan’a fırsat sunmaktadır. Ancak, yatırım maliyetleri, depolama sorunları ve gece saatlerindeki yoğun talep Enerji geçiş politikalarının önünde engeller oluşturmaktadır. Bu çalışma, Hindistan’ın kömürden düşük karbonlu seçeneklere geçme fizibilitesini analiz etmektedir. Çalışmanın amacı, kömürden çıkışın önündeki sosyoekonomik ve politik sorunları, kömüre alternatif olan diğer enerji kaynaklarını ve bunların kömürün yerini alıp alamayacağını Güçlü-zayıf yönler, fırsat ve tehditler (GZFT) analiziyle incelemektir.

Anahtar kelimeler: Hindistan, Enerji Geçişi, Kömür, İklim, Çevre

13. OTURUM

İKLİM DEĞİŞİMİ, ÇEVRE HAKKI, ADİL GEÇİŞ

Su Hakkı ve Kolektif Haklar:

Eleştirel Bir Yaklaşım

Ömür Kurt

ODTÜ Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü

Kapitalizmin geldiği aşamada dünya kendini başta iklim değişikliği olmak üzere ormansızlaşma, aşırı doğa olayları, çölleşme gibi gösteren ciddi bir ekolojik krizle karşı karşıyadır. Temiz içme suyuna erişim problemleri, su kıtlığı, kuraklık, suya bağlı aşırı doğa olayları gibi problemlerle vuku bulan su krizi de ekolojik krizin önemli bir parçasıdır.

Başta Küresel Güney olmak üzere dünyada çok sayıda insan temiz içme suyuna ve hıfzıssıhha hizmetlerine erişimde sıkıntılar yaşamaktadır. Bu doğrultuda Birleşmiş Milletler (BM) Genel Kurulu, 28 Temmuz 2010 tarihinde aldığı kararla su hakkının temel bir insan hakkı olduğunu kabul etmiştir. Ancak bu kararda temelde su hakkı, güvenli ve temiz içme suyuna erişim hakkı ve hıfzıssıhha hakkı biçiminde bireysel bir hak olarak formüle edilmiştir. Su hakkında yerine getirilmesi gereken öncelik, bireysel ve hane içi kullanımda suya erişim hakkına verilmiştir. Böylece, kolektif nitelikli bir su hakkı büyük ölçüde dışarıda bırakılmıştır. Bir kolektiviteye dahil olmak veya ortak çıkarları paylaşmak anlamındaki kolektif çıkarı imleyen kolektif nitelikli su hakları, ya yerli toplulukların hakları gibi kültürel bir hak formuna indirgenmiş ya da devletlerin kolektif nitelikli haklardaki sorumluluğu ayrımcılığa izin vermemek ilkesiyle sınırlı tutulmuştur. Oysaki insan bireyleri, yalnızca kültür temelli topluluklarda değil, ekonomik ya da sosyal nitelikli birçok topluluk içinde varlıklarını sürdürürler. Bu nedenle, uluslararası insan hakları sisteminin kurucu, başat kurumu olan BM'nin su hakkı paradigması çeşitli kolektiviteleri hak kavramının gücüyle yeterince donatmamak anlamında eksikli kalmıştır. Liberal, metodolojik bireyci bir ontolojik var oluşla haiz olan, uluslararası kapitalist düzenin ve uluslararası insan hakları sisteminin başat kurumlarından BM açısından baktığımızda bu şaşırtıcı değildir. Ancak sorun şudur ki; ülkemizin çeşitli bölgelerinde

nehirler ve dereler üzerindeki hidroelektrik santral (HES) inşaatlarına karşı çıkarak, bu su varlıkları üzerindeki kendilerinin ve suya bağlı öteki canlıların su haklarını koruyan, yeniden talep eden, bu anlamda bir su hakkı mücadelesi veren küçük köylülüğün HES karşıtı mücadelesi, BM'nin su hakkı kavramsallaştırmasının ve koruyucu sisteminin dışında kalmaktadır. Çalışma, belirtilen bu eksikliği ortaya koyacak ve su hakkı özelinde kolektif hak anlayışının çeşitlenmesinin insan hakları repertuarını politikleştirerek özgürleştirici bir zemine oturtacağını ve yeni bakış açılarıyla güçlendireceğini iddia edecektir. Zira sosyal gerçekliğin bütünü gibi insan hakları da politiktir ve politikleştirikçe hukuki metinlerin ötesinde hakiki anlamını bulacaktır.

Adil Geçiş Hakedenler: Kömür Madencilerinin Geleceği

Emine AKYEL

Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü

Tarihsel olarak insanlığın gelişim sürecine baktığımızda, sanayinin gelişmesi ve dolayısıyla küresel ekonominin temelleri fosil yakıtlara dayanarak atılmıştır. Fosil bir yakıt türü olan kömür, yüzlerce yıldır enerji kaynağı olarak kullanılmış; 19. Yüzyılda sanayi devrimini, ardından 20. Yüzyılda elektrik çağını başlatmıştır. Enerji üretiminin kömüre bağımlı şekilde devam etmesi hem insan sağlığını hem de çevreyi tehdit eden, iklim krizini derinleştiren bir durum olarak görülmektedir. Bu durumda gezegenin sürdürülebilirliği için; Uluslararası Sendikalar Konfederasyonu'nun "Ölü Bir Gezegen'de İş Yoktur." sloganından da hareketle, iklim dostu bir ekonomiye ve yeşil işlere geçiş-dönüşüm kaçınılmaz görünmektedir.

Sosyal Politika disiplini olarak konuyu ele aldığımızda, iklim dostu bir ekonomiye geçiş fosil yakıtların kullanımını sınırlandırdığı hatta tamamen vazgeçilmesini gerekli kıldığından, bu sektörlerde çalışanların istihdam durumlarının ne olacağı bir sorun alanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Küresel ekonominin gelişmesinin kömüre ve kömür madencilerine dayanması, şimdi de tüm bu gelişmelerin doğa üzerinde yarattığı tahribatların ve kirleticiliğinin, kömür madencilerinin işlerini tehdit etmesi bir çıkmaz gibi görünmektedir. Adil Geçiş kavramı bu soruna yönelik, planlanacak dönüşüm sürecinde hiçbir çalışanın mağdur bırakılmaması için, endüstri ilişkilerinin bir tarafı olan sendikalar tarafından türetilmiş bir talep olarak karşımıza çıkmaktadır. Adil Geçiş'in amacı; karbon azaltılmasına

gidildiğinde, bu sektörlerde yaşanan değişimden etkilenecek çalışanlar için adil ve sürdürülebilir bir dönüşüm sağlamaktır.

Bu bildiri özeti Türkiye’de kamu, sendika ve sivil toplum tarafından yaygın kullanılan “adil geçiş” kavramına ve madencileri arkada bırakmamak için yapılması gerekenlere odaklanmaktadır. İklim krizinin çalışma yaşamına etkileri bağlamında; fosil yakıtların kullanımına son verilirken işçi haklarının bu süreçte zarar görmemesi için dünyada ne gibi önlemler alındığını emek- çevre ekseninde Adil Geçiş örnekleriyle incelemektedir. Başarılı adil geçiş örneklerinden elde edilen verilen ışığında; geçiş sürecinin ve kimseyi arkada bırakmadan bir yol haritasının planlanmasında sosyal diyalogun sağlanması ve sendikaların öncülüğünün olması gerektiğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: İklim Krizi, Kömür, Adil Geçiş, Maden İşçileri, Enerji Dönüşümü

Toplumsal Ekoloji Yaklaşımı Çerçevesinde Üçüncü Kuşak Haklar: Çevre Hakkı ve Çözüm Önerilerinin Analizi

Mehmet Okan BALCI,

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Doktora Öğrencisi

Melike ATLIĞ

Süleyman Demirel Üniversitesi Doktora Öğrencisi

İnsan haklarına dair farklı sınıflandırmalar mevcuttur. Bunlardan Karel Vasak’ın kuşaklara göre yaptığı sınıflandırma en çok gönderme yapılanlar arasındadır. Vasak, birinci kuşak haklar içerisinde kişi haklarını ve siyasi hakları dâhil etmektedir. İkinci kuşak haklar dönemselsel olarak işçi hareketlerinin canlandığı dönemlerle ilişkilendirilerek ekonomik ve sosyal hakları kapsamaktadır. Son olarak üçüncü kuşak haklar olarak değerlendirdiği haklar ise dayanışma hakları olarak ifade edilmektedir. Üçüncü kuşak haklar içerisinde barış hakkı, halkların kendi kaderini tayin hakkı, gelişme hakkı ve çevre hakkı gibi haklar gösterilmektedir. Bu haklar tek tek devletlerin ya da siyasi birimlerin sorumluluğunu aşan küresel bir dayanışma içerisinde çözülmesi gereken sorunlar ya da başarımlar olarak kabul edilir. “Çevre Hakkı” diğerlerinden farklı bir olarak, ortaya çıkışı ve çözümünü noktasında küresel bir mahiyettedir. Hemen her dönem gündemde önemli bir yer tutan çevre sorunlarına doğal olarak çok farklı çözüm önerisi sunulmaktadır. Bunlar arasında toplumsal ekoloji yaklaşımı geleneksel çözümlerin dışında bir çözüm önerisi sunmaktadır.

Toplumsal ekoloji yaklaşımı temel olarak dünyadaki çevre sorunlarının toplumsal sorunların bir ürünü olduğu tezini öne sürmektedir. Bu yaklaşımla insanın toplumsallaşması ve doğaya hükmetme çabası bir bütün olarak değerlendirilmektedir. Özellikle medeniyetlerin yükselişi ile eş zamanlı olarak gelişen bilimsel ve teknik ilerlemeler çevre sorunlarını geri dönülemez bir noktaya doğru sürüklemektedir. Toplumsal ekoloji tezinin önde gelen savunucularından Murray Bookchin'in ortaya koyduğu tespitler ve çözüm önerileri alanda dikkate değer bir yer tutmaktadır. Bookchin ekolojik yıkımı "birinci doğa" ve "ikinci doğa" benzetmesi üzerinden tanımlayarak insanın toplumsallaşması ile ortaya çıkan çevre sorunlarına kendi perspektifinden çözüm önerileri getirmektedir.

Bu çalışmada, "üçüncü kuşak hakları arasında yer alan" çevre hakkı ve çevre sorunlarına neden-sonuç ilişkisi içerisinde yer verilmektedir. Toplumsal ekoloji yaklaşımı çerçevesinde ve daha özelden Bookchin'in öne sürdüğü tezler üzerinden "çevre hakkı" yaklaşımı iki farklı perspektiften değerlendirilmiştir. İlk olarak Vasak'ın sınıflandırması kapsamında devletlerin ve küresel oluşumların küresel çözüm önerileri incelenmiştir. İkinci olarak Bookchin'in toplumsal ekoloji yaklaşımı ile küresel çağda giderek artan çevre sorunlarına yönelik çözümleri değerlendirmeye alınmıştır. Bu çözüm önerileri insanın doğaya tahakkümü ve âdemimerkeziyetçi çözüm anlayışı ile sınırlı tutulmuştur. Her iki yaklaşım birlikte değerlendirildiğinde ortaya çıkan farklılıklara dikkat çekilmiştir.

Anahtar Kavramlar: Çevre sorunları, Toplumsal Ekoloji, Üçüncü Kuşak Hakları, Çevre Hakkı, Murray Bookchin.

14. OTURUM

21. YÜZYILDA BAKIM VE TOPLUMSAL YENİDEN ÜRETİM: KRİZLER VE MÜCADELE OLANAKLARI

1970’li yılların başlarından itibaren feminist sosyal bilimciler tarafından farklı biçimlerde ele alınan toplumsal yeniden üretim (TYÜ) kavramı, emekçilerin yaşamını üretme ve idame ettirme; emek gücünün gündelik ve kuşaklar arası yeniden üretim süreçlerine işaret eder. Bunlar gıda/ beslenme giyim, konut, eğitim, sağlık gibi bakım alanlarını kapsar ve devlet-piyasa-hane-sivil toplum örgütlerinin karşılıklı etkileşimleriyle sağlanır. Kapitalizm için biricik meta olan emek gücünü kadınların ücretsiz emekleriyle ürettiği ve yeniden ürettiği hanenin bu kurumlar içinde özel bir yeri vardır. Kadınlar, ücretsiz emekleriyle ücretli iş gücünü çalışmaya hazır hale getirerek kapitalist birikimin sürekliliğinin sağlanması için temel görevi yerine getirirler. Nancy Fraser’a göre, bakım ve toplumsal yeniden üretim süreçlerine dair çelişkiler kapitalizmin farklı çevrimlerinde özgül biçimler alır. Nitekim, pandemi, savaş ve iklim krizinin gölgesinde olduğumuz şu dönemde bu çelişkilerin tartışılması tekrar önem kazandı.

Bu panelde, güncel TYÜ tartışmalarına katkı verirken iki alana odaklanıyoruz: (i) emek gücünün yeniden üretiminde hane içi ücretsiz bakım emeğiyle kamu hizmetlerinin tamamlayıcı ama çelişkili ilişkisi (ii) bu hizmetlerin neredeyse tamamen metalaştığı neoliberal dönemde toplumsal yeniden üretimin özgül çelişkileri ve mücadele olanakları.

Toplumsal Yeniden Üretim Krizi ve Müşterekle Siyaseti

Ali Yalçın Göymen

Bağımsız Araştırmacı

2016 yılında verdiği bir röportajda Nancy Fraser, kapitalist toplumların bakım krizi içerisinde olduğunu vurguluyordu. Bu çalışmada Fraser’ın bahsettiği krizin, kapitalizmin daha önceki dönemlerdeki sıkışma dönemlerinde gördüğümüz toplumsal yeniden üretim krizlerine paralel biçimde ortaya çıktığı görüşü savunulacaktır. Öncelikle TYÜ kavramı incelenecek,

daha sonrasında son yıllarda ortaya çıkan bakım krizinin ortaya çıkardığı TYÜ krizinin özgün yanları açığa çıkarılacaktır. Son yıllarda küresel bir fenomen haline gelen sağ popülist iktidarlarla TYÜ krizi arasındaki bağlantı incelenecektir. Daha sonrasında da otoriter rejimlerin lehine gelişen bu bağı geriletme amacıyla ortaya konan müşterekleştirme stratejisi üzerinde durulacaktır. Müşterekler siyasetinin sahip olduğu yerellik ve yaşamın eşitlikçi bir *ethos* doğrultusunda yeniden üretimi konusundaki birikimi değerlendirilecektir. Ardından müşterekler siyasetinin kurucu unsurlarından biri olan otonomi tezinin günümüzün TYÜ krizini aşma konusunda yeterli bir strateji ortaya koyup koyamadığı sorusuna yanıt sunulacaktır.

Tarım Krizinden Bakım Krizine: Gıdanın Toplumsal Yeniden Üretimi

Coşku Çelik

York Üniversitesi, Kanada

Henry Bernstein, *Tarımsal Değişimin Sınıfsal Dinamikleri* (2010) kitabına çok önemli bir tespitle başladı: dünya nüfusunu beslemek için gerekenin üzerinde gıda üretildiği halde sayısız insan sürekli olarak açlıkla ve/ya açlık tehdidiyle boğuşuyor. Bernstein'in tespitinden 12 yıl sonra Dünya Bankası, Uluslararası Para Fonu, Dünya Ticaret Örgütü gibi kuruluşlar mevcut gıda krizinin temel sebebi olarak pandemi ve savaş koşullarını gösterirken, çözümü için yoksul ve orta gelir grubu ülkeler ve gruplara gıda desteği ve finansal destek sağlanması, tarım-gıda şirketlerinin üretimlerini arttırması veya serbest ticaret teşviki gibi neoliberalizm içi formüller öneriyor. Bu çalışma, küresel gıda krizini konjonktürel bir arz-talep ve tüketim krizi olarak değerlendiren ana akım gıda çalışmaları ve uluslararası örgütlerin kısa vadeli, neoliberalizm içi çözüm önerilerinin eleştirel bir değerlendirmesini yaparak krizi genel olarak kapitalizmin ve özel olarak neoliberalizmin toplumsal yeniden üretim rejiminin yapısal bir tezahürü olarak ele alıyor. Çalışmanın temel iddiası, küresel gıda krizinin ardında gıdayı metalaştıran; gıdanın üretim, dağıtım ve tedarik süreçlerini tarım-gıda şirketlerinin denetimine sokan neoliberal tarım politikaları olduğu ve bu politikalar sonucu kırdı ve kentte yeterli ve sağlıklı gıda *üretmeyen* ve *tüketemeyen* emekçi sınıflar için bir TYÜ krizi olduğudur. Bu krizin analizi içinse 21. Yüzyılda Küresel Güney'de (i) mülksüzleşme ve işçileşme sürecindeki küçük çiftçilerin gıda üretiminin feminist ekonomi politikası ve (ii) gıda güvencesizliğinin emekçi hanelerdeki ücretsiz bakım emeğine etkileri ele alınacaktır.

Belediye Kreşleri: Kent politikası ve Sosyal Politika Kesişiminde Bakım Rejiminin Analizi

Deniz Ay

Bern Üniversitesi, Coğrafya Enstitüsü

Toplumsal yeniden üretimin temel süreçlerinden biri bakım ihtiyaçlarının karşılanmasıdır. Sağlayabileceğinden daha fazla bakım emeğine ihtiyaç duyan çocuk, engelli ve ileri yaştaki yetişkinlerin fiziksel ve mental sağlıkları için hayati olan bakım, sosyal politikanın konusudur. Ücretli ve ücretsiz bakım emeğinin birbirini tamamladığı bakım rejimini oluşturan en temel kurumlar ise aile, kamu kuruluşları ve özel sektördür.

Marksist feminist yazında çokça tartışılan, bakım rejiminin en belirleyici göstergelerinden biri ücretli/ücretsiz emektir. Üretim sürecine dahil edilebilecek ücretli bakım emeği ve hane içinde gerçekleşen cinsiyetlendirilmiş enformel yeniden üretim ilişkilerinin temeli olan ücretsiz emek bakım rejiminin önemli bir boyutudur. Ancak emeğin yanı sıra bakım rejimini belirleyen mekânsal ve kurumsal süreçler de vardır. Emek, mekân ve kurumsal çerçevenin birlikte çözümlenmesi, bakım rejimini şekillendiren dinamiklerin sosyal politikanın ötesine geçip daha bütüncül tartışılmasının önünü açar. Bu çalışmanın amacı, bakımın mekânsal organizasyonunu şekillendiren ekonomik ve politik süreçleri kent bağlamında inceleyerek bakım rejimini belirleyen dinamikleri tartışmaktır.

Bu çalışmada bakım rejiminin mekânsal ve kurumsal boyutlarını çözümlenebilmek için yerel yönetimlerin öncülüğünde hizmete giren çocuk bakım merkezleri incelenmiştir. İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin 2019 yılından beri yürüttüğü "Yuvamız İstanbul Çocuk Etkinlik Merkezleri" projesine odaklanarak, yerel yönetimin bakım rejiminde üstlendiği rol, bir kamu aktörü olarak bakım rejiminde doldurduğu boşluk ve bu projelerin gerçekleştirilmesinde kullanılan politika araçları belirlendi. Çalışmanın görgül dayanağını belediye yetkilileriyle mülakatlar, planlama ve bürokratik süreçle yönelik dokümanlar ve medyada çıkan haberlerden oluşan nitel veriler teşkil etmektedir

Toplumsal Yeniden Üretimin Bir Uğrağı Olarak Okul

Ezgi Pınar

İstanbul Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi

Bu çalışmada okul, yani eğitim alanı ve eğitim politikaları toplumsal yeniden üretim teorisi bağlamında ele alınmaktadır. Bu yönüyle de TYÜ teorisinin mevcut ve hâkim yorumunun bir eleştirisidir. TYÜ teorisi emeğin maddi

yeniden üretimini hane halkı ölçeğinde ele alır. İşgücünün bir sonraki iş gününe hazır hale gelmesi / getirilmesi aile içinde kadının karşılığı ödenmeyen emeği ile gerçekleşir. TYÜ teorisi, daha özeldir onun feminist yorumları, okulun emek gücünün yetiştirilmesindeki rolünü büyük ölçüde dikkate almamıştır. Bu çalışma okullara TYÜ'nün önemli bir bileşeni olarak yaklaşmakta ve eğitimin işgücünün üretimi ve yeniden üretimindeki rolünü analiz etmekte ve TYÜ tartışmasını hane dışına çıkarmaktadır. Özellikle pandemi TYÜ krizi tartışmalarını beraberinde getirirken, okulların yönetilmesiyle ilgili beklenti ve sorunları derinleştirmiş ve bu yönüyle de yeniden üretim tartışmasının genişletilmesi gerekliliğini açığa çıkarmıştır. Bu çalışmanın uzun erimli hedeflerinden biri de okul ile TYÜ olgusu arasındaki zenginleştirici teorik etkileşime ve literatüre katkı sunmaktır.

15. OTURUM

CUMHURİYET'İN HALKI

Cumhuriyet'in kurulduğu ilk on yıllarda Kemalizmin ve iktidardaki parti CHP'nin halka ulaşmada ve politikaları için halk desteğini almada sorun yaşadığı varsayılır. 1930'da Mustafa Kemal Paşa bu sorunu tespit ederek nedenlerini ve çözüm yollarını araştırmak için uzun bir yurt gezisine çıkmıştır. 1945 sonrası ise CHP halk desteğini büyük ölçüde kaybetmiş görünmektedir. Burada halk ile kastedilen ise büyük çoğunlukla taşrada yaşayanlar ve köylülerdir. Milli Mücadele sonrası halkın gözünde büyük bir saygınlığa sahip olduğu düşünülen Kemalistlerin Cumhuriyet'in kuruluşundan itibaren özellikle taşrada ve köylerde yaşadığı sorunlarda hangi faktörler etkili olmuştur?

Erken Cumhuriyet döneminde taşrada ve kırsal bölgelerde yaşanan isyanlara ilişkin çok sayıda çalışma mevcuttur. Özellikle taşrada görülen bu tepki ve muhalefetin altta yatan sebeplerini ele alan çalışmaların sayısı ise oldukça azdır. Yönetici kadroların tarım ve köylülere dönük politikaları, vergi politikaları, büyük toprak sahiplerinin iktidarla ilişkileri, kırsal kesimdeki sorunlara hükümetin çözüm olup olmadığı gibi olgular hükümet ile halk ilişkisinin belirleyicileri olmuştur.

Bu oturumun amacı özellikle taşraya eğilerek erken dönem Cumhuriyet Hükümeti ve halk arasındaki ilişkilerin maddi ve ekonomik temellerini araştırmak ve bu ilişkilere dair yeni bir bakış açısı sunmaktır.

Oturumda yer alan tebliğlerden ilki Cumhuriyet rejiminin köylülere dair politikasının somut yansımalarını ele almakta, bunun için de aşarın kaldırılması çerçevesindeki tartışmalara odaklanmaktadır. Tebliğde, bu tartışmalardan yola çıkılarak erken Cumhuriyet dönemi iktidarının köylülüğe bakışı, büyük toprak sahibi – küçük köylü ilişkileri, ticari tarım ve geçimlik tarımın farklılaşması, bölgesel farklılıklar ve kamu maliyesi incelenmelidir. İkinci tebliğ taşradaki devlet halk ilişkilerini hayvancılık üzerinden incelemektedir. Çalışmada Cumhuriyet Devrimi'nin Anadolu taşrasına nasıl yansıdığı merkezden gönderilen baytar ve ziraat memurlarının faaliyetleri merkeze alınarak değerlendirilmektedir. Üçüncü tebliğde Cumhuriyet henüz kurulmadan Milli Mücadele döneminde Ankara'da sol halkçı düşüncenin etkisi ve yeni devletin kurucu kadroları olarak nitelenen aydın ve siyasetçilerin işçi ve köylülerin yeni sistemdeki rolü üzerine düşünceleri

irdelenecektir. Bunun için çalışmada Milli Mücadele dönemi Büyük Millet Meclisindeki halkçılık tartışmaları ve Meclisteki halkçı milletvekilleri ile Türkiye Halk İştirakiyun Fırkası arasında 1920 yılında Ankara'da kurulan ittifak ele alınacaktır.

Cumhuriyetin Bir 'Halkı' Var mıydı? İmparatorluktan Cumhuriyete Geçişte Devlet ve Köylüler

Yelda Kaya

Çanakkale 18 Mart Üniversitesi, Biga İİBF, Kamu Yönetimi Bölümü

E. Attila Aytekin

Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü

İmparatorluktan cumhuriyete geçiş sürecinin en hareketli yılları aynı zamanda uzun bir savaş dönemine denk gelmişti (1912-22). Osmanlı ordusu esasen Müslüman Anadolu köylüsüne dayanan bir orduydü; imparatorluğun fiilen sona ermesi akabinde gerek Milli Mücadele'nin ilk evrelerinde, gerekse hareketin merkezileşmesi sonrasında bu özellik iyice perçinlendi. 1912'den itibaren savaşın yükünü üstlenen Anadolu köylülüğünün bıkkınlığı hem Büyük Savaş'ta hem de Milli Mücadele yıllarında asker kaçakları meselesinin kazandığı muazzam boyuttan da anlaşılabilir. Tarımsal işgücünün belkemiğini oluşturan genç erkekleri tarımsal faaliyetten alıko-yan askerlik meselesine ek olarak Tekalif-i Milliye emirleri çerçevesinde köylülere yüklenen maliyet de Milli Mücadele'nin yükünü esasen köylülerin üstlendiği tespitini yapmayı mümkün kılmaktadır.

Aslında köylülerin ödediği büyük bedel I. Meclis döneminde halkçılık düşüncesinin gördüğü ilginin de gösterdiği üzere daha Milli Mücadele yıllarında fark edilmişti. Halkçılar, vergi veren ve askere alınan fakat kendi kaderleri hakkında söz sahibi olmayan köylü kitlelerinin siyasal temsili sorununu merkeze almışlardı. Esas olarak 1930'larda etkisi artan ve bir toplumsal / sınıfsal eleştiri de içeren köycülük düşüncesinin de bu ekseni tamamlayıcı bir rol oynadığı söylenebilir.

Cumhuriyet rejiminin köylülerle ilişkisine dair en tartışmalı noktalardan biri, toprak reformunun niye yapı(a)madığı sorusudur. Bu sorunun gündeme gelmesinde 1960'ların başında etkinliğini artıran çeşitli sol odakların yaptıkları sınıf temelli Osmanlı-Cumhuriyet tarihi okuması ve 1945 sonrası dünyada toprak reformunun modernleşme ve kalkınma tartışmalarının ana eksenlerinden biri olması etkili olmuştur. Bu tartışmalarda Tek Parti rejiminin bir toprak reformu yapmak istediği, fakat bu reformun gerek parti içinden gerekse güçlü toplumsal kesimlerden gelen muhalefet

sonucu yarım kaldığı yolundaki görüş öne çıktı. Halbuki erken Cumhuriyet rejiminin köylülerin topraklandırılmasına yönelik girişimleri hiçbir zaman bu çevrelerin iddia ettiği kadar radikal olmamış; rejim, büyük toprak sahiplerini tasfiye ederek topraksız ve/veya az topraklı köylüleri topraklandırma anlamında bir toprak reformu yapmaya niyetlenmemişti. Üstelik çoğu durumda toprak reformu başta iskan olmak üzere başka amaçlarla iç içe düşünülüyordu. Neredeyse bir yüzyıldır aralıksız olarak savaş, toprak kaybı ve göçün biçimlendirdiği bir devletin ardılı olan Cumhuriyet'i yönetenlerin toprak meselesine iskan cephesinden bakması şaşırtıcı değildir.

İmparatorluğun son yüzyılında tarım sorununun önemli veçhelerinden biri, sınıfsal ayrımlarla etno-dinsel ayrımların örtüşmesiydi. Büyük toprak sahipliğinin yaygın olduğu bölgelerin çoğunda büyük toprak sahiplerinin Müslüman, doğrudan üreticilerin gayrimüslim olması, tarım sorununun bir düzeyde etnikleşmesi sonucunu doğurmuştu. Uzun savaş döneminde ve akabinde (1912-24) savaş, tehcirler, katliamlar, mübadeleler ile Ermeni ve Rum köylülüğünün tasfiye edilmesiyle sorun da 'çözülmüş' oldu; tarım sorunu ve toprak meselesinin etnik boyutunun ortadan kalkmasıysa kurucu kadrolara sorunun da ortadan kalktığını düşündürdü. Dolayısıyla iskan, miras hukuku ve kadastro gibi meseleler kır, tarım ve köylülüğe ilişkin gündemi büyük ölçüde doldurdu. İmparatorluk topraklarında kurulan diğer ulus-devletlerin neredeyse tamamında bağımsızlık sonrası toprak reformu yapılırken Türkiye farklı bir yol izledi.

Öte yandan, Cumhuriyet rejimi köylülük ilişkisinin anlaşılması için en kritik mevzu, aşarın kaldırılması olarak görünmektedir. Devletin köylülüğe bakışı, büyük toprak sahibi – küçük köylü ilişkileri, ticari tarım ve geçimlik tarımın farklılaşması, bölgesel farklılıklar ve kamu maliyesi açısından kritik olan bu gelişmeye bu tebliğ de özel olarak vurgu yapacaktır. Meclis zabıtları bu noktalara dair zengin tartışmalar içermektedir; tebliğ, aşarın kaldırılmasına dair tartışmaların zabıtlarını ve verilen kanun tekliflerini yoğun biçimde kullanacaktır.

Cumhuriyet Devrimi'nin Taşraya Yansımaları: 1920'ler Anadolu'sunda Hayvancılık Örneği

İbrahim Can Usta

İstanbul Bilgi Üniversitesi Tarih Bölümü

Bir devrim kendi sınırları içinde yayılabildiği ve bu sınırlar içinde kalan insanların yaşamını pratikte dönüştürebildiği ölçüde başarılıdır. 1920'lerin Anadolu'su savaşlarla ve türlü felaketlerle geçen uzun yılların ağırlığını henüz üstünden atamamıştır. Ankara'dan taşraya bakınca göze ilk çarpan,

yılların biriktirdiği yapısal sorunlar ve olanaksızlıklardır. Genç Cumhuriyet'in ilk on yılında bu olumsuz koşullara rağmen taşrada attığı adımlar İmparatorluk döneminden kopuşu temsil edebilmiş midir? Bu adımlar sonraki dönemde adlı adınca ifade edilecek dönüşümlere zemin oluşturabilmiş midir? Asıl kurumsallaşmasını ikinci on yılında yaşayacak olan Cumhuriyet Devrimi'nin 1920'lerde taşrada hayvancılık örneğinde attığı belki ufak ama anlamlı adımları saptamak bu çalışmanın temel hedefidir.

Cumhuriyet Devrimi Anadolu taşrasına nasıl ulaştı? Ankara'da ortaya çıkan yeni irade tarımda ve hayvancılıkta bir değişimi tetikleyebildi mi? Merkezden atanan memurların bu sürecin temel taşıyıcıları olması beklenir. Ama daha önemlisi, görev yerine atanan memurların Ankara'nın hedeflerine bağlılıklarını, ellerindeki olanaklar dahilinde ve karşı karşıya kaldıkları engellere karşın nasıl hareket ettiklerini ve pratikte nasıl bir dönüşüme öncülük ettiklerini sınamaktır. Ankara, Köy Enstitüleri uygulamasının ortaya çıkışını önceleyen dönemde Anadolu'daki sosyo-ekonomik potansiyeli harekete geçirmeyi hangi yollardan denedi? Genç Cumhuriyet, Anadolu'nun temel ekonomik faaliyetlerinden olan hayvancılığı ve insan sağlığı açısından da önemli olan hayvan hastalıklarıyla mücadele konusunu ne kadar önemsendi? Merkezden görevlendirilen baytarlar ve ziraat memurları vardıkları yerlerde seslerini duyurabildi mi? Farklı vekaletlerin, yereldeki ve merkezdeki farklı güç odaklarının çatışması sahadaki çalışmalarını ne yönde etkiledi? Cumhuriyet Devrimi'nin taşraya ulaşma ve Anadolu'nun çehresini değiştirme iddiası 1920'lerin çift hayvanları üstünden okunabilir mi?

Bu gibi sorulara yanıt arayan bu çalışma, Cumhuriyet Devrimi'nin ilk on yılını taşra ve hayvancılık odaklı alternatif bir bakış açısından bir değerlendirmeye girişimi sayılmalıdır.

Cumhuriyet'in Kuruluşunda Sol İdeoloji

Neslişah Leman Başaran-Lotz

İstanbul Aydın Üniversitesi, İİBF Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü

Cumhuriyet'in kuruluş süreci üzerine yazılmış olan çok sayıda eserde İslamcılık, muhafazakârlık ve milliyetçilik üzerine tartışmaların belirleyici olduğunu, bu dönemde sol düşünce ve örgütlenmeler üzerine yapılan tartışmaların ise "Mustafa Suphileri kim öldürdü?" sorusu benzeri taktik/teknik tartışmalara hapsoldüğünü görüyoruz. Oysaki sol ideoloji (sosyal demokrasiden komünizme, marksizmden leninizme) 1919-1923 sürecinde kendi örgütlenmeleri ile var olduğu kadar ulusal kurtuluş mücadelesinin merkezinde yer alan aydın, bürokrat ve asker kadrolar üzerinde de etkili olmuştur. Ekim Devrimi ve Sovyetler bu etkide en büyük paya sahiptir.

Söz konusu aydınların bir kısmı emperyalist işgal karşısında sosyalist bir alternatifin gerekli olduğuna inanmıştır. Bunun en önemli göstergelerinden biri 1920 yılında Ankara'da komünist ve halkçıların ittifakı ile kurulmuş olan Türkiye Halk İstirakiyun Fırkasıdır. Bu ittifaktaki halkçılar Büyük Millet Meclisindeki Halk Zümresi içerisinde yer alır. Birinci Mecliste sol bir halkçılığı ifade eden konuşma ve tartışmalara rastlanır.

Bu çalışma Büyük Millet Meclisi tutanaklarından ve Türkiye Halk İstirakiyun Fırkası belgelerinden yola çıkarak 1920-1923 döneminde Ankara'da azımsanamayacak ölçüde etkili olmuş olan sol halkçılığı ele almaktadır. Çalışmada şu sorulara yanıt aranacaktır: Osmanlı İmparatorluğu'ndan Yeni Türkiye'ye geçişte halkçı düşünceler nasıl bir rol oynamıştır? Milli mücadele kadrolarında sol halkçı düşünce ne derece etkili olmuştur? Sol halkçılığın işçi sınıfı ve köylülüğe bakışı ne olmuştur? Komünistler ve halkçılar ittifakının siyasi öğeleri nelerdir?

Tebliğ'in iddiası sol ideolojinin o dönemde komünistlerden ibaret olmayan halkçı bir damarı beslediğidir.

16. OTURUM

TOPLUMSAL HAFIZA

“Ç’ an erotas Kemal Pasa ç’ eda pos pernusame...”²

1923 Türk-Yunan Nüfus Mübadelesi’nin Ardından Giritli Kimliği: Tarih ve Bellek

Aytek Soner Alban

100. yılını idrak ettiğimiz Türk-Yunan Nüfus Mübadelesi mevcut literatürde bir etnik homojenizasyon politikası olarak kavramsallaştırılıyor olsa da mübadele esasında *de jure* ve *de facto* azınlık yaratma ve yönetme metodu olarak da değerlendirilebilir. Nüfus mübadelesi ile birlikte mübadeleden muaf tutulan nüfus segmentleri *de jure* azınlıkları tanımlarken mübadeleye tabi olarak Türkiye’ye ve Yunanistan’a gönderilen, örneğin, linguistik açıdan senkretik gruplar saflığı norm kabul eden sosyolinguistik hiyerarşi içerisinde *de facto* azınlık haline gelmekteydiler.

Yunancanın bir diyalektini konuşan ve bunu yazıya geçirdiklerinde Arap alfabesiyle yazılmış metinler ortaya çıkaran Giritliler de bu gruplardan biriydi. Bu çalışmanın amacı mübadele sonrası transfer edildikleri Türkiye’de linguistik bir azınlık haline gelen Giritlilerin 1920’ler ve 1930’larda deneyimledikleri uyum ve kabul problemlerini ortaya koyarken Giritli kimliğinin “hakiki” Türk ulusal kimliğinin (yeniden-) inşası için nasıl *reductio ad impossibile* aracı haline geldiğini göstermektir. Yalnızca lisanları açısından değil başka sosyokültürel özellikleri (dinî aidiyetleri, gastronomik kültürleri vs.) açısından da marjinalize olan, etnik mizahın konusu haline gelen Giritlilerin yaşadıkları problemlere karşı geliştirdikleri stratejilerin incelenmesi, Giritli kimliğinin bu sorunlar karşısında nasıl yeniden tanımlandığı, yeni nesillere nasıl aktarıldığı ve Mübadele sonrası kuşaklarda Mübadele ve iskân deneyimlerinin nasıl anımsandığının tarihsel bir perspektiften değerlendirilmesi çalışmanın amaçları arasındadır.

2 “Ve burada da nasıl yaşadığımızı sorarsan Kemal Paşa...”

Anı(t) Romanının Dügümledikleri: '55 ve Hafıza Boğumu

Christina Zenginoğlu

6-7 Eylül 1955 Türkiye siyasal tarihinin en karanlık dönemeçlerinden birini oluşturur. İstanbul'un gayrimüslim nüfusunu ve sermayesini hedef alan eylemler etrafında sergiler düzenlenmiş, belgeseller hazırlanmış, pek çok anı kaleme alınmıştır. Bu geniş literatüre karşılaştırmalı şekilde bakıldığında olayların milliyetçilik, kimlik, hafıza, insanlık suçları üzerinden incelendiği görülür. Selanik'te Atatürk'ün evinin bombalandığı haberiyle sokaklara dökülen öfkeli kalabalıklar beyaz perdeden edebiyata çeşitli zamanlarda ve şekillerde temsil edilerek okurun/ seyircinin karşısına çıkar.

Edebi türler arasında kesin hatlara sahip olmayan roman, insanı ele alması itibariyle toplumu ve toplumsal olanı alakadar eden müstakil bir araştırma sahası oluşturur. Daha yalın bir ifadeyle roman, ulusal ve küresel gelişmelerin takip edilebildiği işlek bir inceleme alanıdır. Romanı kurmaca gerçekliğin ötesinde bir iletişim aracı olarak okumanın mümkünlüğü ekseninde biçimlenecek çalışmamız türe disiplinler ve metinlerarası bir başvuru kaynağı olarak eğilir. Sosyal tarih çalışmalarında romanın aydınlatıcı bir işlev ortaya koyabileceğini, mağdurun hatta "kurbanın" kısırılmış sesinin işitilebileceği bir mecraya dönüşebileceğini ileri sürer.

Bu çalışmada hayatının büyük kısmını İstanbul'da geçirmiş halkbilimci ve yazar Thomas Korovinis'in 55'adlı romanı incelenecek, anlatıcı Marika Seferoğlu'nun kurmaca tanıklığı üzerinden İstanbul Rumlarının 1955 Eylülü'nde yaşadıklarına bakılacaktır. 1896 Tatavla, -bugünkü adıyla Kurtuluş- doğumlu öğretmen Marika'nın yaşam öyküsünü öğrendiğimiz roman aracılığıyla siyasallaşma, ırkçılık, nefret söylemi gibi olgular tartışmaya açılacaktır.

Marika'nın aktardıkları dönemin toplumsal hayatına ışık tutarken talana ve yağmaya maruz kalmış şehrin güzelliklerini de anlatır. Hatırlayan öznenin kişisel deneyiminden hareketle kolektif travmayı okumaya çalışacağımız metin amaçlı bir örneklem sunma ereğiyle iki hatta ilerleyecektir. Örselenmiş hafızanın içerimlerine odaklanan çalışma etnik bir grubun gündelik hayatından alışkanlıklarına bir hatırla(t)ma haritası çizmeyi hedefler ve şu soruyu sorar: Marika bireysel hafızasında bizden daha fazla neyi saklıyor olabilir ve neden?

Almanya-Türkiye İşgücü Anlaşmasının Hafıza-Mekanları

Ece Çim

İstanbul Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler

1961 yılında Türkiye ve Batı Almanya arasında, Almanya'nın 2. Dünya Savaşı sonrasında zarar gören ekonomisini iyileştirmek, işçi ihtiyacını karşılamak amacıyla ve Türkiye'nin ithal ikameci politikasını destekleyecek şekilde işgücü anlaşması imzalanmıştır. Bu çalışmada, anlaşma imzalandıktan sonra işçilerin uğrak noktaları olan hafıza-mekanları baştan sona ele alınacaktır. Söz konusu hafıza-mekanları, onları hatırlayanların öznellikleri ile beraber incelenerek farklı öznelerin hatırlama pratikleri arasında benzerlikler/farklılıklar ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Çalışmada sözlü tarih görüşmeleri yapılmıştır. Anlaşmanın öznesi olan işçilerin anılarına, kendilerinin, çocuklarının ve torunlarının anlatılarından ulaşmak hedeflenmiştir. Aynı zamanda, daha önceden verilmiş röportajlara, belgesellere ve görüşmelere ikincil kaynaklar olarak başvurulmuştur. Hafıza-mekanlar sırasıyla Alman İrtibat Bürosu, Münih Tren Garı: 11. Peron, İşçi Yurtları ve Göçmen Evleri olarak belirlenmiştir. Bu belirlemede, yapılan görüşmeler ve görüşmeler sırasında yer verilen hatıralar etkili olmuştur.

Hafıza-mekân olarak ilk ele alınan örnek Alman İrtibat Bürosudur. Bu Büro, göçmen işçi adaylarının Almanya'ya dair ilk karşılaşılan yer olduğu gibi, aynı zamanda kişilerin "göçmen işçi" kimlikleri ile de tanıştıkları ilk yerdir. İkinci olarak işçilerin Sirkeci Tren Garından başlayıp Münih Tren Garında biten Almanya'ya yolculuk sürecinin son durağı olan Münih Tren Garı bir hafıza-mekan olarak tüm yolculuk süreci dahil edilerek incelenecektir. Türkiye'den Almanya'ya yolcuğun devamında işçiler yaşam alanlarına yani işçi yurtlarına geçmişlerdir. İşçi yurtlarının, diğer bir ifadeyle 'heim'ların işçilerin kendilerinden sonraki nesillerin anlatılarında da yeri olduğu anlaşılmıştır. Bu nedenle, üçüncü hafıza-mekan olarak işçilerin beraber uydukları, beraber yemeklerini yiyip sohbet ettikleri ve ailelerine mektuplar yazıp ailelerinden gelen mektupları okudukları; bir nevi "evleri" olarak gördükleri işçi yurtları seçilmiştir. İşçilerin işçi yurtlarında kalmaları hem işçiler açısından hem de devlet politikası açısından anlamlıdır. Şöyle ki her iki taraf da bu sürece 'geçicilik' temelli yaklaşmıştır. Ancak bilindiği üzere, geçiciliğin dayanağı "rotasyon usulü" bir müddet sonra geçerliliğini yitirmiş ve işgücü anlaşmasıyla başlayan bu 'geçici' süreç 'kalıcılığa' evrilmiştir. Bu sürecin en belirgin hali, işçilerin ailelerini yanlarına getirtmesi ile aile evlerine geçmeleridir. Bu da "göçmenin aile evini" incelemeye

değer bir hafıza-mekânı haline getirmektedir. Dolayısıyla bu çalışmanın son hafıza-mekânı olarak göçmenin aile evi incelenecektir.

Bir mekânı ve mekanda yaşananları anlatmak veya aktarmak, anlatıcının kimliği ile doğrudan ilgilidir. Hafıza-mekânları, kimliğe bağlı anlatılara ve başlangıç yolculuğuna ev sahipliği yapmaktadır. Bu çalışmada, anlatıcıların kimlikleri ile hafıza-mekânları arasındaki diyalektik ilişki ortaya konulacaktır. Ayrıca tüm hafıza-mekânlarına ilişkin hatırlanan referans noktaları da ele alınacaktır.

Toplumsal hafızada Girit

E. Zeynep Suda

İstanbul Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi

Bu çalışmada Cumhuriyet döneminde Girit meselesi'nin nasıl ele alındığı dönemlere ayrılarak incelenecek, dönemlerin konunun ele alınışı açısından özellikleri ve farklılıkları seçilmiş kaynaklar üzerinden örneklenecektir.

Temel bir tez olarak Girit meselesi'nin ele alınışını resmi tez ve onu takip eden kaynaklarda Osmanlı döneminde ele geçirilme, kayıp, mübadele ve göçmen hafızası ve turistik bir hafıza mekânı olarak sınıflandırmak mümkündür. Girit toplumsal hafızada Türk milliyetçiliği ve sağının bir kayıp olarak değerlendirdiği ve kaybın sorumlusu olarak dış güçleri gördüğü noktadan mübadillerin romantik hatıralarına, oradan da bir kültürel ele alışa uzanan şekilde yer etmiştir.

Girit'le ilgili olarak Cumhuriyet döneminde tarihsel belge, kayıt ve anıların günümüz Türkçesine aktarılarak yayınlandığı birçok örnek bulunmaktadır. Örnek vermek gerekirse, Tarih-i Sefer ve Feth-i Kandiye: Fazıl Ahmed Paşa'nın Girit Seferi: 1666-1699 (Mustafa Bin Musa: 2016) gibi çalışmalar ya da Girit'in Fethi ve Osmanlı İdaresinin Kurulması gibi tezlere (Gülsoy, 2004) uzanır.

Gazi Ahmet Muhtar Paşa'nın anılarını örnek gösterebileceğimiz (Uçarol, 1989, Gazi Ahmet Muhtar Paşa: 122-145) anı kitapları Girit'e dair Osmanlı dönemi asker ve bürokratlarının, paşaların anılarını ve konuya dair görüşlerini içerir.

Paşa ve anıların ötesinde özellikle 1950 ve 60'larda, daha sonraki yıllarda da bu eğilimi izleyerek Girit'in kaybını vurgulayan, bu olayın çeşitli özelliklerini ele alan ve kayıp travmasını başka dış siyaset olaylarıyla, özellikle de Kıbrıs meselesiyle ilişkilendiren çalışmalar görmek mümkündür. Bu çalışmalarda Osmanlı'dan günümüze toprak kayıpları sağ siyasetin ve milliyetçiliğin ana malzemesini oluşturacak tarzda başkalarını, dış güçleri,

batılı güçleri suçlayan ve bu tutumu komplo öyküleri ile besleyen yaklaşımlar baskın durumdadır (Çorlu, Girit İhtilalleri Birinci ve İkinci Safha, Yeni Türk Mecmuası; Aydın, Girit: Sarı Kitap, 2008) Bu tür çalışmalara farklı dönemlerden birçok örnek vermek mümkündür. Ancak dikkat çekici olan tezlerin, argümanların kaynaklarının aşağı yukarı aynı kalmış olmasıdır. Bu tür yaklaşımların kaynak olarak aldığı temel eser Cemal Tükün'in İslam Ansiklopedisi'ne yazmış olduğu telif Girit maddesidir (Tükün, "Girit", İslam Ansiklopedisi, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, C.4: 790-804).

Daha sonraki dönemde anı ve edebiyat türünün keşişim kümesi içinde sayabileceğimiz değerli eserler bulunmaktadır. Girit'teki yaşamı, mübadele ve gelişi, yerleşme ve bunun yarattığı kültürel, ekonomik travmaları kişiler, kahramanlar ve aileler üzerinden inceleyen eserler (Yorulmaz, Girit'ten Cunda'ya, Savaşın Çocukları) (Altınsay, Kritimu, 2004) ve sözlü tarih çalışmalarına dayanan etnografik derlemeler mevcuttur (Güvenç, 2015). Lozan Mübadilleri Vakfı'nın yapmış olduğu yayınlarda bu türe dair birçok örnek bulunmaktadır (Çevrimiçi: <http://www.lozanmubadilleri.org.tr/>, Ulaşım tarihi: 29.08.2022)

Son yıllarda Girit'ten Türkiye'ye göç edenlerin kültürel özelliklerini ele alan değerli çalışmalar da yayımlanmıştır (Erkal, 2008, Olpak, 2005, Güler 2007, 2012).

Toplumsal hafızanın mekandaki izleri: Üsküdar'da kadınların anısını yaşatan sokaklar

Hande Tatoğlu

İstanbul Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi

Toplumsal hafızanın inşa edilmesi, korunması ve yeniden üretilmesinde kullanılan ideolojik araçlardan biri olan sokak isimleri, hâkim ideolojiyi yansıtan birer resmi tarih belgesi olduğu kadar yerel kültürden referanslar ve deneyimleyene özgü anlamlar da içermektedir. Sokaklara ismi verilen kişiler üzerinde duracak olursak ise sokak isimlerinin, kimlere saygı ve hayranlıkla bakılması gerektiğine işaret ettiğini söylemek mümkündür.

Bu çalışma, Cumhuriyet döneminde İstanbul sokakları yeniden isimlendirilirken hangi kadınların anısının sokak isimleriyle yaşatıldığını ve isimlendirme politikalarının toplumsal hafıza üzerindeki etkisini sorgulamayı amaçlamaktadır. Bu kapsamda, hafıza katmanlarındaki süreklilik ve kopuşların da tartışılabilmesi açısından Osmanlı döneminde çoğunlukla nüfuzlu kadınların imar ettirdiği, dolayısıyla kadın banilerin isimlerinin halen yaşadığı Üsküdar semti seçilmiştir. Üsküdar'daki sokak isimleri, öncelikle 1924 tarihli Pervitich haritaları, 1927'deki nüfus sayımında değiştirilen

sokak isimlerine dair raporlar, 1934'te basılan Şehir Rehberi ve 2013'te Üsküdar Belediyesi tarafından basılan *Üsküdar Sokak İsimleri Tarihçesi* gibi başlıca kaynaklardan faydalanılarak incelenecektir. Ayrıca kişisel anlatıların, edebi ve/veya otobiyografik anıların yer aldığı literatüre de başvurulacaktır. Örneğin; Cerrah Saliha sokağa ismi verilen Saliha Hanım Üsküdar'da yaşayan ve özellikle yaptığı başarılı fitik ameliyatları ile tanınmış bir cerrah-tır. Üsküdar sokaklarında izine rastlanmayan ama literatürdeki başka kaynaklarda hikayesine yer verilen Ermeni hekim Zaruhi Kavalcıyan ise tıp öğrenimini Amerika'da 1903 yılında tamamlamış ilk kadın hekimlerden biridir. Babasının yanında asistan hekimlik ve Amerikan Koleji'nde biyoloji öğretmenliği yapan Kavalcıyan, Amerikan Kız Koleji'nin kadrosu ile birlikte 1921'de Üsküdar'a taşınmış ve "Doktor Kaval" adıyla bilindiği Üsküdar'da hekim olarak da hizmet vermiştir. 1969'da vefat edinceye dek Üsküdar'da yaşayan Kavalcıyan'ın adına Üsküdar sokaklarında rastlanmaması tesadüf olabileceği gibi Kavalcıyan'ın Ermeni olmasından kaynaklı da olabilir. Bu nedenle hangi kadınların hatırlanıp hangi kadınların unutulduğunu karşı-laştırmalı olarak ele almayı deneyen bu çalışma, bir yandan kent mekânını toplumsal cinsiyet bağlamında değerlendirirken bir yandan da İstanbul'un hafıza katmanlarındaki dini, etnik, sınıfsal faktörlerin izini sürmektedir.

17. OTURUM

TÜRKİYE'DE SAĞ POPÜLİZM

Türkiye'de Sağ Popülizmin Mekânsal ve Tarihsel Bir Analizi: DP, ANAP ve AKP Vakalarının Karşılaştırmalı Bir İncelemesi

Kürşat Çınar

ODTÜ Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü

Bu araştırma Türkiye siyasi tarihindeki devamlılıkları ve kırılmaları baskın ve popülist üç sağ siyasi parti olan Demokrat Parti (DP), Anavatan Partisi (ANAP) ve Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) ekseninde tarihsel ve mekansal olarak değerlendirmektedir. Korelatif, regresif ve mekansal analizler yardımıyla bu üç partinin yerel (il) bazlı destek noktaları belirlenmekte ve kıyaslanmaktadır. Üç partinin bu bağlamdaki değerlendirmelerinde bazı benzerlikler gözlemlenmektedir. Bunlar, siyasi rekabetin doğasının iki partili sisteme kayması durumunda bu partilerin avantaj elde etmesi, bu avantajların Türkiye'de etkin olan merkez-çevre ve dindar-seküler ayrımlarıyla örtüşmesi, kitlelerin özellikle ilk seçimlerinde bu partilerin etrafında mobilize olması ve parti destek tabanlarının mekansal korelasyonlarının oldukça yüksek seyretmesidir. Diğer yandan mekansal ve korelatif olarak bazı farklılıklar da gözlemlenmektedir. Bu araştırma Türkiye siyaseti, demokratikleşme, popülizm, siyasi partiler ve siyasal coğrafya literatürlerine bulgularıyla katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Dışlayıcı Sağ-kanat Popülizm İle Nasıl Bir Mücadele: Türkiye Örneği

Dr. Tuğçe Erçetin

İstanbul Bilgi Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler

Doç. Dr. Cemil Boyraz,

İstanbul Bilgi Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler

Türkiye'de popülizm tartışmalarına odaklanan çalışmalar büyük bir çoğunlukla iktidar partisinin performansına odaklanmaktadır. Öte yandan, Cumhuriyet Halk Partisi'nin halk kavramını yeniden tanımlayan ve işsizlik,

yoksulluk ve sosyal politikalar ile çözümler öneren ekonomi ve yeniden dağılım üzerinden bir reaksiyon oluşturduğu ya da sağ kanat popülizme gedik açmaya çalıştığı yeni söylemsel performansı, literatürde daha kısıtlı ele alınmaktadır. Bu çerçevede Türkiye'deki iktidar partisine ve ana muhalefet partisine odaklanarak ikili bir yaklaşım ile katkıda bulunmayı amaçlıyoruz. Popülizmi sol-sağ eksenini ve dışlayıcı-kapsayıcı yaklaşımlarla tartışarak; başta 2019 yerel seçimlerinde Ekrem İmamoğlu'nun adaylığına yürütülen kampanya, parti temsilcilerinin 2018 kur krizine ilişkin ve Covid-19 pandemisi gibi kritik dönemlerde sergilenen konuşmaları mercek altına alınıyor. Çalışma son bölümde, eşitlikçi, katılımcı bütçe anlatısı ve kapsayıcı popülizme dair imajların inşa edilmesinin dışlayıcı ve de beka-güvenlik eksenine sıkışan sağ-kanat popülizme bir alternatif sunma potansiyeli olduğunu tartışmaktadır.

Türkiye'de Spor ve Hegemonya

Rahşan İnal

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi

Tarihsel ve sosyolojik analizler modern sporun, ulus-devlet inşa sürecinin ideolojik – kültürel öğelerinden biri olduğunu kanıtlar. Modern spor, bir boş zaman etkinliğinden çok daha fazlasıdır. Spor, bir taraftan egemen sınıfın ekonomik, kültürel ve siyasal hegemonya tesisinde kullanılırken diğer taraftan egemen sınıfın kültürel, ekonomik ve siyasal hegemonyasına itirazın söz konusu olduğu bir alan. "Sporda Hegemonya Teorisi" perspektifinden bakıldığında, spor egemen sınıf ve yönetilen sınıf arasında hem bir uyum hem de çatışma alanı olarak karşımızdadır. Bildiri, bu teorik çerçevede Türkiye'de Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP)'nin 2002'den günümüze kadar spordaki ekonomi politikalarını ana hatlarıyla ele alacaktır. Futbol ve siyaset ilişkisi, "yeni" leştirilen spor kulüpleri ve seçkinleştirilen stadyumlar, spor tesisleri, geleneksel spor branşlarına siyasal iktidar tarafından atfedilen özel kültürel önem değerlendirilecektir.

'Her Şey Halk İçin!':

AKP Dönemi Sağ Popülizmin Dönüşümünü Makbul Halk Tarifi Üzerinden Okumak

Hünkâr Özgü ALICI

Hacettepe Üniversitesi

21. yüzyıl siyasi konjonktüründe görünürlükleri hızla artan popülist lider ve siyasi partiler, literatürde kavramın ideolojik, ekonomik, sosyal ve kültürel boyutlarıyla çok çeşitli alanlarda tartışılmaktadır. Popülizmin bir 'ideoloji', 'stil', 'söylem' ve/veya 'siyasi üslup' olduğuna dair farklılaşan yaklaşımların varlığı, kavramın demokrasi ile olan çetrefilli ilişkisi ve her sosyo-kültürel yapının değişken karakteristikleri içinde barındırmasından kaynaklanmaktadır. Bununla birlikte, popülizm tariflerinin paylaştığı asgari payda, popülistlerin 'saf halk' ve 'yozlaşmış elitler' karşıtlığını öne çıkararak, halkın çıkarlarını öncüleyen söylem ve politika programlar ile halk desteğini sağladıklarıdır. Halkı yekpare bir bütün, homojen bir yapı, olarak gören ve 'halkın yüzde doksan dokuzunun değil tamamının temsilcisi' oldukları iddiası ile siyasi ajandalarını oluşturan popülistleri temelde ideolojik eklemlemelerine göre sağ ve sol popülizm olarak sınıflandıran literatür, değişken parametrelerin belirleyici olduğu sosyal örgütlenmelerde neden ve nasıl belli popülist örüntülerin görüldüğünü araştırmaya, sağ ve sol popülistlerin ortak ve ayrışan noktalarını belirlemeye ve/veya birden fazla en çok ya da en az benzeyen vakaların neden farklı-benzer popülizm nüvelerini sergilediğini anlamaya ve açıklamaya çalışmaktadır. Bununla birlikte literatürdeki zengin içerik popülizmin sağ ve sol kanatlarının kendi içindeki evrimi üzerine eğilen çalışmaların azlığı ile dikkat çekmektedir. Popülizmin ortaya çıkış dayanaklarının farklılığını göz ardı etmemekle birlikte, bilhassa tek vakalı çalışmalarda siyasi aktörün popülizminin sağ veya sol popülizm örneği olduğunun ortaya konulmasının akabinde dönüşen sosyo-ekonomik, ulusal ve uluslararası politik atmosfer içinde popülizmin dönüşmediği ön kabulü zayıf bir kavrayış sunmaktadır. Türkiye örneğinden hareketle 2002 yılından bu yana iktidarda olan Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP), Siyaset Bilimi literatüründe sağ popülizmin bir örneği olarak kabul edilip, farklı ülkelerdeki popülizmlerle karşılaştırmalı analizi yapılırken, partinin geçen yıllar içinde dönüşen politik duruşunun, önceliklerinin ve ittifaklarının varlığını yadsıyarak, yekpare bir sağ popülizm tarifi üzerine kanalize olmuş durumdadır. İş bu sebeple bu çalışmanın temel hipotezi, yirmi yıla yakın süredir iktidar koltuğunda ve sağ popülizmin belirgin ve dikkat çeken bir örneği olan AKP'nin iktidara geldiği ilk yıllarda 'muhafazakâr demokrat' kimliğini benimsediği ve bu çerçevede nispeten daha kapsayıcı bir

halk tarifi yaptığı; bununla birlikte iktidarın ikinci ve üçüncü döneminde içerde ve dışarda ortaklıklarının değişerek milliyetçi ve muhafazakar politik duruşun ön plana çıktığı, dolayısı ile tarif edilen ve makbul görülen halkın, iktidarın politikalarını eleştirenlerden 'kurtarılarak' daraltıldığı, daha dışlayıcı, otoriter ve illiberal bir siyasetin benimsendiği yönündedir. Bu amaçla, çalışma Ernesto Laclau'nun popülizm teorisinden yola çıkarak AKP dönemi sağ popülizmlerin ve kurguladığı halk-seçkinler antagonistik ilişkisinin söylemsel olarak zaman içinde nasıl farklı şekillerde inşa edildiğini incelemeyi amaçlamaktadır.

18. OTURUM

DİJİTALLEŞME VE GÖZETİM

Belleğin Güvenlikleştirilmesi Karşısında Protez Bellek

Bengi Bezirgan-Tanış

Nişantaşı Üniversitesi Sosyoloji Bölümü

Geçmişle yüzleşme süreçlerinde ulus devletler, belli tarihi olayların, kişilerin ya da söylemlerin nasıl hatırlanması ve unutulması gerektiğine resmî tarih yazımı aracılığıyla meşruiyet kazandırmaya çalışmaktadır. Bunu gerçekleştirenken millet fikrinin ihtiyaç duyduğu tarihin yeni baştan yazılması aynı zamanda belleğin bir güvenlik meselesi olarak görülmesine yol açabilmektedir. Belleğin güvenlikleştirilmesi, geçmişî somutlaştırma teşebbüslerinde (örneğin müzeleri hafıza mekânları olarak kurarak) hem geçmiş üzerinde bir hak iddia etme biçimi hem de belli toplumsal grupların belleğini ve dolayısıyla kimliğini yok sayma ve silme gayreti anlamına gelmektedir. Ulusal güvenlik ve ulusal çıkarlara öncelik vererek, belleğin güvenlikleştirilmesi, farklı etnik grupların kolektif travmalarını, ulus-devletin dış tehditlerle birlikte algılanan iç tehditler temelinde yeniden icat edebilmektedir. Bu bağlamda resmî ideolojinin karşısında konumlanan alternatif bellek anlatıları milli güvenlik tehditleri haline gelebilmektedir. Bu anlatılar, geçmişte yaşanan hak ihlallerini doğrudan deneyimleyenlere ait olsa da yaşananlar toplumdaki tüm bireyleri ilgilendiren ve onlara sorumluluk atfeden bir duruma işaret eder. Landsberg'in (2004) "protez bellek" kavramsallaştırmasıyla açıkladığı gibi bireyler kendilerinin yaşamadıkları bir geçmişe sanat yapıtları, müzeler ya da iletişim mecraları gibi aracılı hafıza aktarımıyla sahip olabilirler. Buradan hareketle bu çalışma *Hakikat, Adalet ve Hafıza Merkezi*'nin belli toplumsal travmalara ilişkin protez belleğin oluşumunda nasıl bir rol oynadığını incelemektedir. Çalışmada, bu merkezin özel olarak hafıza ve barış çalışmaları ile geçmişin raporlanması ve hafızalaştırılması alanlarına odaklanılmaktadır. Diğer bir deyişle, geçmişî farklı toplumsal grupların yorumlamasına açan özgürleştirici bir protez bellek inşasının bu örnek özelinde nasıl hayata geçirildiği ele alınmaktadır. Bu çalışma aynı zamanda ulus-devletin dikte etmeye çalıştığı belleğin güvenlikleştirilmesine dayalı seçici bir hatırlama kültürüne karşı protez belleğin nasıl

harekete geçirilebileceğini göstermektedir. Empati ve toplumsal adalet üzerine temellenen bir geçmişle hesaplaşma deneyimi de oluşturabilecek olan protez bellek tartışması, beraberinde etik düşünmeyi mümkün kılan potansiyelini de açığa çıkarmaktadır.

Veri Mahremiyeti ve Gözetim Bağlamında Metaverse Üzerine Bir İnceleme

Ceren Bilgici

İstanbul Kültür Üniversitesi, Yeni Medya ve İletişim Bölümü

Özge Özkök Şişman

İstanbul Kültür Üniversitesi, Yeni Medya ve İletişim Bölümü

Günümüzde yeni iletişim teknolojilerinin gelişmesiyle birlikte veri mahremiyeti ve gözetim unsurları da sıklıkla tartışılan konular haline gelmiştir. 28 Ekim 2021 tarihinde Facebook şirketinin yeniden markalama ile Meta adını almasını takip eden süreçte, metaverse gündelik ve profesyonel yaşam pratiklerine etki etmesi beklenen ve hızla yükselen bir kavram olarak karşımıza çıkmaya başlamıştır (<https://about.fb.com/news/2021/10/facebook-company-is-now-meta/>, 28 Ekim 2021). Metaverse her kullanıcıya dijital bir evrende tamamen sürükleyici, üç boyutlu bir yaşam vaat etmektedir. Bu kapsamda metaverse teknolojik, eğlenceli, oyun tabanlı bir dünya sunmasının yanı sıra kullanıcıların daha fazla içerik üretecekleri ve buna bağlı olarak da daha fazla veriyi teknoloji şirketleriyle paylaşacakları bir duruma da işaret etmektedir (Dionisio, J. D. N., Burns III, W. G. & Gilbert, R, 2013, s. 6-7). Metaverse ile birlikte kullanıcıların her an her yerden sanal dünyaya bağlantılı olması ve bu bağlamda kişisel verileri aracılığıyla sürekli takip edilebilmeleri durumu gözetim tartışmalarını da gündeme getirmiştir. Bu kapsamda teknoloji temelli yeni sanal dünyayla birlikte yeni gözetleme pratiklerinin de ortaya çıkacağı öngörülmektedir (Lyon, 2013; Çaycı ve Çaycı, 2016).

Bu çalışma metaverse evrenini veri mahremiyeti ve gözetim unsurları çerçevesinde uzman görüşleriyle değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda sosyal medya, dijital reklamcılık ve dijital pazarlama alanlarında çalışan ve metaverse konusunda sektörel bilgi sahibi olan profesyonellerin değerlendirmelerine odaklanmaktadır. Derinlemesine görüşme yöntemi kullanılarak gerçekleştirilen araştırmanın bulguları doğrultusunda sektör profesyonellerinin veri mahremiyeti, gözetim, sanal zorbalık ve dijital dolandırıcılık konularındaki kaygılarının öne çıktığı görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Metaverse, Gözetim, Veri Mahremiyeti, Sosyal Medya, Yeni Medya

Gözetimin Dijitalleşmesi:

Pandemi Sürecinde Yeni Gözetim Biçimleri

Zübeyde Demircioğlu

İstanbul Medeniyet Ü. Sosyoloji Bölümü

COVID-19 pandemisi bir yandan küresel düzeyde benzeri görülmemiş bir krize neden olurken diğer yandan birçok alanda dijital geçişleri hızlandırmış, bu hızlı geçişten en çok etkilenen alanlardan biri sağlık olmuştur. Pandeminin başından itibaren pandemiyle mücadele adına çeşitli dijital uygulamalar geliştirilmeye ve kullanılmaya başlanmış; dünyanın dört bir yanında hükümetler bulaştırma riski taşıyan herkesi belirlemek ve izlemek üzere tasarlanan bir dizi dijital gözetim aracını hızlıca benimsemiştir. Dijital teknolojiler hayatı kolaylaştırdığı söylemiyle hayatın her alanına nüfuz ederken, gözetim araçları da çeşitlenerek gözetim imkânlarını genişletip derinleştirmektedir. Diğer taraftan kriz anları gözetim kültürünün hem görünür olduğu hem de makul görülebileceği anlar yaratır. Bu anlamda pandemi hem yeni dijital teknolojilerle daha incelikli kontrol araçlarının geliştirilmesine imkan sağlarken hem de bireysel özgürlüklere karşı halk sağlığı söylemiyle gözetimin norm haline geldiği bir kriz anına işaret etmesi açısından incelemeye değerdir. Öte yandan bu hızlı teknolojik yanıtların birçoğunun uzun süreli sonuçları olacağı ve kalıcı politikalar haline gelebileceği unutulmamalıdır. Bu bağlamda bu çalışma pandemi sürecinde dijital teknolojiler aracılığıyla derinleşen gözetim ve denetimin hangi boyutlara ulaştığını/ulaşabileceğini dünyadan ve Türkiye'den örnekler vererek açıklayacak; ardından sorunun çözümü için uygulanabilecek önerilerden söz edecektir. Dijital gözetimin en belirgin şekli bireylerin çevrimiçi olarak izlenmesi olmakla birlikte, MOBESE kameraları, yüz tanıma teknolojileri, insansız hava araçları, GPS izleme sistemleri gibi pek çok dijital teknoloji kullanılabilir. Pandemi sürecinde özellikle temaslı takip uygulamalarıyla, insanların dijital ayak izleri ayrıştırılarak, potansiyel enfekte kişilerin belirlenmesi ve onların temaslarının izlenmesi ayrıca sosyal mesafenin uygulanıp uygulanmadığının denetlenmesinde yeni sağlık gözetim teknolojileri kullanılmıştır. Mahremiyet/halk sağlığı dengesinin kurulması noktasında uzmanlar uygulamaların isteğe bağlı kullanımı ve merkezi olmayan teknolojilerin kullanılarak veri güvenliğinin sağlanabileceğini ileri sürmektedir. Ancak tüm bunlarla birlikte sağlığa ilişkin gözetimin getirdiği etik sorunların gün geçtikçe artacağını söylemek mümkündür.

Anahtar kelimeler: gözetim, dijitalleşme, pandemi, mahremiyet, teknoloji

19. OTURUM

DIKEY KENTLERİN EKONOMİ POLİTİĞİ

Dikey Dünya: Göksel Otoritenin Kuruluşu

Cengiz EKİZ

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, İİBF Kamu Yönetimi Bölümü

Sınıfsal ayrımların pekişmesiyle ve kapitalist modelin otoriterleşmesiyle, doğrudan olmasa da dolaylı biçimlerde, kentlerdeki dikey mimari eğilimlerini artmıştır. Dikey mekân tasarımları, kaçınılmaz olarak toplumsal hiyerarşiyi, sınıfsal katmanları inşa etmekte veya pekiştirmektedir. Yatay özgürleşme (sınıfsız toplum arzusu), dikey otoriterleşmeye (sınıflı yapının pekişmesi) göre, görece daha ferah bir modelken, dikey yerleşim çözümleri, özellikle gelişmiş kapitalist büyük kentlerdeki gökdelenlerle bir tür otoriter iktidar sembollerine dönüşmektedir. Özellikle gelişmiş ülkelerdeki kapitalizmin kurumsal varlığının temsili veya vizyonu olan gökdelenler, finans ağlarından, her tür ticari kapitalin kontrolünün sağlandığı, küresel ekonominin yönetim üsleri konumundadır. Günümüzde hızlı iletişimi ve ticari akışı sağlayan dijital teknoloji sayesinde gökdelenlerdeki (çalışma mekanı olarak plazalar, yaşam alanı olarak rezidanslar, alışveriş merkezleri olarak mall'lar vb.) mekânsal aktivite daha artmış görünmektedir. Teknolojik donanımları ve altyapıları son derece gelişmiş olan gökdelen plazalar, yeni çalışma biçimlerinin kutsal mekanları, dev şirketlerin post modern şatolarıdır. Gökdelenler aynı zamanda kentsel, lüks yerleşim ve alışveriş mekanları olarak da öne çıkmaktadırlar. Bu yönüyle toplumsal sınıf katmanlarının arasındaki çizgilerin daha da belirginleştiği bağımsız, dikey adacıklar haline gelmişlerdir.

Bu bildiriye James Graham Ballard'ın *Gökdelen* (1975) adlı eseri aracılığıyla, yönetimin mekân yoluyla nasıl otoriterleştiği, hayatın hangi araçlarla biyopolitikleştiği tartışılacaktır. Kapitalist toplumda, farklı dinamiklerle tanık olunan sınıf mücadelesi fragmanları, Ballard'ın dilinde ve izlediği temada yer almaktadır. Ballard'ın genel olarak eşitsizlikleri ve karamsar bir geleceği betimlediği bir dünya olan *Gökdelen*, insanların farklı katlardaki sınıfsal konumuyla öne çıkarıldığı distopik bir kurgudur. Bu dikey distopik dünyada insanların yaşam mekanları, ihtiyaçlarını eşitsiz koşullarda karşıladıkları

gökdelenin katları, asansörleri arasında sıkışmıştır. Gökdelen, hem bir yaşam alanı hem de tüketimin kalbi olan bir tür alışveriş merkezidir. Eser, bu anlamda düşünüldüğünde, modern kapitalist kentin dikey bir metafordur.

Üst katlar ve alt katlarda yer alan farklı sınıflardan insanların sert mücadeleleri, halihazırda, kapitalizm koşullarında toplumsal sınıflar arasındaki bitmeyen kavganın bir temsilidir. Kapitalist toplum, dikey ölçütleri, yatay dönüştürücülerle normalleştirerek düzeni sürdürmektedir. Bu, onun kabulünü kolaylaştırdığı gibi aynı zamanda siyasal sitemi de meşrulaştırır. Bu sayede de gündelik yaşamda, farklı toplumsal kesimler arasındaki ayırım çizgileri genellikle görünmez olur. Ballard bu ayırım çizgilerini gökdelenin farklı katları arasında kalan insanların metaforik hikayesiyle anlatmaktadır. Ekolojik, iklimsel felaketlerin yoğunlaştığı günümüzde, sistem, insanlığa yatay, görece eşit örgütlenme ve üretim olanaklarını açacağı yerde, dikey daralmayı, sıkışmayı ve sonuç olarak otoriterleşmeyi dayatmaktadır. Bu beraberinde kapitalizmin yarattığı mekân tasarımlarına ilişkin pek çok soruyu akla getirmektedir. Bildiri bu savları, Ballard'ın eseri vesilesiyle sorgulamayı ve tartışmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Sözcükler: Dikey Kent, Gökdelen, Otorite, Distopya, Ballard

İstanbul'da Sermayenin Güç Temsili olarak Gökdelenler: Sapphire Örneği

Adem Açar

Siirt Üniversitesi İktisat Bölümü

İstanbul'da sosyal mekânın üretiminin en önemli sembollerinden biri olan gökdelenler sadece fiziksel bir görüngü olarak kendini göstermekle kalmaz aynı zamanda sermayenin sembolik varoluşunu da betimler. Gökdelenler, sermayeler arası rekabetin belirgin örnekleridir. İstanbul Sapphire olarak tanımlanan alışveriş merkezi, fiziksel ve sembolik özellikleri bedeninde taşımasının yanı sıra Türkiye'de sermaye birikim süreci konusunda da önemli bilgi/olanakları araştırmacıya sunuyor. Bireysel sermayelerin donanımlarının gelişimi arasındaki farklılıklar bağlamında *geç birikim sağlayanlardan* biri olan Kiler grubunu toplumsal mekândaki gücünün bir temsili olarak da düşünebiliriz. Bu yönüyle İstanbul Sapphire, sermaye birikim sürecinin geldiği aşamaya bağlı olarak kent mekânına yatırım süreçlerinin hızlanmasıyla temsili mekânın sürekli bir biçimde yeniden imlendiğinin somut bir ifadesi olarak gözükmektedir. Bu şekilde sermaye birikim sürecinde Sapphire gibi mekânın sınıfsal bir ifadesi olarak gökdelenler, sadece siyasal iktidar üzerinden devletin yeniden üretiminde somutlaşmakla kalmayıp aynı zamanda ulusal ve uluslararası ölçekteki bütünsel

işleyiş içerisinde kendisini yeni çelişkilerle açığa çıkarmaya devam etmektedir. Bu bağlamda Sapphire örneğinde belirginlik kazanan bir meta olarak gökdelenler, bir yandan sermayenin kurulu çevredeki güç temsilini oluştururken diğer yandan sınıfsal boyutuyla da İstanbul'da toplumsal mekânın yeniden üretim sürecinde kent mekânında değişim değerinin egemen kılındığı bir mekânsal form olarak açığa çıkmaktadır.

Bu çerçeveden hareketle İstanbul Sapphire gökdeleni üzerinden sermaye, sınıf, ulus devlet ve siyasi iktidara dayalı kapitalist dinamiklere dair dönüşüm sürecinin izleğini sunmak bu çalışmanın temel referans noktasını oluşturacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kapitalizm, sermaye birikimi, güç temsili, toplumsal mekân, gökdelen, İstanbul.

Türkiye'nin Konut Satın Alınabilirliği Krizi: Nedenleri ve Sonuçları

M. Ozan YILDIRIM

Pamukkale Ü. İİBF, İktisat Bölümü

Konut satın alınabilirliği kavramı, küresel olarak konut sahipliğine erişim, konut finansmanı ve sosyal politikalar hakkındaki tartışmaların merkezinde yer almaktadır. Bununla birlikte piyasadaki uygun fiyatlı konut, sürekli artan inşaat maliyetleri nedeniyle düşük gelirli hanelerin karşılaştığı en büyük sorunlardan biridir. Uygun fiyatlı konut, bir hane halkı gelirinin % 30'undan daha az olan başlangıç ve diğer giderlerini karşılayabileceği konutları ifade etmektedir. Hane halkı gelirinin %30'una kadar olan harcamalar, ister konuta sahip olmak ister konutu kiralamak için olsun, barınma maliyetleri için uygun olarak kabul edilmektedir. Günümüzde, küresel nüfus endişe verici derecede yüksek oranlarda, gelirlerinin %30'undan fazlasını konut maliyetlerine harcamakta ve konut maliyeti yükü altına girmiş kabul edilmektedir. Konut maliyeti yüklü hane halkları, olmayanlara göre çok daha düşük bir yaşam kalitesine sahiptir. Bu nedenle, konut satın alınabilirliği sorunu ciddi bir sosyal sorundur.

Türkiye ekonomisinde konut üretim performansına rağmen, konut satın alınabilirliği, farklı bölgelerde ve düşük gelirli haneler veya kiracılar gibi farklı hane grupları için yaygın bir sorundur. Küresel eğilimlere paralel olarak, konut satın alınabilirliği, son yıllarda Türkiye'deki konut politikasının bir kez daha endişe yaratacak şekilde sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır. 2000 sonrası dönemde konut satın alınabilirliğinde toplu bir iyileşme gözlemlenmesine rağmen, toplumun bazı kesimleri hala konut sahibi olmanın karşılanamaz koşullardan muzdariptir. Konut satın alınabilirliği

sorunları döngüsel olarak son yıllarda yüksek olmasının yanı sıra giderek yapısal bir özellik kazanmaktadır. Konutun satın alınabilirliği sorunu hem kiracılar hem de alıcılar için büyük bir sorun teşkil etmektedir.

Türkiye ekonomisinde konut piyasası; yüksek gelir ve servet artışları, konut kredisi faizlerinin indirilmesi nedeniyle konut kredilerine hızlıca erişim ve arz/talep yönlü piyasa aktörlerinin spekülasyon kar motivasyonları nedeniyle son on yılda ilginç bir genişleme/patlama dönemi yaşamıştır. Fakat özellikle 2014 yılından itibaren konutların satın alınabilirliği, düşük gelir gruplarında ve Türkiye'nin metropol alanlarında akut ve uzun süredir devam eden bir politika çıkmazı haline gelmiştir. 2014 yılında %61,1 olan konut sahipliği oranı, 2021 yılına gelindiğinde %57,5'e gerilemiştir. Bu oran 2021 yılında geliri medyan gelirin %60'ının altında olanlar için %51 civarındadır. Konut satın alma maliyetlerinin artması ve düşük gelirli hane halklarının konut sahibi olma oranının önemli şekilde azalması gibi konutla ilgili çeşitli sosyo-ekonomik sorunlara rağmen, Türkiye'de konut satın alınabilirlik sorunlarının geçmişte literatürde yeterince ilgi görmediği fakat üzerine yapılan çalışmaların günümüzde hızlıca arttığı görülmektedir.

Çalışmada, konut satın alınabilirliği probleminin/krizinin arkasındaki nedenleri hem arz hem de talep cephesi yönlerinden ele alarak kapsamlı bir anlayış ve bilgi sunulması amaçlanmaktadır. Ayrıca, çalışmada farklı sosyo-ekonomik özelliklere sahip hane halkları için COVID-19 pandemisinin konut satın alınabilirliği krizinin derinleşmesine nasıl katkı yaptığı detaylandırılmaktadır. Son olarak, çalışma, konut satın alınabilirliği sorununun ele alınmasında kapsamlı şekilde, düşük gelir gruplarının ve kent yoksullarının çıkarına bir sosyal konut politikasının nasıl olması gerektiğine dair öneriler ortaya koymaktadır.

20. OTURUM

DEVLETİN OTORİTER DÖNÜŞÜMÜ

AKP Döneminde Kapitalist Devletin Otoriter Dönüşümü

Tayfun Yıldırım

Ankara Üniversitesi SBF Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü

Türkiye sosyal bilimlerinde ve ana akım tarih yazıcılığında hâkim paradigma olan “güçlü devlet–zayıf toplum” paradigması, siyasal/sosyal dönüşümleri yönetici elitin siyasalarının bir sonucu olarak ele alır ve böylece iradeci bir anlayışa hapsolür. Güçlü devlet paradigması, devleti toplumsal güçlerden bağımsız hareket edebilme kapasitesine haiz bir özne olarak teorize eder ve sınıf mücadeleleri ekseninde çözümlemeler yapmayı imkânsız kılar. AKP döneminde gerçekleşen otoriter dönüşüm de bu bağlamda yorumlanmaktadır ve AKP ceberut devlet geleneğinin tipik bir temsilcisi olarak ele alınmaktadır. Güçlü devlet geleneği paradigmasının iradeci tutumuna paralel olarak AKP dönemindeki otoriter dönüşüm, AKP yönetici kadrolarının gizli ajandalarını uygulamaya koymasına veya Erdoğan’ın iradesinin tecesümü üzerinden açıklanma gayreti güdülmektedir. Söz konusu tutumlar, sınıf mücadelelerinden bağımsız çözümlemeler yapmakta ortaklaşmaktadır ve kapitalist ilişkilerin dönüşen biçimlerini incelemeyi akamete uğratmaktadır. AKP döneminde kapitalist devletin otoriter dönüşümünü sınıf mücadeleleri ekseninde inceleme gayreti güden bu çalışmada, cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminde kurumsal ifadesini bulan otoriter rejimin sınıfsal dinamikleri gösterilmeye çalışılacaktır. Marx’ın istisnai eserleri (Louis Bonaparte’in 18 Brumaire’i gibi) dışında kapitalist devleti doğrudan incelememesi ve kapitalist üretim tarzında sömürünün özgün karakterine odaklanması, Lenin’in ise devrimci politika pratiği ve taktik/strateji bağlamında kapitalist devleti çözümlemesi, Marksizmde devlet teorisine ilişkin bir boşluğu beraberinde getirmiştir. Bu boşluk, İkinci Enternasyonal örneğinde olduğu üzere ekonomik indirgemeci ve araçsal bir eksende doldurulmaya çalışılmıştır. Bu duruma mukabil gerek Marx ve Engels’in politik eserlerinde gerekse de Louis Althusser, Antonio Gramsci, Nicos Poulantzas gibi düşünürlerin çalışmalarında, kapitalist devlet altyapısının basit bir epifenomeni olarak ele alınmamaktadır ve kapitalist devletin sınıf

devleti olma vasfı zengin bir teorik içerikle tartışılmaktadır. AKP döneminde siyasal/sosyal dönüşümü inceleyebilmek ve kapitalist devletin otoriter kurumsal yapılanmasını tartışmaya açabilmek için, devlet ve toplumsal güçler/sınıflar arasındaki ilişkiyi geniş bir teorik spektrum doğrultusunda ve zengin bir kavramsal repertuar eşliğinde incelemeyi mümkün kılacak bir devlet teorisine ihtiyaç vardır. Bu çerçevede devlet ve sınıflar arasındaki ilişkiyi kompleks bir şekilde açıklamanın imkanını veren Marksist devlet teorisi, AKP dönemindeki otoriter dönüşümü tartışmaya açmak için önemli bir imkân vermektedir. Bu çalışmada, ilk olarak Marksist devlet teorisi incelenecek ve Marksist devlet teorisinin siyasal düşünceler tarihindeki/siyaset felsefesindeki diğer devlet teorilerinden farkları vurgulanmaya çalışılacaktır. Daha sonra Marksist devlet teorisinin araçsal ve ekonomik indirgemeci bir eksende şekillenmediği, Marx'ın politik eserlerinden ve Antonio Gramsci, Nicos Poulantzas gibi Marksist düşünürlerin çalışmalarından hareketle gösterilmeye çalışılacaktır. Türkiye sosyal bilimlerdeki "güçlü devlet-zayıf toplum" paradigması eleştirel bir perspektiften ele alınacak ve AKP dönemindeki otoriter dönüşümün bu bağlamda açıklanmasının mümkün olmadığı öne sürülecektir. Çalışmanın son bölümünde ise, AKP dönemindeki hegemonyanın dinamikleri ve kapitalist devletin otoriter dönüşümü incelenerek cumhurbaşkanlığı hükümet sisteminin devletin krizine verilen bir yanıt olduğu ifade edilecek ve bu sisteme geçişi koşullandıran sınıfsal etmenler gösterilmeye çalışılacaktır. Devletin kurumsal yeniden yapılanmasının sınıf hegemonyasının restorasyonuna tekabül ettiği iddia edilecektir. Çalışma boyunca yürütülen tartışmalar neticesinde, Türkiye'yi demokratikleştirme kudretine sahip tek gücün geniş bir stratejik spektrumda kurulan sosyalist bir siyaset olduğu tezi ileriye sürülecektir.

Türkiye'de OHAL Döneminde Grev Yasaklarının Otoriterleşmeye Katkısı (2016-2018)

Hande Beyza Doğdu

İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi

Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) iktidarının özellikle 2010 sonrası süreçteki pratikleri, Türkiye'de derinleşen otoriterleşme deneyiminin niteliğinin sorgulanmasında ve literatürde otoriteryenizm tartışmalarının yükselmesinde belirleyici olmuştur. Literatürdeki bu tartışmalar içerisinde Marksist çerçevede yer alan "otoriter neoliberalizm" kavramı, en basit şekliyle, neoliberalizm ile otoriterleşmeyi ilişkilendirerek neoliberal yapıyı inşa eden ve yerleşikleştiren politikaların anti-demokratik yönetim biçimlerini nasıl ortaya çıkardığına odaklanır. Otoriter neoliberalizm tanımına

göre, liberal demokrasinin olağan işleyişi içerisinde neoliberal dönüşümü hedef alan uygulamalar otoriterleşmenin gelişmesini destekler. Zira neoliberal anlayış etrafında yeniden yapılanan ve bu doğrultuda neoliberal dönüşümde başat aktör olan devletin yeniden yapılanmasında belirleyici olan örtülü otoriter düzenlemeler; sermaye birikimini koruma saikiyle karar verme süreçlerini popüler baskılara, toplumsal taleplere ve denetim mekanizmasına kapatır. Bu görüş doğrultusunda Türkiye özelinde ise, 1980 itibariyle neoliberal yapının inşa edilmesinde rol oynayan otoriter düzenlemeler, bugüne uzanan süreçte neoliberal yapının sürekliliğini sağlamıştır. Dolayısıyla AKP iktidarı döneminde yoğunlaşan otoriterleşme deneyimi Türkiye’de 1980 sonrası neoliberal dönüşümün inşasında rol oynayan ve bu süreçte yeni yasal düzenlemelerle, neoliberal pratiklerle desteklenen otoriter düzenlemelerin kümülatif bir yansımasıdır. Muhafazakar politikaları neoliberal strateji ile birleştirerek dayandığı İslamcı gelenek içerisinde bir kırılmayı temsil eden AKP’nin, sermaye içerisindeki fraksiyonların yeni birikim rejimi doğrultusunda birliğini tesis etmesi ve siyasal alana müdahale etme kapasitesi kırılan emeği neoliberal popülist politikalarla hakim sınıfın çıkarlarına eklememesi özgül neoliberal iktidarını oluşturmuştur. 2013 yılına dek, gerek farklı sermaye fraksiyonlarının çelişkili çıkarlarının dengelenmesinde gerek alt sınıfların rızasının üretilmesinde belirleyici bir öneme sahip olan dış finansal imkanların küresel finans piyasasında yaşanan kriz sonrası akışının durması bu tarihe gelindiğinde iktidar bloğu içinde iç çatışmalar sonucu gelişen devlet krizi ile üst üste gelmiş ve AKP’nin siyasal iktidarının sürekliliği üzerinde doğrudan olumsuz etki yaratarak otoriter neoliberalizmin krize girmesinde belirleyici olmuştur. Bu kırılmadan sonra siyasi gücünü yeniden üretmek amacıyla AKP’nin izlediği politikalar otoriterleşmenin derinleştiği yeni bir rejimi desteklemiştir. Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine uzanan bu süreçte OHAL pratikleri yeni rejimin inşasına önemli bir katkı sunmuştur. Toplumsal ve siyasal muhalefetin hedef alındığı, 2015 sonrası süreçte gelişen antidemokratik pratiklerin tam otoriter rejimlere özgü uygulamalara evrildiği OHAL süreci, çalışma hayatında yarattığı dönüşümlerle sermaye-emek ilişkisini keskinleşmesini ve sınıf mücadelesinde emeğin eylem gücünü parçalayacak sürekliliği emeğin güçsüzlüğüne dayanan yapının yeniden üretilmesini desteklemiştir. Bu doğrultuda OHAL sürecindeki grev yasağı uygulamalarına odaklanılacak olan bu çalışmada grev yasağı uygulamalarını mümkün kılan yasal mekanizmanın dönüşümü, grev yasaklarının sermaye lehine genişleyen içeriği ve yargı kararlarının bu pratiklere etkisi incelenerek grev yasaklarının otoriterleşme deneyiminin bugüne uzanan yeni merhalesine katkısının araştırılması amaçlanmaktadır.

Hegemonyanın Krizinde Taksiciler: Çıkar Temsiliyeti, Mülkiyet ve Sağ İdeoloji

Müge Neda ALTINOKLU

Maltepe Üniversitesi

2018 kur krizininin süregelen koşullarında hegemonik krizi derinleşen AKP'nin 2019 yerel seçimlerinde İstanbul ve Ankara gibi büyükşehir belediyelerini kaybetmesi değişen güçler dengelerinde yeni gerilimleri ortaya çıkardı. Bu gerilimin somutlaştığı alanlardan bir tanesi de İstanbul'da yaşanan taksi kriziydi. Bu kriz, kentsel mekânın paydaşlarının deneyimlediği bir ulaşım krizi olmasının yanı sıra sermaye sahibi taksiciler ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi (İBB) arasında bir dizi gerilime işaret ediyordu. İstanbul Büyükşehir Belediyesinin (İBB) İstanbul'da taksi talebini karşılamak amacıyla teklif ettiği yeni plaka projesi, bir mesleki örgüt olarak İstanbul Taksici Esnafı Odası'nın muhalefeti ile karşılaştığında taksici esnafının ideolojik konumlanması, AKP'nin çok boyutlu hegemonya projesinin yeniden üretiminde oynadığı çevresel rolünün önemini gösteriyordu. Bu yazı, tarihsel olarak sivil toplum örgütü niteliği tartışmalı kabul edilen meslek odalarından biri olarak İstanbul Taksici Esnafı Odasının kamusal yapısı, işleyiş mekanizmaları, üyelik yapıları, karar alma süreçleri ve bunların siyasi sonuçlar üzerindeki fiili etkilerinin yanı sıra mülkiyet ilişkileri ve hegemonik mücadeleye dahil olma motivasyonları üzerinden taksicilerin çıkar temsiliyetinin biçim ve içeriğinin neoliberal devletin otoriterleşme sürecindeki olası meşrulaştırıcı rolü üzerine bir değerlendirme yapmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: İstanbul Taksici Esnafı Odası, çıkar temsiliyeti, mülkiyet ilişkileri, devletin otoriter yeniden yapılanması, sağ ideoloji

21. OTURUM

BATI ANADOLU'DA ÇİFTLİK SAHIPLERİ VE EMEKÇİLER (1830-1914)

Oturumlarımız yürütmekte olduğumuz TÜBİTAK projesi (219K145) çerçevesinde 1830-1914 yılları arasında Batı Anadolu'da çiftlik sahipleri ve emekçi sınıflarına odaklanmakta, iki alt-oturumdan (19. Yüzyılda Batı Anadolu'da Emekçi Sınıflar ve 19. Yüzyılda Batı Anadolu'da Çiftlik Sahipleri) oluşmaktadır. Oturumun odaklandığı bölge; 18. yüzyıldan itibaren İzmir'in Doğu Akdeniz'in en büyük ihracat limanına dönüşmesiyle çiftliklerin (ya da büyük ölçekli tarım arazilerinde kiracı/ortakçı/ücretli emek/köle emeği kullanarak yapılan tarımsal üretimin) iktisadi önem kazandığı Batı Anadolu olarak ifade ettiğimiz İzmir ve geniş ardülkesidir. Osmanlı iktisat tarihinde egemen yaklaşım küçük köylü işletmelerinin tarımsal yapıların temelini oluşturduğunu söylemektedir (İnalçık, 1994; Keyder, 1985, 1998). Aynı yaklaşım, büyük toprak mülkiyetinin bulunduğu Batı Anadolu gibi bölgelerde ise çiftlik sahiplerinin 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren ücretli emek yerine topraklarını ortakçılık yoluyla köylü hanelere kiralamayı tercih ettiklerinin altını çizmektedir (Pamuk, 1994). Buna karşın literatürde 19. yüzyılda Karaosmanoğulları gibi girişimcilerin çiftliklerinde çalışan ortakçıların ve kendi arazilerini işleyen küçük aile işletmelerinin ücretli emekçi haline gelmeleri (mülksüzleşme süreci) de tartışılmaktadır. Aynı şekilde ücretli emek kullanımının 19. yüzyılın sonuna doğru, özellikle tarımsal şirketlerin kurulmasıyla ivme kazandığı, çiftlik sahipleri ile çalışan köylüler arasındaki mücadelelerin kızıştığı toprak işgallerine kadar vardığı vurgulanmaktadır (Kurmuş, 2007). Biz de ilk alt-oturumda mülksüzleşmeyi ve sınıf çatışmasını vurgulayan bu eleştirel yaklaşım doğrultusunda 19. yüzyılda Batı Anadolu'da emekçi sınıfların durumunu ele almak istiyoruz. Bu bağlamda kent ve kırsal alan arasındaki emek hareketliliğini de dikkate alarak Küçük Menderes ovası ve Çeşme kazası çiftliklerindeki emekçi sınıf kategorilerini ve çiftlik sahipleri ile ilişkilerini inceleyeceğiz. Bununla birlikte iktisat tarihi çalışmalarında pek ele alınmayan kadın emeği konusunda karşılıksız kadın emeğini de görünür kılmaya çalışacağız.

Batı Anadolu'daki çiftlikleri konu alan çalışmalar, çoğu çiftliğin tasarrufunda 1740'lardan 1840'lara kadar Karaosmanoğulları'nın (Nagata, 1997), 1840'lardan 1870'lere kadar da Baltazzi ailesinin (Ortaç, 2010; Kaya, 2019)

hâkim olduğunu ortaya koymaktadır. Yine yapılan çalışmalar ışığında 1870'ler sonrasında bölgedeki çiftliklerde bir yandan Hazine-i Hassa'nın diğer yandan ise yerli ve yabancı tebaadan oluşan yeni bir toprak sahibi sınıfın hâkim olmaya başladığı görülmektedir (Akgül, 2022; Sarıbey Haykıran, 2013). Bu çerçevede, ikinci alt-oturumda yer alan bildiriler 1840-1914 arasında çiftlik tasarruf eden girişimciler arası mücadeleyi öne çıkarmayı hedeflemektedir. Bildirilerde bu çerçevede öne çıkan isimler Cihanoğulları, Türkmenzadeler, İlyaszadeler, Karaosmaoğulları gibi ayan kökenli ailelerden, Sadrazam Rüşdü Paşa gibi merkezi bürokrasiye bağlı girişimcilere, ondan Baltazzi'ler, Balyozyan'lar, Cousinery'ler, Hacı Halil Paşa, Van Lennep, Karabet Bey, Madam Adamapulo gibi girişimci yeni bir toprak sahibi sınıfa kadar uzanmaktadır. Çiftlik sahipleri ile emekçileri arasındaki çatışma ve mücadelenin de belirleyiciliğine dikkat kesilen bu tür bir inceleme literatürde pek değerlendirme konusu olmayan çiftlik sahipliğindeki uzun dönemli eğilimleri, kırılmaları ve süreklilikleri ortaya koyacaktır.

19. YÜZYILDA BATI ANADOLU'DA EMEKÇİ SINIFLAR -I

19. Yüzyıl Ortasında İzmir Kentsel ve Kırsal Alanında Emekçi Sınıflar

Firdevs BULUT

Ege Üniversitesi İktisat Tarihi

19. yüzyılda İzmir küresel kapitalizmle bütünleşmiş ve Doğu Akdeniz'in en büyük ihracat limanına dönüşmüştür. Ulaşım altyapısına yönelik yatırımlar, tarımsal ürünlerin ticarileşmesine ve iş olanakları açısından İzmir'in bir çekim merkezi haline gelmesine neden olmuştur. Bu bağlamda çalışmanın konusu; iş olanaklarının değerlendirilmesi için kentte ve kırdaki gerçekleşen emek hareketliliğini, işgücünün sınıflandırmasını, gelişimini ve kategoriler arasındaki geçişkenliği tespit etmektir.

Kentte emek hareketliliğini tespit edebilmek için nüfus ve yoklama defterlerinden yararlanacağız. Merkez mahallelerin, İzmir'e bağlı bazı kazaların, han, dükkan, çarşı ve bahçede yaşayanların kayıtlı olduğu 1831 tarihli nüfus defterlerinde kişilerin gelip/gittikleri yerlerin bilgisi mevcuttur. Örneğin Yemiş Çarşısı'nda hamallık yapan Beyşehir, Erzincan ve Konyalı bekarlar bulunuyor. Anafartalar caddesinin sağında kalan Keçeciler dükkanında ise şerbetçi esnafılığı yapan Morali bekarlar var. Gelip-gidenleri gösteren Midilli Ceziresi Molova Kazası'na ait yoklama defterlerinde sayım

sırasında Batı Anadolu'da olanları görüyoruz. Buna göre 1833 yılında 462 kişi İzmir'e gelmiş 27 kişi geri dönmüştür. 1836 yılının Mayıs ayında 276, Ekim ayında ise 298 kişi İzmir'e gelmiştir. Bu veriler Ege adalarından, Orta ve Doğu Anadolu'dan İzmir'e kalıcı ve mevsimlik olarak işgücü hareketliliğinin olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca İzmir nüfus defterinde kentte işgücünü oluşturan aktörler arasında "gulam ve zenci" olarak kaydedilmiş köle emeği ve özgürleşmiş köleler birlikte bulunuyor. Mevki olarak merkez mahallelerde yoğunlaşan bu kişiler kendi evlerinde, birilerinin hanesinde ve hanlarda kayıtlıdır.

Kırsal alanda emek hareketliliği ve işgücünün organizasyonunu tespit edebilmek için Küçük Menderes havzasına odaklanacağız, bunun için bölgenin nüfus ve temettuat defterlerini birlikte kullanacağız. Hasat döneminde kırsalda ürünlerin toplanması, İzmir'e getirilmesi ve İzmir'de işleme süreçleri için çok sayıda mevsimlik işçi dolaşım halindedir. Nüfus defterlerinin incelenmesi ile işgücü açığının giderilmesi için mahalle, köy, çiftliklere yerleşenleri ve üzüm, incir, tütün gibi ürünlerde mevsimlik olarak çalışmaya gelenleri tespit edeceğiz. Temettuat defterlerindeki bilgiler ışığında ise kırsal alandaki üretimde çiftlik, ağıl ve mandıralardaki işgücü profili kiracılık, ortakçılık, ücretli işçilik ve köle emeği olmak üzere farklılık gösterdiği anlaşılıyor. 1845 tarihli temettuat defterlerine göre Tire'de Baltacı Manolaki'ye ait Rahmanlar, Tulum, Subaşı çiftliklerinde kiracılık ilişkisi; Mehmet Tahir ağanın tasarrufunda bulunan Mahmudlar çiftliğinde ve Bağdat Valisi Necip Paşa'ya ait Karayunuslu çiftliğinde hem kiracılık hem de ortakçılık ilişkisi bulunuyor. Kentte olduğu gibi kırsal alanda da köle emeğinin kaydedildiğini görüyoruz. Urfalıoğlu, Göllüce ve Kızılcahavlular çiftliklerinde ırgatlık, hizmetkarlık yapan zenciler meslek geliri elde ediyor. Dolayısıyla bu kişilerin ücretli işçiye dönüştüğü ve özgürleşmiş olduğu sonucuna varabiliriz.

Osmanlı emek tarihi araştırmalarına İstanbul dışından örnek sunabilmek, İzmir'de emekçi sınıfları tartışabilmek adına bu çalışmanın amacı; 19. yüzyıl ortasında İzmir ve ardülkesinde emek ve üretim ilişkilerini, işgücünün organizasyonunu, değişen emek formlarını, kır ve kent arasındaki hareketliliği/hareketsizliği ve işçilerin yaşam standartlarını hem niceliksel hem de niteliksel boyutta değerlendirmektir.

19. Yüzyıl Batı Anadolu Kırsalında Kadının Görünmeyen Emeği

Sezen YILMAZ

Ege Üniversitesi İktisat Tarihi

İktisat tarihi araştırmalarında, özelde de emek tarihi literatüründe yer alan yaşam standardı, üretim ilişkileri veya eşitsizlik çalışmaları, genel olarak erkeklerin/erkek işçilerin ücretleri, ihtiyaçları ve üretim ilişkileri bağlamında değerlendirilmektedir. Kadınların ücretli emeği üzerine yapılan çalışmalar oldukça az sayıdadır. Karşılıksız emek konusu ise gerek verilerin erkek üzerinden kaydedilmiş olması gerekse arşiv belgelerine veya dokümanlara yönelik toplumsal cinsiyet körü yaklaşımdan dolayı “görünmez” kalmaya yakın tarihlere kadar devam etmiştir. 1960’lı yıllardan itibaren feminist literatürün (Gülnur Acar Savran, *Beden, Emek, Tarih: Diyalektik Bir Feminizm İçin*; Melda Yaman, *Toplumsal Yeniden Üretim: Birleşik Bir “Feminist” Teori?*; Silvia Federici, *Sıfır Noktasında Devrim: Ev İşçi, Yeniden Üretim ve Feminist Mücadele*) görünür hale getirdiği karşılıksız emek (evici emek) kavramı, günümüzde de tartışmaları devam eden, ana akım iktisat ve eşitsizlik literatüründe pek yer almayan bir konu olarak önümüzde durmaktadır.

Bu çalışmada Batı Anadolu bölgesinde ikincil literatürle birlikte 19.yüzyıl temettuat ve nüfus defterleri gibi arşiv belgeleri kullanılarak tarım sektöründeki kadınların, aile işçiliği kapsamında karşılıksız emeğinin izleri aranmış, elde edilebilen niceliksel ve niteliksel veriler doğrultusunda üretimlerinin karşılığı somutlaştırılmaya çalışılmış ve eşitsizlik, üretim/yeniden üretim ilişkileri, emek tarihi açısından tartışılmıştır.

Söz konusu bölgeye ait temettuat defterlerinde büyük oranda erkeklerin verileri olsa da bazı kadınların isimleri de doğrudan yer almaktadır. Ayrıca Batı Anadolu için istisnai olan bir durum da genel temettuat defterleri dışında kadınlara has yazılmış altı defter bulunmasıdır. Bu defterlerde yaklaşık 300 kadın yer alırken bunların dışında yaklaşık 80 defterde 260’tan fazla kadının doğrudan bilgisine ulaşmak mümkün olmuştur. İsmen yer alan bu kadınların hayvan, bağ veya ağaçlara sahip olmasının yanında bazılarının toprak üzerinde tasarruf sahibi oldukları, az da olsa ortakçılık/müstecirlik ilişkisi kurdukları da takip edilebilmektedir. Ancak daha da önemlisi, doğrudan yazılan bu kadınlar dışındaki hanelerde de kadınların olduğunu tahmin etmek zor değildir. Bu bağlamda erkek verileriyle kaydedilen haneleri de kadınlar üzerinden okuyarak tahmini veriler elde etmek mümkündür. Örneğin Tire’nin Fırını karyesinde ismen yazılan yalnızca 6 kadın bulunurken geriye kalan 112 hane erkek üzerinden kayıtlıdır. Bu

durum, köye, köylülerin üretim ilişkilerine dair tam bir bakış sunmamaktadır. Ancak 6 kadın dışında hanelerde birer kadın olduğu varsayımıyla bile karye nüfusunun en az iki katına çıkacağı açıkça görülmektedir. Nüfustaki bu farklılık bile başlı başına önem arz ederken özellikle gelir ve mal varlığı erkekler üzerinden kayıtlı olan hanelerdeki iş bölümünü düşününce kadın emeğinin karşılığını (karşılıksızlığını) değerlendirmek literatür açısından önemlidir. Yine Fırınlı karyesinde Berber Oğlu Mehmet Bin Süleyman'ın 27 dönüm ekili tarlasını tek başına işlediğini veya tüm işleri yaparken beslenme gibi temel ihtiyaçlarını da tek başına karşıladığını düşünmek pek doğru olmayacaktır. Toprak sahibi hanelerin topraktaki (sulama, ekim dikim, toplama, zeytinyağı gibi yan ürünleri üretme vb.) ve hayvan sahiplerinin hayvancılıktaki (sağma, bakım vb.) iş bölümü üzerine düşünmek, kadınların karşılıksız ve görünmez olan emeğini görünür kılmak, emek tarihine ve arşiv kaynakları, hane gelir verileri gibi niceliksel ve niteliksel verilere toplumsal cinsiyet yaklaşımı ile bakmanın gerekliliğini ortaya koyar. Bu yaklaşım çerçevesinde bildirinin amacı yeni sorular ve farklı tartışma alanları açılmasına katkı sunulabilmektedir.

1863 Çeşme Kazası Ahalisi Beyannamesi ve “Paftos Meselesi”

Ali Onur PEKER

Yaşar Üniversitesi, Ekonomi Bölümü

Bir üretim ilişkisi olarak kiracılık, farklı mekanlarda ve sahip olduğu bazı farklı niteliklerle karşımıza çıkmaktadır. İtalya, İspanya ve Fransa gibi Akdeniz ülkelerinin üzüm bağlarında ve meyve bahçelerinde yaygın görülen *emphyteosis* (daimî icar) biçimi bunun iyi bir örneğidir. Kendi içinde yerel farklılaşmaların da bulunduğu bu biçimin Osmanlı İmparatorluğu'ndaki karşılığı (hatta kimilerince *emphyteosis*'in yalnızca isim değiş-tirmiş hâli) ise *paftostur*. Buradan hareketle çalışmanın konusu, Osmanlı Arşivinde “paftos meselesi” olarak anılan ve on dokuzuncu yüzyılda başlayıp yirminci yüzyıla sarkacak şekilde Çeşme'de gerçekleşmiş olan olaylar silsilesidir. Yunanca bir kelime olan “paftos”, kiralama anlamına gelmektedir. Çeşme'deki vakada bu kiralama ilişkisi, başta Melek Paşa Vakfı olmak üzere çevre vakıf topraklarının üzüm bağlarındaki müslüman toprak sahipleri ve Rum/hristiyan kiracılar arasında kuruludur. İlk olarak arazinin toplam bedelinin yarısı peşinen ödenmekte, daha sonra ise her sene kira bedeli ödenmektedir. Arazi bedelinin geriye kalan yarısı hiçbir zaman tamamen ödenmediği için bu sözleşme süresiz/daimî kira biçimini almaktadır. İlgili arazi sözleşme boyunca yine toprak sahibinin mülkiyetindeyken,

bağ kütükleri onları diken Rum/hristiyan kiracının mülkiyetindedir. Ortaya çıkan bu ikili mülkiyet rejimi, zamanla toprak sahipleri ile kiracı köylüler arasında bir baskınlık mücadelesine dönüşmüş ve köylülerin reaksiyon almasını gerektirmiştir.

Bu kapsamda tespit ettiğimiz en ciddi tepki, 14 Mayıs 1863 tarihli Çeşme kazası ahali beyannamesidir. Beyanname sayesinde köylülerin hangi sorunları merkeze aldığını görmek de oldukça kolaydır. Kabaca bir sınıflandırma yapmak gerekirse bunlar: i) “sülüs”, ii) angarya, iii) “mahlûliyet” ve iv) vakıf memurlarının faaliyetleridir. *Sülüs* (üçte bir) maddesi, toprak sahiplerinin, intikal işlemlerinde her bir mirasçı için uyguladığı üçte bir oranındaki zammı tarif etmektedir. Bu zam zincirinin her mirasçıyla devam etmesi nedeniyle ahali arasında bağıni terk etmek zorunda kalanlar vardır. *Angarya* ise bağcı-çiftçinin toprak sahibi namına çalıştığı ve *yevmiye* olarak da anılan iştir. Kanunen toprak sahibi hesabına senede bir gün çalışılması gerekirken, bağ sahibinin vefat etmesi hâlinde bu angarya mirasçılara yüklenmekte ve örneğin on çocuğu varsa angarya on güne çıkmaktadır. *Mahlûliyet* maddesi, bağların devredilmesi hakkıyla ilgilidir. Eğer bir bağ sahibi öldüğünde bağıni bırakabileceği bir çocuğu yoksa, anne-babası veya kardeşi olsa dahi bağ “mahlûl” kabul edilir ve toprak sahibine kalır. Bağların onları diken kişilerin mülkiyetinde olması nedeniyle ahali, buraların anne-babaya veya kardeşlere de miras kalması gerektiği fikrindeydi. Son madde ise vakıf memurlarının faaliyetleridir. Buradaki temel problem, vakıf memurlarının hattı hümayuna aykırı hareket ederek senetler düzenlemesi; vakıf mütevellisi gibi davranmasıdır. Kiraların dönüm başına altı paradan on ve yirmi kuruşa kadar çıkması memurlar tarafından düzenlenen senetlerin en somut sonuçlarından biridir. Ancak dikkat etmek gerekir ki bunlar yalnızca birkaç yıl içinde gerçekleşmiş olaylar değildir. Köylülerin deyimiyle Çeşme’deki bağlar “öteden beri” kiralama yoluyla işlenip bayındır hâle gelmiştir. Üzüm gibi ticari değeri yüksek bir ürünün yarattığı gelir artışı toprak sahiplerinin de dikkatinden kaçmamıştır – bu durum topraklara zorla el koyma girişimleri nedeniyle aşıkardır. Bu çalışmanın amacı, toprak sahiplerinin daha fazla gelire el koymaya çalıştığı, kiracı köylülerin ise iktisadi konumunu korumak için çabaladığı bu çatışmalı ilişkinin dinamiğini irdelemektir. Bunu yaparken, literatürde doğrudan bu meseleyi ele aldığını ve daha “devlet perspektifinden” yazıldığını gördüğümüz tek örneğin aksine, içsel faktörlerin etkileşimini dikkate alan bir yaklaşım benimsenecektir.

19. YÜZYILDA BATI ANADOLU'DA ÇİFTLİK SAHİPLERİ-II

19. Yüzyılda Menemen Ovası'nda Büyük Toprak Sahipliği ve Kiracılık İlişkileri

Firdevs BULUT, İmran Azat GÜNSELİ, Hıdır BOZKURT, Ahmet Bulut TAMGÖRGÜ
Ege Üniversitesi, İktisat Bölümü

3 Mayıs 1853 gecesi İzmir, Menemen'e bağlı Balatçık köyü yakınlarında Hristo ve Todori isimli çobanlar ve susam yağcısı olan Acı Mihal, bölgede bulunan Harmandalı Aşireti mensupları tarafından öncelikle kurşunla vuruldu, daha sonra kafaları bıçakla kesilerek öldürüldü. Harmandalı Aşireti'nin en büyük gelir kalemlerinden biri odunculuktu. Bunun yanı sıra aşiret tarım ve hayvancılıktan da gelir sağlamaktaydı. Cinayetın işlendiği Balatçık arşiv kaynaklarında mera olarak tarif edilmekteydi. Meranın tasarruf hakkı Karaosmanoğlu Ailesi'nin vakfına aitti. Mera, Baltazzi ailesine 1835 yılında kiralanmış, yüzyılın sonuna kadar kira anlaşması devam etmişti. Öldürülen çobanlar ve Acı Mihal bu bölgede Baltazzi ailesiyle iktisadi ilişkilere sahipti. Cinayetın peşi sıra gelen tahkikat sırasında Baltazzi Temistokli, kendisine ait çiftlik ve ağıllara geçmişte de çeşitli saldırıların yapıldığını ifade etmekte, bu kişileri "müfsid-i kesan" olarak nitelemekteydi. Konuyla ilgili arşiv kaynakları cinayetın neden işlendiğine dair sadece Baltazzi'nin söylediklerini içermektedir. Biz bu çalışmada cinayetın nedenini Baltazzi tarafından yapılan kestirme, örtük, taraflı beyanın ötesine taşımak istiyoruz. Bu doğrultuda içlerinde Menemen Ovasının en varlıklı kişileri arasında yerini alan Acı Mihal ve onun iktisadi ilişkilerine odaklanıyoruz. Menemen'in merkezinde ikamet eden Acı Mihal, civardaki köylerde geniş ölçekli arazilere ve iki adet ağıla sahipti. Yine de kendisini bölgenin en varlıklı kişileri listesine taşıyan faktör Menemen ovasında büyük çiftlik ve hayvanları bulunan ailelerin varlıklarını kiralamasıydı. Öyle ki cinayetın işlendiği Balatçık ve Kaklıç'ta ve Harmandalı Aşireti'ne oldukça yakın bir bölge olan Ulucak'ta kendisine ait ve kiraladığı geniş ölçekli arazileri bulunmaktaydı. Hem İzmir hanedanından olan ve 1845 yılında İzmir gümrüğü iltizamını alan Raşid Efendi hem de Karaosmanoğlu ailesi gibi bölgede büyük mülkleri bulunan kişilerin çiftlik ve hayvanlarını kiralaması onu bir girişimci olarak bölgede ön plana çıkarmakta, bahsedilen yatırımları ise aşiretlerin tasarruflarının aleyhine genişleyerek onları karşı karşıya getirmekteydi. Acı Mihal'in yanı sıra öldürülen iki çobanın Baltazzi ailesiyle de çalıştığını göz

önünde bulundurarak Ulucak'ta Baltazzi ailesinin, Karaosmanoğlu Sadık Bey'den 1567 dönüm arazi kiralamış olduğunu eklemek gerekir. Bu durum aşiret ve kiracılar arasındaki artan gerilimi göstermektedir. Bu çalışma Acı Mihal mikro-örneğinden hareketle formüle edilen ancak 19. yüzyıl boyunca Menemen kırsalında oldukça yoğun olarak gözlemlenen büyük toprak sahipleri ve kiracılar arasındaki ilişkileri incelemeyi hedeflemektedir. Bu analiz, 1844-45 yıllarında tutulan köy ve mahallelere ait temettuat defterlerinin kapsamlı bir şekilde ele alınmasıyla gerçekleştirilecektir. Özellikle temettuat defterleri içerisinde merkez mahallelerde kayıtlı girişimciler ve büyük toprak sahiplerinin mülklerinin bulunduğu köylere dair referanslardan hareketle, merkez ve köy defterleri birlikte ele alınacaktır. Bunun yanı sıra merkez mahalle, köy ve çiftliklere ait nüfus defterleri, temettuat defterlerinde elde edilen bilgilerle karşılaştırmalı bir şekilde analize dahil edilecektir. Son olarak toprak mülkiyetinin uzun dönemli seyrini takip etmek için Başkanlık Osmanlı Arşivi'ndeki çeşitli tasniflere ve Menemen Kazası dışında sakin olan ailelerin Menemen'deki mülklerinin uzun dönemli seyrini takip etmek için ailelere ait muhallefat kayıtlarına başvurulacaktır. Bu doğrultuda Menemen Ovası'nda Osmanlı çiftlik literatürü bağlamında gündeme gelmeyen büyük toprak sahipliği ve kiracılık üzerine kurulu toprak tasarrufu değerlendirilecektir.

19. Yüzyılda Gediz Ovasında Büyük Toprak Sahipliği ve Köylü İsyanları

Umut GÜNDOĞDU

Hacettepe Üniversitesi İktisat Bölümü

Bu çalışma, Batı Anadolu'nun en nüfuzlu büyük toprak sahibi ailelerinden Karaosmanoğullarının birkaç nesildir ellerinde bulunan Gediz Ovası'ndaki (Manisa'nın) Koldere Çiftliği mülkiyetinin 1860-1890 arasındaki otuz yıllık dönemde 3 kez el değiştirme sürecini ve aynı dönemde bu değişimlere dolaysız etkisi olan büyük köylü isyanını konu edinmektedir. Topraklarının büyük bölümü kiracılık ve ortakçılık yöntemiyle işlenen Koldere Çiftliği'nde yüzyılın ortasında (M. 1845) tutulan temettuat defterine göre toprak sahibinin doğrudan üreticilere kiraladığı ekilebilir arazinin toplamı yaklaşık 6500 dönümdür. Çiftlikte yaşayan nüfus, 1890'ların başında % 90'ı gayrimüslimlerden oluşmak üzere 1300'e yakındır. Bu özellikleriyle Koldere Çiftliği, 19. yüzyılda Batı Anadolu'da oldukça yaygınlaşmış olan büyük toprak sahiplerinin kontrol ettiği çiftlikler arasında önemli bir yere sahiptir. Bir yüzyıla yakın bir süre boyunca Karaosmanoğlu ailesinin kontrolünde bulunan çiftlik 1861'de Karaosmanoğlu Sadık Bey'in ölümüyle oğlu Arif

Bey'e geçmiştir. Ailenin son büyük toprak sahiplerinden Arif Bey'in, yüzyıl sonuna doğru güçlerini grel olarak kaybeden yerel ayanları örnekleyen bir biçimde, tüccarlara olan borçları nedeniyle çiftliğin satışı gündeme geldiği anda Koldere iftliği'ne Fransız tüccar Cousinery alacakları nedeniyle talip olmuş ancak daha sonra alımdan vazgeçmiştir. 1870'lerde Sadrazam Rşd Paşa iftliği satın almış ve yaklaşık 15 yıl sonra İzmir'in en önemli tüccar ve sanayici ailelerinden Balyozyanlar'a satmıştır. Bu satıştan 1 yıl sonra ise 1889'da iftlik Hazine-i Hassa'ya satılmıştır. Kısa sayılabilecek 30 yıllık bir süre içinde çiftlik mülkiyetine yerel ayan, yabancı tüccar, sadrazam, kentli burjuvazi ve son olarak merkezi hükümetin talip olmuş olması iftliği araştırmaya değer kılmaktadır.

Mülkiyetin el değiştirmesinin yanında çalışmamızda incelenen diğer konu da çiftlikte 1888 yılında patlayan büyük köylü isyanıdır. Balyozyan ailesinin iftliği Rşd Paşa'nın oğlu Reşid Paşa'dan satın almasının hemen ardından çiftlikteki doğrudan üreticiler ayaklanmış ve satışın hukuksuz olduğunu ve yeni çiftlik sahibinin mülkiyetini tanımadıklarını ilan ederek kira vermeyi reddetmişlerdir. İsyanın temel talebi, habersizce Balyozyanlara yapılan satışın iptal edilmesi ve çiftlik satışının kanunda yer alan öncelikli satın alma hakkı (*hakk-ı rüçhan*) gözetilerek kendilerine satılmasıdır. Balyozyanlar'ın isyana ilk tepkisi ise İzmir'in en önemli girişimci paşaların- dan ve aynı zamanda farklı yatırımlarda ortakları olan Yahya Paşa'yı isyanı bastırmak üzere ağırmalarıdır. Paşa'nın iftliği basmasıyla köylüler ile jandarma arasında çıkan silahlı çatışmada 5 köylü öldürülmüş, 8'i de ağır yaralanmıştır. Bu olay sonrasında yaşananlar İstanbul basınına yansiyarak Saadet Gazetesi'nde haber olmuş ve merkezi hükümet olayla ilgili soruş- turma başlatmıştır. Yapılan soruşturma uzadıkça toprak sahibi ile köylüler arasındaki çatışmanın sonlandırılması mümkün olmadığı görülmüştür. Nihayet, köylüler iftliği satın almaktan vazgeçtiklerini fakat iftliği yalnızca padişah satın alırsa isyanı sonlandıracaklarını bildirmişler ve 1889 yılında iftlik Balyozyanlardan satın alınarak Hazine-i Hassa'ya devredilmiştir. Koldere iftliği'nin hikayesi, bir yandan hâkim sınıflardan ayan/tüccar/ kentli burjuvazi/merkezi ve yerel devlet adamları arasındaki ittifaklara ve çatışmalı ilişkilere; diğer yandan doğrudan üreticilerin üretim alanındaki politik mücadeleye özne olarak dahline ışık tutabilecek nitelikte grn- mektedir. Çalışmanın amacı, bu örnek çiftlikteki üretim ilişkilerini mercek altına alarak bu bağlamda yaşanan çatışmaları teorik bir ereve içinde ele almaktır.

19. Yüzyılda Büyük Menderes Ovasında Toplumsal ve İktisadi Değişim

Hıdır BOZKURT

Ege Üniversitesi, İktisat Tarihi Bölümü

Çalışmada Batı Anadolu kırsalından hareketle Türkiye coğrafyasında uzun dönemli toplumsal ve iktisadi değişimin izleri sürülmeye çalışılmıştır. Özellikle Türkiye burjuvazisinin devlet eliyle “yaratılmasındaki” tezlerden öte, burjuva sınıfının oluşum dinamikleri inceleme altına alınmıştır. Başlangıç noktamız ve araştırma sahamız 19. yüzyıl ortalarında Büyük Menderes Ovası’nda yer alan çiftlikler ve çiftlik sahipliğindeki dönüşüm olmuştur. Bu çalışmada Büyük Menderes Ovası’nda iki çiftliğe odaklanacağız. Bunlardan ilki Kürtler Çiftliği’dir. Kürtler Çiftliği’nde öncelikle temettuat defterlerinden elde ettiğimiz veriler temelinde, 19. yüzyıl ortalarında öne çıkan iki büyük toprak ve nüfuz sahibi aile bulunmaktadır. Bunlar inceleme altına aldığımız bölgede kökenleri 18. yüzyıla kadar uzanan Türkmenzade ve Cihanzade aileleridir. Kürtler’de Cihanzade Ahmed Bey ve Türkmenzade İsmail Bey toplam tarımsal alanın yaklaşık olarak %65’ini kontrolünde bulundurmaktadır. 19. yüzyılın ortalarından sonra ise bölgede güç sahibi olan âyanların yerini yeni aktörler almaktadır. Bunlardan en önemlisi özellikle Söke Ovası’nda büyük bir nüfuz sahibi olan Hacı Halil Paşa’dır. Bu noktada ayrı bir parantez açmak gerekir. Kürtler Çiftliği’nin bulunduğu araziler günümüzde Aydın’ın Germencik ilçesine bağlı Turanlar (Kürtler) mahallesine denk düşmektedir. 21. yüzyılın başlarına gelindiğinde bu araziler üzerinde bir çiftliğin varlığını devam ettirdiği anlaşılmıştır. Çiftliğin sahibi ise günümüz Türkiye burjuvazisinin önde gelen ailelerinden biri olan Kayhan Ailesi’dir, ailenin bir kökeni yukarıda bahsi geçen Hacı Halil Paşa’ya dayanmaktadır. Böylece 19. yüzyılın ortalarından başlayan sınıf oluşum sürecinin 20. ve 21. yüzyıllar ile bu sürecin tamamlanması gözlenebilmektedir. Odaklandığımız bir diğer çiftlik Özbaşı Çiftliği’dir. Çiftlik, Kürtler Çiftliği’nin güneybatısında Söke Ovası’nda konumlanmaktadır. Bölge yaklaşık olarak 18. yüzyılın son çeyreğinden 19. yüzyılın ilk çeyreğine kadar İlyaszade Ailesi’nin yoğun hakimiyeti altında olmuştur. İlyaszade Ailesi ise dönemin önde gelen âyan ailelerinden biridir. İlyaszade İlyas Bey’in 1830 yılında ölmesiyle Söke mütesellimi olarak kardeşinin çocuğu olan Mehmed Ağa atanmıştır. Böylece ailenin bölgedeki mevcudiyeti devam etmiştir. 19. yüzyılın sonlarında Özbaşı Çiftliği’ne odaklandığımızda çiftlik sahipleri olarak karşımıza Süleyman Ağa ve Ahmed Ağa çıkmaktadır. Çiftliğin Süleyman Ağa ve Ahmed Ağa’ya intikali babası İbrahim Ağa vasıtasıyla olmuştur; İbrahim Ağa ise Mehmed Ağa’nın oğludur. 19. yüzyılın sonlarında Özbaşı Çiftliği’nin

sahipleri olarak karşımıza çıkan ve kökeni İlyaszade ailesine dayanan Süleyman ve Ahmed ağaların yerini 19. yüzyılın sonlarından itibaren Hacı Halil Paşa'nın aldığı tespit edilmiştir. Böylece Söke Ovası'nda süreç içerisinde nüfuzunu arttıran Hacı Halil Paşa'nın Özbaşı Çiftliği arazilerini de kontrolü altına aldığı anlaşılmaktadır. 20. yüzyılın başına gelindiğinde çiftlik arazilerinin Hacı Halil Paşa ailesi tarafından genişletilmeye çalışıldığını, bu durumun ise bölgedeki emekçi sınıflar tarafından büyük bir tepkiyle karşılandığını ayrıca vurgulamak gerekir. Batı Anadolu kırsalında 18. yüzyıl ile 19. yüzyılın ortalarında bölgede hakimiyet süren âyan ailelerinin yerini Hacı Halil Paşa gibi yeni aktörlerin aldığı tespit edilmiştir. 18.- 20. yüzyıl arasını kapsayan arşiv belgelerinin ve 20.- 21. yüzyıl aralığındaki ilgili kaynakların tahliliyle elde edilen bulgular, bu tür aktörlerin süreç içerisinde sahip olduğu nüfuz ve birikimlerin günümüz Türkiye burjuvazisinin belli bir grubunun temelini oluşturduğunu göstermektedir. Böylece çalışmada, toplumsal ve iktisadi değişimde kırsalın sahip olduğu konum ve niteliğinin gösterilmesini hedeflemiştir.

20. Yüzyıl Başında İzmir Seydiköy'de Madam Adamapulo'nun Çiftliği ve Köylülerin Mülksüzleşmesi

Hamza ERDEM, İmran Azat GÜNSELİ, Ahmet Bulut TAMGÖRGÜ

Ege Üniversitesi İktisat Bölümü

1839'da Gülhane Hatt-ı Hümayunu ile yerel meclislere kimse kimsenin malına haksız yere el koyamaz ve tasarruf edemez uyarısı gönderilmiş, sonrasındaki dönemde mülkiyet tasarrufu giderek tapu senedine bağlanmıştır. Bu süreçte yerel meclisler yargı yetkisine sahip olmakla birlikte yerel meclislerde de emlak ve arazi sahiplerinin etkili olması Osmanlı kırsalında özel mülkiyetin inşasına hız kazandırmış ve geniş ölçekli mülksüzleşmenin önü açılmıştır. Bu sürecin 1900'lerin ilk yıllarında hızlandığı anlaşılmaktadır. Bu bağlamda II. Meşrutiyet öncesinde Şura-ı Devlet tarafından alınan "idareten men" düzenlemeleri öne çıkmaktadır. Özellikle 1902 ve 1906 yılları arasında arazi ve mera anlaşmazlıklarını sonuçlandırmak için verilen bir karar olan "idareten men", II. Meşrutiyet'ten sonra da uygulanmaya devam edilmişti. Bu karar esas olarak tapu senedi olmayan ancak bölgede geçimlik tasarrufları olan köylülerin tasarruflarının yerel meclisler tarafından men edilmesi anlamına gelmekteydi. Dolayısıyla büyük toprak sahiplerinin talepleri hem Meşrutiyet öncesinde hem de Meşrutiyet sonrasında hükümetler tarafından kabul görmüş ve mülkiyet anlaşmazlıkları toprak sahiplerinin lehine sonuçlanmıştı. Kısacası 19. yüzyıl sonunda ve 20. yüzyılın başında "idareten men" kararı ile büyük toprak sahiplerinin ortak alanlara

taarruzu gitgide artmakta ve köylüler geçimlik arazilerinden resmi tapuları olmaması gerekçesiyle dışlanmaktaydı. Bu karar ile kırdaki emekçilerin görenek hukukları görmezden gelinmekte ve arazinin tasarruf hakkına sahip olan emekçiler, toprağın dışına itilerek mülksüzleştirilmekteydi.

Bugün Gaziemir olarak bilinen Seydiköy'de 20. yüzyıl başında gelişen mülksüzleşme dinamikleri de "idareten men" kararı etrafında şekillenmişti. 1905 ile 1913 yılları arasında Seydiköy'de Develi çiftliğine sahip olan Amerikalı Madam Adamapulo ile köylüler arasında cereyan eden arazi anlaşmazlığı, yerel meclis tarafından Madam Adamapulo'nun tapu senedini ibraz etmesiyle köylülerin "sözde" müdahalesi men edilmişti. Madam Adamapulo, ismi geçen çiftliğin babası Vangel tarafından teferuğ ve iştirah edilmiş olduğunu iddia etmekte ve çiftlik arazilerinin 1898 yılında Defter-i Hakani tarafından kaydedildiği vurgulamaktaydı. Köylüler ise 1885 yılında Bab-ı Ali'den vilayete gönderilmiş olan tahrirata dikkat çekerek kendilerinin araziye yerleştirildiğine dair beyanda bulunmuştu. Fakat köylüler, Aydın meclis-i idaresinin 1885 yılındaki gönderilmiş olan bu evrakı görmezden geldiğini iddia etmekteydi. Bu durumda Meclis-i idare, doğrudan tapu senetlerini dikkate almakta ve Madam Adamapulo'nun on dört kıta çiftlik arazisi senedini delil gösterdiğini belirterek, bu mülkiyet anlaşmazlığında toprak sahibinin lehinde, köylülerin geçimlilik hakları aleyhinde karar vermektedir.

Seydiköy'de çiftlik sahibi olan Madam Adamapulo ile köylüler arasında cereyan eden arazi meselesini inceleyeceğimiz bu çalışma, mülksüzleştirme sürecinin nasıl işlediğini; kırdaki yaşanan toplumsal çatışmaların nasıl ve hangi durumla sonuçlandığını tespit etmeyi amaçlamaktadır. İnceleyeceğimiz Develi çiftliği, Madam Adamapulo'dan önce İzmir'de Flemenk Van Lennep ailesi ile Karabet Bey arasında anlaşmazlığa da tanıklık etmiştir. Dolayısıyla mülksüzleştirmeyi merkeze alan bu çalışma aynı zamanda Batı Anadolu'da çiftlik sahipliğine de ışık tutmayı hedeflemektedir.

22. OTURUM

İKTİSADİ DÜŞÜNCE TARİHİ

Adam Smith ve Thorstein Veblen'in Tuhaf Olmayan Yol Arkadaşlığı: Reel Kapitalizme karşı Üretici Güçler Kapitalizmi

Muammer Kaymak

Hacettepe Üniversitesi İktisat Bölümü,

M. Gürsan Şenalp

Atılım Üniversitesi İktisat Bölümü

Kapitalizmin yeni bir toplumsal biçim olarak egemenliğini ilan ettiği 18. yüzyılda Aydınlanma hareketinin farklı kolları, kapitalist gelişmenin toplumsal sonuçları üzerine farklı perspektifleri yansıtan çok sayıda inceleme kaleme almıştır. İskoç Aydınlanmasının önde gelen isimlerinden Adam Smith de, *Ahlaki Duygular Teorisi* (1759) ve *Milletlerin Zenginliği* (1776) eserlerinde, maddi ve teknik ilerlemenin siyasal ve entelektüel sonuçlarını eleştirel bir gözle ele almış, kapitalist toplumla sonuçlanan toplumsal evrimi, mülkiyet ilişkileri ile hukuki ve siyasal biçimler arasındaki bağlantıları temel alan bir tarih teorisi ile açıklamaya çalışmıştır. Smith, Sanayi Devriminin hemen öncesinde bir yandan kapitalizm öncesi dünyadan kalan fiyat kontrolleri, iç ve dış ticaret yasakları ile serbest emek piyasasının oluşmasını engelleyen lonca tüzükleri ve paternalist yoksul yasalarını eleştiri hedefine koyarken, diğer yandan merkantilist politikaların ürünü olan ticaret ve sanayideki tekellere ve kolonyalizm siyasetine ciddi eleştiriler yöneltmiştir.

Smith'e göre ideal bir kapitalizme ulaşmak için, siyasal gücü iktisadi ayrıcalıklar için kullanan aristokrasinin, ticaret tekellerinin, bankerlerin ve bu "gürültücü çıkar gruplarının" hizmetindeki "sinsi ve kurnaz hayvanlar" olan siyasetçilerin gelişmeyi doğal yolundan saptırmasına karşı "genel çıkarın geniş bir görüşünü temel alacak bir yasama gereklidir. 18. yüzyılda geleneksel ahlak felsefesinin bir kötülük olarak gördüğü bireyciliğin, böyle bir yasal-kurumsal çerçeve içinde hareket ettiğinde, "niyetlenilmemiş sonuçlar" yaratacağını, işbölümü ve uzmanlaşmanın gelişmesiyle üretici güçlerin gelişmesini sağlayarak, toplumun çoğunluğunu oluşturan

ileri süreceğiz. Bu tür bir incelemenin çağdaş neoliberalizm eleştirilerinin önemli bir bölümünün düşünsel soyağacına da ışık tutabileceğini savunacağız.

John Stuart Mill Perspektifinden Etik ve Yeni İktisadi İnsan

Ayten Nahide KORKMAZ

Ankara Yıldırım Beyazıt Ü. SBF, İngilizce İktisat

Aristoteles'ten günümüze uzanan etik olgusu ile iktisat biliminin arasındaki mesafenin her geçen gün hızla açılması "homo economicus (iktisadi insan)"un yeniden tanımlanması gerekliliğini ortaya koymuştur denebilir. Bu noktada 19. yüzyıl faydacı felsefi akımının temsilcilerinden John Stuart Mill (1806-1873) her ne kadar amacının yeni fikirler ortaya koymak olmadığını dile getirirse de düşüncesinden çok öteye gitmiş; iktisat biliminin tümdengelimci, evrensel ve soyut özelliklere sahip olduğuna inanarak bu yeni tanımı literatüre kazandırmıştır. Mutluluk bireyin kavuşmaya çalıştığı nihai hedefidir ve mutluluk faydanın ençoklaşmasıyla elde edilir. J.S.Mill'e göre bireyin ileri bir yaratık olarak daimi çıkarlarına dayanan fayda, başvurulacak en yüksek ölçüttür. Etiğin temel unsuru hazın iyiliği olup fayda sürekli devinim içindedir. Hazların sınıflandırılmasının mümkün olabileceğini söylemiştir. Onu eleştiren düşünürlerin aksine "summom bonum" (en yüksek iyilik) olgusu üzerinde durarak yapılması gereken işin en yüksek iyinin tespit edilmesi gerektiğine inanan Mill, faydacı ahlak konusundaki görüşlerini "Faydacılık" adlı eserinde toplamıştır. J.S.Mill'e göre fayda deney ve gözlemlerle ispatlanabilir. Bu bildiride kökenleri antik çağa kadar uzanan faydacı etik değerleri John Stuart Mill ve onun etik ve iktisat ilişkisine bakışı ile anlatılmaya çalışılarak, fayda-iktisat, etik-iktisat-homo economicus bağlantıları aktarılıp tartışılacaktır. Ayrıca, döneminin düşünürleri ile ayrıştan yönleri ve kesişen noktaları ele alınarak "homo economicus"un yeni tanımı üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: John Stuart Mill, fayda, etik, haz, homo economicus, mutluluk.

JEL Kodları: B31, B23, A14, B59.

Adam Smith'in Sempati Kuramına Yönelik Sınıfsal Bir Çözümleme

Berna Arsoy

Ondokuz Mayıs Üniversitesi İİBF

Literatürde Adam Smith Sorunu olarak yer alan tartışma, Smith'in Ulusların Zenginliği ve Ahlaki Duygular Kuramı'nda iki ayrı insan doğası kuramlaştırması üzerinedir. Ahlaki Duygular Kuramı'nda başkalarının acılarını ve mutluluklarını önemseyen, sempati duygusuna sahip ve toplumsal ilişkilerini bu duyguyla şekillendiren insan, Ulusların Zenginliği'nde kendi çıkarını tüm diğer insanların çıkarlarına önceleyen, bencil bir doğaya bürünür. Adam Smith Sorununa tarihsel bir yaklaşım, Smith'in tasvir ettiği bu iki farklı insan doğasından ilkinin ilkel topluma, ikincisinin modern topluma atıfta bulunduğunu öne sürerek sorunu çözümlenmektedir. Fakat Smith'in eserlerinde söz konusu insan doğası tasavvuruyla ilişkili bir başka sorun göze çarpmaktadır. Smith, Ahlaki Duygular Kuramı ve Ulusların Zenginliği'nde toplumsal sınıflar arasındaki çıkar farklılıklarını vurgulamasına rağmen ticaret toplumu olarak adlandırdığı kapitalist üretim biçimini ve kapitalist gelişmeyi olumlar. Bu çalışma, Smith'in hem sınıflar arasındaki çıkar farklılıklarını vurgulayıp hem de bu çıkar farklılıklarını sürdürecektir olan kapitalist gelişmeyi savunması arasındaki çelişkiyi, Smith'in sempati kuramı ile açıklamayı amaçlamaktadır. Smith'in sempati kuramının yaygın biçimde göz ardı edilen tarafı, sempatinin sınıflar arasında nasıl geliştiğine verdiği yanıtıdır. Bu çalışma, Smith'in kuramında sempatinin, yalnız Ahlaki Duygular Kuramı'nın evrenine ait, ekonomik ilişkilere yansımaya ya da yalnız ilkel toplumda veya modern toplumun yakın ilişkilerinde geçerli olan bir duygu değil, sınıflı toplumlarda sınıf çatışmasını/ sınıf mücadelesini önleyen bir duygu olduğunu öne sürmektedir. Bu yolla Smith'in kuramının, politik ekonomi ve ahlak felsefesi alanlarını birbirine bağlarken, ekonomik eşitsizliği, insan doğasından kaynaklanan sempati ilişkilerini gerekçe göstererek meşrulaştırmaya çalıştığı iddia edilmektedir.

23. OTURUM

TÜRKİYE’NİN İNSANİ YARDIMLARI

İnsani Yardım Alanında Türkiye’de Devlet ve Sivil Toplum Örgütleri İlişkisi

Şerif Onur Bahçecik

ODTÜ

Yunus Turhan

HBVÜ

Dünya’da ve Türkiye’de sivil toplum ve devlet ilişkisi yapısal bir dönüşüm sürecinden geçmektedir. Uluslararası gözlemciler sivil toplum örgütlerinin kendilerini ifade ettiği ve kurumsallaştığı sivil alanın giderek daraldığını ifade etmektedirler. Buna mukabil, hükümetler tarafından yönlendiren kuruluşların da bu sivil alanda faaliyet gösterdiği bilinmektedir. Devlet ve sivil toplum ilişkileri genel olarak çatışma veya iş birliği terimleri ile kavramsallaştırılmaktadır. Ancak, insani yardım kuruluşlarının devletle olan ilişkilerine daha yakından bakıldığında bu ilişkilerin sadece bahsi geçen çatışma/iş birliği terimleriyle açıklanamayacak kadar karmaşık olduğu bir gerçektir. Bu çalışma birincil ve ikincil kaynaklara dayanarak Türkiye’de insani yardım kuruluşları ve devlet arasındaki ilişkileri mercek altına almaktadır. İnsani yardım alanında ilişkilerin dinamik bir görünüm arz ettiği ve her ne kadar iş birliği en sık görülen ilişki biçimi olsa da çatışma alanlarının da olduğu ve insani yardım kuruluşlarının çeşitli taktiklerle bu çatışma alanlarını yönetmeye çalıştığı iddia edilmektedir.

Türkiye’nin Afrika’ya Dış Yardımlarının Coşçu Açıklaması

Basri Alp Akıncı

Kadir Has Üniversitesi

Türkiye Cumhuriyeti, uzun süreli dış yardım alan ve nispeten yeni dış yardım veren bir ülke olarak Gayrisafi Milli Hasılası’nın yüzde 1’inin üzerinde bir oranını dış yardıma ayırmaktadır. Türkiye’nin resmi kalkınma yardımları (RKY) Suriye, Bosna Hersek ve Orta Asya Türki Cumhuriyetlere gittiğini

görmekle beraber, son yıllarda özellikle Afrika'ya olan kalkınma yardımlarının arttığına da şahit olmaktadır. 2005 yılı sonrası bu Afrika açılımını daha net görmekteyiz ve liderlerin ön plana aldığına dikkat etmekteyiz. 2005 Afrika Yılı ve Arap Kalkışı sonrası Kuzey Afrika ülkeleri başta olmak üzere diğer Afrika ülkelerine bir ilginin artması söz konusudur. Somali, Libya, Sudan gibi ülkeler Türkiye RKY'lerinin fazlasıyla gittiği ülkeler olmaktadır. Bu ülkeler son on yıldır genel itibarıyla Türkiye'nin rakamlarında ilk 10'a girmektedirler. Peki bunun başlıca sebepleri nelerdir? Literatürde Afrika'ya olan ilginin genel olarak liberal, realist ve inşacı teorilerle açıklandığını görmekteyiz. Güç dengeleri, uluslararası sistemin iyi bir vatandaş olması ve dinin oynadığı roller genel olarak en önde sayılmaktadır. Ancak, bu tarz geleneksel teoriler esas anlamda Türkiye'nin neden Afrika'ya bu kadar önem atfettiğini tam olarak açıklayamamaktadır. Benim görüşüme göre Coxçu kuram tam anlamıyla ve holistik bir şekilde Türkiye'nin dış yardımlarını açıklamakta ve öteye geçip Türkiye'nin uluslararası sistem içindeki yerini tayin etmektedir. Cox'un Üç Seviyeli analizi (dünya sistemi, sosyal yapılar, devlet seviyesi) ile Türkiye'de özellikle Afrika'ya yapılan yardımların İslami burjuvazinin hegemonya kurma arayışıyla ve yeni pazarlar bulma isteğiyle açıklayabileceğimizi düşünüyorum. Bunu yaparken, dünya sistemi seviyesiyle Türkiye'nin bölgesel yükselen bir aktör olarak, bölgedeki çatışma ve ittifak öğelerini gözlemlerken, devlet seviyesindeki 17 Temmuz darbe girişimi, Gezi Parkı olayları ve Başkanlık sistemine geçişin yarattığı iç hegemonya dengelerini tayin etmemiz gerekmektedir. Son olarak da İslami STK'lar, burjuva ve Parti'nin girift ilişkileriyle sosyal yapıları incelemek gerekmektedir. Bu üç seviyenin, her yönüyle Türkiye'nin Afrika'ya olan dış yardımlarının bir açıklamasını sunacağını düşünmekteyim. Coxçu Eleştirel Uluslararası Politik Ekonomi, bize Türkiye'nin Afrika'ya olan dış yardımlarına holistik bir cevap sunmakla beraber Türkiye'nin bölgesindeki motivasyonları ve liberal ekonomik düzenle alakalı tasarruflarını da gösterecektir. Böylece Çin, Hindistan, Rusya gibi gelişmekte olan yeni donörlerle, ABD, Fransa, İngiltere gibi geleneksel donörlerin arasındaki çatışmada Türkiye'yi anlamlı bir konuma sokacağımı düşünüyorum.

Hediye Kuramları Işığında Türkiye'nin Somali'deki Yardım Siyasetinin İncelemesi

Erdem Kayserilioğlu

Koç Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü

Türkiye gibi yükselen donörlerin, Küresel Kuzey ülkelerinin uluslararası yardım coğrafyasındaki hegemonyasına karşı nasıl bir yardım siyaseti

örgütlediği merak ediliyor. Bu konuda geniş bir uluslararası ilişkiler literatürü mevcut, fakat yükselen donörlerin hangi kurum ve değer ağlarını işlettiği ve yardım bölgelerinde ne tip maddi ve sembolik sonuçlar doğurdıklarına dair niteliksel analizler eksik kalıyor. Bu çalışma Türkiye-Somali kalkınma ortaklığını ilişkiyel sosyoloji çerçevesinden inceliyor ve Türkiye'nin yardım siyasetini açıklamak için hediye kuramlarından faydalanıyor. Türkiye, 2011'de Somali'de geniş kapsamlı bir insani yardım operasyonu yürüttü. Resmi kurumlar, İslami STK'lar ve iş insanları öncülüğünde ilerleyen süreç kısa sürede burslu öğrenci alımı, altyapı projeleri ve askeri eğitimi de içeren stratejik yatırımlar ile Türkiye'ye kültürel, ekonomik ve jeopolitik bir nüfuz sahası yarattı. Bu sunumda, Somali'de faaliyet yürüten Türkiye'nin resmi yardım kuruluşlarının ve İslami STK'ların temsilcileri ile yaptığım saha görüşmelerini kullanıyorum ve kalkınma projelerinin yapım süreçlerini inceliyorum. Yardım ve altyapı projelerinde resmi kurum yetkilileri ve inanç temelli sivil toplum gönüllüleri nasıl bir işbirliği kurdu ve bu etkileşimsel örgütlenme sahadaki ilişkileri nasıl etkiledi? Proje yapım aşamalarında rol alan aktörler yardım ve kalkınmayı nasıl algıladı; hangi değer, sorumluluk ve çıkar dürtüleri onları Somali sahasında tuttu? Somali'nin eğitim ve sağlık alanında hayata geçen altyapı projelerine bir anlam kazandıran ve Türk aktörler için oradaki faaliyetlere teşviki arttıran ahlaki, siyasi ve ekonomik motivasyonlar nelerdi? Aktörler arası etkileşimlere odaklanarak bu soruları cevaplıyorum ve Türkiye'nin Somali'deki yardım siyasetini biçimlendiren beklenti ve değerleri inceliyorum.

Anahtar kelimeler: yükselen donörler, insani yardım, hediye, Somali, İslami STK'lar.

24. OTURUM

KADIN VE TOPLUMSAL CİNSİYET: ULUSLARARASI DİNAMİKLER

Toplumsal Cinsiyet İdeolojisi Karşıtlığının Jeopolitiği: Rusya’da Batıya Meydan Okumanın Aracı Olarak Geleneksel Değerler

Gökten Doğangün

ODTÜ KKK Siy. Bil. Uluslar. İlişk. Böl.

Siyasi kültür, ekonomik gelişmişlik düzeyi ve tarihsel gelişimleri açısından birbirinden çok farklı olan ülkelerde yükselişte olan aşırı sağ, sağ popülist ve otoriter rejimlerin kullandığı söylemsel araçlardan biri toplumsal cinsiyet ideolojisi karşıtlığıdır. Bu rejimlerin ortak özelliği liberal demokratik kurumları ve değerleri zayıflatan politikaları milli egemenlik, özgünlük, kimlik ve kültüre referansla haklılaştırmalarıdır. Milliliği ayırt eden kategori olarak ise yerli ve dini prensiplerle örülmüş geleneksel aile değerlerini ve kadınlık/erkeklik kimliklerini savunmakta ve toplumsal cinsiyet ideolojisinin ihracına karşı durmaktadırlar. Bu küresel eğilimin erken taşıyıcılarından biri olan Rusya’da toplumsal cinsiyet ideolojisi karşıtlığı Putin’in 2011 yılında yeniden iktidarı ele geçirmesini takip eden süreçte geleneksel değerlerin resmî ideolojinin önemli bir parçası haline gelmesi ile ivme kazanmıştır. İçeriği oldukça soyut olsa da Rus kültürüne yabancı ve hatta milli birlik ve bütünlüğünü tehdit eden toplumsal cinsiyet ideolojisi, feminizm, LGBTQİ hakları gibi uluslararası normların reddi ile kristalize olan geleneksel değerler ‘evrensel’ addedilen liberal demokrasi modeline ve Batı’nın ahlaki üstünlüğüne karşı politize edilmekte ve böylece dışsal ve jeopolitik bir eksen kazanmaktadır. Geleneksel değerler ahlaki çöküş yaşayan Batı’ya, Putin’in ifadesi ile ‘gayropaya’, karşı Rusya’nın Ortodoks kimliğinin ve değerlerinin gerçek temsilcisi ve koruyucusu olarak kendini uluslararası siyasette konumlandırmasına imkân sağlamaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitliğini savunan Batılı ülkeler sapkınlığa yol veren, dini değerleri zayıflatan ve ahlaki olarak üstün ol(a)mayan aktörler olarak resmedilmektedir. Diğer bir deyişle geleneksel değerler ve toplumsal cinsiyet karşıtı ideoloji

Rusya'nın Batılı ülkelere karşı ahlaki üstünlük devşirmesinin ve kendini Avrupa medeniyetinin gerçek temsilcisi, koruyucusu ve kurtarıcısı olarak normatif bir yerde konumlandırmasının bir aracıdır.

Bu tebliğde Rusya'nın geleneksel değerler ideolojisi Batılı ülkelerle girilen jeopolitik mücadele ekseninde incelenecektir. Bu amaçla, geleneksel değerlerin yasal çerçeve ve resmi dokümanlarda nasıl tanımlandığına ve siyasetçiler, Ortodoks Kilisesi, aktivistler ve akademisyenler gibi aktörlerin toplumsal cinsiyet ideolojisi, feministler ve LGBTQI bireyleri hakkındaki söylem ve pratiklerine bakılacaktır. Rusya-Batı mücadelesini ve Rusya'daki Batı karşıtlığını toplumsal cinsiyet perspektifi ile incelemek hem devletler arası güç savaşının normatif boyutunu hem de liberal demokrasinin krizini anlamak açısından önemlidir.

Türkiye'de Sınır Ötesi Evlilikler ve Kadına Yönelik Şiddet: Kırgızistanlı Kadınlar Örneği

Emel Coşkun

Düzce Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü

Bu bildiriye 2000'lerden itibaren Türkiye'de sayısı artan evlilik aracılığıyla kadın göçü, değişen göç ve vatandaşlık yasaları çerçevesinde Kırgızistanlı kadınların deneyimleri üzerinden ve toplumsal cinsiyet perspektifinden incelenecektir. Tübitak 1002 Hızlı Destek Programı tarafından desteklenen bu araştırma, 2021 yılı Temmuz ayı ile 2022 yılı Mayıs ayları arasında İstanbul ve Antalya'da başta Kırgızistanlı kadınlar olmak üzere Göç İdaresi çalışanları, avukatlar, sivil toplum ve konsolosluk çalışanları gibi toplam 24 kişi ile yapılan derinlemesine görüşmelere dayanmaktadır. Araştırmanın bulguları göçmen kadınların evlilik kararında; Kırgızistan'da kötüleşen sosyo-ekonomik koşullar ve toplumsal cinsiyete dayalı sorumlulukları, Türkiye'de karşılaştıkları yapısal zorluklar, koruma ve duygusal bir bağ arayışı ile yerli erkeklerin yakınlaşma isteğinin önemini vurgulamaktadır. Her ne kadar görüşülen kadınlar göç ve evlilik gibi önemli kararları iradi olarak alsalar da yapısal, sosyal ve toplumsal cinsiyete dayalı engeller kadınların evlilik ve partner seçiminde pazarlık güçlerini azaltmakta ve konumlarını güçsüzleştirmektedir. 2003 yılından itibaren evlilik aracılığıyla vatandaşlığa geçişte üç yıllık evli kalma zorunluluğu ve çiftlerin detaylı soruşturması gerekmektedir. Yasa değişikliğinin amacı sahte evlilikleri engellemek olsa da bu araştırma erkek egemen düzenlemeler ve kamu otoritelerinin sıkı denetiminin göçmen kadınları hukuki ve sosyal olarak eşlerine daha fazla bağımlı kıldığını ve erkek şiddetine zemin hazırladığını göstermektedir. Görüşülenlerin anlatıları evlilik içerisinde göçmen kadınlara yönelik erkek

kontrolünün arttığını, fiziksel, ekonomik ve psikolojik şiddetin varlığına işaret etmektedir. Evlilik içerisinde ve dışarısında karşılaştıkları zorluklarla başa çıkmak için göçmen kadınlar geleneksel toplumsal cinsiyet rollerine daha fazla sarılmaktadır. Bunlar arasında “iyi bir ev kadını” olmak, Müslüman olmak, çocuk yapmak ve sosyal ilişkilerini kısıtlamak en fazla başvurulan yöntemlerdir. Göçmen kadınların evlilik içerisindeki konumları ve benimsedikleri baş etme yöntemleri bir yandan geleneksel toplumsal cinsiyet rollerini pekiştirip güçlendirirken diğer yandan pek çok göçmen kadın için de evlilik göçünü mümkün kılmaktadır.

Anahtar kelimeler: Evlilik göçü, sınır-ötesi evlilikler, Kırgızistanlı göçmen kadınlar, toplumsal cinsiyet ve göç, kadına yönelik şiddet, Türkiye.

COVID-19 Sürecinde Ulusötesi Çiftler: Hollanda Örneği

Helga Rittersberger Tılıç

ODTÜ Sosyoloji

Gizem Kolbaşı Muyan

Bağımsız Araştırmacı

COVID-19 pandemisinin ortaya çıkışı ile virüsün yayılmasını engellemek ve kamu güvenliğini tesis etmek için devletler önlemler almaya gitmiştir. Başta sınırların kapanması, vize işlemlerinin ve göçmen servislerinin çalışmalarının durdurulması olmak üzere hükümetlerin aldıkları kısıtlayıcı önemlerin sınırlar arasında hareketlilik üzerinde büyük etkisi olmuştur. Ulusötesi aileler/birliktelikler, pandemi sürecinden en fazla etkilenen gruplar arasında yer alırken onların sınır ötesi hareketliliği de öncelikli konulardan biri olmuştur.

COVID-19’un ortaya çıkışı ile birlikte Avrupa Komisyonu, Avrupa Birliği ülkelerine sınırlarını kapatmasını tavsiye etmiş, çok kısa süre içerisinde de AB vatandaşları ile onların aile bireylerinin istisna olarak değerlendirmesini önermiştir. Ağustos 2021’de ise ‘#LovesNotTourism’ (#AşkTurizmDeğildir) başlığı ile yürütülen küresel kampanya etkisini göstermiş ve Komisyon evli olmayan farklı ülkelerdeki çiftlerin yeniden birleşmesine izin verilmesi yönünde tavsiyede bulunmuştur. Aile birleşimi süreci de bu dönemde bürokratik işlemlerin işleyişinde yaşanan yavaşlama ve sınırların kapanmasından büyük ölçüde etkilenmiştir. Hollanda da önce Komisyon’un çağrısı çerçevesinde sınırlarını ulusötesi çiftlerin yeniden bir araya gelmesi için açmış ancak sonra tekrar kapatmıştır. Aile birleşimi sürecinde de evli çiftler prosedürlerdeki değişikliklerden etkilenmiştir.

Hollanda örneğinde, Türklerin aile göçüne getirilecek yeni kısıtlamalara ilişkin tartışmalar da COVID-19 sürecinde yaşanmıştır. 2011 yılında mahkeme kararı ile kaldırılan Türk aile üyelerinin Türkiye’de ve Hollanda’da entegrasyon sınavını geçme koşulunun yeniden getirilmesi bu dönemde gündeme gelmiştir. Kısıtlayıcı kurallar, ertelemeler sonrası 1 Ocak 2022’de yürürlüğe girmiştir.

Bu çalışma, COVID-19 pandemi sürecinin sınır ötesi çiftlere yönelik uygulamalarını ve etkilerini anlamayı amaçlamaktadır. Bu çerçevede, COVID-19 döneminde Hollanda’daki aile birleşimi ve ulusötesi çiftlere yönelik kurallar ve uygulamaların Hollanda’daki Türklerin ve Türkiye’deki partnerlerinin hayatlarını nasıl etkilediği tartışılmaktadır. Araştırmadaki analizler, Mart 2021–Mart 2022 döneminde AB ve Hollanda’daki tavsiye kararları ve uygulamaların ulusal ve AB hukuku çerçevesinde incelemesine ve ‘Hollanda Aile Birleşimi/Gezinshereniging’ başlıklı Facebook grubunda yürütülen bir netnografya (netnography) araştırmasına dayanmaktadır. Söz konusu çevrimiçi saha çalışması kapsamında katılımcı gözlem ve aile birleşimi sürecine katılanlar ve ayrıca Hollanda’daki avukatlar ile yapılan (6) mülakatlardan elde edilen bilgiler tematik olarak analiz edilmiştir. COVID-19 pandemi sürecinin en fazla aile birleşimi kurallarını (gelir ve konut şartı) yerine getirmede, bürokratik işlemlerde (dijitalleşme ve sürecin uzaması) yaşanan zorluklar, bilgiye erişimde yaşanan aksaklıklar ve hareket kısıtlamasının psikolojik olarak bireyleri etkilediği sonucuna varılmıştır.

Avrupa’da Türk İslamı’nın Sonuna Gelinirken Kadınların Değişen Rolü

Zehra Yılmaz

Van Yüzüncü Yıl Ü., Uluslararası İlişkiler Bölümü

Bildiride, 2000’li yıllarda Avrupa’da Türk–İslamı’nın yükselişe geçtiğini, ardından 2010 sonrası bu yükselişi yitirdiğini öne sürüyorum. Öncelikle bu değişikliğin nedenlerini analiz ettiğim bildiride, değişimin öznesinin kadınlar olduğunu söylüyorum. Bu tartışmayı İslam Toplumu Milli Görüş Hareketi’nin (IGMG) Hollanda deneyimi üzerinden açıklıyorum. 1964 yılındaki işçi anlaşmalarıyla ilk defa Hollanda’ya gelen Türkler, Hollanda’daki en eski göçmen gruplarından biri olmalarının yanında 420.000 civarındaki nüfuslarıyla da en kalabalık göçmen grubunu da oluşturmaktadırlar. Milli Görüş Hareketi de Avrupa’da, Türk göçmenlerin, Hollanda’ya işçi olarak ayak basmalarından çok kısa bir süre sonra, 1969 gibi erken bir tarihte, Hollanda’da örgütlenmeye başlamıştır. Bu nedenle Hollanda söz konusu olduğunda Milli Görüş, diğer İslami cemaatler arasında öncül bir

role sahiptir. İdeolojik olarak ise Avrupa'da Türk-İslam'ını temsil etmesi bakımından da iyi bir örnektir. Avrupa'da bulunan Türkiyeli göçmenlere ilişkin yapılan eleştirilerden en yaygın olanı, Türkiye'den Avrupa'ya gelen göçmenlerin buldukları topluma entegrasyonlarının çok zayıf olduğudur. Bildiride entegrasyonu engellemek üzere Türkiyeli göçmenlerin bilinçli olarak "kapanma" stratejisi geliştirdiğini savunuyorum. Bu kapanma stratejisinin en önemli kalkanı da "Türk İslamı"ydı. Bu bağlamda, çoğunluğun içinde erimemek, kültürünü koruyabilmek amacıyla sahiplenilen "kapanma" stratejisinin Türkler tarafından Türk-İslamcılığı kaynaklarına dayanılarak nasıl kullanıldığını ve nihayetinde ne kadar sürdürülebilir olduğunu bildiride özel olarak tartışıyorum. Türk göçmenler arasında daha fazla devam ettirilemeyeceğini düşündüğüm bu "kapanma" stratejisinin yerini alan "açılma"nın Türk-İslam'ının da Avrupa'dan tasfiyesine paralel bir süreç olduğunu iddia ediyor ve bunu kuşaklar arası değişim ve farklılıklara dayandırıyorum. Ancak kuşaklar arası değişimi özellikle kadınlar üzerinden takip ediyorum. Türk-İslamcılığı'nın yeni krizini, Türk-İslamcılığı'ndaki baskın "gelenek" söylemini bugün en çok sorunsallaştıranlar oldukları için yine kadınların açığa çıkardığını iddia ediyorum. Bu nedenle de makalenin odağına kadınları alıyorum. İçinde yaşadığı yabancı topluma kapanmanın taşıyıcısı ve bu bağlamda milli değerlerin aktarıcısı olmakla "görevlendirilen" kadınların bugün, ümmetçilik üzerinden tüm bu kapanma stratejisini ve aktarım rolünü nasıl sorguladığını ve çözdüğünü kadınların kendi anlatıları üzerinden inceliyorum.

Bu bildirideki analizlerim büyük oranda 2020 ve 2021 yıllarında Hollanda'da yürüttüğüm etnolojik alan araştırmasına dayanmaktadır.³ Araştırma sırasında önemli kısmı Milli Görüşçü olan çoğu kadın 30 kişiyle derinlemesine yarı-yapılandırılmış görüşmeler yaptım. Bu görüşmelerin kimisi yüz yüze, kimisi ise saha çalışmasını pandemi koşullarına bir uyarılama gereksinimi olarak online görüşme ve toplantılar yapmaya olanak sağlayan çeşitli çevrimiçi ortamlar aracılığıyla gerçekleştirildi. Milli Görüş tarafından verilen eğitimlere, hem Milli Görüş hem de Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından düzenlenen sohbetlere katıldım. Çeşitli Türk camilerine ziyaretler gerçekleştirdim, camilerde yapılan kadın toplantılarına, iftarlara, bayramlaşmalara katıldım. Yine çeşitli çevrimiçi sohbet gruplarına dahil oldum. Biri 8, biri 6 gün olmak üzere iki ayrı zamanda IGMG'ye bağlı bir camide eğitim sorumlusu olarak çalışan kadının evinde kaldım. Bu sürede çeşitli kadın gruplarıyla biraraya geldim. Özetle, sahada edindiğim deneyim, gözlem ve bilgiler bildirimim argümanlarının dayanağını oluşturdu. Bu argümanları, ayrıca Milli Görüş yayınları ve literatür taramasıyla da destekledim.

3 TÜBİTAK -BİDEP tarafından destek alarak yürüttüğüm 1059B191900630 numaralı projenin saha araştırmasından edindiğim bilgilerin bir kısmı bu çalışmada kullanılmıştır.

25. OTURUM

ABDÜLHAMİD DÖNEMİNDE OSMANLI

“Ütopyacı Bireycilik” ve Geç Osmanlı Dönemi Modernite Tartışması

Korhan Mühürçüoğlu

Atılım Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü

Niyazi Berkes, *The Development of Secularism in Turkey*'de (1998) 1896'da *Servet-i Fünûn* dergisini kuran modernist Osmanlı entelektüellerini ve edebiyatçıları tanımlamak için “*utopian individualism*” [ütopyacı bireycilik] kavramını ortaya atmış ve modernleşme sürecinin kültürel değişimi de kapsayacak şekilde yaygınlaştırılması eğiliminde olan Osmanlı entelektüellerinin genel olarak Avrupa medeniyetini idealize ettiğini, örneğin sınıflar-arası eşitsizlik gibi toplumsal problemleri göz ardı ederek siyasal analiz ve prensiplerden ziyade estetik, romantize edilmiş bir perspektife sahip olduklarını iddia etmiştir. Berkes'e göre, “maddi refah, bilimsel ilerleme ve bireysel özgürlük” söz konusu ütopyacı bireyciliğin esas idealleri olarak ortaya çıkmışlardır; ancak, Berkes, II. Abdülhamit dönemi (1876–1909) modernist Osmanlı entelektüelleri için kullandığı kavramı yeteri kadar tartışmamış ve muğlak bırakmıştır. Burada, Berkes'in söz konusu kavramı yeni bir tartışma konusu hâline getirilerek ütopyacı bireyciliğin, Abdülhamit dönemi tartışmalarına referansla, iki temel eğilimi üzerinde durulacaktır: **a.)** kültürel modernleşme tartışmaları içerisinde, Osmanlı/İslâm kültürünün doğrudan estetik bir perspektifle “çirkin” ve diğer taraftan Avrupa kültürünün “güzel” kabul edilerek, siyasi tartışmaların esas itibarıyla siyasal temelli olmayan bir tür ikilik üzerinden değerlendirilmesi, **b.)** bireysel hak ve hürriyetler fikrinin, klasik İngiliz liberalizminin kimi ekollerinde olduğu gibi tedrici bir reform süreci olarak değerlendirilmeyerek, Osmanlı/İslâm kültürünün radikal bir yeniden inşası hatta tümünden yıkımı olarak ütopyik eğilimlere sahip olması. Özetle, Niyazi Berkes'in *ütopyacı bireycilik* kavramı yeni bir inceleme konusu yapılarak geç Osmanlı dönemi modernleşme tartışmaları içerisinde ne açıdan faydalı bir kavramsal yaklaşım sunabileceği, modernite ve birey kavramının söz konusu dönem içerisinde ne şekilde yeni bir yorumla tâbi tutulabileceği değerlendirilecektir.

II. Abdülhamid Döneminde Milli Aşireti

Tutku AKIN

Boğaziçi Üniversitesi

Diyarbakir, Urfa ve Mardin`de farklı kolları bulunan Milli Aşireti hem 19. yüzyılın ikinci yarısında artan nüfusu hem bölgenin diğer aşiretleri üzerindeki etkisi hem de İbrahim Paşa gibi Hamidiye Hafif Süvari Alaylarında önemli görevlerde bulunmuş bir lideri ile II. Abdülhamid döneminin önde gelen Kürt aşiretlerindedir. Bu çalışmanın amacı, Milli Aşireti`ni sosyal ve kültürel bir oluşum olarak ele alarak Milli Aşireti mensuplarının II. Abdülhamid dönemindeki gündelik hayat yaşantıları üzerinden aşiretin tarihsel ve yerel bir analizini yapmaktır. Milli Aşireti üyelerinin başından geçen olaylara odaklanmak onlarla ilgili üç önemli noktayı aydınlatacaktır. İlk olarak, Milli Aşireti`nin gündelik hayat deneyimleri aşiret mensuplarının politik, ekonomik ve sosyal güçlerini tesis edebilme yolunda hem kendi aralarında hem de yerel aktörlerle yaşadıkları güç ve çıkar çatışmalarını gözler önüne sererken ikinci olarak aşiret liderlerinin başından geçen olaylar bölgesel otoritelerini kurabilmek için içinde buldukları durumları ne ölçüde kendi lehlerine kullanabildiklerini gösterecektir. Diğer bir deyişle, Milli Aşireti`nin yaşamında cereyan eden somut olayların analizine dayalı bu yaklaşım, II. Abdülhamid döneminde Milli aşireti liderlerinin yerel hakimiyetlerini elde ettikleri değişen güç kaynaklarını görünür kılabilecektir. Son olarak ise, Milli Aşireti`nin günlük hayatının yakından incelenmesi aşiretin bu dönemki birtakım sosyal ve ekonomik sorunlarına ışık tutacaktır.

Milli Aşireti üzerine yapılacak tarihsel ve yerel bir analiz, II. Abdülhamid dönemine aşiretin yaşantısı üzerinden yeni bir pencere açmanın yanı sıra, Hamidiye hükümetinin aşiretlere karşı izlediği siyasetin Milli Aşireti`nin gündelik hayatındaki yansımalarını da gösterebilecektir. Bu bağlamda, Milli Aşireti`nin tarihsel ve antropolojik bir analizini hedefleyen bu yaklaşım, II. Abdülhamid dönemini Milli Aşireti üyelerinin deneyimleri, problemleri, çeşitli güç ve çıkar çatışmaları üzerinden okumak için bir imkân sağlayabilecektir. Milli Aşireti mensuplarının başından geçen olaylara odaklanmak Osmanlı merkezi yönetimi için ya uzlaşılması ya da sindirilmesi gereken ama hep bir sorun kaynağı olarak tahayyül edilen soyut aşiret anlatısının ötesine geçerek Milli Aşireti`nin günlük, somut ve aktüel hayatının iç içe geçmiş toplumsal ilişkilerinin analizini mümkün kılacaktır.

Osmanlı İmparatorluğu`nun Araplardan sonra Müslüman nüfusunun önemli bir bölümünü teşkil eden Kürt aşiretleri, Osmanlı Tanzimat dönemi literatüründe imparatorluğun merkezileşme politikasının önünde bir engel olarak anlatılırken Osmanlı merkezi yönetimi ile aşiretler arasındaki ilişkiyi

karşılıklı bir müzakere olarak ele alan son çalışmalarda ise, bu ortaklık sürecinin aktif aktörleri olarak kabul edilir. Ancak, Suavi Aydın'ın ortaya koyduğu gibi, Kürt aşiretlerinin yaşam tarzları ve gündelik hayatlarını ayrıntılı olarak ele alan antropolojik çalışmaların sayısı oldukça azdır. Ya da Hakan Özoğlu'nun belirttiği gibi, Kürt aşiretlerinin iç dinamiklerinin ve toplumsal değişim süreçlerinin incelenmesi açısından literatürde önemli bir boşluk bulunmaktadır. Bu çalışma, Milli Aşiret'in II. Abdülhamid dönemindeki gündelik hayat deneyimlerini, kendi aralarında ve yerel aktörlerle yaşadıkları anlaşmazlıkları ve sosyoekonomik sorunlarını ele alarak Milli Aşiret'in tarihsel ve antropolojik bir analizini literatüre kazandırmayı amaçlamaktadır.

Osmanlı Taşrasında Çatışma Dinamiklerine Sınıf Perspektifinden Bakmak: Abdülhamid Rejimi ve Arnavut Prizren Birliği

Deniz Ali Uyan

Sabancı Ü. Tarih Böl.

Osmanlı tarihyazımındaki paradigmatik değişimlere rağmen, "ulus" ve "devlet" mefhumlarını analiz kategorisi olarak ele alarak, imparatorluğun on dokuzuncu yüzyıldaki dönüşüm sürecini devlet-toplum/ulus karşıtlığı düzleminde çözümlene eğilimi devam etmektedir. Bu yaklaşım, Osmanlı imparatorluğundaki dönüşüm sürecinin meydana getirdiği farklı toplumsal ve siyasal çatışma dinamiklerinin milliyetçilik kategorisine indirgenmesine yol açmıştır. Arnavut Prizren Birliğinin "ulusal uyanış" olarak ele alınması bu indirgemeciliğin belirgin örneklerinden birini teşkil etmektedir. Bu çalışma, bu indirgemeciliğin aşılabilmesinin, Osmanlı taşrasında çatışma dinamiklerinin sınıf çatışması, devlet oluşumu, ve uluslararası jeo-politik rekabet arasındaki eş kurucu ilişkiye odaklanarak ortaya koyulabileceğini ileri sürmektedir.

Bu çerçevede çalışma, Arnavutluk vilayetlerindeki bölgesel aktörler ile Abdülhamid rejimi arasındaki farklı sınıf stratejilerine dayanan çatışma biçimlerini, Berlin Konferansının yol açtığı uluslararası ve sınır dinamiklerinin yarattığı eşitsiz ve bileşik imkanlar ile ilişkisel bütünlüğü çerçevesinde ortaya koyarak, Prizren birliğini ortaya çıkaran dinamikleri toplumsal-tarihsel bağlamına tekrar yerleştirecektir. Böylece çalışma, Osmanlı taşrasında çatışma dinamiklerini ele almak için dünya-tarihsel kuramsal çerçeve ortaya koyarak, milliyetçi indirgemeciliğe alternatif sunacaktır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı imparatorluğu, Taşra, Arnavut vilayetleri, Prizren Birliği, devlet oluşumu, uluslararası jeo-politik, sınıf çatışması

II. MEŞRUTİYETİN İLANINDAN SONRA OSMANLI ERMENİ BASININDA II. ABDÜLHAMİT İMAJI

Hülya Eraslan

Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, Ermeni Dili ve Kültürü Anabilim Dalı

Bu bildirinın konusu II. Meşrutiyetin ilanından sonra İstanbul Ermeni basınındaki Sultan II. Abdülhamit imajının incelenmesidir. 1878 Berlin Antlaşmasıyla uluslararası hale gelen Ermeni sorunu, II. Abdülhamit'in öncelikli gündem maddelerinden birisi olmuştur. Ayrılıkçı hareketlerle ve isyanlarla uğraşan imparatorluk, güvenilir olarak görülen ve millet-i sadıka olarak tanımlanan Ermeni toplumu ile yaşadığı krizi yönetmede zaman zaman sorunlar yaşamıştır. Osmanlı Ermenilerinin 1839 Tanzimat Fermanı'ndan sonra başlayan ıslahat talepleri II. Abdülhamit döneminde İngiltere, Rusya, Fransa ve Almanya'nın değişen ve çatışan emperyalist çıkarları doğrultusunda zirveye oturmuştur. 19. yüzyılın son çeyreğinden itibaren büyük devletler gazeteleri aracılığıyla Ermeni sorunu üzerinden Abdülhamit ve Osmanlı devleti aleyhinde bir dünya kamuoyu yaratma çabasına girişmişlerdir. Dünya basınında hakkındaki yazıları ve Osmanlı devleti ile ilgili haberleri yakından takip eden II. Abdülhamit, iktidarda kaldığı sürece gazete ve gazetecilere para yardımlarıyla, hapis cezalarıyla basını denetimi altında tutmaya çalışmıştır. Jurnalcılık ve sansür uygulamalarının ön plana çıktığı istibdat döneminde çok dilli Osmanlı basını pek çok konu da dikkatli habercilik ve köşe yazarlığı yapmak zorunda kalmışlardır. II. Meşrutiyet'in ilanı ile son bulan ağır uygulamaların ardından gazeteler görece özgür bir ortamda niceliksel ve niteliksel dönüşüme ve değişime uğramışlardır. 1832 yılından itibaren devlet tarafından *Takvim-i Vekayi*'nin Ermenice nüshasıyla başlayan Osmanlı Ermeni basını da Abdülhamit döneminde tüm baskı ve yasaklamalara rağmen bir gelişme göstermiş, yayın politikaları açısından II. Meşrutiyetle birlikte daha rahat bir ortama kavuşmuşlardır. Osmanlı Ermenileri cemaatinin mezhepsel -Gregoryen, Katolik, Protestan- ve sınıfsal (amira, aydın, esnaf) çeşitliliği onun gazetecilik pratiklerine de yansımıştır. 1908 yılına gelindiğinde İstanbul'da uzun yıllardır yayın hayatına devam eden Ermenice ve Ermeni harfli Türkçe gazeteler bulunmaktadır. Çalışmamızda dönemin önemli Ermeni gazeteleri *Ceride-i Şarkıye*, *Manzume-i Efkar*, *Mecmua-i Havadis* ve *Avadaper*'in II. Meşrutiyet'in ilanından sonraki Abdülhamit ve politikalarıyla ilgili habercilik ve yorum pratikleri incelenerek Abdülhamit imajını dönemin Ermeni basınından ortaya konmaya çalışılacaktır. 31 Mart Vakası (13 Nisan 1909) özellikle bu imajın değişiminde önemli bir dönüm noktası olacaktır. Bu çalışmayla ilk defa Osmanlı Ermeni basınından II. Abdülhamit okuması yapılacağı için özgün bir araştırma olacaktır.

26. OTURUM

İLİŞKİSEL SOSYOLOJİK KARMA DESEN ARAŞTIRMA PRATİKLERİ -I

Sağlıkta Pratiklerin İlişkisel Karma Desen Analizi

Alev AKBAL

Gümüşhane Üniversitesi, Sosyal Hizmetler

Neo-liberal sürecin bir parçası olarak düşünölen ve Türkiye’de 2002 yılından itibaren uygulanmaya başlanılan ve sağlık reformlarından biri olarak tanımlanan Sağlıkta Dönüşüm Programının getirdiği uygulamalar nedeniyle sağlık çalışanlarının mesleklerini icra ederken maruz kaldıkları sembolik Şiddet sonucu ortaya çıkan çatışmalar bu çalışmanın temel problemidir. Bu çalışmada sağlık çalışanlarının sembolik Şiddete nasıl maruz kaldıklarını ortaya koymak amaçlanmıştır. Bourdieu’dan yararlanarak sağlık bir “alan” (field), sağlık çalışanlarının sahip oldukları maddi ve manevi değerler ‘kültürel sermaye’, sağlık politikaları uygulayıcıları ‘sembolik güç’ ve sağlık çalışanlarının maruz kaldığı Şiddet ise ‘sembolik Şiddet’ olarak kabul edilmiştir. Daha sonra bulgular, doktor, fizyoterapist ve hemŐirelerin sahip oldukları sermaye farklılıkları ile ilişkilendirilerek tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sembolik Güç, Sembolik Şiddet, Sağlıkta Dönüşüm, Pratikler Kuramı, İlişkisel Sosyoloji, Karma Desen

2009-2019 Arası Düzensiz Göç ve Jandarmada İlişkisinde Karma Desen Çalışma

Murat KOÇANLI

Başkent Üniversitesi, Fen-Edebiyat Faköltesi, Sosyoloji Bölümü

2011 yılından itibaren Arap Baharının etkisiyle başlayan büyük boyutlu insan hareketlerinden kısa ve orta vadede olumlu sonuç veya katkı beklemek imkânsız gibidir. Bu tür insan hareketleri hem transit hem de hedef ölkelerde yıldan yıla artan kent nüfusu ile birlikte toplumsal yapıda da yeni sorunlar ortaya çıkarmaktadır. Bunun birlikte 2012 yılından itibaren artan bir ivme ile yükselen büyük boyutlu insan hareketlerine ile mücadele

edebilmek ve düzensiz göç sürecini etkin sürdürebilmek anlamında ilgili kamu kurumları ve kolluk kuvvetleri yeniden yapılanma sürecine girmişlerdir. Bu çerçevede değerlendirildiğinde araştırmının problemi 2009-2019 yıllarında jandarma sorumluluk sahasında başta zorunlu göç olmak üzere çeşitli nedenlerle meydana gelen organizasyonel amaçlar bağlamındaki değişme ve genişlemeler karşısında; jandarma kolluk kuvvetlerinin mevcut yasal mevzuat ile teşkilat, malzeme ve kadrosunun artık yeterli gelmemesidir. Araştırmada temel olarak, düzensiz göçün jandarma personeline ve onun sunduğu hizmete etkilerinin ortaya konmasına yönelik sorulara yanıt aranmıştır. Araştırmının kuramsal çerçevesini ilişkisel sosyoloji oluşturmuş ve H.White'ın belirsizlik kavramlarından yararlanılmıştır. Araştırmada karma desen çerçevesinde nicel ve nitel araştırma tipine uygun teknikler uygulanmıştır. Nicel veriler SPSS kullanılarak istatistiksel analizlere tabi tutulurken, nitel veriler Temellendirilmiş Kuram metodolojisi çerçevesinde karşılaştırmalarla sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Düzensiz Göç, Jandarma, İlişkisel Sosyoloji, Karma Desen

Covid-19 Pandemi Sürecinde Türkiye Emekliler Derneği'nin Karma Desen İlişkisel Analizi

Ahmet Faruk KOŞAR

Başkent Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi

2020 Mart ayında Türkiye'de Covid19 kaynaklı ölümlerin gerçekleşmesi ile birlikte virüsten korunmak amacıyla çeşitli kararlar alınmıştır. Bu kararlarda, 65 yaş ve üstüne virüsten korumak amacıyla uzun süreli kısıtlama kararları alınmıştır. Bu çalışmada, Covid-19 Pandemisi ve devamında getirilen kısıtlamaların 65 yaş ve üzeri emekli bireylerin gündelik yaşamlarında getirdiği çeşitli güçlükleri, nitel ve nicel araştırmanın birlikte yapıldığı karma desen yöntemi ile incelenmiştir. Bu çerçevede Türkiye Emekliler Derneği üyesi 65 yaş ve üstü on altı emekli bireyle önce mülakatlar yapılmış, değişimler şekiller aracılığıyla sunulmuştur. Başlıca değişimler, emekli bireylerin kısıtlama kararlarını damgalanma olarak gördükleri, kısıtlama kararlarını sorguladıkları ortaya çıkmakla birlikte genel olarak gündelik yaşamdaki zorluklarda; yalnızlık, düzenli sağlık kontrollerinin ihmali ve ekonomik güçlükler olarak ortaya çıkmıştır. Çalışmada benimsenen ilişkisel sosyolojik yaklaşım, toplum-birey, özne-yapı gibi ikiliklere karşı durarak süreç odaklı ve karşılıklı bağımlılık ilkesi çerçevesinde bütüncül bir yaklaşımı içermektedir. Bu bağlamda yaşanan süreç tek bir olgu üzerinden değerlendirilmemiş, bu açıdan kişiler arasındaki farklılıklar göz önünde bulundurulmuştur.

Çalışmanın nitel araştırma bölümünde elde edilen veriler ışığında, çalışmanın nicel bölümünde değişimleri daha geniş çapta uygulamak adına oluşturulan anketler 60 emekli bireye uygulanmış ve veriler tablolar halinde sunulmuştur. Araştırma sonucunda ise nitel ve nicel veriler birleştirilerek sonuç ve önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Covid-19, Gündelik Yaşam, Yaşlılık, Damga, Taktik, İlişkisel Sosyoloji, Karma Desen

İLİŞKİSEL SOSYOLOJİK KARMA DESEN ARAŞTIRMA PRATİKLERİ -II

Ankara'da Kentleşme, Mutluluk ve Bahçecilik İlişkisinde Karma Desen

Simay ÖZLÜ DİNİZ

Başkent Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü

Günümüzde kentlerde yaşayan bireyler doğadan giderek uzaklaşırken modernleşmenin baskısına çözüm olarak mutluluk arayışına girmişlerdir. Yeni bir eğilim olan kentlerde bahçecilik uğraşı, yaşam memnuniyetini artırma ilişkisiyle toplumda görülmektedir. Özellikle McFarlane'in insandışı ve Latour'un ANT'den aktant kavramları göz önünde bulundurularak kentlerde mutluluk arayışına çözüm olarak bahçecilik faaliyeti, bitkileri aktant olarak alan bir anlayışla incelenmiştir. Bu anlamda, çevrecilik kaygılarının arttığı ve kurumlarca önleyici programların teşvik edildiği günümüzde, kentlerde yaşam doyumu düşen bireyler bahçecilik uğraşı ile doğa ile yeniden bağ kurmak ve duygusal refah seviyelerini artırmayı amaçlamaktadırlar. Bu çalışma, bahçecilikle uğraşanların nicel veri ve nitel verilerini birleştiren karma yöntemi kullanarak ilişkisel sosyoloji alanına katkı sağlamaktadır. Nicel çalışmada Ankara'da bahçecilikle uğraşan ve uğraşmayan 69 kişi arasında yapılan çevrimiçi anket çalışmasının istatistik analizlerinde bahçecilerin bahçe uğraşı sonrası yaşam memnuniyetlerinin arttığı; bahçe uğraşı arttıkça da göç etme isteğinin azaldığı yönünde sonuçlar bulunmaktadır. Beklentinin aksine, bahçecilik ile çevre duyarlılığı arasında anlamlı bir ilişki gözlemlenmemiş ve bahçecilik yapanlar ile yapmayanlar arasında bir farka rastlanmamıştır. Buna sebep olarak, bahçeciliğin metalaşması veya Türkiye'nin hazcı yapısı ile İslami kültürün tüketim temelli olması ve toplumdaki sosyal bölünme ile ekonomik sorunların çevre kaygılarının önüne geçmesi gösterilebilir. Bu konuya açıklık getirebilmek amacıyla bahçecilerle nitel araştırma yapılmıştır. On dört kişiyle yapılan

araştırma sonucunda aksnel kodlama ve kelime bulutu analizleri çevrecilerin doğayla dansında insan merkezietiliği seviyelerine göre kendi içinde üç gruba (insancı, bütüncül, aktivist) ayrıldığı ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kentleşme, İlişkisel Sosyoloji, Yaşam Memnuniyeti, Bahçecilik, ANT, Karma Desen

İlişkisel Karma Desen Bağlamında İnsan-evre Etkileşimi: Menderes rneği

Çiğdem YEL

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü

Toplumsal yapıdaki ilişkileri inceleyen ilişkisel sosyoloji, ele alınan konu çoklu perspektiften değerlendirilerek ilişkisel olarak ele alınır. Böylelikle tözcülük açılmaya çalışılarak olaylar, kişiler, zaman, mekân bağlamında değişime dikkat çekilir. Yapı ve fail arasındaki etkileşim üzerinde durulur. Sosyolojinin bir alt dalı olan kırsal sosyoloji, kırsal toplulukların sosyal, kültürel, ekonomik, demografik, çevresel değişimlerini inceler. Bu çalışmada kırsal toplulukların doğa ile olan etkileşimi ele alınmaktadır. iftilerin karşılaştıkları sorunlara yaklaşımlarının anlaşılması amaçlanmıştır. Bu bağlamda karma desen kapsamında İzmır-Menderes ilçesine bağlı seçili köylerde alan araştırması gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın sınırlılıkları zaman ve cinsiyet yönündendir. Elde edilen verilere göre bazı yasal düzenlemelerin iftileri ve doğayı etkilediği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: İlişkisel Sosyoloji, Kırsal Sosyoloji, Karma Desen

Covid-19 Pandemi Sürecinde Teknoloji Kullanımı: Karma Desen İlişkisel Sosyolojik Bir Analiz

Deniz YERLİ

Başkent Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü

Covid-19 pandemisinin bireylerin gündelik yaşam içerisindeki alışkanlıklarına yönelik getirmiş olabileceği bazı dönüşümler, bu çalışmada ilişkisel sosyolojik bir analiz kapsamında incelenmiştir. Bu süreçte kadınların internet ve/veya sosyal medya kullanımı merkeze alınmış ve yabancılaşma olgusuyla bir arada irdelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın temel amacı doğrultusunda, kadınların Covid-19 pandemi sürecinde internet ve sosyal medya kullanım alışkanlıklarıyla bağlantılı olarak "güçsüzlük, anlamsızlık, kuralsızlık, yalnızlık, kültürel yabancılaşma" bileşenleri akseninde yabancılaşma düzeyleri irdelenmiştir. Ayrıca, kadınların bu süreçteki yabancılaşma

düzeylerinin çalışma kapsamında belirlenen değişkenlere göre farklılık gösterip, göstermediği incelenmiştir. Kadınların pandemi süreci öncesindeki yabancılaşma düzeyleri ile pandemi sürecindeki yabancılaşma düzeylerinin karşılaştırılması üzerinde durulmuştur. İnternet ve sosyal medya kullanım alışkanlıkları temelinde, yabancılaşma olgusunun deneyimlenmesine yönelik düşüncelere ulaşılması da nitel analiz açısından hedeflenmiştir. Belirtilen amaçlar doğrultusunda gerçekleştirilen eş zamanlı karma yöntem araştırmasında, kota örnekleme tekniği ve kuramsal örnekleme tekniği kullanılmıştır. Araştırmanın nitel bölümü kapsamında gerçekleştirilen görüşmeler temellendirilmiş kurama göre çözümlenmiştir.

Bütün bulgular bir arada düşünüldüğünde ortaya çıkan resim büyük oranda çeşitliliklere, farklılıklara ve yer yer belirsizliklere işaret etmektedir. Fakat, detaylı incelemeler bazında bakıldığında, pandemi sürecinde “güçsüzlük ve yalnızlık” bileşenleri ile daha çok karşılaşıldığı, nitel bulgular ile desteklenmese de ilk basamak sınırlarında, anlamsızlığın da bu süreçte daha belirgin şekilde deneyimlendiği söylenebilir. Yabancılaşma olgusunun kuralsızlık bileşeni ile pandemi öncesinde daha çok karşılaşıldığına da işaret etmek uygun olacaktır. Kültürel yabancılaşma bileşeni genel anlamda gözlemlenmemiştir.

Araştırmanın nitel bölümünün sonunda, katılımcıların perspektifini bütüncül bir şekilde anlayabilmek amacıyla günümüzdeki teknolojik olanaklar üzerine düşünceleri alınmıştır. Bu anlamda, olumlu ve olumsuz yaklaşımların bir araya geldiği çeşitli görüşler ve nitel basamağın sunduğu tüm kılavuzlar eşliğinde çekirdek kavram “yeni yaşam” olarak önerilmiştir. Çalışmanın metaforu ise pandemi sürecinin getirdiği kısıtlılık ile de bağdaştırılan “akvaryum” olmuştur. Bu süreçte teknoloji akvaryum gibi yepyeni, bambaşka bir yaşam alanı sunmaktadır. Bu yaşam alanı bünyesinde farklılıklara ve yeniliklere adapte olabilmeyi barındırmaktadır. Adaptasyonu mümkün kılabilen olan unsur ise farklılıkların birliği ve dayanışmasıdır.

Anahtar kelimeler: İlişkisel sosyoloji, Yabancılaşma, Kadınlar, Teknoloji, Pandemi, Karma Desen

27. OTURUM

EDEBİYAT VE SİYASET

Edebiyatta Siyaset: İzmir Suikastını Konu Alan İki Romanın Karşılaştırmalı Değerlendirmesi (Kurt Kanunu ve Üç Aliler Divanı)

Mehmet Arı

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, İİBF Kamu Yönetimi Bölümü

Fransız Devrimi'nin 100. yılı olan 1889 tarihinde dört Askeri Tıbbiye öğrencisi bir örgüt kurarlar. Bu örgüt gelecekte "Hürriyetin İlanı 1908" tarihsel olayını gerçekleştirecek ve İttihat ve Terakki Cemiyeti ve İttihat Terakki Fırkası adıyla Osmanlı İmparatorluğu'nun son döneminin en önemli aktörü haline gelecektir.

İttihat ve Terakki Cemiyeti 1908- 1918 arasındaki 10 yıllık sürede Türkiye tarihini belirleyecek ve değiştirecek olan siyasal harekettir. Tarık Zafer Tunaya'nın ünlü saptamasıyla Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş döneminin laboratuvarı olan bu 10 yıl içinde önemli siyasal figürler ortaya çıkmıştır.

Birinci Dünya Savaşı'nın sonunda İTC'nin ünlü triumvirası (Enver, Cemal, Talat üçlüsü) yurtdışına çıkmış olsa da örgütün kadroları yurt içinde kalmış ve Kurtuluş Savaşı sürecinde etkili olmaya devam etmişlerdir.

Cumhuriyet dönemi iktidar mücadelesi göz önüne alındığında gerek eski İTC üyeleri, gerek o cemiyette yer almamış siyasal güçler dikkat çekmektedir. Özellikle Cumhuriyet rejiminin oluşma sürecinde yaşanan olaylar ve kahramanları pek çok çalışmanın konusu olmuştur.

Bu çalışmada bu mücadelelerin bir yansıması olarak edebiyatta yer bulmuş bir olay olarak İzmir Suikastını konu alan iki roman karşılaştırılacaktır. Kemal Tahir tarafından 1969 tarihinde yayınlanan **Kurt Kanunu** ve Yılmaz Karakoyunlu tarafından 1991 yılında yayınlanan **Üç Aliler Divanı** romanları ele alınacaktır. Özellikle olayın baş kahramanı olan bir kurum olarak İstiklal Mahkemesi ile eski İTC kadrolarının olayla ilişkili olarak siyasal mücadeleden ve bir kısmının da yaşamdan koparılması merkeze alınarak, tarihin yazımında ve siyasetin yeniden kurulmasında edebiyatın rolü ve tutumu değerlendirilecektir.

Süreklilik, Değişim ve Kopuş Salınımında 1950 Kuşağı: Kuşak Çalışmaları Edebiyat Tarihlerine Ne Katar?

Mehmet Şamil Dayanç

Boğaziçi Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı

Gündelik dilde sıklıkla kullanılan bir kavram olan kuşak, sosyal bilimler alanında genellikle görmezden gelinen bir konumdadır. Her ne kadar kuşak kavramının altı çizilerek birçok inceleme yapılmış olsa da bu incelemeler çoğunlukla popüler tarih kitapları hüviyetindedir. Kuşak analizleri bir yandan popüler tarih kitaplarına konu olurken öte yandan şirketler, çalışanlarının verimliliklerini arttırmak ve gençlerin dünya algısını anlamlandırmak amacıyla kuşak analizlerinden hareketle güzergâhlarını belirler. Yaygın bir şekilde tekrarlanan sessiz kuşak, bebek patlaması kuşağı, X kuşağı, Y kuşağı, Z kuşağı adlandırmaları bir yandan kategorik bir bakış açısı sunarken öte yandan değişen dünya algısına dair de birtakım ip uçları verir. Peki, gündelik dildeki kullanımının, popüler çalışmalara konu olmasının veya şirketlere değişen dünyaya dair bakış açıları sunmasının dışında akademik bir faaliyet olarak kuşak çalışmalarını nasıl konumlandırmak gerekir? İdeolojiler, sosyal sınıflar, ekonomik analizler gibi çalışma sahalarının yanına yeni bir bakış açısı katan bir alan olarak kuşak çalışmalarından bahsedilebilir mi? Tam da bu konuyla ilgili olarak David Kertzer (1983) popüler kullanımından akademik kullanıma kuşak kavramının izini sürer ve gündelik dilde kuşaklardan bahsetmenin bir üstünlük yaratmasına karşın akademide kuşaklardan bahsetmenin bir yükümlülük getirdiğini dillendirir (s.125). Diğer bir deyişle, kuşak kavramının gündelik kullanımıyla akademik kullanımı arasındaki karşıtlık bu alana girişteki temel zorluklardan biridir. Bundan dolayı bu bildiride ilk olarak akademik bir çalışma sahası olarak kuşak kavramının altı çizilecek, ardından gelenek ile bireysel yeti arasındaki ilişkiye odaklanarak “edebî kuşak” kavramının izinden gidilecektir. Her ne kadar, birçok edebiyat araştırmasında kuşak yahut edebî kuşak adlandırmasına başvurulsa da bu kavramlardan lafzen bahsedilmesi kavramların işaret ettiği içeriği müphem kılmaktadır. Tam da bu nedenle Karl Mannheim ve Julius Petersen’den yararlanarak kuşak ve edebî kuşak kavramları, aralarındaki ilişkisellik de göz önünde bulundurularak, çerçevelenebilir bir hâle getirilecektir. İnşa edilen bu zeminin ardından ise “[Türkçe edebiyatta]1950 kuşağını bir edebî kuşak hâline getiren unsurlar nelerdir?” sorusunun peşinden gidilerek kuşak çalışmaları–edebî kuşaklar–edebiyat tarihleri arasındaki ilişkiye odaklanılacaktır. Başka bir deyişle 1950 kuşağına odaklanmak suretiyle “edebî kuşak” kavramı anlamlandırılabilir bir hâle

getirilecektir. Tüm bu tartışmaların ardından kuşak çalışmaları ile güncel edebiyat arasındaki ilişkiselliğe değinip birtakım önerilerde bulunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kuşak çalışmaları, edebiyat tarihi, edebî kuşaklar, 1950 kuşağı, güncel edebiyat.

“Yazın Kadını” Leyla Erbil’in Anlatılarında Türkiye Toplumunu

Belgin Tarhan

Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Söke İşletme Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümü

Cüce (2001) adlı romanında Leyla Erbil, kendisi gibi orta yaş üstü yazar/entelektüel bir kadın olan baş karakter Zenime’yi “yazın kadını” olarak tanıtır. Hikâye ve romanlarının büyük bir kısmında, yerleşik düzenin gayri adil koşullarından rahatsızlık duyan, düşündüğü, istediği gibi yaşama ve üretme mücadelesi veren –kendisi gibi– şair/yazar olmaya çalışan kadınlar yer alır. Bu çalışma protest, isyankâr, uyumsuz, “tuhaf” sayılan Erbil gibi bir “yazın kadını” aracılığıyla hanede başlayan toplumsal ve siyasal kültürle sürekli dolaşımda olan eril hiyerarşik ilişkileri politik bir düzlemde tartışmayı hedeflemektedir. Erbil’in de dahil olduğu 1950 kuşağı kadın yazarlar erişebildikleri çağdaş, dış dünyayla uyumlu bir eğitim aracılığıyla eşitlik, özgürlük ve hümanizma gibi değerlerle çok erken yaşlarda tanışsalar da içine doğdukları toplumda geleneksel, hiyerarşik eril bir kültürle çevrelenmişlerdir. Birbiriyle uyumsuz iki dünya arasında kalmanın yarattığı çelişki ve huzursuzluk, onların edebiyatlarına yansımış görünmektedir. Erbil’in ilk öyküsünden son romanına kadar tüm metinlerinde eşitsiz ve gayri adil ilişkiler ile hasır altı edilen şiddet ve zulmün tanıdığı olmanın verdiği hastalık, buhran ve travma vardır. Felsefe, psikiyatri ve edebiyatın imkanlarından yararlanarak kolektif hafızanın dışına itilen kötülükleri geri çağırması, okuru yüzleşmeye davet etmesi Erbil anlatılarını özgün kılar. Yazın kadını Erbil’in birbiriyle ilintili hatta birlikte büyüyen zülüm ve kötülükleri hatırlatma edimi üç alanda belirir: Hane, yazın ve kültür dünyası ile siyaset. Sözü edilen üç alan ekseninde bir inceleme sunulacaktır.

Çalışmada öncelikle politik ve edebi bir yazın kadını olarak Leyla Erbil’in entelektüel kimliği ortaya konacaktır. Ardından Erbil’in hikâye ve romanları da dahil edilecektir. Diğer tüm kurmacaları da göz önüne alınarak, Erbil’in romanlarında öne çıkan üç yazın kadını aracılığıyla hanedeki, yazın ve kültür dünyası ile siyasetteki eşitsizlik, haksızlık, şiddet ve zulmün arkasındaki nedenler tartışmaya açılacaktır. *Tuhaf Bir Kadın* (1971) adlı romanında edebiyat fakültesinde öğrenci olan ve edip ‘olmaya çalışan’ Nermin, *Karanlığın Günü*’nde (1985) ‘yazmaya çalışan’ Neslihan, *Cüce*’de tüm yazı/çizi işlerini geride bırakarak ‘ölmeye çalışan’ Zenime, “yazın kadını”nın ilk gençlik, yetişkinlik ve yaşlılık evrelerini temsil etmektedir. Bu bağlamda ilk olarak özel alanda eşitsiz ve adaletsiz ilişkilerin toplandığı anne ve aile

kutsallığı ekseninde haneye odaklanılacaktır. Ardından yazın kadınlarının kültür dünyasındaki hegemonik eril hiyerarşik düzenle mücadele biçimleri ayrıştırılacaktır. Son kısımda ise hane ile kültür piyasasındaki eşitsiz ve gayri adil ilişkileri yeniden üreten politik ve toplumsal kültür tartışmaya açılacaktır. Yaşamın çoğulluğuna aykırı bir şekilde farklılıkları ezmeye çalışarak eril hiyerarşik ilişkileri yeniden üreten kültürel kodlar ele alınacaktır. Hane, kültür dünyası ile siyaset arasında gezinen kötülüklerle yüzleşme metinleri olan Erbil'in anlatıları, sosyo politik düzleme yerleştirilecektir.

Elaeddîn Seccadî, *Kurdewarî* ve *Négritude*

Metin Yüksel

Hacettepe Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü

Kürt dili, kültürü ve edebiyatı hakkındaki çalışmalarıyla istisnai bir yer tutan Elaeddîn Seccadî hak ettiği akademik ilgiyi maalesef görmemiştir. Seccadî hakkında kaleme alınmış az sayıdaki çalışma genellikle betimleyici ve biyografik özelliktedir. Seccadî'nin çalışmalarını analitik olarak incelemeyi hedefleyen bu tebliğ, Seccadî'nin sıklıkla kullandığı *kurdewarî* kavramını bağlamsallaştırmaktadır. Medrese eğitimi bir molla olup Bağdat'ta 1939-1949 yılları arasında çıkan Gelawêj adlı Kürtçe kültür ve edebiyat dergisinin sekiz yıl boyunca editörlüğünü yapan ve 1958'de Bağdat Üniversitesi'nde kurulan Kürt Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde Kürt edebiyatı tarihi dersleri veren Seccadî'nin kitaplarında dikkat çekici özellik Kürt dili, kültürü ve edebiyatından söz ederken dünyadaki diğer milletlere verdiği referanslardır. Bir başka ifadeyle, "diğer uluslar"a verdiği referanslarla Kürt ulusal varlığını görünür kılama çabasıdır. Kısmen bu gözlemden de hareket eden bu çalışma, Seccadî'nin çalışmalarını Irak ve Kürt siyasi ve tarihsel bağlamının sınırlarıyla kayıtlı kalmayıp küresel bir ölçekte bağlamsallaştırarak Seccadî'nin entelektüel mirasını anlamlandırmayı amaçlamaktadır. Seccadî'nin çalışmalarını basitçe betimleyici ve/ya romantize edici bir tarzda ele almanın ötesine geçmeyi hedefleyen bu çalışma, Seccadî'nin Kürt Edebiyatı Tarihi (*Mêjûy Edebiy Kurdî*) ve *Kurdewarî* başlıklı iki kitabında öne çıkan *kurdewarî* kavramı ile Afrikalı-Karayipli aydınların *négritude* kavramı arasında bir paralellik kurmaya girişmektedir. Çalışmanın altını çizdiği gözlem şudur: sömürgeciliğin karakterize ettiği toplumsal, siyasal ve tarihsel bir ortamda bu iki kavram aracılığıyla Kürtlük ve zencilik ayırt edici ve kendini-olumlayıcı (self-affirming) kavramlar olmaları hasebiyle benzerlik arz etmektedir.

Anahtar Sözcükler: Elaeddîn Seccadî, *Kurdewarî*, *Négritude*, Postkolonyal Eleştiri.

28. OTURUM

ORTADOĞU'DA SİYASET

Abdülfettah el-Sisi Döneminde Mısır Ulusal Kimliğinin Dönüşümü (2013-2022)

Ertuğrul Atlı

Türkiye Radyo Televizyon Kurumu

Seküler anlamda Mısır'ın ulusal kimliği, Kavalalı Mehmet Ali dönemine uzanan modernleşme deneyimiyle şekillenmiştir. Modernleşme sürecinin ivme kazandığı cumhuriyet döneminde bu kimliği oluşturan ve Cemal Abdülnasır rejiminin ruhunu temsil eden ritüel, sembol ve değerler 2011 yılında gerçekleşen Arap Ayaklanmalarına dek biçimsel varlığını korumuştur. Bu tarihte başlayan iktidar krizleri, geleneksel siyasal öznelerde yeni tehdit algılamalarına sebep olmuş ve toplumsal güvensizlik ortamında mevcut ulusal kimliğin temel öğeleri de şeffaflaşmıştır. 2013'te iktidarı bir askerî müdahale ile ele alan Abdülfettah el-Sisi'nin şahsında temsil edilen Mısır siyasi eliti, bu kimlik buhranı karşısında siyasal istikrarı sağlamak için güvenlikçi politikaları öncelemişse de son yıllarda ülkede yeni bir ulusal kimlik tasavvuru ortaya çıkmıştır. Bu tasavvurun ihtiyaç duyduğu sembol ve ritüeller için El-Sisi iktidarı tarafından tarihe, Antik Mısır Medeniyetine başvurulduğu görülmektedir. Manevi gerekçelerden ziyade işlevselliğiyle dikkat çeken ve ülkenin maddi sorunlarına pratik çözümler sunan bu tasavvur, antik çağdan alınarak canlandırılan imgelerle somutlaştırılmaktadır. Birbirini takip eden arkeolojik keşifler, geçit törenleri, müze açılışları ve siyasal söylemler yoluyla Antik Mısır'la günümüz arasında doğal bir süreklilik iddiası ortaya konmakta ve yeni ulusal kimlik tasavvuru toplumsallaştırılmaktadır. Çalışmamızda, Mısır'ın son on yılına damga vuran kimlik buhranının arka planı sunularak mevcut iktidarın güvenlik politikalarından kültür politikalarına geçiş süreci açıklanmakta; son yıllarda seçili kültürel mirasın öne çıkarılması için atılan adımlar ortaya konmakta ve bunun Mısır ulusal kimliğinde nasıl bir dönüşüm ifade ettiği tartışılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Mısır, ulusal kimlik, kültürel miras, sembol

Arap Körfez Monarşilerinde Küreselleşme ve Neoliberalizm: Katar ve Birleşik Emirlikleri Örnekleri

Başak Özoral

İstanbul Ticaret Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü

İlke Civelekoğlu

İstanbul Ticaret Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü

Bürokrasi ve devlet idaresinin modernleşme sürecinde otoriter Körfez monarşilerinin hayatta kalması yeni meşruiyet tanımlarına ve yeni pazarlıklara bağlı hale gelmiştir. Bu süreçte neoliberalizm bir yönetim stratejisi olarak benimsenmiş, ancak bu durum gelişmiş ülkelerde görülen neoliberalizmden farklı sosyal ve politik anlamlar yaratmıştır. Modernleşme sürecinde Körfez monarşileri iç ve dış baskılar nedeniyle bir dereceye kadar siyasi liberalleşme yaşamış olsalar da, neoliberalizm bu ülkelerde ekonomik alanla sınırlandırılmıştır. Neoliberal politikaların benimsenmesiyle yaratılan yüksek ekonomik refah ve tüketim özgürlüğü, bu toplumdaki bireylerin otoriter devlet yönetiminin meşruluğunu sorgulanmasını engellemiş ve bu ülkelerdeki siyasi değişiminin önünü kesmiştir. Körfez devletlerin serbest ticaret ve finansal liberalizm üzerinden tanımladıkları piyasa ekonomisi modeline tüketim kültürünü eklemeyerek kendi vatandaşlarını ve piyasa dostu yabancı aktörleri ortak bir paydada buluşturma başarıları, bu ülkelerdeki otoriter kapitalizmin devamına olanak sağlamıştır. Kısaca, bir yönetim stratejisi olarak neoliberalizm, Körfez monarşilerinin bir siyasi sarsılma yaşamadan nüfus üzerindeki güçlerini pekiştirmelerine yardımcı olmuştur.

Neoliberal politikaların etkileri monarşilerin her birinde içinde buldukları koşullara göre değişiklik göstermektedir. Bu çalışmanın odak noktası, iki Körfez ülkesi olan Katar ve Birleşik Arap Emirlikleri'ni (BAE) karşılaştırmalı olarak incelemek ve neoliberal ekonomik politikalar ekseninde devlet-toplum ilişkisinin otoriter siyasi yapıyı sarsmadan nasıl şekillendiğini göstermektir. Katar'daki otoriter kapitalizm sosyal ve politik alanda dini ve geleneksel kodları daha yoğun kullanan bir yönetim örneğini temsil ederken, BAE piyasa ekonomisini merkeze alan yönetim anlayışıyla öne çıkmaktadır. Bununla birlikte, her iki monarşide de ekonomik alanda tanımlanmış neoliberalizmin, otoriter yönetimin bir eleştiri biçimi olarak değil, hanedanların hayatta kalması için gerekli bir koşul olarak anlaşılmaktadır. Bu makalenin amacı, Körfez monarşileri üzerinden neoliberal küreselleşmenin siyasi otoriterlikle nasıl uyumlu ilerlediğini göstermektir.

29. OTURUM

GÜNEY'DE DEVLETİ TARTIŞMAK

Yolsuzlukla Mücadele, “Devletin Aczi” Söylemi ve Açık Yönetişim

İhsan Ercan Sadi

Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, Antalya Bilim Üniversitesi

Anaakım söylemde yolsuzluk, devletin ancak acze düştüğü/düşürüldüğü, diğer bir ifadeyle devletin bir şekilde aciz bırakıldığı hallerde ancak ortaya çıkabilecek bir olgu olarak tanımlanmaktadır. Dolayısıyla, anaakım söylemin “yolsuzlukla mücadele” için yazdığı çözüm reçeteleri, en azından yarı-çevre ülkeler olarak adlandırılabilir ülkeler için, hemen her zaman ilk elde ve mutlaka “devlet aczini” (*state failure*) gidermek yolunda olmuştur. 2000’li yılların başında “iyi yönetim” (*good governance*), yakın zamanda ise söylem değişikliğine gidilerek “açık yönetim” (*open governance*) olarak adlandırılarak somutluk kazandırılan bu tür bir yolsuzlukla mücadele anlayışı; yolsuzluğun, devletin yönetimde şeffaf, hesap verebilir, katılımcı, iş birliğine gidebilen vs. olmasıyla aşılabilirliğini savunmaktadır.

Bu çalışmanın ikili temel amacı, i) ilkin, anaakımda yolsuzluk ve onunla mücadele ile ilgili her iki söylemin, en azından Türkiye’nin yakın dönem siyasi tarihi için, ülkenin 1990’lı yıllarda yaşadığı deneyimin bir örnek vaka olarak ele alınması üzerinden geçerli olmadığını göstermek; ii) ikincisi, yolsuzluk tanımının merkezine “devletin aczini” koyan, ve dolayısıyla yolsuzlukla mücadelenin merkezine de devletin “açık yönetim” ilkeleri uyarınca yeniden yapılandırılmasını öne süren reçetelerin üretildiği anaakım kuramsal çerçeveye alternatif yeni bir kuramsal çerçeve ortaya koymaktır.

Bu ikili temel amaca erişmek üzere, bu çalışmada birbirleriyle ilişkili üç sav öne sürülmekte, ve elde edilebilen ampirik veriyle bu savlar desteklenmeye çalışılmaktadır: i) ilkin, 1990’lı yıllarda yolsuzluk anaakım söylemin iddia ettiği gibi “devletin aczi”nin sonucu olmak bir yana, devletin devamlılığını sağlamak üzere bazen *mezburen* göz yumduğu, ve çoğu zaman ise yine *mezburen* aldığı kararların bir sonucu olarak ortaya çıktı; ii) bu *mezburiyetler*, ülkenin neoliberalleşme sürecine girmesiyle yeniden şekillenen sermaye birikim süreçlerinin dayattığı kısıtlar karşısında devletin siyasi istikrarı feda edecek kadar sermayeyi öncelemesinden kaynaklanmaktaydı; ve bu iki öncülden yola çıkarak, iii) yolsuzlukla mücadele başarıya ancak, yine anaakım literatürün iddialarının aksine, siyasi düzeyde devletin “aciz” kurumsal yapısının

“iyi yönetim” yahut “açık yönetim” gibi ilkelerle yeniden örgütlenmesiyle değil, yolsuzlukları üreten yapının iflas etmesiyle sona erebilirdi: yani, mesela bir iktisadi krizle; ve nitekim, anaakım literatürün “iyi yönetim kurumları” olarak adlandırdığı ve yolsuzluğun reçetesi olarak yazdığı kurumlar da krizin daha öncesinde defalarca kez önerilmiş ve fakat kurulmaları her seferinde reddedilmiş olsa da, ancak krizden sonra inşa edilebildi.

Bu iddialar, bu çalışmada, dönemin gazete haberleri ve ikincil literatür taramasından, ulusal ve uluslararası kurumların rapor ve yayınlarından, devlet arşivlerinden ve son olarak dönemin seçkinleriyle gerçekleştirilmiş yarı yapılandırılmış derin görüşmelerden elde edilmiş verilere dayanmaktadır.

Hindistan’da(n) Devleti Tartışmak

Pınar Kahya Aydın

İnönü Üniversitesi

2014’ten bu yana Hindu milliyetçisi Hindistan Halk Partisi (BJP) tarafından yönetilmekte olan Hindistan’daki mevcut yönetim, yükselen Hindu Milliyetçiliği, tek adam rejimi, çoğunlukçu demokrasi, rekabetçi otoriterlik, otoriter neoliberalizm, sağ popülizm, etnik demokrasi ve yeni faşizm gibi farklı isimlerle adlandırılmaktadır. BJP’nin lideri ve Başbakan’ın ismiyle müsemma Modi döneminin iktidar pratiği, Hindistan denildiğinde ilk akla gelen parti politikaları (party politics) perspektifi ve kimlik politikaları (identity politics) perspektifinin ötesine geçerek, Hindistan devletini merkeze alan bir tartışmayla incelenmelidir. Bunun en temel nedeni devleti tartışmanın kendisinin, bir lider ve rejim tartışmasının ötesine geçerek ülkenin politik, ekonomik ve toplumsal gerçekliğine dair bütünsel bir analiz çerçevesi imkanı sunmasıdır. Bu çalışmada, Hindistan’daki “neoliberal otoriterliğin” devlet biçiminin analizine katkı sunacağı düşünülen, Bağımsızlık sonrası Hindistan’dan günümüze, devlet-toplum ilişkilerinin merkezinde ne tür dönüşümler olduğu ve Hindistan devletinin dönüşümünün temel eksenini üzerine tarihsel ve yönetsel bir tartışma yürütülecektir. Hindistan’daki devlet-toplum ilişkilerini analiz eden akademik literatürün incelenmesi ve birbirleriyle konuşturulması ile gerçekleştirilecek bu tartışma, hem Hindistan’daki devlet merkezli tartışmaları Türkiye akademisiyle buluşturmak anlamında hem de Türkiye’den Hindistan’a bakma imkanı sunması açısından anlamlı olacaktır.

100. Yılında Türkiye: Kriz Yönetiminin Krizi

Gizem Sema

Uluslararası Şeffaflık Derneği

Türkiye’de Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) döneminde toplumsal yeniden üretim biçimi olarak neoliberalizmin nasıl işlediği ile içsel ve dışsal dinamiklerinin neler olduğu çokça tartışıldı. AKP’nin iktidarını nasıl

sağlamlaştırdığı, her seferinde iktidarını nasıl kurtardığı şimdilik muamma olsa da ben AKP'nin yirmi yıllık iktidarını izlediği neoliberal politikaların yanı sıra elverişli küresel ekonomik koşullara bağlı olduğunu savunanlardanım.

Ardı ardına gelen AKP hükümetleri, 2013'ten bu yana, birikim rejimi krizi ve devlet krizinin bir bileşimi olan yapısal bir krizle mücadele ediyor. Türkiye'nin "neoliberal bir harikalar diyarından krizlerle boğuşan düzene geçişi"⁴ ülkedeki sosyo-politik çalkantılar kadar dünya ekonomisindeki gelişmelerle yakından ilgili. Türkiye kapitalizminin bu yapısal krizi, ekonomi yönetiminde iki değişikliğin önünü açtı. İlk olarak, ekonomi politikaları sermaye sınıfı içinde tartışmalara yol açan neoliberal ortodoksi sınırlarının dışına çıkarıldı.⁵ İkinci olarak, Türk Lirası'nı istikrara kavuşturmak ve kredi genişlemesini canlandırmak için para politikası aktif olarak kullanıldı (Güngen, 2019). Bunun üzerine hükümet, yerli üretimin ithalata bağımlılığını azaltmak için üç kamu bankasının sübvansiyonlu düşük faizli kredilerle desteklediği Gelişmiş Üreten Ulusal Sanayi Programı adlı yeni bir teşvik programı duyurdu (Hazine ve Maliye Bakanlığı, 2019). Türkiye kapitalizminin yapısal krizine cevaben yapılan bu değişiklikler sınıfsal açıdan tarafsız bir sürecin parçası değildi. Bu sorunlar, kendini esas olarak döviz atakları ve son 25 yılda kaydedilen en yüksek enflasyon oranları ile gösterdi.

Bu sunumda aşağıdaki sorulara cevap arayacağım:

1. AKP'nin Türkiye'deki neoliberal modelinin temel özellikleri nelerdir? Farklı devlet, sermaye ve emek ilişkileri, daha geniş politik-ekonomik yeniden yapılanmadaki benzerlikleri ve farklılıkları açıklamamıza nasıl yardımcı olur?

2. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi ile ortaya çıkan ve Türk devletinin modern kamusal karakterinin dönüşümüne işaret eden mevcut siyasi eğilim, sadece bir parti için bir siyasi beka sorunu mudur?

3. Finansallaşan kapitalizmin devamı düşünüldüğünde, Türkiye siyaseti için çıkış yolları nelerdir?

Bugüne kadar AKP dönemine odaklanan çok sayıda araştırma olmasına rağmen ben bu çalışma ile Türkiye'de devlet-sermaye ilişkilerinin neoliberal ve finans öncülüğünde yeniden yapılandırılmasının niteliksel analizini eleştirel bir politik ekonomi perspektifiyle ele alarak bu tartışmalara katkıda bulunmak istiyorum.

4 Bu kavramın aslı Bedirhanoğlu (2020) tarafından ... "from a neoliberal wonderland to an atrocious state of order" olarak kullanılmıştır.

5 Bu alandaki tartışmalar için: Seth Schindler, Ilias Alami & Nicholas Jepson (2022): Goodbye Washington Confusion, Hello Wall Street Consensus: contemporary state capitalism and the spatialisation of industrial strategy, *New Political Economy*, DOI: 10.1080/13563467.2022.2091534

TÜRKİYE EKONOMİSİ VE FİNANSALLAŞMA

Ekonominin Genel Dengesine Dair bir Analiz Üzerinden Türkiye’de Finansallaşma

Elif Karaçimen

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Ekonomi Bölümü

1990’lı yıllardan günümüze kadar geçen süreçte Türkiye ekonomisinde nasıl bir dönüşüm yaşandığını ekonominin bütünü üzerinden açıklayabilmek için ekonominin makro düzeyde genel dengesini özel kesim, kamu kesimi ve dış dünya olarak ayrıştırmak analitik bir kolaylık sağlar. Bu çalışma, Keynesyen makro denge analizinden yola çıkarak Türkiye ekonomisinin finansallaşmasını üç dönem üzerinden ele almakta ve son dönem olarak incelediği 2016 sonrasının ayrıntılı bir analizini sunmaktadır.

1990’lı yılları kapsayan ilk finansallaşma dönemi yüksek kamu açıkları ve beraberinde büyüyen devlet iç borç piyasası üzerinden şekillenir. Bu süreçte borçlanmaya kaynak sağlayan başta yurtiçi bankalar olmak üzere özel sektör şirketleri kamu borçlanmasına aracılık ederek finansal işlemlerden yüksek kâr elde etmişlerdir. 2001 krizi sonrası ise Türkiye toplumu için her açıdan yeni bir döneme işaret etmektedir. Makroekonomi açısından en önemli dönüşümlerden biri kamu ve özel kesim dengeleri arasındaki değişim üzerinden başlayıp ekonominin genel dengesine uzanan ilişkilerde gözlemlenmiştir. IMF güdümünde uygulanan istikrar politikalarıyla şekillenen sıkı para ve maliye politikaları sonucu kamu açığı yerini giderek özel sektör açığına bırakmış, ekonominin dış dünyaya artan bağımlılığın bir göstergesi olan cari açık ise hızla artmıştır. Özel sektör açığının bir ayağını ekonomi için alarm verici seviyelere ulaşan şirketlerin özellikle döviz cinsinden borçlanmaları oluştururken diğer ayağında hanehalklarının ağırlıklı olarak da dar gelirlilerin ve ücretli çalışanların borçlanması yer

almıştır. Bu artan özel sektör borçlanmasında dış kaynak girişine bağlı kredi genişlemesi önemli rol oynamış, inşaat sektörü ve tüketim odaklı büyüme sermaye birikiminin temel dinamiği olmuştur. Süreci genel anlamda ekonominin sermayeleşmesi olarak tanımlamak mümkündür.

Finansallaşmanın üçüncü dönemi olarak tarif edebileceğimiz son dönem ise 2016 sonrasında özel sektör borçlanmasının hem şirketler hem de hanehalkları açısından hız kestiği, özel sektörün borç yönetiminde bir konsolidasyona gidildiği ve kamu açığının tekrar yükselişe geçtiği dönemdir. Bu süreçte özel sektörün döviz cinsinden yüksek borcu giderek kamu sektörüne içerilmiş ve böylelikle risk toplumsallaştırılmıştır. Türkiye'nin iktisadi krizinin giderek siyasal ve toplumsal bir krize dönüştüğü bu süreçte emekçilerin hasıladan aldıkları pay önemli ölçüde erimiştir. Çalışmada kaba hatlarıyla tarif edilen bu üç dönemin ayrıntılı bir analizi üzerinden Türkiye'de finansallaşma dinamikleri ele alınmakta ve son yirmi yıldır benimsenen sermaye girişlerine dayalı borç ekonomisinin ve ona bağlı sermaye birikim sürecinin yarattığı yüksek maliyetin kamu ve özel sektörün değişen dengeleri üzerinden emekçi sınıfların üzerine nasıl yıkıldığına dikkat çekilmektedir.

AKP'li Yıllarda Türkiye Ekonomisi: Panoramik Bir Değerlendirme

Mustafa Öziş,

Ferda Dönmez Atbaşı

AÜ SBF İktisat Bölümü

M. Meryem Kurtulmuş

Marmara Ü. İktisat Fakültesi

AKP hükümetinin ekonomi politikalarının değerlendirilmesinde genel bir uzlaşma vardır. Kimileri hükümeti, 2002- 2013 yılları arasında temel ekonomik parametreler açısından başarılı bulurken, sonrası dönemdeki başarısızlığın sebeplerinin neler olduğu konusunda bahsedilen uzlaşma yerini "resmi" ve "muhalafet" olmak üzere iki farklı açıklamaya bırakmıştır. "Resmi" görüş, olası başarısızlık durumlarının ülke dışındaki "güçler" tarafından mevcut hükümete karşı komplo yapıldığı senaryolarına dayandırmaktadır. "Muhafif" kesim ise ikinci on yıldaki başarısızlığı ilk dönemde uygulanan politikaların değişmesine bağlamaktadır. Bu makalenin amacı, Türkiye Ekonomisinin son yirmi yıldaki ekonomik performansına ilişkin mevcut görüşleri eleştirel bir şekilde tartışmak ve yeni bir görüş önermektir. Bunu yapmak için üç yönlü bir analiz yapılmıştır. İlk olarak, Türkiye ekonomisinin finansal

ve endüstriyel performansı ve değişen ekonomi politikalarının sürdürülebilirliği betimsel bir veri analizi ile değerlendirilmektedir. Ardından, hükümetin kendi ürettiği ekonomik raporlardaki itiraf ve ifadelerinin izlerini sürerek “uzlaşıyı” eleştirel bir şekilde tartışıyoruz. Son olarak, özellikle yerel ve uluslararası sermaye dostu politikaların işgücü piyasası üzerindeki fiili etkisine ve bunun ülkenin genel ekonomik performansı üzerindeki etkilerine odaklanan politikaların bölüşümsel etkilerini inceliyoruz. Makale, betimsel veri analizini yapabilmek için ulusal ve uluslararası istatistikler kullanmıştır.

Çevre Ülkelerin Finansallaşmasında Devletin Rolü ve Dönüşümü: Türkiye Örneği

Aylin Soydan

İstanbul Okan Üniversitesi

2000’li yıllarda merkez kapitalist ülkelerdeki dönüşümün analizine odaklanan finansallaşma literatürü, 2007–9 küresel krizinin ardından finansallaşmanın farklı boyutlarını ve çevre ülke deneyimlerini içerecek biçimde hızla genişledi. Ancak literatür iki kritik alanda nispeten daha zayıf bir gelişme gösterdi: Çevre ülkelerdeki finansallaşma sürecinin analizi, ampirik ve teorik çalışmaların sayısı artmakla birlikte, merkez ülkelere yönelik analizin gerisinde kaldı. İkinci olarak ise, literatürün genelinde, devletin finansallaşma sürecindeki konumu çok az sayıda çalışmanın merkezinde oldu. Söz konusu eksiklik özellikle çevre ülkeler açısından daha belirgin bir nitelik taşıdı. Bu çalışma, devletin finansallaşma sürecindeki varlığını çevre ülkelerdeki tâbi (subordinate) / bağımlı (dependent) finansallaşma deneyimlerine odaklanarak tartışmayı amaçlamaktadır.

Devletin kapitalist sermaye birikimindeki kritik konumu finansallaşma sürecinde de gözlenir. Devlet, sadece düzenleyici rolünü üstlenerek finansallaşmaya ilişkin yasal, kurumsal ve ideolojik çerçeveyi oluşturmaz, ekonomi politikası pratikleri ile de finansallaşma sürecine doğrudan ve dolaylı olarak dahil olur. Bütün bunları yaparken bir yandan da finans–dışı firmalar ve hane halklarının da sürece katılımını organize eder. Neoliberal devletin müdahaleci karakteri, gerektiğinde kriz gibi istikrarsızlık koşullarında finansal sektörün zararının toplumsallaştırılmasını da içerir.

Ülke içi müdahale ve düzenlemelerin ötesinde devlet, ekonominin uluslararası sistem ile çok boyutlu entegrasyonunun da yasal ve kurumsal çerçevesini uygular. Uluslararası sermaye akımları ve uluslararası finansal kuruluşlar özellikle çevre ülkelerin finansallaşma sürecinde etkin bir rol oynarken devlet müdahalesinin karakterini belirler. Diğer yandan hem

ulusal hem de uluslararası dinamiklerin etkisiyle finansallaşma sürecinde devletin kendisi de kurumları ve politikalarıyla dönüşür.

Bu çalışma, Türkiye ekonomisinin finansallaşma sürecinde devletin rolü ve dönüşümünü maliye ve para politikalarındaki değişimler üzerinden ele almakta, ve böylece, çevre ülkelerde devletin finansallaşma sürecindeki varlığına ilişkin bir analiz çerçevesi oluştururken bir yandan da genel olarak literatürdeki devlet–finansallaşma ilişkisine yönelik tartışmaya katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

Anahtar sözcükler: Finansallaşma, çevrenin finansallaşması, tâbi (subordinate) finansallaşma, bağımlı (dependent) finansallaşma, finansallaşma ve devlet, devletin finansallaşması

Türkiye’de Devlet–Sermaye İlişkisinin Dönüşümünü Kamu–Özel Ortaklığı Üzerinden Okumak

Duygu Kabak

ODTÜ, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü

Bu çalışma, 2008 küresel ekonomik krizi sonrasında Türkiye ekonomisindeki ağırlığını gözle görülür bir şekilde artıran *Kamu–Özel İşbirliği* (KÖİ) projelerine dair eleştirel ekonomi–politik bir değerlendirme yapmayı amaçlamaktadır. Amerika Merkez Bankası’nın 2008 sonrası ve Japonya Merkez Bankası’nın 2015 sonrası uyguladığı parasal genişleme (*Quantitative Easing*) politikaları sonucunda Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde krediye ulaşma imkanları artmış, bu da ülkedeki inşaata dayalı ekonomik büyüme modelinin desteklenmesi için önemli bir finansman desteği yaratmıştır. Türkiye’deki en yıkıcı ekonomik krizlerden biri olan 2001 krizi sonrasında iktidara gelen AKP hükümeti ilk yıllarda “güçlü ekonomiye geçiş” modeli çerçevesinde mali istikrar politikası uygulamasına rağmen, 2008 sonrasında tüm bu yukarıda işaret edilen etkenler dahilinde hızlı bir ekonomik büyüme modeli olarak inşaata dayalı büyüme modelini bir yöntem olarak 2008 sonrasında sıklıkla tercih edilmiş ve ülkedeki *kamu hizmetlerinin* kamusal niteliğini dönüştürmüş, riski kamusalılaştırmıştır. Tüm bu anlatılan tarihsel geri plan ışığında, bu çalışmada KÖİ yöntemi üzerinden bağımlı finansallaşma unsurlarının çözümlenmesi ve bu yönetimin getirdiği riskin kamusallaşması üzerine eleştirel politik değerlendirme amaçlanmaktadır. Bu amaçla, mega ölçekli bir proje olan 3. İstanbul Havalimanı Projesi örneğine odaklanılarak, bu projedeki kamu ve özel sektörlerinin partnerliğine, riskin kamusallaşması ve bağımlı finansallaşma unsurlarına dair eleştirel bir çözümleme yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: *Kamu-Özel Ortaklığı, Devlet-Sermaye İlişkisi, 2001 ve 2008 Ekonomik Krizi, İstanbul Havalimanı Projesi, Bağımlı Finansallaşma, Parasal Genişleme*

Kârlar Düşerken: Dünya ve Türkiye Kapitalizminden Kriz Manzaraları

Ozan Mutlu

Ufuk Üniversitesi

Dünya kapitalizmi uzun süredir üstesinden gelemediği bir kriz içinde yaşamaktadır. Kriz tartışmaları çok geniş bir alana yayılmakla birlikte, çok az sayıdaki çalışma krizin ortaya çıkardığı olguları Marksist iktisadın kavramsal çerçevesine göre düzenlenmiş gözlemler ışığında incelemeye odaklanmıştır. Bu çalışma; Avrupa ülkeleri, ABD ve Türkiye için Shaikh ve Tonak ([1994] 2012) tarafından geliştirilen yöntem kullanılarak tahmin edilen klasik-Marksgil kategorilerin 1995 yılı sonrasındaki gelişimi üzerinden sermayenin aşırı birikim semptomlarını anlamaya çalışmaktadır. Çalışmanın bulgularına göre hem gelişmiş kapitalist ekonomilerde hem de Türkiye’de temelinde kârlılığın yattığı uzun bir durgunluk dönemi gözlemlenmektedir. Gelişmiş kapitalist ülkelerde, sermayenin değer ve maddi bileşimlerindeki yükselme genel kâr oranını düşürürken, üretken olmayan faaliyetlerdeki dengesiz gelişme artık değerın yeniden yatırıma çevrilebilir kısmını tüketerek net kâr oranında genel kâr oranının ötesine geçen bir düşüşe neden olmaktadır. Daha da ilginç küresel krizin şafağında Marx’ın sermayenin mutlak aşırı birikimi olarak adlandırdığı kâr oranındaki kararlı düşüşün kendisini kâr kütlelerinde bir durgunlukla ortaya çıkardığı noktaya varılmış olmasıdır. Ek olarak, gözlemlerin elde edilebildiği son yıllarda kârlılık göstergelerinde toparlanmayı ima edecek herhangi bir işaret yoktur.

Türkiye için yapılan gözlemlerde ise artık değer oranının Avrupa ve ABD ile kıyaslandığında çok yüksek olduğu görülmektedir. Üretken olmayan alanın genişlemesi tempo kaybetmiş olmakla birlikte üretken faaliyetlerin net kârını baskılamış durumdadır. Sermaye stokunun tahmini yapılamadığı için kâr oranının zaman içindeki hareketi sağlıklı bir şekilde gözlemlenemesine rağmen, 2015 yılı net kâr kütlelerinin ve yatırımların durgunlaştığı yeri temsil etmektedir. Bu bulgu, Avrupa ülkelerine benzer şekilde Türkiye ekonomisinin son yıllardaki krizinin de kârlılık tarafından tetiklendiğini düşündürmektedir.

Anahtar Kelimeler: Üretken Emek ve Üretken Olmayan Emek, Artık Değer, Kâr Oranı, Sermayenin Değer ve Maddi Bileşimi, Kriz

31. OTURUM

TÜRK DIŐIŐLERİ BAKANLIĞININ KURUMSAL TARİHİ: TEŞKİLAT YAPISI VE DÖNÜŞÜMÜ (1920-2020)

Türk DıŐıŐleri Bakanlığı dış politika yapım ve uygulama sürecinin en önemli aktörlerinden biridir. Buna karşılık, Bakanlığın teşkilat yapısına ve kurumsal dönüşümüne ilişkin bilimsel çalışmalar Türk Dış Politikası literatürüyle karşılaştırıldığında oldukça azdır. Oysa, ilk kez 1920’de Birinci TBMM hükümeti çatısı altında ortaya çıkan DıŐıŐleri Bakanlığının 100 yıllık kurumsal tarihinin izini sürmek hem Bakanlığın teşkilat yapısını kapsamlı bir Şekilde ortaya koymak hem de dış politikanın en önemli aktörünün belli dönemlerde geçirdiği kurumsal dönüşümü anlamak aÇısından elzemdir. İlgili mevzuat ve meclis tartışmalarının taramasına dayanan bulgulardan hareket edecek bu oturumdaki bildiriler, Türkiye iş siyasetiyle de büyük ölçüde örtüŐen bir dönem-selleŐtirmeye dayanmakta ve söz konusu dönemlerde Bakanlığın teşkilat yapısındaki değişimi süreklilik ve kopuŐlarıyla ele almayı amaÇlamaktadır. Bu yapılırken, kurumsal dönüşümün uluslararası siyaset, Türkiye siyaseti ve Türk dış politikasıyla olan etkileşim süreci de mercek altına alınacaktır.

DıŐıŐleri Bakanlığı Teşkilatının Doğuşu ve Konsolidasyonu (1920-1950)

Çağdaş Sümer

Kapadokya Üniversitesi, İİBF

Osmanlı İmparatorluğu’ndan miras alınan kurumsal birikimin göz ardı edilmesi mümkün olmasa da DıŐıŐleri Bakanlığı, Kurtuluş’un ve Kuruluş’un dinamikleriyle Şekillenmiştir. 1920 yılında sadece üç personelle çalışmalarına başlayan Bakanlık, genç Cumhuriyet’in ihtiyaÇları doğrultusunda genişletilerek yeniden teŐkilatlandırılmıŐtır. Bu çerçevede 1927’de çıkarılan 1154 sayılı Hariciye Vekâleti Memurîn Kanunu’nu çeşitli *kanunlar takip etmiştir. Bakanlığın kurumsal yapısının temellerinin atıldığı bu dönemde, Cumhuriyet’in kurucu liderliğinin karar alma süreçleri üzerindeki belirleyiciliği dikkat çekmiştir. Ayrıca, uluslararası sistemde yaşanan hızlı ve köklü dönüşümler ile Cumhuriyet’in bu dönüşümlere verdiği tepkiler de teşkilat yapısı üzerinde etkili olmuştur.*

Soğuk Savaş'ın Sıcak Yıllarında Dışişleri Bakanlığının Kurumsal Dönüşümü (1950-1980)

Pınar Çağlayan

Uşak Üniversitesi, İİBF

1950-1980 yılları arasında Dışişleri Bakanlığının teşkilat yapısı dış politi-kadan olduğu kadar bürokratik önceliklerin ve kamu kurumları arasındaki sorumluluk alanlarına yönelik rekabetin de etkisi altında kalmıştır. Bu kapsamda, DP politikalarına karşı 27 Mayıs Darbesi sonrasında bürokratik dönüşümü ile Amerikan mali yardımları, NATO üyeliği, Kıbrıs meselesi, AET Ortaklık Antlaşması, Avrupa'ya Türk işçi göçü, uluslararası kuruluş ve antlaşmalara iştirak gibi dönemin önemli dış politika konularının Bakanlığın teşkilat yapısındaki değişimi etkilediği görülmektedir. Dönemin en önemli özelliği ise, çeşitli kanun tasarıları üzerinde çalışılmasına rağmen yeni bir teşkilat kanununun çıkarılmamış olmasıdır.

Dışişleri Bakanlığının Teşkilatının Yeniden Yapılanması (1980-2010)

Özge Özkoç

Ankara Ü. S.B.F.

Bakanlık teşkilatının kuruluşundan sonraki ilk kapsamlı kurumsal değişiklik 1980 darbesinin ardından gerçekleştirilmiştir. Darbenin ardından bütün Bakanlıkların yeniden düzenlenmesi gündeme gelmiş ve Dışişleri Bakanlığı da bu sürecin bir parçası olmuştur. 1982-1983 ve 1993-1994 yıllarındaki yasal düzenlemelerle hem merkez teşkilatı hem de personel rejimindeki muğlaklıklar ve idari boşluklar kaldırılmaya çalışılmıştır. Hatta masa sistemi gibi farklı teşkilat yapıları da denenmeye çalışılmıştır. Bu dönemde yurt dışı teşkilatı da genişlemeye başlayan Bakanlığın işlevinin, kapasitesinin, personel sayısının artarak teşkilat yapısının dönemin dış politika ihtiyaçları doğrultusunda yeniden şekillendirildiği göze çarpmaktadır.

Dışişleri Bakanlığında Büyük Dönüşüm ve Artçı Şokları (2010-2020)

Nuri Yeşilyurt

Ankara Ü. S.B.F.

2010'da yürürlüğe giren 6004 sayılı Kanun, Dışişleri Bakanlığının teşkilat yapısında ve personel rejiminde köklü değişiklikler meydana getirmiştir.

Uluslararası siyaset ile Türkiye iç ve dış politikasında önemli gelişmelerin yaşandığı bir dönemin hemen akabinde gerçekleşen bu düzenleme, iç politik konsolidasyonunu sağlayan ve dış politika aktivizmin doruğunda olan AKP iktidarının, Dışişleri Bakanlığı teşkilatını da bu politik gerçekliklerle uyumlu hale getirme çabası olarak değerlendirilebilir. Sonraki yıllarda yapılan ek yasal düzenlemeler ve 2018'den itibaren Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminin getirdiği yeni durum da göz önünde bulundurulduğunda, bu dönemde Bakanlığın siyasal iktidar karşısındaki kurumsal özerkliğinin örselenip, dış politika oluşum ve uygulama sürecindeki etkisinin görece azaldığı söylenebilir.

32. OTURUM

TARIMSAL – KIRSAL DÖNÜŞÜM

Günümüz Büyükşehirlerinde Çözölemeyen Bir Sorun Haline Gelen Kırsal Mahalle/Kırsal Alan Konusu

Sinem Atay

Bandırma On Yedi Eylül Ü.

Uluslararası ve ulusal alanda kabul gören kırsal alan tanımını ve metropo-
liten alan yönetimi anlayışını sarsarak 2012 yılında gündemimize giren ve
2014'ten itibaren uygulama alanı bulan 6360 sayılı yasa planlama ve ölçek
ekonomisi gibi konular bakımından olumlu bir gelişme olarak kabul edilse
de kırsal alanlara etkileri açısından ciddi eleştiriler almıştır. Yasa yapıcılar
da bu konuda kaygılanmış olacak ki yasada önce kırsal alanda yaşayan-
lar üzerinde mali etkiler doğuracak kimi muafiyetler getirilmiş, ardından
bu muafiyetler sona ermeye yaklaştıkça süre uzatımına gidilmiştir. 5216
sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanununda 2020 yılında yapılan değişikliğe
dayanarak hazırlanan ve 2021 yılında yürürlüğe giren Kırsal Mahalle ve
Kırsal Yerleşik Alan Yönetmeliği ile belde ya da köy iken mahalleye dönüşen
yerlerin kimi kriterlere bağlı olarak kırsal mahalle/kırsal alan statüsüne
alınması öngörülmüştür. Böylece, 6360 sayılı yasa sonrasında literatürde
sıkça kullanılan kırsal mahalle kavramı yasal bir karşılığa da kavuşmuştur.

Çalışma, büyükşehirlerde köye tekrardan bir dönüş olarak nitelendirilen
düzenlemenin kırsal alanlardaki etkisini ortaya koymaya çalışmaktadır. Bu
amaçla öncelikle literatür taraması yapılmış, ardından gazete haberleri ve
belediye meclis kararları birlikte ele alınmış ve son olarak çalışmacının
yaşamış olduğu Bandırma ilçesinde köy veya belde iken 6360 sayılı yasa
ile mahalleye dönüşen yerlerde son düzenlemenin etkisini gözlemlemek
amacıyla ilçe belediyesinden yetkililer ve muhtarlar ile yarı yapılandırılmış
derinlemesine mülakatlar gerçekleştirilmiştir.

Yönetmeliğin uygulanmasında büyükşehirden büyükşehre hatta aynı
büyükşehirin farklı ilçelerinde bulunan kırsal alanlarla ilgili farklılıklar yaşan-
dığı görölmektedir. Ayrıca, bazı kırsal mahalleler statüsünü değiştirmek
için ilçe belediyesine başvururken bazıları da 6360 sayılı yasadaki mustarip

olmasına rağmen başvurmamayı tercih etmekte hatta başvurusunu geri çekmektedir. Bu durum, kırsal alanda yaşayanların belirsizlik yaşamak-tansa kendilerine şimdilik maddi açıdan fayda sağlayan statüde kalmayı tercih ettiğini göstermektedir. Söz konusu tercihi diğer pek çok konuda olduğu gibi büyükşehir düzenlemesinde de sürekli kanun değişikliğine gidildiği gerçeği ve bu konuda yeni düzenlemelere dair beklentiyle açıklama- mak mümkündür. Bunların yanında yönetmelik 6360 sayılı yasa ile gelen büyükşehir ve büyükşehir olmayan yerlerdeki kırsal alan ikiliğini şimdi daha da karmaşık hale getirmekte, aynı ikiliğin tek bir büyükşehir hatta ilçe sınırları içinde yaşanmasına neden olmaktadır. Farklı kademelerdeki yerel yönetimler arasında yeni problemlerin ortaya çıkması da yine bahsi geçen yönetmeliğin uygulanması aşamasında gözlemlenen durumlardan- dır. Merkezi yönetim 2012’de yaptığı düzenlemenin olumsuz etkilerinin giderilmesini yönetmelik ile yerel yönetimlere bırakmakta ve sorumluluğu üzerinden atmaktadır.

Sonuç olarak yasada yapılan değişiklik ve ardından çıkarılan yönet- melik de kırsal mahalle/kırsal alanlarla ilgili sorunları tamamen ortadan kaldıramamış, var olanların bir kısmını çözebilirken yeni sorunların ortaya çıkmasını da beraberinde getirmiştir. Büyükşehir konusunda son yıllarda yaşananlar, hazırlıksız ve yerele danışılmadan yukarıdan aşağıya karar alıp uygulama süreçlerinin geri döndürülemez olumsuz sonuçları olduğunu bir kere daha göstermektedir.

Sözleşmeli Tarım Karşılıklı Yarar mı Sağlıyor Yoksa Kapitalist Sömürü Artışına mı Neden Oluyor? Türkiye’de Yapılan Saha Çalışmaları Üzerinden Bir Değerlendirme

Talha Kutay

Bağımsız Araştırmacı

2002’de Bülent Ecevit ve 2005’te Recep Tayyip Erdoğan hükümetleri tarafından imzalanan stand by anlaşmaları ile Türkiye tarımı IMF ve Dünya Bankası gibi Bretton Woods kurumlarının telkinleriyle şekillenmiştir. Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı (2001), Şeker Kanunu (2001), Tütün Kanunu (2001), Tarım Kanunu (2006) ve Tohumculuk Kanunu (2006) gibi hukuki metinler ile Türkiye tarımında uluslararası tarım ve gıda şirketlerinin faali- yette bulunmaları serbestleşmiş ve devletin çekilmesiyle yaratılan boşluğu piyasa kurumları doldurmuştur. Devletin çekilmesiyle sözleşmeli tarım alternatifsiz bir araç olarak öne çıkmış ve üreticiler sözleşmeli tarıma

mecbur bırakılmıştır. Sözleşmeli tarıma dair iki farklı yaklaşım öne çıkmaktadır: Meseleye olumlu yaklaşanlar; sözleşmeli tarımın işlem maliyetlerini azalttığını, kaliteli hammaddeye güvenli bir şekilde ulaşmaya neden olduğunu, küçük üreticilerin yaşadığı finansal yetersizlikleri ve krediye ulaşmada yaşanan zorlukları geçireceğini belirtmektedir. Sözleşmeli tarımı eleştirenler ise sözleşme ile firma – üretici arasında eşit olmayan bir ilişkinin oluştuğunu ve sözleşmeli tarımın yoksulluğu daha da artırdığını ifade etmektedir. Bu konuda kesin kaniya varmanın en önemli yolu Türkiye’de yapılan saha çalışmalarının incelenmesidir. Üreticilerin deneyimlerini içermesinden ötürü saha çalışmaları önemli bir kaynaktır. Saha çalışmaları incelendiğinde ihracat için üretilen ürünler (kesme çiçek vs.) açısından sözleşmeli tarım önemli bir fırsatken geleneksel ürünlere (tütün vs.) baktığımızda ise durum ürüne ve yetiştirildiği bölgeye göre farklılık göstermektedir. Bu konuda saha çalışmalarının yanı sıra istatistikler de önemli bir göstergedir. 2011–2020 yılları arası sözleşmesiz yaprak tütün üretim miktarı %97,8 artarken üretici sayısı %99 artmıştır. Sözleşmeli yaprak tütün üreten üretici sayısı ise %26 azalmış üretim miktarı bu yıllar arasında dalgalı olmakla birlikte %2,1 artmıştır. Bu çalışmada; 1999–2020 yılları arasında 20 farklı şehirde gerçekleştirilen 15 farklı ürünün ele alındığı 26 saha çalışması ve 2011–2020 yılları arasında tütün üretim istatistikleri üzerinden sözleşmeli üretimin karşılıklı yarar mı sağladığı yoksa kapitalist sömürü artışına mı neden olduğu sorusu cevaplanmaya çalışılacaktır.

Türkiye’de Tarım Sektörünün Yönetimi: Saha Araştırmasından Notlar

Cuma Yıldırım

Ondokuz Mayıs Üniversitesi İİBF, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü

Bu çalışma, tarım sektörünün yönetiminde kapasitenin geliştirilmesi için Samsun’da yapılan çalışmanın saha araştırmasındaki deneyimlerine ve bu kapsamda geliştirilen tekniklerin analizine odaklanmaktadır. İlgili çalışmada, tarım sektöründe son kırk yıldır uygulanmakta olan deregülasyon politikalarının sektörün yönetimine olan etkilerini analiz etmek, ortaya çıkan yönetsel yapının kapasitesini değerlendirmek ve Samsun örneğinde sektörün kapasitesinin geliştirilmesi için politika önerileri belirlemek amaçlanmaktadır. Bu çerçevede tarımsal yapısı ve yönetimiyle Türkiye geneline örnek olabilecek niteliklere sahip olan Samsun’da saha araştırması yapılmıştır. Bu doğrultuda, il merkezinde, ilçelerde ve köylerde 18 kamu yöneticisi, 37 üretici örgüt başkanı ve bu örgütlere üye/ortak olan 94 üretici ile (toplam 149 kişi) yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Kamu yönetimi alanında uygulama bakımından gerçekleştirilebilir bir yaklaşımla yeni bir teknik ortaya koyan bu çalışmanın, saha araştırmasındaki deneyimler, geliştirilen yöntemler ve tespit edilen bulgular paylaşmaya ve tartışmaya değer bir niteliğe sahiptir. Bu kapsamda paylaşılacak olan deneyimlerle bundan sonraki çalışmalara ve araştırmacılara kapasite geliştirme pratiğinin kazandırılması amaçlanmaktadır. Bunun yanı sıra geliştirilen araştırma tekniğinin kamu yönetimi disiplinine sunmuş olduğu katkıya da dikkat çekmek hedeflenmektedir. Çalışmada öncelikle saha araştırmasının tasarımı, yöntemi ve bulguları hakkında bilgi verilmekte, ardından saha araştırması anında kamu kurumlarıyla, üretici örgütleriyle ve üreticilerle yaşanan deneyimler paylaşılmaktadır.

33. OTURUM

TOPLUMSAL CİNSİYET VE SINIF EKSENİNDE 'KENT HAKKI'NA FEMİNİST BAKIŞLAR

Kentsel mekânda toplumsal cinsiyetin rolünü ve önemini ortaya koyan onlarca yıllık feminist literatüre rağmen, eleştirel kentsel teori kadınları kentsel yaşamın özneleri ve failleri olarak ele almakta yetersiz kalmıştır. Neoliberalizmin yıkıcı etkilerine bir yanıt olarak Lefebvre'nin geliştirdiği "kent hakkı" son dönem kentsel politika tartışmalarıyla birlikte yeniden canlanmakla birlikte, bu tartışmalarda kadınların ihmali ve cinsiyetlendirilmiş kentsel deneyimlerinin görmezden gelinmesi maalesef etkili olmaya devam etmektedir. Bu konuyla ilgili güncel literatürün büyük çoğunluğu, kadınları kent hakkını tam anlamıyla kullanmaktan alıkoyan kentsel planlama ve yönetimin cinsiyetçi doğasını hala göz ardı etme eğilimindedir. Oysaki kadınların kentle ilişkileri, ataerkil kültür ve eşitsiz toplumsal cinsiyet ilişkilerine bağlı olarak kısıtlamalar ve engellemeler etrafında şekillenir. Bu durumun sebep olduğu kent hakkı ihlaline yol açan cinsiyetçi pratikler ve cinsiyet temelli dışlamalar (sınıf başta olmak üzere diğer sosyal eşitsizliklerle iç içe geçerek), kadınların kentsel hayata erişim ve katılımlarını erkeklerden farklılaştırdığı gibi, aynı zamanda eşitsiz ve dezavantajlı da kılar. Kadınların farklı kentsel gündelik deneyimleri ışığında kent hakkına odaklanan bu panelde, günümüzde neoliberal kentsel politikalar sonucunda son derece eşitsiz ve aman vermez hale gelen kentlerde, sınıf ve cinsiyete dayalı güç ilişkilerinin kadınlar için kent hakkının gerçekleşmesini nasıl olumsuz etkilediği ve engellediğine dair feminist bir eleştirel analiz geliştirmeyi amaçlamaktadır.

Bu amaçla, oturum kapsamında kadınların kent hakkını farklı açılardan ele alan dört sunum yer alacaktır. İlk olarak, Şerife Geniş bugünün kentlerinde yaşanan sınıf ve toplumsal cinsiyet başta olmak üzere çok katmerli eşitsizlikleri dikkate alarak, kadınların kent hakkının olanaklarını adil ve gerçekçi bir zeminde tartışmaya açacaktır. İkinci sunumda, kadınların kent hakkını özgürlük ve güvenlik bağlamında ele alacak olan Selda Tuncer, toplumsal cinsiyet temelli baskı ve şiddetin kadınların kent kamusal hayatına erişim ve katılımında ne tür kısıtlama ve engellemelere yol açtığını açıklayacaktır. Üçüncü sunumda ise Gökben Demirbaş, toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizliklerin diğer sosyal ayrımlarla iç içe geçerek kadınların kent

hayatında kaliteli serbest zaman faaliyetlerine, oyun ve sanata erişiminde nasıl bir rol oynadığını mercek altına alacaktır. Oturumun son sunumunda ise Leyla Bektaş, orta ve alt orta sınıf kadınların kent deneyimlerine odaklanarak, kadınlar için kamusal alanda yürüyüş yapmanın nasıl bir deneyim olduğunu ve bunun kent hakkı açısından ne anlama geldiğini ele alacaktır.

Eşitsizlik Mekânları Olarak Kentler ve Kadınların Kent Hakkı

Şerife Geniş

Adnan Menderes Üniv. Sosyoloji Bölümü

Kentler neoliberal küreselleşme politikalarının pençesinde her geçen gün daha fazla metalaşmakta ve özellikle yoksul çoğunluk için, yaşanabilir olmaktan çıkmaktadır. Henri Lefebvre kent hakkı kavramıyla, söz konusu çoğunluğun isyanına, daha adil ve eşitlikçi bir kent yaşamına ve bu bağlamda kent sakinlerinin kentsel mekânı ve hayatı kendi ihtiyaçları ekseninde dönüştürerek yeniden icat etme hakkına dikkat çekmiştir. Radikal bir yurttaşlık kuramı olarak kent hakkı, giderek daha fazla ilgi görmekle birlikte, feminist çalışmalar sınıf eşitsizlikleri üzerine temellenen kent hakkı kavramının, cinsiyet körü olması nedeniyle eleştirerek, kentsel deneyimi ataerkil güç ilişkilerinden bağımsız ve ayrı düşünölemeyeceğini ortaya koymuşlardır. Buna göre, kent hakkının toplumsal cinsiyet eşitsizliğini dikkate alarak yeniden formüle edilmesi gerekmektedir çünkü kadınlar eğitime, ücretli emek piyasasına, kentsel siyasete ve kentsel hizmetlere erişim ve katılımında toplumsal cinsiyet normlarından kaynaklanan eşitsizliklere maruz kalmaktadırlar.

Öte yandan, türdeş bir kadın kimliğinden ve ihtiyaçlarından söz edilmesi de mümkün değildir. Kadınlar da diğer toplumsal gruplar gibi cinsiyet, sınıf, etnisite, din, dil, vatandaşlık ve benzeri kategorilerin kesişimlerinde ve bu kesişimlerin cisimleştiği mekânlarda var olurlar. Farklı dezavantajlı grupların üyesi olan kadınlar, kendilerinden daha avantajlı konumlarda olan kadınlarla cinsiyet bakımından ortaklaşan ancak cinsiyet kimliğini aşan çok katmerli eşitsizlik ve dışlanma biçimleri deneyimlemektedirler. Dolayısıyla kadınların kent hakkının tasarlanmasının ve kullanılmasının önündeki engelleri araştırırken cinsiyetin yanı sıra, sınıfsal ve mekânsal ayrışmanın ortaya çıkardığı eşitsizlikleri de dikkate almak ve kadınların deneyimlerini bu bağlamlara oturtarak incelemek elzemdir. Örneğin, sosyo-ekonomik ve kültürel hiyerarşide aşağıya inildikçe cinsiyete dayalı işbölümünün dayattığı yük ağırlaşmakta, hareketliliğin mekânsal uzamı kısılmakta ve 'geleneksel ataerkil normların belirleyiciliği de artmaktadır.

Kadınların hareketliliğinin azalmasıyla birlikte, sosyal uzam ve çevreleri daralmakta ve böylelikle kadınlar kent hayatında daha çok mahalleye ve eve kapanmaktadır. Çalışan kadınların ancak küçük bir azınlığı da ücretli kadın emeği satın alarak, yeniden üretim ve bakım işlerinin bir kısmından özgürleşmeye çabalamaktadırlar.

Özetle, söz konusu çok katmerli eşitsizlikler dikkate alındığı takdirde, kadınların kent hakkını daha adil ve gerçekçi bir zeminde tartışma ve hayata geçirme imkânımız olacaktır. Bu sunumda, toplumsal cinsiyet ve sınıf ilişkilerine bağlı olarak kadınların kent hakkının nasıl ayrımcı ve dışlayıcı uygulamalarla ihlal edildiği ve bunların engellenmesine yönelik nasıl bir kavrayışa ihtiyacımız olduğu tartışılacaktır.

Özgür ve Korkusuzca Yaşamak: Feminist Bir Talep Olarak Kadınların Kent Hakkı

Selda Tuncer

Van Yüzüncü Yıl Üniv. Sosyoloji Böl.

Lefebvre'in kentlerde güvenli ve özgür bir şekilde yaşama hakkı için öne sürdüğü "kent hakkı"nın temel bileşenlerinden biri, kent kamusal mekânlarının herkes tarafından erişilebilir ve eşit şekilde kullanılabilir olmasıdır. Herhangi bir toplumsal grubun kent hayatı içinde kamusal mekânları özgür ve güvenli bir biçimde kullanamamaları ve bu mekânların sunduğu kaynak ve hizmetlere erişememeleri, kent hakkının ihlali anlamına gelir. Ancak Lefebvre, cinsiyetlendirilmiş güç ilişkilerinin kent hayatı ve mekânsal deneyimler üzerindeki etkilerini dikkate almaz. Oysaki kadınların kent kamusal mekânlarına erişimleri ve onları özgürce, korkmadan kullanımları toplumsal cinsiyete bağlı olarak kısıtlanma ya da engellenme ile sonuçlanmaktadır. Bu durumda, kadınlar söz konusu olduğunda, eşitlikle birlikte güvenlik ve özgürlük de kent hakkının temel bileşenini oluşturur.

Kadınların kent hayatında erkeklere göre dezavantajlı konumunun temelinde, kentlerin sosyo-mekânsal organizasyonunun özel-kamusal ayrımına dayalı toplumsal cinsiyet ideolojisine göre gerçekleşmesi yatar. Kadınlar ev işleri ve çocuk bakımından sorumlu tutuldukları özel alanla sınırlanırken, erkeklerin çoğunluğu ev ile dışarı, özel ile kamusal alanlar arasında daha özgür bir şekilde hareket ederler (Valentine, 1989). Öte yandan, özel-kamusal ayrımının politik ve mekânsal yönleri sıklıkla kadınları kontrol ve disipline ederek kamusal mekânların dışında tutmak için kullanılır. Ev içinde geleneksel cinsiyet normlarına bağlı olarak kadınların kent hayatına ve olanaklarına erişimlerinin kısıtlanması, dışarı çıktıklarında ise

kendilerine dayatılan cinsiyetçi kültürel kodlar ya da kamusal mekânlarda yaşadıkları cinsel taciz ve şiddet olaylarıyla devam eder.

Bu alanda yapılan araştırmalar kadınların sokağa çıkışlarında ve kamusal mekân deneyimlerinde şiddet, cinsel taciz ve tecavüz korkusunun belirleyici olduğunu ve bu yüzden kent hayatına katılımlarının kısıtlandığını ortaya koymuştur. Cinsel tacize uğrama ihtimali ve korkusu, kadınların beslenme, barınma, sağlık ve eğitim gibi kent hayatının sunduğu temel hizmet ve kaynaklara erişimlerini kısıtladığı gibi, onları marjinal bir konuma iterek kent hayatından dışlanmalarına ve kamusal mekanlara ait hissetmemelerine neden olur. Şüphesiz bu durum yoksul, göçmen ve mülteci gibi kırılgan gruptaki kadınlar açısından çok daha ağır sonuçlar yaratırken, zayıf sağlık sistemi ve sosyal hizmetlere sahip kentlerdeki kadın ve kız çocukları için yaşamsal bir mesele haline gelmektedir.

Bu sunumda, farklı dönemlerde yapılmış nitel alan çalışmalarına dayanarak, kadınların özgürlük ve güvenlik bağlamında kent hakkının özel alanla kamusal alanı birbirine bağlayan bir süreklilik içinde gerçekleştiği feminist bir yaklaşımla ortaya koyulacak; bu çerçevede, toplumsal cinsiyet temelli baskı ve şiddetin kent hayatında kadınların üzerine nasıl bir güvende olma mesaisi yüklediği ve bu durumun kent hakkını nasıl ihlal ettiği örneklerle açıklanacaktır.

Kent Hakkı: Kadınlar için Şenlikli Bir Kentsel Yaşamı Talep Etmek

Gökben Demirbaş

Trakya Üniv. Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Böl.

Bu çalışma, kent hakkını şenliğin (fete) kentsel yaşama hâkim olması talebi olarak değerlendirmekte ve feminist bir perspektiften kadınların şenlikli bir kentsel yaşam için gereken oyun ve sanata, kaliteli serbest zamana ve mekâna olan haklarının talebi üzerinde odaklanmaktadır. Kent hakkı insanların hem kenti ve kentsel yaşamı hem de kendilerini yeniden (ve durmaksızın) bir yapıt gibi, özgün bir şekilde ve sürecin içinde etkin aktörler olarak, hep birlikte fakat bireyselliği de yadsımadan, ürettikleri bir dünya tahayyülüdür. Bunun için kentsel yaşama, zamana ve mekâna kullanım değerinin hâkim olması gerekmektedir –ki serbest zaman faaliyetleri, sanat ve oyun Henri Lefebvre'nin kent hakkı tahayyülünde bu rolü üstlenmektedir. Lefebvre'ye göre kentsel yaşama oyun ve sanatın hâkim olması, sahiplenilmiş zaman ve mekâna çoklu yüzlerini vermesi nedeniyle kentsel yaşamda oeuvre'nin anlamını restore eder. Kaliteli serbest zaman faaliyetleri, oyun ve sanat değişim değeri üzerinden değil; kullanım

değeri üzerinden ve yabancılaşılmamış, yabancılaştırmayan şekilde pratik edildiğinde kentsel yaşama şenlik (fete) hâkim olacaktır. Kentsel yaşama şenliğin hâkim olması; kenttaşların biraraya gelmesi, kentsel yaşama dair hissettikleri şeyin yabancılaşıma değil neşe olması, kenttaşın dünyayla tam anlamıyla etkileşim içerisine girmesi ve nefes almak için bir alanı olması demektir. Özetle, kent hakkını talep etmek şenlikli bir kentsel yaşamı talep etmektir ve Lefebvre'ye göre kent hakkına erişmek için yaşamı dönüştürürken gündelik yaşam-serbest zaman ayrımını ortadan kaldırmak gerekir. Buradan hareketle, bu çalışma toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizliklerin –diğer sosyal ayrımlarla kesişim halinde– kadınların kaliteli serbest zaman faaliyetlerine, oyun ve sanata erişimini nasıl şekillendirdiğini mercek altına almaktadır. 2014–2020 arasında gerçekleştirilen niteliksel araştırmaların verilerinden yararlanılarak, kadınların ücretli ve ücretsiz emekleri ve kadın bedeni üzerindeki ataerkil kontrolün yarattığı eşitsizlikler sınıfsal ayrımlarla birlikte değerlendirilmektedir. Çalışma yurttaşlığın ücretli emek üzerinden tanımlanmaması, toplumsal yeniden üretim için harcanan emeğin eşit değer görmesi ve yeniden bölüşülmesi, fakat bunların ötesinde aylaklık ve kaliteli serbest zamana gereken değer verilmesi gerektiğini savunmaktadır.

Kent Hakkının Sınırlarını Adımlayarak Esnetmek: Kenti Gezen Kadınlar

Leyla Bektaş Ata

Kadir Has Üniversitesi İletişim Fakültesi

Kent hakkının önemli bileşenlerinden biri olan kente katılım, kent kaynaklarına bireysel ve kolektif erişimin yanında, kente müdahale etmeyi ve kamusal alanların deneyim yoluyla inşa edilmesini içerir. Kentsel yönetimin soyutlayan, katmansızlaştıran, kent tecrübesini devre dışı bırakan rasyonel yapısının karşısında, kamusal alanların toplumsal olarak, gündelik pratikler yoluyla inşa edilmesi gerektiğini savunur. Kentte hareketlilik talebi ise, özel mekânın sınırlarını terk ederek kamusal mekânlarda katılımcı şekilde boy göstermeyi gerektirir. Hareketlilik, kamusal hayata katılımın ve kent deneyiminin kurucu pratiğidir. Kentin seyircisi değil, aktörü olma girişimidir.

Ortak alanları talep eden bu araştırma, kent hakkı mücadelesinin imkânlarını sorgularken dışlayıcı, eril ve tekil bir kamusallıkla sınırlanmadan, kent kamusalının çoğulluğunu kabul ederek karşı-kamuların çoğalmasını önemser. Her sınıftan kadın için erişilebilir kentsel/kamusal mekânların imkânlarını sorgular. Enformel bölgede yaşadığı için marjinalleştirilen, toplumsal cinsiyetinden ötürü hareketliliği kısıtlananların Nancy Fraser'ın

kavramsallaştırmasıyla “madun karşı-kamularını” içerecek bir kent hakkı tanımının hem taleplerin hem de geliştirilecek mücadelenin çoğul yapısını yansıttığını iddia eder.

Bu araştırma, özellikle orta ve alt orta sınıf kadınların kente katılım pratiklerini 2013 – 2019 yılları arasında İzmir ve İstanbul’da gerçekleştirilen etnografik ve otoetnografik çalışmalar üzerinden inceler. Kent kamusal-lığında bir yürüyüşçü olarak yer almanın kadınlar tarafından nasıl bedenselleştirildiğini anlamaya odaklanır. Yürüyüşün açığa çıkardığı çağrışımları, duygu ve hatıraları da dikkate alır. Adımlamanın kent hakkının kapsamını genişletme gücünü sorgular. Hareketliliği, kent aidiyeti, kentte görünmezlik/anonimlik talebi, yürünebilirlik ve mahalle baskısı temaları üzerinden analiz eder. Toplumsal sınıf ve toplumsal cinsiyetin hareketlilik üzerindeki etkisini gündelik pratiklerden ve kadın anlatılarından toplamaya çalışır.

34. OTURUM

Cumhuriyet'e Uyum: Toplumsal Dönüşüm ve Muhalefet 1923-1950 Dönemi İçin Bir Tarihsel Sosyoloji Modeli Önerisi

Ömer Turan

İstanbul Bilgi Üniversitesi

Erken Cumhuriyet dönemine ilişkin incelemeler ve farklı yorum perspektifleri halen Türkiye sosyal bilimleri için önemli bir gündem teşkil ediyor. Bu tebliğ "sistem entegrasyonu" ve "sosyal entegrasyon" kavramlarını kullanarak 1923-1950 dönemi için bir tarihsel sosyoloji modeli önermeyi hedeflemekte. Geliştirilen model başlangıç noktası olarak egemenliği yeniden tesis etmeye yönelik hamleleri sistem entegrasyonu kavramı çerçevesinde düşünmeyi öneriyor. Tebliğ üç bölümden oluşuyor. Birinci bölümde Cumhuriyet'in kurucu kadrosunun egemenlik krizine nasıl yaklaştıkları ele alınıyor. İkinci bölüm, Kemalist iktidarın devreye soktuğu iç içe geçmiş dört entegrasyon projesine odaklanıyor: Bunlar siyasal, etnik, kültürel ve kapitalist entegrasyon projeleridir. Siyasal entegrasyon, saltanatın ilgası, tek-parti sistemi (ve buna eşlik eden parti-devlet bütünleşmesi), Takrir-i Sükün Kanunu ve siyasetinin sınırının korporatist mantıkla çizilmesiyle sağlanmıştı. Etnik entegrasyon hedefi çerçevesinde Şark Islahat Planı, Trakya Pogromu, 1937-1938 Dersim Askeri Harekâtı, Varlık Vergisi, Türkçe dışındaki dillere getirilen kısıtlamalar gibi hamleler gerçekleştirildi. Kültürel entegrasyon kapsamında alfabe reformu, Türk Tarih Tezi, Musiki İnkılabı gibi hamleler yapıldı. Kapitalist entegrasyon çerçevesindeyse "millî iktisat" yaklaşımından devamla kimi sektörlerde imtiyazlı şirketlere ayrıcalıklar tanındı, Emvali Metruke'nin tasfiyesi, Varlık Vergisi ve küçük ölçekli toprak reformuyla özel mülkiyet yeniden tanımlandı ve 1929 sonrasında devletçilik ile ticari sermaye üretici sermayeye dönüştürüldü. 1912-1922 döneminde hangi gruba koruma sağlanacağı ve kaynakların nasıl el değiştireceği konusunda yapılan radikal hamlelerin toplum ve devlet üzerinde kalıcı etkileri olduysa, bu dört entegrasyon projesinin de kalıcı etkileri olmuştur. Üçüncü bölümde ise bu dört entegrasyon projesinin sosyal entegrasyona olan farklı etkileri tartışma açılıyor ve sistem entegrasyonunun alanı genişledikçe yaşam dünyalarının nasıl yeniden şekillendiği değerlendiriliyor.

Meslekî Temsil, Halk İdaresi ve Cumhuriyet Fikri

Erol Ülker

Işık Üniversitesi

İkinci Meşrutiyet Dönemi'nde İttihatçı bir çevre tarafından formüle edilen meslekî temsil programında, siyasal ve iktisadî yaşamın belli başlı meslek gruplarını temsil eden korporasyonlar etrafında yeniden yapılandırılması önerilmiştir. Bu program Mütareke döneminde, mevcut literatürde İttihatçı sol olarak adlandırılan, zaman zaman sosyalist ve hatta komünist olma iddiasında bulunan bir siyasal yönelim için de önemli bir referans noktası teşkil etmiştir. Millî Mücadele sürecinde yayımlanan meslekî temsil programında bir kavram olarak cumhuriyete rastlanmasa da bu kavramın en temel vurguları arasında yer alan halk idaresi ve halk egemenliği ön plana çıkmakta, Osmanlı geçmişine yönelik tarihsel bir anlatı ekseninde ortaya konmaktadır. Bu tebliğ söz konusu tarihsel anlatıya odaklanarak meslekî temsil programını, Osmanlı reform düşüncesi ve tarih yazımı bağlamında incelemeyi amaçlamaktadır. Korporatist bir siyasal program olarak meslekî temsilin nasıl Osmanlı siyasal düşüncesinde önemli bir yeri olan çöküş teması çerçevesinde sunulduğu ve bu çerçevenin Osmanlı-Türkiye bağlamında cumhuriyet fikrinin gelişimi açısından ne anlama geldiği soruları, bu tebliğde tartışılacak temel konular arasında yer almaktadır.

Cumhuriyet'in Muhalifleri

Ayşe Köse Badur

Boğaziçi Üniversitesi

29 Ekim 1923 tarihinde ilan edilen Cumhuriyet, Birinci Meclis'ten beri aktif olan muhalefeti ulus-devletin kuruluşu sürecinde kristalize eden önemli bir gelişme olmuştur. 1 Kasım 1922'de Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun 1. Maddesinde yazan "Hakimiyet kayıtsız şartsız milletindir" prensibine binaen kaldırılan Saltanatın ardından dahi Cumhuriyet'in ilanı muhalefet için bir tartışma konusu olmuştur. Diğer yandan 1923 yılında muhalefet çemberi genişlemiştir; BMM'deki muhalif gruba savaşın son bulmasıyla Refet Paşa gibi askeri figürler, Rauf Orbay, Adnan Adıvar gibi kurtuluş savaşı sırasında görev almış isimler, İstanbul'a dönen Hüseyin Cahit ve Mehmed Cavid gibi eski İttihatçılar ile İstanbul basını muhalefetin sesi olarak öne çıkmıştır. Sonuçta, Ankara'da askeri sürecin bitmesinin ardından ortaya çıkan siyasi güce karşı farklı ve çeşitli çekinceler oluşmuştur. Cumhuriyet'in yeni bir siyasi bir rejim olarak benimsenmesini aceleci olarak değerlendiren muhalif çevreler başta laiklik olmak üzere farklı bir siyasi, toplumsal ve iktisadi düzen için atılan adımlarla birlikte partileşme sürecine

girmiş, ancak Şeyh Sait ayaklanması, Takrir-i Sükûn yasası ve ardından da İzmir suikastı ve İstiklal mahkemeleri ile sessizleşmiştir. Bu tebliğin amacı 1908'den beri siyaset ve ordu içerisinde yer alan ve on yıllık savaş sürecinin ardından imparatorluktan ulus-devlete geçişte ülkede etkin olan sivil ve askeri bürokrasinin yeni bir siyasi rejim içerisinde iyi yönetimin inşasında nerelerde uzlaştıkları ve çatıştıklarını anlamaya çalışmaktır.

Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Emine Semiye'nin Sesi

Ebru Akçasu

Anglo-American University, Prag, Çekya

Osmanlı'nın son döneminde ortaya çıkan cinsiyet-odaklı eşitlik hareketine öncülük eden bazı figürler Osmanlı İmparatorluğu'nun son yıllarında ve Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarında devletin bu hareketi kademeli olarak içine alması ile kenara itilmişlerdir. Bu sunum, bu süreci tarih yazımında ve toplumsal hafızada yeni yeni hatırlanmaya başlanan bir aktivist olan Emine Semiye'nin (1864- 1944) hayat hikayesiyle kesişen bir açıdan ele alacaktır. Semiye'nin hayatı Tanzimat, II. Abdülhamid, İkinci Meşrutiyet ('Genç Türkler') dönemleri ile Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarını kapsamaktadır. Halen tarih yazımına egemen olan yorumlar bu süreçte devletin, toplumun ve bu vasıta ile kadının toplumdaki sesi, yeri ve görünürlüğü'nün, 'modernleşme' yolunda büyük adımlar katettiğini öne sürer. Emine Semiye'nin hikayesi de tam da bu yorumu sorgulamaktadır. Semiye hem yurt içinde hem de yurt dışında ayrıcalıklı bir eğitim almış, siyasî odağı kuvvetli bir öğretmen, aktivist ve yazardır. Osmanlı'nın kamusal alanına atılmadan önce iki kez evlenmiş ve anne olmuştur. Kadın derneklerinin kuruculuğunu yapmıştır. Balkan savaşı sırasındaki faaliyetlerinin arasında gönüllü hemşirelik dahildir. Emine Semiye Osmanlı'nın son dönemlerinde özellikle kadınlar ve çocuklar için büyük çaba göstermiştir. Fakat sonra, Cumhuriyet'in doğuşuna yaklaştıkça, her şey nerdeyse birdenbire durmuştur, çünkü bu edebi kişinin, bu hırslı aktivistin belki radikal fakat büyüleyici sesi ders ortamı dışında kısılmıştı. Emine Semiye sahip olduğu toplumsal imtiyazlara rağmen her modernleşme çağının kendi dinamikleri karşısında o çağın kuralları ve derinlikleri ile yüzleşmek zorunda olan kişilerden birisidir. Bu çalışma, Emine Semiye'yi merkezine alarak Osmanlı'nın modernleşme çabasının ivme kazandığı son dönemlerden Cumhuriyet'in ilk yıllarına kadar olan geçen süreçte modernleşme anlatıları sessizleştirilen veya konuşmaya isteksiz hale getirilen değişim taraftarlarından birisidir. Bu tebliğ Cumhuriyet'in kültürel devrimi ile paralel düşünen kadınların neden ve nasıl sessizleştiklerini ve sistem dışında kaldıklarını Emine Semiye'nin yaşamı üzerinden değerlendirecek.

35. OTURUM

ERKEKLİK

Zonguldak'ta İşçi Sınıfı Erkeklikler ve Erken Emeklilik

Atila BARUTÇU

Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü

Fatma Umut BEŞPINAR

Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü

Bu sunumda erkeklik, çalışma ve boş zaman ilişkisine maden işçileri özelinde odaklanılacak ve Zonguldak'ta erken emeklilikten yararlanıp genç yaşta emekli olmuş maden işçisi erkeklerin emeklilik sonrası erkeklik kimliklerinde ve performanslarında ne gibi dönüşümler yaşadığı ortaya serilecektir. Zonguldak'ta 1848 yılında başlayan taşkömürü işletmeciliği, kentin uzun yıllar boyunca ülkenin en önemli nitelikli sanayi bölgelerinden biri olmasını sağlamıştır ve kentin madenci erkekler üzerinden anılmasına neden olmuştur. Zonguldak, 1980'li yıllarla birlikte sanayisizleşme sürecine girmiş olsa da "maden kenti" olarak anılmaya devam etmektedir ve madenci erkekliğin kentin karakteri üzerindeki etkisi sürmektedir. Öte yandan hem mesleğin yapısı hem de sanayisizleşme ve Türkiye Taşkömürü Kurumu'nun (TTK) küçülmeye gitmesi, madenci erkekler için erken yaşta emekliliğin önünü açmıştır. Bu sebeple maden kentlerindeki işçi sınıfı erkeklikler, 1980'lerden sonra iki süreç üzerinden değişim yaşamıştır: Özelleştirmeler öncesi/sonrası ve emeklilik öncesi/sonrası. Bu bağlamda yıllar boyunca uzun saatler ve ağır çalışma koşulları üzerinden erkeklik kimliğini ve gündelik hayatını şekillendiren madenci erkeklerin erken yaşta emekli olduktan sonra artan boş zamanlarının cinsiyet kimliklerinde ve performanslarında ne gibi dönüşümler yarattığı önemli bir araştırma sorusu olur.

Çalışmada erken emekli olmuş maden işçisi erkeklerin erkeklik kimliğine dair inşa süreçleri, emeklilik sonrası artan boş zamanla birlikte değişen/değişmeyen dinamikler üzerinden birbiriyle ilişkili üç temel odakla tartışmaya açılacaktır: (1) Aile ilişkileri ve babalık rolleri, (2) ev ile kurulan mekânsal ilişki, (3) kentteki gündelik yaşam. Bu üç odak,

madencilik sektöründe çalışıp erken yaşta emekli olmuş maden işçisi erkeklerin emeklilik sonrası cinsiyet performanslarını ev içinde ve kent özelinde nasıl kurguladıklarını keşfetmeyi sağlayacaktır. Çalışmanın amacı doğrultusunda veri toplamak amacıyla Zonguldak'ta devlete bağlı maden ocaklarında (TTK) ve özel işletmelerde çalışıp erken emeklilik yaşamış maden işçisi erkeklere ulaşılmış ve derinlemesine mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Mülakatlarda maden işçisi erkeklerin emeklilik öncesi ve sonrası gündelik yaşamlarındaki değişimlere erkeklik kimliği özelinde odaklanılmış ve aile içindeki rollerinin, çocukları varsa babalık performanslarının, evleri ile kurdukları mekânsal ilişkilerin ve kentte gerçekleştirdikleri boş zaman aktivitelerinin genç yaşta emekli olmanın etkisiyle ne gibi dönüşümler yaşadığının izleri aranmıştır. Sunumda bu dönüşümler erkeklik kimliği ve performansı üzerinden tartışmaya açılacak, Zonguldak'ın yerel dinamikleri ve işçi sınıfı kültürüyle ilişkili okunacak ve bu sayede erkeklik, çalışma ve boş zaman ilişkisine dair Zonguldak yerinde bir temsil sunulacaktır.

Partilerin Siyasetin Erilliğine Etkisi: Nevşehir Taşra Örgütlenmeleri Örneği

Leyla KAHRAMAN YÜCE

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, İİBF Kamu Yönetimi Bölümü

Yüzyıllardır normalleştirilen siyasal alanın cinsiyetlendirilmiş yapısı feminist mücadelenin kazandırdığı bakış açısı ile sorunsallaştırılmış ve birçok çalışmaya konu olmuştur (Çakır, 2019; Shvedova, 2005). Kadınların siyasal alanda eksik temsilinin aynı zamanda bir demokrasi sorunu olduğu, kadınların siyasal alana katılımın önünde yer alan engeller örgütlü kadın mücadelesinin akademideki yansımaları ile teorik platformda da tartışılmaya ve gündem oluşturmaya başlamıştır (Phillips, 1998). Kadınların siyasal alana girmesine etki eden en temel unsurlardan birinin siyasi partiler olduğu ve siyasi parti örgütü, parti politikaları ve partili siyasetçilerin, liderin kadınların siyasal hayata girişi, etkin ve aktif bir rol üstlenmesinde kritik önem taşıdığı yapılan çalışmalarla ortaya konmuştur. Bu bildiride siyasi alan eril midir? sorusu siyasi partilerin taşra örgütleri üzerinden yanıtlanmaya çalışılmış, siyasetin erilliği Nevşehir örneği üzerinden irdelenmiştir. Çalışmada bu saptama siyasi partilerin il ve ilçe taşra örgütlenmelerinin yöneticileri ve kadın kollarının yönetici ve üyelerinin algılarından hareketle ve niceliksel verilerle ortaya konulmaktadır. Örneklem olarak mecliste kadın vekile sahip olan siyasi partilerin (AKP, CHP, MHP, İYİ Parti ve TİP) Nevşehir il ve ilçe örgütleri belirlenmiştir. Nevşehir'de HDP parti örgütü bulunmadığı için araştırmaya dahil edilememiştir.

Betimsel araştırma yöntemi ile veriler nicel (anket) ve nitel (mülakat) araştırma teknikleri kullanılarak 2022 yılı Eylül ve Kasım ayları arasında toplanacaktır. Çalışmada öncelikle parti il ve ilçe örgütlenmesinde görev dağılımının ne denli eşitlikçi yapılabildiği ve kadınların karar alma mekanizmalarında ne kadar yer aldığı yani parti örgütlenmesinin cinsiyetçi görev dağılımı nicel verilerle ortaya konulmaktadır. İkinci adımda parti il ve ilçe yöneticileri ile kadın kolları başkan ve üyelerinin ne denli eşitlikçi bir zihniyete sahip olduğu, kadın sorunlarına ne denli duyarlı oldukları, partinin kadın politikasının olup olmadığı ortaya konulmaktadır.

Bu çalışma eril siyasetin görünür kılınmasında siyasi partilerin taşra örgütlenmelerinin cinsiyetçi yapısının tespit edilmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Kadınların siyasete eşit bir biçimde katılımını sağlayabilmek için ataerkilliğin sürmesine hizmet eden tüm yapıların/örgütlerin/meکانların farkına varılarak ifşa edilmesi, ortadan kaldırılabilmesi için temel adımı oluşturmaktadır. Bu perspektiften hareketle kadınların siyasete eşit katılımında siyasi partilerin eşitlikçi bir yapıya dönüşmesi ve kadın politikalarına sahip olmasının hayati önemi çalışmada ortaya çıkan bulgularla desteklenmektedir.

Türkiye’de Erkeklığın Babadan Oğula Aktarılmasında Sınıfın Etkisi

F. Umut Beşpınar

ODTÜ Sosyoloji Bölümü

Zeynep Beşpınar

Marmara Üniversitesi Sosyoloji Bölümü

Erkeklığın nesiller arası aktarımına ilişkin araştırmalarda, sınıfsal konum ve sosyo-politik bağlam dikkate alındığında (Brannen ve Nilsen, 2006; Plantin, 2007; Plantin, Mansson ve Kearney, 2003), babanın sınıfsal konumunun erkeklığın kuşaklar arası aktarımında değişim ve sürekliliğe ilişkin örüntüleri çeşitli açılardan etkilediği ortaya konmaktadır (Brannen ve Nilsen, 2006; Odenweller ve diğerleri, 2018). Türkiye’de babalık ve erkeklik üzerine yapılan araştırmaların ise, kuşaklar arası aktarımda sosyo-kültürel etkenlere odaklandığı görülmektedir (Sancar, 2009; Boratav, Fişek ve Ziya, 2014; Beşpınar ve Beşpınar, 2018). Bu araştırmalarda, babalar ve oğullar arasındaki iletişim düzeyinin, erkeklığe ilişkin değerlerin ve uygulamaların aktarım biçimlerini ve içeriğini de şekillendirdiği iddia edilmektedir. Babalığı, sınıfsal ve dini aidiyetler bağlamında ele alan daha önce yaptığımız iki çalışmanın (Beşpınar, 2015; Beşpınar ve Beşpınar,

2018) devamı niteliğinde olan bu çalışmada, erkekliğin nesiller arası yani babadan oğula aktarımını incelemeyi amaçladık. 13 yaşından büyük oğlu olan 20 baba (10 işçi ve 10 orta sınıf) ile Ankara ve İstanbul'da bir saha çalışması gerçekleştirdik. Babaların algıları, beklentileri ve deneyimleri aracılığıyla erkekliğin inşası ve performansında sınıfın cinsiyetle kesiştiği varsayımından yola çıktık. Aktarımın beş boyutuna odaklandık: sorumluluk/sorun çözme kapasitesi, kariyer, romantik/yakın ilişkiler, babalık ve aile içi ilişkiler. Belirlediğimiz ana alt temalar ise, (a) erkekliğe ilişkin algılar, (b) erkekliği öğrenme kaynakları, (c) rol modeller, (d) hayran olunan ve kaçınılan erkeklik biçimleri, (e) babasının görüşmeciyeye aktardığı değer ve uygulamalar, (f) görüşmeci tarafından oğluna aktarmak üzere muhafaza edilen ve (g) dönüştürülen/reddedilen uygulamalar oldu. Çalışmamızda, sınıflar ve kuşaklar arasındaki karşılaştırmayı Türkiye örneğinde ele alarak erkeklik ve babalık literatürüne katkıda bulunmayı amaçladık. Bu çalışmanın bir katkısı da Türkiye'de erkekliğe atfedilen değerlerin değişimini ve sürekliliğini anlama fırsatı sunmasıdır.

Anahtar kelimeler: erkeklik, babalık, sınıf, erkekliğin nesiller arası aktarımı

Mutfaktaki Erkekler: Türkiye'de Yemek ve Toplumsal Cinsiyet Arasındaki Karmaşık İlişkiler⁶

Oğuz Can OK

Özyeğin Ü. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Uzmanı

Zaman kullanım anketleri gibi nicel verilere bakıldığında, Türkiye'de halen kadınların ücretsiz ev içi emek kapsamında daha fazla zaman ayırdıkları görülebiliyor. Ev içi toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin ortaya çıktığı alanlardan biri de yemek hazırlama konusudur. Veriler yine ev içinde yemeğin hazırlanması gibi konularda da kadınların erkeklere kıyasla daha fazla ücretsiz emek sarf ettiğini ortaya koymakta (Eurostat, 2018). Bu veriler uzun yıllardır feminist alan yazınında da değinilen, kadına yüklenen "aileyi besleyen" kişi rolü ve bunun beraberinde getirdiği önemli ölçüde görünmez ücretsiz emek yükü tartışmalarıyla paralel olduğu söylenebilir. Profesyonel mutfakların erkek egemen bir alan olmasına karşın ev mutfaklarında erkeklerin aktif sorumluluk almaması durumu tüm bu tartışmalarla birlikte değerlendirilmeli ve mutfaklar toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin ortaya çıkma yolları açısından araştırmalara dahil edilmesi gerekmektedir. Buna ek olarak, norm davranışın dışında mutfak aktivitelerine aktif olarak

6 Bu bildiriye çıktıları sunulacak araştırma TÜBİTAK 1002 programı kapsamında desteklenen 121K698 kodlu proje kapsamında gerçekleştirilmiştir.

dahil olan erkeklerin bu davranışları da incelenmesi gereken bir alandır. Çünkü ilgili erkeklerin mutfak aktivitelerine dahilyeti bahsi geçen bu eşitsizliklerin azaltılması için bir adım olma ihtimalinin yanında, Bridges ve Pascoe'un (2014) "Hibrit Erkeklikler" olarak tanımladıkları davranışlar gibi eşitsizlikleri gizleme ve yeni eşitsizlikleri oluşturma yolunda bir manevra alanı olabilir. Bu bildiride çıktılarını sunulacak araştırmanın amacı Türkiye'de mutfak ve yemek yapmak konularında aktif sorumluluk alan erkeklerin ürettikleri erkeklik temsillerini Eleştirel Erkeklik Çalışmaları perspektifinden incelemektir. Bu amaçla, partnerleri ile en az 2 yıldır aynı evi paylaşan erkekler ve partnerleri ile toplamda 50 yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşme gerçekleştirilmiş ve 10 erkekle mutfak günlükleri çalışması yapılmıştır. Saha çalışmasında elde edilen veriler içerik analizi ile incelenmiştir. Yapılan analiz sonrasında ortaya çıkan en önemli bulgu, ev içi ücretsiz emek gerektiren tüm faaliyetlerde eşitlikçi bir erkeklik kurgusu için uygun zemin oluşmadan erkeklerin sadece mutfak aktivitelerine katılmalarının hibrit erkeklik manevraları için uygun bir ortam oluşturabildiğidir. Bu durum ise partnerleri için yeni eşitsizliklerin ve toplumsal baskıların oluşması için itici güç rolü oynayabiliyor.

Doğu Taşrasında Erkeklik Halleri: Sessiz Ağlarla İş Birliği ve Eril Pazarlık

Emin Sayır

MSGSÜ Sosyoloji

Kadın özgürlüğü hareketiyle feminist çalışmaların ivme kazanması, cinsiyet ve toplumsal cinsiyet rollerinin araştırmalara dâhil olmaya başlaması ile birlikte erkeklik, bir tartışma konusu olarak ele alınmış ve erkek cinsiyet kimliği sorunsallaştırılmaya başlanmıştır. Eril lehine mevcut toplumsal cinsiyet ilişkileriyle bağlantılı olarak inşa edilen erkek cinsiyet kimliği, tahakküm ilişkileri içinde hegemonik erkekliğin kurduğu egemenlik aracılığıyla farklı biçimlerde inşa edilmektedir. Bu inşa toplumsal ve kültürel belirlenimler çerçevesinde gerçekleşmekte ve farklı tarih ve toplumlarda farklı biçimlerde ortaya çıkmaktadır. Bu farklılıklar göz önüne alınarak bu çalışmada Van'da yaşayan homoseksüel ve heteroseksüel erkeklerin toplumsal cinsiyet ilişkileri temelinde inşa ettikleri erkek cinsiyet kimliği inşası tartışılacaktır. Erkeklerin cinsiyet kimliğini inşa ederken geliştirdikleri işbirliği ve dayanışma "sessiz ağlar" üzerinden tartışılacak olup erkeklikle gerçekleştirilen denetleme ve dışlama pratikleri ile erkeklik stratejileri eril tahakküm ve hegemonik erkeklik kuramları çerçevesinde karşılaştırmalı olarak ele alınacaktır. Hegemonik erkeklik kuramının vurguladığı üzere,

erkek cinsiyet kimliği belirli değişkenlerin farklı keşişimleri üzerinden çeşitli şekillerde inşa edilmekte ve byylelikle birçok erkeklik kimliğinden bahsetmek mümkün olmaktadır. Buradan hareketle, bu çalışmada Van'daki farklı erkekliklere ve Van özelinde inşa edilen bir erkeklik biçimi olarak ortaya çıkan "temsili erkekliğe" odaklanılacak olup, toplumsal hayatı belirleyen yerel bir dinamik olarak aşiretlerin bu cinsiyet kimliği inşalarında bir değişken olarak etkileri tartişılacaktır. Aynı zamanda erkeklerin erkekliği ve konumlarını korumak için kendi aralarında geliştirdikleri pazarlık "eril pazarlık" olarak tartişılacaktır.

Yüksek lisans tezi olan bu araştırmada nitel yöntem kullanılmış olup, yarı yapılandırılmış görüşme formu ile sahaya çıkılmıştır. Van kentinde toplamda 28 (14 homoseksüel – 14 heteroseksüel) erkek görüşmeci gerçekleştirilen bu araştırmada görüşmecilere rastlantısal olmayan ve kartopu örneklem biçimleri kullanılarak ulaşılmıştır. Araştırma verileri iki grup üzerinden karşılaştırmalı olarak ele alınmış ve analiz sonucunda şu bulgulara ulaşılmıştır;

Van'da ataerkil erkek cinsiyet kimliği inşası her iki grup tarafından da gerçekleştirilmektedir.

Aşiret erkeklik inşasında ve toplumsal cinsiyet ilişkilerinde belirleyici bir dinamiktir.

Erkekliğin sürekli inşası işbirliği, denetleme ve dışlama pratikleri üzerinden ilerlemektedir

Erkekler arasında erkekliği güçlendirmeye ve totalde erkekliği korumaya yönelik bir pazarlık gelişmektedir.

Homoseksüel ve heteroseksüel erkekler benzer bir erkeklik inşa etmenin yanında, toplumsal cinsiyet ilişkilerine de benzer bir perspektiften yaklaşmaktadırlar.

Erkekler arasında yoğun bir g ilişkisi/rekabeti bulunmakta ve buna yönelik çeşitli stratejiler geliştirilmektedir.

Erkekler buldukları/mensup oldukları grup ile anılmakta ve grubun temsilcisi görülmektedir. Aynı zamanda grupta erkeğin erkekliğini belirlemektedir. Buradan yola çıkararak Van'da zgn bir erkeklik biçimi olarak "temsili erkeklik" ortaya çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Erkeklik, Aşiret, Hegemonik erkeklik, Eril Tahakküm, Erkeklik Stratejileri.

36. OTURUM

KÜRESEL HEGEMONYA VE BATI KAPİTALİZMİ

Küreselleşmeden Vazgeçme ve Çok Kutuplu Dünyaya Geçiş: İktisadi Bir Değerlendirme

A. Suut Doğruel

Marmara Üniversitesi

Fatma Doğruel

Marmara Üniversitesi

2008 Finansal Krizinden bu yana dünya iktisat politikalarında kararsız bir yapı oluştu. Ağırlıklı olarak Uluslararası Para Fonu ve Dünya Bankası'nın kurumsal önderliğinde uygulanan politikalar hedeflerini yakalamakta zorlanmaya başladı. Bu kuruluşlar, İkinci Dünya Savaşı sonrası Bretton Woods'ta oluşan Batı ülkeleri koalisyonunun talepleri doğrultusunda, küreselleşmenin restorasyonunu sağlamaya ve 2008 Finansal Krizi ve 2020 sonrası Pandeminin yarattığı piyasa bozulmalarını düzeltmek için çabalarını sürdürdüler. Ancak, küresel ekonomi bu çabalarla Kriz öncesi var olan iktisadi dengeye yaklaşmak yerine dengeden uzaklaşmaya başladı. Bu yeni ortam, bir taraftan kalkınma paradigmalarında devleti hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde politika uygulamalarında güçlü bir aktör haline getirmeye başladı; diğer taraftan ise, korumacılığı da içeren sanayi politikaları ülkelerin politika gündemlerine girdi.

Küresel ekonomide dengenin bozulması en belirgin biçimde 1980 sonrası kalkınma paradigmasının temelini oluşturan küreselleşme sonucunda ortaya çıkan üretim parçalanmasının ortaya koyduğu sistemin çalışmasının aksaması olarak kendini gösterdi. Bunun birinci sonucu, küresel üretimde tedarik zincirlerindeki kırılmalardır. Tedarik zincirlerindeki aksamanın temel iki ayağı ulaşım maliyetlerindeki yükselmeler ve çip gibi bazı temel ara malları üretiminde ortaya çıkan aksaklık ve zorluklardır. İkinci önemli sonuç, gıda arzı ve güvenliği ile ilişkili sorunlardır: Gıda fiyatlarını etkileyen gelişmeler 2008 Finansal Krizinden önce biyoenerji

üretimi sonucu temel gıda ürünlerinin üretiminin negatif etkilenmesi ve bu ürünlerin fiyatlarındaki yükselmelerin sorun olmaya başlamasıdır. Buna ek olarak küreselleşme ile ithalatın kolaylaşması sonucunda bazı ülkelerde yerli tarımsal üretim çöktü, ki Türkiye tarımının aldığı yara buna iyi bir örnektir. Üçüncü sonuç, küreselleşme ile üretim parçalanmasının yarattığı koşullar ve tüketimi artıran politikaların yaygınlaşması ile çevre kirlenmesi sorunlarındaki artış ve iklim değişikliğinin hızlanması; bu süreci yavaşlatacak politikalar konusunda da isteksiz yaklaşımın yarattığı tehlikedir. Dördüncü sonuç, gelişmekte olan ülkelere kayan üretimin (esnek üretim/ucuz işgücü) etkileridir. Bu etkiler, orta ve düşük gelirli ülkelerde büyüme hızını artıran ancak gelir dağılımını bozan; gelişmiş ülkelerde ise, kalifiye olmayan işgücünün açığa çıkmasına ve bu ülkelerde sanayisizleşmeyi hızlandıran etkiler olarak gözlenmiştir.

Küresel ekonomide bozulan dengenin yeniden eski yapıyı restore edemeyeceği görüldü. Ukrayna-Rusya ve Çin-Tayvan siyasi krizleri ve arkasında İkinci Dünya Savaşı sonrasında Batı koalisyonunun rolü ile Sovyet sisteminin çöküşü sonrası ortaya çıkan tek kutuplu dünyanın kalıcılığı bu sürecin değerlendirilmesi gereken boyutlarıdır. Bu sunuşta, küreselleşmeden vazgeçme sürecinin gözlenen sonuçlarının ve muhtemel çok kutuplu bir dünya sistemine dönüşün iktisadi boyutunun deskriptif bir analizle tartışılması hedeflenmektedir.

Batı'nın Tarihsel Egemenliğinin ve "Proto-Küreselleşme"nin Sınırları: Küreselleşme Paradigması Sarsılırken Küreselleşme Söyleminin Yeni Bir Tarihsel Eleştirisine Doğru

Necati Ege Keklik

ODTÜ Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi

1980'lerden sonra kapitalizmin hakim formu haline alan neo-liberalizm, bir ideolojik mücadele alanı olarak tarihyazıcılığına da dönüştürücü bir biçimde müdahale etti. Neo-liberal dönemde ana-akım tarihyazıcılığı güncel ihtiyaçları gereği, kapitalizmle beraber, doğrusal bir çıktısı olarak gördüğü *küreselleşme* kavramını da tarihselleştirmeye odaklandı. Buna göre, kapitalizm, tekil siyasalara dışsal ticari faaliyetlerin bir toplamı halinde ortaya çıktığından, verili olarak *küresel* bir üretim tarzı biçiminde tanımlanmaya çalışılmıştır. Bu tanımlama girişimi, kabaca 15-16. yüzyıllara tarihlenen, aslında dünya-tarihsel ekonomi-politiğin vektörel uzamlarının bir bileşkesi neticesinde Avrupa'da ortaya çıkmış bir sistem olarak kapitalizmin siyasi zor yoluyla yayılma biçimini "bütünleşme" olarak tanımlama ve ticari

ilişkilerin zorunlu ve meşru bir sonucu olarak gösterme eğilimindedir. Aynı bakış, 1980'leri takip eden süreçte yaşanan dönüşümü ve emperyalist yayılmacılığı da, bu referansla tarihsel olarak uzamsallaştırmaya çalışmış, bu paradigmaya bir "geçmiş icat ederek" onu meşrulaştırmaya çabalamıştır. Yanı sıra, bu icat edilen geçmiş üzerine bina olan *Avrupa-merkezci* siyasal diskur, Batı kapitalizminin güncel küresel "üstünlüğünü", "kültürel gelişkinlik" zemininde tarihselleştirerek, Batı'nın dünyanın geri kalanı üzerindeki bugünkü egemenliğinin "doğal" bir sonuç olduğu yanılısamasını tahkim eder. Keza, 2000'li yılların hemen başından itibaren, Avrupa-merkezci, ana-akım tarihyazımı, kapitalizmin merkez ülkelerinin dünya siyasetini bir dizi müdahaleyle dizaynını, "kurumsal süreklilik" ve "demokrasinin sürdürülebilirliği" çerçevesinde ele almış, bunu yaparken *kapitalizmde bütünleşmiş "küresel" dünyanın* çıpasını tarihsel olarak olabildiğince geriye atarak, onu *kendiliğinden bir sürekliliğin ya da evrimin bir veçhesi* olarak göstermeye soyunmuştur. 2008 Krizi, neo-liberalizmin ve "küreselleşme" süreçlerinin sorgulanır hale gelmesini hızlandırmış, hatta neo-liberal ekonomi-politiğin çözülmesine giden yolu açmıştır. Ne var ki, liberalizmin kendi geçmişini dünya tarihinin tayinine tahvil ederek inşa ettiği, kapitalizmle aynı anlama gelmek üzere "modernleşme" kavramıyla kurulan "üstün Batı" söylemi, aynı ölçüde gerilememiştir ve hatta bugün dahi kapitalizmi restore edebilecek en güçlü siyasal araçlardan biri olarak gözükmektedir. Bu, "*Batı-kapitalizm-küreselleşme*" a *priorisine* dair güncel bir karşı-tarihyazımını zorunlu kılmaktadır. Bu ilgiyle, heterodoks siyasal tarihçilik kapitalizmin ve küreselleşmenin dünya-tarihsel geçmişini bugün yeniden masaya yatırmakta, ve fakat mevcut yaklaşımlar, "Dünya-Sistemi Analizi" ve "Siyasal Marksizm", güncel ihtiyaçlara cevap verememektedir. Keza, "sorgulama yılları" olan 2010'lu yılların ortasında Kerem Nişancıoğlu'nun ve Alexander Anievas'ın başını çektikleri "*Jeopolitik Okul*" (JO), *eşitsiz ve bileşik gelişme* kavramını yeniden üretirken, kapitalizmi zaman-mekân eksenlerine oturtur ve bu üretim tarzını tüm dünya tarihinin *vektörel bir bileşkesi* olarak almayı teklif eder. Böylelikle JO, ortodoks ekollerce *üretilen tarihin* güncel olarak eleştirilmesine olanak tanırken, yeni bir kapitalizm eleştirisine kapı aralamaktadır. Bu bildiride, küreselleşme tartışmalarının arka planı bu bağlamda ele alınacak; feodalizmin krizi ve Erken Modern dönemde devletin dönüşümü, yeni sınıfsal kompozisyonların oluşumu ve yeni emek rejimlerinin ortaya çıkışı aşamaları ilişkisel olarak, JO bağlamında değerlendirilecek; ana-akımın dayanakları olarak pazar bütünleşmesi (*market unification*) ve fiyat yakınsaması (*price convergence*) hususları üzerinde durularak, küreselleşme sürecinin tarihsel zemini, ekonomi-politiği ve siyasi diskuru sorgulanacaktır.

Sermayenin Uluslararası Temsilcisi Olarak Avrupa Birliği ve Lobiler

Ekin Oyan Altuntaş

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Avrupa Birliği (AB) uzun yıllar boyunca uluslararası ilişkilerin çıkara dayalı modelinden ayrışan istisnai bir örnek olarak görölmüş ve “Barış ve Refah Coğrafyası,” “Demokrasi Kıtası,” “Halkların Avrupası” veya “Ekonomik Dev-Askeri Cüce” gibi yanılıcı tabirlerle tanımlanmıştır. AB’ye yönelik çalışma ve eleştirilerin içeriği de genel olarak, kimlik, temel haklar, demokrasi, hukuk ve göç-iklim-dış politika gibi konularda yoğunlaşmış ve sermaye sınıflarının AB içindeki karar alma, uygulama ve temsil mekanizmalarındaki hâkimiyetlerine ve AB kurumsallaşmasının bu çıkar önceliklerini yansıtacak şekilde yapılanmış olmasına yönelik eleştirel çalışmaların sayısı hayli düşük seyretmiştir. Oysa AB politikası veya hukukunda yer alan hiçbir konu, hazırlık evresinden nihai yasa aşamasına kadar AB kurumsal yapısı içinde sermaye sınıfının çıkarlarını örgütlü olarak temsil eden lobi kurumlarının doğrudan ve dolaylı düzenleme ve müdahale pratiğinden geçmeden ortaya çıkmamıştır. Bu bakımdan, AB için kullanılan tabirlerin yanılıcılığına düşmeden AB politikalarını açıklamak ve eleştirel analizini yapmak için örgütün karar alma mekanizmasını incelemek şarttır.

Günümüzde AB’nin uluslar-üstü, karmaşık, parçalı, dağınık ve çok katmanlı yapısının görünmezlik kalkanı ve kurumsal koruması altında faaliyet gösteren yüzlerce lobi grubu bulunmaktadır. Komisyon, Parlamento veya Konsey’de kurulmuş komite ve çalışma grupları içinde onlarca şirket, işveren birliği, hukuk bürosu, danışmanlık firması ve yüzlerce çalışanı ile AB içindeki tüm yasama, yürütme ve denetleme mekanizmalarına yayılmış olan lobi ağı, 2021 yılında zorunlu gelen kayıt yaptırma kuralı dışında hiçbir hukuki düzenleme, denetim veya yaptırıma maruz kalmadan AB yasama ve politika oluşturma sürecinde belirleyici rol oynamaktadır. AB hukuku ve politikasına dönüşen her karar, sadece AB ile sınırlı kalmamakta ve örgütün normatif gücü üzerinden uluslararası piyasalara kural ve standartlar olarak ihraç edilmektedir. AB’nin uluslararası ölçekte norm ve standartları belirleyebilme ve yayabilme gücü, lobiler ve dolayısıyla büyük sermaye tekelilerine uluslararası kapitalist sistemin bütününde kural koyma, düzenleme ve denetleme yapabilme olanağı vermektedir.

Tebliğ çalışmasında, AB’nin yasama ve kurumlar sistemine yayılmış olan lobi örgütlenmesinin nasıl faaliyet gösterdiği aktarılacak ve AB hukuk ve politikalarına dönüşen sermaye sınıfı çıkarlarının nasıl AB’nin temsilciliğinde uluslararası norm ve standartlara dönüştüğü tartışılacaktır.

37. OTURUM

MEDYADA TEMSİL

Yeni Kültürel Aracılar Müzik Endüstrisinde Platformlar ve Algoritmik Beğeni: Türkiye Müzik Endüstrisi, Que Vadis?

Mutlu Binark

Hacettepe Ü. İletişim Fakültesi Radyo, TV ve Sinema Bölümü Bilişim ve Enformasyon Teknolojileri Ana Bilim Dalı

Erman M. Demir

Başkent Üniversitesi, Yaratıcı Kültür Endüstrileri Araştırma ve Uygulama Merkezi

Serra Sezgin

Ankara Bilim Üniversitesi, Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi,

Gökçe Özsu

Hacettepe Ü. İletişim Bilimleri Bölümü

Bu bildiri de müzik endüstrisinde Bourdieu'nun tanımladığı şekliyle kültürel üretim ve tüketim pratikleri arasında eşik bekçiliği yapan, kendilerini kültür alanında otorite olarak konumlandırın, sahip oldukları sosyal, kültürel sermayelerine dayanarak o zamana dek geliştirdikleri beğenilerini halk kitlesine meşru beğeni ve yahut popüler beğeni olarak tanımlayan kültürel araçların (2021) platform kapitalizmi olgusuyla birlikte nasıl değiştiği, Türkiye'de müzik endüstrisinin farklı bileşenlerinin yeni kültürel araçlar olan küresel çevrimiçi akışım platformları ve algoritmik beğeni karşısındaki konumları ve endüstrinin kırılabilirliği tartışılacaktır. Araştırmanın saha çalışması Kasım 2021 ve Haziran 2022 tarihleri arasında gerçekleşmiş olup, 4 odak grup ve 60 derinlemesine görüşme müzik endüstrisinin farklı aktörleriyle yapılmıştır. Pierre Bourdieu'nun kültürel araçlar kavramı yaratıcı endüstri alanında influencerlardan, grafik tasarımcılara, müzik endüstrisinde menajerlere değin farklı üretim alanlarına uyarlanmıştır. Keith Negus'un çalışması müzik endüstrisinde menajerlerin kültürel aracı rolün altını çizer (2002). Endüstrideki bu araçlar yeni sanatçılardan ve yeni eserlerden meta değerinin nasıl elde edileceğine karar vermektedir. Kültürel araçların müzik endüstrisindeki rolünün kavranması önemlidir.

Çünkü, kültürel araçlar yalnızca maddi bir karar vermezler, şirketin katalogunun diğer bir deyişle repertuarının sembolik üretimine de etki ederler. Bu çalışmadaysa platformlaşma olgusuyla birlikte müzik endüstrisinde sanatçı ve dinleyici arasında kültürel aracı rolüne sahip plak şirketleri (yapımcı ve yayıncı), menajerler ve müzik meslek örgütlerinin ötesinde yeni bir kültürel aracının ortaya çıktığını vurguluyoruz. Günümüzde **yeni kültürel araçlar**, dijital uygulamalar ve insan olmayan-maddi aktörler (dijital kültürde algoritmalar) olarak ortaya çıkmaktadır. **Algoritmalar** bir kullanıcı ortamındaki kullanıcı verilerini analiz ederek, kullanıcı deneyimini kişiselleştiren, olası tahminler üreten ve karar verici matematik kodlardır (Striphas, 2015). Algoritmalar kültürel ürünler ve tüketiciler arasında araçlar (intermediaries) olarak işlerler ve popüler beğeniye verileştirme, verilerin yeniden işlenmesi, tüketicinin dinleme listelerine çağrılmasını inşa ederler (Morris, 2015; Striphas, 2015; Gaw, 2021). Türkiye’de müzik endüstrisinin bileşenleri yeni kültürel araçların müziğin üretim ve tüketimindeki rolünü nasıl kavramıştır, mevcut yapının çevrimiçi küresel akışım platformları karşısında konumu nedir, soruları saha çalışmasının bulgularından yararlanılarak bu bildiride ele alınacaktır. Küresel çevrimiçi akışım platformlarının müzik endüstrisinde üretim sürecine etkisi yerel bir bağlam üzerinden ele alınırken, Türkiye’de müzik türlerinin algoritmaların inşa ettiği **algoritmik beğeni** nedeniyle kırılğan durumu tartışmaya açılacaktır.

Gündelik Evin Estetiği: Elimizde Bir Adet Zevkle Döşenmiş Ev Mevcuttur!

İrem Elbir

Atılım Üniversitesi, Halkla İlişkiler ve Reklamcılık Bölümü

1980’lerden itibaren neoliberal politikaların etkisiyle değişen ekonomik, siyasal, sosyal ve kültürel koşulların bir sonucu olarak tüketim pratikleri de dönüşüme uğramıştır. Bu çalışmada, modern gündelik hayatta evin, tüketim pratikleriyle ilişkili olarak sınıfsal ayrımın belirginleştiği bir öge haline gelmesi tartışılacaktır. 1980’lerdeki politika değişikliği, Türkiye’nin toplumsal, siyasi ve kültürel koşullarını da yeni bir sürece sokmuştur. Kültürel, ekonomik, siyasi ve toplumsal dönüşüm kentlere de yansımıştır. Konut sektöründeki yükseliş, kentsel mekanların bir tüketim ögesi olarak pazarlanmasının önünü açmıştır. Bunun sonucu olarak, konutun temel ihtiyaçlardan barınmaya işaret etmenin ötesinde alınıp satılabilir bir mal olarak değerlendirilmesi, onu piyasada var olan bir ürün haline getirmiştir. Konutun iktisadi özelliklerinin kentleşmenin dönüşümüyle ön plana çıkması, başka

deyişle metalaşması, mekânsal ve sınıfsal farklılıkları daha sert bir şekilde belirginleştirip gün yüzüne çıkarmıştır.

Çalışmanın teorik çerçevesini Lefebvre'in *bürokratik yönlendirilmiş tüketim toplumu* kavramı ve Bourdieu'nun *ayırım* kavramı oluşturmaktadır. Bourdieu'ya göre mekanın toplumsal yeniden üretim için en etkili özelliği, ev içi mekanının bölünmesinden ziyade, incelikli malzemeler ve onların nasıl organize edildiğidir. Organize etmenin sınıfsal farklılaşması habitus ve ayırım özelinde önem kazanmaktadır. Dolayısıyla, ev satın almak sadece saf bir ekonomik bilinçle ilişkilendirilemez çünkü bu tercih arka planda bireysel ve kolektif bir geçmiş barındırır. Gündelik hayatın bir parçası olan konutun tüketimini ele aldığımızda Lefebvre'in "bürokratik yönlendirilmiş tüketim toplumu" kavramı öne çıkmaktadır. Lefebvre'in bu kavramla yapmak istediği, gündelik hayatın eleştirisidir; gündelik hayatın eleştirisi ise yabancılaşmayı –özellikle tüketimle ilişkili olarak yabancılaşmayı– eleştirmektir. Özellikle sembolik tüketimin bürokratik yönlendirilmesi, bürokratik tüketim toplumunun meşruiyetini yaşam tarzından, giyim kuşamdan ve "planlı bir eskime döngüsünden" alır. Tüketimin mantığı gereğince bu döngü, "ürünlerin çeşitlenmesi ve eskiyerek kullanımdan düşmesiyle" mümkün olabilir. Bu çalışmada, belli zevklere göre tüketmenin yaşam tarzlarını nasıl belirlediğine ve farklı yaşam tarzlarının sınıfları birbirinden ayırmasına odaklanılmaktadır.

Çalışmanın malzemesi ise Youtube'da ev dekorasyonuna dair videolar yayınlanan bir kanal olan Daire'dir. Bu kanalda, ev sahipleri evlerini mimari ve dekorasyon açısından Youtube izleyicilerine açmaktadır. Ev sahiplerinin hem kullandıkları eşyalardan hem bu eşyaların hatıralarından hem de evi dekore ederken hangi fikirlerle yola çıktıklarından kanalda bahsedilmektedir. Bu kanalda dikkat çekici noktalardan biri ise gösterilen evlerin büyük bir kısmının aynı özelliklere sahip olmasıdır; aşırı steril, minimalist, bohem, sade ve İskandinav tarzı olarak tanımlanabilir. Çalışmada Daire'nin hem tüketim kültürü pratiklerinin hem de sınıfsal ayırım tartışmalarının birleşebileceği bir alan sağladığı iddia edilmektedir.

Medyada Görünmeyen: Muhafazakar Kadının Medyada Temsili Üzerine Bir Araştırma

Hatice Daşdan

Trabzon Üniversitesi Halkla İlişkiler ve Reklamcılık Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi

Gülcan Şener

Trabzon Üniversitesi İletişim Fakültesi

Günümüz medyasında kadına tüketici ve tüketimde kullanılan bir nesne olarak sıklıkla yer verilmektedir. Medyada kadınların toplumsal, kültürel ve siyasal olarak konumlandırılmış biçiminin çeşitli televizyon programlarına, haber ve tartışma programlarına, reklamlara, dizilere, filmlere yansıdığı, bu temsillerin ise toplumsalı yansıtmaktan çok toplumda var olması isteneni yaratıcı/inşacı olduğu görülmektedir. Medyada gösterilen kadınlar arasında da temsiliyet açısından eşitsizlik söz konusudur, ancak gerçek hayatta medyadaki aksine, gösterildiği kadar çok 'idealize edilmiş' kadın mevcut değildir. Belli bir kesime medyada ya çok az yer veren ya da görmezden gelen bir eşitsizlik bulunmaktadır. "Türkiye'de medyada kadının temsiliyle ilişkili sorun, eşitlikçi bir temsil sorunu olmanın ötesine geçer; kadınların yaşam hakkını ve kadın cinselliğini yok sayan bir gelenek ve kültürün medyada nasıl yeniden üretildiği ya da pekiştirildiği sorununa dönüşür" (Çelenk, t.y.).

Çalışmanın amacı seçilen dizi ve programlar kapsamında medyada sıklıkla görünmeyen muhafazakar kadınların hangi roller üzerinden nasıl konumlandırıldığını ortaya koymaktır. Çalışma kapsamında amaçsal örnekleme yöntemiyle seçilen ve en fazla izlenen bir yerli televizyon dizisi (Gönül dağı), bir gündüz kuşağı programı (Müge Anlı ile Tatlı Sert) ve bir de dijital platformda yayınlanan yerli dizi (Bir Başkadır) yer verdikleri muhafazakar kadınlar nedeniyle analize dahil edilmiştir. Muhafazakar kadına yer veren bu programlarda kadının temsil ediliş biçimine betimsel analiz ve içerik analizi yöntemiyle bakılmıştır.

Yapılan bu çalışma sonucunda muhafazakar kadına medyada çok sık yer verilmediği, verildiği zamanlarda ise muhafazakar kadınların medyada gösterilen diğer kadın temsillerine benzer şekilde söz ya da fikir sahibi olmayan, toplumun alt statüsünden, düşük gelir seviyesinde, ekonomik özgürlükleri olmayan, eğitimsiz veyahut ilk-orta derece eğitim alabilmiş, iyi niyetli ama cahil, kıvrak zekaya sahip olmayan, özerk ya da kamusal bir kimlik gerçekleştirememiş, ev içerisinde gündelikçilik gibi meslekleri olan veya ev hanımı olarak varlığını sürdüren kadınlar olarak konumlandırıldıkları ve hep aynı tipten rollerle medyada yer aldıkları tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Muhafazakarlık, Kadın, Medyada Kadın Temsilleri, Muhafazakâr Kadın

Yeni Medya Araçları ve Yeni Görme Biçimleri: Dijital Kültürde John Berger'i Yeniden Okumak

Serpil Karaaslan

İnternetin insan yaşamına dâhil olma hikâyesi çok daha eskiye uzansa da gündelik yaşamda kazandığı yaygınlık ve etkinin tarihi oldukça yenidir. Son 10-15 yılda internet giderek yaygınlaşan mobil cihazlar ve bunların kullanıcı dostu nitelikleri ve elbette paylaşmanın, etkileşime girmenin temel nitelikler olduğu sosyal medya mecralarının ortaya çıkışıyla dünya çapında yayılmaya başlamıştır. Dijital kültürde yeni medya araçları, gündelik yaşamda bir şekilde temas etmediği çok az alan veya pratik bırakmıştır. Çevrimiçi-çevrimdışı arasında net sınırlar çizmek, dijital medyanın bir şekilde varlığından etkilenmeyen bir dışarı hayal etmek neredeyse imkânsızdır. İnsanların okuyucu-yazar olarak maruz kaldığı imge ve metinleri sürekli okuduğu, yorumladığı, kendisinin de içerikler üretip paylaştığı, kültürel sınırların aşıldığı dijital mecralarda, birey sembol ve bilgi yığınları ile etkileşime girerek, bunları işleyerek özneliğini ortaya koymaktadır. Yeni medyayı, enformasyonun küresel düzeyde yayılımını çoğaltan ve döngüsünü hızlandıran teknolojik araçlar olarak tanımlamak sınırlı görünür. İnsanların dünyayı algılama biçimlerinin bir yönüyle tarihsel olduğu varsayımından hareket edersek, dijital medya araçları insanların çevresini algılama ve anlamlandırma biçimlerindeki dönüşümü de beraberinde getirir. İçinde yaşadığımız dijital kültür, dijital ağlara özgü yeni kültürel düşünce ve uygulama türleri yaratabilmekte; etrafımızdaki sonsuz ikna edici teknolojinin ve yıkıcı teknolojik yeniliklerle toplum içinde davranma, düşünme ve iletişim kurma şeklimizi etkilemektedir. Bununla birlikte, dijital medyayı insan deneyiminin şekillendirilmesinde temel belirleyici olarak görmek yerine içinde bulunduğumuz sosyo-kültürel modellere adapte olmuş bir medya olarak görmek gerekir. Aslında geç kapitalizm ve dijital kültür tamamen iç içedir ve küresel kapitalizmden bağımsız tartışılmaz. Dijital araçların görünmezlik derecesinde yaygın olduğu günümüz dünyasını anlamlandırma konusunda ise sanattan yola çıkabilir. Bu konuda en önemli eserlerden biri ise, John Berger'in *Görme Biçimleri* eseridir. 1970'li yıllarda yayımlanmış, aynı adı taşıyan bir BBC serisine dayanan eser keskin bir Marksist-feminist sanat eleştirisi eseridir. Eser, Avrupa yağlı boya resminin başyapıtlarına belli bir zamanın ve yerin bir kaydı ve sanatçının doğuştan gelen

yeteneği ve ilhamıyla ortaya çıkmış yüksek bir gerçeğin bir uzantısı olarak gören geleneksel bir perspektiften ziyade, siyasi ideolojiyi araştırmanın bir yolu olarak ele alır. Sanatın içinde üretildiği sosyal ve politik sistemleri nasıl ortaya çıkardığını gösteren Berger, Batıda görüşlerimizi şekillendiren kültürel miraslardan yol çıkararak geçmişten günümüze, görme biçimimizde nelerin değiştiğini de incelemektedir. Berger'e göre, imgeler ve onları görmek, insan deneyiminin temel bir parçasıdır ve çoğu zaman sözcüklerden önce gelir. Bu yönüyle günümüzden 50 yıl öncesinde ortaya çıkan eser, bir imge bombardımanı altında yaşadığımız günümüz dijital grsel kültürün doğasını anlamlandırmamıza da rehberlik etmektedir. Çalışma kısaca, Berger'in eserinden yola çıkararak, dijital kültürde kullandıkları araçlar, benimsedikleri temalar açısından ağdaş sanata ve yaratıcılığı demokratikleştiren Instagram gibi dijital mecraların ve iPhone gibi araçların yaratıcı üretime getirdiği yeni anlam ve yöntemlere odaklanarak eleştirel teorik bir tartışma yürütmeyi amaçlamaktadır.

38. OTURUM

AKP DÖNEMİNDE ORDU

Türkiye’de Savaş Sanayiinin Ekonomi Politik Analizi

İsmet Akça

Londra Üniversitesi SOAS

Barış Alp Özden

Duisburg Essen Üniversitesi

Türkiye’de savaş sanayinin gelişimine yönelik hamleler 1980’lerin ortalarında başlasa da son yirmi yıl içerisinde daha belirgin hale geldi. TSK’nın ihtiyaçlarının yurtiçinden karşılanma oranı 2002’de % 25 iken, bu oran 2018 yılında % 65’e yükseldi. Savunma Sanayii Başkanlığı 2023 yılı için yerlilik oranı hedefini de %75 olarak belirlemiş durumda. Silah, araç-gereç ve mühimmat alımlarında yerli üretime öncelik verilmesi politikası sonucunda savaş sanayii sektörü, 2000’li yıllarda hızlı bir gelişme kaydetti. 2004’te 1,3 milyar dolar olan sektörün cirosu 2010’da 3,7 milyar dolara, 2019’da ise yaklaşık 10,1 milyar dolara ulaştı. 2006 yılından itibaren Türkiye’nin askeri harcamalarında görülen belirgin yeniden yükseliş de savaş sanayiinde yerleşmeye ve sektörün yürüttüğü proje sayısındaki artışa eşlik etti.

2013 sonrası derinleşen sermaye birikim ve hegemonya krizleri bağlamında AKP iktidarı, savaş sanayiini hem bir ekonomik kalkınma mucizesinin hem de büyük bölgesel ve küresel güç anlatisının merkezine yerleştirmekte.

Bu çalışma Türkiye’de savaş sanayiinin ekonomi-politik bir haritasını sunmakta. Bu perspektifle savaş sanayiinin cirosu, proje sayıları ve toplam bedelleri, ihracat ve ithalat verileri gibi makro-ekonomik verilerin yanı sıra sektör içindeki sermaye grupları yapılanması sunulacak. Nihai olarak da Türkiye kapitalizmi açısından savaş sanayiinin hem genel sermaye birikim rejimi hem de farklı sınıf kesimlerinin sermaye birikim stratejileri açısından nasıl bir rol oynadığı, nasıl değerlendirilmesi gerektiği üzerine bir analiz yapılacaktır.

Didaktik bir Yargılama Olarak Darbe Girişimi Davaları: Ordu, Millet, Demokrasi

Ayşegül Kars Kaynar

Humboldt Universitat zu Berlin SBE, Siyaset Kuramı Bölümü

Yargılama eylemi ve bu eylemin meydana geldiği mahkemelerde, anayasal devletin bir egemenlik erki kullanıldığı ve halk adına karar verdiği için egemen halk ve yargı arasında doğrudan güçlü bir bağ vardır. Dahası didaktik bir özelliğe sahip olan yargılama eylemi, sadece mahkeme salonu içindeki aktörlere hitap etmez; salonunun dışında bulunan seyirciye, kamuoyuna, egemene de seslenir ve onu eğitmeye çalışır. Kimi vakalarda ise didaktik özellik, bir yargılamanın gerçeği ortaya çıkarma, adaleti sağlama yahut cezalandırma gibi amaçlarını gölgede bırakarak onun varlık sebebi olur. Bu davaların baskın motivasyonu belli bir siyasi mesaj vermektir. Yargılama, siyasal iletişimin ve kamuoyunu ikna etme çabasının bir aracıdır. Zaman zaman bu didaktik ögenin kapsamında yaygın kabul gören tarih anlatısının modifiye edildiğine ya da kapsamlıca değiştirildiğine de şahit olunur. Böylesi örneklerde yargılama esnasında mahkeme salonunda yeni bir tarih anlatısının inşa edildiğini söylemek yanlış olmaz.

Bu çerçevede tebliğ, 15 Temmuz 2016 tarihinde Türkiye’de gerçekleşen darbe girişimi akabinde açılan Darbe Girişimi Davaları’nı ele alacaktır. Bu davaların didaktik unsurları, egemen halk ile kurduğu ilişki ve bu davalarda ortaya çıkan tarih anlatısı silahlı kuvvetler, millet ve demokrasi arasındaki bağın yeniden çizilmesi merkezinde incelenecektir. Davaları incelerken kullanılacak yöntemsel yaklaşım Jens Meierhenrich ve Devin O. Pendas’a aittir. Kısaca belirtmek gerekirse Meierhenrich ve Pendas siyasi davaları analiz ederken “uygulamalar” ve “amaçlar” olarak iki basamaklı bir yaklaşım benimserler. Buna göre bir siyasi yargılama “belirleyici dava” özelliği gösterebilir ve siyasi öneme sahip tartışmalı hukuki bir meseleye nihai çözüm getirmeyi amaçlar. Öte yandan, sanığın düşman olarak görüldüğü ve düşmanı tamamen ortadan kaldırmanın hedeflendiği “yıkıcı davalar” da vardır. “Didaktik davalar” ise üçüncü dava türü olarak ele alınır. Davanın ortaya çıkmasındaki farklı motivasyonlara eğilen bu üçlü ayırmada belirleyici, yıkıcı ve didaktik öğeler birbirlerini dışlamamasına ve çoğu zaman bir arada bulunmasına karşın, yine de biri diğerine ağır basar.

15 Temmuz Darbe Girişimi’nin hemen ardından 100.000’in üzerinde soruşturma yürütülmüş, sivillerin yanı sıra 4594 askeri personel tutuklanmış ve 56 ilde toplam 289 dava açılmıştır. Bu davalar içinden, her ikisi de Ankara’da görülen Genelkurmay Çatı Davası ve Akıncı Üssü Davası ana davlardır. Tebliğ ana davaları analiz ederken ikinci el kaynaklar yanında

dava iddianamelerinden, gerekçeli kararlardan, komisyon raporlarından ve medya kaynaklarından faydalanacaktır.

Demokratikleşemeyen Sivil Kontrol: AKP Döneminde Sivil-Asker İlişkilerinin Dönüşümü

Hakan ŞAHİN

Bağımsız Araştırmacı

1913'te Almanya'nın İstanbul büyükelçisi olan Baron von Wangenheim "Türkiye'de ordu her zaman en güçlü iktidar kaynağı olacaktır" şeklindeki gözlemini ülkesine resmî rapor olarak geçtiğinde bu gözleminin gelecek yüz yıl için hakikati ne denli kavrayacağını muhtemelen hayal bile edemezdi. Gerçekten de öyle oldu; ordu Cumhuriyet dönemi boyunca siyasi alana ya askerî darbelerle doğrudan doğruya müdahale ederek ya da müdahale etme tehdidini çeşitli biçimlerde sürdürerek siyasal ve toplumsal yaşamda her zaman önemli ve merkezî bir rol oynayageldi.

AKP'nin ilk dönem iktidarından itibaren ise Türkiye'deki sivil-asker ilişkileri literatüründe fazlasıyla iyimser bir dalgaya tanık olundu; özellikle AB uyum yasaları öncülüğünde ordunun ayrıcalıklarını ve siyasi alandaki etkinliklerini kısıtlayan düzenlemeleri hesaba katanların çoğu, asker üzerinde demokratik sivil kontrolün artık tesis edilmekte ve sivil-asker ilişkilerinin "liberal-demokratik modele" doğru evrilmekte olduğunu öne sürdüler. Bu iyimserlik içinde, esasında bu sürecin kalıcı mı yoksa tersine çevrilebilir mi olduğunun belirleyicilerinden biri olan askerlerin politikaya ilişkin öznel düşünceleri ve *Weltanschauung*'ları gözden kaçırıldı. Bunları sahici bir dönüşüme uğratmadan yapılacak yasal ve yapısal düzenlemelerin ancak kozmetik olabileceğini kanıtlayan, 15 Temmuz Olayı oldu. Ardından ise bu olay, siyasi iktidar tarafından başka türde kapsamlı bir dönüşüm süreci için bir zemin ve başlangıç noktası haline getirildi. Bu çalışmada, söz konusu tarihsel arkaplanla birlikte, 15 Temmuz sonrası Olağanüstü Hal (OHAL) dönemi Kanun Hükmünde Kararnameleri (KHK) ve Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri (CBK) yoluyla TSK'ye ilişkin olarak gerçekleştirilen yasal ve yapısal reformlar incelenecektir.

Bu kapsamda, yaşama geçirilen ve siyasi iktidar tarafından demokratik sivil kontrolün egemen kılınması olarak sunulan söz konusu düzenlemelerin siyasi ve toplumsal imaları tartışılacaktır. Bu çerçevede, Kuvvet Komutanlıklarının Milli Savunma Bakanlığına bağlanması, Genelkurmay Başkanlığının rolünün azaltılarak adeta sembolik bir makama dönüştürülmesi, subay ve astsubay eğitiminde askerlerin neredeyse tümüyle devreden çıkartılarak başında sivil bir rektörün bulunduğu Milli Savunma Üniversitesine

bağlanması, terfi ve atama işlemlerinde Milli Savunma Bakanlığına ve Cumhurbaşkanına verilmesi, Yüksek Askerî Şura'nın asker üye sayısının azaltılarak sivil üye oranının artırılması, Jandarma Genel Komutanlığı ile Sahil Güvenlik Komutanlığının Milli Savunma Bakanlığından alınarak İçişleri Bakanlığına bağlanması, askerî liselerin ve askerî hastanelerin kapatılması, genelkurmay başkanı emeklilik yaş haddinin uzatılması gibi uygulamalar, silahlı kuvvetlerin demokratik kontrolü (DCAF, *democratic control of armed forces*) ilkesi açısından ele alınacak ve Türkiye siyasal yaşamı bakımından kısa ve orta vadede olası etkileri ve sonuçları tartışılacaktır.

39. OTURUM

GÜVENCESİZLİK TARTIŞMALARI

Güvencesizliği İçselleştirmek: Göçmen Kimliği, Enformel İlişkiler ve Prekarizasyon

Ahmet Ertan Çölgeçen

Hacettepe Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü

İstanbul'un İcmeler, Küçüksu, Çağlayan ve Bağcılar amele pazarlarında yapılan saha araştırmasının bulgularına dayanan bu çalışmada istihdam piyasasında gündelik iş bulabilmek için amele pazarlarında iş bekleyen yerli ve göçmen işçilerin, deneyimlediği enformelleşme ve prekarizasyon süreçlerinin ortaya çıkardığı toplumsallaşma formları üzerinde durulmuştur. Pazarda Türkmenistan, Afganistan, Azerbaycan ve Türkiye uyruğuna sahip 23 kişiyle nitel görüşme yapılmış ve gözlem notları alınmıştır. Katılımcıların amele pazarlarında gündelik iş bulma süreçleri ve emeğin istihdam koşullarında işgücü piyasasını nasıl algıladıkları aktarılarak sermaye birikiminin emek gücü üzerinde oluşturduğu prekarizasyon ve enformelleşmenin göçmen kimliği ve yerlilik üzerindeki etkileri tartışılmıştır.

Çalışmada aktarılacağı üzere üretim ilişkilerinin egemen biçimi haline dönüşen enformelleşme piyasadaki sürekliliğin bir parçası olarak sadece belirli kimlikler ve belirli sınıfsal katmanlar üzerinde değil emek gücünü bir bütün halinde tahakkümü altına almaktadır. Bu süreçte güvencesizlik ve istikrarsızlık prekarizasyon süreçleriyle içselleştirilir, sınıfsal mensubiyet aşılır. Sosyal tahakküm ilişkilerinin üretilmesinde ortaya çıkan tayin edici eşitsizlikler, emek gücünün tüm katmanlarını sermayenin hegemonik taşıyıcısı haline dönüştürür. Bu içselleştirme ve olağanlaştırma hali yeni bir tür öznellik ve öz-biçimlendirme süreciyle emek gücünün üretken ilişkilerini hedef alarak yaşamın tüm alanlarını yeniden organize etmeyi hedeflemektedir. Bu yapısal işleyişte amele pazarı emekçilerinin deneyimleri göçmenlik ve yerlilik ekseninde yeniden üretilmektedir.

Taşeron İşçiden Toplum Yararına Program Katılımcısına: Kamuda Güvencesizliğin Dönüşümü

Cüneyt EREN

Mersin Ü. İİBF, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü

Kapitalist sermaye birikiminin varlık koşulu ve kaldıracı olan işsizlik, kapitalizmin tarihsel gelişim süreci içinde sınırlı bir dönem –II. Dünya Savaşı sonrasında 1970’li yılların ortalarına kadar– ve sınırlı bir coğrafya dışında bütün ülkelerde neredeyse kesintisiz biçimde çalışma hayatının en temel sorunları arasında varlığını korumuştur. Keynesyen ekonomi politikalarının yaygın bir şekilde uygulandığı dönemde işsizliğin kapitalizme özgü yapısal bir sorun olduğu kabul görürken; özellikle erken kapitalistleşen ülkelerde işsizliğe karşı kapsamlı politikalar uygulanmıştır. Sınırlı bir coğrafya için geçerli olan ara dönemin 1970’li yıllarda yaşanan ekonomik krizlerle sonlanmasıyla işsizlik oranları yükselmeye başlamış; böylece kapitalizmle işsizlik ve yoksulluk arasındaki tarihsel bağ tekrar kurulmuştur. Refah devletinin neoliberal ekonomi politikaları doğrultusunda yeniden yapılandırıldığı bu dönemde, işsizlik de yeniden tariflenerek büyük ölçüde bireysel bir soruna indirgenmiştir. Bağlantılı biçimde “refah devleti” yerine “rekabetçi devlet”, “düzenleyici devlet” kavramları ön plana çıkarılarak neoliberal hegemonya pekiştirilirken; “aktif vatandaşlık/aktif toplum gibi kavramlar öne sürülmüştür. Paralel biçimde, işsizliği işsizlerin sorumluluğuna yükleyen aktif politikalar IMF ve Dünya Bankası gibi uluslararası kuruluşlar tarafından özellikle geç kapitalistleşen ülkelerde 1990’lı yıllardan itibaren işsizlikle mücadelede pasif istihdam politikalarına göre daha etkili oldukları iddiasıyla yaygın biçimde uygulanmıştır. Türkiye’de de 1990’lı yıllarda Dünya Bankası’nın desteğiyle yürütülen projeler kapsamında sınırlı bir uygulama alanı bulan aktif istihdam politikaları 2000’li yıllarda işsizlikle mücadelede adeta “tek çare” olarak sunulmuştur. Uygulamaya konulan aktif istihdam programlarının başında toplum yararına programlar (TYP) gelmektedir.

Çalışmanın temel amacı, uygulama alanı genişleyen TYP’nin güvencesiz emek rejimi inşasındaki işlevini göstermektir. Belirtilen amaç doğrultusunda ilk olarak TYP’nin yaygınlaşma süreci incelendikten sonra programın niteliği, ilgili mevzuattan ve uygulamadan kaynaklanan sorunlar, TYP’lilerin çalışma koşulları ve programın kalıcı istihdama olası etkileri analiz edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre, TYP kapsamında çalışan kişi sayısı mevzuatta yapılan değişikliklerin etkisiyle 2008 yılı sonrasında hızla artmış; TYP işsizlikle mücadelede istisnai bir uygulama olmaktan çıkarak kamuya “masrafsız” işçi temininde kullanışlı bir araç halini almıştır. Öyleki, 1994–2008 yıllarında program kapsamında 7.265 kişi çalışırken, bu rakam maliyetlerin

İşsizlik Sigortası Fonu'na yüklenmesinin de etkisiyle 2008-2021 yılları arasında 2 milyonu aşmıştır. İŞKUR raporlarında “kursiyer” veya “katılımcı” çalıştıkları kurumlarda çoğunlukla “İŞKUR işçisi” olarak adlandırılan TYP'liler, genellikle yakın zamana kadar kadrolu veya taşeron işçiler tarafından yerine getirilen işlerde çalışmakta; görev tanımlarında olmayan işleri yapmak zorunda kalabilmekte; kendileri ile aynı işi yapan işçilerden daha düşük ücretler karşılığında –en fazla asgari ücret– en temel haklarından yoksun biçimde çalışmaktadırlar. Program kapsamında açılacak “kurs” ve “katılımcı” sayılarının belirlenmesinde hiçbir kuralın olmaması ve sayıların özellikle seçim dönemlerinde büyük dalgalanmalar göstermesi TYP'lilerin güvencesizliğini arttırdığı gibi klientalist ilişkilerin kurulduğu şüphesini doğurmaktadır. TYP kapsamında açılan işler genellikle işsizlerin kalıcı bir iş bulmalarına herhangi bir olumlu etkisi olmayacak geçici nitelikteki vasıf gerektirmeyen işlerdir. Programın çok yönlü denetim ve güvencesizlik içeren yapısı ise TYP kapsamında çalışanların sendikalaşarak haklarını korumak ve geliştirmek için mücadele etmesinin koşullarını ortadan kaldırmaktadır. Sonuç olarak, dönemin en güvencesiz işçi katmanlarından birisi “piyasa marifetiyle” değil kamu eliyle ve İŞKUR aracılığıyla yaratılmıştır.

Türkiye’de Algılanan Mobilite ve Gelir Eşitsizliğinin Mutlulukla İlişkisi Üzerine Bir İnceleme

Hilal Arslan

Hacettepe Ün., Nüfus Etütleri Enstitüsü, Sosyal Araştırma Yöntemleri Anabilim Dalı

Mutluluk araştırmaları gelir eşitsizliğinin insanların öznel refahları üzerindeki etkisini de incelemektedir. Ulusal ve uluslararası karşılaştırmalı yapılan çalışmaların bulgularına bakıldığında gelir eşitsizliği ve mutluluk arasında beklenenin aksine sonuçlar gözlemlenmektedir. Genel varsayım; insanların eşitsizlikten hoşlanmadığı, dolayısıyla bireyler arasında derin uçurumlar yaratan eşitsizliklerin olduğu toplumlarda yaşayan bireylerin daha az mutlu oldukları yönündedir. Bireyler toplumsal koşullara bağlı olarak eşitsizliği; ya gelir merdiveninde yukarı doğru hareket etme fırsatı ya da mevcut yaşam standartlarını korumanın önünde bir engel olarak algılayabilirler. Bu kapsamda çalışmanın amacı; Türkiye’de algılanan mobilite, gelir eşitsizliği ve öznel refah arasındaki ilişkiyi; bireysel kaynaklar açısından zengin ve bireysel kaynaklar açısından yoksul farklı sosyo-demografik gruplar arasında incelemektir. Araştırma kapsamında nicel araştırma yöntemleri temel alınarak, Dünya Değerler Araştırması’nın 2018 yılı mikroverileri ile ikincil veri analizi yapılmıştır. Uygulanan karşılaştırmalı betimleyici analizler ve çok değişkenli istatistiksel modeller; yüksek eğitim düzeyi, öznel üst

ve üst-orta sınıf pozisyonu, sosyal güvenceli ve düzenli bir işte çalışma, hanenin finansal durumundan yüksek düzeyde memnuniyet gibi özellikleri ile kaynaklar açısından zengin sosyo-demografik gruplarda algılanan mobilitenin ortalama mutluluk düzeyleri üzerinde olumlu etkisini gösterirken; bu etkinin gelir eşitsizliğinin aracı rolü nedeni ile farklılaştığını göstermektedir.

50. Yılında “Post-Endüstriyel Toplum’un Gelişi”: Daniel Bell’i Güvencesizleşme Rejiminde Yeniden Okumak

Semih Bilgin

Anadolu Üniversitesi Sosyoloji Bölümü

Daniel Bell’in “Post-Endüstriyel Toplumun Gelişi” (1973) adlı kitabının yayımlanışından bu yana geçen elli yıllık süreçte gelişen ekonomik, siyasal ve toplumsal etkiler, sosyal bilimler alanında geniş bir literatürün oluşmasını sağlamıştır. Bell’in endüstri toplumunun sonunu ilan eden çalışması post-endüstriyel toplumu, öncelikli olarak imalat üretimi yerine hizmet sektörünün merkeze oturduğu, teorik bilginin önem kazandığı, enformasyon teknolojilerinin gelişerek küresel çapta yaygınlaştığı bir toplum ekseninde çerçevelemektedir.

Bell’e göre, post-endüstriyel toplumun nitelikleri, teknolojik değişimlerle bağlantılı olarak ekonomide ve bilhassa toplumsal yapıda belirginleşir. Ekonomik açıdan bilim ve teknolojiye dayalı yeni endüstriler merkezleşirken, bu yeni toplum tipinde, “teorik bilgi” inovasyona dayalı bir üretim politikası oluşturmanın merkezi ögesi haline gelmektedir. Buna göre post-endüstriyel toplumun ana karakterini “bilgi toplumu” oluşturmaktadır. Bu yeni ekonomi, kol emeğiyle çalışan mavi yakalı işçi sınıfını ikincil bir role sokarken, endüstri sonrası toplumun mantığını, toplumsal yapıdaki yeni rasyonalizasyon süreçlerinin bir sonucu olarak endüstri sonrası toplumda yetenekli olanların istihdam konusu edildiği, liyakat temelinde bir mesleki yapı ve uzmanlık biçimi eşlik eder.

Ancak Bell “Post-endüstriyel toplum” çalışmasında dönüşmekte olan toplumun yeni niteliklerini irdelerken teknolojik açıdan evrimci bir yaklaşımı izleyerek bu yönlü toplumsal değişimleri teknolojik değişim anlatısını kronolojikleştirerek oluşturur. Bunun doğurabileceği yeni toplumsal eşitsizlik biçimlerini, esnek çalışma organizasyonlarını ve güvencesizleşme biçimlerini ele almaz. Çalışmasının kilit temasında, teknik uzmanlığın yükselişi, hizmet sektörünün merkezi bir hale gelmesi, meta üretiminin

iletişim, imaj ve bilgi alışverişine tahvil edildiği ve bu yönde fikri mülkiyetin önemi ve beyaz yakalı çalışan sınıfın artan orandaki niceliği gibi konular, kendini doğrulamış görünse de, bu yönlü bir endüstri sonrası toplum görüşü, epistemolojik ve metodolojik açıdan olduğu kadar ampirik olarak güçlendirilmiş bir araştırma programına bağlı olarak değil, en temelde, kapitalist sanayiciliğinin gelişme ve kalkınma programlarına bağlı ideolojik kanaatler silsilesine dayalı olarak işler.

Gelişen süreçte emeğin güvencesizleştirilmesi üzerinde yoğunlaşan Guy Standing ise endüstri kapitalizminden endüstri sonrası kapitalizme geçişle birlikte enformatiğin üretim sürecinin yapısında yol açtığı değişimin ve küreselleşme ile uygulanan neoliberal politikaların emeğin bütün türleri üzerinde aşındırıcı etkiye sahip olduğunu ileri sürmektedir. Standing, emek piyasalarının esnekleşmesi ile iş güvencesinden yoksunlaşan ve dolayısıyla iş istikrarı ile tanımlanamayan yeni bir sınıfın, emek piyasa güvenliği, istihdam güvenliği, iş güvenliği, çalışma güvenliği, vasıfların yeniden üretim güvenliği, gelir güvenliği ve temsil güvenliği gibi güvenlik türlerinden uzaklaştığı yargısına varır. Standing bu durumun sadece asgari güvenlik hissinden uzak olmaktan öte küresel iş gücü için giderek ana akım karaktere dönüştüğüne işaret etmektedir.

Bu çalışmada, Daniel Bell'in "Post Endüstriyel Toplumun Gelişi" kitabının yayımlanmasından elli yıl sonra, teknolojik evrimciliği merkez alan toplumsal dönüşüm tezlerini, post-fordist kapitalizmde neoliberal ekonomik örgütlenme biçimlerinin yarattığı güvencesiz toplumsal çalışma ilişkilerini temel alarak, Guy Standing'in Prekarya tanımlaması ışığında yeniden bir okuması temel alınacaktır.

ÖDEMELER DENGESİ ÜZERİNE – I

“Türkiye modeli”: Niyet neydi, akıbet ne olacak?

Özgür Orhangazi, A Erinç Yeldan

Kadir Has Üniversitesi, Ekonomi Bölümü

2001 krizi sonrası uygulanan politikalar sonucunda Türkiye ekonomisine 2000’li ve 2010’lu yıllarda dış sermaye girişlerine bağımlı, borç artışına dayanan, inşaat odaklı bir büyüme modeli hâkim olmuştur. Küresel şartların uygunluğu bu modelin yüksek büyüme, düşük enflasyon ve düşük kurlarla sürdürülebilmesine imkân tanımıştır. Ancak aynı dönem, dış borç oranlarının arttığı, ithalat bağımlılığının yükseldiği, cari açığın genişlediği ve dolayısıyla bir dizi kırılganlığın biriktiği bir dönem olmuştur. 2018 kur krizinden itibaren de bu büyüme modeli artık sürdürülemez hale geldiyse de yeni bir büyüme modeli de oluşturulamamıştır. Son dönemde ise “Türkiye modeli” adı altında uygulanan politikalar büyüme sağlasa da bir yandan ekonomideki kırılganlıkları daha da artırmış bir yandan da oldukça sert bir bölüşüm şokuna yol açmıştır. Bu tebliğde son dönemde izlenen politikalar Türkiye’nin dünya ekonomisindeki konumu bağlamında incelenecek ve önümüzdeki döneme dair bazı öngörülerde bulunulmaya çalışılacaktır.

Türkiye Ekonomisinde Cari Denge, Dış Ticaret ve Yapısal Dönüşüm

Erol Taymaz, Ebru Voyvoda

ODTÜ Ekonomi Bölümü

Türkiye ekonomisi için cari işlemler açığı sorunu uzun dönemde en önemli kırılganlık göstergelerinden biri haline gelmiştir. Özellikle son dönemde ekonominin büyüme/enerji talebi artışına bağlı olarak enerji ithalatı ve enerji fiyatlarındaki artış ile ilişkilendirilse de, Türkiye’de cari açık yapısal

bir nitelik almıştır. Bu çalışma, Türkiye ekonomisi için uzun dönemli cari açık sorununun yapısal nedenlerini tartışmak amacındadır. Bu doğrultuda, öncelikle Türkiye ekonomisinde büyüme dinamikleri, büyümenin kaynakları ve yapısal dönüşümün niteliği ele alınmaktadır. Ardından büyüme-cari açık ilişkisi ve bu ilişkinin yapısal nedenleri detaylı dış ticaret desenleri ile birlikte değerlendirilmektedir.

Türkiye’deki 2021 Sonrasındaki Para Politikası Deneyinin Ekonomi Politikası

Ümit Akçay

Berlin School of Economics and Law

2021 yılı Eylül ayı itibarıyla Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) tarafından yapılan faiz indirimleriyle Türkiye ekonomisi yeni bir kulvara girmiştir. Bu yeni kulvar, ekonomi yönetimi tarafından açıklanan Türkiye Ekonomi Modeli’nde belirtildiği üzere ihracat, üretim ve istihdam artışına dayanan ve cari fazla vermeyi hedefleyen bir politika çerçevesine dayanmaktadır. Yüksek negatif reel faiz politikası ise bu modelin en önemli bileşeni olarak öne çıkmaktadır.

Ekonomi yönetiminin bu tercihinin nasıl anlamlandırılacağı sorunsalı sosyal bilimler alanında halen üzerinde uzlaşamayan önemli bir tartışma konusu olarak varlığını sürdürmektedir. Bu konudaki yaygın görüş yüksek negatif reel faiz politikasının TCMB’nin bağımsızlığının ortadan kalkmasının bir sonucu olarak görülebileceğini ileri sürmektedir. Buna göre bağımsızlığı ortadan kalkmış bir merkez bankasının siyasi iktidarın temsilcilerinin tercihlerine göre para politikası uygulaması, 2021 sonrasındaki kulvar değişikliğinin esas nedenidir. İkinci yaygın görüş, ekonomi yönetimindeki liyakatli kadro eksikliğinin, ekonomi politikasındaki değişimin temel nedeni olduğunu ileri sürmektedir. Sonuncusu ise, özellikle Cumhurbaşkanının dini hassasiyetleri nedeniyle oluşan faiz karşıtı tutumunun bu politika değişikliğinin temel nedeni olduğunu ileri sürmektedir. Oysa bu yaklaşımlar ne oldu da 2021’de bu tip bir değişikliğe gidildi sorusuna yanıt verememektedir.

Bu çalışmada, karşılaştırmalı eleştirel siyasal iktisat yaklaşımından hareketle, ekonomi yönetiminin 2021’de saptığı yeni kulvarın, sermaye akımlarının azaldığı 2013’ten itibaren Türkiye ekonomisinde yaşanan büyüme modeli krizi bağlamında değerlendirilmesi gerektiği argümanı savunulacaktır. Bu bağlamda, ekonomi yönetiminin para politikası tercihlerinin büyüme stratejisi tercihlerinden bağımsız ele alınamayacağından hareketle, ekonomi politikası değişimlerinin 2013 sonrasında Türkiye

kapitalizminin yapısal krizine karşı farklı sermaye fraksiyonlarının geliştirdiği farklı büyüme stratejileri bağlamında analiz edilmesi gerektiği ileri sürülecektir. Bu çerçeveden hareketle para politikasındaki değişimin hakim sosyal blok (dominant social bloc) içi güç dengelerinin değişiminin bir sonucu olduğu görüşü tartışmaya açılacaktır.

Nazif Ekzen Anısına

ÖDEMELER DENGESİ ÜZERİNE-II

İkili Açmaz`ın Türkiye`de İşleyişi

Hasan Cömert

Trinity College, Hartford PERI

T. Sabri Öncü

Bağımsız Araştırmacı

Özellikle yoğun finansal akışlar sayesinde, birçok gelişmekte olan ülke 2002-2007 yılları arasında görelî istikrar ve yüksek büyüme yaşadı. 2008-09 küresel finansal krizinden sonra ise, Türkiye dâhil olmak üzere bu ülkelerin çoğu, yerel para birimlerinin istikrar (ya da değer) kazanmasına yardımcı olan ve kredi genişlemesiyle birlikte bir başka yüksek büyüme döngüsüne yol açan ikinci finansal akış dalgasına maruz kaldı. Bununla birlikte, 2014'ten sonra, birçok gelişmekte olan ülke için durum, finansal akışlardaki tersine dönüşler veya yavaşlamaya paralel olarak önemli ölçüde değişti. Türkiye ekonomisinde bir önceki dönemde biriken kırılğanlıklar, 2014 yılından sonra giderek daha belirgin hale geldi; ekonomik büyüme önemli ölçüde yavaşlamaya başladı. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB), hükümetin baskısı altında, aktif bir para politikası uygulayarak sorunları çözmeye çalıştı. Kamu bankaları da parasal aktarım mekanizması üzerindeki baskıları hafifletmek için TCMB ile uyumlu politikalar uygulasa da, Türkiye ekonomisi bu dönemde ciddi kur şoklarından, yüksek enflasyondan ve düzensiz büyümeden kurtulamamıştır. Bu gelişmeler işığında Türkiye örneğinin geleneksel makroekonomik üçlü açmaz/üçleme (impossible trinity/trilemma) argümanının geçerliliği olmadığını gösterdiğini iddia ediyoruz. Gelişmekte olan ülkeler neredeyse tam bir parasal ikili açmaz/ikileme (dilemma) karşı karşıyadır çünkü finansal akımların serbest olduğu ortamda, gelişmekte olan ülkelerdeki merkez bankaları

dalgalı döviz kuru rejimi takip etse bile etkin para politikası uygulayamazlar. Ayrıca Türkiye örneği kurumsal yapının ve yerleşiklerin döviz talebinin ikilemin bağlayıcılığını ve nasıl işlediğini anlamakta önemini göstermektedir. Kurumsal yapıyı ve yerleşiklerin döviz talebini gözeten yeni çerçeveyi ikili açmaz ++ olarak adlandırmaktayız.

Makro İhtiyati Önlemler Sermaye Hareketleri Kontrolü Yerine Geçer Mi?

Hakan Özyıldız

Çalışmada sermaye hareketleri (kambiyo) kontrolü ile makro ihtiyati önlemler (MİÖ) özetle ele alınacak. Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde, genel olarak döviz hareketlerinin yarattığı ekonomik istikrarsızlığı sorununu, kambiyo kontrolü mü yoksa tek başına MİÖ'ler mi çözülebilir sorusuna cevap aranacak. Bu bağlamda, kambiyo kontrolüne kısaca değinip, MİÖlerin uygulama amaçları ve Türkiye'de son dönemde uygulananlar kısaca ele alınacak. Makro ihtiyati politikaların özellikle 2008 küresel krizinden sonraki uygulama örneklerine bakılacak, çeşitleri özetlenecek ve finansal krizleri önlemedeki yeterlilikleri değerlendirilecektir.

2000'Li Yıllarda Ödemeler Dengesi Sermaye Hesabının Yönetimi /Gözlem ve Değerlendirmeler

Zeki Oğulcan Şengül

ODTÜ Ekonomi Bölümü

Oktar Türel

ODTÜ Ekonomi Bölümü (E.)

Bu çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde ödemeler dengesi sermaye hesabı yönetimini geliştirmekte olan ülkeler için bir gereklilik durumuna getiren nedenlere ve bu amaçla kullanılacak yöntemlere ilişkin genel açıklamalara yer verilmektedir.

İkinci bölüm, 2000'li yıllarda G-20 ülkelerindeki cari açıklar, sermaye akımları ve rezerv hareketlerinin seyri ile ilgili gözlem ve saptamalara ayrılmış; küresel ekonomideki önem ve ağırlığı nedeniyle, tüm dünya ülkelerini kapsayan bir nicel tarama yerine, G-20 verilerinin incelenmesiyle yetinilmiştir. Üçüncü Bölümde IMF'nin küresel sermaye akımlarına

bakışını biçimlendiren 2012 ve 2022 tarihli “Kurumsal Görüş” belgeleri irdelenmekte ve yorumlanmaktadır.

Dördüncü (ve son) bölümde Türkiye ekonomi yönetiminin 2007-09 dünya finansal krizi sonrasında aldığı bazı önlemlerin sermaye hesabı yönetimini etkileyecek olanları üzerinde kısaca durulmakta ve bu önlemlerin 2023 ve izleyen yıllarda yoğunlaşacak ödemeler dengesi sorunlarını aşmakta yeterli olup olmayacağı sorgulanmaktadır.

41. OTURUM

TÜRKİYE-AVRUPA BİRLİĞİ İLİŞKİLERİNDE GÜNCEL KONULAR

MEDIATE⁷ Jean Monnet Modülü Oturumu

Adaylık Sürecinde Türkiye’de Avrupa Birliği İşlerinin İdaresi

Asuman Göksele

ODTÜ Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü

1999 yılında Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne (AB) aday ülke olarak kabul edilmesi, ulusal düzeyde yürütülmesi gereken bir AB uyum sürecini de beraberinde getirmiştir. Bu sürecin temel bileşenleri, Kopenhag kriterleri kapsamında tanımlanan, AB müktesebatına uyum ve idari kapasite gelişimi çalışmaları ile bu çalışmaları desteklemek amacıyla AB tarafından sağlanan mali yardımlardır.

Türkiye’de AB adaylık sürecinin idaresi, 2000 yılından itibaren merkezi yönetim içerisinde tanımlanan birbiriyle ilişkili ve iki boyutlu bir örgütlenme modeli kapsamında yürütülmektedir. Bu örgütlenmenin bir boyutu, uyum çalışmalarının eşgüdümünü sağlamak üzere zaman içerisinde Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, Avrupa Birliği Bakanlığı ve Avrupa Birliği Başkanlığı örgütsel formlarını almış olan merkezi yapılanmadır. Diğer boyut ise AB işlerinin bakanlıklar düzeyinde idaresi amacıyla kurulmuş yapılanmaya (AB birimleri ve bakanlıklara bağlı veya ilgili olarak yeni kurulmuş kamu kurumları) işaret etmektedir.

Bu bildiride, bahsedilen örgütlenme modelinin bir yönüyle merkezi yönetim içerisinde yapısal bir değişime, bir yanıyla da kamu yönetiminin iş yapma biçimlerinde bir değişime yol açtığı iddia edilmektedir. Bu anlamda, örgütlenme formları ve görevleri açısından incelendiğinde, Türkiye’de AB

7 MEDIATE (Pandemi Sonrası Dönemde Türkiye-Avrupa Birliği İlişkilerinde Boşluğu Gidermek), Orta Doğu Teknik Üniversitesi Avrupa Çalışmaları Yüksek Lisans Programı tarafından 2022-2025 yılları arasında uygulanmakta olan ve eş finansmanı Avrupa Birliği tarafından sağlanan bir Jean Monnet Modülü projesidir. <https://ces.metu.edu.tr/tr/mediate>

işlerinin idaresine ilişkin iki tespit yapmak mümkündür. Yıllar içerisinde Türkiye-AB ilişkilerinde yaşanan iniş-çıkışlardan etkilenmiş olsa da AB işlerinin idaresinde koordinasyona dayalı bir yönetim anlayışı 2000'den bu yana süreklilik göstermekte; AB mali yardımları beraberinde getirdiği AB kural ve koşulları ve proje temelli çalışma anlayışı ile birlikte kamu yönetiminin iş yapma biçimlerinde bir dönüşüme sebep olmaktadır.

Geri Kabul mü Güvenikleştirme mi? Göç Krizi ve Türkiye Siyasetindeki “Sınır” Söylemi ve Pratiği

Başak Alpan

ODTÜ Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü

Avrupa Birliği'nce (AB) 2015'te başladığı varsayılan “mülteci krizi” ve bu bağlamda AB'nin sınır yönetimi ve sınır güvenliği konusunda bir dizi önlem alınması gerektiği savı, Türkiye ve AB ilişkilerinde bir dizi gelişmeye yol açtı: 29 Kasım 2015 tarihinde yürürlüğe giren Ortak Eylem Planı ve 18 Mart 2016'da hayata geçirilen Türkiye-AB Mutabakatı, Avrupa'ya yönelen düzensiz göç akışını kontrol altına almayı amaçlıyordu. Bu çalışma, yukarıda çerçevesi çizildiği haliyle “göç krizi”nin ve Türkiye'ye gelen Suriyeli mültecilerin Türkiye siyasetinde nasıl temsil edildiğini ortaya koymayı amaçlıyor. Bu anlamda çalışma, güvenikleştirme (“securitisation”) ve güvenlikdışılaştırma (“desecuritisation”) kavramsal çerçevelerini kullanarak, “göç krizi”nin Türkiye siyasetinde, Avrupa siyasi tartışmalarında yapıldığının aksine ne söylem ne eylem bağlamında güvenikleştirilmediğini savunuyor. Geleneksel olarak özelde Suriyeli mültecilerin, genelde de göçün Türkiye'nin ontolojik güvenlik anlayışına bir tehdit oluşturmadığını iddia eden çalışma, bu durumun 2016 darbe girişiminden sonra değiştiğini ve göç meselesinin söylemsel olmasa bile eylemsel olarak güvenikleştirme sürecinin bir parçası haline geldiği savını temellendiriyor.

KKTC-Türkiye-AB ilişkisini Yeniden Düşünmek: Diyalektik bir Yaklaşım

Nilgün Öner

Orta Doğu Teknik Üniversitesi

Mevcut literatürde Kıbrıs sorunu ağırlıklı biçimde karşıt milliyetçiliklerin çatışmasından kaynaklanan uzun süreli bir çatışma olarak, KKTC-Türkiye ilişkisiyse merkez-çevre arasında gelişen bir bağımlılık ilişkisi olarak incelenmiştir. 2000'li yılların ortasına kadar Kıbrıs'ın ve Türkiye'nin Avrupa

Birliği (AB) üyeliği süreci çerçevesine sıkışan bu geleneksel yaklaşımlar, 2010'dan sonra Doğu Akdeniz'de bulunan hidrokarbon kaynakları üzerine ortaya çıkan çatışma ortamı ve değişen Türkiye-AB ilişkileri karşısında yetersiz kalmış, dolayısıyla gelişmelere eleştirel bir ekonomi politik perspektifinden bakan, alternatif ve öze ilişkin bir okuma yapma ihtiyacını ortaya çıkmıştır.

Öncelikle, "görelî özerklik" (Poulantzas, 2000: 91), "sosyal bir ilişki olarak devlet" (Poulantzas, 2000: 25), "stratejik seçicilik" (Jessop, 2014) gibi devlet teorisi tartışması içinden çıkan kavramsal araçların kullanılması, geleneksel perspektifler karşısında Kıbrıs Türk Devleti üzerine alternatif bir okuma ve kavramsallaştırma yapmayı sağlamaktadır. KKTC devleti ve önceki Kıbrıs Türk sosyal oluşumlarını ilişkisel bir görüşle ele almak, Kıbrıs Türk Devleti-Türkiye ilişkisini, yapısı ve özü kuzeydeki iktidar bloğu içinde sürekli olarak yeniden üretilen bir iç ilişki (Ollman, 1976) olarak kabul etmeyi mümkün kılmaktadır.

Bu bildiride Kıbrıs sorunu, yalnızca etnik/dinsel bölünmeler tarafından tetiklenen toplumlararası bir çatışma olarak değil, kapitalizmin eşitsiz ve bileşik gelişimi çerçevesinde çatışan milliyetçilikler ve bölgesel ölçekte kapitalizmin çelişkileriyle koşullanan bir devlet olma mücadelesi olarak ele alınacaktır. Değişen toplumsal üretim ilişkileri tarafından şekillenen ve aynı zamanda bu ilişkileri şekillendiren Kıbrıs Türk Toplumunun devlet olma mücadelesi tarihsel bir çerçevede ve realist bir epistemolojiyle incelenmektedir.

42. OTURUM

TÜRKİYE'DE SAĞLIKTA DÖNÜŞÜM

Siyaset Söylemleri ve Eylemleri Açısından Hekim Sendikaları

Sebiha KABLAY

Ordu Üniversitesi Ünye İİBF, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü

Sendika siyaset ilişkisi her zaman sendikacılık alanında popüler konulardan birisi olmuş, bu ilişkiyi açıklayan çeşitli teoriler ileri sürülmüştür. Siyaseti sadece dar anlamda siyasal parti ilişkileri üzerinde tanımlamak ve siyasal partilerle ilişkiler üzerine konumlandırmak kimi zaman sendikacılar ve bu sendikalara üye olanlar açısından sendikaya üye olmanın ya da olmamanın en önemli kriteri olmuştur. Bazı sendikaların siyasal partilerle kimi zaman organik boyutta bağ kurması bu tutumu güçlendirmiştir. Ancak sendikalar üyelerinin ekonomik ve sosyal çıkarlarını korumak ve geliştirmek için kurulmuş örgütler olup bu hak ve çıkarlar için yürüttükleri eylemleri siyasetten çok bağımsız düşünmek pek olası değildir.

Bu çalışmada son yıllarda işkolu sendikacılığına karşı meslek sendikacılığı şeklinde ortaya çıkan hekim sendikaları konu edinilmektedir. Hekim sendikaları; sağlık sendikalarından ayrı bir şekilde sadece hekimleri örgütlemeye aday olan, en önemli söylemlerinden birisi de “siyaset dışı” örgütler olduğunu ileri süren sendikalardır. Çalışmada hekim sendikalarının “siyaset” yaklaşımları “HEKİMSEN, Hekim Birliği Sendikası ve Tabip-Sen” örnekleri ele alınarak incelenecektir. Bu incelemede tüzükler, sendika sayfalarındaki açıklamalar ve içerikler, sosyal medya hesapları, çeşitli basın açıklamaları, panelleri (yayınları bulunanlar) ve eylemleri arşiv araştırması tekniği ile incelenecek ve “iletilerin içeriği” söylem analizi ile ele alınacaktır. Çalışmanın sonucunda siyaset dışı olduklarını iddia eden hekim sendikalarının söylem ve eylemlerinin siyaset dışı olup olmadığına ilişkin değerlendirme yapılacaktır.

Türkiye’de Sağlık Hizmetlerinde Yaşanan Krizin Güncel Boyutları

Sanem Burcu PEKEL

Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü

Gamze GÜRLER

İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü

Toplumsal eşitsizliklerin en görünür olduğu alanlardan biri sağıktır. Türkiye’de sağık ocağı sisteminin 1965 yılında terk edilmesi ve şehir hastanelerinin kurulmasıyla birlikte sağıkta piyasalaşma süreci başlamıştır. Batı dünyasında ve Türkiye’de 1980’li yıllarda güçlenen neoliberal sağık politikalarıyla birlikte, sağık hizmetlerinin serbest piyasa koşullarına göre şekillenmesi hız kazanarak bu hizmetlerin özelleştirilmesini ve metalaşmasını beraberinde getirmiştir. 2003’te Sağıkta Dönüşüm Programı’nın da yürürlüğe girmesinin de etkisiyle, hasta ile hekimin ilişkisinde bir kopuş meydana gelmiş ve hekimin mesleğini bütüncül bir bakışla icra etmesi giderek zorlaşmıştır. Şimdiki durumda, hekimin performansı en kısa sürede maksimum hizmet vermeye indirgendiğinden dolayı kamusal sağık hizmetlerinin kalitesinde düşüş yaşanmakta ve toplumsal eşitsizlikler artmaktadır. Bir yandan neoliberal ekonomi-politiğin ilkeleriyle hareket etmeye zorlanan hekimler mesleklerine yabancılaşırken, diğer yandan hastalar sağık piyasasının verimlilik ve kârlılık hedefleri altında ezilmektedir. Tedaviden ziyade semptom gidermeye yönelik sağık sisteminin verimsizliğinin yanı sıra, yurттаşlar için ulaşılabilirliği de zaman içerisinde azalmaktadır. Koronavirüs pandemisiyle birlikte hasta vatandaşlar için sağık hizmetlerine erişimde yaşanan eşitsizlik derinleşmekte ve dar gelirli vatandaşlar için çember iyice daralmaktadır. Sağık hizmetlerinde ve kamu sağığında yaşanan bu krizin toplumsal alanda yaşanan diğer krizlerle ilişkili olduğu ortadadır.

Biz bu çalışmada, yurттаşların sağık hizmetlerine ulaşımında yaşadıkları sorunların kökenlerini, gelişimini ve sonuçlarını ortaya koymayı ve bu sorunların yarattığı toplumsal eşitsizlikleri ele almayı amaçladık. Bu çerçevede, geleneksel medyanın anti-demokratik habercilik anlayışına karşılık kitlelerin kendi tarihlerini yazmalarına imkân tanıyan ve kullanıcıların güncel meselelere ilişkin düşüncelerini ve tutumlarını aktarma olanağı sağlayan sosyal medyanın sunduğu zengin veri kaynağından yararlanarak; 13-20 Temmuz 2022 tarihleri arasında Sağık Bakanı Fahrettin Koca ile Sağık Bakanlığına ait resmi Twitter adreslerine atılmış olan tweetler arasından içerisinde “randevu”, “ilaç” ve “ekipman” kelimelerinin geçtiği tweetleri, nitel veri işleme yazılımı olan MAXQDA aracılığıyla analiz ettik. Bulgularımız,

kamusal sağlık hizmetlerindeki krizin randevu alınamaması, eczanelerde ve hastanelerde ilaç ve aşı bulunamaması ve tıbbi ekipmanların yetersiz kalması üzerine yoğunlaştığını göstermektedir. Bu durum kamusal ile özel sağlık hizmetleri ve sınıflar arasındaki uçurumu derinleştirmektedir.

Günah Vergisi Tartışmaları Üzerinden Türkiye’de Alkollü İçkilerde ÖTV Artışları ve Sahte İçki Üretimine Yansımaları

Çağatay Şahin,

Hacettepe Ü. Hukuk Fak. Hukuk Felsefesi ve Sosyolojisi

Bu alışma, Türkiye Cumhuriyeti’nde devletin vergilendirme yetkisi bağlamında son dönemde alkollü içkiler üzerinde sürekli arttırılan özel tüketim vergisinin sahte içki üretim ve tüketimine nasıl yol açtığı hakkında genel bir tartışma yürütmeyi amaçlamaktadır. Çalışma alkol regülasyonunda alınan özel tüketim vergisinin artık bir günah vergisi (*sin tax*) statüsünde olduğundan yola çıkarak bunun toplumun önemli bir kesiminin alkollü içeceklere erişimini nasıl etkilediği veya hangi tüketim pratiklerine yol açtığıın üzerinde durmaya çalışacaktır. Literatürde devletin yurttaşları için zararlı olarak gördüğü alkol, sigara, fast-food, piyango, kumar veya mısır şurubu gibi mal ve hizmetlerden yurttaşlarını uzak tutma amaçlı koyduğu bir tür yüksek oranlı harcama vergisi olarak ifade edilen günah vergisi, ülkemizde bu şekilde adlandırılmamakla birlikte özellikle tütün ve alkollü içkiler üzerinden bir vergi politikası enstrümanı olarak kullanılmaktadır. Bu bakımdan hukuki dayanağını 4760 Sayılı Özel Tüketim Vergisi Kanunu’nda bulan alkollü içecekler üzerindeki özel tüketime dayalı vergilendirmeyi mevcut iktidarın politikaları doğrultusunda günah vergisinin bir yansıması olarak görmek daha doğru olacaktır.

Verginin toplumsal bir amacı olarak nitelendirilen ve vergiyi arttırma gerekçesini halk sağlığı ya da ailenin korunması şeklinde gerekçe gösteren bu politikanın sonucu da ülkemizde her yıl daha çok üretimi gerçekleşen tarımsal amaçlı etil alkol ve bunun çeşitli yollarla satışının da sonucu olarak zehirlenmeye bağlı ölümlerdir. Basından yansıyan haberlerde yalnızca bir sayıdan ibaret şekilde haberleştirilen zehirlenme vakalarının alkol karşıtı politikaların ötesinde incelenme gereği doğmuştur; zira yasal tüketimi engellemek ile tüketeni yüksek vergilendirme ile içkisini tüketmeye zorlamak iktidarın yetkililerinin deklare ettiği üzere bir vergi politikasına dönüşmüş durumdadır. Birtakım polisiye tedbirlerle ilerleyen bu durum son zamanlardaki baskınlar da göz önüne alındığında devlet tarafından giderek kanıksanmaya başlanmış ve bunun bir uzantısı da sahte içkinin

satışı ile içkiden dolayı zehirlenme ve polis tarafından üretim adreslerine baskın sarmalı oluşmuş durumdadır. Örneğin *Devletin Alkol Politikalarını İzleme Platformu* verilerine göre 2021 yılında 109 yurttaş sahte içki kaynaklı zehirlenmeler sebebiyle hayatını kaybetmiş ve 400 üzerinde kişinin ise sahte içki kaynaklı zehirlenmeler sebebiyle tedavi gördüğü bilinmektedir. Giderek halk sağlığı ile de ilişkilendirilen bu durum, alkol tüketiminin Avrupa Birliği ülkeleri ortalamasının oldukça altında olduğu Türkiye Cumhuriyeti'nde meclis açıklamalarına da yansdığı üzere pandemi dışında toplu ölümlere yol açan ikinci büyük bir etmen olarak ifade edilmektedir.

Büyük bir kısmı da merdiven altı üretim olan sahte içki sorunu, Türkiye'de yüksek oranda bir vergi kaybı olmasının yanında kamusal politikalar bakımından da giderek olağan bir hal almış ve devletin etkili politikalar üretmemesi sonucunda tüketici kesiminin bu kaçak üretimden daha çok faydalanmasının yolu açılmıştır. Bunun yanında yurttaşlar *4733 Sayılı Tütün ve Alkol Piyasası Düzenleme Kurumu Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun*'un belirttiği sınırlar dahilinde ev içerisinde fermente veya damıtma alkol üretimi yapmaya başlamış veya önceden beri yapılan üretim kitlesel bir boyuta ulaşmıştır. Bundan daha tehlikeli olarak ülkemizde yurtiçinde üretilen veya yurtdışından ülkeye sokulan her yıl binlerce ton litreyi bulan merdiven altı imalathanelerden edinilen etil alkol alımı gerçekleştirilmektedir. Bu bağlamda tüketimi azaltması beklenen alkollü içkilerdeki özel tüketim vergisi, yurttaşların kaçak yollarla üretilmiş ürünleri tercih ederek online veya tekel satışlarla almasına ve sahte içki kaynaklı zehirlenmelerin sayısında bir artış ve artışın dramatik şekilde sürmesine neden olmaktadır. Bu durum Sayıştay raporlarından da görüldüğü üzere yurttaşların daha çok sahte içki tüketmeye itilmelerine ve devletin özel tüketim vergisi kaybı sebebiyle gelirinin azalmasına neden olmaktadır. Bu kapsamda çalışma kamu politikaları açısından alkol zamlarıyla beraber özel tüketim vergisi artışlarına eleştirel bir değerlendirmede bulunmayı ve bunun sahte içki üretimine olan etkisini farklı boyutlarıyla incelemeyi hedeflemektedir.

43. OTURUM

ŞİDDET VE KADIN

“Savaşta Saklandığımız Yeri Ev gibi Yaptık”: Cinsiyetlendirilmiş Bir Deneyim Olarak Savaş

Sibel Bekiroğlu

ODTÜ Sosyoloji

Bu alışma, 2019 yılında Diyarbakır’da gerçekleştirilen bir saha çalışmasına odaklanarak savaşın toplumsal cinsiyete dayalı özelliğini incelemeyi amaçlamaktadır. 2015 genel seçimleri sonrasında başlayan güvenlik operasyonları ve silahlı çatışmaların ardından, Diyarbakır’ın da içinde bulunduğu Türkiye’nin Güneydoğu bölgesi organize şiddetin mekanı haline geldi. Diyarbakır’daki savaş, başta Suriçi yerleşimi olmak üzere kentin yıkımı ve bölgede çok sayıda ölümlle sonuçlandı. rgtl şiddet dönemleri boyunca kadınlar savaş bağlamında özgün ve ikircikli bir rol yüklendiler. Savaşçı, anne, kız çocuğu, memur gibi savaşın hem öznesi hem de mağduru oldukları birçok farklı kimliğe sahiptirler. Bu alışma, Eylül 2019’da Suriçi’nde kadınlarla yapılan görüşmeleri kullanarak toplumsal cinsiyet ve savaş arasındaki ilişkiyi kadınların deneyimleri üzerinden tartışmayı hedeflemektedir. Laura Sjoberg’in belirttiği gibi, “toplumsal cinsiyeti ancak savaş ve çatışma bağlamında tam olarak anlamak mümkündür ve savaşı ve çatışmayı ancak toplumsal cinsiyetli yönlerini göz önünde bulundurarak tümüyle anlamak mümkündür (2014: 3–4). Dolayısıyla bu çalışma, cinsiyetlendirilmiş bir deneyim olarak savaş tartışmasının bir devamı olarak görülmelidir.

12 Eylül 1980 Darbesine Dair Sosyalist Kadınlar ve Kızlarının Belleği

Nilüfer Bulut

İstanbul . Kadın alışmaları Bölümü

Bellek, genel tanımıyla bilginin ve olayların saklanması ile ilişkilendirilir. Ancak bu tanımlar belleği sabit bir işlev olmaya indirgemektedir. Aksine hatırlama, zihinde depolanmış olan temsillerin geri ağrılmasından çok, kendini pratik içinde açığa çıkaran ve var olmadığı durumda ise dünyayla ihtiyaçlar dolayımında anlamlı bir bağ kurmanın mümkün olmayacağı

bedenlenmiş bir süreçtir (Uslu, 2016:53). Bellek, bugünün ve geçmişin bugünün ihtiyaçları, ideolojik zemini ve grup kimliği ekseninde anlamlandırıldığı bir süreçtir. Bellek her daim geçmişle şimdi üzerinden ilişkilendirilir.

Türkiye'nin toplumsal belleğinde önemli bir yer edinen siyasal olaylardan biri de 12 Eylül 1980 darbesidir. 12 Eylül 1980 darbesi öncesinde sosyalist kadınlar sosyalist politika yapmakla birlikte 'kadın sorunu' hakkında da düşündüler, dernekler kurarak örgütlendiler (Yılmaz, 2018: 533).

Ancak kadınların bu deneyimleri toplumsal/ siyasal bellekte yeterince yer alamadı. Darbe, politik özelliğe negatif bir anlam yükledi, bir grup insanı özellikle de sosyalist görüşte olanları toplumun diğer üyelerinin önünde tehlikeli olarak kodlayarak konumlandırdı. Vatandaşlık, yoldaşlık gibi iradi seçimle değil, aile bağları gibi doğal yolla belirlenen ilişkilere toplum hapsedildi. Bu durum en fazla kadınları etkilese de 12 Eylül sonrası bile kadınlar politik çalışmalarına devam ettiler, yeni politik öznellikler geliştirdiler.

Tebliğimde sosyal ve siyasal bellekte yeterince yer almayan sosyalist kadınların belleği ve onların kızları olan bir sonraki kuşaktan kadınların bu bellekle kurdukları ilişkiye odaklanacağım. 12 Eylül'den sonra değişen politik ufukları ortaya koymayı amaçladığım tebliğimde, kadınların kuşaklar arası belleğini ele alarak politik öznelliklerindeki değişimleri inceleyeceğim. Kadınların darbe öncesi sol siyasete bakışlarına, getirdikleri olumlu ve olumsuz eleştirilere ve değerlendirmelere bakacağım. Bu bağlamda kadınların bellek aktarımları üzerinden kuşaklar arası politik öznelliklerini ele alacağım.

Yapacağım incelemede İstanbul Üniversitesi Kadın Çalışmaları programında 2022'de yazdığım ve savunduğum "Darbe, Cinsiyet ve Bellek: 12 Eylül 1980 Darbesine İlişkin Kadınlar Arası Bellek Aktarımı" başlıklı yüksek lisans tezimin bulgularından yararlanacağım.

"Öteki"nin "Öteki"si: Göçün Kadın Milliyetçiliği Üzerine Etkisi

Duygu Altınoluk

Kilis 7 Aralık Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü

Bayram Koca

Kilis 7 Aralık Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü

Göç, bugün üzerinde uzunca durduğumuz ve çokça konuştuğumuz bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplumsal üretimin her alanına etki

eden göç olgusu, bireylerin birbirleriyle olan etkileşiminde de büyük rol oynamaktadır. Göçmen karşıtlığı üzerinden başta Batı olmak üzere milliyetçiliğin yükseldiğini söyleyebiliriz. Milliyetçilik, kendisi üzerinden tayin ettiği ötekinin haklarını belirli biçimlerde çerçeveleyerek sınırlandırır ve kendi yurttaşının haklarından farklı kılar. Milliyetçilik ideolojisinin esas hitap ettiği ve “makbul vatandaş” esasında erkeklerdir. Zira erkek, ulus-devlet için askere gitmeli, gerekirse ölmelidir. Kadın ise, erkeğin yardımcısı olarak iyi bir “eş” ve “anne” olmalıdır. Kadınların, yabancılara karşı kendilerini milli değerlerle donatılmış bir biçimde konumlandıkları, ulusun inşa sürecinde ve yeniden üretiminde, onun bekasını devam ettirmede taşıyıcı rol aldığı söylenebilir.

Milliyetçilik, kabaca biz ve onlar ayrımı üzerinden kendisini var eder. Onları ötekileştirirken, “biz”i ise makbulleştirir. Türkiye’nin yeni ötekisinin “göçmenler” olduğunu söyleyebiliriz. Bu çerçevede sıradan insanın ötekiyle karşılaştığı her an, milliyetçi performansın sergilenmesine zemin hazırlar. Dolayısıyla bu çalışma, milliyetçiliğin göç olgusu üzerinden halk arasında nasıl yayıldığını ele almayı hedeflemektedir. Gündelik milliyetçilik, milliyetçiliği devlet ya da elitlerden değil halk üzerinden ele alır, başka bir ifadeyle sıradan yurttaşta odaklanır. Göç ve milliyetçilik ekseninde ele alınan araştırmanın özgün değeri ve amacı toplumda halihazırda var olan kadınların göç olgusu doğrultusunda milliyetçiliği hangi noktalar üzerinden kurdukları ve yeniden inşa ettikleridir. Böylece ülkenin gündeminde yer edinen göç konusunda, Suriyeli göçünün en yoğun yaşandığı il olan Kilis özelinde tasarlanmıştır.

Bu araştırma, Kilis’te yerli kadınların Suriyeli mülteciler üzerindeki söylemlerinin gündelik milliyetçilik kuramları açısından feminist incelenmesini içermektedir. Nitel araştırma deseni kullanılarak tasarlanan bu araştırma, Kilisli 26 kadın katılımıyla yapılan yapılandırılmamış soru formu aracılığıyla yapılan derinlemesine görüşmelerin betimsel analizine dayanmaktadır. Sahadan elde ettiğimiz verileri gündelik milliyetçilik kuramıyla harmanlayarak bulgu haline getirdik. Böylece Kilisli kadınların kendi gündelik hayat deneyimleri üzerinden Suriyeli göçmenlere bakışı analiz edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Göç, Milliyetçilik, Kadın, Öteki.

44. OTURUM

ALTERNATİF DÜZEN ARAYIŞLARI VE CUMHURİYET

Osmanlı İmparatorluğu'nun, 19. yüzyıl boyunca yaşadığı köklü iktisadi ve siyasi dönüşüm, yüzyıllar içinde farklı biçimler almış olmakla birlikte imparatorluğu bir arada tutan toplumsal ve siyasal birliği çözmüştür. Bu çözülüş, uzun 19. yüzyıl içinde başlayan ve 20. yüzyıla uzanan yeni toplumsal ve siyasal birlik projelerine kapı aralamıştır. İmparatorluğun mevcut toplumsal ve siyasal birliği çözüldükçe; yeni bir birliğin mümkün olup olmadığı ile yeni birliğin temeli, esasları, coğrafyası, bileşenleri, mekanizması tartışılmaya başlanmıştır. Tartışmalar, çeşitli alternatifleri gündeme taşımıştır.

Bu oturumda, Cumhuriyet Türkiye'sine de damgasını vurmuş bu alternatif arayışlarından üçü ele alınacaktır. Bu arayışların ilki, İlim Özdikmenli Çelikoğlu'nun ele alacağı ortak ahlak felsefesi arayışıdır. Özdikmenli Çelikoğlu, bu arayışın kökleri Osmanlı İmparatorluğu'na uzanan ve Cumhuriyet modernleşmesini belirleyen yeni bir ahlak felsefesi geleneği yarattığını iddia etmektedir. Yeni bir ortaklaşma düzlemini hedefleyen bu felsefi gelenek, ortak ahlakın tanımı, doğası, kaynakları, teorik ve pratik yönü ile dinle ilişkisini sorunsallaştırmıştır. Bu sorgulamalar, yeni siyasi ölçek, yeni kimlik bileşenleri ve yeni insan tipi gibi çok katmanlı sorgulamalarla ilişkilendirilmiş ve onları beslemiştir. Cumhuriyet laikliği ve laikliğin toplumsallaşma düzeyi, bu tartışmalar ile başlayan ve içinden seküler bir ahlak felsefesi çıkaran bu geleneğin ürünüdür. İmkan ve sınırları da bu tartışmalar ekseninde belirlenmiştir. Bu nedenle, Özdikmenli Çelikoğlu, söz konusu ortak ahlak felsefesi arayışını, Cumhuriyet'in laiklik anlayış ve pratiğinin, bu ilk oluşum sürecinin ahlak felsefesi tartışmaları ve tartışmayı gündeme taşıyan kişilerin duruşları üzerinden ele alınmasının önemine vurgu yapacak şekilde ele alacaktır.

Alternatif arayışlarının ikincisi, Milli Mücadele boyunca ve Büyük Millet Meclisi içinde etkili olmuş hilafet eksenli siyasal ve toplumsal birlik arayışıdır. Fuat Öztürk, sunumunda *Nutuk*'ta çizilen çerçeveden farklı bir milli mücadele ittifakının olduğunu ortaya koyacak; bu ittifakta hilafet çatısı altında bir hakimiyet-i milliyeye alternatifinin mümkün olup olmadığının tartışıldığını ve bu tartışmayı yürütenlerin Mustafa Kemal Paşa başta olmak

üzere, Cumhuriyet'in kurucu kadroları olacak kişilerle bir döneme kadar ittifak halinde olduklarını gösterecektir. *Sebilürreşad* dergisi ve dergi çevresi üzerinden yapacağı incelemelerle, Cumhuriyet'e giden süreçte, Milli Mücadele'nin farklı momentlerinde nasıl hilafet devleti, halifeli cumhuriyet ve cumhuriyetin siyasi çözüm olarak kabul gördüğünü irdeleyecektir.

Oturumda ele alınacak son alternatif arayış ise, Ali Somel ve Gözde Somel'in ele alacağı anti-kolonyal ve anti-emperyalist arayıştır. Toplumsal ve siyasal birlik projelerinde, ülke içi dinamikler kadar uluslararası dinamiklerin de etkili olduğunu; hatta kimi konjonktürlerle uluslararası sınır, konumlanma ve ittifakların birlik projelerini temelden etkilediğini gösterecek olan bu sunum, Cumhuriyet Türkiye'si'ne giden süreçte anti-kolonyal ve anti-emperyalist mücadele hattının nasıl alternatifler yarattığını ve bunların sınırlarını ele alacaktır. Birinci Dünya Savaşı'nı hazırlayan koşullarda, Birinci Dünya Savaşı sırasında, Sovyet Devrimi'nin bölgeyi belirlediği koşullarda, çeşitli emperyalist ülke ve stratejilerin varlığında yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin kurtuluş ve kuruluş süreçlerinde bu alternatiflere ne oranda yakınsadığı ve ne oranda bu alternatiflerden uzaklaştığını tartışacaktır.

Cumhuriyet Laikliğine Bakarken: Cumhuriyet'in Bir Ahlaki Dayanağı Yok Muydu?

İlkim Özdikmenli Çelikoğlu

Dokuz Eylül Üniversitesi, İşletme Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü,

Erken Cumhuriyet dönemine ilişkin hâkim yaklaşımın en çok odaklandığı konunun laiklik olduğu, hatta cumhuriyeti laiklikle tanımladığı söylenebilir. Batı'daki gibi devletten özerk, gelişkin sosyo-politik tabakaların bulunmadığı varsayımından hareketle bir bürokratik elit tarafından kurulduğu öne sürülen cumhuriyetin bu elitin Aydınlanmacı dünya görüşünü topluma dayatmak istediği ve başarısız olduğu anlatısı, şimdilerde "Post-Kemalizm" diye adlandırılan yaklaşımın temelini oluşturmaktadır. Ş. Mardin'in Cumhuriyetin bir değerler sistemi yaratmakta başarısız olduğu tezi, muhafazakârlarca bunun zaten mümkün olmadığı, Kemalizm'in bir ahlaki dayanak ve anlam kaynağı olarak İslamiyet'in zenginliği ile yarışamayacağı şeklinde yorumlana gelirken, liberal cenah ise cumhuriyetin devletçi ve pozitivist bir bakış açısı ile sakatlandığı için toplumsallaşamadığını ima etmektedir. Bu çalışmada Cumhuriyet laikliğinin toplumsallaşma imkânı seküler bir ahlak felsefesinin gelişim izleği üzerinden incelenecektir. Cumhuriyet laikliğinin niteliğini anlamak için de ahlak konusu en az kurumsal sonuçlar kadar önemli bir inceleme konusudur. Zira ahlak; yeni siyasi ölçek, yeni

kimlik bileşenleri, yeni insan tipi gibi birden çok katmanla ilişkilidir. Dahası, Cumhuriyetin kurucu iktidar bloğunun sosyal temellerini, birbirleriyle ilişkilerini ve dinamizmini kavramaya yardımcıdır; her bir bileşenin felsefi/düşünsel temelleri hakkında ipuçları sunmaktadır.

Bu çerçevede, Cumhuriyet modernleşmesinin üzerinde yükseldiği ortak bir seküler ahlak felsefesi bulunup bulunmadığı, bunun Osmanlı'daki kökleri ve ondan ayrıştığı yönleri ele alınacaktır. Ahlakiliği/gayriahlakiliği dini emirlere uymak/uymamak temelinde tanımlayan Osmanlı ahlakçıları karşısında ilk farklı fikirleri Yeni Osmanlılar ve ardından Servet-i Fünûn çevresi, özelde de Tevfik Fikret'te buluruz. II. Meşrutiyet döneminde gerek Baha Tevfik gerekse *İçtihad* dergisi etrafında toplanan ikinci kuşak Batıcılar; ahlakın tanımı, doğası, kaynakları, teorik ve pratik yönü, dinle ilişkisi vb. pek çok boyutu incelemiş ve Cumhuriyet dönemine büyük bir etki yapmışlardır. Ancak II. Meşrutiyet döneminde Batıcıların dahi çoğu Batı kaynaklı fikirlere mesafeli yaklaşmış ve İslam'ı araçsallaştırmışlardır. Eski ahlakta ısrar etmenin boşuna olduğunu ifade ederken; öte yandan, İslamiyeti Türk milliyetçiliği ile birlikte toplumsal dayanışmanın temelleri arasında sayan Ziya Gökalp'in düşüncesi Cumhuriyetçi dönemle bir köprü niteliğindedir. Bir yandan emperyalizmle hesaplaşmanın "tamamlanması" ve bir ulusal kimliğin inşa edilmesiyle, diğer yandan kurucu kadroların öznel niteliklerinin etkisi ile Cumhuriyet döneminde seküler ahlak fikri serpilmiş ve sosyalizasyonunun adımları atılmıştır. Mustafa Kemal, toplum yaşantısının düzenlenmesinde İslami kaynakların "liberal" yorumunu değil din dışı kaynakları tercih etmiş, ulus-devlet projesini hayata geçirirken İslam'ı "ilgisiz" bir konu kılmak istemiştir. Bu yeni ortamda ahlak ile dinin birbiriyle ilişkili olmadığı yönünde yaklaşımlar daha açık biçimde ifade edilmeye başlanmış, laikliğin üzerine inşa edileceği siyasi etik olarak milliyetçiliğe işaret edilmiştir. Necmeddin Sadık, Cemil Sena, İsmail Hakkı, Mehmet İzzet, Ahmet Ağaoğlu, Akil Muhtar Özden, Hasan Âli Yücel bu dönemde yeni ahlak üzerine yazan isimler arasındadır. Solidarist ve sosyolojik ahlak anlayışından etkilenen yazarlar, ahlaklı davranışın kaynağı ve yaptırımı olarak kolektif vicdana vurgu yapmış; öte yandan, ahlak bireysel özerklik, tekâmül ve teşebbüs açısından da ele alınmıştır. Ahlakın kaynağı ve ölçüğü olarak birey, ulus ve insanlık unsurları çoğunlukla eklektik bir biçimde yan yana bulunmaktadır. Gerek bu durumun nedenleri gerekse seküler ahlakın 1940'lardan itibaren dinin hızla kamusal alana dönüşünde cisimleşen sınırları, iktidar bloğunun kompozisyonu ve dinamizmi ile ilişki içinde anlaşılmaya çalışılacaktır.

Hilafet ve Cumhuriyet: *Sebilürreşad* üzerinden Milli Mücadele’de Alternatif Düzen Arayışları

Fuat Öztürk

Boğaziçi Üniversitesi Atatürk Enstitüsü

Mustafa Kemal 1927’nin sonbaharında Cumhuriyet Halk Fırkası’nın Büyük Kongresi’nde *Nutuk*’u okuduğunda, Milli Mücadele döneminde Büyük Millet Meclisi etrafında kurulan geniş koalisyon içerisinde yer alan, Cumhuriyet’in kuruluşunda ise farklı itirazlarla muhalefete geçen klikler iktidar mücadelesinin büyük oranda dışına itilmişti. Mustafa Kemal *Nutuk*’la birlikte hem bu kliklerle tarihsel olarak hesaplaşıp kendi meşruiyetini güçlendirirken hem de Cumhuriyet’i Milli Mücadele’nin kaçınılmaz sonucu olarak ilan ediyordu. Bu bağlamda, Mustafa Kemal’in tarihsel hesaplaşma içerisine girdiği kliklerden biri de Karahisar-ı Sahib mebusu Hoca Şükrü’nün adını anıp “mürteci bir hizip” olarak üstü kapalı bir şekilde işaret ettiği *Sebilürreşad*’dı. Mustafa Kemal, hilafetin ilgası tartışmalarına atıfla, bu kliğin İslam kamuoyunun ardına saklanarak Büyük Millet Meclisi’ni kısa bir süre önce lağvedilen saltanatı hilafet makamında devam ettirme ve padişah yerine halifeyi getirme çabası içerisine girmekle itham ediyordu.

Nutuk’taki bu tasvir oldukça eksikliydi. Mondros Mütarekesi’yle başlayan ve Lozan Antlaşması’yla sonlanan Milli Mücadele, farklı stratejilerin ve ihtimallerin Ankara’da toplanan politik aktörlerin gündemini sıklıkla meşgul ettiği canlı bir dönemdi. II. Meşrutiyet’ten beri entelektüeller ve ulema arasında, hilafeti anayasa ve hakimiyet-i milliye ile diyalog halinde yeniden kavramsallaştıran, aralarındaki uyumu kuvvetlendirmeyi hedefleyen fikirler oldukça revaçtaydı. Bu entelektüel birikim Birinci Dünya Savaşı sonrası döneme de taşınmış, İstanbul’da “İtilaf Devletleri’nin esareti altında bulunan hilafet”i kurtarmak sloganı egemenlik diskuruyla iç içe geçerek Milli Mücadele’nin temel motivasyon kaynağı haline gelmişti. Milli Mücadele örgütlenirken düşünsel ayrımların silikleştiği bir evrede hilafet merkezli ittifak-ı İslam siyaseti Ankara’da şekillenen geniş koalisyonun ortak ideolojisi haline gelmişti. Bunun yanı sıra, Mustafa Kemal *Sebilürreşad*’ı Meclis henüz toplanmadan önce Ankara’ya özel olarak davet etmişti; son halife Abdülmecid’in Anadolu’ya kaçırılma girişimi, İrşad Heyeti, İstiklal Marşı, Anadolu’da İslam Kongresi gibi pek çok başlıkta birlikte çalışacaklardı. Dahası, *Sebilürreşad* Ankara İstihbarat ve Matbuat Matbaası’nda basılacak, Ankara hükümetinin emri altında bulunan yerel yöneticiler ve ordu birlikleri üzerinden Anadolu’da dağıtılacaktı. Dolayısıyla Mustafa Kemal yakın geçmişte doğrudan yakın ilişkiler kurduğu bu “mürteci hizip”ten kendisini soyutlarken bütün düşünsel ve eylemsel ortalıkların, Milli

Mücadele'nin farklı momentlerinde gündeme gelen alternatif düzen arayışlarının da üzerini bilinçli bir şekilde örtüyordu.

Bu çalışma, *Sebilürreşad* üzerinden, *Nutuk*'ta yapılan tasviri sorun-sallaştıracak ve 1918 ile 1923 arasındaki kesitte hilafet ve hakimiyet-i milliye kavramları etrafında gündeme gelen monarşist ve anti-monarşist stratejilere ve alternatif gelecek tahayyüllerine odaklanacaktır. Büyük Millet Meclisi'nin açılmasıyla birlikte Ankara'da yoğunlaşan pan-İslamist mobilizasyona ve Mustafa Kemal ile ilişkilerinin sınırlarına mercek tutmanın yanı sıra, Milli Mücadele'nin farklı momentlerinde siyasi çözüm olarak kabul görmüş hilafet devleti, halifeli cumhuriyet ve cumhuriyet tartışma ve formüllerini irdeleyecektir.

Cumhuriyet Devriminin Anti-Kolonyal ve Anti-Emperyalist Mücadele İle İlişkisi

Gözde Somel,

Bülent Ecevit Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Tarih Bölümü

Ali Somel,

Ondokuz Mayıs Üniversitesi, İİBF, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi

Türk burjuva devriminin nihai uğrağı olan Cumhuriyet, devrim öncesinde verilen kurtuluş savaşına odaklanıldığında anti-emperyalist karakteriyle öne çıkmakta, devrim ertesi ekonomi politikalarına odaklanıldığında ise emperyalist dünyayla uyum arayışında görünmektedir. Bu iki odak noktası, Cumhuriyet'in kurulduğu tarihselliğe ve devrimlere bakış farkıyla ilgilidir: Sürekliliğe mi bakılmalıdır kopuşa mı?

Kurtuluş savaşının Asya ve Afrika'da anti-kolonyal mücadelelere ilham vermesi nasıl bir tarihsel gerçeklikse, yeni devletin inşasında yabancı sermayeyle ilişkilerin konsolide edildiği de tarihsel bir gerçekliktir. Ancak içinden geçilen tarihsel dönemin özellikleri ve burjuva-sosyalist devrimler arası etkileşim, bu zıt görünen gerçeklikler arasındaki bağı kurmaktadır. Dönem, kolonyal ilişkilerden emperyalist bir dünya sistemine geçiş özelliği taşımakta; öte yandan, anti-kolonyalist çizgi emperyalist rekabet tarafından şekillenirken anti-emperyalist çizgi Sovyet Devrimi tarafından sınıfsal olarak belirlenmektedir.

Osmanlı devlet yönetimi açısından anti-kolonyalizm, başta İngiltere olmak üzere Fransa ve İtalya sömürgeciliğine karşı 1. Dünya Savaşı öncesi ve sırasında Almanya tarafından biçimlendirilmiştir. Türk burjuva devriminin başlangıç öznese olan İttifak ve Terakki, Alman etkisi altında bir yandan bu coğrafyalarda Pan-İslamizm ekseninde anti-kolonyal bir nüfuz

yaratmakta; diğer yandan, Osmanlı ekonomisinin yarı-sömürge yapısı karşısında milli iktisat politikasını üretmektedir. Milli mücadele ve Cumhuriyet'in bu girdilerden beslendiği söylenebilir.

Milli mücadele ve Cumhuriyet'in anti-kolonyal politika açısından İttihatçılardan devraldığı bu çizgide sınırları zorladığı ve anti-emperyalist bir çizgiye yaklaştığı konjonktür, Sovyet Devrimi'yle etkileşimine dayanır. Sovyet iktidarı açısından Avrupa devriminin yenilgisi Anadolu'da devrimin başlangıcına denk düşmüştür. Bu da milli mücadeleyi verenleri savaş sırasında Sovyetlerle stratejik ilişkiler kurma ve bunu daha ileriye taşıma yönünde sömürgeci güçleri tehdit etme imkânı doğurmuştur.

Savaşta yenilgiye uğramış tarafın projesi olan Pan-İslamizm etkisi altındaki unsurlar, emperyalist sistemi tehdit edecek bir araç olarak Sovyetler tarafından devreye sokulduğunda milli mücadele de bu ekseninde bir tarafaşmaya yerleşmiştir. Ancak milli mücadele kendi sınırlarını netleştirebildiği ölçüde coğrafi nüfuz olanaklarına ve diğer topraklardaki anti-kolonyal arayışlardan kendisine doğan ilgiye sınır çekmiştir. Bu aynı zamanda savaş sırasında önce Fransa'yı, ardından İngiltere'yi Sovyet devrimi çizgisinden ayrı bir burjuva ulus-devlet kuruluşuna ikna etmesine bağlıdır. Dolayısıyla milli mücadelenin anti-kolonyal mücadelelere mesafe koyduğu coğrafi sınırlar Cumhuriyet devriminin tutunacağı politik sınırları da belirlemektedir. Cumhuriyet'in iddiası, bir mazlum milletler topluluğunun parçası olması değil, karakteristik olarak sömürgeci olan medeni milletler topluluğunun bir parçası olmasıdır.

Türk burjuva devrimi, ilk itkiyi geç sanayileşip ileriye sıçrayan Almanya'yı örnek alarak, eski İmparatorluğu emperyalist paylaşım savaşına katmasıyla almıştır. Yenilgi ve işgal, yeni bir burjuva devrimci özne yaratmış; bu özne "doğrudan sömürgeci" politikaları sürdürülebilir olmaktan çıkan İngiltere ile mutlak bir ihtilaf yaşamış, Sovyet devriminin estirdiği rüzgâr da hesaba katıldığında koşullar özneyi anti-emperyalizme doğru itirmiş; devrimden sonra ise ABD'nin Chester Projesi gibi "dolaylı sömürgeci" girişimlerine muhatap olmuştur. Ancak öznenin eninde sonunda Batı eksenli bir ulus-devlet yaratma perspektifi vardır. Dolayısıyla savaş öncesinden kalan anti-kolonyal eğilimler ulusal egemenliğin kabulü karşılığında terk edilmiş, anti-emperyalizm ise 1920 savaş konjonktürünün Cumhuriyet'e damga vurmasının ardından yerini emperyalizmle iktisadi bağların konsolide edildiği bir siyasi bağımsızlık anlayışına bırakm

45. OTURUM

EĞİTİMDE GÜNCEL SORUNLAR

Sürdürülebilirlik Ekseninde Kalkınma ve Eğitim İlişkisi

Halil Buyruk

Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi

Nüfus artışı, kaynakların azalması, gelir dağılımındaki dengesizlik, yoksulluk, iklim değişikliği gibi nedenlerle dünyanın mevcut işleyişinin sürdürülemez olduğuna dair vurguyla birlikte sürdürülebilir kalkınma yaklaşımı popülerlik kazanmış, uluslararası kuruluşların çabası ve pek çok ülkenin onayıyla küresel düzeyde kabul görmüştür. Eğitim, sürdürülebilir kalkınma için güçlü bir araç olarak görülürken, eğitilmiş bir nüfusa sahip olmak önemli bir kalkınmışlık göstergesi olarak tanımlanmakta ve bu nedenle sürdürülebilir kalkınma için eğitime özel bir önem verilmektedir. Kalkınma ve eğitim ilişkisinin tarihinin sürdürülebilirlik yaklaşımıyla başladığı söylenemez. Zira kalkınma sürecinde eğitimin önemli bir rolü olduğu sıklıkla vurgulanır. Bu çalışmada öncelikle kalkınma ve sürdürülebilir kalkınma sürecinde eğitime yüklenen işlev çeşitli boyutlarıyla ele alınacak, sonrasında ise sürdürülebilir kalkınmaya ve eğitim ile kurulan ilişkisine dair eleştirel bir tartışma yürütülecektir. Son olarak eleştirel eğitim yaklaşımlarının sürdürülebilir bir yaşamın inşasındaki rolü ana hatlarıyla betimlenerek sürdürülebilir bir yaşam ve eğitim ilişkisi temel boyutlarıyla ortaya çıkarılmaya çalışılacaktır.

Yükseköğretimde Bölgeselleşme ve Öğrenci Hareketliliği; Van'da Bir Alan Araştırması

Aysun Yaralı Akkaya

Mersin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü

Bu çalışma, Türkiye'de yükseköğretim sürecinde yaşanan öğrenci hareketliliğinin sonuçlarını sosyo-politik olarak analiz etmeye odaklanmıştır. Son yıllarda yükseköğretim politikalarında, öğrenciyi merkeze alan, okullaşma oranını artırmayı hedefleyen bir eğilim öne çıkmaktadır. Ayrıca yükseköğretimde, Avrupa Yükseköğretim Alanı'na dahil olmak için "Bologna"

sürecinin hız kazanması, yurtdışı öğrenci hareketliliğini artırırken, üniversite sistemindeki yığılmaları ve talebi karşılamak amacıyla da yurtiçi değişim hareketliliği desteklenmiştir. Bu bağlamda çalışma, yurtiçi eğitim hareketliliği programları içerisinde -yatay geçiş, dikey geçiş ve Farabi- Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi'nde en çok karşılaşılan "yatay geçiş" hareketliliğine odaklanır.

Çalışmada, eğitim hareketliliğinin gençliğin taleplerini yerine getirmek ve sorunlarına çözüm bulmak amaçlı planlanmasına karşılık bölgesel eşitsizliklere neden olduğu görülmüştür. Ayrıca bu durum neredeyse bütün eğitim hayatını aynı şehirde geçiren, aile ilişkileri ve sorumlulukları arasında kuşatılmış bir gençlik yaratmıştır. Buradan hareketle çalışmanın evrenini, YÖK'ün 2017 güz dönemi yatay geçiş kontenjanı ile Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi'ne kayıt yapan öğrenciler oluşturmaktadır. Belirlenen örneklem grubu ile derinlemesine mülakatlar yapılarak, elde edilen bulgular eleştirel yöntem üzerinden analiz edilmiştir. Bu analizler sonucunda, üniversite öğrencilerinin yatay geçiş hareketliliğinde sosyo-kültürel, siyasal ve ekonomik gerekçeler gibi birden fazla etken olduğu görülmüştür. Çalışmada, gençliği kuşatan aile bağları ve sorumlulukların diğer bulgulara kaynaklık ettiği, bu nedenle gençliğin idealleştirilen bir kuşak olarak geleceği şekillendirirken yapısal sınırlılıklarla karşılaştığı söylenebilir. Gençliğe bakıştaki farklılaşmalara, gençliğin yaşadığı sorunların bu hareketliliğe etkisi de önemlidir. Burada öne çıkacak etkenler gençlik kavramının terminolojik öğelerini belirlemek ile birlikte bir diğer etkili unsur olan gençlik sorunlarının neler olduğudur. Bu tespitlerin bir kısmı yatay geçişle üniversite değiştirmek isteyen öğrencilerin büyük oranda, ailelerinin bu bölgede yaşıyor olmaları ya da ailelerinin burada olmasa bile akrabalarının bir kısmının Van'da yaşıyor olmalarıdır. Bu tespit kuşkusuz en kolay tahmin edilebilen ve aynı zamanda en rasyonel gerekçedir. Öyleyse, bu etkiyi kabaca değerlerin ve aile bağlarının gençlik üzerindeki devam eden etkisi olarak yorumlamak mümkündür. Ayrıca aile içerisindeki toplumsal cinsiyet algısının da bu bağlamda etkili olabileceğini söylemek mümkündür.

Sonuç olarak çalışmanın bulgularının özelden genele geçiş ile birlikte yatay geçiş hareketliliğinin Van'dan başlayarak Türkiye genelindeki yansıması görülebilir. Aslında yatay geçiş sürecinin kolaylaştırılması, okullaşma oranının artırılması, üniversite içerisinde hareketliliğin artırılması, üniversite sisteminin yükünün hafifletilmesi gibi amaçlara sahiptir. Ancak politikanın hayata geçirilmesi ile birlikte farklı sonuçlar doğurabilmektedir. Üniversite dönemi hareketliliğinden beklenti, gençlerin bilgi, birikim ve deneyimlerinin çeşitlenmesi böylece "universal" üniversite fikrine yaklaşabilmektedir. Ama eğer çalışmanın üzerinde durduğu gibi bu hareketlilik bölgesel

bir üniversite modelini destekleyip, bununla birlikte yerelleşmeye neden oluyorsa o zaman yürütülen politikaların refleksif bir değerlendirmeden geçmesi gereklidir.

“Piyasa Yönelimli Öğretmen” Ne Kadar Mümkün?

R. Nazlı Somel

Boğaziçi Üniversitesi

Özel okulların eğitim sistemlerindeki ağırlıkları arttıkça kar amaçlı kurumlarda çalışan öğretmenlerin mesleki davranışlarında bir değişim olup olmadığı da tartışılmaya ve araştırılmaya başlandı. Bu tartışmanın bir yönünü, piyasaya açılan eğitim sistemlerinde çalışan öğretmenlerin tamamı (devlet okulu öğretmenleri de dahil) oluştururken (Ball, 2006), kar amacı güden eğitim kurumlarında (özel okullarda) çalışan öğretmenlerin devlet kurumlarında çalışanlardan farklılaştıkları yönler de ilgi çekmeye başladı (Fredriksson, 2009; Walker, 2014). Fredriksson (2009), İsveç'te özel okul öğretmenlerinin, devlet okulu öğretmenlerine kıyasla, (a) okul idaresinin talimatlarına daha fazla uyduklarını (b) okulun misyonunu benimsediklerini (c) okulun pazarlama etkinliklerine katkıda bulduklarını (d) öğrenci ve velileri müşteri olarak gördüklerini iddia ettiği çalışmasında, bunların “piyasa yönelimli öğretmen”e has özellikler olduğunu iddia etmektedir. Buna göre, resmiyette, öğretmenler ortak etik ve mesleki kodlar ya da kurallara tabi olmakla birlikte, pratikte hangi tür okulda çalıştıkları, eğitimsel faaliyetlerinde değişikliklere neden olmaktadır. Bu alandaki literatür henüz sınırlı olmakla birlikte, *piyasa yönelimli öğretmene* olumsuz bir anlam yüklenmemekte, mesleki eğitim ile kamusal eğitimin piyasa değerlerinin birlikte varolabileceği iddia edilmektedir (örn. bkz. Walker, 2014).

Bu sunumda mevcut tartışmalar, değişen eğitim sistemleriyle ilişki içinde ele alınacak ve bir başka noktadan katkı konmaya çalışılacaktır: *Piyasa yönelimli öğretmen* tartışması öğretmenlerin mesleki yönelimleri ile çalıştıkları kurum (sahibinin) karı arasındaki (olası) çelişiklere ya da uyumlulaşmaya odaklanırken, önemli bir başlık dikkate alınmamaktadır: öğretmenlerin kendi emek hakları. Yani, öğretmenlerin sadece mesleki yönelimleri değil, aynı zamanda birer çalışan olarak çıkarları, çalıştıkları kurumla çeliştiğinde ne yaşanır? Bu soruyu araştırmak üzere, Aralık 2019 yılında öğretmenlerine beş aya yakın maaş ödemesi yapmayan Doğa Koleji öğretmenleriyle, üç şehirde, bireysel ve grup söyleşileri (Loos ve Schäffer, 2001) gerçekleştirdik. Görüşmeler, öğretmenlerin iş bıraktıkları süreçte (Aralık 2019–Ocak 2020) gerçekleştirildi. Görüşmelerin belgesel analizi (Nohl, 2007), piyasa yönelimli öğretmenin özel okullar tarafından amaçlı

bir şekilde oluşturulmaya çalışıldığını ancak bunun maddi sınırları olduğuna işaret etmektedir. Bu sınırı ise, öğretmenin çıkarı ile özel okul patronunun çıkarının örtüşmesinin imkansızlığı belirlemektedir.

Örgütsel Kopya: Liselerde Kopyanın Örgütsel İşlevleri Neler?

R. Nazlı Somel

Boğaziçi Üniversitesi

Aslı Asena Turan

Boğaziçi Üniversitesi

Okul derslerinde öğrencilerin kopya çekmesi, toplumsal algıda ve literatürde bireysel bir sorun ve ağırlık olarak bir ahlak sorunu olarak ele alınmaktadır. Bu nedenle etik kodları yazılmakta, öğrencilerin kopya çekmesini engelleyecek önlemler alınmakta ve tartışılmakta, ve kopya bir disiplin suçu olarak kabul edilmektedir. Oysa, üstesinden gelinmesi neredeyse imkansız ve giderek artan bir sorun olarak görülen kopya (Bazerman ve Tenbrunsel, 2011), bir örgütsel eylemdir de. Bu yıl KPSS sınavında olan şekliyle kopya, belli grupları öne geçirmeyi hedefleyen örgütlü (ve siyasi) bir etkinlik olabilmesinin yanı sıra, eğitim örgütlerinin içinde buldukları eğitim rekabeti ve bürokratik taleplerle başa çıkmalarının bir yolu olarak da karşımıza çıkmaktadır (Martin vd., 2020). Kopya konusu, bireysel ve örgüt seviyelerinde günümüz eğitiminin bilgiyle kurduğu eklektik ve çıkara dayalı ilişkiyi ve “eğitimin çıkmazı” olarak nitelendirilen neoliberal dönem eğitim politikalarını tartışmak için elverişlidir.

Bu sunumda, Mayıs-Haziran 2022’de bir ilçenin sekiz devlet lisesinde (farklı eğitimsel ve toplumsal koşullara sahip akademik liselerde ve meslek liselerinde) gerçekleştirilen alan araştırmasının ilk sonuçları tartışmaya açılacaktır. Çalışmada öğrenciler ve öğretmenlerle grup söyleşileri (Loos ve Schäffer, 2001), okul müdürleri ve rehberlik öğretmenleriyle uzman söyleşileri (Nagel, 2009) gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler karşılaştırmalı bir perspektifle, Belgesel Yöntem (Nohl, 2009) kullanılarak analiz edilmeye başlanmıştır. İlk analizler dört farklı yönetime işaret etmektedir ve okullar arasındaki farklar bir okulun mevcut eğitim rekabetindeki yeriyle yakından ilişkilidir. Örneğin, akademik olarak çok başarılı okullarda (üniversite sınavında öğrencilerinin aldıkları puanlara bakılarak) –bizim örnekleminizde proje okulları olan fen lisesi ve imam hatip lisesine denk düşmektedir– öğrencilerin kopya davranışı örgüt tarafından “gerektiği kadar izin verilerek” kontrol altında tutulmaktadır. Bu yolla okullar, merkezi sınavlara

odaklanmakta, sınavlara etkisi sınırlı derslerde kopyayı olağan hale getirmekte, bu sayede diğer derslerde kopyayı büyük oranda sınırlandırmaktadır. Bunu sağlayan etmenler öğrencilerin tamamının sınavda başarılı olabilecek öğrenciler olmasıyken, bu durum aynı zamanda bu okullara has derslerin (örn. kültür ve din dersleri) geri plana itilmesi anlamına gelmektedir. Yani, kopya bir yanıyla okulların rekabet gücünü arttırmakta ve öte yandan onlara has yönleri törpülemektedir. Gözlemllediğimiz kopya yönelimleri ve dolayısıyla okullar arası farklar, son 10 yılda lise seviyesinde yaşanan keskin dönüşümle (proje okullarının açılması, okul başarı puanının etkisinin hesaplanmasında yaşanan değişiklik, sınavla öğrenci alan okulların değişmesi, meslek liselerinin üniversiteye girişte aldıkları ek puanın kaldırılması ve meslek eğitimine yüklenen anlamda yaşanan değişimler vb.) ilişkilendirilerek anlatılacaktır.

46. OTURUM

TÜRKİYE'DE SOL DÜŞÜNCE TARİHİ

Mehmet Ali Aybar'ın Erken Dönem Siyasi Çalışmaları Üzerine Bir Değerlendirme: Hür ve Zincirli Hürriyet Gazetelerinde Yayımlanan Köşe Yazılarının Nitel Analizi

Kubilay Düzenli

Karadeniz Teknik Üniversitesi, Kamu Yönetimi Bölümü

Osmanlı Devleti'nin geç döneminde görece üst sınıf bir aileye mensup biçimde İstanbul'da doğan Mehmet Ali Aybar, doksan yıla yakın ömründe çok sayıda önemli siyasi-sosyal gelişmenin öznesi olmuş; akademisyen, gazeteci, politikacı gibi kimlikleriyle, Türkiye'de sosyalizmin; gelişim sürecinde etkili bir figür olarak tanımlanmayı hak etmiştir.

Aybar; İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun olmasını takip eden süreçte aynı üniversitede asistan olarak çalışmaya başlamış; 1940'lı senelerde değişik yayın organlarında kaleme aldığı yazılarda; tek parti idaresi ve Millî Şef İsmet İnönü'yü sert biçimde eleştirmiştir. Aybar'ın, özellikle 14 Mayıs 1950'de Demokrat Parti (DP)'nin; Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)'ye karşı elde edeceği seçim başarısına kadar etkin olduğu bu dönemi, kendi yaşam öyküsü dahilinde, erken dönem biçiminde isimlendirmek yerinde olacaktır.

Bu minvalde, özellikle Türkiye'de çok partili siyasi yaşama geçiş kapsamında, idare baskınının görece hafiflediği 1940'ların ikinci yarısında, yurt genelinde yayıncılık faaliyetleri hız kazanmıştır. Bağımsız bir aydın olarak Mehmet Ali Aybar'da 1947'de önce **"Hür"** ardından ise **"Zincirli Hürriyet"** gazetelerini çıkartmış; tek parti idaresi, demokrasiye geçiş süreci, yurt ve dünya meseleleri hakkındaki görüşlerini kamuoyuyla paylaşmak istemiştir.

Her ne kadar 1945 sonrası süreçte, Türkiye'de demokratikleşme konusunda kimi önemli adımlar atılmış olsa da "sol" düşüncenin, geniş kitleler ile temas etme fırsatlarına sahip olması hâlen; idare tarafından kabul edilemez nitelikli bir gelişmedir. Bu kapsamda, **"Hür"** ve **"Zincirli Hürriyet"** gazeteleri uzun soluklu birer yayın organı hüviyeti taşıyamamışlar; sırasıyla yalnızca 6 ve 4 sayı olarak neşredilmişlerdir.

Bu çalışmada söz konusu iki gazetenin yayımlandığı 1946-1948 seneleri arasında Türkiye’de hâkim olan politik-toplumsal koşullar bütünü bağlamında, Aybar’ın **“Hür”** ve **“Zincirli Hürriyet”** gazetelerindeki köşe yazıları üzerinden fikirlerinin analiz edilmesi amaçlanmaktadır. Çalışmanın ilk bölümünde Mehmet Ali Aybar’ın yaşam öyküsüne ve yalnızca 1950 öncesi faaliyetleri ile sınırlı olmayacak ölçüde, politik faaliyetlerine yer verilmiş, ardından ise 1946-1950 devresinde Türk siyasal yaşamının, esas tartışması niteliğindeki çok partili siyasal yaşama geçiş süreci ayrıntılı biçimde incelenmiştir. Çalışmanın son bölümünde ise Aybar’ın, **“Hür”** ve **“Zincirli Hürriyet”** gazetelerinde yayımlanan 19 köşe yazısı analiz edilmiştir.

Çalışmanın yöntemi, bir nitel araştırma yöntemi olarak **“doküman analizi”**. Bu doğrultuda, **Türkiye Sosyal Tarih Araştırma Vakfı (TÜSTAV)**’a ait internet sitesinden faydalanılmış; **“Hür”** ve **“Zincirli Hürriyet”** gazetelerinin tüm sayıları ve bu sayılarda Aybar imzalı köşe yazıları incelenmiştir.

Aybar’ın erken dönem yayıncılık faaliyetlerini konu edinen bu bildiri; yazarın, mezkûr köşe yazılarında; CHP’ye karşı sert bir muhalefet pratiği sergilediği ve yazılarını, aydınlanmacı-bağımsızlıkçı bir politik zeminin inşası için bir araç olarak kullandığı ileri sürülmektedir.

1960’lı Yıllarda Yaşar Kemal’in Politik Fikirleri: Kültür Bağımsızlığı Temelinde Anti Emperyalizm

Caner Selçuk Sevindik

İstanbul Ü. SBF Siy. Bil. Uluşlar. İlişk. ABD

Türkiye’nin 1960’lı yılları sol düşünün görünürlüğünü ve etkisini artırdığı bir tarihsel kesit olma niteliği taşımaktadır. Bilhassa 1961 Anayasasının oluşturulmasından sonra anayasanın çerçevesini çizdiği “kazanımlara” odaklanan sol düşün 1960’lı yıllarda çeşitli tartışmaları başlatmış ve dönem boyunca bu tartışmaları sürdürmüştür. Bu bağlamda sol yönelime sahip aydın çevreler kalkınma, halkçılık, anti emperyalizm ve milliyetçilik gibi kavramları dönemin iç ve dış politik atmosferiyle irtibatlı bir biçimde yeni bir yoruma tabi tutmuştur. Bununla birlikte avukat, gazeteci, akademisyen, öğretmen, yazar ve bürokrat kesiminden oluşan aydın çevreler sözü edilen kavramları birer mücadele başlığı haline getirmiştir.

1960’lı yıllarda sol düşünüyü konu edinen çalışmalar bu dönemi aktör bazlı, tematik perspektifli veya sol politikanın önderlerini merkezine koyarak incelemektedir. Bu çalışma ise 1960’lı yıllarda bir yandan entelektüel faaliyetlerini ve üretimini sürdüren diğer yandan da sol politika içerisinde aktif bir konum üstlenen Yaşar Kemal’in fikirlerine odaklanmaktadır. Dönem boyunca çeşitli romanlar kaleme alan, çeşitli dergilerde fikirlerini sivil

toplum alanına taşıyan ve aynı zamanda Türkiye İşçi Partisi'nin yöneticileri arasında yer alan Yaşar Kemal'in kalkınma, anti emperyalizm ve milliyetçilik konularında geliştirdiği fikirlerin incelenmesi bu çalışmanın özgün yanını oluşturmaktadır.

Sözü edilen amaca uygun olarak çalışma, Yaşar Kemal'in sırasıyla *Yön* ve *Ant* dergisi için kaleme aldığı kuramsal ve politik yazıları bu dönemin sol düşünüşle etkileşimli bir biçimde incelemeyi hedeflemektedir. Bu sayede ise Yaşar Kemal'in sol politikayla kurduğu bağlantı noktaları tespit edilecek ve öne çıkardığı anti emperyalizm, milliyetçilik, kültürel bağımsızlık ve aydın misyonuna ilişkin vurguların altı çizilecektir. Bununla birlikte çalışma 1969 yılında TİP içerisinde Behice Boran-Sadun Aren kanadı ile Mehmet Ali Aybar kanadı arasında gözlenen kuramsal ve politik tartışmalarda Yaşar Kemal'in takındığı tavrı ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Mihri Belli'ye Geçen Zaman İçinde Yeniden Bakmayı Denemek

Kurtuluş KAYALI

Ankara Üniversitesi DTCF Emekli Öğretim Üyesi

Mihri Belli Türkiye'de sosyalist hareket içinde bulunmuş ve 1990 yılında yayımlanmış anılarıyla sadece kendisini değil çevresindekileri ve uzaktan tanıdığı insanları ve bu arada siyasi figürleri anlatmıştır. Türk sol hareketi içinde 1950'li yıllara giden süreçte etkili olduğu gibi 1960'lı yıllara damgasını vuran hareketi de sürükleyen önemli bir liderdir. 12 Mart sonrasında bir parti çerçevesinde etkin olsa da partinin dönemi şekillendirmesi söz konusu olmamıştır. Aslında onun 1968 yılında sloganlaştırdığı "Nerede hareket orada bereket" sloganı fazlasıyla abartılarak ondan kopan eğilimlerin bir kaçının benimsediği ilke olmuştur. Hayatının son dönemindeki HDP'nin öncüllerinden birinden milletvekili adaylığı tam bir birliklilik olarak nitelenmese de eski dönemlerdeki kimliğinden bir nebze farklılaşmayı beraberinde getirmiştir. Onun "millet gerçeği" üzerine vurgusu da gündeme gelecek sorunlara vakıf olduğunu göstermektedir.

Hayat hikâyesi metni meselenin teorik boyutunu anlatmaya çabalamış. Mücadele içinde geçen hayatı, mücadele sürecinde Yunan iç savaşına katılması, 1940'lı yıllardaki cüretkâr girişimleri, 1950'li yıllara giderken TKP'nin merkez komitesine seçilmesi, 1980'li yıllarda *Türk Solu* dergisi pratiği içinde Şevki Akşit ve Reşat Fuat Baraner gibi figürlerle Kadri Kaplan, Sami Küçük, Suphi Karaman, Mucip Ataklı gibi figürleri bir araya getirmesi ve Hikmet Kıvılcımlı'yı da dergi yazarı olarak kazanması önemli bir işlev yüklediğini göstermektedir. Devrimciler Güçbirliği'nin kurulmasında da

kritik rolü vardır. Aynı zamanda daha sonra *Türk solu* hareketinde kritik rol alacak genç insanların çoğunun *Türk Solu*'nda yazıları bulunmaktadır. Ha keza *Aydınlık*'ta da. Gençlik hareketinin öne çıkan unsurlarının hemen hepsini etkilemiş ve uzun süre sonra da aykırı noktada olan yaşlı gruptan önemli bir kesim Mihri Belli'ye sempatiyle bakmıştır. Kişisel ilişkiler yanında ve dışında bu sempatinin ötesinde Mihri Belli'ye yönelik ciddi eleştirel bir tutum da vardır. Kendisine sempatiyle bakanların bir kısmı TKP ve kendisinin mücadele ettiği grup/parti içinde olanlardan gelmiş, ona yönelik eleştiri de en köklü bir biçimde kendisiyle birlikte mücadele edenler arasından çıkmıştır. Bu durum da Mihri Belli'nin siyasal ve düşünsel istikrarını gösterirken yaygın olanın zaman içinde farklılaşma olduğunu işaretidir.

Ayrışma, farklılaşma noktasında iki husus meselenin daha açıklıkla anlaşılmasının da yolunu açmıştır. Bunlardan biri Stalinist, Leninist çizginin Türk soluna hakim olmasıyla bağlantılıdır. Zaman içinde Türk solunun her iki kanadı da bu eğilimin birinden önemli ölçüde kopmuştur. TKP'nin bile eski halinden fazlasıyla uzaklaşması o hareket de dahil olmak üzere yaygın liberalleşme böylesi bir ortamın oluşmasının yolunu açmıştır. Stalinizm eleştirisi yaygın bir hal almıştır. Sovyetik solun partinin ve devletin yaklaşımı doğrultusunda yol alması karşısında Mihri Belli'nin Sovyetler Birliği ve Çin'e mesafeli yaklaşımı da onun temel farkını ortaya koyacak mahiyettedir. Yaygın olarak değişik cenahlarda salt Marksist klasiklere atıfla ülke sorunları üzerinde tahlil yapılırken Mihri Belli teorik metinlerden bir ölçüde esnek bir şekilde meseleleri değerlendirmiştir. Bu noktada "Anti Kemalist Karşı Devrim" başlıklı bir metin önemli bir tahlil denemesidir. Ayrıca milliyetçilik konusunda atıfları Stalin ve Lenin'den daha çok Jean Jaures üzerinedir. Sadece Muzaffer Erdost'un yazdıklarıyla karşılaştırmak anlamında değil diğerleriyle de kıyaslandığında yazdığı metinler dipnotlarla "bilgiçce" tahkim edilmiş değildir. O dönemin siyaset adamları ya da siyasal figürleri yazdıklarında, dipnotlarda ve alıntılarda söylenenlerden daha fazla düşünce aktarmayan akademisyenler gibidir. Zamanında ve sonrasında onun teorik metinlere mesafeli, en azından esnek yaklaşımı eleştirisinin, ona yönelik eleştirisinin dozajını artırmıştır.

Türkiye İktisat Tarihçiliğine Niyazi Berkes'in Katkıları

İhsan Seddar Kaynar

Hakkari Üniversitesi, İİBF, İktisat Bölümü

Niyazi Berkes, sosyal bilimlerin çeşitli alanlarında Türkiye üzerine yazılmış çok sayıda çalışma yapmıştır. Bu eserler arasında Türkiye iktisat tarihi alanında yazdığı kitaplar, hem alanın en önemli kaynak eserlerini

oluşturmakta hem de Berkes'in iktisat tarihi alanına özgün katkılarını içermektedir. Berkes'in hukuk ile başlayan üniversite eğitimi felsefe ile devam etmiş ve felsefe bölümünü bitirdikten sonra iki yıl da tarih derslerini almıştır. Daha öğrenciliği devam ederken ilgisi felsefe tarihine, oradan bilim tarihi, kültür tarihi ve daha sonra da iktisat tarihine kaymıştır. Tarihin önemini entellektüel gelişiminin en başında kavramış ve tarih bilgisi ile düşünce alanına katkılar yapmaya çalışmıştır. Bu açıdan yazdığı iktisadi tarih metinleri, tekrarlanagelen dayanağı olmayan genellemelere itiraz edip farklı bir yöntem kullandığı için öne çıkmakta ve araştırmacıların başvuru kaynağı olarak güncelliğini korumaktadır.

Bu çalışmada Berkes'in iktisat tarihine katkıları incelenecektir. Bu açıdan entellektüel gelişiminin akademi dışındaki aşamaları, metinlerinde diyalektik yöntemi nasıl kullandığı ve yazdığı iktisadi tarih metninin diğer bilim çevrelerini ve dönemin siyasi atmosferini nasıl etkilediği incelenecektir.

47. OTURUM

KARŞILAŞTIRMALI ÇERÇEVEDEN LATİN AMERİKA DENEYİMLERİ

Neoliberal Popülizm: Türkiye, Tayland, Brezilya Deneyimleri

Ahmet Bekmen

Istanbul Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi

Barış Alp Özden

Universität Duisburg-Essen

Çokça tartışılmasına rağmen popülizm belirsiz bir kavram olma özelliğini sürdürüyor. Güncel tartışmalarda ağırlıklı olarak bir söylem veya siyaset stratejisi olarak ele alınan popülizm bu çalışmada sosyo-politik boyutlarıyla tartışılacaktır. Brezilya, Türkiye ve Tayland örneklerinin karşılaştırmalı analizleri üzerinden “neoliberal popülizm”i anlamlı ve hatları belirginleşmiş bir kavram haline getirmek çalışmanın teorik-kavramsal amacını oluşturmaktadır.

Çalışmada Brezilya’da İşçi Partisi iktidarı, Tayland’da Thaksin Shinawatra dönemi ve Türkiye’de AKP’nin “ilk dönemi” ele alınacaktır. Birbirlerinden politik gelenek olarak oldukça farklı olan bu üç siyasal aktörün alt sınıflarla kurdukları ilişki ve farklı sermaye fraksiyonlarıyla sahip oldukları organik ilişkilerin analizi üzerinden neoliberal popülizmin anlamlı bir kavramsal çerçeve olarak kurulması çalışmanın ilk bölümünü oluşturacaktır.

İkinci bölümde bu üç hükümetin içinden geçtikleri çatışmalı süreç incelenecektir. Brezilya’da yargı-polis işbirliği ile İşçi Partisi alaşağı edilirken, Tayland’da Shinawatra hükümetleri bir dizi askeri darbe ve sokak çatışmaları ile ortadan kaldırıldı. Türkiye’de ise AKP hükümette kalmayı başardıysa da Türkiye oldukça çatışmalı bir sürecin içerisinden geçti. Bu ülkelerdeki siyasal çatışma süreci üç siyasal aktörün oluşturmayı başardıkları sınıf koalisyonları, sermaye fraksiyonlarının izlediği stratejiler ve devlet içi aktörlerin tutum ve çatışmaları üzerinden ikili analizlere tabi tutulacak ve bir hegemonya projesi olarak neoliberalizmin sınırları anlaşılmaya çalışılacaktır.

Çalışma her ne kadar üç ülkenin karşılaştırmalı analizi üzerinden ilerlese de, sonuç kısmında Türkiye'deki AKP iktidarı deneyimine dair sonuçlar ön plana çıkarılacaktır.

Küresel Güney'de Finansallaşma: Brezilya'ya Tarihsel Bir Bakış

Dicle Nur Aktan

ODTÜ Latin ve Kuzey Amerika Çalışmaları ABD

Bu çalışmanın amacı bir süredir sosyal bilimler literatüründe sıklıkla gündeme gelen finansallaşma kavramının Küresel Güney'e ilişkin yaklaşımlarını, bir Küresel Güney ülkesi olan, Brezilya üzerinden tartışmaktır. Finansallaşma, finansal araçlar ve gelirlerdeki büyüme, endüstriyel sermaye ile finansal sermaye arasındaki ilişkilerin muğlaklaşması, sermaye birikim rejiminin finans güdümlü hâle gelmesi gibi başlıca finansal genişleme temelli argümanların yer aldığı ve gündem güne gelişen bir literatürdür. Buna karşın, 1980'lerden bugüne dek tartışılan çeşitli faktörleri ele alan yönüyle, finansallaşma kavramının bir dönemselleştirme aracı olarak kullanılması, konuyu tarihsel bir bakış açısıyla sorgulamayı önemli kılar. Zira, söz konusu argümanları tarihsel olarak süregelen toplumsal ilişkiler ve sermaye birikim stratejilerinde devletin tarihsel rolü çerçevesinde gözden geçirmek, mevcut döneme ilişkin sermaye birikim stratejilerine dair çıkarımları tutarlı bir teorik anlayış içerisinde yapmayı ve sürdürmeyi sağlar. Bu, finansallaşmaya atfedilen özelliklerin çağdaş kapitalizmde ne ölçüde dönemsel bir kopuşu ya da sürekliliği ifade ettiğini göstermek ile birlikte; finansallaşmanın bir dönemselleştirmeden ziyade, bir yeniden üretim aracı olabileceği sorularını gündeme getirir. Nitekim, çalışmada, Brezilya örneği üzerinden görülebileceği gibi, sermaye birikim stratejilerini oluşturan ve yeniden üreten dinamiklere bağlı olarak, finansal genişleme dönemlerinin, tartışılan kavramsallaştırma ile ele alınan mevcut dönem ve kaygılarla sınırlı olmadığı görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Finansallaşma, Küresel Güney, Brezilya, Kapitalizm, Yeniden Üretim

Yeni-Kalkınmacı Modelde Doğanın Temellükünün Sınırları: Brezilya Amazonları Örneği

Esra Akgemci

Selçuk Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü

Çağlar Söker

Selçuk Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Doğal kaynak sömürüsüne dayalı birikim stratejisi, ormanları yerleşime, madenciliğe ve tarıma açma eğilimini güçlendirmektedir. Neoliberal politikalarla biçimlenen bu eğilim, günümüzde ormansızlaşmayı ve iklim krizini tetikleyen en temel unsurlardan biridir. Küresel üretim çağında doğal kaynakların yağmalanması, kâr marjını artırmanın araçlarından biri olarak görülmekte; ormandan kâr elde etme hırsı, orman ekosistemlerini tehlikeye atmakta ve gitgide büyüyen bir ekososyal krize yol açmaktadır. Neoliberal politikaların yıkıcı etkisi, “dünyanın akciğerleri” olarak bilenen Amazon ormanlarında açıkça görülebilir. Amazonlardaki çevre kırımı (*ecocide*), yüzyıllardır bölgede doğayla uyum içinde yaşayan yerli halkları da tehdit ettiğinden yerlilere yönelik bir soykırımı da beraberinde getirmekte ve Donna J. Haraway’ın ifadesiyle “topyekûn bir imha krizine” sebep olmaktadır. Bu bildirin amacı, Brezilya’da İşçi Partisi (PT) döneminde (2003–2016) benimsenen yeni-kalkınmacılık anlayışı ile neoliberalizm arasındaki süreklilik öğelerini tespit etmek ve bu sürekliliğin Amazonlara yönelik politikadaki izdüşümünü göstermektir. Neoliberal birikim sistemi içinde devlet müdahaleciliğinin yeni bir biçimi olarak ortaya çıkan, *neo-extractivist* ya da yeni-kalkınmacı (*neo-developmental*) olarak sınıflandırılan model, ithal ikameci sanayileşme temelinde gelişen kalkınmacılık anlayışının neoliberal çerçeve içinde yeniden şekillenmesi olarak tanımlanabilir. Millî burjuvazinin desteklenmesi ve güçlendirilmesi, ithal ikameci kalkınmacılık açısından olduğu kadar yeni-kalkınmacılık açısından da önceliklidir. Ancak, buradaki temel mesele, yerel şirketlerin küresel ölçekte üretim yapabilecek düzeyde teknolojilerini geliştirmek, küresel rekabet güçlerini artırmak ve onlara dış yatırım olanakları sağlamaktır. Başka bir ifadeyle, yeni-kalkınmacı modelde devlet, birikim koşullarını yerel sermayenin ulusaşırılması için yeniden düzenlemektedir. Bu süreçte, özellikle endüstriyel tarım ve madencilik gibi ihracatçı sektörlerde “içsel burjuvazi” (*internal bourgeoisie*) oluşumu ivme kazanmaktadır. Lula da Silva döneminde devlet desteğiyle büyüyen ve ulusal şampiyonlar (*campeões nacionais*) olarak anılan ihracatçı sektörlerin uluslararasılaşmasını ve Brezilya’nın “endüstriyel tarım devi” olarak yükselmesini sağlayan da esas olarak doğal kaynak sömürüsüne dayalı yeni-kalkınmacı

stratejidir. Neoliberalizm ile devletçi kalkınmacılık arasında bir "orta yol" olan yeni-kalkınmacılık, bir yandan makroekonomik istikrarın sürdürülebilirliğini sağlamayı bir yandan da yoksullara nakit transferi yapılması gibi sosyal yardım politikalarının uygulanmasını gerektirir. Bu modelde öncelik, endüstriyel tarımın güçlenmesidir, aile tarımının desteklenmesi, bu sektörden gelecek ihracat gelirlerine bağlıdır. O halde Amazonlarda izlenen öncelikli strateji de endüstriyel tarımın çıkarlarını gözetmekten yanadır. PT döneminde Amazonlarda ormansızlaşmayı önleyecek, tahrip edilmiş alanların yeniden kazanılmasını sağlayacak sürdürülebilir kalkınma projelerine fon ayrılmış, endüstriyel tarımın çıkarlarıyla ormanların korunması arasında denge kurulmaya çalışılmıştır. Bildirinin temel argümanına göre, Amazonları geleceği bu "denge"den çok daha fazlasına, neoliberal anlayıştan kesin bir kopuşa bağlıdır.

Anahtar kelimeler: yeni-kalkınmacılık, ekstraktivizm, doğanın temellükü, Brezilya Amazonları, Lula da Silva.

Latin Amerika'da İkinci Sol Dalga(?) ve Meksika'nın 'Yeni Altemperyalist' Konumunun Ekonomi Politikası

Ertan Erol,

İstanbul Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü

Latin Amerika'da yeni bir sol iktidarlar silsilesinin güç kazandığı günümüzde, daha önce bölgede yaşanan sol-sosyalist-sosyal demokrat dalganın dışında kalan Meksika'nın bu seferki sol dalganın önemli parçalarından biri olduğu iddia edilmektedir. 2000'ler boyunca yaşanan 'demokratikleşme' döneminde Meksika, geleneksel tarafsız dış politikasından koparak çoğunlukla ABD'nin politik ve ekonomik politikalarına uygun bir bölgesel konumlanma içine girmişti. 2018'de göreve gelen Andrés Manuel López Obrador'un ilan ettiği Dördüncü Dönüşüm (4T) döneminde, Meksika, ABD ve AB ile olan ilişkilerini büyük ölçüde revize ederek, dış politikasında Latin Amerika'ya daha önemli bir konum verme yolunu seçmiş ve bölgedeki gelişmelere aldığı tutumu kategorik olarak değiştirmiştir. Bu bağlamda, Meksika 2000'ler öncesinde olduğu gibi bölgede önemli bir ağırlığa tekabül eden ve bölgesel iş birliği bağlamında inisiyatif alan bir konuma geri dönmüştür. Bu çalışma, Meksika'nın 2000'lerde resmi olarak terk ettiği Estrada doktrinine geri dönüşünün sosyoekonomik bağlamını inceleyerek, ülkenin 2000'lerde kaybettiği altemperyalist kapasitesini tekrar elde edip etmediği sorunsalı üzerinde durmaktadır. Bu bağlamda,

Ruy Mauro Marini'nin sunduğu kavramsal çerçeve ile ülkede değişen iktidarın yeni sınıfsal kompozisyonu üzerinde durulacaktır.

Maduro Döneminde ABD'nin Venezuela Dış Politikası: ABD'nin Maduro Karşıtlığının Tırmanışı ve Düşüşü

Deniz Pelin DİNÇER

Eskişehir Osmangazi Ü. Uluslararası İlişkiler Bölümü

Bu çalışma ABD'nin Nicolás Maduro döneminde Venezuela Dış Politikasını incelemek üzere hazırlanmıştır. Venezuela'da Sol-Popülist iktidarlardan dönemi, 1998 yılında yapılan Devlet Başkanlığı seçimlerinde Hugo Chávez'in göreve gelmesi ile başlamış, 2013 yılında Başkan Chávez'in hayatını kaybetmesinin ardından ise halefi Nicolás Maduro ile devam etmektedir. 1998 yılından günümüze istikrarlı bir şekilde gerginleşen ABD-Venezuela ilişkileri, tarihte ilk kez Başkan Maduro döneminde kopma noktasına gelmiştir. 1900'lü yılların başından 2019 yılına kadar devam eden ABD-Venezuela petrol ağırlıklı ticari ilişkileri ilk kez 2019 yılında, Başkan Trump döneminde Venezuela'ya ekonomik yaptırımların uygulanması ile sona ermiştir. Güncel ABD-Venezuela ilişkileri literatürü, ağırlıklı olarak Venezuela demokrasisindeki gerileme sürecine ve ABD'nin bu sürece Venezuela'daki muhalif hareketleri güçlendirmeye çalışarak müdahil oluşuna odaklanmaktadır. Ancak bu bakış açısı, Mart 2022'den beri Biden Yönetiminin tekrar Maduro Yönetimi ile diplomatik görüşmeleri başlatmasını açıklayamamaktadır zira Maduro Yönetimi ABD'nin talep ettiği demokratikleşme adımlarını atmamıştır. Bu çalışma ise ABD'nin Venezuela politikasının oluşumunda ABD'nin iç politik etmenlerine odaklanacak ve söz konusu etmenlerin Venezuela Dış Politikasını belirlemede nasıl bir rol oynadığını sorunsallaştıracaktır.

ABD Nüfus Sayım Bürosu'nun verilerine göre Florida eyaleti, Küba ve Venezuela kökenli Amerikalıların en yoğun yaşadığı bölgedir. Cumhuriyetçi-muhafazakâr siyasi eğilimlere sahip Küba ve Venezuela kökenli Amerikalı seçmenler, Florida seçimlerinin sonuçlarında belirleyici etkiye sahiptir. Bu sebeple Florida eyaletinden aday olan siyasiler ya da Başkan adayları yaptıkları seçim konuşmalarında mutlaka Küba ve Venezuela'nın rejimlerini hedef almakta, bölge insanının liberal-demokratik bir rejimde yaşama hakkının altını çizmekte ve böylelikle ABD vatandaşı Küba ve Venezuelalıların oylarına talip olmaktadır. Bu durum ABD-Venezuela ilişkilerinin oldukça gergin olduğu 2016 ve 2020 ABD Başkanlık seçimlerinde tekrar tekrar, açık bir şekilde ortaya konmuştur. Dolayısıyla, ABD'nin Venezuela'ya yönelik Dış

Politikasının belirlenmesinde söz konusu seçmenlerin ve bu seçmenlerin oyuna ihtiyacı olan Florida siyasetçilerinin etkisi oldukça fazladır.

Rusya-Ukrayna Savaşının ardından yükselen enerji fiyatlarına ABD seçmeninin Kasım 2022'de yapılacak ABD ara seçimlerinde vereceği tepki ABD'nin Dış Politika kararlarını etkileyen bir diğer iç politik etmendır. Venezuela'ya 2019 yılından günümüze uygulanan ekonomik yaptırımlar, ABD'nin en büyük petrol kaynağını kaybetmesine sebep olmuştur. Venezuela, 20. Yüzyıldan itibaren ABD'nin en büyük petrol ihracatçısıdır, öyle ki ABD'deki petrol rafinerilerinin büyük çoğunluğu Venezuela ham petrolünü işlemek üzere inşa edilmiştir. Venezuela ham petrolünün yapısına en yakın petrol türü olan Rus ham petrolü tam da bu yüzden 2019 yılından, Rusya'nın Ukrayna işgaline kadar, ABD'nin Venezuela'dan aldığı ham petrolü ikame etmek için kullanılmıştır. Öte yandan bu işgal, Rusya'ya ekonomik yaptırımlar uygulamaya başlayan ABD ve pek çok Avrupa ülkesini alternatif enerji kaynakları aramaya yöneltmiştir. Bu sebeple Biden Yönetimi, Mart 2022'den günümüze Maduro Yönetimi ile daha önce kesilen diplomatik kanalları yeniden açmıştır. Bu durum ise Florida Valisi Ron DeSantis, Florida Senatörü Marco Rubio ve Florida Kongre Üyesi Mario Diaz-Balart gibi Cumhuriyetçi Parti üyesi siyasetçilerin yanı sıra Darren Soto, Deborah Wasserman Schultz ve Ted Deutch gibi Demokrat Parti'nin Florida Kongre üyelerinin de Biden Yönetimini kınamasına sebep olmuştur. Biden Yönetiminin yaklaşan ara seçimleri kazanmak için hem enerji fiyatlarını düşürmesi hem Küba ve Venezuela kökenli seçmenleri Demokrat Partiye oy vermek için ikna etmesi, hem de Florida siyasetçilerini Venezuela Dış Politikasında değişikliğe gitmek için ikna etmesi gerekmektedir. Şüphesiz ki iç politika ortaya çıkan bu önemli etmenler, ABD'nin Venezuela'ya yönelik Dış Politikasının şekillenmesinde ve değişiminde oldukça belirleyici bir rol oynayacaktır.

48. OTURUM

MEDYA VE SOSYAL MEDYADA DÜZENLEME

Bağımsız Düzenleyici İdari Otorite Mümkünmü? Radyo Televizyon Piyasası Örneği

Özgün Akduran Erol

İstanbul Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi

Yunus Yiğit

University of Queensland, School of Social Science, Avustralya

Bağımsız düzenleyici idari otoriteler Türkiye’de özellikle daha önce kamu tarafından sunulan mal ve hizmetlere dair sektörlerin özelleştirilmeleri ve serbestleştirilmelerini izleyen süreçte ortaya çıkmışlar ve savunucuları tarafından bu sektörlerde piyasa aksaklıklarını önleyecek ve sektöre giriş çıkışı, üretim, dolaşım ve fiyatlandırma aşamalarını düzenleyecek otoriteler olarak rasyonelleştirilmişlerdir. Bu gaye ile kurulan bağımsız düzenleyici idari otoritelerin siyaseten a-politik ajanlar olmaları beklenir. Bununla birlikte alan literatüründe hem siyasetin hem de sektörün önde gelen sermaye gruplarının etkisi ve müdahalesine dair tespitlerle, “ele geçirme” (capture) ve politik müdahale (political signal) önermeleriyle bağımsız düzenleyici idari otoritelerin bağımsızlığını ve etkinliği sorgulanmıştır. Bu çalışmada 1990ların ilk yarısında radyo televizyon sektörünün serbestleştirilmesi ile kurulan RTÜK örneği üzerinden bir bağımsız idari otoritenin politik müdahaleden ve sektörün güçlü sermaye gruplarından bağımsızlığı sorgulanmaktadır. Bu doğrultuda, RTÜK’ün kuruluşundan itibaren dayanak olan kanunlar ve kanun değişiklikleri, kurumsal organizasyon ve üyelerin seçimi, operasyonel süreçleri, piyasa sahiplik yapısına ve tekelleşmeyi önlemeye dönük faaliyetleri ve kurumun mali kaynakları ve bütçesi incelemeye tabi tutulmuştur. Araştırma nitel yöntemle sürdürülmüş ve bu bağlamda RTÜK karar ve belgeleri, ilgili kanunlar ve kanun değişiklikleri ile medyada çıkmış haberlerin incelenmesine ek olarak altı ayrı departmandan RTÜK çalışanları ile yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda RTÜK’ün hem siyasetin hem de radyo televizyon

sektöründeki büyük aktörlerin etkisine açık, bağımsızlığı zedelenmiş kırılan bir idari otorite haline dönüştüğü görülmüştür.

Sosyal Ağların Olumsuz Dışsallıkları ve Kamu Politikaları

Bülent Özdemir

Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Ana Bilim Dalı

Sosyal ağların toplumsal maliyetler ortaya çıkaran olumsuz dışsallıklarının dijital medya çalışmalarında tartışıldığı biçimiyle izinin sürülmesi ile bu dışsallıklara yönelik geliştirilen veya etki eden yasal düzenlemelerin amaçları, tipleri ve sonuçları itibariyle tartışılması bildirinin konusunu oluşturmaktadır. Web teknolojisinin geliştirilmesi, internetin kamusal kullanımının yaygınlaşmasıyla sonuçlanmıştır. Web 2.0 olarak anılan dönem ile birlikte ise sosyal paylaşım ağlarının toplumsal alandaki yerleri merkeze kaymaya başlamış, teknolojinin toplumsal, kültürel, ekonomik ve politik boyutları, iletişim alanı içerisinde yoğun olarak tartışılır hale gelmiştir.

1980'lerle birlikte, kitle iletişim alanında teknolojik gelişmeleri aşan bir dizi niteliksel dönüşüm yaşanmıştır. Sözü edilen dönüşüm sürecinde, neredeyse tüm dünyada, medya sektöründeki mülkiyet ilişkileri ve sermaye yapısı değişmiş, devlet ve medya bağlantısını kuran hukuksal zemin de medya, devlet, sermaye ve toplum ilişkileri çerçevesinde yeniden şekillendirilmiştir. Bu dönemin önemli ayırt edici özelliklerinden biri, kamu yayıncılığı anlayışının en önemli unsurlarından olan medyanın topluma haber ve bilgi aktarma işlevlerinin, kâr amacına odaklanan medyanın sembolik üretimlerinin yanında ikincil düzeye indirgenmesidir. Ticari yayıncılığın hakim olduğu bu dönem itibariyle kâr maksimizasyonu, medyada temel güdülenme kaynağı olmuş ve bunun sonucunda ise medyanın, ürettiği kamusal yarara göre toplumsal maliyetlere sebep olan olumsuz dışsallıkları hakim bir pozisyona yerleşmiştir.

Dışsallık kavramı, bir değiş-tokuşta üçüncü taraflara yüklenen olumlu ya da olumsuz maliyetleri ifade etmektedir. Yayıncılığın önemli özelliklerinden biri dışsallıklar üretmesidir. Kaliteli içerikler üretilmesi yoluyla yayınlar olumlu dışsallıklar üretebilir veya kalitesiz içerikler olumsuz dışsallıklara yol açabilir. Bilginin yayılmasının sağlandığı pek çok durumda olumlu dışsallıklar bulunur. Reklamcılığa dayalı ticari televizyon yayıncılık anlayışı, en çok izlenen saatlerde eğlence içeriklerinin hakim olmasına yol açmaktadır. Olumsuz dışsallıklardan ve olumlu dışsallıklardan mahrum kalmaktan kaynaklanan toplumsal maliyetler, çoğu zaman yayıncılar tarafından üstlenilmemektedir. Reklamcılığa dayalı ticari yayıncılıkta üretilen içeriklerin

denetim altına alınması, ücretsiz sunulması yoluyla sağlanır. İçerikler merkeze çekme modeliyle en düşük düzeylerdeki ortak paydalarda buluşur. Yayınların homojenleşmesi, kültürel çeşitliliğin azalması gibi sonuçları olan bu yayıncılık anlayışıyla izlerkitlenin en yüksek sayıya çıkarılması hedeflenir ve izlerkitle reklam verenlere satılır. İnternet teknolojisi, yapısı gereği her içeriğin bir bedel karşılığı satılmasını olanaklı hale getirmiştir ancak, reklamcılığa dayalı gelir modeli, internet piyasasında da şimdiye kadar temel gelir modeli olmuştur. Google, Facebook, YouTube, Twitter, LinkedIn gibi internetin yüksek gelirlerle sahip siteleri, gelirlerini bu model üzerinden, teknolojinin elverdiği daha gelişkin izleme ve ölçme tekniklerini kullanarak elde etmektedir. Kullanıcılar için bazı yararları ve işlevsel yanları olan sosyal ağların, sonuçları itibariyle bir takım olumsuz dışsallıklar ürettiği ve bazı toplumsal maliyetlerinin olduğu düşünülmektedir.

Kapitalist üretim ilişkileri içerisinde faaliyet yürüten dev şirketler olarak sosyal ağlar, kişiselleştirilmiş akışların algoritmaların denetimine geçmesinden sonra yayıncı kuruluşlar gibi işgören platformlara dönüşmüştür. Kullanıcılarından topladıkları kişisel verileri, hem kendi ticari amaçları doğrultusunda kullanmakta hem de üçüncü taraflara satmaktadır. Reklamcılığa dayalı gelir modeli üzerine temellenmiş yapılar olarak bu ağlar, toplumsal alan içerisinde diğer kurumlarla etkileşimi ile bazı etki ve çıktıları olan karmaşık bir sosyal olgu konumundadır. Çıktılardan bir kısmının bazı toplumsal maliyetlere sebep olan olumsuz dışsallıklar ürettiği ise açık olarak görülebilmektedir. Buna karşın kamu otoriteleri, hem olumsuz dışsallıklara çözüm getirebilen hem de olumlu dışsallıkları ortadan kaldıran, törpüleyen veya bu amaçlarla kullanılabilen çeşitli politikalar geliştirmektedir. Bu kapsamda araştırmada, iletişim alanında sosyal ağların olumsuz dışsallıklarını içerecek şekilde yürütülmüş çalışmaların izlerinin sürülmesi ile geliştirilen yasal düzenlemelerin amaçları, tipleri ve sonuçlarının tartışılması amaçlanmaktadır.

GÜNCEL SİYASET ÜZERİNE KURAMSAL TARTIŞMALAR

Kant ve Hegel’de Toplum Sözleşmesi Kavramı

Harun KOÇAK

İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi

Birçok filozof ve siyaset bilimci tarafından kullanılan ve temel anlamda bireylerin neden ve ne şekilde bir araya gelerek topluluklar ve devletler oluşturduğunu ifade eden toplum sözleşmesi kavramı, birçok siyaset bilimcinin ve filozofun çalışmalarına konu olmuştur. Söz konusu filozoflar aşağıda değinileceği üzere, toplum sözleşmesi (toplumsal sözleşme de kullanılır) konusunda birbiriyle paralel ya da tamamen çelişen tanımlar ve teoriler öne sürmüşlerdir. Thomas Hobbes, John Locke, Jean-Jacques Rousseau, David Hume ve John Rawls gibi filozoflar toplumsal sözleşme denilince akla ilk gelen isimler olmasına karşın; birçok farklı filozofta olduğu gibi toplum sözleşmesi, Kant ve Hegel’in felsefi düşüncelerinde de kendine yer edinmiştir. Birey, toplum ve devlet ilişkisini anlamak, değerlendirmek ve yorumlamak adına en etkili yollarından biri olan bu kavramsal bakış, bu iki önemli filozofun da kullandıkları bir yöntem olmuştur.

Bu çalışmadaki amaç, bahse konu filozofların felsefi dünyalarında ve bu dünyaların yansıması olan eserlerinde, toplumsal sözleşme kavramına ne şekilde yaklaştıklarını, onu hangi açılardan tartıştıklarını ve bunun ile neyi amaçladıklarını karşılaştırmalı analiz etmektir. Bu amaca ulaşmak adına öncelikle çalışmanın birinci bölümünde toplumsal sözleşme kavramının önemli isimlerine (Rousseau, Hobbes, Hume, Locke vb.) de değinilerek, Kant ve Hegel’in kavramsal bakış açıları daha iyi anlaşılmasına çalışılacaktır.

Araştırmanın önemi, toplumsal sözleşme konusunda genel literatürün, Rousseau’nun bireysel özgürlüklere önem veren sözleşmesi ile Hobbes’un daha merkezi bir egemenlik tasvir ettiği sözleşmesi üzerine

yoğunlaşmasına rağmen, bu çalışmanın, Kant ve Hegel gibi aydınlanmanın iki önemli ismini ele almasında yatmaktadır. Bu iki filozofun araştırma için seçilmesinin temelinde de görüşlerinin zeminini oluşturan önemli noktalardaki ayrımlar yer almaktadır. Çalışmanın ikinci bölümünde Kant'ın toplumsal sözleşmesi, bireysel özgürlükler, rasyonalite ve evrensel hak temelinde ele alınırken; sonraki üçüncü bölümde Hegel'in toplumsal sözleşmeye bakışı ise kendine has diyalektiğinin parçası olan sivil toplumun meydana gelmesi ve sonrasında nihai nokta olan devlet yapısının ortaya çıkmasının nedensel bir unsuru olarak karşımıza çıkacaktır. Dördüncü ve son bölümde ise daha önce ele alınan veriler ışığında iki filozofun görüşleri karşılaştırmalı olarak analiz edilecektir.

Bu karşılaştırmalı analiz yapılırken, iki filozofun toplumsal sözleşmeye yaklaşımları dâhilinde, bireye ve topluma ne şekilde yer verdikleri, sözleşmenin oluşturulmasında onlara ne gibi özellikler atfedildiği ve sözleşme meydana geldikten sonra bireyin toplum ve devlet içinde ne şekilde konumlandırıldığı üzerinde durulacaktır. İrade, bireysel özgürlük, toplumsal ve bireysel hak kavramları ve meşruiyet gibi kavramlar üzerinden toplumsal sözleşmenin yapılış şekli, nedenleri ve sonuçları analiz edilecektir.

Postmarksizmin Bağlamı

Ceyhan Temelli

Hacettepe Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü

Bu çalışmanın temel amacı postmarksizmi tarihsel, toplumsal ve iktisadi bir bağlam ile ilişkili olarak tartışmaktır. Temel sorunsal ise 1980'li yıllardan itibaren eleştirel düşüncenin hakim bir karakteristiği olarak postmarksizmin hangi gelişmelerin ürünü olduğu üzerine geliştirilmektedir. Burada postmarksizm kavramıyla bu kavram ile yaygın olarak ilişkilendirilen Laclau ve Mouffe'un ötesinde, çağdaş eleştirel düşüncede bir karakteristik olarak karşılaşılan entelektüel üretim tarzına işaret edilmektedir. Bu üretim tarzı köken itibarıyla Marksizm ile ilişkili olmakla birlikte Marksizm'in kavramsal repertuarının ve işçi sınıfını merkezine alan toplumsal özne yaklaşımının çağdaş dünyayı anlamlandırabilmek için arkaik kaldığı iddiasına sahiptir. Buna göre 1970'li yıllardan itibaren kapitalizmin küresel düzlemde yapısal dönüşümü dolayısıyla işçi sınıfı ayrıcalıklı konumunu yitirmiştir. Bu yaklaşıma göre çağdaş dünyanın toplumsal öznesi, çoğul ve indirgenemez tekilliklerden müteşekkildir. Bu merkezi iddia ile paralel olarak Marksizm kökenli kavramlar farklı kuramsal geleneklerden gelen kavramlar ile eklenerek kullanılmaktadır. Nihayetinde ortaya çıkan ampirik yönü oldukça zayıf, kavramların toplumsal olanla ilişkisinin koparak yine kavramlara

referansla temellendirildiği, eklektik, disiplinlerarası ve teori yoğun bir entelektüel üretimdir.

Çalışmada postmarksizmin temel olarak üç gelişme ile ilişkili olarak okunması önerilmektedir. Önem sırası olmaksızın birbirleriyle bağlamsal olarak ilişkili olan bu gelişmelerden ilki sembolik bir milat olarak 1968 sonrası yeni toplumsal hareketlerden antikapitalist harekete ortaya çıkan toplumsal hareket deneyiminin eylem repertuarıdır. Temel olarak çoğulluk, bireysellik, kimlik, geleneksel temsil biçimlerinin eleştirisi, ademi merkezîyet, otonomi, katılımcı demokrasi, ortak karar alma ve kendiliğindenlik ile karakterize olan bu deneyim eleştirel düşüncenin sorunsallaştırmak zorunda kaldığı bir miras bırakmıştır. İkinci gelişme küresel düzeyde 1980'li yıllardan itibaren solun radikal kanadının yenilgisi ve bu süreç ile çakışan postmodern toplumsal teorinin yükselişidir. Burada postmodern teori Eagleton, Callinicos ve Anderson gibi eleştirmenler takip edilerek solun yenilgisi ile ilişkili olarak okunmakta ve postmodernizmin savaş ilan ettiği büyük anlatının esas olarak Marksizm olduğu işaret edilmektedir. Bu iki sürecin çakışması eleştirel düşüncede Marksizm'in sorgulandığı bir bağlam ortaya çıkarmış ve eklektik ve teori yoğun üslubu doğurmuştur. Nihayetinde üçüncü gelişme ise 1970'li yıllardan itibaren özellikle merkez kapitalist ülkelerdeki finansallaşma süreci ve bunun sonucu olarak ortaya çıkan sanayisizleşmedir. Sanayisizleşme fordist kapitalizmin istihdam yapısını çözmüş ve özellikle hizmet sektöründe yoğunlaşan esnek ve güvencesiz bir iş gücü ortaya çıkarmıştır. Kapitalizmin 1970'li yıllardan itibaren yapısal dönüşümü işçi sınıfının sonuna geldiği fikrinin temellerini sağlamış ve enformasyonel kapitalizm, postendüstriyel toplum gibi postmarksist literatürde merkezi yer tutan kavramların ortaya çıkmasını sağlamıştır.

İrkçiliğin Sosyoanalizi: Göçmen Öznenin Değersizleştirilme ve Yeniden Üretim Süreçleri Üzerine

Emre Arslan

Internationale Hochschule IU, Düsseldorf, Sosyal Bilimler Bölümü

İrkçilik üzerine yapılan bilimsel ve siyasal tartışmalarda psikolojik indirgemeci diyebileceğimiz bir yaklaşımın egemen olduğu söylenebilir. Bu yaklaşım 'önyargı', 'cehalet' ve 'endişe' gibi kavramlar üzerinden ırkçılığı tanımlar. Daha derinlikli sosyolojik yaklaşımlar, yapısal ayrımcılık ve tahakküm süreçlerine vurgu yaparken, ekonomi politik bakış açısı, ırkçılığın sınıf ve sömürü süreçleriyle ilişkileri üzerine yoğunlaşır. Bu sunumda, psikolojik, sosyolojik ve ekonomi politik düzeyleri birbirine indirgmeden birleştirme perspektifinin ırkçılık konusunda en gerçekçi ve kapsamlı çözümlenmeyi

sağlayacağı iddia edilecektir. Sosyoanalitik perspektif diye isimlendirilebileceğimiz bu yaklaşım, sözü edilen düzeylerin kesişim noktalarına odaklanarak bir çözümleme yapar. İrkçılık özelinde, bu kesişim noktalarının merkezinde, Immanuel Wallerstein'in ırkçılık hakkındaki düşüncelerinden ilham alarak 'içerici değersizleştirme' diyebileceğimiz bir olgunun yattığını söyleyebiliriz. Sunumda, ırkçılığın merkezindeki bu içerici değersizleştirme olgusunun oluşumunun ve yeniden üretiminin psikolojik, sosyolojik ve ekonomi politik düzeylerde örnekleri verilecektir.

Virüs, Normal ve İstisna: Agamben Eleştirisine Katkı

Erol Subaşı

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü

İtalyan filozof Giorgio Agamben (1942-) KOVİD-19 pandemisinin ilk günlerinde yaptığı açıklamalarla büyük tartışmalara neden oldu. Agamben'e göre İtalyan Hükümeti o kadar da ciddi görünmeyen olası bir salgın için "otantik istisna hali" ilan etmişti. Tıpkı "terörle savaş" söyleminde olduğu gibi devletler pandemiyi "istisnai önlemler" almak için bir bahane olarak kullanmışlardı. Başka bir deyişle, "grip benzeri", kökeni bilinmeyen bir virüs için İtalyan Hükümeti riskin büyüklüğü karşısında "ölçsüz cevap" vermişti. Agamben bu açıklamaları nedeniyle yoğun eleştirilere maruz kalınca sözlerini açıklama ihtiyacı hissetti. Yine kendi kuramsal-felsefi çalışmalarına atıfla devletlerin, temel motivasyonun "hayatta kalmak" olduğu bir "çıplak yaşam" durumu yarattıklarını ileri sürdü. Böylesi bir durum içinde insanlar ölüm korkusuyla birbirlerinden uzaklaşarak güvenlik uğruna özgürlüklerini feda ettiler. Devletler, "terörle savaş" söylemsel stratejisi ve kavramsal aygıtları ile "görünmez düşmana" karşı bir "iç savaşın" başlamasına neden oldular. Böylece, insana ve iyi yaşama dair ne varsa biyolojik bir hayatta kalma güdüsüne indirgendi. Devletler bu korkuyu sömürerek iktidar alanlarını genişlettiler ve kalıcı bir istisna hali yarattılar. Elbette, Agamben'in meseleye bakış açısı çokça tartışmaya neden oldu. Jean-Luc Nancy'den, Slavoj Žižek'e pek çok isim söz konusu yaklaşım içindeki sorunlu yanları ortaya koydu. Bu çalışma, Agamben eleştirisine bir katkı sunmayı amaçlamaktadır. Agamben'in pandemi ile mücadele hakkındaki düşünceleri açık bir şekilde onun yıllar içinde geliştirmiş olduğu felsefi-kuramsal projesinin bir yansımasıdır. Bu tespitten hareketle çalışma Agamben'in egemenlik, istisna hali, biyopolitika, çıplak hayat gibi kavramlar etrafında şekillenen siyasal-felsefi projesinin eleştirisine soyunmaktadır. Temel eleştiri noktaları Agamben'in yaklaşımının esas itibarıyla güçlü toplumsal inşacı, indirgemeci, aşırı politikleştirilmiş ve bağlamsızlaştırılmış (tarihi ve toplumsal) bir

çerçeve sunduğu yönündedir. İlhamını Carl Schmitt ve Michel Foucault gibi isimlerden alan Agamben, toplumsal kompleksin bütününe siyasal kategorisi içine hapsetmeye çalışarak onun diğer toplumsal belirlenimlerini (sosyolojik, ekonomik, ideolojik vb.) yok saymıştır. Böylece, çok boyutlu, çok aktörlü, çok faktörlü ve karmaşık sosyo-politik gelişmeleri tarih dışılaştırılmış ve toplumsallığından soyundurulmuş kavram ve kategorilerle anlamaya çalışarak toplumsal kuramın yoksullaşmasına hizmet etmiştir.

Partizanın Geri Dönüşü: Otoimmünite ve Terörizm

Emre Tekin

Hacettepe Üniversitesi Siyaset Bilimi

11 Eylül saldırıları sonrası Batı'nın en büyük endişesi olarak yer edinen uluslararası terörizm tehlikesi, içinde bulunduğumuz son 20 yıla damgasını vurmuş durumdadır. ABD ve Avrupa devletleri uzun zamandan sonra ilk kez kendi topraklarında saldırılara uğramış, göremedikleri bir düşmana karşı verilen bu savaş Batı demokrasilerinin de dengesini bozmuştur. Özgürlük ve güvenlik arasındaki dengenin bozulması, pek çok düşünürün demokrasinin bugünü ve geleceği üzerindeki görüşlerini de doğrudan etkilemiştir. 11 Eylül ile başlayıp Avrupa'nın çeşitli metropollerinde gerçekleşen IŞİD saldırılarına kadar uzanan süreçte Batı hem bir demokrasi sınavı vermiş hem de dışarıdan değil içeriden gelen bu saldırılara karşı mücadele etmeye çalışmıştır. Bu süreç ayrıca eskide kalmış olan bir kavramın tekrar anılmasını mümkün kılacak şartları da doğurmuştur. Bu kavram partizan kavramıdır. Siyasal olanı dost ve düşman arasındaki ayrılık olarak ele alan Carl Schmitt, partizanı ise mutlak düşman olarak nitelendirmiştir. Beraberinde en net ayrışmayı getiren bu mutlak düşman, Avrupa'da 19. yüzyılda genel kabul gören bir olgu haline gelmiş, ancak hiçbir zaman savunmada kalmaktan öteye gidememiştir. Ne var ki giderek demodeleşmekte olan bu kavram, günümüzde karşılaştığımız uluslararası terörizm ile taban tabana zıt olgular olmasına rağmen ana unsurları açısından çarpıcı benzerlikler de içermektedir. Özellikle de Jacques Derrida'nın 11 Eylül'ü bir otoimmünite saldırısı olarak ele alış göz önünde bulundurulduğunda şu soru ortaya çıkmaktadır: modern terörizm yeni bir düşmanlık türü müdür yoksa mutlak düşmanlığın ilk yansıması olan partizanlığın yeniden doğmuş hali mi? İşte bu çalışma, Schmitt ve Derrida üzerinden partizan ve modern terörizm kavramlarını ele alarak bu soruya bir açıklık getirmeyi amaçlamaktadır.

50. OTURUM

SANAT, EMEK, YABANCILAŞMA

Do Class Culture Yourself: IKEA’da Sınıf Kültürü ve İletişim Deneyimi

Gökhan Bulut

Ankara Ü. İletişim Fak. Gazetecilik Böl.

Bu tebliğin konusu, “do it yourself” perakende mağazalarının en büyüğü olan IKEA’da çalışan işçilerin sınıf kültürü oluşumunu, mağaza içi iletişim pratikleri merkezinde ele alan bir alan araştırması verilerinin analizine dayanmaktadır. Araştırma, IKEA Ankara Mağazası çalışanlarından “eleştirel iletişim etnografisi” yaklaşımıyla elde edilen nicel ve nitel verileri sınıf kültürü ve sınıf oluşumu bağlamında ele almaktadır.

İşçi kültürü çalışmaları çok çeşitli kuramlardan beslenen çok sayıda araştırmacının biriktiği, bu nedenle de hem kategorik hem de kuramsal bir kargaşanın had safhada yaşandığı bir alandır. “Materyalist işçi kültürü çalışmalarının henüz sistematik bir kültür kuramı geliştirdiği söyleneme(-yeceği)” (Özügurlu, 2005: 59) gibi 1970’li yıllara kadar Marksist literatürün işçi sınıfı kültürünü işlediği söylemek bile oldukça zordur. Bu yıllara kadar “işçi sınıfı deneyimi ve işçi sınıfı hayatı neredeyse disiplinden dışlandı, ancak orta sınıfın tarihi ve deneyimi iyi bir şekilde temsil edildi” (Anderson, 1989: 23).

Sınıf kültürü konusunda temel başvuru kaynaklarının başında gelen Raymond Williams (1993: 26) kültürün öznenin inanışları, seçimleri, ilişkileri ve değerleri çerçevesinde izlenebileceğini belirtmektedir. Williams, kültürün tarihsel dönemler içinde aktarılırken farklı sınıf değerlerinin iç içe geçtiğinin ve dolayısıyla yalnızca bir sınıfın kültürünün “alternatif” olarak değerlendirilemeyeceğinin altını çizer. Kültürün dille olan bağına özel vurgu yapan Williams, ortak bir dili paylaşan insanların düşünce ve yazın geleneğinin mirasını da paylaştıklarını belirtmektedir. Dolayısıyla Williams (2017: 469) için “bu ortak geleneğe karşıt olarak yapay bir ‘işçi sınıfı kültürü’nün imali tam olarak aptalcadır.” İşçi sınıfı kültürü Williams için tüketim alışkanlıklarıyla da tanımlanamaz.

Williams'ın işçi sınıfı kültürü ile kurduğu varlık-bilinç ilişkisini E.P. Thompson, kendisi için merkezi konumdaki "deneyim" kavramı ile kurar ve Thompson'un kullandığı haliyle kavram sınıf kültürü söz konusu olduğund, başka tartışmalarda olduğundan çok daha önemli bir yer tutar. "Sınıf oluşumunu, Thompson'un 'deneyim'i gibi kavramlara başvurmadan açıklamak ise özellikle zordur" (Wood, 2001: 108).

Araştırmadan elde edilen bulguların analizi, Williams'ın iletişimin yalnızca bir aktarım olmadığı, "alımlama ve karşılık vermeyi de içerdiği" önermesi ile "işçi sınıfı kültürü (...) temel kolektivizm fikri ve onu temel alan kurumlar, davranışlar, düşünme alışkanlıkları ve yönelimlerdir" yaklaşımlarının yanı sıra Thompson'un "deneyim" kavramından hareketle iletişim pratiklerinin "deneyim" oluşturma kapasitelerine odaklanarak oluşturulmuştur.

Araştırma göstermiştir ki tüm dünyada standart olarak benimsediği ve çalışanlara benimsetmeye çalıştığı şirket kültürüyle kaplanan IKEA çalışma alanı işçilerin çelişkili bir çalışma deneyimi yaşamalarına neden olmaktadır. Bu değerler her bir çalışanın özerk ve inisiyatif sahibi olduğunu vaaz ederken uygulamada ise özerkliğin denetimle kapatılmış olduğu, inisiyatifin ise sorumluluk alanlarının kaybolacak düzeyde görünmezleşmesine neden olduğu söylenebilir. Şirket kültürü aynı zamanda "dayanışmacı ve eşitlikçi" olduğuna ilişkin yarattığı sanrı ile sınıf kültürü ve mücadelesi alanını da manüple etmektedir.

İşçi sınıfı kültürü üzerine yapılan araştırmaların hizmetler sektörü çalışanlarını konu alan örnekleri henüz oldukça azdır. Bunun ötesinde IKEA da şirketin menşei ve kendine ait çalışan kültürüne sahip olması nedeniyle bu mağazada çalışan işçilerin sınıf kültürü oluşumunu ve sınıf çatışmaları deneyimlerini de manüple eden; bu özelliğiyle oldukça özgün verilerle karşılaşılan bir araştırma sahası olmuştur. Tebliğ, IKEA çalışanlarının sınıf içi iletişim pratikleri ve deneyimlerine ilişkin verileri sınıf kültürü ve mücadelelerinin olanaklarının oluşum sürecinde anlamlandırmaya çalışmaktadır.

Bir Şeyleşme Hikayesi: Black Mirror–Dibe Vuruş

M. Hazal Çakmak

Universus Sosyal Araştırmalar Merkezi / İstanbul Üniversitesi

Karl Marx tüm eserlerinde, bütünsel bir kapitalizm eleştirisini farklı açılardan ele alan geniş bir sistem kurgulamıştır. Erken döneme ait bir çalışma olan 1844 El Yazmaları, insanın doğa ve emeği ile kurduğu ilişkinin mülkiyet temelinde dönüşümünden başlayarak kapitalizmin toplumsal ve ekonomik ilişkilerde yarattığı tahribatı açıklamaya dayanır. "Meta fetişizmi" bu çerçevede kullanılan önemli kavramlardan biridir. Georg Lukacs, Marx'ın

Elyazmaları henüz ortaya çıkmamış iken, 1923 yılında yazdığı Sınıf Bilinci adlı eserinde, daha sonraları meta fetişizmi kavramıyla bağlantılandırılacak olan “şeyleşme” kavramını ortaya atar. Her iki kavram da temelde metalar dünyasına ait kuralların toplumsal ilişkilere sirayet etmesi ve onları dönüş-türmesi olarak özetlenir. İçinde yaşadığı dünya için Marx, en önemli fetiş nesnesi olarak parayı işaret eder. Para, gerçek dünyanın kurallarını şekillendiren en önemli meta haline gelir; iyi’nin, güzel’in, doğru’nun ne olduğunu belirleme gücüne sahip olur. Öte yandan alternatif bir kurgu olarak Netflix yayın platformunun popüler dizisi Black Mirror’ın ‘Dibe Vuruş’ bölümü oldukça dikkat çekicidir. Dibe Vuruş, metalar dünyasının kurallarına ve bu çerçevede şekillenen toplumsal normlara göre “şeyleşmiş” bireylerden oluşan bir distopyadır.

Dizide, herkesin birbirine puan verdiği akıllı telefonlar ve bunun üzerinden tasnif edilen toplumsal sınıflar oldukça çarpıcı bir biçimde ele alınmıştır. İnsanların toplumsal sınıfları ve toplumdaki statüleri; kurdukları her ilişki, her diyalog dolayısıyla, her an ve her yerde şekillenebilmektedir. Bu puanlar yoluyla insanların oturabilecekleri muhitler, çalışabilecekleri şirketler, sosyalleşebilecekleri gruplar; özetle kim olacakları/olabilecekleri belirlenmektedir. Puan sistemini merkezine alarak toplumsal kurguyu ve normları bu çerçevede biçimlendiren bu “uçuk pastel” renkli dünyada dikkate değer olan, akıp giden sükunetin arkasındaki metalar dünyasıdır. Dibe Vuruş bölümünde, Marx’ın fetiş nesnesi olarak işaret ettiği paranın yerini puanın ve bu puanı elde etmek ya da sabitleyebilmek hedefiyle devamlı hissedilen bir çeşit toplumsal baskının aldığı alternatif bir kurgu serimlenir. Lukacs’ın işaret ettiği ve bireysel toplumsala doğru bir norma dönüşerek ilerleyen “şeyleşme”, buradaki toplum kurgusunda çok net bir biçimde gözlemlenebilir.

Her ne kadar adına distopik kurgu dense de izlediğimiz bölüm, bugün yaşadığımız dünyadan çok da farklı değildir. Bu makale, dizide kurgulanan toplumsal düzeni Marx’ın ve Lukacs’ın açtığı yoldan hareketle, meta fetişizmi ve şeyleşme kavramları etrafında açıklayacaktır. Toplumsal ilişkilerin metalar tarafından belirlendiği bir düzende insanın ve emeğin kurtuluşunu yeniden düşünmek için bir fırsat olarak dizinin açtığı ve kapattığı kapılardan geçilecektir.

51. OTURUM

TÜRKİYE ORTADOĞU İLİŞKİLERİ

2017 Bağımsızlık Referandumunun Türkiye–İkby İlişkilerine Olan Etkisi ve İlişkilerin Geleceğine Dair Bir Değerlendirme

Zeynel Yıldırım

ODTÜ İİBF Uluslararası İlişkiler Bölümü,

Tarih sahnesine çıktığı 1990'lar başından itibaren ve Irak'ın Amerika Birleşik Devletleri (ABD) liderliğindeki uluslararası koalisyonca 2003'teki işgaliyle hızlanarak devam eden bir süreç neticesinde Irak Kürt Bölgesel Yönetimi (İKBY) kendisini politik, ekonomik ve diplomatik olarak olgunlaştırdı. İKBY, kurulduğu ilk andan itibaren, Türk karar alıcıları için Türkiye'nin doğu ve güneydoğu bölgelerindeki ayrılıkçı Kürt hareketini teşvik edeceği gerekçesiyle bir tehdit olarak algılandı. Dolayısıyla, Türkiye uzunca bir süre Irak Kürtlerine karşı yapılandırılmış ve kurumsallaşmış bir dış politika izlememiş ve ilişkiler güvenlik odaklı bir şekilde yürütülmüştü. En nihayetinde, Arap ayaklanmaları ve takip eden bir dizi gelişmenin neticesinde Irak federal hükümetin otoritesinin ülkenin orta ve kuzey bölgelerinde gerilemeye başladığı ve yer yer çöktüğü kaotik ortamdan istifade eden Irak Kürt liderliği bağımsızlık için doğru zamanın geldiğini düşünerek harekete geçti. Irak federal hükümetinin, komşu ülkelerin ve uluslararası güçlerin ikazlarına karşın İKBY eski Başkanı Mesud Barzani ve partisi Kürdistan Demokratik Partisi (KDP) öncülüğünde 25 Eylül 2017'de İKBY kontrolündeki topraklar ile Erbil ve Bağdat arasındaki tartışmalı bölgelerde referandum yapıldı. Türkiye, ilk andan itibaren, bu girişimi gayri meşru olarak değerlendirdi ve beklendiği üzere 2007–08 yıllarından itibaren gelişme trendinde olan ikili ilişkiler gerilemeye yüz tuttu. Bu çalışma özü itibarıyla 1990'lı ve 2000'li yılları tarihsel bir arka plan içerisinde sunarak bağımsızlık referandumunun Türkiye–İKBY ikili ilişkilerini nasıl etkilediğini inceliyor. İki kısımdan oluşan bu çalışmanın ilk kısmında 1990'lar başından 2007–08 yıllarına kadar Türkiye ve Irak Kürtleri arasındaki ilişkiler değerlendiriliyor. Öte yandan, Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) iktidarı yıllarında

ikili ilişkiler enerji, ticaret gibi alanlarda gelişme kat etmişse de ilişkileri merkezinde güvenlikçi politikalar yer almaya devam etti. İkinci kısımda ise 2007-08'den referanduma kadar geçen zaman dilimi ele alınacak. Burada hangi faktörlerin Türkiye-İKBY ilişkilerinin gelişmesine ön ayak olduğu, hangi unsurların Irak Kürt liderliğini referanduma ikna ettiği ve 2016 sonrası (darbe girişimi ardından) Türk dış politikasının değişen dinamiklerini de göz önüne alarak Türkiye-İKBY ilişkilerinin 2017 sonrası için takip edebileceği olası rota irdeleniyor. Referandumu takip eden iki yılda bir gerileme yaşamış olsa da ikili ilişkiler 2019'da kendini tekrar toparlamaya başlamıştır. İç politik gelişmeler ve bölgesel dinamikler Türkiye ve İKBY'nin iş birliğini zorunlu kıldığından, her iki tarafta politik tutum farklılıklarını bir kenara koyarak ikili ilişkileri kompartmantalize etmeye çalışmaktadır. Zira ne Türkiye kısa ve orta vadede bağımsız bir Kürt devletinin varlığını tanımaya hazır ne de Kürtler nihai politik hedefleri olan bağımsızlıktan vazgeçmiş vaziyette. Türkiye, Irak Kürtlerinin bağımsızlık ile ilgili siyasi emellerini tatmin etmeden, merkezinde ticaret, enerji, güvenlik ve diplomasinin olduğu yeni bir ilişki kurgulayarak var olan ikili ilişkileri güçlendirme ve ileriye taşıma derdindedir.

Suriye Krizi Çerçevesinde Türkiye-Rusya İlişkilerinin Dönüşümü: Jeopolitik Rekabetten Pragmatik İşbirliğine

Murat Güneşlioğlu

Kırklareli Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Bu çalışma, Suriye iç savaşının Türkiye-Rusya ilişkilerine etkilerini önemli dönüm noktalarını dikkate alarak incelemektedir. Realist bir perspektiften yola çıkan çalışma konuyu 'büyük güç,' 'bölgesel güç,' 'güç dengesi,' 'çevreleme,' 'ittifak,' gibi unsurlardan oluşan bir kavram seti çerçevesinde analiz etmektedir. 2011'den itibaren, Rusya'nın Suriye krizine yaklaşımı kendi 'büyük güç' vizyonu çerçevesinde şekillenmiştir. ABD liderliğindeki tek kutuplu düzene karşı çıkan ve kendisini bir 'bölgesel gücün' ötesinde gören Rusya, Suriye üzerindeki askeri varlığı ve etkisini korumayı ve bölgenin domino etkisiyle Amerikan hâkimiyeti altına girmesini engellemeyi amaçlamıştır. Rusya ayrıca Orta Doğu'da ABD'ye karşı bölgesel direnç eksenini destekleyerek, ABD'nin ulusal güç kaynaklarını ve diplomatik enerjisini bu bölgeye yoğunlaştırmasını hedeflemiştir. Rusya böylece ABD'nin kendisini eski Sovyet coğrafyasında çevrelemesini zorlaştırmak istemiştir.

2011-2015 yılları arasında Türkiye'nin Suriye politikasını belirleyen temel faktörler ise, Esad rejiminin muhaliflere karşı uyguladığı saldırıların

önüne geçmek, bölgesel siyasal dönüşüme liderlik etmek ve böylece Orta Doğu'daki 'bölgesel güç' konumunu pekiştirmek olmuştur. Ancak ABD ve NATO'nun Rusya ve İran gibi dengeleyici faktörleri dikkate alarak Esad rejimine karşı 2011 Libya operasyonu benzeri bir askeri önlem almaktan kaçınması, Türkiye'nin bu amaçlarına ulaşmasında gereken destekten yoksun kalmasına sebep olmuştur. 2015'te Suriye'ye yönelik operasyonlarını başlatan Rusya'nın Şam ve çevresine yerleşerek sahadaki hava savunma sistemlerini güçlendirmesine karşılık, ABD Fırat Nehri'nin doğusunda kalan bölgelere PYD/YPG unsurlarıyla iş birliği içinde askeri olarak yerleşmiş ve böylece Rusya'yı dengelemeyi hedeflemiştir. Bu gruplara yönelik artan Amerikan desteği, Türkiye-ABD arasındaki anlaşmazlıkları zirve noktasına çıkarmış ve Türkiye'nin sınırları içerisinde Suriye'deki olaylar etkisiyle yükselen istikrarsızlığın artmasına sebep olmuştur.

Bu bağlamda çalışma, Türkiye'nin Suriye politikasında 2016 yılında görülen dönüşümü, bir 'bölgesel gücün' kendisini çevreleyen iki 'büyük gücün' politikalarından kaynaklanan kısıtlamalara yönelik geliştirdiği kaçınılmaz bir tepki olarak değerlendirmektedir. Türkiye bölgenin önemli askeri güçlerinden biri olsa da ABD ve Rusya gibi büyük güçlere tek başına karşı koyacak imkânlardan yoksundur. Suriye krizinin erken dönemlerinde, ABD'yle iş birliği içinde Rusya'yla jeopolitik rekabete dahil olan Türkiye, hedeflediği sonuçlara ulaşamadığı gibi, krizin geldiği nokta Türkiye'nin iç güvenliğini tehdit etmeye başlamıştır. Sınırlarından terör tehdidini uzaklaştırmak isteyen Türkiye, 2016 yılında Rusya'ya yönelerek Moskova'yla askeri koordinasyon çerçevesinde sınır ötesi operasyonlar düzenlemeye başlamıştır.

Çalışma Suriye çerçevesinde Türkiye-Rusya arasında jeopolitik rekabetten pragmatik iş birliğine geçiş sürecini incelemekle beraber, bu iş birliğinin sınırlarını da ortaya koyacaktır. Suriye'deki mevcut iş birliğinin sınırları arasında; taraflar arasındaki farklı stratejik amaç ve beklentiler, askeri iş birliği tecrübesi ve kurumsal bağların zayıf olması ve Rusya'nın sahada rejim güçlerine süren desteği yer almaktadır. Bu sınırlar Türkiye ve Rusya arasında uzun vadeli ve kapsamlı askeri iş birliğini zorlaştırdığı gibi, iki gücün Suriye sahasında doğrudan veya dolaylı çatışmalara dahil olma olasılığını güçlendirmektedir. Rusya'nın Türkiye'yle iş birliğinin içeriği ve prensipleri üzerindeki belirleyici gücü ve Moskova'nın askeri çatışma sahalarında avantajlı olduğu rakiplerine karşı 'tırmandırma' tercihine yönelik eğilimi Türkiye için bu iş birliğinin maliyet ve risklerini gün geçtikçe arttırmaktadır.

52. OTURUM

FORUM SAĞLIK 2023 KÜRESEL KAPİTALİZMİN YENİ EMEK REJİMİ MODELİ:ESNAFLIK

Uzman Hekim İstihdam ve Ücretlendirme Modelleri Üzerinden Kamu Tedavi Hizmetlerinin Niteliksizleştirilmesi ve Ticarileştirilmesinin Değerlendirilmesi

Candan Coşkun, Uzman Hekim

Bursa Ali Osman Sönmez Onkoloji Hastanesi

1980’li yıllardan itibaren gelişmemiş ülkelerin dünya kapitalizmine eklenmesini vaat ederek uygulanan ve piyasa fundamentalizmi olarak tanımlanabilecek olan özelleştirme, devletin küçültülmesi ve deregülasyon ile karakterize Washington Konsensüsü kamusal sağlık hizmetlerinin piyasaya açılmasının temelini oluşturdu.

1990’lı yılların ortasına gelindiğinde alternatifsiz olarak tüm dünya ölçeğinde dayatılan neoliberal model, kendi içinde Post Washington konsensüsüne evrilmiş; model piyasa için daha çok düzenlemeye (re-regülasyona) dönerken, emek piyasaları esnekleştirilmiş ve yönetim modele eklenmiştir. Bu “Daha Serbest Piyasa Daha Fazla Kural” demektir ve artık “minimal devlet” söylemi yerini “düzenleyici devlet” anlayışına “piyasa dostu devlet” anlayışına bırakıyordu.

Bu kurguya uygun olarak kamunun tasfiyesi talanından ve piyasa fetişizminden sağlık hizmetleri de payına düşeni aldı. Sağlık finansmanının çalışan sınıfa yıkılması demek olan GSS kuruldu, buradan doğan kaynak ile özel hastaneler ve ticari tıp uygulamaları yaygınlaştırıldı. Şimdi ise yeni modele uygun olarak piyasa için düzenleme, kamuyu piyasa modeline uydurma fazına geçilmiştir.

Piyasalaştırma sürecinin nihai aşaması olan “ticarileştirme” evresini gerçekleştirmek için hekim hizmet sunum motivasyonunu mesleki ilke ve değerlerden finansal hedeflere yönlendiren düzenlemeler yapılmaktadır.

Hekim istihdam ve ücretlendirme modelleri değiştirilerek güvenceli, kamusal ve sosyal haklara sahip çalışma yok edilmekte, çalışma rejimi taşeronlaşmaya dönüşmektedir.

Bu durum, “Ek Ödeme Yönetmeliği” diğer bir adıyla “Teşvik Yönetmeliği”, “Özel Hastaneler Yönetmeliği” düzenlemeleri ile serbest hekimliğe getirilen fiili yasaklar, özel hastaneye bağlı çalışan uzman hekimlerin kadro yerine bağımsız çalışan gibi çalıştırılması, kamuda ise sözleşmeli çalıştırma dayatması üzerinden değerlendirilecektir.

Bildirinin amacı sağlık hizmetlerinin temel bir kamusal hak ve hizmet olmaktan çıkarılarak piyasalaştırılmasının değerlendirilmesidir. Hekimlik meslek etiği (deontolojik ödev etiği) ve değerlerinin göz ardı edilip, sağlık hizmetlerinin hak sahibi yurttaşlara sunulan kamusal bir hizmet olmaktan çıkartılarak tümüyle piyasada alınıp satılan bir metaya dönüştürülmesi için toplumun ve hekimlerin rızasının üretilmesi ve tedavi hizmetlerinin ticarete konu edilmesi bağlamında bildiride, hekimin klinik bağımsızlığını yitirerek performans öznesine, kamusal emeğinin de metaya dönüştürülme süreci aktarılacaktır.

Küresel Kapitalizmin Gölge Marketler Üzerinden Yeni Emek Rejimi İnşası ve Etkileri: Türkiye’de Getir Örneği

Emirali Karadoğan

Genel Başkan Danışmanı, Tez-Koop-İş Sendikası

Dijital dönüşümün ekonomik ve sosyal etkileri pandemi ile daha da görünür kılındı. Sermaye sınıfı pandemideki krizi dahi dijitalleşmenin de etkisiyle fırsata çevirmesini bildi. Eve iş vermeden, eve ihtiyaçları sunmaya kadar bir dizi uygulamayı hayata geçirdi. Tabi bunları emekçilerin aleyhine bir şekilde gerçekleştirdi. Ekonomik krizlerin de eşlik ettiği pandemi sağlık krizinde mavi, beyaz, altın vb yakalı ayrımı olmadan tüm emekçiler güvencesiz koşullarda hem sosyal hem de çalışma hayatlarını sürdürmek durumunda kaldılar ve kalmaya da devam ediyorlar. Bu sürecin en çok sömürülen aktörleri arasında tabi ki motorlu kuryeler (Motokuryeler) vardı. Hepimiz biliyoruz, görüyoruz hatta online dijital platformlar üzerinden siparişler de vererek deneyimliyoruz. Peki kimdir bunlar? Neden son yıllarda bu kadar görünür oldular? Bunların çalışma koşulları ve ücretleri nasıldır? Kime çalışıyorlar? İşçi midir, esnaf mıdır?

Bu bildirinin amacı son on yılda gelişen ama asıl büyük atılımını Covid-19 pandemi sürecinde gerçekleştiren hızlı teslimat (Q-Commerce) sektöründe çalışan işçilerin diğer bir ifade ile motokuryelerin çalışma koşullarını ortaya koymaktır. Çalışmanın evreni uluslararası literatürdeki kavramı ile

“darkstore” (gölge market) hizmeti veren marketlerdeki çalışanlardır. Birçok firmanın bu şekilde hizmet verdiği araştırma sürecinde görülmekle birlikte araştırmanın örneklemini de birçok ülkede hizmet veren ve çok uluslu bir şirket haline gelen Getir firması çalışanları oluşturmaktadır. Bildiride hızlı teslimat üzerine yapılan uluslararası bir çalışmanın parçası ve Türkiye’deki Getir çalışanları üzerine gerçekleştirilmiş olan bir çalışmanın bulguları aktarılacaktır⁸. Çalışmada sendikaların ilgili çalışanlara yönelik tutum ve stratejilerine de yer verilmiştir. Getir kuryeleri son derece güven- cesiz, güvensiz ve düşük ücretli istihdamda yer almaktadırlar. Buradaki en büyük risk, bu iş modelinin Getir aracılığıyla Türkiye ekonomisinin daha geniş kesimine ve hatta dünyaya yayılmasıdır.

8 Bu araştırma, Avrupa’daki gölge marketlerin gelişmesi, çalışma koşulları, sendika ve stratejilerini içeren, FEPS (Foundation for European Progressive Studies) ve UNI Europa (The European Services Workers Union) tarafından yürütülen, daha büyük bir projenin parçasıdır. Getir’e odaklanan Türkiye’deki bağımsız çalışma FES (Friedrich-Ebert-Stiftung) İstanbul/Türkiye tarafından finanse edilmiştir.

53. OTURUM

KADIN KOOPERATİFLERİ, TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ VE KADIN GÜÇLENMESİ

Uluslararası ve ulusal sosyal politika gündemi toplumsal eşitsizliklerin önlenmesi için farklı politika araçları ile ajandasını sık sık yenilemektedir. Politika önceliklerinin ortadan kaldırmak istediği eşitsizliklerin başında ise toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizlikler gelmektedir. Bu maksatla, kadınların güçlenmesi hem toplumsal kalkınma hem de daha eşit bir dünya hayali için önemli bir hedef olarak seçilmiştir. Bu hedefe ulaşmak için kullanılan sosyal politika araçları sıklıkla değişmek, fakat kadın emeğinin kullanımı hepsinin ortak kesini olarak ortaya çıkmaktadır. 1990'larda yoksul kadınlara mikro kredi kullanırılması ile başlayan süreç, kadın girişimciliğinin desteklenmesi ile devam etmiş, günümüzde ise bu odağın kadın kooperatiflerinin teşvik edilmesine kaydığını görmekteyiz. Kadınların kooperatifler aracılığı ile ekonomiye katılımı işsizlik, yoksulluk ve ekonomik kalkınma ve en nihayetinde toplumsal cinsiyet eşitsizliği sorunlarını kadınları güçlendirerek çözmeyi amaçlamaktadır.

Kadın Kooperatifleri, Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Kadın Güçlenmesi başlıklı panel son yıllarda kadınların deneyimledikleri eşitsizlikleri çözmek için sihirli değnek gibi sunulan kooperatifçiliği eleştirel bir bakış açısı ile ele almayı hedeflemektedir. Türkiye örneğinden yola çıkarak fakat yine de uluslararası dinamikleri göz ardı etmeden, kadın kooperatiflerinin kadın güçlenmesine olan katkısı ve toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri ile mücadele etme yolunda potansiyelleri tartışılacaktır. Konuyu farklı açılardan inceleyen dört çalışmada, kadın kooperatiflerinin genellikle kardeşlik, eşitlik ve birlikten gelen güç fikirleri üzerine kurulduğu ve her üyenin girdisinin eşit sayıldığı daha demokratik katılım lehine hiyerarşik organizasyon yapılarını reddetmiştir olmalarına rağmen süreç içinde, pek çoğunun varolan toplumsal eşitsizlikleri yeniden ürettiği ve bir sosyal politika aracı olarak kadın emeğinin sömürüsü ile sonuçlandığına dikkat çekmektedir.

Neoliberal Küreselleşme Sürecinde Kadın Kooperatifleri: Uluslararası Kurumların Yaklaşımına Eleştirel Bir Bakış

Radiye Funda Karadeniz

Gaziantep Üniversitesi, İktisat Bölümü

Neoliberal küresel ekonomik düzenin yarattığı eşitsizlik ve sisteme artan güvensizlik gerek 2008 Krizi gerekse de COVID-19 Krizi ile daha da görünür hale gelerek yeni düzen arayışlarının daha yüksek bir sesle dile getirilmesine neden olmuştur. Bu bağlamda, amacı, sahiplik yapısı ve yönetimi ile şirketlerden farklı bir ekonomik örgütlenme modeli olarak kooperatifler küresel ekonomik gündemde ilgi odağı haline gelerek içinden geçtiğimiz dönem ‘Kooperatifçilik Çağı’ olarak adlandırılmıştır. Bu süreçte dünyada üyelerinin sadece kadınlardan oluştuğu kadın kooperatiflerinin de sayısı giderek artmaktadır. Kadınlar genel olarak gerek işgücü piyasalarına katılımları önündeki engeller gerekse de görünmeyen dolayısıyla da ücretlendirilmeyen hane içi emeklerinin değerlendirilmesi gibi nedenlerle kadın kooperatiflerine ilgi göstermektedir. Bu çalışma ise kadın kooperatiflerini destekleyen küresel kurumların bakışını inceleyecektir. Uluslararası Kooperatifler Birliği (ICA), Birleşmiş Milletler (BM), Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) ve Dünya Bankası gibi uluslararası kuruluşların yayınladıkları raporlar ve yöneticilerinin açıklamalarını temel alarak kadın kooperatiflerine ataerkil kapitalizmi dönüştürecek alternatif bir ekonomik bir model arayışı içinde mi yoksa kadının güçlendirilmesini piyasaya erişimle sınırlayan bir anlayışla küresel kalkınmayı destekleyici ve neoliberal düzeni onaran bir alan olarak araçsal mı yaklaştığını tartışacaktır.

Piyasaya Giriş, Geleneğe Dönüş: Kadın Kooperatiflerine Artan İlgi ve “Komünal Kadınlığın” Disipline Edici Bir Ataerkil Söylem Olarak Yeniden İcadı

Aslı Çoban

UNDP Türkiye

Ayşe Gönüllü Atakan

Manisa Celal Bayar Ü. Sosyoloji Bölümü

Türkiye’deki kadın kooperatifleri, dezavantajlı kesimlerden gelen kadınlar için ekonomik yaşantıdaki toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin hafifletilmesinde etkili mi, yoksa bu eşitsizliklerin yeni bir bağlamda üretimini mi sağlıyor? Kadınlar bir araya gelip kooperatiflerde güçlerini birleştirdiklerinde, maruz kaldıkları çoklu ayrımcılıkların, kaynaklara erişememe, mobilite

kısıtları ve ev içi emek yükleri gibi dezavantajların yol açtığı güçsüzlük döngülerini kırabilirler mi? Yoksa, istihdam politikasının kendilerini yönlendirdiği kadın atölyelerinde geleneksel el sanatları, tarım-gıda, turizm ve tekstil sektörü gibi oldukça sıkışık pazarlar ve düşük katma değerli piyasa segmentlerinde, istikrarsız iş ve gelirler karşılığında üretim yaparak, yani istihdam edilmiş sayılarak, “toplumsal cinsiyet eşitliği” ve “insana yakışır iş” gibi ana kalkınma gündemlerinin sorun alanları dışında mı bırakılmaktalar?

Kadın kooperatifleri üzerine sürdürülen toplumsal cinsiyet eşitliği tartışmasında, “kadının ücretli istihdama – ikincil ve dezavantajlı konumlarından – entegrasyonu” gibi sorgulanmadan bırakılan bir başka boyut daha bulunuyor: Kadınların (kooperatiflerinin), el işi, ev işi, yöresel ürünlerin hayatta tutulması, yani yerel ve toplumsal kimliklerin maddi kültürü ve ritüellerinin yeniden üretilmesindeki rollerine yönelik güçlü bir vurgu ortaya çıkıyor. Böylece, kadın kooperatifleri mecazında kadınlık, egemen politika perspektiflerinde özelleştiriliyor; ve gelenek ve kolektif kimlikler alanına (piyasa rasyonalesi yerine) geri gönderiliyor. Bu makale, “kadın kooperatiflerini” geleneksel “komünal kadınlık” ve bu bağlamdaki kadın erdemlerine ilişkin ataerkil söylemlerin bir işleyiş zemini olarak inşa eden dinamiklerin sistematik bir incelemesini sunmayı amaçlamaktadır.

Türkiye’de Kadın Kooperatiflerinin Mevcut Durumu

Aslı Şahankaya Adar

Beykent Ü. Yönetim ve Organizasyon Bölümü

Güneş Kurtuluş

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı

Saniye Dedeoğlu

AGÜ İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi

Türkiye hala toplumsal cinsiyet rollerinin güçlü olduğu ve kadınların ekonomik yönden dezavantajlı oldukları bir ülkedir. Bunun bir sonucu olarak Türkiye’de kadınların işgücü piyasasına katılımı ve istihdam oranları OECD ve AB ülkeleriyle karşılaştırıldığında oldukça düşüktür. Son dönemde kadınların güçlenmeleri ve istihdama katılımının artırılması amacıyla alternatif bir güçlenme aracı olarak kooperatifleşme öne çıkmaktadır. Nitekim bu amaçla kadın kooperatifleri kamu kurumları, yerel yönetimler, uluslararası kuruluşlar ve STK’larca maddi olarak ve kooperatiflerin kuruluş ve işletilmesiyle ilgili eğitimler aracılığıyla teknik açıdan desteklenmekte ve kadın kooperatiflerinin yaygınlaşması hedeflenmektedir. Ancak desteklerle

sayıları gün geçtikçe artan kadın kooperatiflerinin mevcut durumunu ortaya koyan çalışmaların sınırlı olmasının yanında aktif kadın kooperatiflerinin ve ortaklarının sayısı, faaliyet alanları gibi bilgilere ulaşmak da oldukça güçtür.

Bu çalışmada Türkiye’de kadın kooperatiflerinin mevcut durumu, kadın kooperatiflerinin istatistiki bölge sınıflandırmalarına göre düzey 2’de yer alan 26 bölgedeki dağılım ve üretim ile hizmet sınıflandırmaları da dikkate alınacak şekilde incelenecektir. Bunu yaparken Ticaret Bakanlığı’nın resmi sitesindeki veriler ve kendi ulaştığımız kadın kooperatifleri verilerinden yararlanılacaktır. Böylelikle Türkiye’deki kadın kooperatifleri için bir mevcut durum haritası çıkarılmış olacaktır. Çalışmanın bir diğer amacı, kadın kooperatiflerinin mevcut durumuna ilişkin temel sorunlara da değinilerek gelecekte kadın kooperatiflerinin kadınların güçlenmelerinin iyi bir yöntemi olmasına katkı sağlamaktır.

Türkiye’deki Kadın Kooperatifleri Ekofeminizmin ve Gıda Güvenliğinin Neresinde?

Güneş Kurtuluş

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı

Neoliberal kapitalizmin dünyanın kaynakları ve iklim üzerinde yarattığı olumsuz etkilerin en önemlisi tarımsal alanda ve gıda güvenliği alanında yaşanmaktadır. Bu süreçte, patriyarkal iktidarlar tarafından cinsiyetçi gıda politikaları aracılığıyla gıda üretimi küçük ölçekli üretime katılan kadınların ellerinden şirketlerin ellerine geçmiş; gıdanın metalaştırılmasına neden olan tohum ve gıda üretimi sağlanmıştır. Nitekim, kadınların gıdayla ilgili bilgi, iş, beceri ve üretkenliğinin yok edilerek, kadınların marjinalleşmesi daha da ileri götürülmüştür. Cinsiyet eşitsizliğinin ve bir bütün olarak çevresel bozulmanın giderek kötüleştiği bir ortamda ekofeminist deneyimler hem çevresel hasarların önlenmesi hem de gıda güvenliğinin sağlanması açısından kilit rol oynayabilir.

Günümüzde, ekolojik kaygılar üzerine feminist bir yaklaşım sunmak bir zorunluluk haline gelmektedir. Temel vurgusu bu yönde olan ekofeminizm genelde hem doğayı hem de kadınları değersizleştiren patriyarkal bir sistem tarafından her ikisinin baskıya maruz kaldığını savunmak ve cinsiyet eşitsizliği ile çevresel bozulma arasında bağlantı kurmak olarak tanımlanmaktadır. 1970’lerde ortaya çıkan kavram, başlarda doğa ve kadın biyolojisi arasındaki benzerliğe dikkat çekmiş olsa da, sonraki yıllarda geliştirilen farklı düşünceler etrafında tartışılmaya devam etmiştir.

Schlosberg, bir durumdan olumsuz etkilenen toplulukların doğa-insan ilişkisindeki deneyimlere saygıyı, kültürel ve etik değerlerin korunması eksenindeki hakların tanınmasını ve yerel kalkınma tartışmalarında karar alma süreçlerine katılmalarını talep ettiklerini savunmaktadır. Bu nedenle, dünyanın pek çok yerinde toplumsal ilişkilerde ve gıda üretiminde patriyarkal düzenin sömürüsüne maruz kalan kadınlar, yerel kalkınmada alternatif bir model olan kooperatif çatısı altında birleşmektedirler. Bu kooperatiflerin faaliyetlerinin merkezinde yer alan ekolojik denge arayışı ise, ekofeminizm ve gıda güvenliğinin kesiştiği ortak payda olarak düşünülebilir.

Türkiye'ye baktığımızda; gıda güvenliği ile ilgili hem akademide hem de pratikte çalışmalar son yıllarda artmış olsa da ekofeminist bir perspektifin henüz yeterli ilgiyi gördüğü söylenemez. Buradan hareketle çalışmanın amacı, Türkiye'deki kadın kooperatiflerinin, ekofeminizm yaklaşımında nerede konumlandıklarını analiz ederken; ekofeminizm ve gıda güvenliği arasında var olan etkileşimi kadın kooperatifleri üzerinden tartışmaya sunmaktır. Bu amaçla Kooperatif Bilgi Sistemi'nde (KoopBİS) taratılan kadın ortaklı tarımsal kalkınma kooperatifleri ile derinlemesine görüşmeler yapılacaktır. Görüşmelerden elde edilen veriler betimsel yöntem kullanılarak analiz edilecek ve kadın kooperatiflerinin bu hareketi nasıl güçlendirebileceğine ilişkin öneriler sunulacak çalışmada sonlandırılacaktır.

54. OTURUM

CUMHURİYETİN 100. YILINDA ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİNDE EKONOMİ, SİYASET VE KÜLTÜR

Erken Cumhuriyet Döneminde Coğrafyanın Kurumsallaşması ve Türkiye'nin Coğrafi Bölgelere Ayrılması Üzerine Tartışmalar

Gözde Orhan

Altınbaş Üniversitesi

1941'de gerçekleşen Birinci Türk Coğrafya Kongresi'nde Türkiye resmen ilk kez yedi bölgeye ayrılmış olsa da gerek Osmanlı İmparatorluğu boyunca gerek Cumhuriyet'in ilanını takiben, içerisinde Avrupalıların da olduğu pek çok coğrafyacının, idari olarak bugünkü Türkiye'yi teşkil eden sınırlar içerisinde kalan coğrafyayı bölgelendirme girişimleri olmuş, bunların bir kısmı kongrenin şekillenmesine de katkıda bulunmuştur. Bölgelendirmenin yanı sıra coğrafya eğitiminin standartlaştırılmasını da karara bağlayan kongre, modernleşme sürecinde örülen resmi tarih-coğrafya-millî eğitim ilişkisi hakkında önemli ipuçları verir. Egemenlik altındaki mekânın bütünüyle kavranması, denetlenmesi ve tanınması, tarihsel olarak farklı etnik ve kültürel topluluklarca işaretlenmiş olanların homojen bir bütünün sıradan parçaları haline getirilmesi; dağ, nehir, vadi gibi fiziki öğelerin doğal sınırlarıyla çizilen bir bölgelendirme anlayışıyla mümkün olmuştur. Ayrıca eski ve millî olmayan bölgesel isimlendirmelerin ortadan kaldırılması ve kongrede kabul edilen yeni taksimatın benimsenmesi yalnızca coğrafya bilinci kazandırmak için değil; ulus devletin bütünlüğü için de elzemdir.

Bu bildiri, Erken Cumhuriyet döneminin siyasal ve ideolojik ikliminde coğrafi bölgelendirmenin anlamını ve işlevini sorunsallaştırmayı amaçlamaktadır. Araştırma, ulus inşa sürecinde modern coğrafyanın nasıl ele alındığını, coğrafi bölgelendirmenin hangi kriterlere dayanılarak yapıldığını ve bu girişimin egemen tarih yaklaşımı ile ilişkisini ortaya koymayı hedeflemektedir. Çalışmada ilk olarak Birinci Türk Coğrafya Kongresi öncesinde kaleme alınan coğrafya konulu metinlere yoğunlaşarak bölgelendirmenin

nasıl tartışıldığı incelenecek, ardından kongrenin rapor, müzakere ve kararları analiz edilecektir. Bölgelendirmenin her bir bölge için nasıl kurgulandığı ve yapılandırıldığı, alınan kararların nasıl gerekçelendirildiği ve kamusal eğitimle bu süreçler arasındaki ilişki ortaya konmaya çalışılacaktır. Son olarak, bu adımların, dil-kültür üzerinden kurulan diğer Türkleştirme politikaları ve dış politik gelişmeler (örneğin Hatay'ın Türkiye'ye katılması gibi) ile ilişkisi irdelenecektir.

Zenginliği Sermayeye Dönüştürmek: Banka Tasarruf Hesapları ve Milli Tasarruf Hareketi (1929-1938)

Y. Doğan Çetinkaya

*İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve
Uluslararası İlişkiler Bölümü*

1928 yılı Türkiye'de İş Bankası ile özdeşleşmiş kumbaranın da bir tasarruf hareketi çerçevesinde ortaya çıktığı yıl olacaktır. Daha çok 1930'lu ve 1940'lı yılların devletçiliği çerçevesinde ele alınan tasarruf ve Milli İktisat'ta toplumsal seferberlik 1920'li yıllarda da mevcut ve güçlüydü. Büyük Buhran'dan önce kumbara önemli bir tasarruf sembolü olarak Türkiye bankacılığına girmiştir. İş Bankası bu dönemde elbette hem esaslı bir reklam faaliyetine girişmek için bu adımı atıyor hem de tasarruf sandığı mevduatında kayda değer bir atılım gerçekleştirmek istiyordu. Bunun için bulunan, tek taşla iki kuşu vuracak çözüm muazzam bir sonuç yaratacak kumbara kampanyasıydı. Hedef tasarruf sandığı mevduatını mevcut 1.368.000 liradan 10 milyon liraya çıkarmaktı. Zamanında tasarruf kutusu olarak da anılan kumbaralar İş Bankası'nın işlemlerini artırmak için alınan genişleme kararının bir yansıması olarak ele alınmıştır. İlk kumbaralar getirildikten yaklaşık altı sene sonra 1934 yılında açılan hesap sayısı 50 bine ulaşmıştı.

Öyle ki İş Bankası 1929'un sonu 1930'un başında İstanbul'dan başlamak üzere şubelerinde "tasarruf günü kutlaması" gerçekleştirmişti. Bunlara Meclis-i İdare Reisi Mahmut Bey gibi üst düzey yöneticiler katılmışlardı. Kısa bir sürede ve özellikle 1929 yılında Lozan Antlaşması'nın getirdiği bir takım sınırlamaların kalkması ve Büyük Buhran'ın etkisiyle tasarruf hareketini ve yerli malı kullanımını daha örgütlü bir şekilde teşvik etmek için rejimin en yetkili kişilerinin öncülük ettiği Milli İktisat ve Tasarruf Cemiyeti (MİTC) 12 Aralık 1929 günü kurulacaktı. Aralık 1925'te kurulan Yerli Mallarını Koruma Cemiyeti de bu örgüte ilhak edilecekti. Cemiyetin Reisi Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin başkanı Kâzım (Özalp) Paşa olacaktı. Mustafa

Kemal'in himayesinde kurulan ve dil devriminden sonra adını 1936 yılında Ulusal Ekonomi ve Arttırma Kurumu olarak değiştiren cemiyete aslında İş Bankası çevresinin muarızları olarak bilinen *Kadro* dergisi çevresi öncülük ediyordu. Vedat Nedim (Tör) cemiyetin yayımladığı *İktisat ve Tasarruf* dergisinin yayın müdürlüğünü yapıyor, aynı zamanda da cemiyetin mücavir müdürlüğüne seçiliyordu. Şevket Süreyya Aydemir ise cemiyetin önde gelen şahsiyetlerindendi. Bu dönemde iki dünya görüşü olarak bilinen iki çevrenin yakınlıklarını da böylelikle gözlemlemek şansını elde ediyoruz.

MİTC'nin çıkardığı bir broşürün altını çizdiği gibi tasarruf, biriktirmekten ancak saklamak değildi. Yani birikimi gömmek, saklamak belki fertçe bir fayda sağlardı ancak milletçe zarar edilirdi. Biriktirilen parayı tasarruf sandıklarına, bankalara götürmek gerekiyordu ki hem biriktiren faiz olarak fayda sağlasın hem de bu paralar Milli İktisat işlerinde kullanılmalıydı. Bankalar bu terbiyeyi kazandırmak için kumbaraları icat etmişti. Hatta cemiyet yayımladığı sanayi kataloğunda belli miktarda paraların ne kadar faizle, nasıl ve ne kadar zamanda biriktirileceğini gösterir cetveller hazırlayıp bunları şubelerinde vatandaşlara sunuyordu. Görüldüğü gibi iki farklı aydın çevresi olarak görülen iki grup aynı seferberlik içinde aynı hedef, söylem ve amaçlarla çalışıyorlardı. Bu çalışmada Milli Tasarruf Hareketinin küçük tasarrufları mevduat olarak toplamakta gösterdikleri başarı ve ortaya çıkan banka sermayesinin bir birikim olarak sermaye sınıfının kullanımına açılmasının nasıl gerçekleştiği anlatılacaktır.

Neşriyat Kongresi (1939): Yeni Türkiye'nin Yeni Kütüphanesini Yaratmak

Sinan Yıldırım

İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü

İkinci Dünya Savaşı'nın öncesinde Türkiye'de kültürel alanda büyük bir dönüşüm yaşanmaktaydı. Hasan Ali Yücel'in Milli Eğitim bakanı olmasının hemen ardından ise kültürel alan Alman neo-hümanizm felsefesine dayanan *Bildung* anlayışına göre yeniden biçimlendirilecekti. Yayıncılık ve eğitim alanında odaklanacak olan bu dönüşüm Kemalist ideolojinin de güncellenmiş bir yorumunu içermekteydi. Bu yeni dönüşümün odağında devletin kontrolünde gerçekleştirilecek bir yayıncılık faaliyeti bulunmaktadır. Temel olarak çeviri faaliyetine dayanacak olan bu yayıncılık, dönemin başında gerçekleştirilecek *Birinci Neşriyat Kongresi* (2-5 Mayıs 1939) kararları üzerinden sistemli bir biçimde oluşturulmaya çalışılacaktır. Kongre'de çeviri faaliyetinin dayanacağı felsefi gelenek ise,

toplumsal modernizasyonun sağlanacağı neo-hümanist bir perspektif olarak tanımlamaktadır.

Kongrede oluşturulan Çeviri Büroları üzerinden gerçekleştirilecek olan kurumsallaşmayla birlikte kısa zaman içerisinde çoğunluğunu Batı Klasiklerinin oluşturacağı devlet destekli bir çeviri faaliyeti yayıncılık alanının temel belirleyenlerinden birisi haline gelmiştir. Böylelikle bu faaliyet üzerinden devletin ideolojik olarak tanımlanmış bir okuma listesi, yani edebi ve düşünsel alanı belirleyecek bir "kanon" oluşturmaya çalıştığı söylenebilir. Bu çerçevede, yaklaşık on yıl içerisinde çoğunluğunu Batı Klasiklerinin oluşturduğu toplam 626 eserin çevirisi gerçekleştirilir. Çeviri ve yayın faaliyeti yalnızca Dünya Klasikleriyle sınırlı kalmayacak, Aydınlanmanın geleneğini takip eder bir biçimde, yerli ve milli bir Ansiklopedi üretimi işine de girişilmiştir. Bu çerçevede ilk ulusal ansiklopedi olarak düşünülen *İnönü Ansiklopedisi* (sonradan *Türk Ansiklopedisi*) çalışmalarına başlanmıştır. Çeviri faaliyeti Leiden'de İngilizce, Fransızca, Almanca olarak yayımlanan *İslam Ansiklopedisi*'nin tercüme edilmesi ile de devam eder. 1942 yılında *Grand Momento Larousse*'un da çevirisine başlanmasına rağmen bitirilememiştir. Bu çeviri faaliyeti esas olarak devletin kontrollü bir biçimde kendi Batıcı hümanist felsefesini halk arasında egemen kılmmanın bir aracı olarak yeni bir kanon ve yeni bir kütüphane oluşturulmasına hizmet etmektedir.

Bu araştırmanı temel sorularından birisi şudur: Bu çeviri faaliyeti ile birlikte üretilecek olan eserler hangi okur kitlesini hedeflemektedir? Modernleşme öncesi okuryazarlık Türkiye'de daha elit bir kesimin uğraşı olmuştur. Çok yaygın olmayan okuryazar grupları yalnızca Türkçe değil, zaten bildikleri diğer Avrupa dillerinde de basılmış olan kitapları okuyabilmekteydiler. Fakat 1928 yılında Latin alfabesine geçişle birlikte sürdürülen eğitim seferberliği, yalnızca Türkçe okuyabilen yeni bir okur kitlesi ortaya çıkartmıştır. Üretilen bu yeni okuma listesinin neo-hümanist felsefenin geliştirdiği *Bildung* anlayışı çerçevesinde geliştirilmesi düşünülen yeni bir eğitim kurumsallaşmasına temel olması düşünülmekteydi. Bu yüzden Neşriyat Kongresi'nin hemen ardından gerçekleştirilecek olan *Birinci Maarif Kongresi* bu eğitim anlayışının yaygınlaştırılmasına yönelik girişimleri oluşturmuştur. Bu çalışma Neşriyat Kongresi'ni devamında toplanan Maarif Kongresi ile birlikte ele alarak, hem yeni okur kitlesini hem de onlara yönelik olarak oluşturulan yeni kütüphaneyi bütünlüklü biçimde tartışmayı amaçlamaktadır.

Erken Cumhuriyet Döneminde İç Güvenliğin Dönüşümü

Güven Gürkan Öztan

İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü

Ulus devletin yurttaşına vaat ettiklerinin başında standartlaştırılmış bir emniyet ve asayiş hizmeti vardır. Bununla birlikte pratikte herkes için eşit bir güvenlik hizmetinden söz etmek mümkün değildir. Sınıfsal, etnik, cinsiyete dayalı ayrıcalıklar, bir “kamu hizmeti” olarak güvenliğin sağlanmasında bürokrasinin tercihlerine etki eder. Mülk ve servet sahibi erkeklerin çıkarını gözetecek biçimde asayiş ve emniyeti muhafaza etmek, modern kamusal yaşamdaki çeşitli beşerî faaliyetlerin meşru sınırını belirleyen başat “ölçüt” haline getirilir. Sözü edilen ölçütün, ülke hudutları içinde hem kentlerde hem de kırsal alanda, merkezi iktidarı tahkim edecek şekilde uygulanabilir olması bir devlet kapasitesi konusudur. Bürokrasi bu kapasitenin geliştirilmesi ve işlevsel bir forma kavuşması için, merkezi iktidarın nüfuz alanını profesyonel aygıtlarla genişletmeye çalışmıştır. İç güvenlik teşkilâtlarının yeniden yapılandırılması bu süreçle doğrudan ilişkilidir.

Modern devlet yapısı içinde güvenlik aygıtlarının çeşitlenmesi, her bir aygıtın mevzuata tabi kılınması ve kendi profesyonel kadrolarını yetiştirmesi anlamına gelmiştir. Düzenli ordu ile iç güvenlik teşkilâtlarının örgütlenmesinde bir rol paylaşımı olmakla beraber fonksiyonlarının birbirlerinden kalın çizgilerle ayrıldığını iddia etmek güçtür. İlâveten, güvenlik kurumlarının arasında işbirliğinin yanı sıra rekabet ihtimali de yabana atılamaz. Siyasi kadroların iç güvenliğin tesisi bağlamında yaptığı tercihler çoğu zaman iç güvenlik aygıtlarının örgütlenme modellerini ve birbirleriyle olan ilişkilerini etkilemiştir.

Bu çalışma, Türkiye’de erken cumhuriyet döneminde iç güvenliğin inşasında kurucu kadronun yaptığı tercihleri, bu tercihlerin devletin zor aygıtlarının kurumsal kapasitesine etkisini polis teşkilâtını merkezine alarak irdelemeyi amaçlıyor. Öncelikle, tarihsel arka plan sunmak maksadıyla 19. yüzyıl Osmanlı’sından cumhuriyetin kuruluşuna kadar geçen dönemde iç güvenlik aygıtlarının nasıl teşekkül ettiğini, hangi sorunlarla karşılaştığını inceliyor. Sonrasında yeni kurulan Cumhuriyet’in iç güvenlik konusunda öncelikli olarak orduyu harekete geçirdiği ileri sürülüyor. Akabinde siyasal iktidarın, politik saiklerle 1930’ların başlarından itibaren polis teşkilâtını geliştirme ve polisliği bir meslek haline getirme çabasına girdiği iddia ediliyor. İktidarın polis teşkilâtına yüklediği görevler, polis eğitimine dair yaptığı hamleler ve polis teşkilâtının yapılandırılmasına yönelik çıkarılan yasalar aktarılıyor. Bu amaca uygun olarak hükümet programlarına ve müzakerelerine, Meclis tutanaklarına, günlük gazete haberlerine başvuruluyor.

55. OTURUM

PSİKANALİZ, HOMO-NEOLİBERALUS

Kültür ve Bağımlılık

Demet Can

ODTÜ Klinik Psikoloji Programı

Bağımlılığın, bağımlı olunan nesnenin kültürle ve yaşanan zaman dilimiyle ilişkisi olduğu açıktır. Özellikle de son zamanlarda, dünyanın globalleşmesi, kültürler arası iletişimin artmasıyla birlikte bağımlılık konusu öznenin kendisiyle birlikte zamanın ruhuyla da yakından ilişkilidir. Freud'un zamanındaki bağımlılık ile Fransız Psikanalist Jacques Lacan'ın dönemi ve sonrasındaki dönem için madde kullanımı ve bağımlılık farklı anlamlara sahiptir (Naparstek,2011).

Freud Totem ve Tabu kitabında her kültürün bütün zevkten feragat etmek zorunda olduğunu vurgulamıştır (Freud, 1913). Bütün zevkten feragat etme, Freud'un bahsettiği babanın öldürülmesinden sonra, kişilerin tek başlarına bütün zevki elde edemeyeceği, bir paylaşımın söz konusu olacağı ve bu noktada herkesin bir şeylerden vazgeçmesini içerdiği bir anlaşmadır. Bununla birlikte, günümüzde olanaksız bir şey yoktur yaklaşımla insanlar tüketime ve zevk almaya itilmektedir. Bu dönemde, zevk almanın bir hak olduğu vurgulanırken, insanlar *jouissance* elde etmeye zorlanmaktadır (Lipovetzky, 2005). Bu yeni dünya anlayışında, insanlar *jouissance*'a kapılma ve depresyona girme arasında kalmaktadır. Tüketimin ve ondan alınacak zevkin empoze edildiği bu dönemde, herkesin zevk alma ve her şeyden zevk alma zorunluluğu ortaya çıkmakta böylelikle zevk alamayanlar depresyona girmektedir. Bu bağlamda, insanlar *jouissance* tarafından kapılıp gitmeyi tercih ederek depresyonun etkilerinden kaçınmaya çalışmaktadır (Naparstek,2011).

Bu anlamda, bağımlılık ve kültür ilişkisinin Lacan'ın kapitalist söylemi kapsamında tartışılması önemlidir. Lacan (2007) 17.seminerinde kapitalist söylemden modern dünyayı yöneten söylem olarak bahsetmiştir. Kapitalist söylemin en önemli özelliği Efendi söyleminin aksine arzunun tatmin edilmesinin imkânsızlığına ve eksikliğe karşı çıkmaksıdır. Bu söylemde arzuyu devam ettiren arzu yerine hemen ulaşılması deneyimlenmesi

gereken bir *jouissance* söz konusudur (Özkan, 2020, Soysal, 2006). Bu bağlamda, *jouissance*'a sınır getiren hiçbir şey olmadığı gibi eksikliği ortadan kaldıracak ve doyuma ulaştıracak nesnelere öznenin ulaşabileceği konumdadır (Gürsel, 2017). Kapitalist söylemde, özne kurulumunun temeli olan eksiklik gösterenler ve özne kurulumunu bağlamında değil, kolayca karşılanabilen arz ve talep çerçevesinde değerlendirilmektedir (Vanhuele, 2016).

Bu konuşmada günümüzde sıklıkla karşımıza çıkan bağımlılık konusu Jacques Lacan'ın kapitalist söylemi çerçevesinde tartışılacaktır.

Homo Neoliberalus İçin Yeni Yaşam Kürleri: Kişisel Gelişim ve Sosyal Medyanın Vaadi

Serhat Celal Birdal,

Ankara Hacı Bayram Veli Ü. İİBF, Siyaset Bilimi Ve Kamu Yönetimi Bölümü

Serbest piyasanın zenginlik, özgürlük ve mutlak haz vaadinin cazibesini yitirmiş gözüktüğü günümüzde, neoliberalizmin, geleceğe erişimimizi engelleyen bir tahayyül ufku olarak hala varlığını sürdürüyor olması, onu salt bir iktisadi mantık ya da sınıf tahakküm rejiminin yeni bir evresi olmanın ötesinde düşünmeye zorluyor bizleri. Siyasal mimarlarının başında gelen Margaret Thatcher'ın çok erken bir dönemde dile getirdiği gibi, neoliberalizmin "kalbimizi ve ruhumuzu dönüştürme" kapasitesine; bütün bir düşünme, hissetme, eyleme ve genel olarak dünyayla ilişkilene tarzımızı yeni baştan kurgulama gücüne, başka deyişle nasıl bir *homo neoliberalus* üzerinde yükseldiğine odaklanmamız gerekiyor. Bu sunuşta, neoliberal öznellik rejiminin ayrıcalıklı sahaları olarak, günümüzde epey rağbet gören pozitif psikoloji, kişisel gelişim ideolojisi ve sosyal medyanın Thatcher'ın deyimiyle "kalplerin ve ruhların dönüşümü" projesi bağlamında nasıl etkin bir işlev üstlendiğini açıklamayı deneyeceğiz. Esas olarak mevcut piyasa rejiminin yol açtığı eşitsizlik, sömürü ve güvencesizliğin kolektif düzlemde ortaya çıkardığı kaygı, yetersizlik, tükenmişlik ve anlamsızlık hisleriyle baş edebilme vaadiyle rağbet gören pozitif psikoloji ve kişisel gelişim ideolojisinin, meseleyi sosyo-ekonomik ve politik bir bağlamdan kopararak nasıl psikolojikleştirdiği ve bireyselleştirdiği, bu "ürünlerin" sundukları tinsel arayış yolları ve sağaltım kürleriyle en nihayetinde kaygı ve tükenmişliğin pekişmesine dolaylı olarak nasıl katkıda bulunduğunu kavramaya çalışacağız. Sosyal medya mecraları ve iletişim teknolojilerinin de, kişisel gelişim ideolojisi ile etkileşim halinde ve temelde narsisist bir benlik inşası ve sunumu zemininde, bireyin bütün bir yaşam deneyimini nasıl bir "yatırımcılık" çerçevesi bağlamında "işlenmesi" ve maksimum fayda elde

edilmesi gereken bir “beşeri sermaye” ya da “insan kaynağı” olarak algılanmasına dolaylı olarak zemin sağladığına değineceğiz. Yoğun bir belirsizlik ve anlam yitimi atmosferinde, kolektif ve siyasal düzlemde hiçbir şeyin dönüştürülebileceğine inanmayan, bireysel düzlemde ise sosyo-ekonomik koşullardan bağımsız olarak bütün potansiyellerini açığa çıkarabileceğine ve kendini yeni baştan yaratabileceğine muktedir olduğuna inanan öznelerin üretiminde, kişisel gelişim ideolojisinin yanında sosyal medyanın da nasıl bir işlev üstlendiğine bakmaya çalışacağız. Öte yandan, bilhassa sosyal medya mecralarının, çoğu zaman, “her şeyin farkında” olan, eleştirel dozu ve siyasal “farkındalığı” yüksek “profillerin” paylaşım performansı üzerinden gözlemleyebileceğimiz gibi, politik katılım ve aktivasyonun bir öznel hissiyat paylaşımına indirgenmesinin önünü nasıl açtığına, daha genel düzeyde, politikanın psikolojikleştirilmesine nasıl katkı sunduğuna da değinme fırsatı bulacağız. Son olarak, kişisel gelişim ideolojisi ve sosyal medyanın bu sunuşta özetlemeye çalışacağımız işleyişi ve işlevinin bireysel olarak ne kadar farkında olursak olalım, bu işleyişin sunduğu ve bizi her şeyden önce dürtüsel düzeyde yakalayan bu nafile haz döngüsünün dışına çıkabilmenin yollarını bulamadığımız ölçüde, neoliberalizmin ötesine geçmeyi tahayyül edebilmeye imkan sağlayacak etkili siyasal deneylere girişebilmekten uzak kalacağımızı vurgulayacağız.

Anadolu Aleviliğinin Kolektif Melankolisi Feda Edilemeyen İmgenin Tiranlığı

Volkan Yalçın

İstanbul Bilgi Üniversitesi

Kolektif belleğin önemli paydaşlarından birisi olan yas çalışması, toplulukların kayba dair verdikleri tepkileri tanımlamak ve açıklamak için kullanılmaktadır. Yas çalışmasının aşamaları her ne kadar keskin sayılabilse de bazı toplulukların süreçleri yas çalışmasının belirgin sınırları içerisinde yeterince tanımlı olmayabilir. Kolektif belleğin hatırlama ve unutma pratikleri ekseninde düşünebileceğimiz kültürel bellek yasin kültürel boyutunu da anlamamızı sağlayabilir. Anadolu Alevileri özelinde hatırlama, tekrarlama, yorumlama, canlandırma ve çeşitleme yollarıyla diriltilen ve süreklileştirilen keder, trajik toplum kimliği kazanmada önemli araçlardan birisi olmuştur. Anadolu Aleviliği'nin bilinçdışı motoru çeşitli yitim süreçlerini tarihsel bağlamından görece ayırarak yorumlamış, böylece içselleştirmiş ve onu inancın kayıp nesnesi olarak işaretlemiştir. Bu işaret aynı zamanda bir çeşit kimlik inşa sürecinin de baş aktörüdür.

Çalışmada bu inşa sürecinin dürtülerini ve yitimin ritüelleşerek dini-toplumsal yaşamın iskeletini oluşturma sürecini psikanalitik yorumlarla açmaya çalışacağız. Aynı zamanda yas toplumu olarak etiketlenen Alevilerin yasa dair bu örtüsünü psikanalitik yorumlamalarla kaldırmaya çalışarak toplumsal bilinç dışında gerçekleşenlere melankoli kavramıyla farklı bir kapı açmayı deneyeceğiz. Ritüellere ve kült davranış modellerine toplumun iskeletini oluşturan giyim, değişler ve ibadet pratikleri gibi sosyal gerçeklerle antropolojik olarak yaklaşarak klişeleşen yas toplumunun ardına daha detaylı bir biçimde bakacağız.

Çalışmanın genel çerçevesi Aleviliğin dini ve sosyalleşen ritüellerinin psikanalitik okuması ekseninde gelişmiş ve yas-melankoli ayrımını yapmayı amaçlamıştır. Melankolinin bireysel bir nevroz, duygu durumu veya eğilim olabileceği yaklaşımları psikanalitik açıdan ele alınarak kolektif bir melankoli tanımının Alevi inancı üzerinden ortaya konulması amaçlanmıştır.

Anahtar Sözcükler: Melankoli, Yas, Psikanalitik, Kayıp, Alevilik

MÜCADELE, ÖRGÜT, HEGEMONYA

Türkiye İşçi Partisi Propagandasının Anonim Karakteri Üzerine Bir İnceleme: Dönüşüm Gazetesi Örneği

Canver ÇELİK

Anadolu Ü. İletişim Bilimleri Fakültesi, Gazetecilik Bölümü

Tarihsel olarak arkasında çok güçlü bir işçi sınıfı mücadelesinin birikimi olmadan doğup gelişen Türkiye İşçi Partisi (TİP), Cumhuriyet tarihinde parlamentoya temsilci gönderebilmiş ilk sosyalist parti olması bakımından "Sui Generis" bir yapı arz etmektedir. Bu çalışmada TİP'ni destekleyen en önemli ulusal yayın organlarından biri olan Dönüşüm gazetesinin yayın içeriği, parti propagandasının temel niteliklerini belirleyebilmek, propaganda dilindeki süreklilik ve kopuşları görebilmek adına partinin parlamentoya girdiği 10 Ekim 1965 genel seçimlerinden 6 ay önce ve 6 ay sonraki toplam 8 sayı ile sınırlandırılmış ve ilgili sayıların içerikleri, geliştirilen kodlama rehberindeki kategorilere göre kodlanmak suretiyle elde edilen veriler niteliksel içerik analizi yöntemi ile çözümlenmiştir. Çözömlenmeler sonucunda ulaşılan bulgular, Chantal Mouffe'un ileri sürdüğü biçimiyle bir "popülist moment" yaratabilmek bakımından eğer sol politikada farklı bir dil oluşturulabilirse pek çok insanın kendi konumunu bambaşka bir yoldan deneyimleyebileceğine ve ilerici mücadelenin saflarına katılabileceğine ilişkin Batı Avrupa merkezli yaklaşımına, Türkiye gibi siyasi kültürü ve tarihi bakımından bu "popülist momentin" değerlendirilmesini engelleyen muhtelif sınırlılıklar içeren bir ülkede, en çok yaklaşabilen parti olarak TİP'ni öne çıkarmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türkiye İşçi Partisi, Dönüşüm gazetesi, nitel içerik analizi, popülist moment

Sınıfları Aşmak: Türkiye Öğretmenler Sendikası ve “Devrim için Eğitim”

U. Ceren Ünlü

İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Bu sunum 1965 ve 1971 yılları arasında faaliyet göstermiş Türkiye Öğretmenler Sendikası'nın (TÖS) eğitimle ilgili görüşlerini ve uygulamalarını incelemeyi amaçlıyor. TÖS üyeleri devlet okullarında daha demokratik bir eğitim uygulamak, eğitim pratiklerini sınıfların dışına taşımak ve eğitim yoluyla kitlelerin bilinç düzeyini yükseltmek için mücadele etmişlerdi. Türkiye'deki öğretmenlerin neredeyse %40'ını örgütleyen bir kitle sendikası olan TÖS “devrim için eğitim” düşüncesini savunup devlet okullarında uyguladı. Her öğretmenin devrimci bir tavrı olması gerektiğini savunan bu düşünceye göre, örgütlü öğretmenler devrimcilik düşüncesini öğretimin içine katıp “halkı uyandırma,” yani devrime giden yolda siyasi bilinci yükseltme sorumluluğunu omuzlamalıydılar. Dahası, TÖS üyeleri, yasaların devlet memuru olan öğretmenler için öngördüğü örgütsel ve siyasi hakların sınırlarını aşarak, eğitimle ilgili görüşlerini sınıf duvarlarının dışına taşıdılar. 1969 yılındaki Büyük Eğitim Yürüyüşü ve dört günlük boykotla görüşlerini tüm ülkeye duyurdular. Böylece, bir yandan eğitimin sınırlarını teorik ve pratik olarak genişletip okul duvarlarının dışına çıkardılar. Öte yandan, “halka gitmek” ideolojisinin ışığında ve mesleğin coğrafi yaygınlığının kolaylaştırıcılığıyla, öğretmenlerin toplumsal erişimini genişletmeye çalışıp okul dışında gençlerle, işçilerle ve köylülerle sosyopolitik köprüler kurdular. Kısaca, TÖS, teorik, politik ve toplumsal olarak kamu eğitiminin sınırlarını zorladı. Böylece, bu sunumun incelemek istediği 1960'ların ve 1970'lerin eğitim patlamasının önemli bir ögesini oluşturdu. Dönemin yükselen sol politikleşmesinin alan açtığı bu eğitim patlaması, eğitimin eşitsiz düzeni değiştirebilecek devrimci rolüne duyulan inanç, okul binalarının dışında kamu-dışı eğitim pratiklerinin artması ve eğitim anlayışının sınırlarının genişlemesi olarak özetlenebilir. Böylece, sendikalı öğretmenler için eğitim devlet denetimli sınıflarında yürütülen tek yönlü, hiyerarşik bir pratik olmanın ötesine geçmiştir. Bu çalışma, yalnızca bir sendika tarihi sunmanın ötesinde, 1960'lar Türkiye'sinin politik hareketliliğini göstermeyi ve bu hareketlilik etrafında dönen tartışmaları ve pratikleri aydınlatmayı amaçlıyor.

27 Mayıs Darbesini Mutlak İkiliklerden Kaçınarak Okumak

Beycan Mura

ODTÜ Siyaset Bil. ve Kamu Yön.

Askeri darbeler Türkiye tarihinin önemli bir parçası. 27 Mayıs askeri darbesi sıklıkla akademik ve popüler tartışmalara konu oluyor. Bu tartışmaların büyük çoğunluğunda güncel siyasi bağlamın dolaysız etkisi hissediliyor; geçmişi değerlendirme faaliyetinin güncel politikanın ihtiyacına göre şekillendiği gözleniyor. Buna uygun olarak bu değerlendirmelerin çoğunda, 27 Mayıs darbesi, cumhuriyet öncesi dönemden gelen ve varlıklarını günümüzde de sürdüren, birbirlerine kategorik olarak karşı iki siyasi çizginin mücadelesi olarak okunuyor. Değerlendirmeyi yapan kişinin yaklaşımına uygun olarak kullanılan sıfatlar değişse de bu iki çizgi, birbirine karşıt ahistorik ve mutlak ikilikler cinsinden ifade ediliyor. Halk ile elitleri, sivil toplum ile devleti, askeri olan ile sivil olanı karşı karşıya koyan bu analizler, bu ikiliklerin analitik ve ilişkisel kategoriler olarak anlaşılması gerektiğini gözden kaçırdığı ölçüde sivil toplumun olduğu kadar silahlı kuvvetler ile bürokrasinin kendi içindeki çeşitliliği ve çatışmaları görmeye ve darbe süreçlerini doğru anlamaya engel oluyor.

Bu çalışmada, 27 Mayıs darbe sürecini, darbenin hemen öncesindeki çalkantıları, askeri yönetim dönemindeki iç çatışmaları ve sivil yönetime dönüş aşamasındaki direnişi yukarıdaki eleştiriler çerçevesinde ele alacağım. Bunu yaparken uluslararası karşılaştırmalı siyaset çalışmalarının sağladığı kavramsal araçlardan faydalanarak iki öneride bulunacağım. Bunlardan ilki, askeri darbeleri ve asker sivil ilişkilerini, özel olarak da 27 Mayıs darbesini mutlak ikilikler üzerinden değil, derecelendirilebilir değerler üzerinden düşünmek. Başka bir ifade ile bu ikiliklerin her iki tarafında kalan kavram ya da kurumları, kendi içerisinde farklılıklar ve çatışmalar barındıran, kendi tarihleri olan ilişkisel varlıklar olarak düşünmek. Örneğin belirli bir anda demokrasinin (veya askeri vesayetinin) var ya da yok olduğunu ileri sürmekten önce varlığından ne ölçüde söz edilebileceği sorusunu sormak, buna dair ölçütler geliştirmeye çalışmak. İkinci öneri, özellikle Nancy Bermeo'nun geliştirdiği darbe türleri analizinden 27 Mayıs'ı izleyen dönemde askeri yönetimin kendi içindeki çatışmaları açıklamak için faydalanmak. Bu bağlamda MBK içinde baştan itibaren var olan iktidarda daha uzun süre kalma/bir an önce iktidarı devretme tartışmasının örnekleri uluslararası literatürde de görülen farklı darbe varyantları cinsinden anlaşılabilceğini ileri sürmek ve bunun sonuçlarını takip etmek. Böylece silahlı kuvvetler içindeki çatışmaların kişisel çekişmelerin ötesinde siyasi farklılıklardan kaynaklandığını daha incelikli biçimde ifade edebilmeyi umuyorum.

Tahakküm ve Rıza: Taşrada 27 Mayıs Süreci

Gülperi Aslaner

İstanbul Bilgi Üniversitesi

Bu çalışmada 1960 askeri müdahalesi sonrasında Anadolu'da yaşanan propaganda ve "tahakküm" süreci ele alınacaktır. Üç Anadolu ili (Bursa, Adana ve Erzurum) üzerinden tahakküm ve rıza üretiminin hangi yöntem, kavram ve sembollerle inşa edildiği ve insanların bu sürece, olumlu ya da olumsuz, nasıl iştirak ettiği/tepki verdiği ortaya konulmaya çalışılacaktır. Yine çalışmanın ele alacağı konulardan birisini de Milli Birlik Komitesi'nin Gramsci'nin hegemonya kavramında olduğu gibi, hem kudreti ön plana çıkaran hem de sadakat/rıza arayan eylem planı içerisinde yerel aktörlerin nasıl bir rol oynadıkları meselesi oluşturacaktır. Bu bağlamda öğretmen, müftü, imam, gazeteci, memur ve avukatlar gibi etkin yerel aktörlerin 27 Mayıs sürecindeki fonksiyonları, MBK ile ilişkileri ortaya konmaya çalışılacak bir yandan da hürriyetlerin yeniden kazanılması, Atatürk ilke ve inkılaplarının ihyası, halkevlerinin yeniden açılması, dinde reform gibi başlıklar etrafında şekillenen taşra siyasi gündeminin bu süreçteki önemli başlıklarının yarattığı etkiler ele alınacaktır. Yine, il, ilçe ve köylerde düzenlenen gösterilerle yeni hegemonyanın zaferi ilan edilirken hangi aktörlerin öne çıktığı ortaya konacaktır. Çalışma, Anadolu'da 27 Mayıs propaganda faaliyetlerinin tamamının hangi yerel aktörlerin yardımıyla nasıl yürütüldüğünü, hegemonya yolunda egemen ve madun arasında köprüyü kurmada oynadıkları rolü, ortaya koyarak 27 Mayıs ve Türk siyaseti literatürüne katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda, hegemonya/tahakküm inşa süreçleri ve yukarıdaki sorular başta olmak üzere bu üç ilin yerel basın organları olmak üzere, Anadolu'da "27 Mayıs'ı yayma komiteleri" aracılığıyla yürütülen propaganda, köy ziyaretleri, ulusal ve yerel propaganda yayınları, vaazlar, propaganda şiirleri, fotoğraflar ve konferansları yakından bakılarak yanıtlanmaya çalışılacaktır.

57. OTURUM

ULUSLARARASI SİYASETTE GÜNCEL EĞİLİMLER

Ukrayna-Rusya Savaşı Bağlamında Tarih ve Mitoloji'nin Yeniden İnşası

Selahattin Özkan

Tarih Atölyesi, İzmir

Savaşların siyasi ve askeri hedeflerle yürütülmesi uluslararası ilişkilerin karmaşık düzlemini çözmek için elzemdir. Yine de savaşların müsebbipleri sadece söz konusu hedeflere ulaşmak için saldırdıklarını söylememişlerdir. Tarih boyunca her savaşın tarihi ya da dini bir bağlamla açıklanarak savunulmasına yönelik toplumsal ve bireysel nedenler bulunmaktadır. Çocuklarını ölüme gönderen aileler yaptıkları bu büyük fedakârlığı sadece siyasi ve askeri nedenlere bağlayamazlar. Savaşın bu toplumsal ağır yükünün tarihi, dini ya da mitolojik bir bağlamı olmalıdır. Nazilerin II. Dünya Savaşı'nda, Çinli Komünistlerin Büyük Yürüyüşü sırasında ya da ABD'nin Orta Doğu'ya düzenlediği askeri operasyonlarda her zaman askeri ve siyasi hedeflerden daha belirgin ve tartışmalı "büyük anlatı"ları olmuştur. Askerlerin savaş alanlarında kazandıkları ya da kaybettikleri, siyasetçilerin antlaşma masalarında pazarlık yaptıkları maddeler daha gerçekçiysen, halka sunulan söylemler akla yatkın olmasa da inandırıcılığı ve bağlayıcılığı daha sağlam bulunan anlatılar büyütülerek savaşların "haklı" gerekçeleri yaratılmaya çalışılmıştır. 21 Şubat 2022'deki Rusya'nın Ukrayna'yı işgali de böylesi bir "büyük anlatı" ile başlamıştır. Rusya Ukrayna'ya sadece askeri ve siyasi hedeflerle girmemiştir, yaptıklarını dini ve tarihi bir anlatıyla bağlamıştır. On yıllardır küçük çatışmalar dışında top yekûn bir savaş görmeyen Avrupa'da bu savaş yeni bir dönemeç olarak kabul görmüş ve savaşın başında ortaya konulan anlatının tarihi bağlamı tartışılmaya başlamıştır. Ukrayna başkenti Kiev'e doğru ilerleyen kilometrelerce uzunluktaki askeri birlikler barakalarından dahi çıkmadan Rusya Federasyonu başkanı Vladimir Putin'in tüm dünya televizyonlarından canlı yayınlanan bir açıklaması olmuştur. Rusya Federasyonu başkanı Vladimir Putin'in savaşın gerekliliğine dair yaptığı bu açıklamalar ne askeri ne de siyasi hedeflerle ilgilidir. Rusya

on yıllar sonra Avrupa’da yeniden kan dökülmesine neden olan bir savaşı başlatırken dini ve tarihi bir büyük anlatıyla yaptıklarını açıklamaya çalışmaktadır. Putin’in tarihe geçen bu büyük söylevi savaşı gerekçelendiren tarihi ve mitolojik bir bağlam yaratmaktadır. Bu çalışma içinde Putin’in Ukrayna işgali için vermiş olduğu söylevde başlattığı savaşın tarihi, dini ve kültürel bağlamı araştırılacak ve karşılaştırmalı yöntemle kurmuş olduğu bağlamın tarihi gerçeklikle ilişkisi kurulmaya çalışılacaktır. Putin’in mitolojik bir anlatı olarak yorumlanabilecek uzun söylevinde Ukrayna’nın ulusal tarihine ilişkin tarihi ve mitolojik anlatıyı nasıl yeniden yarattığına bakılarak kelimelerin arasında kalan anlamın kültürel bütünlüğü kurulacaktır. Böylece Ukrayna-Rusya Savaşı’nın dini, tarihi ve kültürel olarak oturtulmaya çalışıldığı anlatının ardına geçilerek, bağlamın arkasında yatan gerçek askeri ve siyasi nedenlerin ortaya çıkarılmasının ilk adımı atılmış olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Ukrayna, Rusya, Savaş Söylemi, Mitolojik Bağlam, Kiev

Rusya-Ukrayna Savaşı Ekseninde Putin’in Söylem Analizi (2014-2022)

Burulkan ABDİBAİTOVA PALA

Sahipkiran Stratejik Araştırmalar Merkezi (SASAM)

Vladimir Putin’in ikinci başkanlık döneminden itibaren Rusya, artan ekonomik gücü sayesinde daha proaktif bir dış politika izlemeye başlamıştır. SSCB’nin dağılmasının ardından hem ekonomide hem de dış politikada sürekli bocalayan Rusya, 2000’li yıllardan sonra ayakları yere sağlam basan bir politika izlemeye başlamış ve bölgesel bir güç olma yolunda somut adımlar atmıştır. Rusya’nın proaktif dış politikasında Batı ile iyi ilişkiler kurma ilkesi hem Yeltsin’in 2000 yılına kadar süren devlet başkanlığı döneminde hem de Putin’in ilk devlet başkanlığı döneminde terk edilmiştir.

Batı karşıtı tutumunu ilk kez 2007’deki Münih Konferansı’nda dile getiren Putin, gelecekte izleyeceği revizyonist ve yayılmacı politikanın sinyallerini vermiştir. Rusya’nın 2007 Münih Konferansı’ndan bu yana izlediği radikal dış politika “saldırgan realizm” teorisi temelinde tartışılabilir. Rusya’nın 2008 Gürcistan Krizi ile başlayan ve son örneği Ukrayna saldırısı olan “saldırgan” dış politika stratejisi, Rusya’nın büyük güç olma yolunda “görelî gücünü arttırma” hamleleri olarak değerlendirilebilir. Saldırgan realizm, anarşik bir uluslararası sistemde “devletlerin mevcut güçleriyle yetinmeyeceğini” ve uluslararası sistemdeki hakimiyet oranlarını “azami düzeye çıkarmaya” çalışacaklarını ifade eder. Putin’in Ukrayna’nın işgali sırasında yaptığı açıklamaların ve resmi beyanlarının, özellikle de 2007 Münih Konferansı’nda

yaptığı açıklamaların söylem analizi, olayın “saldırgan realizm” teorisiyle ne ölçüde örtüştüğünü açıklamak açısından önemlidir. Böyle bir söylem analizi, Putin’in kendini meşrulaştırmak ve vatandaşlar arasında kolektif aidiyet duygusu yaratmak için kullandığı sembolik şiddet stratejilerini ve bu süreçlerde tarihsel mirasın oynadığı rolü ortaya çıkarabilir. Bu bağlamda, resmi tarih anlatısını incelemek amacıyla, Rusya Devlet Başkanı’nın kamuya açık konuşmaları nitel araştırma yoluyla söylem analizine tabi tutulacaktır. Gürcistan ve Ukrayna’daki krizler açıklanırken Rusya’nın müdahalesine gerekçe olarak sunulan argümanlar ve Rusya’yı bu müdahaleleri gerçekleştirmeye iten temel nedenler analiz edilecektir. Putin’in son dönemdeki “saldırgan” ve revizyonist tutumu (Putin’in Ukrayna’ya bireysel, devlet, devletlerarası ve küresel düzeyde saldırması) tarihsel süreçteki nedensellik bağlamında ve “saldırgan realizm” ışığında analiz edilecektir.

Çalışmanın hipotezi şu şekilde ifade edilebilir: Putin’e göre Rusya’nın manevi bir egemenlik duygusuna ihtiyacı vardır. Putin’in “Biz kimiz?” ve “Kim olmak istiyoruz?” sorularına verdiği cevaplarla şekillenen siyasi zihniyeti, Rusya’nın bugün nerede konumlandığını açıklamaya yardımcı olacaktır. Bu cevaba göre Rusya ayrı bir medeniyet, özel bir “Rus dünyasının” çekirdeği, Belaroslular ve Ukraynalılar gibi Doğu Slavları gibi kendilerini geleneksel Rus değerleriyle özdeşleştiren ulus ötesi bir insan topluluğudur. Rusya’nın büyük bir jeo-ekonomik yapının merkezinde olduğu gerçeğini göz önünde bulunduran Putin, siyasi, kültürel ve güç unsurlarını içerecek ve Bağımsız Devletler Topluluğu’nun eski Sovyet cumhuriyetlerini bir araya getirecek büyük bir Avrasya Birliği’nin hayalini kurmaktadır. Putin özellikle bu birliği, Rusya’nın kendisini Avrupa ve Asya’nın periferisinde bulmak yerine AB ve Çin ile eşit düzeyde ilişkiler kurmasının bir yolu olarak görmektedir.

Çok Kutuplu Dünya mı, İki Kutuplu Dünya mı? Çin’in Karşıt İdeolojisi ve ABD ile Rekabet

Salih Soysal

Kadir Has Üniversitesi, Universitas Sosyal Araştırmalar Merkezi

Uluslararası ilişkilerin genel dinamiklerini etkileyen en önemli faktörlerden birisi de uluslararası sistemin yapısıdır. Bu çalışmanın temel amacı, askeri ve ekonomik güç olarak yükselen bir ivme yakalayan Çin’in ABD ile olan ilişkileri ve rekabeti kapsamında, kutuplu sistemleri belirleyen etkenleri incelemek ve var olan dünya düzeninin hangi kapsamda değerlendirilmesinin daha doğru olduğunu belirlemektir. Uluslararası ilişkilerde kutup/kutupluluk kavramını birçok yazar çeşitli dönemleri askeri güç

kapasitelerine, ekonomik güç karşılaştırmalarına göre inceleyerek analiz etmeye çalışmışlardır. Kavramı açıklamayı hedefleyen bu nitel karşılaştırmalar, kutuplu sistemlerin oluşumu ve şekillenişini daha iyi irdelemekten ziyade sistemdeki güç dağılımlarının geniş bir haritasını çıkartmakla kalmışlardır. Bu araştırma, kutuplu sistemlerin sadece nitel verilerin ışığında elde edilen bulgular üzerinden bir karşılaşmayı yeterli bulmayarak, kavramın ve dolayısıyla kutuplu sistemlerin oluşum, belirlenim süreçlerine dair geniş bir değerlendirme sunmayı planlamaktadır. Bu değerlendirme ise ABD-Çin rekabeti bağlamında ele alınarak uluslararası sistemin hangi kutuplu sistem kapsamında okunabileceğini tartışacaktır. Çin'in uluslararası sistem içerisindeki ağırlığı, dünyanın yeni bir Soğuk Savaş dönemine girme potansiyelini güçlendirme ihtimali araştırılacaktır. Bu çerçevede, ABD'nin liberal ve serbest piyasacı politikalarına cevap olarak Çin'in resmi bir karşıt-ideoloji oluşturduğu savı savunulacaktır. ABD-Çin arasındaki küresel rekabetin hangi alanlarda yoğunlaştığı detaylı bir şekilde incelenerek, günümüz küresel güç dağılımlarının Ukrayna Savaşı gibi bölgesel savaşlara ve çatışmalara zemin hazırlaması, Tayan Krizi çerçevesinde değerlendirilecektir. Resmi hükümet belgeleri ve devlet başkanlarının konuşmaları, çalışmanın birincil kaynakları olarak alınacak; ayrıca ikincil kaynaklarda ilgili çalışmalar, kitaplar ve tezler bu çalışmaya dahil edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Kutuplu Sistemler, Çok Kutuplu Dünya, İki Kutlu Dünya, ABD-Çin Rekabeti, Karşı İdeoloji

BMGK Daimi Üyelerinin İklim Değişikliğinin Güvenlikleştirilmesi Konusundaki Tutumları: Kavramsal Bir Harita

İbrahim Mazlum

Marmara Üniversitesi, S.B.F., Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü

2000'lerin ortalarından itibaren, iklim değişikliğinin yaratabileceği tehditlerin ve oluşturduğu kırılganlıkların Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin (BMGK) yetki alanına girip girmediği konusunda yoğun bir tartışma yaşanmaktadır. Bu çerçevede, BMGK'nin bazı daimi üyeleri iklim değişikliğinin oluşturabileceği küresel, ulusal ve insani güvenlik sorunlarının Konseyin yetki alanına girmesi gerektiğini savunurken, diğer bazı üyeler ise, BMGK'nin yetki alanının tanımının buna uygun olmadığını ya da halihazırda BM çerçevesinde söz konusu tehditleri ve kırılganlıkları ele alabilecek diğer yapılar olduğunu vurgulayarak, bu düşüncelere karşı çıkmaktadır.

Konseyin söz konusu daimi üyeleri yanında, çeşitli dönemlerde BMGK geçici üyeliğini yürütmüş olan bazı devletler de bu konuda BMGK'nin ana

aktör olarak işlev göreceği bir yapının oluşturulması gerektiğini savunmakta ve bunun gerçekleştirilmesi için çaba göstermektedir. Benzer biçimde, BMGK'nde geçici üye olarak yer almış olsun ya da olmasın, iklim değişikliğinden kaynaklanan olumsuzluklardan önemli ölçüde etkilenen bazı gelişmekte olan ülkeler ve Pasifik ada devletleri gibi iklim değişikliğinin varoluşsal tehditler yarattığı ülkeler söz konusu düşünceyi güçlü biçimde desteklemektedir.

Yukarıda bahsedilen ülkelerin iklim değişikliği ve güvenlik arasındaki bağlantıya ilişkin tutumları üç temel kuramsal yaklaşım çerçevesinde incelenebilir. Birincisi, iklim değişikliğinin bir 'tehdit çarpanı' olarak varolan sorunları ağırlaştırması sonucunda oluşabilecek gerilim ve çatışma olasılığına odaklanan, ağırlıklı olarak Realist nitelikli "geleneksel güvenlik yaklaşımı", ikincisi, iklim değişikliğinin toplumlar ve bireyler üzerinde yarattığı kırılganlıklara odaklanan, daha Liberal ve çoğunlukla insan-merkezci "insani güvenlik" yaklaşımı ve son olarak da, iklim değişikliğinin olumsuz etkilerinin insan türü dahil bütün türler ve ekosistemin geneli için yaratabileceği tehdit ve kırılganlıklara odaklanan, daha eleştirel ve çevre-merkezci "ekolojik güvenlik" yaklaşımıdır.

Bu çalışmada, özellikle BMGK daimi üyelerinin iklim değişikliğinin güvenikleştirilmesi konusundaki tutumları söz konusu kuramsal yaklaşımlar temelinde incelenecektir. Buradan yola çıkarak, çalışmanın temel araştırma sorusu şu biçimde dile getirilebilir: İklim değişikliğinin yaratabileceği tehditlerin ve yol açtığı kırılganlıkların BMGK'nin yetki alanına dahil edilmesini savunan ve karşı çıkan daimi üyeler bu tutumlarını nasıl çerçevelemektedir? Bu minvalde, özellikle 2000'lerin ortasından itibaren çeşitli formatlarda yapılan BMGK toplantılarındaki tartışmalar, alınan kararlar ve girilen eylemler nasıl analiz edilebilir?

Bu çerçevede, çalışmanın temel amacı ise söz konusu analizlerden yola çıkarak, bu devletlerin güvenikleştirme/güvenlik-dışlaştırma söylemlerinin ve buradan türeyen uygulamalarının kuramsal açıdan daha ayrıntılı olarak değerlendirilebilmesi amacıyla bir kavramsal haritalandırmanın yapılmasıdır. Böylece, söz konusu tutumların yaslandığı farklı nedensellikleri ve ana değişkenlerin arasındaki bağlantıları daha belirgin biçimde görmek olanaklı olacaktır.

58. OTURUM

TÜRKİYE’DE SÜRDÜRÜLEBİLİR VE KATILIMCI KENT POLİTİKALARI VE KENT-BÖLGELER

Türkiye’de Kent-Bölge Oluşumu, Sürdürülebilirliği, Yönetimi

Fuat Keyman

Sabancı Üniversitesi

218K354-218K355 nolu “Sürdürülebilir Kent Politikaları: Yaşam Kalitesi Açısından Türkiye’de Kent-Bölgeler” isimli proje çerçevesinde bu tebliğ dünyada gözlenen kent-bölge anlayışının Türkiye’deki durumunu kavramın kendisinden yola çıkarak ancak araştırma bulguları ışığında taşımaktadır. 1950’lerde başlayan Türkiye’nin kentleşme süreci, sanayileşmiş Batı ülkelerine kıyasla çok daha kısa sürede ve daha yoğun biçimde yaşanmıştır. Bu gelişmenin perde arkasında tarımsal üretimin egemen olduğu kırdan, sanayinin hâkim olduğu kentlere doğru bir göç ve hızla değişen kentler ve toplumsal yapılar vardır. 1980’lerde Türkiye’deki siyasi ve ekonomik gelişmelerin etkisiyle hızlanan göç olgusu aynı zamanda küreselleşme süreci ile örtüşmüştür. Bu süreçte göç yeniden hızlanırken sanayi de büyük kentlerin çeperlerine ya da Anadolu kentlerine doğru kaydırmıştır. Sanayinin yer değiştirmesi ile Anadolu’daki Kayseri, Denizli, Konya, Gaziantep gibi bazı kentler hızlı bir iktisadi büyüme sürecine girmiş ve 2000’lerle birlikte hızlı bir gelişme kaydedilmiştir. Ancak Anadolu kentlerindeki bu gelişmeye katma değerli üretimin yetersizliği, orta gelir tuzağı gibi sorunlar gölge düşürmüştür. Diğer yandan Türkiye’de kentlerin gelişmesi ve dünyada yerelin öneminin artması sürecine paralel olarak özellikle 2010’larda ülkemizde merkezi yönetimin güçlendiği bir sürece girilmiştir. Bu süreç örneğin İzmir ve Konya’da görüldüğü üzere birbirinden farklı olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Yerelde bu sorunlar gözlenirken dünyada sürdürülebilir yerel yönetim politikaları için, BM’in Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları dirençli kentlerden, iyi ve adil yönetime, katılımcılıktan toplumsal cinsiyet eşitliğine dek evrensel ve Türkiye’de de yakından takip edilen hedefler koymaktadır. Dünyada olduğu gibi ülkemizde de kentlerin ve yerelin

önemi ekonomi, sürdürülebilirlik, iklim değişikliği, yaşam kalitesi gibi her alanda artmaktadır. Kentlerin öne çıkması ile çekim alanları da kuvvetlenmiş, etraflarındaki şehirler ile yakınlaşmış ya da onlar için sahip oldukları hizmetler ile bir kent-bölge haline gelebilmektedirler. Çok merkezli bir yapı kazanan kent-bölgelerin yönetimi için kent hakkını, kentin ve kentlinin ihtiyaçlarını o kentin tarihsel, kültürel ve yeşil alan/kırsal varlıkları ile düşünüp kent ölçeğinde yapabilirlikleri artıran ve bireysel yaşam kalitesini yükselten bir değerler bütününe ve yaşamdaşlık yaklaşımına ihtiyaç vardır. TÜBİTAK 1003 projesinin 218K354 numaralı alt projesinde bu yaklaşım ile Bursa, İzmir, Eskişehir, Kayseri, Konya, Adana-Mersin, Samsun, Gaziantep ve Diyarbakır kent-bölgelerinin oluşum sürecini saha araştırmasının bulguları ışığında değerlendirmektedir. Kentlerin sürdürülebilir yönetiminin nasıl sağlanması gerektiği konusu araştırmadan elde edilen gözlemler ile birlikte tartışılacaktır.

Türkiye’de Kent Hakkı: Kentlere Kimler Katılıyor ve Kimler Katıl(a)mıyor?

*Berrin Koyuncu-Lorasdağı
Hacettepe Üniversitesi*

Bu bildirinin amacı, Henri Lefebvre’nin “kent hakkı” kavramına dayalı eleştirel kent kuramı temelinde Türkiye’de son on yılda yaşanan hızlı kentleşmenin kenttaşların yaşam kalitesine etkilerini kente katılabilenler ve katıl(a)mayanlar üzerinden ortaya koymaktır. 218K355 nolu “Sürdürülebilir Kent Politikaları: Yaşam Kalitesi Açısından Türkiye’de Kent-Bölgeler” başlıklı TÜBİTAK 1003 projesi kapsamındaki kentlerde yapılan saha çalışmasından (derinlemesine mülakat, odak grup ve anket ile) hareketle, Türkiye’de on kentte (Konya, Kayseri, Gaziantep, Diyarbakır, Samsun, Eskişehir, İzmir, Bursa, Adana, Mersin) yaşayanların kent yönetimine ve kente dair kararlara katılım ekseninde yaşam kalitesini ve bu yönde katılımcı yönetimi/yönetişimi önceleyen yeni kent siyasetinin imkanlarını tartışmayı hedefleyen bu bildirinin temel savı, kentlerin “özgürleştirici” aktörler olarak hareket etme potansiyellerinin kentin ilerlemeci siyaset ve sosyal adalet sağlamaya yönelik işlevinin ve vatandaşların aşağıdan yukarıya katılımcı demokratik mekanizmalarla kente dahil olmasıyla gerçekleşebileceğidir.

Kadınların Yaşam Kalitesi ve Kentsel Güvenlik Hakkı: Sokakları ve Akşamları Kadınsız Kentler

Ahu Sumbas

Hacettepe Üniversitesi

Yaşam kalitesini ihtiyaç ve haklar temelinde tanımladığımızda temel ihtiyaçlar arasında güvenlik olgusunun geldiğini görürüz. Kentsel yaşam bir yandan doğanın ve kırsal yaşamın yarattığı fiziksel güvenlik risklerinden korunma imkanı sağlarken diğer yandan kentsel yaşamın yarattığı suç, mekan ve yaşam biçimlerinin ortaya çıkardığı başka güvenlik sorunları üretmektedir. UN Habitat Güvenli Şehirler raporu, gelişmiş ülkelerde kentsel nüfusun genel olarak %60'ının bir suç veya şiddet olayıyla karşılandığını, ama kadın ve kız çocuklarının bundan daha yoğun etkilendiğini bildirmektedir. Nitekim, 2009 yılında UN-Habitat ve UNIFEM işbirliğinde Kadına Yönelik Şiddetten Arınmış Güvenli Şehirler Programı (the Global Programme on Safe Cities Free from Violence against Women Küresel Programı) başlatılmıştır ve özellikle yerel otoritelerin kadına yönelik şiddet ve suçla ilgili önleyici tedbirler almaları istenmektedir (UN-Habitat, 2013: 34). Diğer bir deyişle, kentteki güvenlik meselesini, toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri ve rollerinden dolayı kadınlar ve erkeklerin farklı şekilde deneyimlediği ve kadınların dezavantajlı olduğu açıktır. Bu durum, kadın ve kız çocuklarının kentsel hizmetlere erişimini kısıtlayarak kadınların yapılabilirliklerini hayata geçirme eylemliliğini de kısıtlamaktadır. Bu çalışmanın amacı, Amartya Sen ve Martha Nussbaum'un "kapasite ve yapabilirlik" yaklaşımı çerçevesinde, kent ve kadın ilişkisini, kadınların kentlerdeki yaşam kalitesini etkileyen kentsel güvenlik hakkı odağında ele almaktadır. Bu çalışma, dokuz kent bölgeden (İzmir, Eskişehir, Konya, Kayseri, Bursa, Mersin/Adana, Diyarbakır, Samsun ve Gaziantep) derinlemesine mülakat ve odak grup çalışmasıyla toplanan verilere dayanmaktadır. Alan araştırması TÜBİTAK 1003 AR-GE Destek Programı kapsamında desteklenen 218K355 Nolu "Sürdürülebilir Kent Politikaları: Yaşam Kalitesi Açısından Türkiye'de Kent-Bölgeler" başlıklı projesi çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Elde edilen veriler, tematik analiz yoluyla yorumsamacı bir yaklaşımla değerlendirilmiştir. Bulgularından hareketle Türkiye'de kadınların kentteki yaşam kalitesini etkileyen önemli bir meselenin kentsel güvenlik hakkı olduğu anlaşılmaktadır. Kadınların kentsel güvenlik hakkının, mekânsal, sosyal, ekonomik ve yönetsel boyutları içine alan çoklu niteliği göz önüne alınarak tasarlanan ve yönetilen bir kentsel yaşamın kadınların kentlerde güvenli hissetmesine olanak sağladığı ve kentsel dolaşım hakkı, kentsel hizmetleri kullanma hakkı, çalışma ve sosyal hayata katılma hakkı

gibi yaşam kalitesine olumlu etki eden diğer haklarını kullanma kapasitelerini de arttırdığı anlaşılmaktadır. Kentte güvenli hissetmek, kadınların kentle bütünleşmesine izin vermekte ve kentte yaşam kalitesini sadece kadınlar için değil; tüm kent hemşerileri için arttırmaktadır.

Türkiye'nin Dokuz Kent Bölgesinde Üniversitelerin Yaşam Kalitesi ve Beşerî Sermayeye Etkisi

Evren Mehmet Dinçer

Abdullah Gül Üniversitesi

TÜBİTAK 1003 projesinin 218K354 numaralı alt projesinin araştırmasına konu olan dokuz kent bölgede/on kentte Türkiye'nin önde gelen üniversiteleri yer almaktadır. Üniversitelerin bu kentlerde (Bursa, İzmir, Eskişehir, Kayseri, Konya, Adana, Mersin, Samsun, Gaziantep ve Diyarbakır) hem yaşam kalitesine yönelik kurulu alt yapının gelişimi (kampüs içleri ve çeperlerinde) hem de beşerî sermayenin oluşumu ve kentle süregiden ilişkisi açısından önemli aktörler olduğu gözlemlenmiştir. On kentte yer alan toplam 38 üniversitenin 11 tanesi literatüre 'çapa' adı verilen büyük ölçekli üniversitelerdendir. Bu üniversiteler buldukları bölgelerin kurucu üniversiteleri olarak hem çevrelerinin gelişimine hem de daha sonra çeperlerinde oluşan üniversitelerin ekosistemini oluşturan öncü üniversiteleridir. Bu kurumlar aynı zamanda bölge dinamikleri açısından da kritik öneme sahip teknokentlerin kurulduğu yapılardır. Araştırma sonucunda bu üniversitelerin buldukları bölgelerde sosyal yaşamı, yaşam kalitesine dönük donatıların sayı ve niteliğini buldukları kentlerin geneline göre büyük ölçüde arttırdığı görülmüştür. Araştırılan kentler arasında Eskişehir'de kentle entegrasyonun diğer kentlere göre ileri aşamada olduğu görülse de diğer tüm kentlerde üniversite kampüslerinin kent genelinden bölgesel olarak bir ayrılmış alanlar/adalar olarak ortaya çıkardığı görülmüştür. Beşerî sermayenin kentle bütünleşmesi ve mezuniyet sonrası kentte kalması açısından ise üniversite kent entegrasyonunun daha ileri aşamada olduğu Eskişehir'de dahi kentin ekonomik kapasitesinin bu işlevi yerine getiremediği görülmüştür. Kentlerin temel sorunları ile ilgili teknokent uygulamaları görülse de (Konya ve su sorununa odaklanan firmalar) teknokentlerin beşerî sermayenin kentte kalması yönünde işlevlerin bu aşamada son derece sınırlı olduğu görülmüştür. On kentte bu açıdan başarılı görünen tek kent olan İzmir'in özellikle COVID-19 pandemisi ile birlikte İstanbul ve Ankara da dahil olmak üzere ülke genelinden bir ilgi gördüğü, bunun temel nedeninin ise İzmir'in hali hazırda sahip olduğu yaşam kalitesine yönelik nitelikleri olduğu görülmüştür.

59. OTURUM

KAMUSAL HİZMETLERİN DÖNÜŞÜMÜ

Refah Piyasalarının Düzenlenmesi: Türkiye’de Özel Emeklilik Sistemi Örneği

Aslı Taşdemir

Kocaeli Ü. Çalışma Eko. End.İlişk.Böl.

Son otuz yıl içinde refah piyasalarının piyasalaşma ve çeşitli özelleştirme biçimleri yoluyla genişlemesi ‘piyasa araçları yoluyla refah’ anlayışının Avrupa refah devletlerinde bir norma dönüşmesine yol açmıştır. Bu süreçte, özelleştirilmiş diğer kamu alanlarını konu edinen düzenleme ve düzenleyici devlet tartışmaları refah alanını da kapsayacak şekilde öne çıkmaktadır. Özellikle bakım, eğitim, sağlık ve emeklilik gibi refah piyasalarında geliştirilen farklı düzenleyici kamu müdahalelerinin amaç, araç ve temel prensipleri ve bu müdahalelerin söz konusu refah hizmetlerinin kapsamı ve hizmetten yararlananlar açısından sonuçları ‘sosyal düzenleme’ ve ‘düzenleyici refah devleti’ gibi kavramlar üzerinden ele alınmaktadır. Refah piyasalarındaki sosyal düzenlemeye yönelik müdahaleler piyasalarda sosyal yararı gerçekleştirmeye ve düzenleyici refah devleti kavramı ise mali transferleri tamamladığı düşünülen düzenleyici politikalar yoluyla refahı sağlamaya karşılık gelecek şekilde kullanılmaktadır.

Bu çalışma, söz konusu tartışmalar çerçevesinde Türkiye’de 2003 yılında hayata geçirilen, fon sistemine dayanan tamamlayıcı özel emeklilik sisteminin denetlemesi ve düzenlenmesine yönelik politikaları sosyal düzenleme anlayışı ve sosyal fayda amacı niteliği açısından tartışmayı amaçlamaktadır. Türkiye’de özel emeklilik sisteminin oldukça sıkı önlem ve kurullarla denetlendiği ve düzenlendiği belirtilmektedir. Bireysel ve mesleki özel emeklilik şemalarının denetlenmesi ve düzenlenmesinin gerekliliği, katılımcıların çıkarlarının korunması, rekabetin sağlanması, fonların güvenli yatırım araçlarında değerlendirilmesi, tasarrufların arttırılması ve sermaye piyasalarının geliştirilmesi gibi özellikle genel ekonomik düzenlemeyi kapsayan nedenlerle gerekçelendirilmektedir. Sosyal düzenlemeler ise emeklilik piyasasının kapsamının niteliğine (zorunlu ya da gönüllü),

özellikle düşük gelire sahip belirli grupların sübvansane edilmesine, vergi düzenlemeleri ve indirimlerine, hak edilen emeklilik faydalarına ilişkin standartlara (minimum gelir garantisi, devlet garantisi olup olmaması) ve cinsiyet, çalışma statüsü ve yaş gibi özellikler üzerinden ortaya çıkabilecek eşitsizlikleri önlemeye yönelik araç ve prensipleri kapsamaktadır. Bu çalışma Türkiye’de özel emeklilik sisteminin düzenlenmesi için geliştirilen politikaların sosyal fayda niteliğini ele alırken, bu politikaların ne ölçüde düzenleyici refah devleti anlayışına karşılık gelebileceğini ilgili özgün düzenleyici araç ve prensiplerin niteliğini analiz ederek değerlendirecektir.

Düzen mi, Sosyal Güvenlik mi, İfade Özgürlüğü mü? Gelişmişlik Seviyesinin Devletten Beklentilere Etkisi

Nazlı Çağın Bilgili

İstanbul Kültür Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Toplum sözleşmeleri sosyal bilimlerin en çok tartışılan meselelerinden biri olan devlet-toplum ilişkisine odaklanmaktadır. Toplumdan topluma farklılık gösteren bu sözleşmeler hâkim modellerin, değerlerin ve koşulların değişmesi ile zaman içerisinde de değişim gösterir. En yalın hali ile güç sahibi ile toplumsal gruplar arasındaki anlaşmaların tümü olarak tanımlanan toplum sözleşmeleri her iki tarafın da hak ve sorumluluklarının net bir biçimde ortaya konmasını sağlamaktadır.

Her sözleşme gibi toplum sözleşmelerinin de iki tarafı vardır. Güç sahibi olan taraf, İngilizce literatürde 3 P olarak anılan güvenliğin (*protection*), hizmetlerin (*provision*) ve katılımın (*participation*) sağlanmasından sorumludur. Toplumsal aktörlerden beklenen ise vergi vermeleri ve kurallara uymalarıdır. Bu ikinci madde daha genel anlamı ile ele alındığında halkın devleti meşru bir otorite olarak görmesi olarak da ele alınabilir. Devletin sorumlulukları ise çok daha kapsamlı ve detaylıdır. Güvenlik boyutunda ülke dışından gelebilecek tehditleri bertaraf etmesi gerekirken aynı zamanda toplum içerisinde bireylerin fiziki saldırılardan da insan hakları ihlallerinden de korunması devletten beklenen görevler arasındadır. Devletin vatandaşlarına sağlaması beklenen hizmetler de yine oldukça kapsamlıdır; bunlar içerisinde alt yapı hizmetleri, sosyal hizmetler ve hatta bireylere ayrıcalıksız sağlanması gereken ekonomik fırsatlar sayılabilir. Katılım boyutunda ise devletin karar alma mekanizmalarının çeşitli seviyelerinde vatandaşlarına alan açması beklenmektedir. Devletin sorumlulukları olarak tanımlanan bu üç grup görev incelendiğinde bunların insani gelişme endeksinde (HDI) ele alınan faktörlerle uyum içerisinde olduğu görülebilir. Farklı düşünürlerce daha önce de ifade edildiği üzere bireylerin

ve dolayısıyla toplumların birincil ihtiyacı güvenlik hissi iken bu sağlandığında bireyler dikkatlerini kendilerine sunulan hizmetler sonucu oluşan yaşam koşullarına, onlar tatmin edici bir seviyeye geldiğinde ise sisteme ne derece katılım sağlayabildiklerine çevirirler.

Tüm bu tartışmalar ışığında bu makalenin amacı ülkelerin insani gelişme endeksinde yükseldikçe bu ülkelerdeki toplumsal aktörlerin devletten beklentilerinin güvenlikten hizmete ve sonrasında da hizmetten katılıma doğru değişeceği iddiasını test etmektir. Bu hipotezi test edebilmek için Dünya Değerler Araştırması (WVS) ve Avrupa Değerler Araştırması (EVS)'nce toplanıp bir araya getirilen veriler kullanılacaktır. Bunun amacı Avrupa'dan ve dünyanın çeşitli bölgelerinden verinin bir arada incelenebilmesidir. Çalışmalarda yer alan ülkeler insani gelişme endeksindeki yerlerine göre yüksek gelişmiş, orta gelişmiş, az gelişmiş ülke kategorilerinden birine yerleşecek ve bu kategorilerdeki bireylerin devletten beklentiler bağlamında hipotezin iddiasını doğrulayıp doğrulamadığı araştırılacaktır. Bu amaçla araştırmalarda sorulmuş olan "ülkenizin önümüzdeki 10 yıl için başlıca amaçları neler olmalıdır?", "çevreyi korumak mı ekonomik gelişmişlik mi daha öncelikli olmalıdır?" gibi sorulara verilen cevaplar analiz edilecektir.

Kamu Sosyal Politikası Olarak Belediye Otobüs Ulaşım Hizmeti: Mersin Örneği

Fikret Zorlu, Ali Cenap Yoloğlu

Bu çalışmada kentsel sosyal politika dar anlamıyla "herkes için asgari düzeyde refah sağlamayı veya refah eşitsizliklerini azaltmayı amaçlayan bir politika" olarak tanımlanmış ve toplu taşıma hizmetinin bir sosyal politika aracı olarak ne düzeyde toplumsal yarar sağladığı irdelenmiştir.

Sorun Tanımı: Kentsel ulaşım planlamasında raylı sistemlere yönelik daha somut ve ölçülebilir hedefler belirlenirken otobüs sistemi çoğunlukla geri planda kalmaktadır. Büyükşehirlerde yüksek miktarda kamu kaynağı ayrılarak yapılan raylı sistem yolcu sayıları henüz otobüslerle taşınan yolcu sayılarının gerisinde kalmaktadır. Bunun nedeni raylı sistemlerin bir koridor üzerinde sınırlı bir nüfusa erişim sağlamasıdır. İlgili koridorda yolcu sayısının çok yüksek olması durumunda yolcuların raylı sistemle taşınması bir yandan trafikteki taşıt sayısının azaltılmasını, diğer yandan sosyal yönden yüksek yararlar sağlayabilen etkili bir yaklaşımdır. Buna karşın otobüs sistemi talebe göre daha esnek, daha geniş alanlara ve nüfusa erişim

sağlayabilen ve bu nedenle toplam taşımadaki payı daha yüksek olan bir taşıma sistemidir.

Kamu hizmetlerinin piyasa eliyle sunulmasını savunan piyasacı yaklaşıma göre otobüs ulaşım hizmeti belediyeler için en büyük maliyet kalemlerinden biridir ve “zarar”ın azaltılması için “piyasaya devredilmesi gerekir”. Belediyeler son yıllarda IMF ve Dünya Bankası’nın çeşitli raporlarında vurgulanan tavsiyeler üzerine hizmetin özel sektöre devrinin hangi yöntemle gerçekleştirilebileceğini tartışmaktadır. Buna karşın hizmetin kamu eliyle nasıl daha verimli ve etkin sunulabileceği ve toplumsal yararlarının nasıl artırılabilirliğine yönelik sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır. Piyasa mekanizmasında ulaşım hizmeti sunumu yapan firma veya kişiler için bir kazanç alanı, hizmetten yararlananlar için ise parasal ve sosyal maliyetlere katlanması anlamına gelmektedir. Kamu sosyal politikanın önemli araçlarından biri olan belediye otobüs hizmetinin yaygınlığı, maliyeti ve yararlarının ölçeğine ve etkilerinin yaygınlığına karşın literatürde otobüslerle sunulan toplu taşıma hizmeti teorik çalışmalarda ihmal edilmiş bir konudur. Yapılan çalışmalar çoğunlukla hizmetin kamu/özel sektör eliyle sunumuna yönelik politika analizlerine yoğunlaşmaktadır. Çalışmaların bir kısmı ise sistemlerin verimliliğini arttırmaya yönelik teknik düzeyde modeller ve yöntemler sunmaktadır. Bu çalışma ise otobüslerle yapılan hizmetin dolaylı yararları ile birlikte ele alındığında kamu eliyle çok yönlü ihtiyaç ve yarar analizlerine dayalı sunumunun yapılması durumunda çeşitli sosyal politika amaçlarına hizmet edebileceğini savunmaktadır.

Kentsel Ulaşım Sorunlarını Karikatürler Üzerinden Okumak: Eski Tas Eski Hamam

Levent Demirelli

Beykent Üniversitesi-İİBF Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü

Ülke Evrim Uysal

Beykent Üniversitesi-İİBF Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü

Alanyazındaki en genel biçimiyle, siyasal iktidarın yaptıkları (veya yapmadıkları) olarak tanımlanan kamu politikasının temelde kamusal sorunları çözmeyi amaçladığı söylenir. Şüphesiz yaşam yeni sorunları beraberinde getirdiğinden, böyle bir temel amaca sahip olan kamu politikasının mevcut sorunları çözerek sürekli yenileriyle mücadele ettiği düşünülür. Bu çalışma, kamu politikasının belli bir alandaki kamusal sorunları ne ölçüde çözdüğünü tarihsel bir perspektifle incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmanın ele aldığı temel sorun/politika alanı kentsel ulaşım. Kentsel ulaşım veya

herhangi bir politika alanındaki sorunların neler olduğunun ve bunların ne ölçüde çözüldüğünün tarihsel süreçte soruşturulması amacıyla istatistik veriler, bilimsel çalışmalar, bilimsel/resmi raporlar, dönemi anlatan roman veya şiir gibi edebi kaynaklardan yararlanmak mümkündür. Fakat bu kaynaklar uzun dönemli ve sistematik bir soruşturma açısından uygun bir veri kaynağı kabul edilemez. Diğer yandan söz konusu kaynaklar, belli bir kamu hizmeti hakkında o hizmetten yararlananların ne düşündüklerini yansıtmada konusunda da yetersizdir. Bu nedenle çalışma kapsamında kentsel ulaşım sorunlarının neler olduğu ve bunların ne ölçüde çözüldüğünü tespit edebilmek için mizah dergilerinde yayınlanan karikatürlerden yararlanılmıştır.

Kuşkusuz karikatürler bir sanat eseri, abartılı bir eleştiri, subjektif bir dışavurum ve dönemin siyasi koşullarına yönelik bireysel tepkiler olarak değerlendirilebilir. Bununla birlikte bu çalışmada karikatürler, ortalama bir yurttaşın kentsel ulaşım da dâhil olmak üzere kentte yaşadığı sorunları yansıtan bir ayna, dolayısıyla yurttaşların belli bir konu hakkındaki algısını ortaya koyan temel bir veri kaynağı olarak kabul edilmektedir.

Bu doğrultuda çalışma kapsamında 1933-1993 yılları arasında yayınlanan *Akbaba* (1933-1977), *Karikatür* (1936-1948), *Mizah* (1946-1951), *Amcabey* (1942-1944), *Dolmuş* (1956-1958), *Firt* (1976-1990), *Çarşaf* (1975-1992), *Gırgır* (1972-1993) dergileri taranmış, kentsel ulaşım da dâhil karikatürler fotoğraflanarak kaydedilmiştir. Başlangıç yılı tercihi, Beyazıt Devlet Kütüphanesi arşivinde Latin harfleriyle yayınlanmış ilk *Akbaba* sayısının 1933 yılına ait olmasından kaynaklanırken, bitiş yılı ise *Gırgır* dergisinin son sayısının yayınlandığı yılı işaret etmektedir.

Taranarak fotoğraflanmış karikatürler içerik analizine tâbi tutulmuştur. Bu doğrultuda, biri kentsel ulaşım da kullanılan taşıtları, diğeri ise kentsel ulaşım da yaşanan sorunları kapsayan iki ayrı kod grubu oluşturularak kodlanmıştır. Böylece analize dâhil edilen her bir karikatürün kentsel ulaşım da dâhil hangi sorun ya da sorunları, hangi taşıtlar temelinde ifade ettiği saptanmıştır. Çözümleme sonucunda, Türkiye’de yıllar içerisinde taşıtların değiştiği, fakat kentsel ulaşım da yurttaşların yaşadığı pahalılık, sıkışıklık, taciz gibi sorunların sabit kaldığı, dolayısıyla kamu politikasının en azından kentsel ulaşım alanındaki sorunları çözümediği sonucuna varılmıştır.

60. OTURUM

TEXTUM DERGİ OTURUMU: TÜRKİYE’DE GENÇLİK, ÇALIŞMA VE DUYGULAR

“Sevdiğin İşi Yap, Yaptığın İşi Sev”: Neoliberal Çalışma Toplumunun Duygulanımsal Ekonomisi

Mustafa Çağlar Atmaca

ODTÜ, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi

Bu çalışmada, güvencesizlik ve esneklik ile bezeli, arzulara ve duygulara seslenen sinsi ve kurnaz “sevdiğin işi yap, yaptığın işi sev” ideolojisinin üstünü örttüğü neoliberal çalışma toplumunu ve bu toplumun duygulanımsal şemasını inceliyorum. Bunu yaparken, bireylerin bu ideolojiyi deneyimleme ve duygulanımsal olarak benimseme veya ayak direme durumlarına eğiliyorum. Bu bağlamda, alan çalışmamın iki sacayağı var: birincisi, ücretli emek ilişkisine girme eşiğindeki mezuniyet aşamasında olan ve/veya yeni mezun öğrenciler; ikincisi, hâlihazırda freelance olarak esnek gig ekonomisinde çalışan profesyoneller. Bu amaçla, mühendislik ve sosyal bilim bölümlerinde okuyan son sınıf ve/veya yeni mezun öğrencilerle ve freelance çalışanlarla görüştim. Alan araştırması henüz bitmemiş olan bu tezin hipotezi şudur: neoliberal çalışma toplumunun güvencesizlik ve esneklik ile örülmüş duygulanımsal ekonomisi (*affective economy*), otonomi, özgürlük, özgünlük, kendini gerçekleştirme gibi vaatleriyle çalışanların arzularına seslenerek ve duygularına yatırım yaparak “biz burada bir aileyiz”, “kendi işinin patronu ol”, “sevdiğin işi yap, yaptığın işi sev” gibi mottolar üzerinden de izini sürebileceğimiz tutarlı bir ideolojik yapı kazanıyor; meşruiyetini, Spinozacı anlamda, “pasif neşeli duygular” üreterek sağlıyor ve çelişkilerini bertaraf edebiliyor. Bu çalışma sonucunda cevap bulmayı beklediğim sorular ise şunlar: Bu ideoloji nasıl üretiliyor ve teşvik ediliyor? Çalışanlar, esneklik ve güvencesizlik koşulları altında çalışmayı nasıl tasdikliyor ve neoliberal çalışma etiğini-ideolojisini nasıl içselleştiriyor? Öte yandan, çalışma ilişkilerinden türeyen çelişkilerle nasıl başa çıkılıyor, bu çelişkiler nasıl sürdürülebilir hale geliyor? Bu çelişkilerin göbeğinde, ne tür ve ne ölçüde siyasal bir öznellik geliyor?

Platform Kapitalizminde Emek Süreci ve İş: İstanbul'da Dijital Platformlarla Çalışan Motor Kuryeler Üzerine Bir Çalışma

Burak Ceylan

ODTÜ, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi

Bu çalışma, teslimat pratiğinin kapitalizm tarihiyle ilişik olduğu kabulüyle iki kavram arasındaki ilişkinin derinliğine vurgu yapıyor. Buradan hareketle, iki olgunun karşılıklı gelişimini inceleyerek kapitalizmin teslimat pratiği üzerindeki etkilerini gözler önüne seriyor. Bu iki olgunun tarihsel zincirdeki son görünümüne odaklanan çalışma, platform kapitalizminin kuryeliğin emek süreci üzerindeki etkilerini soruşturuyor. Platformlar tarafından benimsenen büyüme ve kâr stratejileri, emek üzerinde daha fazla denetime ve emek maliyetlerini kesme girişimlerine, dolayısıyla bahsi geçen etkilerin temel kaynağına işaret ederken, aynı zamanda teslimat işçilerinin, platformların büyüme stratejilerinde hayati bir yer işgal ettiği argümanını devralıyor. Teslimat işçileri olarak kuryelerin bu düzlemdeki hayati rolü, onları bu pratiklerin öncül hedeflerinden biri haline getiriyor. Buradan hareketle çalışma, kuryeler örneği üzerinden platformların bahsi geçen hedefleri gerçekleştirme bağlamında emek süreci ve çalışma koşulları üzerinde yarattığı etkileri tespit etmeyi hedefliyor. Takiben, dışa mal etme [outsourcing] benzeri pratikleri genişletmeleri dışında platformların, dijital teknolojilerin de bu sürece dâhil olmasıyla birlikte emek süreçlerinde öncü uygulamalara yol açtığı gösteriliyor. İstanbul'daki dijital platformlarla çalışan moto-kuryelerle yapılmış yarı-yapılandırılmış görüşmelere dayalı vaka çalışması, platformların yol açtığı bu dönüşümleri ortaya koymayı hedefliyor. Emek sürecinin sözleşme ve statü, algoritmik yönetim, ücret ve fiyatlandırma, iş yeri gibi belirli bileşenlerine odaklanan analiz, platform çalışmasının sunduğu yeni özellikleri ve bu konuda Türkiye örneğinin taşıdığı benzersizliği ortaya koymayı hedefliyor.

İstihdamın İçinden İşsizliğe Bakmak: Zincir Marketlerde Çalışan Diplomalıların İş(sizlik) Deneyimi

Halil Can İnce

TED Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü

Türkiye'de geçtiğimiz on beş yılda yükseköğretimin hızla kitleselleşmesi üniversite eğitimini nüfusun önemli bir bölümü için olanaklı hale getirirken

eğitimin iş bulmada sağladığı avantajı ise bŸyŸk ōlçŸde gŸreceleřtirdi. Toplumun geniş kesimlerince “beyaz yakalı” olmanın ve bŸylece “sınıf atlamanın” bir aracı olarak gŸrŸlen Ÿniversite, bugŸn bu işlevini ōnemli ōlçŸde yitirmiş durumda. 2022 yılı verilerine gŸre her on kişiden birinin bir yŸksekŸđretim kurumuna ōđrenci olarak kayıtlı olduğu Avrupa’nın en genç nŸfusuna sahip Ÿlkesi TŸrkiye’de, başta Ÿniversite mezunları olmak Ÿzere gençlerin işsizliği Ÿlkenin en ōnemli sorunlarından biri olarak gŸsteriliyor. Hızla bŸyŸyen bu soruna akademinin “ilgisi” de giderek bŸyŸyor. Makro-ekonomik incelemelerin yanı sıra, beyaz yakalıların işsizlik deneyimlerine odaklanan çalışmaların sayısı da her geçen gŸn artıyor. Beyaz yakalı işsizlerin deneyimlerine odaklanan sŸz konusu literatŸrŸn izinden giden bu çalışma, iş ile işsizlik arasındaki ayırımın giderek silikleştiği esnek kapitalizmde işsizlik araştırmalarının “istihdamın dışındakilerle” sınırlandırılmasına dŸnŸk bir itirazla, zincir marketlerde alışan Ÿniversite mezunlarının iş(sizlik) deneyimlerini inceliyor. Ankara ve İstanbul’daki zincir marketlerde alışan, Ÿniversitelerin en az iki yıllık bir bŸlŸmŸnden mezun olmuş yirmi Ÿ alışan ile gerçekleştirilen derinlemesine gŸrŸřmelere dayanan çalışma, işsizlik araştırmalarının “eksik istihdam” başlığı altında ele alarak bŸyŸk ōlçŸde gŸrmezden geldiği bu deneyimi, “istihdamın kıyısında” denebilecek eşikte bir deneyim olarak ele alıyor. Bu bakımdan, TŸrkiye’de adeta yŸksekŸđretimin kitleselleşmesine paralel bir hızla “kitleselleşen” zincir marketlerdeki çalışma ilişkilerini, istihdamın yapısını ve sendikalaşmayı odağına alıyor.

61. OTURUM

DIŞ POLİTİKA YAPIMINI ANLAMAK

Büyük Güçlerin Bölgesel Müttefiklerinin Dış Politika Davranışları Üzerindeki Etkileri

Burak BULUT

İhsan Doğramacı Bilkent Ü. Uluslararası İlişkiler

Yüksel Yasemin ALTINTAŞ

İhsan Doğramacı Bilkent Ü. Uluslararası İlişkiler

Waltz 'un ardından gelen bazı neorealistlere göre yapısal faktörler, devletlerin dış politika tercihlerine imkân sağlayan koşullar olmanın yanı sıra, devletlerin dış politikalarını belirleyici etkiye de sahiptir (Elman, 1996; Rosato ve Parent, 2015.) Büyük güçlere kıyasla sahip oldukları nispi zayıflıkları nedeniyle bölgesel güçler, büyük güçlerin belirli politika konularındaki tutumlarından kayda değer şekilde etkilenmeye açıktır. Buna göre, büyük güçlerin, bölgesel güçlerin politikalarını önleyebileceği, geciktirebileceği veya bu politikalara imkân sağlayabileceği söylenebilir. Bu çalışma, yapısal gerçekçi okulun bu iddiasını, Kıbrıs örneğini inceleyerek test etmeyi amaçlamaktadır. Bu kapsamda, Türkiye'nin 1964 ve 1967 yıllarında Kıbrıs adasına askeri müdahaleden kaçınma ve 1974'te müdahaleyi gerçekleştirme kararlarında ABD'nin rolüne odaklanılacaktır. Hipotezimize göre, 1964'te Jonhson Mektubu ile ortaya koyulan ABD tepkisi ve 1967'de ABD Başkanı'nın Kıbrıs Özel Temsilcisi Cyrus Vance'in oynadığı arabulucu rol Türkiye'nin adaya müdahalesini caydırmıőtır. Buna mukabil, ABD'nin 1974'te sergilediği tutumun Türkiye'ye, 1960 anlaşmalarının sağladığı garantör rol temelinde Kıbrıs'a müdahale etmek için yeşil (veya sarı) ışık yaktığı söylenebilir. Araőtırmamızda, hem ABD'nin her üç krizdeki pozisyonundaki değişimini anlamak, hem de bu değişimlerin Türkiye'nin kararları üzerindeki etkilerini test etmek için birincil ve ikincil kaynaklar kullanılacaktır.

Türk Dış Politikası'nda "Merkez Ülke" Kavramı ve Enerji İlişkisi: Türk Akımı Boru Hattı

Dicle Korkmaz

Antalya Bilim Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü

Adalet ve Kalkınma Partisi'nin (AKP) 2002 yılından itibaren yürüttüğü dış politikanın temellerinden biri "merkez ülke" kavramıdır. Türkiye'den geçen/gececek doğal gaz boru hatlarının Türkiye'nin "merkez ülke" olmasına katkı sağladığı ve bölgedeki önemini artırdığı iddiası AKP anlatısında önemli bir yer tutmaktadır. Bu çalışma, merkez ülke kavramını işlevselleştirerek Rusya'dan Türkiye'ye doğal gaz taşıyan Türk Akımı Boru Hattı örneğinde söz konusu iddiayı sorgulamaktadır. İlk olarak Türk Akımı Boru Hattı'na ilişkin Anlaşma'nın ilgili maddeleri güç edinimi açısından incelenmektedir. İkinci olarak, Robert Keohane ve Joseph Nye'in karşılıklı bağımlılıkta asimetrik gücü ölçmek için geliştirdikleri "kırılganlık" ve "hassasiyet" kriterleri kullanılarak Türkiye'nin bölgesel politikaları belirleyebilme kapasitesi analiz edilmektedir. Bu kapsamda, Türkiye'nin alternatif doğal gaz tedarikçilerinin olup olmadığı ve Rusya'nın karşılıklı bağımlılık ilişkisinde değişiklik yaptığında Türkiye'yi ne ölçüde etkilediği sorgulanmaktadır. Makale, Türk Akımı müzakerelerinin başladığı ve sona erdiği 2014-2016 yıllarında taraflar arasındaki asimetrik karşılıklı bağımlılığı söz konusu kriterler yardımıyla tespit etmekte ve müzakerelerdeki dengesizliği ortaya koymaktadır. Bölgesel politikaları belirleyebilme kapasitesini ölçebilmek için Türk Akımı Boru Hattı müzakerelerine ek olarak söz konusu boru hattından taşınacak doğal gaz ithalat kontratlarının müzakere sonuçları da incelenmektedir. Makale, merkez ülke kavramını işlevselleştirerek ve doğal gaz boru hatlarıyla kurulan ilişkiyi sorgulayarak alanyazına katkı yapmayı amaçlamaktadır.

62. OTURUM

NEOLİBERALİZM ÜZERİNE KURAMSAL TARTIŞMALAR

Friedrich August von Hayek: Kusursuz bir Neoliberal'in Maskeli Otoriteryanizmi

Ömür Birler

ODTÜ, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü

Özellikle siyasal iktisat çalışmaları alanında 2007-08 krizini takiben küresel neoliberal düzenin analizinde birden çok kavram kullanılmaya başlanmıştır. Poulantzas'ın otoriteryan devletçilik ve Hall'un otoriteryan popülizm kavramları yeniden devreye sokulmuş, bunlara ek olarak neoliberal otoriteryanizm ve zaman zaman kullanılan otoriteryan liberalizm kavramları literatüre kazandırılmıştır. Tüm bu kavramları birbirlerinin üzerine inşa edilmiş, tamamlayıcı analitik araçlar olarak değerlendirmek mümkün olabilir. Fakat bir yandan da tüm bu çoklu kavram kullanımı günümüz neoliberalizminin devlet-toplum-piyasa ilişkilerinin nasıl şekillendirdiğini analiz ederken belirli bir karmaşaya yol açma riskini içerisinde barındırmaktadır. Bu çalışma bahsi geçen kavramların kullanımına siyasal kuramın bakış açısı ile yaklaşmakta ve neoliberalizm ve otoriteryanizm arasındaki ilişkinin kökenlerini anlamak üzere neoliberal düşüncenin ana metinlerine dönülmesi gerektiğini öne sürmektedir. Bu amaç doğrultusunda Friedrich Hayek'in eserlerini bu gözle okumaya tabi tutacak olan çalışma iki temel soru çerçevesinde ilerlemektedir: 1) Serbest piyasa üzerine yapılandırılan neoliberal sisteminin kurucu elementleri nedir? ve 2) Bu sistemin sürdürülebilirliği ne tür mekanizmalarla sağlanmaktadır? İlk sorunun yanıtının Hayek'in devlet olgusuna yaklaşımını açığa kavuşturacağını öne süren çalışma, ikinci sorunun yanıtının da düşünürün kurguladığı anayasal düzen ve yasama sisteminin işleyişinin mercek altına alınması ile ortaya koyacaktır.

Neoliberalizmin Ontolojik Statüsü: Eleştirel Realist Marksist Bir Yaklaşım

Baver Yeşilyurt

Hacettepe Ü. İktisat Böl.

Bu bildiride, yeterli bir neoliberalizm anlayışının, sermaye–emek ilişkilerini, sermaye içi ilişkileri, toplumsal sınıflar ve devlet arasındaki ilişkileri ve son olarak, bütünsel olarak uluslararası kapitalist sistemi dikkate alması gerektiği kanaati üzerinde durulmaktadır. Marksist politik ekonomi geleneği disiplinler arası araştırma çabalarını kucaklasa da, neoliberalizmin Marksist tanımları bir şekilde indirgemeciliğe kayma riski altındadır. Marksist politik ekonomi bakış açısını benimseyen bu bildiride, sınıf mücadelesine ilişkin toplumsal yapıların, doğurgan mekanizmaların ve çeşitli aktörlerin stratejilerinin çokluğu ele alınarak, Roy Bhaskar'ın Eleştirel Realist yaklaşımı ile tutarlı olarak, neoliberalizm kavramına yeni bir anlayış getirilmektedir. Ancak bu anlayış, kavramı salt toplumsal yapılara veya birikim stratejilerine indirgemekten de kaçınır. Neoliberalizmin kendisi, yukarıda sözü geçen ilişkilere tekabül eden çelişkilerin birliğine gönderme yapan toplumsal yapılarla; egemen fraksiyonların, hâkim sınıflar içinde ve halkla karşı verdikleri sınıf mücadelelerinin bir ürünü olan birikim stratejilerine göndermede bulunan failliyi dolayımlayan bir katalizör olarak tanımlanır. Neoliberalizm, kolektif emperyalizmin önderlik ettiği, finansal sermayenin egemen olduğu, emeğin boyun eğdirildiği, otoriter devletin iktisadi düzenleyici rolüyle ve piyasa ideolojisiyle desteklenen, piyasa odaklı bir öznesiz projedir. Neoliberalizmin özü, çifte hareket yoluyla metalaştırma ve metalaşmaya karşı direniş arasındaki gerilimde aranacaktır. Kapitalizmin mevcut evresinin yapısı hâkim ve tâli çelişkiler ve bunların yönleri aracılığıyla tanımlanırken, eleştirel realist şemanın toplumsal yapılar ve faillik arasına koyduğu ontolojik yarık gereği mevcut yapının hangi birikim stratejisinin hakim konuma geleceğini doğrudan belirlemediği, yalnızca olanakları ve olanaksızlıkları belirleyen sınırları çizdiği sonucuna varılmaktadır. Neoliberalizm ise bir katalizör olarak, çeşitli birikim stratejileri bir defa sermaye birikiminin yapısıyla karşılaştığında, neden hangilerinin bu yapıya tutunup, diğerlerinin tutunamadığını açıklayan dolayımLAYICI bir konsept olarak modelde yerini alacaktır. Egemen fraksiyon içinden türeyen her birikim stratejisi, toprağa, emeğe ve paraya yönelik olarak farklılaşan düzenlemeler önerecek; neoliberalizm ise genel olarak metalaşmaya, yani bu hayali metaların değişim değeri veçhelerini kullanım değeri veçhelerine hakim kılmaya yönelik iktisadi ve politik bir proje olarak hangi birikim stratejisinin toprağın, emeğin ve paranın metalaşması dolayımıyla toplumsal yapılara

ve sermaye birikiminin yapısal eğilimlerine ve mekanizmalarına bir diğer birikim stratejisinden farklılaşan bir kuvvetle tutunacağına karar verecektir. Neoliberalizme eleştirel realist şema üzerinden bir ontolojik statü öneren bu bildiri, bir teorik sonuç ve bir siyaset pratiği eleştirisi vererek sonuçlanacaktır. Buna göre, neoliberalizm ne esnek üretime ne finansallaşmaya ne de mülksüzleştirme yoluyla birikime doğrudan tekabül etmektedir. Teorik olarak, bunlar, farklı birikim stratejileri olarak, ancak neoliberal metalaşmanın, hayali metaların değişim değeri veçhelerine yaptığı farklılaşan basınçlar ölçüsünde sermaye birikiminin yapısına, mekanizmalarına ve eğilimlerine tutunabilmekte ve bir diğer birikim stratejisi üzerinde hakimiyet kurabilmektedir; neoliberalizm ne yapıdır ne de birikim stratejisidir, fakat bunları dolayımlayan bir katalizördür. Bir siyaset pratiği eleştirisi olaraksa; metasızlaşma hedeflerini somutlaştıran anti-neoliberal mücadeleler, her ne kadar birikim stratejilerinin sermaye birikiminin yapısına tutunmalarının ve bunları düzenlemelerinin önüne geçen adımlar olarak anlam ifade etseler de, hedefleri toplumsal yapıları tarif eden çelişkilerin yönlerini değiştirmek ya da çelişkileri ortadan kaldırmak olmadıkça toplumsal yapıları dönüştüremeyen, dolayısıyla farklı birikim stratejileriyle bypass edilecek eylemler olmakla sınırlı kalacaklardır.

Neoliberalizmin Harabelerinden Neoliberalizmin Çatlaklarına (Neoliberal Dönemde Özne Tartışmasında Ümitvar Teoriler/Öneriler)

Bahar Oral-Gündoğdu

TED Üniversitesi

Kapitalizm neoliberal diye anılan dönemi ekonomik siyasal ve kültürel alanda köklü değişimlere neden oldu. Yapıda, ekonominin temel işleyişinde, kapitalizme içkin olan ne varsa belli süreklilik içinde devam ederken, üst yapısal fenomenler kapitalizmin güncel biçimi ile uyum içinde değişime uğradı. Siyasal alanda devletin sermaye lehine müdahalelerinin kanalları genişletilirken kültürel alanda sermayenin artı değere el koymasını "norm"alleştirmenin yeni ve yaratıcı yolları bulundu. Bu metin neoliberalizmin bu "norm"larını işler ve kitleler nezdinde makul kılacak araçlardan biri olarak neoliberal öznellik/ öznelleştirme kategorisi üzerine düşünmeyi amaçlıyor. Temel olarak, neoliberal özneye dair teorik varsayımların ne ölçüde gerçekleşip gerçekleşmediği –veya gerçekleşmeyeceğisorusunu soruyor. Bu soruyu yanıtlamak için Jason Read'i Wendy Brown'a karşı okumayı öneriyor.

Uzun süredir hakkında kapsamlı bir literatür de oluşmuş olan neoliberal özne kavramsallaştırmasına dair temel varsayımlar; neoliberal öznenin hayatının her alanında ekonomikleşmiş, kendisini insan sermayesi olarak gören ve bu sermayesine yatırım yapan bireysel, bencil bir *homo-economicus* olduğu hususunda birleşiyor. Yalnızca kendi çıkarını maksimize etmeye odaklı '*homo economicus*'un '*homo-politicus*'u, yani politik insanı boğduğu böylece kamusal olan kolektif olan ve dolayısıyla demokratik olan ne varsa geri dönülmez biçimde tahrip ettiği kabul ediliyor. Bu iddianın en güçlü temsilcilerinden Wendy Brown, Neoliberalizmin batılı ülkelerin liberal demokrasinden geriye antidemokratik harabeler bıraktığını iddia ediyor. Neoliberalizmin siyasal bir analizini yapma iddiasında olan ve teorik temelleri post yapısalcı özne anlayışına ve Foucault'un neoliberalizm kavramsallaştırmasına dayanan bu okuma, hem özneyi üretim süreçleri içinde, maddi var oluşu ile ele almaktan uzaklaşıyor hem de özneliği sermayenin işlevsel bir bileşeni olmakla sınırlandırıyor.

Öte yandan hem Ortodoks hem de Otonomist gelenek böyle bir neoliberal özne okumasını antagonizmaları ve antagonizmaların doğabileceği her türlü zemini gizlediği gerekçesi ile eleştirirken, Post Yapısalcı ve Ortodoks kamp arasında konumlanan Jason Read, biyopolitika ile Marksizm'in temel kavramlarını eklemleyen bir okuma yapıyor. Althusser'den ödünçle semptomatik okuma adını verdiği bu yöntemle Marx'ın yazılarında özneliğin izlerini sürüyor. Kendi deyimiyle Read, "Marx'ı ve Marksizmi içinde bulunduğumuz zamana özgü çelişkili eğilimleri kavramaya olanak verecek şekilde" okuyor. Bu okuma, Negri, Deleuze ve hatta yer yer Foucault ile paralel olarak neoliberal dönemde özneliğin handikaplarına değil potansiyellerine odaklanmanın yolunu açıyor. Bu potansiyellerin kaynağına ise kapitalizmin denetlemeye başaramadığı ve sürekli yeniden ürettiği bir fazlalık olarak özneyi ve onun kolektif eğilimini koyuyor.

Bugün neoliberalizmin boş gösteren haline geldiğine dair tartışmaların yoğunlaştığı, buna karşın neoliberal özneliğe ilişkin iddiaların ve çalışmaların yaygınlaştığı bir akademik ortamda yapacağım sunuş iki farklı okumayı karşı karşıya koyarak güncel toplumsal hareketlerin, sınıfsal patlamaların ve emeğin hallerinin pesimist bir okumadan ziyade Read'in semptomatik okumasıyla doğru anlaşılabileceğini iddia ediyor. Neoliberalizmin yalnızca harabelere değil çatlaklara da neden olduğunu göstermek için Türkiye'deki yakın dönem mücadeleleri çatlaklardan sızan öznelik fazlaları ve kolektif eğilimler olarak sunmayı hedefliyor.

63. OTURUM

KADIN, KİMLİK, SİVİL TOPLUM

Sendika İçi Kadın Örgütlenmeleri Üzerine Toplumsal Cinsiyete Dayalı Bir Analiz: Hak-İş Örneği

Dilek Keleş

Kırşehir Ahi Evran Ü Fen-Edebiyat Fak. Sosyoloji Böl.

Çalışma hayatının temel aktörlerinden olan sendikalar, daha eşit ve demokratik bir çalışma hayatının ve dolayısıyla toplumun ortaya çıkmasında önemli rol oynamaktadır. Bununla birlikte sendikaların ortaya çıkışından itibaren erkek egemen bir özellik göstermesi ve örgütsel sınırlılıkları nedeniyle kendi içlerinde pek de eşitlikçi yapılar olmadığını söylemek mümkündür. Özellikle üyelik ve yönetim organlarında temsil konusunda kadın ve erkeklerin eşit fırsat ve koşullara sahip olmadığı görülmektedir. Bu açıdan sendika içi kadın örgütlenmelerinden biri olan kadın komiteleri önemli birer araçtır. Toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılıkları aşarak kadınların sendikalardaki ikincil konumunu değiştirmede ve sendikal harekete katılımı konusunda kadınları motive edici bir yönü olan kadın komiteleri, böylelikle eşit ve demokratik bir sendikal yaşama da zemin hazırlamaktadır.

Son yıllarda işçi konfederasyonları arasından özellikle Hak-İş'te kadın işçilere yönelik artan bir ilgi olduğu görülmektedir. Kadınların yönetim organlarında temsiline yönelik adımlar atan konfederasyon, 2014 yılından bu yana aktif faaliyet göstermeye başlayan kadın komiteleri ile de kadın işçileri sendikal harekete dahil etmeye çalışmaktadır. Fakat kadın komiteleri için belirleyici bir unsur, komite üyelerinin kadın sorunu konusundaki farkındalıkları ile bireysel çabalarının niteliğidir. Ayrıca neredeyse tamamı erkek olan sendika yönetimlerinin kadın komitelerine bakış açısı, üst yönetim organlarında temsiliyet konusundaki yaklaşımları da kadın komitelerinin amacına uygun çalışabilmesi için önem teşkil etmektedir. Bununla birlikte İslam odaklı bir sendikacılık anlayışını benimseyen Hak-İş, kadını yaratılış farkları temelinde konumlandırarak cinsiyet rollerine uygun bir çalışma ve sendikal yaşam öngörmekte; kadınlara yönelik politika, söylem ve faaliyetlerini de buna uygun şekillendirmektedir. Dolayısıyla

zaman zaman dinden de beslenen ataerkil ve cinsiyetçi bir bakış açısının faaliyet ve söylemlere yansıdığı bir yapı söz konusu olmaktadır. Bu yapı ise kadın komitesinin amacına uygun işleyip işlemediği sorusunu akla getirmektedir. Buradan hareketle bu çalışma sendika içi kadın örgütlenmelerinin kadın sorununa ve sendikal harekete etkilerini sendikalara hakim olan toplumsal cinsiyet eşitsizliği ekseninde Hak-İş örneği üzerinden tartışmaktadır. Çalışmanın Hak-İş örnekleme üzerinden yürütülmesinin nedeni, aktif faaliyet gösteren tek kadın yapılanmasının Hak-İş'te olmasıdır. Zira üç büyük işçi konfederasyonundan biri olan Türk-İş'te aktif olmayan bir "kadın bürosu", DİSK'te ise Kadın Dairesi'ne bağlı; fakat aktif olmayıp bir tür danışma kurulu işlevi gören bir kadın komisyonu bulunmaktadır.

Çalışmaya veri sağlamak amacıyla, konfederasyon ve bağlı sendikalardaki kadın komitesi başkanları ve kadın-erkek genel merkez yöneticilerinden oluşan toplam 30 kişi ile yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Karşılaştırmalı bir analiz yapmaya olanak sağladığı için kadın ve erkek yöneticiler çalışmaya birlikte dahil edilmiş, böylelikle toplumsal cinsiyet ayrımcılığı konusunda kadın ve erkeklerin bakış açılarını sorgulama olanağı doğmuştur. Çalışmada toplanan veriler, ideolojik bir çözümlenmeye olanak sağladığı için söylem analizi yöntemiyle incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sendika, Kadın, Kadın Komiteleri, Toplumsal Cinsiyet, Hak-İş

2000'ler Türkiye'sinde Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü

Gülnihan AVCI KAYA, Ergin ULUSOY

Nuh Naci Yazgan Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü

Türkiye'de kadına yönelik şiddet 1980'lerde kamusal alanda gündeme gelmeye başlayan bir sorun olarak kabul görmüştür. Kadına yönelik şiddetle mücadele 1980'lerde bilinç yükseltme faaliyetleri, sokak gösterileri, dergi ve yayınlar ile ilerlerken, 1990'larda kadına yönelik şiddetle mücadeleyi amaçlayan sivil toplum kuruluşları kurulmaya başlanmış, devlet kurum ve kuruluşlarında da kadına yönelik şiddetle mücadeleyi amaçlayan yasal düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. 2000'li yıllara gelindiğinde ilk on yılda Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyelik müzakerelerinin başlamasıyla birlikte kadına yönelik şiddetle mücadelede uluslararası hukuktan kaynaklanan önemli kazanımlar söz konusu olmuşken ikinci on yılda ataerkil değerlerin ön plana çıkarıldığı yaklaşım ve politikalar göze çarpmaktadır. Akademik

açından değerlendirildiğinde ise 1980'lerde literatür kadına yönelik şiddetle mücadele eden sivil toplum kuruluşlarını karşılaştırmalı olarak ortaya koyan çalışmalardan oluşurken, 2000 sonrası dönemde bu çalışmalar sınırlı düzeyde kalmaktadır. Literatürdeki sınırlılığa katkı sunmayı amaçlayan bu çalışmada Türkiye'de kadına yönelik şiddetle mücadelenin seyri tarihsel bir süreklilik içerisinde 1980'lerden itibaren ele alınırken, araştırma soruları 2000'lerde kadına yönelik şiddetle mücadelede sivil toplum kuruluşlarının hangi rolleri üstlendiklerini; bu kuruluşların kadına yönelik şiddetle mücadelede diğer kurum ve kuruluşlarla olan ilişkilerini ve iş birliğine yönelik tutumlarını; devlet kurum ve kuruluşlarından beklentilerini ortaya koymak üzere tasarlanmıştır. Çalışmada nitel araştırma yönteminden faydalanılarak ve çoklu durum araştırma deseni kullanılarak amaçlı örnekleme ile Mor Çatı Vakfı, Katre Kadın Danışma ve Dayanışma Derneği, Kadın Dayanışma Vakfı, Koza Kadın Derneği, Kadın Merkezi (KAMER) Vakfı, Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu Derneği olmak üzere toplam altı sivil toplum kuruluşu seçilerek bu kuruluşlardan sekiz temsilci ile yarı yapılandırılmış görüşme formları aracılığıyla mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Mülakatlardaki verilerin çözümlenmesinde MAXQDA programı kullanılarak tematik ve konuşma analizi stratejilerinden faydalanılmıştır. Bu görüşmeler sonucunda kadına yönelik şiddetle mücadelede sivil toplum kuruluşlarının ortak hedefler taşısa da birbirlerinden farklılaştığı, devlet kurum ve kuruluşları ile iş birliği imkanlarının kısıtlı olduğu ve yasaların etkin şekilde uygulanması ve denetlenmesinin gerektiği öne çıkan bulgular olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele, Sivil Toplum Kuruluşları, 2000'lerde Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele, Devlet Kurum ve Kuruluşları, Yasaların Etkin Uygulanması ve Denetimi

Türkiye'de Feministlere İlişkin Algıların Feminist Kimlik, Feminizm Farkındalığı ve Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik ile İlişkisi

Fulya ŞAT, Heyyem HÜRRİYETOĞLU, İrem AYAR, Nuray SAKALLI

ODTÜ Psikoloji Bölümü

Mevcut çalışmanın temel amacı, feministlere ilişkin olumlu (örn., kararlı, bağımsız, zeki vb.) ve olumsuz (örn., erkek düşmanı, saldırgan, itici vb.) algıları incelerken, bu algıların şekillenmesiyle ilişkili olabilecek sosyal psikolojik ve demografik değişkenlerin araştırılmasıdır. Feminizmin toplumdaki marjinalleştirilmiş konumuyla şekillenen feministlere ilişkin algılar, bireylerin feminist değer ve ilkelerle özdeşleşmekten kaçınmalarına yol açabilmektedir. Dolayısıyla, temel amacı cinsiyet eşitliğini sağlamak

olan feminizmin toplum tarafından yanlış anlaşılmasına ve feministlere karşı giderek artan önyargılara sebep olabileceğinden feministlere ilişkin algıların çalışılması önemlidir. Çalışmanın amacı doğrultusunda toplumsal cinsiyet rollerinin hala ağırlıklı olarak desteklendiği Türkiye’de feministlere ilişkin olumlu ve olumsuz algılar ile feminist kimlik, feminizm farkındalığı, çelişik duygulu cinsiyetçilik gibi sosyal psikolojik değişkenlerle ilişkisi yanı sıra yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi gibi demografik değişkenlerle ilişkisi incelenmiştir. Araştırmaya yaşları 16-64 ($Ort = 23.74$, $SS = 6.90$) arasında değişen 384 kişi katılmıştır. Bulgular, hem kadınlar hem de erkeklerde feministlere yönelik olumlu algıların feminist kimlik ve feminizm farkındalığının ile pozitif, düşmanca cinsiyetçilik ile negatif yönde ilişkili olduğunu desteklemiştir. Öte yandan, feministlere ilişkin olumsuz algıların düşmanca cinsiyetçilik ile pozitif, feminizm farkındalığı ile negatif yönde ilişkili olduğu bulunmuştur. Elde edilen şaşırtıcı bir bulgu ise katılımcıların eğitim düzeyi ile feministlere yönelik olumlu algıların negatif yönde ilişkili bulunmasıdır. Araştırma sonuçları Türkiye kültürü ve kültürler-arası farklılıklar dikkate alınarak feministlere ilişkin algıları konu alan diğer çalışmalar bağlamında tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: feministlerin algılanışı, feminist kimlik, feminizm farkındalığı, çelişik duygulu cinsiyetçilik

64. OTURUM

ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİNDE SİYASET

Türkiye’de Devletçilik ve Tek Parti Yönetiminin Oluşumu Üzerine Bir Çerçeve Önerisi

Beyhan Erkurt

Bartın Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi

1929 krizi ve bu krize karşı geliştirilen ekonomik politikalar, Türkiye’de tarım sektöründe derin bir krize yol açtı. Ödenemeyen yüksek tarımsal vergiler ve birikmiş borçların yanı sıra tarım ürünleri fiyatlarındaki sert düşüş, kırsal üreticilerin gelir gider dengesini bozarak tarımsal faaliyet ile yaşamlarını idame ettirmelerini büyük oranda imkansız hale getirdi. Küçük köylülerin yaşam koşulları ciddi biçimde sarsıldı; fahiş faizlerle artan borçluluk sonucunda çok büyük bir kısmı çift hayvanını, toprağını, evini ve hatta ev eşyalarını kaybettiler. Diyebiliriz ki, 1929 krizi takip eden politikalarla birlikte, ciddi bir mülksüzleşme sürecine yol açtı. Ekonomik krizin kırsal kesimde bu kadar derinden yaşanması sonucunda toplumsal hoşnutsuzluk alttan alta giderek büyüdü. Bu hoşnutsuzluk, mitinglerde ve seçimlerde SCF’ye verilen güçlü ve yaygın destek ile görünür hale geldi. İktidarının tehlike altında olduğunu hisseden yönetici kadronun refleksi ise SCF’nin kapatılması ve üç aylık aradan sonra tek parti rejimine geri dönülmesi oldu. Öte yandan hoşnutsuzluğun giderilmesi için ekonomi politikalarında da değişiklik yapmak gerekecekti ki bu da devletin ekonomiye daha yoğun dahli yani devletçilik şeklini aldı.

Literatürde, otoriter tek parti rejiminin kurulması, bir rejimin yukarıdan aşağıya dayatılması olarak analiz edilirken, devletçiliğin gelişimi ise çoğunlukla dünyadaki eğilimler ve yönetici kadroların politika yapma sürecindeki iradeleri üzerinden tartışılmıştır. Devletçilik ile otoriter tek parti rejiminin birbirini güçlendiren etkisinden söz edilse de bu iki politika yapım hattının kökenleri, etkileşimi ve birlikte gelişimi irdelenmemiştir. Bu noktaları anlayabilmek için ilgili literatüre farklı bir perspektifle tekrar başvurmak gerekmektedir.

Esas olarak devletçiliğin ve tek parti yönetiminin kökenlerine ilişkin bir literatür taramasına dayanan bu çalışmada, ilk olarak bu eğilimlerin 1930'larda resmi olarak benimsenmeden önce de var olan, güçlenip zayıflayan temel ekonomik-politik hatlar olduklarını ortaya koyuyorum. Şöyle ki, devletçilik uygulamalarının kökenleri, 1913-18 arasında İttihat ve Terakki yönetiminin devletçi kalkınma anlayışı ile şekillenen ekonomi politikalarına kadar uzanır. Bu devletçi anlayış, Lozan Antlaşması'nın getirdiği kısıtlamaların da etkisiyle, Cumhuriyet rejimi tarafından daha zayıf bir tonla miras alınmıştır. Öte yandan, tek parti yönetiminin kökleri de yine 1913-18 arası İttihat Terakki iktidarına dayanır. Cumhuriyet dönemiyle sınırlandığında ise, Takrir-i Sükun Kanunu'ndan sonra belirginleşmiştir. Bu çalışmada, bu arka plandan hareketle ve yönetici kadronun ekonomik krizle birlikte ortaya çıkan toplumsal huzursuzluğu masnetme ve rejimi tesis etme ihtiyacını göz önünde bulundurarak, devletçilik ve otoriter tek parti yönetiminin, SCF ile belirginleşen toplumsal hoşnutsuzluğa bir cevap olarak birbirinin içine geçerek geliştiğini iddia ediyorum.

Tek-Parti'den Çok Partili Hayata Geçiş Sürecinde CHP Gayrimenkulleri (1926-1953)

Etem Yunus Akbayır

Hacettepe Üniversitesi Tarih Bölümü

Bu araştırmada arşiv belgelerinden yararlanılarak Cumhuriyet Halk Partisi'nin [CHP] mülkü dahilindeki gayrimenkuller; parti-devlet bütünleşmesi gölgesinde nasıl edinildiği, kullanıldığı; hangi illerde kaç adet bulunduğu, hangi yıllarda edinildiği ve hangi amaçlar doğrultusunda kullanıldığı ve CHP'ye nasıl katkıda buldukları soruları etrafında incelenmiştir. Bu şekilde CHP'nin en önemli servet kaynağını nasıl yönettiği ve bu gayrimenkullerin CHP'nin ülke genelinde, özellikle taşradaki etkililiği açıklanmaya çalışılmıştır. CHP'nin sahibi olduğu 1254 gayrimenkul; bina, ev, dükkân, arsa, tarla, bahçe ve salon türlerinden oluşmaktadır ve CHP bu gayrimenkulleri Parti Merkezi, Halkevi ve spor alanı olarak kullanılmış, kullanılmayan gayrimenkuller ise ekseriyetle kamu kurumlarına ve şahıslara kiraya verilmiş veya bilabedel kullanıma sunulmuştur. CHP gayrimenkullerin %45'lik bir kısmı ise emval-i metrukeden oluşmaktadır. Gayrimenkul emval-i metruke ise CHP'ye Maliye'den, Vakıflar İdaresi'nden ve mefsuh Türk Ocakları ile Muallimler Birliği'nden intikal etmiştir. 1926 yılında gayrimenkul edinmeye başlayan CHP, Tek-Parti iktidarının sona ermesi ve Demokrat Parti iktidarının başlamasıyla birlikte mülkünde bulunan gayrimenkullerin önce bir kısmını 1951'de (5830 sayılı kanun), kalan kısmını ise 1953'te (6195 sayılı

kanun) kaybetmiştir. Bu 27 yıllık süreçte CHP gayrimenkullerinin serüveni bütün detaylarıyla aktarılmaya çalışılmış ve parti-devlet bütünleşmesinin CHP'nin mülk edinme ve bu mülkleri kullanma faaliyetlerine etkisi incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: CHP, Halkevleri, Emval-i Metruke, Türk Ocakları, 5830 sayılı kanun, 6195 sayılı kanun

Moskova-Roma: Yakup Kadri Karaosmanoğlu ve Falih Rıfkı Atay'ın Gezi Yazılarında Türk İnkılabının Model ve Metot Arayışı (1930-1934)

Sedat Gencer

Bitlis Eren Üniversitesi Ortak Dersler Böl.

Uluslararası kapitalist sistemin 1920'lerdeki krizi, ekonomisini yeni toparlamış Türkiye'yi de derinden etkiledi. Bu durum ülkede büyük bir hoşnutsuzluk ve muhalefet yarattı. Genç Cumhuriyet'in yöneticileri yapılan inkılapların halk katında çok da kökleşmediğini bu sayede görmüş oldular. Başlangıçta sistemin liberalleşmesi yönünde adım atıldı. Mustafa Kemal yaşanan sıkıntıların boyutunu görebilmek ve sorunları çözebilmek adına yeni bir fırka kurdurdu. Ali Fethi Okyar'ın başkanlığındaki Serbest Fırka kurulduktan kısa bir süre halktan yoğun bir ilgi gördü. Bu yeni fırka Halk Fırkası'na yönelik her türlü muhalefet için elverişli bir zemin yarattı. Bir süre sonra başta Mustafa Kemal olmak üzere hükümet ve bürokrasi Serbest Fırka'yı değerlerini henüz kurumsallaştıramayan rejim için bir tehlike kabul ettiler. Fırka kapatıldı ve arkasından patlak veren Menemen Hadisesi Halk Fırkası'nın endişelerini doğrulayınca sorunlara liberal yöntemlerle çözüm arama dönemi de sona erdi. Zaten iktisadi kriz ile birlikte liberalizm ve onunla bağlantılı değer ve kavramlar gözden düştüğü için hem siyasi hem de ekonomik bağlamda daha otoriter, müdahaleci, devletçi politika ve ideolojiler gündeme gelmişti. Halk Fırkası da Serbest Fırka denemesinden sonra tek partili otoriter bir ideoloji ve örgütlenme modeli geliştirmeye koyuldu. Halkevleri kuruldu, Türk Tarih ve Dil Kurumları açıldı, Darülfünun tasfiye edildi. Daha da önemlisi 1931 ve 1935 kurultaylarında Halk Fırkası bir programa kavuştu ve dolayısıyla Kemalizmi bir ideoloji olarak tanımlanmaya teorileştirmeye ve sistematize etmeye yönelik çalışmaların sayısı arttı. Dünyada da Almanya, İtalya ve Rusya örneğinde totaliter ve otoriter rejimler revaçtaydı. İnkılap yöneticileri ve entelektüeller de bu örneklerle bigâne kalamadılar. İtalya ve Rusya gibi ülkelere geziler düzenlendi. Falih Rıfkı ve Yakup Kadri bu gezilere katılarak gözlem ve yorumlarını kamuoyu ile paylaşmış, Kemalist ideolojinin inşasına önemli

katkıları sunmuşlardır. Falih Rıfki önce gazetede yayınladığı gezi yazılarını *Yeni Rusya (1931)*, *Faşist Roma*, *Kemalist Tiran ve Kaybolmuş Makedonya (1931)*, *Moskova Roma (1932)* başlıkları ile kitaplaştırdı. Yakup Kadri ise bu dönemde inkılabı bir ideoloji oluşturma ve devletçi bir planlama modelinin uygulanabilirliğini gösterebilmek için çıkarılan *Kadro* dergisinin (1932-1934) kurucuları arasında yer alıyordu. O da gezi izlenimlerini *Kadro* dergisinde *Moskova Roma* başlığı ile 6 Haziran 1932-Nisan 1933 tarihlerinde on kısım halinde yayınladı. Bildiri bu iki ismin gezi yazı ve izlenimleri ekseninde rejimin 1930'lu yıllardaki ideoloji ve örgütlenme arayışlarına odaklanacaktır. Öncelikle yanıtlanması gereken soru neden bu isimlerin seçilmiş olduğudur? Yakup Kadri (1887-1974) ve Falih Rıfki (1893-1971) Cumhuriyet'in kurucu isimleri arasında yer alır. Bu isimlerin ulus inşası sürecinde iktidarın "organik aydın"ları olarak önemli hizmetler ifa ettikleri düşünülmektedir. Her iki isimde Milli Mücadele'ye aynı dönemde katılmış ve katıldıktan sonra da Mustafa Kemal'in hep yakınında yer almışlardır. CHP milletvekilliği yapmışlar inkılabın yayın organı *Hâkimiyeti Milliye*'de yazılar yazmışlardır. Bununla beraber 1930'lu yıllardaki yazdıklarına bakıldığında hem Falih Rıfki hem de Yakup Kadri İtalya'nın korporatist ve Rusya'nın planlamacı uygulamalarında Cumhuriyetin kendine örnek alabileceği unsurlar olduğunu düşünmektedirler. Komünizmin ve İtalyan faşizminin en çok kitlevi terbiye ve disiplin metotları onları cezbetmiştir. Türk İnkılabının 1923-1930 performansını odağa alarak faşist, komünist rejimlerin siyasi, ekonomik, toplumsal ve ideolojik örgütlenme deneyimleri ile karşılaştırırken inkılabın aksayan taraflarını ve kusurlarını dile getirerek eleştirel bir tavır da geliştirmişlerdir. Her iki isim de dinamizmini kaybedip durağanlaşan, bürokratikleşen inkılabın kendi değerlerini ve ideolojisini yitirecek koruyacak bir kitle yaratamadığından şikâyetçidirler. Bildiri entelektüellerin komünizm ve faşizm algılamaları ile bunun Türk İnkılabını etkileme süreçleri hakkında bir değerlendirme yapmayı deneyecektir.

65. OTURUM

EBEVEYNLİK

Türkiye’de Ebeveynlik Beklentilerinde Sosyo-Ekonomik Statü ve Toplumsal Cinsiyetin Rolü: Nitel Araştırma Bulgularının Tartışılması

F. Umut Beşpınar

Orta Doğu Teknik Üniversitesi

M. Dilara Cılızoğlu

Orta Doğu Teknik Üniversitesi

İlknur Yurtseven

İstanbul Aydın Üniversitesi

Amaç

Toplumsal norm ve kültürel değerlerin farklılaşması dolayısıyla, ebeveynlerin çocuklarından beklentileri farklı toplumlarda değişiklik göstermektedir. Araştırmalar ebeveynlik tutum ve sosyalleştirme amaçlarının ebeveyn davranışları üzerindeki etkilerini sıkça incelemiş olsa da literatür çoğu zaman Batı’da yapılan çalışmalarla kısıtlı kalmıştır. Ebeveynlik davranışlarının çocuk davranışları üzerindeki etkileri düşünüldüğünde bu konunun ülkemizde araştırılması önem arz etmektedir. Bu çalışma literatürde olan boşluğu iki şekilde doldurmaktadır: Birincisi ebeveynlerin hem sosyo-ekonomik statü hem de cinsiyetlerinin ebeveynlik inanışlarını etkilerini karşılaştırmakta hem de uzun dönem beklentilerini 25 yaşa odaklanarak ele almaktadır.

Yöntem

Türkiye’nin farklı illerinden 7-15 yaş arası çocuğu olan 48 ebeveyn (24 üst-orta SES: 12 anne, 12 baba ve 24 alt SES: 12 anne, 12 baba) ile yapılan- dırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Sosyo- ekonomik sınıf kategorileri belirlenirken görüşülen kişinin ve eşinin eğitim, mesleği, çalışma durumu ve geliri dikkate alınmıştır. Analizler MAXQDA programı ile yapılmıştır.

Bulgular

Hem kısa hem de uzun vadede istenilen çocuk özellikleri incelendiğinde, ebeveynin SES'i veya cinsiyeti fark etmeksizin en çok vurgulanan tema olarak "başarı" ortaya çıkmaktadır. Orta-üst SES grubundaki aileler "arkadaş canlısı" ve "sosyal" olma özelliklerini vurgularken, alt SES grubundaki ebeveynler ise "saygılı" ve "itaatkâr" olma özelliklerini vurgulamışlardır. Hem kısa hem de uzun vadeli beklentiler için anneler çocuklarının sosyal ilişkilerinde olumlu özellikleri vurgularken, babalar olumlu aile ilişkilerini vurgulamaktadır.

Sonuç

Çocukların kısa ve uzun vadeli sosyalizasyon amaçlarının ebeveynin SES ve cinsiyetine göre farklılık gösterdiği görülmektedir. Düşük SES'ten gelen ebeveynler daha çok kolektivist hedeflere sahip olmayı vurgularken, yüksek SES'ten gelen ebeveynler ilişkisel-özerk hedeflere sahip olmayı vurgulamıştır. Anneler için çocuklarının sosyal ilişkilerde uyumlu olması daha önemliken, babalar için iyi aile ilişkileri daha önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Ebeveynlik amaçları, SES, Cinsiyet

Feminist Sosyal Hizmet Perspektifinden Evlat Edinme: Ebeveyn Deneyimleri

Rana Dayıoğlu Oyman

Manisa Celal Bayar Ü. Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü

Ayşe Gönüllü Atakan

Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü

Araştırma, evlat edinerek çocuk sahibi olmuş anne ve babaların 'evlat edinme deneyimlerini' öğrenmek ve bu deneyimleri feminist sosyal hizmet perspektifi ile incelemek üzere yapılmış feminist bir araştırmadır. On iki (üç bekar ve dokuz evli) ebeveynle ve yedi sivil toplum kuruluşu temsilcisiyle nitel görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu çalışma evlat edinen ebeveynlerin evlat edinme kararına giden yolda ve evlat edindikten sonra yaşadıkları çeşitli deneyimlerini feminist sosyal hizmet perspektifinden ele almayı ve alana dair sosyal politika önerilerini öğrenmeyi amaçlamaktadır. Araştırma, nitel araştırma tekniği ile yarı yapılandırılmış görüşme formu eşliğinde derinlemesine nitel görüşmeler ile feminist metodoloji çerçevesinden gerçekleştirilmiştir. Türkiye'nin çeşitli illerinden kurumsal veya kişilerarası evlat edinme yoluyla çocuk sahibi olmuş ebeveynlerle yüz yüze ve çevrimiçi gerçekleşen görüşmelere dair veriler, MAXQDA analiz programı kullanılarak analiz edilmiştir. Elde edilen verilere tematik kodlar verilmiş, verilen

kodlar doğrultusunda verilerin analizi yapılmıştır. Feminist metodoloji ile gerçekleştirilen araştırmada, araştırmacı toplumsal cinsiyete dayanan güç ve iktidar ilişkilerinin temelini oluşturan eşitsizliklere ve adaletsizliklere karşı açıkça tavır almış (Toksöz, 2020), feminist yaklaşım ile öznel bilgiyi önemli kılmayı ve güç ilişkilerini yapıbozuma uğratabilmeyi (Oakley,1981) amaçlamıştır.

Araştırma sonucunda ulaşılan bulgular *'evlat edinmeye giden yolda ebeveyn deneyimleri, evlat edinme süreci ve evlat edinmeye dair sosyal politika önerileri'* başlıklı üç ana tema olarak gruplandırılmıştır. Bulgular, ebeveynlerin evlat edinme öncesi evliliğe, gebeliğe, üremeye, doğurmaya ve anneliğe yüklenen anlama karşı çıktığını, kadın bedeninin nesneleştirilmesi ve infertilitenin ızdırabı ile mücadele ettiğini, bekar ebeveynlerin ataerkilliğin yoğun baskısı ile çatışmalar yaşadığını göstermektedir. Soyun kutsanması, 'sevap işleme ve günah' söylemleri, biyolojik ebeveynlerle ilgili duyulan kaygılar ve evlat edinmenin son alternatif olarak kodlanıyor oluşu ise evlat edinmeye dair en sık rastlanan önyargılar olarak ortaya çıkmıştır. Evlat edinme sürecine dair ulaşılan bulgularda ise çocuğun haklarının evlat edinme sürecinde ihlal edildiği, evlat edinmenin öznesinin 'çocuk' olarak görülmediği, çocuğun nesneleştirildiği, alana dair dilin örseleyici kullanımının oldukça yaygın olduğu ve evlat edinmeyi normalleştirme çabalarının risklerinin bulunduğu öğrenilmiştir. Araştırma sonucunda hem evlat edinen ebeveynlerden hem de sivil toplum kuruluşu temsilcilerinden sosyal politika önerileri öğrenilmiştir. Çocuğun yüksek yararı için aile temelli kalıcı çözüm içeren hukuki sürecin hızlandırılması, çocuğun evlat edindirilmesinin ardından takip, izleme yapılması, süpervizyon/danışmanlık/profesyonel destek verilmesi, diğer evlat edinen ebeveynler arası deneyim paylaşımı, örgütlenme yolu ile 'dayanışma'nın artırılması, erkeklik çalışmalarının planlanması, evlat edinmeyi normalleştirme çabalarının artırılması, evlat edinmeye dair bilgi eksikliklerinin giderilmesi, lobcilik, savunuculuk ve farkındalık çalışmalarının yürütülmesi ve kurumlararası koordinasyon ve işbirliğinin sağlıklı yürütülmesi yönünde politika önerileri sunulmuştur.

Anahtar kelimeler: Evlat Edinme, Feminist Sosyal Hizmet, Soy Kutsaması

66. OTURUM

KAPİTALİZME KARŞI DEMOKRASİ: DEMOKRASİ VE KAPİTALİZM NEDEN BAĞDAŞMAZ?

Marx modern devletin siyasal toplum ile sivil toplum arasındaki ayrım nedeniyle insanlara siyasal özgürleşmenin ötesinde bir insan özgürleşmesi sunamayacağını vurgulamaktaydı. Halk örgütlenmesine dayanan sahici bir demokrasiyi önemseyen Marx için mevcut formalist burjuva demokrasisi, sermayenin iktisadi ve daha da önemlisi siyasi hâkimiyetini kurumsallaştırıp ebedileştirmeye hizmet ediyordu. Marx'tan günümüze kapitalizm ile demokrasinin arasındaki uyumsuzluğu teorik, tarihsel ve ampirik düzeyde ele alan yazarlar, eleştirel geleneğin önemli bir alt akıntısını oluşturuyor. İktisattan felsefeye, uluslararası ilişkilerden sosyolojiye, tarihten siyaset bilimine kadar uzanan geniş bir yelpazede farklı sosyal bilim disiplinlerinde çalışan ve Marksist ekolle şu veya bu şekilde bir bağı olan pek çok figür kapitalizmle demokrasi arasında uyumsuzluğa ve hatta kapitalizmin demokrasinin tam gelişimini nasıl engellediğine ilişkin çalışmalar yapıyor. 19. yüzyılda hem liberal düşünürlerin hem de Marx'ın açıkça uyuşmaz bulduğu kapitalizm ve demokrasi, 20. yüzyılın bilhassa ikinci yarısında neredeyse aynı anlama gelecek şekilde kullanıldı. Ancak bugün eleştirel yazarların yanı sıra ana akımda da bu ilişki yeniden sorgulanır hale geldi.

Bu panel de hem Marksist hem de eleştirel yelpazenin çeşitli konularından diğer yazarlar üzerinden kapitalizm ve demokrasi arasındaki uyumsuzluğu merkezine alıyor. Bu yazarların, kapitalizm ve demokrasi kavramsallaştırmaları, kapitalizm ve demokrasinin bağdaşmazlığına dair kuramsallaştırmaları ve bu bağdaşmazlığın kuramsal, kurumsal ve pratik kaynakları üzerine değerlendirmelerinden yola çıkan panel, demokrasi kuramıyla birlikte siyasal iktisat alanlarında katkıda bulunmayı hedefliyor. Doğrudan konuyla ilgili çalışmalar üretmiş Ellen Wood'un yanı sıra, Theodor Adorno, David Graeber ve Jacques Rancière'in kapitalizm-demokrasi bağdaşmazlığına ilişkin yaklaşımlarını ele alıyor.

Alanlar, Faktörler, Ayrımlar: Ellen Wood'da Siyasal ile İktisadının Ayrışması ve Kapitalizm–Demokrasi Bağdaşmazlığı

Can Cemgil

İstanbul Bilgi Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Her ne kadar Marksist gelenek içinde siyasi olan ile iktisadi olan arasındaki ayrıma çok sayıda yazar işaret etmişse de, bu ayrımın ortaya çıkışı, gelişimi, kurumsallaşması ve sonuçlarıyla ilgili belki en sistematik eleştirilerden birini Ellen Meiksins Wood önermiştir. Sistematik olmasının yanı sıra Wood'un çalışmalarında siyasal olan ile iktisadi olanın ayrışması tüm kuramsal perspektifinin ana yapıtaşını teşkil eder. Wood için bugün demokrasinin 'formel' kalabilmesini mümkün kılan tam da kapitalizmde iktisadi iktidarın özelleştirilmesiyle birlikte sınırlı bir kamusal siyasi 'alan'ın ortaya çıkmasıdır. Siyasi Marksizmin bu kurucu ögesi, Wood'un kapitalizmin ve demokrasinin ne olduğuna dair perspektifinin de kilit önemde bir unsurudur. Bu bildiride de Wood'un bu kavramsallaştırmalarından yola çıkarak özellikle geçtiğimiz yüzyılın ikinci yarısında hakim hale gelen demokrasi ile kapitalizmi, daha ılımlı yorumlarda ise demokrasi ile liberalizmi eş anlamlı ve birbirinin yerine kullanma eğiliminin eleştirel bir değerlendirmesi sunulmaktadır. Nihayetinde, eğer demokrasiyi Wood'un kavramsallaştırdığı ve tarihselleştirdiği şekilde anlayacaksak, demokrasiyi kısıtlanmış ve özelleşmiş 'siyasi alan'ın dışına ve ötesine taşıma perspektifiyle göreceksak, demokrasi liberalizmden daha ziyade sosyalizmle eş anlamlı hale gelecektir. Son olarak, bu bildiri Wood'un perspektifinin bazı formalist eğilimleriyle eleştirel bir diyaloga girerek demokrasinin kapitalizmle bağdaşmak bir yana temel varsayımları itibariyle çatışma içinde olduğu değerlendirmesiyle son buluyor.

David Graeber: Borç, Topyekun Bürokratikleşme ve Hayalgücünün Zaptı

Elif Sabahat MURA

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi

Bu bildiride, 2020 yılında kaybettiğimiz antropolog David Graeber'in çalışmalarını demokrasi ile kapitalizm arasındaki çelişkilerin çözümlenmesine sunduğu katkılara odaklanarak incelemeyi amaçlıyorum. Yazarın Küresel Adalet Hareketi ve Wall Street'i İşgal Et süreçlerine dair aktivist olarak deneyim ve birikimlerini paylaştığı çeşitli röportaj, seminer ve makaleleri (ve bu sürece dair yazılarını derlediği *Tersine Devrimler* ve *Demokrasi Projesi* başlıklı kitapları) ile *Borç: İlk 5000 Yıl, Kuralların Ütopyası* ve son

olarak David Wengrow ile birlikte kaleme aldıkları *The Dawn Of Everything: A New History of Humanity* gibi temel çalışmalarını birlikte değerlendirdim. Graeber'in antropolojik çalışmaları insan toplumların çeşitliliğini, değişim dinamiklerini, şiddetin/hükmetmenin/zorun tarihini kavramamıza önemli katkılar sunuyor. Bunun yanında belki de eserlerini esas özgün kılan (aktivizmiyle tutarlı bir biçimde) hemen her zaman bu çeşitliliğe/dönüşümlere barındırdığı olanaklar bakımından yaklaşması ve insanlığın politik aklına olan inancıyla demokrasi idealini tartışmaya açabilmesidir. Tebliğde Graeber'in toplumun olanaklarına odaklanan özgün demokrasi perspektifini ve çağdaş kapitalist sistemlerin tarihi, yapısı, mantığı ile kararlarını müzakere ederek alan bir toplum yapısıyla bağdaşmadığını gösteren analizlerini birbirini tamamlayan dört uğrakta incelemeyi planlıyorum: (1) Sistematik yasallaştırılmış bir rüşvet sistemi olarak tanımladığı ABD'nin çağdaş bir demokrasi olma iddiasını sorguladığı yakın tarih sorgusu; (2) borç ile demokrasinin imkanı arasındaki derin bağı incelediği antropolojik analizi; (3) yapısal şiddet mekanizmaları ile bürokratik prosedürler ve ücretli/ücretsiz emek süreçlerinin iç içeliğini gösterdiği çalışmaları; ve son olarak (4) toplumu yeniden-farklı biçimde tasarlama olasılığını hayal bile edemeyecek kadar hapsoldüğümüz kavramsal prangaları sorgulayarak yeniden yazmayı denediği/önerdiği insanlık tarihi.

“Şişedeki Mesaj”: Adorno, Kapitalizm ve Demokrasi

Burak Özçetin

İstanbul Bilgi Üniversitesi, İletişim Fakültesi

Karamsar”, “anlaşılmaz”, “karanlık”, “enigmatik”, “zor”, “seçkin”, “müphem”, “çözumsuz” ve hatta “apolitik” Theodor W. Adorno'nun toplumsal ve beşeri bilimlere yaptığı katkıları anlatmak için sıkça başvurulan klişeler. Oysa, Adorno'nun çalışmalarında kavramsal olmayan ama ancak kavramlarla çerçevelenmeye çalışılan ve bu çabaya her daim direnç gösteren dış dünyanın politik ve felsefi bir muhasebesini görürüz. Adorno'nun yazılarında apolitik olmak bir yana, statükonun bilincimizi sınırlayan, aldatıcı görüşler dayatan duvarlarını yarıp geçmeye çalışan bir tavır vardır. Yazıları sistematik ve kolayca kavranabilir olmaktan uzaktır, ama bunun ardında yatan sebep, olduğundan daha karmaşık görünmeye çalışan bir zorlama çabası değil, filozofun dış dünyanın “hakikat”ına karşı tutunması gerektiğini düşündüğü tavırla alakalıdır. Filozofun amacı dünyaya kesin, sistematik, rasyonel bir açıklama getirmek değildir; bilhassa “bu tür kalıpları dayatma girişimi, insanın doğa üzerindeki şiddete dayalı tahakkümüyle bağlantılıdır. Adorno'nun uzun yıllara yayılan ve son derece üretken mesaisi “kavramsal

olmayan dünyayı anlamak için, kavramlara dayanan biteviye düşünme çabası" olarak tanımlanabilir.

Bu sunumda, özellikle Adorno'nun Amerika Birleşik Devletleri'nde sürgünde geçirdiği yaklaşık on beş yılda (1938-1953) ABD'de ve Avrupa'da demokrasinin kurum ve pratikleri üzerine yazdığı yazılardan hareketle demokrasi kapitalizm ilişkisine dair sunduğu özgün çerçeve ele alınacaktır. Princeton Radyo Projesi kapsamında kaleme aldığı yazılar ve 1947 yılında Horkheimer ile ortak çalışmaları *Aydınlanmanın Diyalektiği* gibi görece daha fazla tanınan çalışmalarına ek olarak, Amerika'daki kültürel, toplumsal ve siyasal yapıya odaklanan, bilhassa da demokrasi meselesini sorunsallaştıran çok önemli sorgulamalar da sunumun merkezinde yer alacak: *Current of Music: Elements of a Radio Theory*, *The Psychological Technique of Martin Luther Thomas' Radio Addresses* ve *The Stars Down to Earth* gibi. Bunlara ek olarak *Minima Moralia* ve *Negatif Diyalektik* çalışmalarında çerçevesini çizdiği negatif diyalektik fikrinin Adorno'nun demokrasi düşüncesi için merkezi konumda yer aldığı iddia edilecek.

Kapitalizm Demokrasiyle Bağdaşır mı?

Jacques Rancière: Post-Demokrasiden Oligarşiye

Duygu Türk

Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi

Jacques Rancière'i demokrasi ile kapitalizm arasındaki ilişki bağlamında önemsinmesi gereken bir düşünür kılan şey, her şeyden önce öne sürdüğü özgün demokrasi anlayışıdır: Demokrasi ne bir siyasal rejimin adıdır ne de uzlaşımçı bir prosedüre denk düşer; kavramın icat edildiği çağın filozoflarının çoktan tespit ettikleri üzere demokrasi, yönetmek için herhangi bir vasfı olmayan mülksüzlerin topluluğun ortak kararlarını belirleyecek biçimde özneleşmelerine verilen addır. Bu tespiti izleyen Rancière, demokrasiyi bizzat politikanın tanımlayıcı olgusu da addeder. Politika, daima rollerin ve değerlerin belirli bir paylaşımıyla şekillenen toplumsal düzende söz konusu paylaşımı eşitlikçi bir iddiayla sarsma, bozma, dönüştürme kabiliyetidir –tıpkı demokrasinin öznesi olarak halkın, soy ayrıcalığı ve mülk sahipliği esasına dayalı toplumsal organizasyonda yarattığı kırılmada olduğu gibi. Şöyle de söylenebilir: Politika, toplumsal roller arasında inşa edilen hiyerarşilerin "doğal" veya "ilahi" olmadığını ve olamayacağını, eşitlik gibi evrensel bir ilkeyi tekil örneklerde somutlama mahareti göstererek açığa vurur ve bu nedenle de mevcut paylaşım düzeniyle 'uzlaşamaz'. Öyleyse politika her an her yerde var da değildir; aslında politik sahnenin belirleyici tutum ve söylemleri, daha çok anti-politik denilebilecek biçimde verili paylaşım

düzeninin yeniden üretilmesine, yani politikanın bertaraf edilmesine hizmet ederler. Rancière bu tespiti, 1990'lı yıllarda ilan edilen demokrasi zaferinin gerçekte bir "post-demokrasi" çağının başlangıcına denk düştüğünü söyleyerek ve ardından, günümüz demokrasilerinin aslında birer "oligarşi" olarak adlandırılması gerektiğini ilan ederek somutlar. Oysa oligarşi, yani servet esaslı tahakküm biçimi, demokrasinin tarihsel olarak da kavramsal olarak da zıt kutbudur.

Demokrasi ve oligarşi arasındaki bu tersine dönüş, açık ki karmaşık ve kimi zaman çelişik fikirlerin, mekanizmaların işleyişini de beraberinde getirecektir. Nitekim istatistiksel hesaplamalarla bilgisi üretilen, kamuoyu yoklamalarıyla her an nabzı tutulan veya seçim yoluyla iradesi ölçülen 'halk', aslında tüm bu yollarla, politik özneleşmenin gerektirdiği hareket alanından, yani verili rol ve kimliklerden sıyrılma olanağından yoksunlaştırılır. Verili halinden ibaret kılınan bir halkın ise ihtiyacı politik özneleşme, yani hakiki bir demokratikleşme değil, zorunlulukların ve nüfusun bilgisine sahip uzmanların denetimine tabiyet olacaktır. Benzer biçimde, temsil mekanizmasını ayakta tutan seçim sistemi de halihazırda egemen olan çıkarlara rıza üretmenin araçlarına dönüşür. Rancière tüm bu yapılandırılmış tabloda çıkan arızaların, yani "sermayenin sınırsızlığı" biçiminde güncellenmiş olan oligarşik mantığa yöneltmiş itirazların ise bu kez "kötü demokrasi" addedildiğine dikkati çeker. Seçim sisteminin istenen sonuçları ürettiği örneklerde iradesi kutlanan halk, tersi durumlarda aptallaştırılmış kitleler, tüketim iştahıyla eyleyen açgözlü bireyler veya tek mahareti çoğaltmak olan mantık dışı kalabalıklar olarak adlandırılır. Rancière'in bu tabloda gördüğü, demokrasinin icat edildiği çağdan bugüne uzanacak biçimde, halkı politik bir özne kılan eşitlikçiliğe yöneltmiş bir "demokrasi nefreti"dir ki oligarşik ilkeye tarih boyu eşlik etmiş olan doğallaştırılmış hiyerarşilerin yükselişini de daima beraberinde getirir. Öyleyse soru şudur: Bugünün derinleşmiş oligarşilerinde demokratik bir edim neye denk düşer? Rancière'in perspektifinden bu soruya üretilebilecek yanıt, ırkçılık gibi gerçekte halkı "kudretsizlik döngüsü"ne mahkum eden eğilimlere karşı, anonim bir öznenin kamusal alanı genişletme yönünde kat edeceği kalıcı hamleleri üretmektir.

67. OTURUM

KEMALİZM ÜZERİNE TARTIŞMALAR

Kemalizmleri Düşünmek: Sol-Kemalizm, Post-Kemalizm ve Post-Post-Kemalizm

Özgür Emrah Gürel

Bağımsız Araştırmacı

Bu çalışma İlker Aytürk'ün ilk olarak Kasım 2015 yılında *Birikim Dergisi*'nde kaleme aldığı ve 2022 yılında Berk Esen ile beraber derlediği *Post-Post-Kemalizm: Türkiye Çalışmalarında Yeni Arayışlar* adlı eserde zenginleştirilen bir paradigma eleştirisini "post-post-Kemalizm" teması üzerinden değerlendirmeyi hedeflemektedir. Yürütülecek olan tartışma sırasıyla şu soruları sormayı amaçlıyor: 1) Post-Kemalist paradigmanın kurucu düşünürleri kimlerdir ve erken dönem Türkiye Cumhuriyet tarihini anlamaya yönelik tezleri nasıl anlaşılmalıdır? 2) Post-Kemalistlerin Türkiye çalışmalarına kalıcı katkıları nasıl açıklanabilir? 3) Post-Kemalistlerin ileri sürdüğü temel savlardan hangileri post-Kemalist olmayan bir ufuktan yeniden eleştirilmeye muhtaçtır? 4) Post-Kemalistlerin paradigmatik nedenlerle üzerinde durmadığı, ve hatta görmezden geldiği hangi felsefi, politik ve toplumsal kavramlar post-post-Kemalist dönemde tekrar tartışılmalıdır? Yukarıda dile getirilen sorular eşliğinde, bu çalışma Aytürk ve Esen'in hem Kemalist hem de post-Kemalist paradigmalardan sıyrılarak, Türkiye çalışmalarını demokrasi eksenli bir okumaya tabi tutma önerilerini dikkate alan bir tartışmayı geliştirmeyi hedeflemektedir. "Post-post-Kemalizm" mefhumu öncelikle bir felsefi/politik kavramsallaştırma çabası olarak düşünüldüğünde, Türkiye çalışmalarında yine kurucu bir öneme sahip olan "sol-Kemalist" paradigmayla hangi açılardan benzerlikler gösterdiği veyahut bu diyalogu yeniden üretip üretmediği ortaya atılması gereken önemli bir tartışma olarak belirlemektedir. Bir başka deyişle, "post-Kemalist" okumaya yönelik "eleştirinin eleştirisi" olarak nitelendirilebilecek bir tanım-lama girişiminin, geçmişte "sol-Kemalizm" olarak adlandırılan gelenekle yeni bir bağ kurma olasılığı Aytürk ve Esen'e yöneltilmesi gereken kritik bir soru olarak önümüzde durmaktadır. Sonuç olarak bu çalışma Kemalizm

eleştirisi olarak karşımıza çıkan paradigma kırıcı bir yorum çabasının hermeneutik bir eleştirisini, Türkiye Cumhuriyeti'nin yaklaşmakta olan 100. yılı bağlamında düşünmeyi önemserken, "cumhuriyet-demokrasi" ve "devlet-sivil toplum" arasında geçmiş bir asırda üretilen "sol-Kemalist" ve "post-Kemalist" tezlerin de Aytürk ve Esen ile beraber düşünerek bir kez daha tartışmaya açılmasını amaçlamaktadır.

Post-Kemalizm'in Ekonomi-Politiği: Türkiye'de Kapitalizmin Küreselleşmesinde Post-Kemalist Paradigmanın Yeri

Halil İbrahim KILIÇ

İstanbul Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı

Post-Kemalizm tartışmaları, Türkiye'de siyaset bilimi çalışmaları ile kamusal entelektüel alanda son zamanların en tartışılan konularından biridir. Genel bir eğilimle post-Kemalizm kavramı, 1980'li yıllarda Kemalizm, resmî ideoloji ve Erken Cumhuriyet Dönemini eleştirel perspektiften inceleyen akademik çalışmalar ile Türkiye'de demokratikleşmeyi konu alan kamusal-entelektüel çalışmaların bütününe atıfla kullanılmaktadır. Akademik ve kamusal alanlarda üretilen bilgi ile popülerleşen post-Kemalist argüman ve tezler, 1990'lı yıllarda siyasal görünüm de kazanmıştır. Esas olarak 1980 öncesi Türkiye'de hegemonik niteliğe sahip olan yaklaşımlardan farklı olarak, küreselleşme ve yeni sağın yükselişiyle konjonktürel olarak değerlendirilen liberal kavram setini analiz çerçevesine alan post-Kemalizm'in, modern Türkiye tarihi çalışmalarında bir paradigma kaymasını/epistemolojik kopuşu ortaya çıkardığı ileri sürülmektedir. 12 Eylül Askeri Darbesi de tepkisel bir karşılıkla post-Kemalist söylemi, neo-Kemalist siyasal pratiklerin karşısında konumlandırarak, Kemalist paradigmayı ve resmî ideolojiyi aşma iddialarını güçlendirmiştir. Türkiye'de post-Kemalist paradigmanın ortaya çıktığı 1980'li yıllar, dünyada refah devletine karşı otoriter-popülist bir reaksiyon ile neo-liberal dönüşümün yaşandığı yıllar olduğu kadar, yeni bir siyasal kültürü bununla birlikte tamamlayan post-modernizmin de değer kazandığı yıllar olmuştur. Ulusal kalkınmacılığın gerilediği, ulus-devlet sisteminin çözüldüğü, post-modernizm ile kimlik siyaseti ve yeni toplumsal hareketlerin yükseldiği, örgütlü modernliğin çözüldüğü bu dönem, post-Kemalist paradigmanın inşasında belirleyici rol oynamıştır.

1980'li yıllarda Türkiye'nin neo-liberal dönüşümü ve küresel kapitalizm ile eklemlenmesini konu alan literatür de bu süreçte siyasal alanın daralması ve devlet aygıtının güçlendirilmesindeki rolüne dikkat çekmektedir. Nicos Poulantzas ve Bob Jessop'ın devlet teorileri bağlamında incelendiğinde,

Türkiye’de neo-liberal devlet inşası ve sermayenin uluslararasılaşması sürecinde ekonomi alanıyla sınırlı kalmayan politik, toplumsal ve ahlaki bir hegemonik dönüşümün hedeflendiği gözlemlenir. Öyle ki Jessop, hegemonik projelerin, toplumsal reform, politik istikrar ve ahlaki yenilenme gibi ekonomi dışındaki çeşitli hedefleri kapsadığını belirtir. Bu bakımdan, Türkiye’nin neo-liberal dönüşümü ve küresel kapitalizm ile eklenmesindeki politik ve toplumsal hedeflerin belirlenmesinde, Kemalist paradigmayı ya da Kemalizm’e atfedilen politikaları aşmayı hedefleyen yaklaşımların da ortaya çıktığı söylenebilir. Post-Kemalist paradigmaya dahil olan bu yaklaşımların ana hedefi Türkiye’de burjuvazinin neden gelişmemiş olduğunu ve dolayısıyla Türkiye’de piyasa mekanizmalarının neden ve nasıl kurulması gerektiğini gerekçelendirmek ve açıklamak olmuştur.

Bu çalışma, post-Kemalizm’i ortaya çıkaran ekonomi-politik koşulları incelemeyi hedeflediği kadar, post-Kemalist paradigma içinde ekonomi-politik yaklaşımlar geliştiren entelektüelleri incelemeyi de hedeflemektedir. Bunun için seçilen iki örnek Çağlar Keyder ile Asaf Savaş Akat’tır. Keyder’in çalışmaları Türkiye’de devlet-sınıf ilişkilerini, Akat’ın çalışmaları da Türkiye’de yerleşik iktisat ideolojisini çözümlemesiyle burjuva sınıfı ve piyasa mekanizmalarının nasıl gelişmemiş olduğunu gerekçelendirmektedir. Özellikle Akat’ın çalışmaları, 1990’lı yıllarda sosyal demokrat siyasal gündeme de eklenilerek, demokratikleşme için sivil toplum, sivil toplum için de piyasa ekonomisi formülünü popülerleştirmeyi hedeflemiştir.

68. OTURUM

İŞÇİ SAĞLIĞININ EKONOMİ POLİTİĞİ

Bu oturumda, işçi sağlığına ekonomi politik açıdan yaklaşılacak ve konu eleştirel bir perspektiften olgusal ve kavramsal yönleriyle irdelenecektir

DSÖ'nün Sağlık Tanımı ve Tarihsel Materyalist Yöntemle İşçi Sağlığı Tanımını Geliştirmek

Gültekin Akarca

Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi

"Dünya Sağlık Örgütü'nün sağlık tanımı "sadece hastalık ve sakatlığın olmaması değil, fiziksel, ruhsal ve sosyal yönden tam bir iyilik hali" diyedir. Tanım bize iyilik hali denilen bir normal sunmayı vaat eder. Bu iyilik hali her bir bireyde saklı olan öz ya da ulaşılmaması gereken idealdir. Bu nedenle tanım zorunlu olarak "insan nedir?", sorusunu gündemleştirir. İnsanı tekil bireylerin ortak niteliklerinden yola çıkarak ulaşılan soyutlama olarak ele almak doyumsuzluk üretir. Çünkü tanıma eklenen her bir nitelik bir başkasını çağırır. Fiziksel, ruhsal ve sosyal nitelere politik nitelene, politik nitelene kültürel, kültürel olana örneğin ahlaki nitelikler eklenebilir. Somut insan pek çok niteliğin birliği olduğu için somuttur. Bu niteliklerin tek tek sayılması yeni yıldız oluşumlarının devam ettiği kozmosta yıldızları sayarak kozmosu tanımlama çabasıdan öte anlam taşımaz. Bu nedenle sağlığı tanımlamak için DSÖ'nün bize gizil olarak dikte ettiği yöntemden vazgeçmek gerekir.

Bu bildiri farklı bir yöntemle; bütünden yola çıkılarak ulaşılan bir sağlık tanımı sunmaktadır. Bu tanımda insan, toplumsal ve tarihsel bir öznenin soyutlaması olarak ele alınmaktadır. Bu tarihsel insanı insan kılan onun toplum olarak gerçekleştirdiği üretici etkinliğidir. Öyle ise kapitalist toplumda insan soyutlamasının en temel belirlemeleri onun üretim ilişkilerinin kavranması ile açığa çıkartılabilir. Bu çaba bizi DSÖ'nün sağlık tanımından farklı bir tanıma götürür. Ulaştığımız sonuca göre sınıflı bir toplumda sınıfsız, genel bir sağlık tanımı mümkün değildir. Sağlık ancak işçi sağlığı başlığı altında tartışılabilir ve işçi sağlığı kapitalist bir toplumda

“işçinin tam verimlilik halidir”. Denilebilir ki bu tanım yalnızca kapitalistlerin çıkarlarını ifade etmektedir. Doğrudur. Toplumsal yeniden üretimin sermaye dolayımıyla gerçekleştiği bir toplumda tüm yapılar bu gerçeğe göre bina olur.

“İşçi Sağlığı” Kavramının Dönüşümü ya da “İşçi Sağlığı” ve “İş Sağlığı” Kavramlarının İdeolojik Ayrışımı

Celal EMİROĞLU

Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi

Türkiye’de “işçi sağlığı” kavramı, sorunun esas sahibi emek cephesinde yerine oturmamış, karşılığını bulamamış olgular karmaşası olarak algılanmayı bekliyor.

Türkiye’de Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte hazırlanan ilk yasal düzenlemelerde; sınıfın ve sınıf mücadelesinin reddi anlayışı ile birlikte “işçi sağlığı ve güvenliği” kavramına yer verilmedi. İkinci Paylaşım Savaşı sonrasında “sosyal devlet” eksenli “işçi sağlığı” tartışmaları gündeme geldi. İşçi Sağlığı Ortak Komitesi (ILO ve WHO birlikteliği) 1950 yılında “işçi sağlığı” kavramını “İşçilerin bedensel, psikolojik ve sosyal tam bir iyilik hali” olarak tanımlarken; aynı Komite 1995 yılında bu tanımı “geliştirdi” ve işçi sağlığı hizmetlerinin amaçlarına “verimlilik” açılımını ekledi. Bu dönemdeki uluslararası neoliberal değişime paralel olarak ulusal düzeyde mevzuat düzenlemeleri gündeme geldi: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun (2000) yeniden düzenlenerek Bakanlık bünyesinde “İşçi Sağlığı” adına ne varsa “İş Sağlığı” olarak değiştirildi. Takiben 4857 sayılı İş Kanunu (2003) ve 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu (2012) bu anlayışa uygun olarak yürürlüğe girdi.

Yeni dünya düzenine uygun hazırlanan son yasalar birçok konu ile birlikte çalışma ortamlarında “korumanın kapsamını genişletileceği” gerekçesiyle “işçi sağlığı” yerine “iş sağlığı” kavramını gündeme getirdi. Aslında “genişleyen” korumanın kapsamı değil, ücretten çalışma sürelerine ve çalışma ortamına kadar tüm çalışma alanının esnekleşmesiydi. Yeni düzenlemelerle işçi sağlığı ve güvenliği konusunda “işverenin işçiyi koruma yükümlülüğü”, bu alanda işverence görevlendirilen profesyoneller üzerinden “işçinin kendini koruma yükümlülüğüne” evrilirken hem işçinin hem de üretimin araçlarının korunmasının sorumluluğu işverence garanti kapsamında bağıtlanıyordu. Başka bir yaklaşımla; profesyonellerce işçiye daha işe girerken her türlü eğitim ile birlikte kişisel koruyucu donanım eksiksiz verilmiş gibi belgelendiğinde olası iş kazası ve meslek hastalıklarının sorumluluğu da “kusurlu” olmaya namzet olan/olacak işçi tarafından üstlenilmiş oluyordu.

Bu tür durumlarda “işverenin kusursuz sorumluluğu” kanıtlanabiliyordu. Dolayısıyla yeni anlayışa göre verimlilik adına korunması gereken işçi değil üretim araçlarıydı, bu anlamda işçinin korunmasını yani insanı önceleyen “işçi sağlığı” kavramı yerine işletmenin güvenliğini ya da ekonomik sağlığını önceleyecek “iş sağlığı” kavramı tercih edilmeliydi. Sosyal devlet döneminin “işçiyi koruma yükümlülüğü” yeni dünya düzeninde “işçinin kendisini koruması” sorumluluğuna dönüştürülmeliydi. Öz olarak; “iş sağlığı ve güvenliği” yaklaşımıyla “işçilerin, çalışma kapasitesi ve işin üretkenliği ile çalışma yaşamının zorluklarıyla başa çıkabilme yetenekleri” artırılmıyordu.

Günümüzde, işletmenin verimliliği ve ülkenin kalkınması meseleleri öncelendiğinde beklenenler yaşanıyor; işyerlerindeki meslek hastalıkları da dâhil, “öldürücü riskler” ekonomik kalkınma için “kabul edilebilir” hale getirilirken iş kazaları ve işçi cinayetleri giderek artıyor. Bu bildiriye, iş kazaları ve meslek hastalıklarını; üretim biçimleri, çalışma ilişkileri ve koşulları üzerinden ‘sistem sorunu’ olarak değerlendiren “işçi sağlığı” yaklaşımı ile konuyu ‘sistem hatası’ (yani teknik arıza) ve ‘örgütsel hata’ (yani işleyiş arızası) olarak gören “iş sağlığı” yaklaşımı arasındaki ideolojik ayrışma tartışılacaktır.

İşçi Sağlığı Hizmetlerinin Dönüşümü

Mehmet Zencir

Meski Sağlık ve Güvenlik Dergisi

Emek gücünü satın alan sermayenin emeğin sağlıklı olma halini sağlaması, İşçi Sağlığı ve Güvenliği (İSG) hizmetleri ile karşılır diye kabul edilir. Burada kastedilen sağlık/işçinin sağlığı “asgari sağlık” olup emeğin yeniden üretimi kadar sağlık ile sınırlıdır.

Küresel bağlamda işçi sınıfının altın çağında İSG hizmetleri sendikaların kontrolünde ve kamu hizmeti niteliğinde yürütülmüş, bedeli de sermaye tarafından karşılanmıştır. Hizmeti üreten İSG çalışanlarının istihdam, ücretlendirme, çalışma koşulları ve eğitimleri çoğunlukla meslek örgütleri tarafından güvence altına alınmış ve mesleki bağımsızlıkları garanti altına alınmaya çalışılmıştır. Türkiye’de KİT’lere bağlı ve yurt dışı ile bağlantıları güçlü büyük ölçekli fabrikalar için yukarıdaki tanımlamalara benzer durum söz konusu iken küçük ve orta ölçekli işyerlerinde İSG hizmetleri her zaman sorun olmuştur. Çoğunlukla İSG çalışanları istihdam etmeden üretim sürdürülmüştür. Refah devleti diye de adlandırılan bu dönemde; İSG hizmetlerinde devlet kamuculuğu politikaları hakim olmuş; üçlü yapı (devlet, sermaye ve emek) söylemi ön planda tutulmuş; ILO görece etkili olmuş; sendikalar (küresel ve ulusal düzeyde) devlet ile ilişki kurabilmiş

ve meslek örgütleri İSG hizmetlerinde teknik işlevlerle sınırlı da olsa rol alabilmiştir.

Neoliberal kapitalist dönemde ise İSG hizmetleri tamamen piyasaya açılmış ve artı değer sızdırılan alanlar haline gelmiştir. Hem kağıt üstünde yürütülen hizmetlerle işçilerin sağlığı ve güvenliği büyük tehdit altında bırakılmış hem de İSG çalışanları derin sömürüye maruz bırakılmıştır. Ucuz emek stratejisi ve informelleşme ile şekillenen üretim sürecinde İSG hizmetleri, maliyetleri nedeniyle göz ardı edilmiştir. İSG çalışanları sömürü koşullarında kağıt üstünde yürütülen hizmetlere aracılık etmiştir. Bu süreç yaşama geçirilirken İSG hizmetleri ile meslek örgütlerinin bağlantısı tamamen kesilmiş, hizmet tamamen piyasaya devredilmiştir. Ortak Sağlık ve Güvenlik Birimi adı verilen İSG kuruluşları piyasanın en güçlü aktörü haline gelmiştir. Üçlü yapıda büyük misyon üstlenen devlet ise bir yandan İSG hizmetlerinin piyasaya açılmasının mevzuatını oluştururken, bir yandan da İSG açısından denetimleri gevşetme ve cezasızlık stratejisi ile kağıt üstünde İSG hizmetlerine göz yummuştur. İşçi cinayetlerine kader planı diyerek İSG altında yapılanların ideolojisini de oluşturulmuştur. Emek yağmasının öne çıktığı bu dönemde işçi cinayetleri, işçi katliamlarına evrilmiştir. Asgari sağlık hukuku, emek- sermaye arasındaki kapitalist düzen hukuku bile bozulmuş, devlet kamuculuğu politikaları rafa kaldırılmış, devlet sermaye ortaklığı açık seçik görünür hale gelmiştir. Üçlü yapının sahte olduğu ortaya çıkmıştır. Bu karakteristikler İSG hizmetlerine de tamamıyla yansımıştır.

İşçi sağlığı açısından üçlü yapı yerine emek ve sermayenin uzlaşmaz çelişmesini gören bir yerden işçi sınıfı mücadelesi yaklaşımı öne çıkartılmadır. İşçi sağlığını İSG hizmetlerine daraltmayan bir perspektifle mücadelenin yeniden inşası, işçi sınıfı ve İSG çalışanları için kritik önemdedir.

TÜRKİYE İKTİSAT TARİHİ

Devletin Yük Taşımacılığındaki Armatörlük Girişimi: Deniz Nakliyatı Türk Anonim Şirketi

Murat Koraltürk

Marmara Üniversitesi, İktisat Fakültesi-İktisat Bölümü

Mehmet Saya

Bağımsız Araştırmacı

Deniz Nakliyatı Türk Anonim Şirketi'nin temeli, bir kamu iktisadi teşebbüsü olan Denizcilik Bankası Türk Anonim Ortaklığı bünyesinde Şilepçilik İşletmesi olarak 1 Ocak 1954 tarihinde atılmış ve daha sonra Denizcilik Bankası Türk Anonim Ortaklığı'ndan alınarak 18 Haziran 1955 tarihinde müstakil bir şirket olarak kurulmuştur. Şirket, yurt içi ve yurt dışı limanlar arasında her türlü kuru yük, dökme yük, akaryakıt, buğday, asit, tekerlekli vasıta ve konteynır taşımacılığı alanlarında 1955-2000 dönemini kapsayan yıllarda kesintisiz bir şekilde deniz ticareti faaliyetleri yürütmüştür. Sermaye birikiminin Türkiye'de yeterli bir düzeye ulaşmadığı bir dönemde devlet tarafından böyle bir şirketin kurulması, hem stratejik bir sektörde devletin varlığını göstermesi hem de ülkenin iç ve dış ticaretinin istikrarına katkı sunması bakımından büyük bir önem arz etmektedir.

Bu çalışma; Demokrat Parti dönemi, planlı dönem ve piyasa ekonomisi dönemi olmak üzere Türkiye iktisat tarihinin üç özel döneminde faaliyet gösteren Deniz Nakliyatı Türk Anonim Şirketi'nin kuruluşundan şirketin özelleştirmeye devredildiği 24 Mart 2000 tarihine kadar faaliyetlerini ve Türkiye ekonomisi için önemini, şirkete ait faaliyet raporları ile başbakanlık yüksek denetleme kurulu raporları üzerinden betimleyici bir yöntemle incelemeyi hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Deniz Nakliyatı Türk Anonim Şirketi, Deniz Ticareti, Özelleştirme

Erken Cumhuriyet Döneminde Milli İktisat Bağlamında Yerliliği Tartışılan Bir Ürün: Çikolata

Murat KORALTÜRK

Marmara Üniversitesi İktisat Fakültesi-İktisat Bölümü

Ergül BALLI

İstanbul Gedik Üniversitesi Finans, Bankacılık ve Sigortacılık Bölümü

Çikolatanın tarihi günümüzden yaklaşık üç bin yıl öncesine dayanır. Orta ve Güney Amerika halkları tarafından kakaonun işlenmesiyle elde edilen çikolata, en başlarda içine çeşitli baharatların katılmasıyla elde edilen bir içecektir. Yeni Dünya'nın keşfiyle İspanyollar tarafından Avrupa'ya taşınan ve diğer Avrupa ülkelerine yayılan çikolata, Avrupa'da yüzyıllar boyunca krallar, zenginler ve aristokratlarca tüketilen bir içecek olarak kalır. Yiyecek haline gelmeden evvel de ilaçların kötü tadını gizlemek için bir çok tıbbi madde ile karıştırılarak eczanelerde ilaç olarak satılır. Öte yandan 19. yüzyıl çikolata için modernleşme döneminin başlangıcıdır. Sanayi Devrimi ile birlikte yaşanan teknolojik gelişmeler sayesinde kakao yağını ayırarak toz kakao üretimini mümkün kılar. Böylelikle ucuz çikolatanın büyük kitlelere ulaşmasını sağlayacak kitlesel üretim sistemi mümkün hale gelir. Bu dönemde çikolata artık içecek değil tüketicinin rahatça yanında taşıyabileceği, gerektiğinde enerji ihtiyacını kolayca karşılayabileceği tablet formundadır. Süt tozu ilavesiyle birlikte 1879'da ilk sütlü çikolata paketi piyasaya çıkar.

Osmanlı Devleti'nde çikolata piyasası 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren oluşur. Osmanlı çikolata piyasası büyüdükçe yabancı sermayeli çikolacacıların sayıları artmaya, isimleri daha sık duyulmaya başlanır. 1911'den itibaren çikolata müşterilerinin arasına Osmanlı ordusunun da eklenmesiyle piyasa giderek büyür; fakat piyasaya halen yabancı markalı çikolatalar hakimdir. 1927 yılında Teşvik-i Sanayi Kanunu'nun kabul edilmesiyle birlikte çikolata sanayi gelişmeye başlar. 1929 yılında yeni ve koruyucu bir gümrük tarifesi yürürlüğe girer. 1930'lardan itibaren yerli üretime ağırlık verildikçe ve milli çikolata sanayi korumacılık politikalarıyla desteklendikçe piyasada dengeler değişir; Türkiye piyasası yabancı üreticilere neredeyse tamamen kapanır. 1930'da 4 çikolata fabrikası varken 1932'de fabrika sayısı 16'ya çıkar. Piyasada bundan böyle İsviçre, Belçika, Fransa, İngiltere ya da Almanya çikolata üreticilerinin yerini Zafer, Lion-Melba, Elit, Eden, Pola, Royal, Hilâl, Besler, Şark gibi yerli çikolata üreticileri alır. Yabancı sermayeli çikolacacıların piyasadandan silinmesinin tek istisnası, 1927'de Feriköy'de bir fabrika kurarak yerel üreticiye dönüşen Nestlé'dir. Türkiye artık kendi tüketimini yerli üretimle karşılayabilen hatta çikolatalarını Suriye, Mısır, Lübnan, Filistin gibi komşularına ihraç edebilen bir ülkedir. Fakat 1929 Krizi'nin etkisiyle

1930'lar boyunca çikolata üretim, tknetimi ve ihracatına dair ekonomik göstergeler istikrarsızdır. Vergiler, hammadde temininde yaşanan sıkıntılar, serbest dövizle ithalat yerine dış ticarete hakim olan kliring anlaşmalarının yarattığı güçlükler üreticilerin peşini bırakmaz. ikolatacılar da çeşitli iktisadi taleplerle sık sık Ankara'daki yetkililerle temasa geçerler. Çikolata sanayi hükümet tarafından desteklendike ithal hammadde bağımlısı olan bu sektörün ne derece milli olduğuna dair tartışmalar da gündeme gelir. Kakao kuru maddesi, kakao yağı, süt tozu gibi hammaddeler ile ambalaj malzemesinin dahi hemen tamamı ithaldir. Yıllar içinde kakao yağı ve süt tozu üreten fabrikaların kurulması ve yerli şeker sanayinin gelişimiyle birlikte maliyetler kısmen düşse de Türkiye'de çikolatanın maliyeti halen yüksektir. Çikolata sanayini hedef tahtasına koyan bu tartışmalarda hükümetin ziraat aleyhine sanayiye fazlaca koruması plansız bir sanayileşme stratejisi olduğu iddia edilerek eleştirilir.

Bu çalışmanın amacı neredeyse tamamen yabancı sermayeli şirketlerin paylaştığı bir pazar iken 1930'larda milli bir sanayi haline gelen çikolatanın iktisadi tarihini milli iktisat ve devletçilik perspektifinden ortaya koymaktır. Araştırmada Cumhuriyet Arşivi, TBMM Zabıt Cerideleri, resmi raporlar ve dönemin süreli yayınlarından elde edilen veriler esas alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Milli iktisat, devletçilik, korumacılık, çikolata, milli ikolata

Milli İktisat Hedefine Giden Yolda Bir "Seferberlik" İlanı: "Tasarruf Terbisi ve Kadınlar"

Pınar AYDOĞAN

KT İİBF, Kamu Yönetimi Bölümü,

1929 yılı Türkiye ekonomisinde zorlu bir eşiktir. Osmanlı borçlarının ilk taksiti, milli gelirin azalması, dış ticaret açığının büyümesi, artan işsizlik gibi sorunlara, 1929 dünya ekonomik krizi de eklenmiş ve Türk lirası ciddi bir değer kaybı yaşamıştır. Tüm bu yaşananlar, aynı zamanda Türkiye'nin ekonomik yapısında yeni bir dönemin başlangıcına da eşlik etmektedir. Hükümetin bu sorunların üstesinden gelmek için aldığı en temel tedbir, ithalatı mümkün olduğunca kısmak ve yerli malına yönelmek olmuştur. Böylece milli iktisadı kurma sürecine giden kararlar alınmış, kapalı ekonomiye geçiş yapılmıştır. Bu noktada, alınan ekonomik kararların toplumsal hayata yansayan sonuçları olmuştur. Ekonomide yaşanan dönüşüm zihniyete de yansıtılmak istenmiş ve "iktisadi bir terbiye" oluşturulması hedeflenmiştir. İşte "iktisadi terbiyeyi" sağlayacak tasarruf politikası bu değişimin bir sonucu olarak değerlendirilebilir. Batı'da kapitalizmin gelişim sürecinde, insanların yaşama alışkanlıklarını değiştirerek, onları tasarrufa

yönelten yeni bir zihni dönüşüm olarak ortaya çıkan “iktisadi terbiye” Erken cumhuriyet döneminde “milli iktisad”ın hedefleri doğrultusunda toplumda oluşturulmak istenmiştir. Bu dönüşüm sürecinde, yerli malı kullanmak “vatanperverlik, milli bir borç” olarak isimlendirilmiş, iktisadi alışkanlık ve tutumların medenileşmeyle bağlantılı olduğu gösterilmeye çalışılmıştır. Halka tasarruf terbiyesi vermek, rasyonel tutum ve davranış kazandırmak, “iktisadi bir kültür yaratmak” amaçlanmıştır.

Bu süreçte, tasarruf ve yerli malı kullanma terbiyesinin oluşmasında iki temel başlık ön plana çıkarılmıştır: İlki okullar diğeri ise kadınlardır. Başbakan İsmet İnönü, milli iktisat hedefi çerçevesinde “*Güzel lavanta sürünmüş inci ve ipekler içindeki Türk kıızı yerine sağlam vücudu yerli ipek ve Anadolu dağlarının sarı çiçeklerini başına takan, milli tasarrufu aile de başlatan Türk kıızı*” sözleriyle Türk kadınlarını göreve çağırarak ve “*bir yuvaya milli tasarruf ve kanaatkârlığın*” kadının çabasıyla olabileceğini belirtmiştir. Tasarruf terbiyesi verme görevi kadınlara verilmiştir. Bu dönem gazetelerinin ve genel olarak kamuoyunun tasarruf konusuna bakışı, hayatın her alanından ya da farklı aktörlerinden ziyade kadınlar üzerine yoğunlaşmıştır. Kadınlar üzerinden yürütülen tartışmalar bu “iktisadi seferberlik”te üzerine düşen görevlerden çok daha farklı bir boyutta ele alınmıştır.

Gazetelerde ve konuya ilişkin görüşlerde “İsrafı kadınlar mı yapar? Kadınlar müttehem mi (suçlu mu) yoksa muktesit mi (tutumlu mu)? Kadınların “lüzumsuz arzular ve kaptisler” uğruna milli serveti israf etmesi doğru mu? Kadınlar “baloya giderken birden fazla tuvalet” giyinmek zorunda mıdır? “Rikkat, şefkat ve fedakârlık gibi yüksek hisler” barındıran kadın mı medenidir, yoksa erkeğe hoş görünmek için süslenen kadın mı? Kadının süslenmesi fitri midir?”, “İsraf düşkünlüğü ahlaksızlığa da neden olur mu?”, “Dikiş diken, evle alakalı olan kadın mı yoksa güller, tüller, lameler, danteller, kürkleri içinde süslenmiş kadınlar mı medeni kadındır?” gibi başlıklar/haberler üzerinden bir tartışma yürütülmüştür.

Bu çalışma, Erken Cumhuriyet döneminde “milli iktisad” hedefi çerçevesinde, kadınlara verilen görevi ve önemi ele almaktadır. Tasarruf terbiyesi kapsamında kadına atfedilen görev ve önemin aynı zamanda, onun toplumsal konumunun belirlenmesinde ve “tanımının” yapılmasındaki etkisi incelenecektir. Çalışmanın kapsamı, tasarruf ve yerli malı kullanımının bir politika olarak ön plana çıktığı ve bu amaca dahil uygulamaların başlangıç yılı olan 1929 yılı ile sınırlıdır. Çalışmanın yöntemi, belge analizine dayanmaktadır. Dönem gazeteleri (*Akşam, Vakit, Cumhuriyet, Milliyet*), meclis zabıtları konu ile ilgili çeşitli ilanlar, afişler, kitapçıklar incelenerek analiz edilecektir. Tasarruf terbiyesinin ana öznesi esasen vatandaşken, konu özelinde tartışma ve yorumlar kadın üzerine yoğunlaşmıştır. Tasarruf konusu bir ekonomi kavramıyla sınırlı olmaktan çıkmış “kadının nasıl olması gerektiği, kadın fitratı” tartışmalarına yönelmiştir.

70. OTURUM

GEÇMİŞTEN BUGÜNE AZINLIKLAR VE DİASPORA

19. Yüzyıl Ortalarında Ankara ve Selanik Yahudilerinin Sosyal-İktisadi Durumunun Karşılaştırılması

Nurşen GÖK

Bülent Ecevit Ü. İnsan ve Toplum Bil. Fak. Tarih Böl.

19. yüzyıl ortalarında iktisadi olanakları açısından farklılık gösteren iki kent olan Ankara ve Selanik kentlerinde yaşayan Yahudi milletlerinin sosyal iktisadi yaşamları Temettüât Defterlerinin verdiği verilere dayanılarak karşılaştırılmalı olarak ele alınmaya çalışılmaktadır. Temettüât Defterleri, Tanzimat devrinden önce değişik adlarla alınan vergilerin yerine tek bir verginin ikamesi için, hane reislerin gelirlerinin tespit edilmesi amacıyla yapılan temettü sayımlarının sonucunda ortaya çıkmıştır. Vergi mükelleflerinin ayrıntılı dökümünü vermesi nedeniyle sosyal tarih açısından önemli kaynaklar niteliğindedirler. Bunlar aynı zamanda etnik analizlere olanak tanıyan verileri kapsamı açısından önemli olan defterlerdir. 19. yüzyılda Müslüman ve Müslüman olmayan topluluklarda demografik ve iktisadi değişimlerin izlenmesine olanak vermektedir.

19. yüzyıl, Osmanlı İmparatorluğu'nda yaşayan Yahudilerin ekonomik olarak durumlarının kötüleşmeye başladığı bir dönem oldu. Kuşkusuz ülkedeki Yahudi cemaati sadece yoksullardan oluşmamaktaydı. Ancak yüzyılın sonlarına doğru Yahudi cemaatine mensup tipik bir kişi artık banker, sarraf, manifaturacı değil seyyar satıcıydı. Sıklıkla karşılaşılan meslekler seyyar satıcı, eskici, kazan tamircisi, ayakkabı boyacısıydı. Osmanlı imparatorluğunun dışa açılan en büyük ticaret kentlerinden birisi olan Selanik ve ticari olanaklarının daha mütevazı olduğu Ankara Yahudi milletlerinin sosyo-ekonomik durumlarının karşılaştırılması ve dönemin siyasi dengelerindeki dönüşümlerin etkilerinin Yahudi Milletinin sosyo-ekonomik durumları üzerindeki etkilerinin yansımalarındaki farklılıkların ortaya konulması çalışmanın amacını oluşturmaktadır.

Türkiye’de Siyasal Kırılmalar ve Azınlıklar: Katolik Süryaniler Örneği

Yasemin KONUKÇU, Mehmet Ozan AKBAY

Yeni Yüzyıl Üniversitesi

Bu bildirinin temel amacı Türkiye’de yaşanan siyasi kırılma dönemlerinin Süryani toplumuna etkisini tartışmaktır. Bu çerçevede Cumhuriyetin ilk yılları ve kuruluş aşaması, 1960–1980 dönemi göçler ve 2011 Arap isyanları dönemi sonrası Ortadoğu’daki istikrasızlık ekseninin Türkiye Süryanilerine etkisi tartışılmaktadır. Literatür taraması ve alan araştırmasına dayanan çalışma, birincil kaynaklarla desteklenmektedir. Bu bildiri, özellikle Süryaniler içerisinde yer alan ve nüfus olarak giderek azalan Katolik Süryanilere odaklanmaktadır. Katolik Süryaniler yaşanan siyasal çatışmaların tarafı olmamalarına rağmen kriz dönemlerinin “görünmez” kurbanları olarak kalmaktadır. Bu çalışmada, Ortadoğu’daki dini otoritelerin çok boyutlu belirleyiciliği Süryani toplumu açısından da geçerli olduğundan Katolik Süryani kilisesi açıklayıcı referanslardan biri olarak kabul edilmiştir. Tarihsel olarak Süryaniler Kuzey Mezopotamya’da yaşayan bir halktır. Kilise litürjisinde Süryanicenin doğu ve batı aksanlarını kullanan Süryaniler; mensup oldukları kiliselere göre kendilerini farklı etnisitelerde tanımlamaktadırlar. Ana kilise olan Süryani Kadim (Ortodoks) kilisesinden kopan yedi farklı kilise mevcuttur. Bu kiliseler; Süryani Nesturi, Melkit Rum Ortodoks, Maruni, Keldani, Melkit Rum Katolik, Süryani Katolik ve Süryani Protestan Kiliseleridir. 1761 yılında patriklik seçimlerinde çıkan ihtilaf sonucunda Patrik Mihail Jerwe önderliğinde Süryani Ortodoks kilisesinden ayrılanlar Roma Katolik Kilisesi’ne bağlanmıştır. 1920’li yıllara kadar Mardin’de bulunan Süryani Katolik Patrikliği, sonrasında Lübnan’a taşınmıştır. Süryani Katolikler, dil olarak Süryani Ortodokslara göre Süryaniceyi daha az kullanmaktadırlar. İbadet dilleri sırasıyla ağırlıklı olarak Arapça, Süryanice ve Türkçedir. 1920’li yıllardan başlayarak özellikle Anadolu’da bulunan Katolik Süryaniler kitlesel göçlere yönelmişlerdir. Birinci Dünya Savaşı sırasında Katolik Süryanilere yönelik tutuklamalar ve ardından Patrikhane’nin ülke dışına taşınması, Katolik Süryanilerin kendilerini güvensiz hissetmelerine neden olmuştur. Lozan Anlaşması’nın “Azınlıkların Korunması” maddesinde Süryanilerin sayılmaması, Süryani toplumunun, kültürel ve toplumsal olarak diğer azınlıkların sahip olduğu haklardan mahrum kalmalarına neden olmuştur. 1955 yılında özellikle Rumları hedef alan 6–7 Eylül olayları, diğer tüm azınlıklar gibi çoğunlukla Mardin’de yaşayan Süryanilerin de göçünü tetiklemiştir. Göç edilen ülkeler, Lübnan, Suriye ve Arjantin ile Avrupa’nın farklı bölgeleridir. 1960’lı yıllarda Kıbrıs’ta artan gerilim, 1964 yılına gelindiğinde

Süryanileri de etkiler hale gelmiştir. Midyat'ta yaşanan bölgesel gerilimler Süryanilerin, göçü için ayrı bir nedendir. 1980 darbesinden sonra zorunlu hale gelen Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinden Müslüman olmayan azınlıklar muaf tutulmasına rağmen Süryaniler bu kapsama alınmamıştır. Süryani çocuklar derslere katılmak zorunda bırakılmışlardır. Haziran 2014'de Musul'un DAEŞ tarafından işgali sonrası bölgedeki Hristiyanların şiddetli saldırılara uğramaları nedeniyle Katolik Süryaniler yeni bir göç dalgasına sürüklenmiştir. Irak'tan göç eden Katolik Süryanilerin önemli bir bölümü ise Yalova, Düzce, Bilecik gibi illere yerleşerek, Avrupa'ya geçiş için Türkiye'yi transit ülke olarak değerlendirmişlerdir. Kendi tarihi verilerine göre 5500 yıllık bir geçmişe sahip olan Süryanilerin göç etmek zorunda kalmaları toplumsal dokuyu derinden etkilemiştir. Varlıklarının yok olma tehlikesi ile karşı karşıya olduğunu düşünen Katolik Süryanilerin geleceğe dair kaygıları her geçen gün artmaktadır. Sorunları görünür kılmak bu açıdan varoluşsal önem arz etmektedir.

Çağdaş Diaspora Topluluklarında Tarihsel Örgütlenmelerin Rolü: Kuzey Amerika'da Ermeni Örneği

Oğuzhan Özdemir, Nazlı Müge Önder

Atatürk Ü. İİBF Uluslararası İlişkiler Böl.

Ermeni diasporası, dağılma, anavatan yönelimi ve sınırların korunması kriterleri açısından klasik dönem diaspora çalışmalarının arketiplerinden biri olarak kabul edilir. Bu varsayım, Ermeni topluluklarının tarihsel süreçte geliştirdikleri diasporik örgütlenme tecrübesine ve bu tecrübenin kurumsallaşması sonucu gelişen siyasi ve sosyal organizasyon modellerine dayanır. 19. yüzyıl sonunda Ermeni etnopolitik hareketlerinin sonucu olarak ortaya çıkan ve 20. yüzyılın başı itibarıyla üç büyük diaspora partisine dönüşen Taşnaksutyun, Hınçak ve Ramgavar partileri dağınık Ermeni topluluklarının hem politik ve sosyal mobilizasyonunda hem de diaspora kimliğinin oluşturulmasında tarihsel bir öneme sahiptir. Bu politik örgütler birleştirici ve kurucu misyonlarının yanı sıra, ilk bakışta homojen olarak tahayyül edilen Ermeni diasporik topluluklarını farklı ideolojik yaklaşımları benimseyen alt gruplara ayırmaktadır. Bu ayrıştırıcı rol, Sovyet Ermenistan'ının bağımsızlığına giden ve onu takip eden süreçte sönümlense de diasporada kültürel mirasın geleneksel bir unsuru olarak farklı öznelliklerin diasporik alanda temsil edilmesini sağlamıştır. Günümüz Ermeni diasporaları açısından bu öznelliklerin hangi yol ve şekillerde temsil edildiğine dair kayda değer bir çalışmaya rastlanmamaktadır.

Bu çalışma, Ermenilerin diasporik kimliğinde kurucu unsur olan söz konusu tarihsel-politik tartışmalı alanın ve bu alanın yarattığı ayrışmanın, mevcut diasporik sosyo-kültürel alanı nasıl şekillendirdiği tartışmaktadır. Bu bağlamda mevcut çalışma, iki farklı araştırmacının doktora araştırmalarının bir parçası olarak Kuzey Amerika'da en yoğun Ermeni nüfusa sahip üç merkez olarak kabul edilen New York, Los Angeles ve Toronto'da, 2017-2019 yılları arasında, birer yıl süreyle, katılımcı gözlem ve yarı yapılandırılmış mülakat yöntemleri ile gerçekleştirdikleri alan çalışmalarının sonuçlarına dayanmaktadır. Bu araştırmanın sonuçları, tarihsel partilerin kültürel mirası üzerinde oluşan modern diaspora organizasyonlarının ve katılımcıların ortaklaştığı ve iş birliklerini geliştirdiklerini bazı alanların varlığını ortaya koymaktadır. Günümüz Ermeni toplulukları açısından ise bu ortaklıklar ve iş birlikleri, yerelde çoklu aidiyet formlarının görüldüğü, birden fazla politik ve kültürel temsilin aynı anda ve alanda bulunduğu kesişimsel bir mekâna işaret eder. Aynı zamanda, bu araştırma söz konusu tarihsel örgütlerin şekillendirdiği diasporik söylem yoluyla ortaya çıkan Ermeni kimliğinin icrasında, klasik ayrımların hem örgütsel hem de bireysel açıdan yansımalarının görülebileceği mikro alanların varlığını ortaya koymaktadır. Bununla birlikte çalışma, klasik örgütlenmelerin ve örgütsel hiyerarşilerin dışında kalan yeni bir Ermeni kimliğinin, diasporanın genç kuşakları arasında gelişimini vurgulamaktadır.

Anavatan Çağırdığında: Ulus Devletlerin Küreselleşmesinde Diaspora İnşa Politikaları ve Yurtdışında Oy Kullanma Hakkı – Türkiye Örneği

Besim Can ZIRH

ODTÜ Sosyoloji Bölümü

Eski kıtadan Amerika Birleşik Devletleri'ne küresel ölçekte göçlerin başladığı 19'uncu yüzyılın ortalarından itibaren göçmenlerin anavatanlarıyla kurdukları ilişkilerin siyasi yansımaları bilinen ve fakat göç araştırmacılarının göç-alan ülkelerde konumlanmış olmasından dolayı az çalışılan bir konu oldu. Dünya tarihinin bu ilk küresel göç dalgasında sınırlar ötesi kurdukları toplumsal bağlarla tanınan İtalyan, İrlandalı ve Leh göçmenlerin anavatanına dair beklenti ve taleplerinin etkilerine dair önemli bir yazın gelişmiş olmakla birlikte bu çalışmaların temel odağı göç edilen ülkedeki siyasi seferberlikleri ve göçmen topluluklara olan etkileriydi. Bu topluluklardan İtalyanların 1900'lerin başları gibi çok erken bir dönemde önemli dönüşümler geçirmekte olan anavatanlarında oy kullanma hakkı talebi geliştirdiğini ve fakat bu talebin İki Dünya Savaşı ve sonrasında girilen

Soğuk Savaş döneminde gerilediğini görüyoruz. Bu durumu Soğuk Savaş döneminde yaşanan ulusal sınırlar ve egemenlik alanlarının korunması konusundaki küresel teyakkuzun bir sonucu olarak değerlendirmek olasıdır. Nitekim bugün halen yurtdışında yaşayan vatandaşları için oy kullanma hakkını tanıyan 112 ülkenin dörtte üçünün bu adımı Sovyetler Birliği'nin dağıldığı 1990 yılından sonra atmıştır. Bu tarihsel denk geliş, tam da ulusal sınırların silikleşeceği düşünülen bu yeni küreselleşme çağının başlangıcında, tarihsel bir aktör olarak ulus devletlerin de kendilerine vatandaşlık bağıyla üye nüfus ve egemenlik mıntıklarıyla (territory) kurdukları ilişkileri yeniden tahayyül etmeye başladıklarının bir emaresi olarak okumayı öneriyorum. Yurtdışında oy kullanma hakkının kazandığı bu yaygınlığın yazında "küresel ulus devlet" olarak anılan yeni bir çerçevenin önemli siyasi yönelimi olarak diaspora inşa politikalarından bağımsız düşünülmesi olası değil. Bu minvalde Türkiye'nin de yurtdışında oy kullanma hakkını 2012 yılında, resmi olarak bir diaspora temsil kurumu olarak görülen *Yurt Dışı Türkler Başkanlığı*'nin 2010 yılında kurulmasından kısa süre sonra tanıdığı not edilmelidir. Bu tarihsel arkaplana yaslanarak sunumumda 2021-22 akademik yılında ziyaretçi araştırmacı olarak bulunduğum Almanya'da gerçekleştirdiğim saha çalışmasından doğru Türkiye örneğinde diaspora inşa politikalarının bir aracı olarak yurtdışında oy kullanma hakkını imkân ve sınırlılıklarıyla tartışmayı amaçlıyorum.

71. OTURUM

DEVLET, CEZALANDIRMA, ŞİDDET

Bir Cezalandırma Pratiği Olarak Polis Şiddeti

Erhan ÖZŞEKER

Kırklareli Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü

Türkiye’de toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin katılımcılarına yönelik polis şiddeti sıklıkla karşılaşılan, yaygın bir olgudur. Çoğu zaman güven güçleri tarafından 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri yasasının çizdiği biçimsel çerçeveye aykırı olduğu gerekçesiyle, ‘izinsiz’, ‘yasadışı’ ya da ‘kanuna aykırı’ addedilen toplantıların dağıtılmasında ciddi yaralanmalara hatta bazı durumlarda ölümlere yol açabilen şiddet kullanılmaktadır. Söz konusu şiddet olgusu basında ve kamuoyunda sıklıkla kamu hukukundan ödünç alınan bir kavram olan ‘orantısız’/ ‘ölçüsüz’ güç kavramına atıfla eleştirilir. ‘Orantısız güç kullanımı’, kolluk kuvvetinin görevini yaparken, görevin gerektirdiği ölçünün ötesinde güç kullandığı durumları tanımlamak için kullanılır. Başka bir deyişle, bu tanım, polisin güç kullanma yetkisini ya da güç kullanmanın gerekliliğini değil, kullanılan gücün miktarını/ oranını tartışmaya açar. Orantısız güç kullanımı tartışmasında sorun polisin uyguladığı gücün ölçüsünü iyi ayarlayamaması, güç kullanımında ‘dozu’ kaçırması biçiminde düşünülür. Oysa bu türden bir tartışma, polis şiddeti sorununu bir ‘miktar’ sorununa indirgeyerek, uygulanan polis şiddetinin siyasal doğasını kavramakta yetersiz kalır.

Bu bildiride, Türkiye’de toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin katılımcılarına yönelik polis şiddetini yargısal olmayan cezalandırma pratiği olarak düşünenin daha açıklayıcı olacağını öne sürüyorum. En genel anlamıyla ceza; ‘bir emri ihlal eden kimseye çektirilen acı’ olarak tanımlanır. Ancak, modern hukuk düşüncesinde, ceza hukuku bağlamındaki cezanın bir adli makam tarafından yargılama sürecinin sonunda verilebileceği kabul edilir. Cezanın bu türden bir hukuki/kurumsal kavranışı, yargısal olmayan yollardan verilen cezaların da var olabildiğini düşünmemizi zorlaştırır. Başka bir deyişle, ceza pratiği tek başına yargı organının verdiği kararlarla ya da idari cezalarla sınırlı değildir. Yargı dışı cezalandırma faaliyeti, polislik pratiğinin önemli bir boyutunu oluşturur. Polis çalışmaları literatüründe, polis şiddetini bir

cezalandırma biçimi olarak değerlendirmeyi öneren önemli araştırmalar yer alır. Söz konusu araştırmalar, farklı bağlamlarda polisin “toplumsal olarak damgalanmış, ırksal olarak ayrımcılığa uğramış, iktisadi olarak marjinalleşmiş ve siyasal olarak dışlanmış gruplara uygulanan şiddeti”, haklı, meşru ve gerekli gördüğünü anlatır. Polis şiddetinin normalleştirildiği bağlamlarda, ötekileştirilmiş ve kriminalize edilmiş bireylere yönelik şiddet, polis eliyle dağıtılan ‘yargı’ ve sağlanan ‘adalet’ biçiminde düşünülmektedir.

Özellikle devlete/hükümete yönelik protesto niteliğindeki eylemlerde, politik olarak ötekileştirilmiş bireylere uygulanan şiddet, suç işledikleri için değil ancak otoriteye karşı çıktıkları için eylemcileri cezalandırmak isteyen (yargısal olmayan) bir cezalandırma edimi olarak düşünüldüğünde anlaşılır hale gelir. Bu ise Türkiye’de barışçıl toplanma hakkına yönelik yaygın ve sistematik insan hakları ihlallerini açıklamanın bir boyutunu oluşturur.

Anahtar Sözcükler: Cezalandırma, Polis Şiddeti, Toplanma Hakkı, İnsan Hakları İhlalleri

Yasa Adaletini Siyaset Felsefesi İle Aramak: Nefret ve Ayrımcılık Başlıklı Türk Ceza Kanunu’nun 122.Maddesinin Düşündükleri

Orçun Oltulu

Atılım Ü. SBE Kamu Yön. Sij. Bil.

Devletlerde ve toplumlarda adaletin nasıl sağlanacağı, ideal bir hukuk düzeninin nitelikleri, adil yasaların nasıl olması gerektiği, yasaların ve yasalar tarafından uygulanan cezaların amacının ne olması gerektiği gibi konular çağlar boyunca siyaset felsefesinin başlıca meseleleri olmuştur. Bugün de özellikle eşitlik, özgürlük, ayrımcılık gibi insan hakları temelli, evrensel nitelikteki konularla ilgili uluslararası ve ulusal çeşitli düzenlemelerde, siyaset felsefesi düşünürlerinin görüşlerinin izlerine rastlamak mümkündür. Yani aslında hukuk felsefesi ve siyaset felsefesi ayrıştırılamayacak kadar iç içe geçmiş iki alandır ve bu çalışmanın hareket noktasını da hukuk ve siyaset felsefesi arasındaki bu yakın ilişki oluşturmaktadır. Çalışmanın odaklandığı ana sorunsal bir yasanın adil olup olmadığına dair tartışmanın hangi kıstaslar üzerinden yapılabileceğidir. Bu soru çağlar boyunca pek çok siyasal düşünürü meşgul etmiş, yasa adaletinin nerede/nasıl aranabileceğine dair çeşitli görüşler ortaya çıkmıştır. Bazı yasaların adil olmadığına dair görüşlerin hem Türkiye’de hem farklı ülkelerde toplumun çeşitli kesimleri tarafından dile getirilmekte olduğu düşünülecek olursa, günümüz dünyasında da bu tartışmanın ve adil yasa arayışlarının halen devam ettiğini

söylemek mümkündür. Bu çalışma, halen süregiden yasa adaleti arayışında aydınlatıcı olabilecek bir yöntem olarak siyaset düşüncede çağlar boyunca öne sürülen farklı yaklaşımları kategorize ederek gündeme getirmeyi önermektedir. Konuyu somutlaştırmak üzere de siyaset felsefesinde adil bir yasa olması gerektiği düşünülen çeşitli kriterlere atıfla Türk Ceza Kanunu'nun 122. maddesinde düzenlenen nefret ve ayrımcılık başlıklı suç ele alınarak, adil bir yasa olup olmadığına dair tartışmaların bir analizi yapılmaktadır. Çalışma kapsamında bu maddede düzenlenen suç türünün ele alınmasındaki amaç, nefret ve ayrımcılığın evrensel nitelikteki temel hak ve hürriyetlerin ihlali mahiyetinde ve çağımızda bir virüs gibi hızla yayılan eylemler olmasıdır. Buna rağmen Türk Ceza Kanunu'nun 122. maddesi gerek düzenleniş gerek uygulanış biçimi yönünden hukukçular arasında tartışmalara sebep olan; böylece Türkiye'deki nefret ve ayrımcılık eylemlerini cezasız bıraktığı ve nefret ve ayrımcılıkla ilgili çeşitli uluslararası ve ulusal yasal düzenlemelerle bağdaşmadığı düşünülen, yasanın muhatap aldığı kesimlerce de eleştiri ve itirazların hedefinde olan bir maddedir. Zira maddede ayrımcılık eyleminin suç olması nefret amacıyla ayrımcılık yapma şartına bağlanarak işlenemez bir suç tanımlanmıştır. Bu suçtan dolayı hakkında mahkûmiyet hükmü uygulanan kişi sayısının son 5 yılda sadece 9 olması, bunu doğrular niteliktedir. Böylece çalışmanın hipotezi, Türk Ceza Kanunu'nun 122. maddesinin, siyaset felsefesinde "adil yasa" için farklı yaklaşımları temsilen farklı düşünürlerce öne sürülen kriterlerle değerlendirildiğinde adil bir yasa maddesi olmadığıdır.

Suç/Sapma Davranışları, Kapatılma, Sosyal Dışlanma/Damgalanma

Vahide Yasemin ÖZKORUL

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Hapishane kapatılmışlığı, beden ve ruhun kapatılmasını, tahakküm altına alınmasını olanaklı kılmaktadır. İslah etme adı altında gözetim, denetim ve kapatma altına alınan bireylerin söz konusu kapatılma altında ıslah edilip edilmedikleri tartışma konusudur. Kapatılma altına alınan bireyler hapishane dönemi sonrasında yaşadıkları deneyimler ve damgalanma göz ardı edilmektedir. Yaftalanan ve damgalanan bireyler ve aileleri kendi gerçekliklerine itilerek sosyal olarak dışlanmakta ve yalnızlaştırılmaktadır. Hapishane döneminde bireyin kendisine yeni bir kimlik inşa etmesi ve hapishane sonrasında dönemde inşa ettiği ve benimsediği kimliğini kenara bırakmaya çalışması kişinin iç dünyasına çekilmesine, aile çevresine ve sosyal çevresine yabancılaşmasına sebebiyet vermektedir.

Araştırmanın temel amacı modern zamanlardaki kapatılmışlığın gözle görülür örneklerinden olan hapishane kapatılmışlığını, insanların bu kapatılmışlık altındaki duygu durumunu gözler önüne sermektir. Araştırmada insanların özgürlük algıları ve hissettikleri saptanmaya çalışılmıştır. Kapatılmışlığın ve gözetleme halinin gözle görülür iktidar biçimi olarak hapishane kapatılmışlığı bu araştırmanın temel konusudur. Hapishane kapatılmışlığı bireylerin iktidarın söylemleri olarak ortaya konulan; “islah etme”, “iyileştirme”, “terbiye etme” söylemleri ile insanları tahakküm altına alarak kendisine bağımlı hale getirmektedir. İnsanların gözle görülür bir kapatılma olarak hapishanede yaşadıkları deneyimler, özgürlük algıları ve hissettikleri üzerine inceleme gerçekleştirilmiştir. Bu araştırmanın temel problemi; hapishane geçmişi olan bir birey hapiste bulunduğu süre içerisinde kapatılmışlık hissi ile baş etme stratejileri ve hapishaneden çıktıktan sonraki damgalanma, sosyal dışlanma süreci ile başa çıkma stratejileri nelerdir?

Hapishane kapatılmışlığı, damgalanma, sosyal dışlanma ve bireylerin duygu durumlarını derinlemesine ele almayı olanaklı kılması dolayısıyla bu çalışmada nitel araştırma teknikleri yöntem olarak tercih edilmiştir. Araştırmada tek bir katılımcı üzerinden gerçekleştirilen “yaşam öyküsü” yaklaşımı kullanılmış ve katılımcının aile içi durumunun ayrıntılı olarak gözlemlenebilmesi amacıyla katılımlı gözlem gerçekleştirilmiştir. Araştırma konusu bağlamında katılımcının konuya ilişkin hapishane öncesi dönem, hapishane dönemi ve hapishane sonrası dönem olmak üzere hayat kesiti irdelenmiştir. Araştırmada yapılandırılmamış görüşme gerçekleştirilmiştir. Katılımcının söyleyeceği her bir ayrıntının araştırmaya büyük katkısı olması dolayısıyla herhangi bir şekilde katılımcının ifadeleri sınırlandırılmamıştır. Araştırmanın analizi ise nitel veri analiz programı olan MAXQDA programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

Katılımcı hapishanede kaldığı on yıl boyunca on bir farklı hapishane deneyimi yaşamıştır. Tutukluluk haline 2010 senesinde Kayseri’de başlayan katılımcı İstanbul, Yozgat, Kırşehir, Kırıkkale, Nevşehir illerinde farklı hapishanelere sevk edilmiştir. Hapishane öncesi dönem ile kıyaslandığında katılımcının statüsünü hapishane döneminde de “koşuş ağalığı” adı altında elde etmeye çalıştığı görülmektedir. Bunun yanı sıra hapishane döneminin başlaması katılımcının işlerinin sekteye uğramasına ve maddi açıdan yetersizlik göze çarpmaktadır. Hapishane öncesi dönemde var olan sosyal çevresinin uzaklaşmasıyla birlikte yalnızlığı hisseden katılımcı mahkumlar arası dayanışma ile kendisine yeni sosyal çevre oluşturmaktadır.

72. OTURUM

KOOPERATİFLERİN GELECEĞİ, GELECEĞİN KOOPERATİFLERİ

Türkiye’de Kadın ve Mülteci Kooperatiflerinin Gıda Üretimi Alanında Avrupa Yeşil Mutabakatına Uyumu

M. Cevat Yıldırım

Gaziantep Üniversitesi, İslahiye İİBF Kamu Yönetimi Bölümü

Avrupa Birliği 2019 yılının sonunda ilan ettiği “Yeşil Mutabakat” ile ekonominin bütün sektörlerini içeren kapsamlı bir ekonomik dönüşüm gerçekleştirme hedefini ortaya koymuştur. Yeşil Mutabakatın Türkiye’yi yakından ilgilendiren bir boyutu, gıda üretimi alanında yeni ve bu sektörde faaliyet gösterenler için zorlayıcı olabilecek hükümler getirmesidir. Sürdürülebilir ve sağlıklı gıda üretiminin istisna olmaktan çıkartılarak anaakımlaştırılması, ancak çevresel kıstasları karşılayan ürünlerin Avrupa pazarında yer alabilmesiyle mümkün olacaktır. Bunun için getirilecek yeni kıstaslar, Avrupa’ya ürün satan gıda üreticilerini de bir dönüşüme zorlamaktadır.

Türkiye’deki gıda üreticileri, çoğunlukla şirketlerdir ve faaliyetlerini sürdürebilmek için Avrupa pazarına uyum sağlamak zorunluluğu hissetmektedirler. Şirketlerin karşısında kooperatiflerin de varlıklarını sürdürebilmeleri, iç ve dış pazar paylarını koruyabilmeleri, onların da Yeşil Mutabakata uyumuna bağlı olacaktır. Bu noktada büyük kooperatiflerden ziyade son yıllarda sayıları artan kadın kooperatifleri ile mülteci kooperatiflerinin ihtiyaç ve öncelikleri özel bir dikkat gerektirmektedir.

Bu bildirinin amacı, 2022 yılında yedi ilde gerçekleştirilen bir saha çalışmasından elde edilen verilerden ve gözlemlerden yararlanarak Türkiye’de gıda üretimi sektöründe yer alan kooperatiflerin, özellikle de istihdam gibi sosyal amaçlarla kurulmuş kadın ve mülteci kooperatiflerinin Avrupa Yeşil Mutabakatına uyum sağlama durumunu değerlendirmektir. Bu çerçevede, yaklaşık 20 kooperatifle gerçekleştirilen görüşmelerden elde edilen verilerle gıda üretimi alanında faaliyet gösteren kooperatiflerin Yeşil Mutabakatın getireceği dönüşüme hazır olup olmadığı, hazırlanmak için ne gibi ihtiyaçlarının olduğu araştırılacaktır. Kooperatiflerin Yeşil Mutabakatın

getireceği yeniliklerden haberdar olup olmama durumu, bir uyum stratejisine sahip olup olmamalarının yanı sıra şu başlıklardaki hazırlık durumları ortaya konulacaktır: Enerji tüketimi; temiz toprakta üretim; pestisit, suni gübre ve diğer kimyasalların azaltılması; dönüştürülebilir ve sağlıklı ambalajlar; yerel tedarik zincirlerinden hammadde alımı; yerel satış ağları; sağlıklı gıdaların tüketiminin teşvik edilmesi, tüketicinin bilgilendirilmesi, israfın önlenmesi, sıfır atık politikasına uyum.

Yapılan çalışmada kooperatiflerin Yeşil Mutabakat hakkındaki farkındalığı çok düşük olmakla birlikte özellikle geleneksel yöntemlerin benimsenmesi sayesinde iyi gıda üretimi bakımından Mutabakata uyum potansiyellerinin hayli yüksek olduğu görülmüştür. Bu alanda, bilgilendirmeye ve teknik ölçüm laboratuvarlarına ihtiyaç duyulduğu saptanmıştır. Çalışma kapsamında bu ihtiyacın kooperatif üst yapılarının girişimi ve kamu desteğiyle karşılanması önerilmektedir.

Topluluk Kalkınması ve Kooperatifler: Bir Durum Çalışması⁹

Aylin Çiğdem Köne

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, İktisat Bölümü

Çağnur İşler

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü

Majee ve Hoyt (2011), topluluk kalkınmasını, kaynakları harekete geçiren ve yerel sakinlerin topluluklarındaki sosyal ve ekonomik koşulları iyileştirmek için birlikte çalışma kapasitesini inşa eden bir süreç olarak tanımlamakta ve ayrıca, kooperatifleri bu amaçları gerçekleştirmek için uygun bir araç olarak görmektedir. Bu görüşü destekleyen bulguları ortaya koyan ve kooperatiflerin yerel ekonomik kalkınmayı kolaylaştırdıklarını gösteren pek çok çalışma bulunmaktadır (Bianchi and Vieta, 2019; Novkovic and Golja, 2015; Stofferahn, 2009; Vieta and Lionais, 2015; Zeuli and Radel, 2005).

Bu bağlamda, eşitlikçi örgütlenme ilkeleri ile yönetilen, emek ve topluluk dayanışmasını önemseyen, topluluk gelişmesini amaç olarak benimseyen yeni nesil kooperatiflerin yereldeki çalışmaları dikkat çekicidir. Tabandan örgütlenen bu kooperatifler, köklü toplumsal değerleri kucaklayarak benimsedikleri sosyal hedefleri gerçekleştirmek üzere farklı kolektif ekonomik uygulama biçimlerini hayata aktarmaktadır. Ekonomi alanında

9 Bu çalışma, Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı (KEDV) ile yürütülen "Kadın Kooperatifleri Hareketinin Sosyal ve Dayanışma Ekonomisi Alanında Güçlendirilmesi" başlıklı proje kapsamında gerçekleştirilmiştir.

yeni tahayyüllerin gelişmesi biraz da yereldeki bu işbirliğine dayalı alternatif toplumsal hareketlerin görünülük kazanmasına bağlıdır.

Bu çalışmanın konusunu yereldeki işbirliğine dayalı örgütlenmelerden biri olan Yelki Kadın Kooperatifi oluşturmaktadır. İzmir, Güzelbahçe İlçesi'nin Yelki Mahallesi'nde kurulu olan Yelki Kooperatifi, başarılı bir taban örgütlenmesi ile yerelin sorunlarına çözümler üretmiş; rant ve iç göç kıskacındaki mahallede üretimi teşvik ederek yerli nüfusu ve dışarıdan yerleşenleri ortak çözümlerde buluşturmayı başarmıştır. Çalışmamızda, Yelki Kooperatifi, Bianchi ve Vieta (2020) tarafından geliştirilen sosyal sermaye çerçevesi kullanılarak incelenmiştir. Bu yolla, yerel projeyi yapılandıran sosyal ilişkilerin anlaşılması hedeflenmiştir.

Kooperatif ortakları, mahalle sakinleri ve sivil toplum temsilcileri ile yapılan görüşmeler ve yarı-yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen veri hem betimsel analiz hem de içerik analiziyle çözümlenmiştir. Çözümlemeye bilgisayar destekli nitel veri analizi yazılımı MAXQDA kullanılmıştır. Araştırmanın bulguları, bu durum çalışmasının sınırları içerisinde, yerel örgütlenmelerin topluluk oluşturma açısından başarı faktörlerini tanımlamaktadır. Sonuç bölümü, topluluk ve yerel arasındaki karmaşık bağlantıların incelenmesine dair bir tartışmayı kapsamaktadır.

Katı Atık Toplayıcılarının Geleceği ve Kooperatiflerin Sunduğu İmkânlar

F. Serkan Öngel

Gaziantep Üniversitesi, İslahiye İİBF Kamu Yönetimi Bölümü

Türkiye'de özellikle kadınlar, mülteciler başta olmak üzere toplumun dezavantajlı kesimlerin, dayanışma temelinde kurdukları kooperatiflerle işgücüne katılımını teşvik eden bir hareketlenmenin olduğu görülmektedir. Bu tip yapılar bir yandan kooperatiflerin doğduğu tarihsel sürecin izlerini taşımakta ve ezilenlerin dayanışmasını esas almaktadır.

Türkiye genelinde geçici ya da sürekli olarak, geçimini katı atık toplama işinden sağlayanların sayısı kimi kaynaklarda 500 bin kişiye ulaşmaktadır. Katı atık toplama işi, kayıt dışılığın ve çocuk işçiliğinin son derece yaygın olduğu mülteciler başta olmak üzere toplumun dezavantajlı kesimlerinin yoğun olarak istihdam edildiği bir sektördür. Sektörün bu özelliği hem işin niteliği hem sağladığı gelir olanakları hem de işe giriş imkanlarının kolaylığından kaynaklanmaktadır.

Gerek dünyada gerekse Türkiye'de atık yönetimi önemli gündem maddelerinden biri durumundadır. Katı atık yönetimi Birleşmiş Milletlerin

“Sürdürülebilir Üretim ve Tüketim Kalıpları Sağlamak” başlıklı sürdürülebilir kalkınma hedefi ilişkilendirilmektedir. Birleşmiş Milletlerin, katı atıkları geri dönüşüm ve yeniden kullanım yoluyla azaltma perspektifinin, Avrupa Yeşil Mutabakatı ve sıfır atık politikalarının yönlendiriciliğinin yanında geri dönüşüm ile önemli bir ekonomik değerın açığa çıkması da devletin bu alanı bir müdahale alanı olarak görmesine neden olmaktadır. Katı atıkların depolanması, toplanması ve geri dönüşüm süreçlerinin halk sağlığı ve çevre açısından ciddi bir önemi bulunmaktadır.

Bununla birlikte bütün bu sürecin yönetilmesinin maliyetleri ve zorlukları, bugüne kadar katı atık toplama işinin, enformal de olsa yürütülmesine izin verilmesine neden olmuştur. Ancak son dönemde bu alanın kayıt altına alınması çabası somut olarak görülmektedir. Nitekim *Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı* “Atık Toplayıcıları” konulu Genelge, serbest olarak atık toplayıcılığı yapanları “sıfır atık bilgi sistemi” ile kayıt altına alarak yetkilendirmeyi ve çalışma sistemini düzenlemektedir. Belediyeler bu süreçte önemli roller üstlenmektedir.

“En alttakilerin” ekmek kapısı haline gelen bu alanın dönüşümünde, çok önemli bir toplumsal kesimin mağduriyet yaşamaması için, kooperatiflerin önemli işlevleri olabilir. Nitekim Dünya genelinde kooperatifler katı toplama işinin aktörlerinden biri olarak görülmektedir. Özellikle Güney Amerika’da önemli deneyimler söz konusudur.

Türkiye’de de sektörde kooperatif girişimlerinin varlığı söz konudur. Bu çalışmada geri dönüşüm sektöründeki katı atık toplayıcıların durumu, geleceği ve kooperatiflerin bu alanda sağlayacağı olanaklara odaklanılacaktır.

Türkiye’nin Yeni Kooperatifleşme Hareketinden Örnekler ve Kamusalılığın Dönüşümü

Uygar D. Yıldırım

Gaziantep Üniversitesi, İslahiye İİBF, Kamu Yönetimi

Türkiye’de son yıllarda özellikle tarım ve gıda alanında faaliyet gösteren kooperatiflerin yeniden yaygınlaştığı, çeşitlendiği ve sayılarının gün geçtikçe arttığı bir dönemden geçiyoruz. Bu süreçte kooperatifleşmenin yaygınlaşması kendisini oldukça farklı biçimlerde göstermektedir. Çalışmada farklı örnekler ve modeller üzerinden son dönemde yaygınlaşan kooperatiflerin sınıflandırılması ve kavramsallaştırılması açısından bir öneri geliştirilmeye çalışılacaktır. Kısaca üzerinde durmak istediğimiz birinci örnekte kooperatifler; Türkiye’de son 20 yılda söylem ve pratikleriyle hızlı bir gelişme, ilerleme gösteren, toplumsal muhalefet dinamikleriyle

de kesişen gıda hareketi içinden türeyen deneyimlerdir. Alternatif gıda sistemlerinin dayanışmacı ve katılımcı temelde inşa süreci, kendi içinde topluluk destekli tarım grupları, agroekoloji uygulamaları, kent bostanları olmak üzere oldukça çeşitlenen deneyimler üretmiştir. Çalışmada bu deneyimler içinde özellikle büyükşehirlerin semtlerinde yerel inisiyatifler olarak kurulan, herhangi kurumsal finansal desteği bulunmayan dayanışma ekonomilerinin geliştirilmesi perspektifiyle hareket eden tüketici kooperatifleri ele alınmıştır.

Doğrudan gıda hareketi içinden türeyen deneyimler yanında bir diğer örnek olarak toplumcu belediyeçilik perspektifine yakın yerel yönetimler destekli kooperatiflerden söz edilebilir. Özellikle İzmir Büyükşehir Belediyesi'nin sözleşmeli alım ve diğer destekleme biçimleriyle işbirliği yaptığı kooperatifler bu kapsamda yer almaktadır. İzmir Modeli olarak bilinen belediye destekli kooperatifçilik uygulamaları daha sonra diğer kentlerdeki belediyelerin de gündemine gelmiş, 2012'de çıkan yasanın sunduğu imkanlara da bağlı olarak çok sayıda yerel yönetim tarım ve gıda alanına yönelik politikalarında kooperatifçiliği önemli bir araç olarak gündemine almıştır. Aynı süreçte belediye destekli olmasa da tarımsal kalkınma kooperatifçiliğinin de yeniden canlandığını görmekteyiz.

Son olarak değinmek istediğimiz bir diğer kooperatifçilik modeli kendisini sosyal kooperatifler, kadın kooperatifçiliği, mülteciler ve kadınların birlikte yer aldığı karma kooperatifler biçiminde göstermektedir. Bu modelin en belirgin özelliği kooperatiflerin Birleşmiş Milletler, Dünya Bankası, Avrupa Birliği gibi uluslararası kurumlar ve Stk'lar, yereldeki kamu kurumları gibi küresel, yerel ayakları olan geniş bir sosyal ağ içinde örgütlenmesidir. Uluslararası kurum ve Stk'lardan gelen fon ve hibeler bu kooperatiflerin kuruluşunda ve geliştirilmesinde temel roller oynamaktadır. Tarımsal üretim ve gıdanın işlenip, satışı yanında tekstil, hediyelik eşya üretimi gibi işler son dönemin yaygınlaşan örneklerinden biri haline gelen kadın kooperatiflerinin faaliyet kolları arasında yer almaktadır. Bu model Anadolu'nun farklı kentlerinde oldukça hızlı bir gelişim göstermekte, sayıları hızla artmaktadır.

Buraya kadar kısaca üzerinde durulan örnekler farklı siyasal, kurumsal çevrelerden gelen kesimlerin farklı rol ve işlevler yükleyerek kooperatifleri yeniden gündemine aldığını göstermektedir. Yukarıda kısaca üzerinde durulan çerçeve içinde farklı kooperatif örneklerinin ele alındığı kavramsal yaklaşımlara kısaca değinildikten sonra bu deneyimlerin taşıdığı kamusal-lıklar, imkanlar ve sınırlılıklar etrafında tartışılmaya çalışılacaktır.

73. OTURUM

CUMHURİYET VE KADIN

Erken Cumhuriyet Dönemi'nde Çocuk Bakımı Politikaları ve Ulus İnşası Üzerine Etik Bir Çerçeve

Başak Akar

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

P. Elif Ekmekci,

TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi

Bu çalışma 1923–1938 yılları arasındaki çocuk bakımına ilişkin geliştirilen politikaların ulus inşası ile olan kesişiminden hareketle etik üzerine bir tartışma başlatmayı hedeflemektedir. Çocuk, bedensel, ruhsal ve toplumsal açıdan sağlık politikalarının önemli bir bileşenidir. Çocuk sağlığı, bakımı ve yetiştirilmesine yönelik sağlık politikaları ulusun geleceği, ideolojinin ve rejimin taşıyıcısı olarak görülmektedir. Bu rol, edilgenlik ve biyopolitika bağlamında literatürde sıklıkla tartışılmış ancak çocuk bedenine ilişkin politikaların etik boyutu odağın dışında kalmıştır. Erken Cumhuriyet Dönemi'ne ya da Tek Parti Dönemi'ne odaklanan tarihçiler ve siyaset bilimciler, çoğunlukla dönem politikalarının "halka gitmeyi" hedeflemesine karşın, etik bir iddia ortaya koymadığı için hedefine ulaşamadığını dile getirmiştir. Bu açıdan bakıldığında, Erken Cumhuriyet Dönemi politikalarının etik dayanaklarının incelenmesi önem kazanmaktadır. Türkiye'de ulus inşa sürecinde ulusun güvenliğinin önemli bir parçası olarak ele alınan ve politikleştirilen Türk çocuğunun bedenine bakımı, yetiştirilmesi ve ulusa kazandırılması açısından özel bir vurgu bulunmaktadır. Bu çalışma, kuramsal ve disiplinler arası bir bakış açısıyla dönemin hakim ideolojisi olan Kemalizmin, etik bir görüş ortaya koyup koymadığını ve çizdiği etik çerçevenin siyasal açıdan anlamını tartışmaktadır.

Anahtar kelimeler: *çocuk bakımı, ulus inşası, Kemalizm, Cumhuriyet Dönemi, etik.*

Modern Türkiye Cumhuriyeti'nde Kadının Yeri ve Kadınlık Rollerini

Büşra Ayça Üçok

Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Osmanlı İmparatorluğu'nun son yıllarında sıkça konuşulan, gündeme gelen ve yıkılışının sebeplerinden biri olan 'milliyetçilik ve ulusçuluk' kavramları, modern Türkiye Cumhuriyeti için de temel ideolojilerden olagelmıştır. Vatan sevgisi ve milletperverlik öğeleri; devletin bütünlüğüne zeval gelmesi, olası bir bölünmeyi saf dışı bırakması için kurucu birer ideoloji olarak Modern Türkiye inşasında yerini almıştır.

Söz konusu bildiride incelenmiş olan ise Modern Türkiye Cumhuriyeti kadınlarının özgürlüklerinin de ulusçuluk ideolojisinin sınırları çerçevesinde serpilip gelişmiş olduğu ve kadınlara biçilen rollerin de bunun birer kanıtı olduğudur. Bu bağlamda bildirinin temel savı, İdeal Kadının, Cumhuriyetin erken dönemlerindeki anlamı ve bağlamının iskalandığı, modern ve özgürleşmiş Cumhuriyet kadınının geleneksel kadınla arasındaki mesafenin eksik ve hatalı tahlil edildiğidir.

Tek parti dönemi Türkiye'sinde, Dünya Savaşları'nın ve ulusal mücadelelerin yerlerini düşünürsek, toplum içerisinde ve korporatizmin yörüngesindeki siyasal yaşamda söylemleri artan 'ulusalcılık' ve 'milliyetçilik' kavramlarının kadın kimliklerinin üretimindeki etkisinin göz ardı edilemeyeceği görülür. Modern ve özgür Türk kadını okuma yazması olan, eğitilmiş, seçme ve seçilme hakkı sahibi ve bu hakları kullanan toplumsal kadın-öznesidir. Bu kurgusal özneye, diğer bir ifade ile 'Cumhuriyet'in İdeal Kadınına' ulus-devlet kimliği üzerinden yüklenen 'annelik rolü' ve iş hayatında da sosyal yaşamda da sürdürülen kadınlık-erkeklik rolleri ayrımı kadınların toplumsal statüsünü dolayısıyla 'haklarını' da belirleyen önemli unsurlardır. Siyasal yaşamda da iş hayatında da mevcut ideolojiyle şekillenen 'vazifeler' Erken Türkiye Cumhuriyeti'nde kadının yerini tekrar düşünmemizi sağlamıştır.

Tek Parti Döneminde Kadın Dergileri ve Moda (1923-1939)

Özlem Dilber, Özyeğün Ü.

Mütareke Dönemi'nde Batı modasının etkisiyle kadınların kıyafetlerinde büyük bir dönüşüm yaşandı. Bu dönüşümde kadın dergilerinin etkisi oldu. Mesela, kadın dergileri son moda kıyafetlere ve aksesuarlara sayfalarında yer verdi, kadınları modayı takip etmeleri yönünde teşvik etti. Aynı

dergilerin Batı modasına karşı eleştirel bir yaklaşımı da vardı. Mütareke Dönemi ve sonrasında bu dergiler Batı modasının yaygınlaşmasına ve kadınların moda tüketimine karşı tepki gösteren yazılar yayımladı. Hatta dergilerin, kıyafette milli norm yaratma çabaları da oldu. Bu çabalar tek parti döneminde önemli bir dönüm noktası olan 1925'teki Şapka Kanunu'nun ilan edilmesine kadar devam edebildi. Çünkü Şapka Kanunu ile Kemalist rejim, kadınların tamamen Batılı kıyafetleri benimsemesini teşvik etti ve kıyafette milli norm yaratma çabalarına destek vermedi. Bu çalışmanın amacı Kemalist rejimin kadınların kıyafetleriyle ilgili benimsediği politikayı analiz etmek ve bu politika doğrultusunda Batı modasının yayılmasında kadın dergilerinin oynadığı rolü göstermektir. Çalışmanın temel soruları: Mütareke Dönemi'nden itibaren kadınların kıyafetlerinde ne tür değişiklikler oldu? Bu değişikliklere karşı dönemin elitleri nasıl tepkiler gösterdi? Tek parti rejiminin kadınların kıyafetleriyle ilgili politikası nedir? Tek parti döneminde kadın dergileri Batı modasının yaygınlaşmasında nasıl bir rol oynamıştır? Bu çalışma için Cumhuriyet Arşivi ve İnci/Yeni İnci, Türk Kadını, Süs, Asar-ı Nisvan, Kadın Yolu/Türk Kadın Yolu, Resimli Ay, Moda Albümü gibi dönemin öne çıkan dergileri incelenecektir.

Manevi Öksüzlük: Erken Cumhuriyet Dönemini Anne-Kız İlişkisi Üzerinden Okumak

Elif Berfin Yağbasan

Hacettepe Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü

Politik ve cinsiyetli bir inşa olarak annelik; geleneksel kodların, ataerkil söylemin, kapitalizmin, biyopolitik tekniğin ve nihayetinde modern devletin kesişiminde kadınlığı tamamlama vasfı atfedilen, bulunduğu bağlama göre değişen atanmış rolleri performe eden bir kimliktir. Modern ailede anne, normun öğrenilmesi, içselleştirilmesi ve öğretilmesi bağlamında biyolojik ve politik üretici konumundadır. Türkiye modernleşmesi ile kamusal vasfı kazanan yeni milli aile ve biyolojik ve politik üretici milli kadının çelişkili kurgusu; modern-geleneksel, bireysel-toplumsal çatışmasının en önemli gösterenlerinden biridir. Nitekim cumhuriyet kadını kimliği, otoriteyle (babayla) kurduğu milli pedagojik borç ve milli kadın normlarına uygun yaşamak, kamusal alanda cinsiyet ve cinsellikten arınmış olmak gibi sorumluluklar bağlamında kurulmaktadır. Söz konusu çalışmada da modern ve kamusal olanı temsil eden babaya yönelerek modern ve kamusal kimlik kazanan cumhuriyet kadınlarının anneye kurduğu görünmez, kopuk, çatışmalı ve yıkıcı ilişki, erken cumhuriyet dönemindeki toplumsal gelişmelerini ve dönemin kadın hareketinin gündemlerini okumak üzere ele alınmaktadır.

Bu doğrultuda çalışmanın amacı, erken cumhuriyet dönemi Türkiye’sinin siyasi ve edebi hayatının önemli figürlerinden olan Halide Edib ve Nezihe Muhiddin’in düşünce yazıları ve romanlarından hareket ederek, kadınlık tarihinin ve deneyiminin aktarıcısı olan annenin gerçek veya simgesel yokluğunun ve manevi kszlğn cumhuriyet kadını kimliğinde yarattığı değişim ve çelişkileri “görünmez annelik ve erkekleşen kızlar”, “atışan anne-kız”, “yıkıcı annelik” ve “ideal anne-kız ilişkisi” başlıkları altında inceleyerek yazarların hem birbirileri hem de rejimle olan süreklilikleri ve kopuşlarını ortaya koymaktır.

Anahtar Kelimeler: annelik, erken cumhuriyet, modernleşme, Halide Edib, Nezihe Muhiddin.

74. OTURUM

ÇOCUK, TOPLUM, SİYASET

Çocuklar ve Vatandaşlık: Haklar ve Ödevler arasında Nerede Duruyor?

Z. Nurdan Atalay

Bandırma Onyedli Eylül Ü., Sosyoloji Bölümü.

Vatandaşlık, haklar ve ödevler üzerinden tanımlanırken, bu tanım genellikle yetişkin bireyler göz önüne alınarak yapılmaktadır. Oysa yaşa bağlı olarak bireylerin vatandaşlığın içerdiklerine ne derece eriştikleri ve kullanabildiklerini anlamak önemlidir. Özellikle çocuklar 'geleceğin vatandaşları olarak tanımlanırken, vatandaşlığa dair erişimlerinin sınırlı olduğunu ya da dolaylı olduğunu söylemek mümkündür. Çocuklar anayasal olarak vatandaşlık haklarına sahip olsalar da bu haklara erişimleri ebeveynleri ya da vasileri üzerinden olmaktadır. Lister (2007) vatandaşlıkla olan ilişkinin sadece hak ve ödevler üzerinden değil, dört kategori üzerinden kavramsallaştırılmasını önerir. Bu kategoriler; üyelik, haklar, sorumluluklar ve statülerin eşitliğidir. Vatandaşlığın içindeki farklı grupların bu dört kategori üzerinden analizi vatandaşlığa dair daha geniş bir kapsama alanı sunar. Bu bildiride de, yukarıdaki dört kategori üzerinden MEB tarafından İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi dersi kapsamında 2022 öğretim yılı ilkököl dördüncü sınıf öğrencilerine okutulan ders kitabında (Altay ve diğerleri, 2019) vatandaşlığın nasıl tanımladığı analiz edilecektir. Türkiye'de milli eğitim sisteminde 'geleceğin vatandaşlarına' nasıl bir model önerilmektedir? Çocuklara önerilen haklar ve sorumluluklar nelerdir? Çocuklara nasıl bir üyelik önerilmektedir? Farklı statüler arasında eşitlikten söz edebilmek mümkün müdür? Bu sorulara, söylem analizi yöntemi kullanılarak yanıt verilmeye çalışılacaktır.

Gökalp'in Eğitim Düşüncesinde Beşeri Bilimler ve Ulus İnşası

Nejla DOĞAN

Ankara Ü., Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tarih Öğretmeni

Bu çalışmanın amacı; Türkiye'nin ulus-devletleşme sürecinde Ziya Gökalp'in beşeri bilimleri nasıl işlevselleştirdiğini irdelemek ve bu işlevselliği ulus inşasının esası olarak gördüğü eğitimle nasıl ilişkilendirdiğini çözümlenektir. Bu temel amaç bağlamında çalışma; Gökalp'in beşeri bilimler ile uluslaşma arasında nasıl bir bağ kurduğunu; bu kapsamda beşeri bilimlere hangi anlam, amaç ve görevleri yüklediğini ve tüm bunları eğitsel içeriklere nasıl dâhil ettiğini sorunsallaştırmaktadır.

Çalışmada literatür taraması yöntemi benimsenmiştir. Bu doğrultuda Gökalp'in görüşleri öncelikle kendi yazdıkları üzerinden; tarihsel arka planı ve nesnel koşulları bağlamında değerlendirilmeye çalışılmıştır. İkincil kaynaklara ise Gökalp'in görüşlerinin ana eksenini ortaya çıkıttıktan sonra başvurulmuştur. Böylece bütünlüklü bir analiz hedeflenmiştir.

Bu analizle elde edilen bulgulardan ilki; Osmanlı'dan Cumhuriyet'e geçiş sürecinde eğitimin ulus inşası hedefiyle sorunsallaştırılmasına ilk kapsamlı yanıtın Gökalp tarafından verildiğidir. Gökalp, ulus-devletleşmeye giden tarihsel dönemde, eğitimi siyasal devrimi tamamlayacak en önemli sosyal devrim olarak görmüş ve "milli" sıfatını eklediği eğitimi, ulusal kültürü bireylerde alışkanlık haline getirecek bir araç olarak tanımlamıştır. Böylece eğitimi salt pedagojik amaçların ötesinde, ulusal bilincin yaratılması bağlamında işlevselleştirmiştir. Bir başka bulgu, Gökalp'in eğitim düşüncesinin esasını; "çağdaş Avrupa uygarlığı içinde kendine yer edinmiş bağımsız bir Türk ulusu" idealinin oluşturduğudur. Bir yandan çağdaşlaşmayı; Batı bilimi ve ekonomisine eklemlenmeyi, diğer yandan ulusal bağımsızlık ve özgünlüğü korumayı amaçlayan bu ideal, Gökalp'in kültür-uygarlık ayrımının da temelini oluşturmuştur. Bu ayrım aynı zamanda eğitim ve öğretimin de birbirinden ayrıştırılmasına, farklı anlam, amaç ve görevlerle ilişkilendirilmesine neden olmuştur. Böylece "eğitim", kültürün aktarımı ve uluslaşmayla; "öğretim", evrensel bilim ve tekniklerin öğretimi, dolayısıyla çağdaşlaşmayla içeriklendirilmiştir. Bu izlek doğrultusunda bir diğer bulgu; eğitim ve öğretim süreçlerindeki bilimlerin de sınıflandırılmasıdır. Gökalp, "eğitim" in içeriğini beşeri bilimler; "öğretim" in içeriğini doğa bilimleri üzerinden kurgulamıştır.

Bu çalışmanın temel sorunsalı ise; Gökalp'in "kültürleşme" olarak da tanımladığı "eğitim" süreçlerinde beşeri bilimleri hangi amaç, kaygı, görev ve içeriklerle işe koşturduğudur. Bu kapsamda varılan en önemli sonuç;

Gökalp'in başına "milli" sıfatı eklediği dil, edebiyat, iktisat, hukuk, ahlak, din, estetik, tarih gibi bilimlerin, ulusal ruhu yaratacak; yurttaşlarda benzer duygu ve idealleri ortaya çıkaracak, onları uyumlu bir birlikteliğin, kolektif düşünme ve duyma biçimlerinin parçası yapacak bir işlevsellikle tanımlanmış olmasıdır. Nitekim Gökalp "ulus"u da böylesi ortaklaşmış bir eğitimi alan bireylerin topluluğu olarak tanımlamıştır. Çoğu zaman bir ulus kuramcısı gibi düşünen ve Alman romantizminden de oldukça etkilendiği görülen Gökalp, topluma ulusal bir kimlik kazandırmak için beşeri bilimlerde bilginin üretimi ve bu bilginin eğitim yoluyla yaygınlaştırılması üzerinde durmuştur. Ayrıca her ulusun farklı bir kültürel birikime ve kurumsallaşmaya sahip olduğunu vurgulayarak, bu bilimlerin içeriğinin millete özgü, yani tamamen milli olması gerektiğini savunmuştur. Gökalp'in tüm bu görüşleri, topluma yeni bir kimlik kazandırmak için sonunda ulus-devlete varacak bir kuramlaştırmanın ifadesidir.

Çocuklar, Okullar ve Yıl Sonu Gösterileri: Çocukluk Sosyolojisi Perspektifinden İlişkisel Bir Tartışma

Ayşe Yılmaz

Bahçeşehir Üniversitesi- Sosyoloji Bölümü

Çocuklar 1990'lı yıllara kadar sosyal bilimlerin öznesi değil, nesnesi olmuşlardır. Çocuklar, bireyler ve toplumsal aktörler olarak kabul görmemiş, gelecekteki yetişkin olma potansiyellerine istinaden dikkate alınmıştır. Dolayısıyla çocukların bugününe değil, geleceğine ve gelecekteki yetişkin olma potansiyellerine odaklanılmıştır.

1990'lı yıllardan sonra ise, Dünya Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin kabulüne de rastlayan yıllarda, batılı toplumlarda çocukluğa karşı bakış açısı da değişmeye başlamıştır. Değişen bakış açısı, toplumda olduğu gibi sosyal bilimlerde ve sosyolojide de kendine bir yer bulmaya başlamıştır. Araştırmacılar, araştırma öznesinin bizzat çocuklardan oluştuğu çalışmalar gerçekleştirmeye başlamıştır. Çocuklarla ilgili veri, onların aileleri, öğretmenleri ya da bakım vericilerinden değil, bizzat çocukların kendisinden toplanmaya başlamıştır. Çocukları toplumsal aktörler olarak kabul eden çocukluk sosyolojisindeki çalışmaların odağında ise faillik tartışmaları yer almıştır. Çocuğun fail olma durumunun tartışılması, Çocukluk Sosyolojisini beslemiş ve çocuğun toplumdaki konumuna dair yeni tartışmalara kapı aralamıştır.

Bu çalışma, çocukların fail olma halini tartışmaya açacak ve faillik kavramının çocukluk çalışmalarında kullanılması için ilişkisel bir yaklaşım önerecektir. Faillik kavramına, çocuklara ve çocukluğa bu ilişkisel yaklaşım,

indirgemeci varsayımların ve kabullerin önüne geçecek, çocukları ve onların çocukluklarını çevreleriyle etkileşim ağları içerisinde ve iktidar ilişkileri ekseninde ele almayı öneleyecektir.

Çocukları fail olarak kabul eden yeni çocukluk sosyolojisinin yaklaşımını benimseyen bu çalışma, çocukların fail olma durumunu ve çocuk katılımını okullardaki iktidar ilişkileri ekseninde ilişkişel olarak ele alacaktır. Bu durum önce kavramsal bir tartışma üzerinden, sonrasında ise nitel bir araştırmanın sonuçlarına odaklanarak ampirik olarak ortaya konacaktır. Söz konusu tartışma, Fransa'nın Ecole Normale Supérieure de Lyon isimli eğitim kurumuna bağlı olarak İstanbul'da alt-orta sınıf mahallelerdeki ilkokullarda gerçekleştirilen doktora saha araştırmasının sonuçlarına dayanmaktadır. Bu doktora araştırması kapsamında ilkokullarda gerçekleştirilen yıl sonu gösterilerine odaklanılmıştır. Etnografi, mülakat ve gözlem yöntemleri kullanılarak gerçekleştirilen nitel araştırma, yıl sonu gösterileri aracılığıyla çocukların fail olma halini okullardaki öğretmen-öğrenci, yetişkin-çocuk, kurum-birey karşıtlıkları ve bunların ilişkiselliği aracılığıyla anlamaya çalışmıştır.

Bu çalışma, çocukluğun mekanlarından biri olan okullar odağında çocuklara ve onların fail olma hallerine odaklanmakta ve Türkiye'de çocukluk sosyolojisine teorik ve metodolojik olarak katkı sağlamaktadır.

75. OTURUM

DİN VE TOPLUMSAL İLİŞKİLER

Sekülerizm: Kamusal Siyasal Alan İçin İktidar Pratiği mi Yoksa Konsept mi?

Dilvin Özen

İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi

Aydınlanma döneminden (17. ve 18. yüzyıl) günümüze, birey-toplum ve din-devlet ilişkilerinin inşası açısından hem normatif hem de sosyolojik sekülerleşme tartışmaları yapılmaktadır. Sekülerizmin ortaya çıkışı, gelişimi ve tartışmaları, ağırlıklı olarak, Batı Avrupa'daki sosyal ve siyasi koşullar bağlamında incelenmektedir. Ancak sekülerizm tartışması ve uygulamaları, Müslüman toplumlarda din-siyaset ilişkilerinin gelişmesinde ve özellikle Osmanlı İmparatorluğu-Türkiye Cumhuriyeti tarihinde önemli bir yere sahiptir. Batı modernizmi; sanayileşme, kentleşme, ulus-devletleşme, sınıfsallık, demokrasi, insan hakları, kurumsallaşma-bürokratikleşme gibi süreçleri ile olgunlaşan bir modeldir. Bu model, sınıf ve mezhep mücadelesi/ çatışması, çıkarlar, geleneklerin çözülmesi/erozyonu ve sivil toplum gibi dinamiklerden oluşmaktadır.

Öte yandan, Osmanlı İmparatorluğu'nun Batılılaşma hareketleri, topluma Avrupa deneyiminden bağımsız olarak siyasi bir kavram, bir temel proje olarak sunulmaktadır. Osmanlı İmparatorluğu ve daha sonra Türkiye için modernist oluşum, Tanzimat (1839-1876), Meşrutiyet (1876-78) ve Cumhuriyet (1923'ten itibaren) gibi farklı dönemlerde Batı ile ilişki kurma biçimine dönüşmektedir. Bu oluşum bağlamında sekülerizm, kamusal ve özel alanların ayrılmasına neden olmakta, bir kontrol tahakküm ve merkezileşme aracı haline gelmektedir. Böylece sekülerizm, -reformlar, düzenlemeler, görünüşler, meydan düzenlemeleri, modern laik eğitim, ibadethane ve ibadet pratikleri, kurumlar gibi konularda- kamusal siyasal alan üzerinden iktidar ilişkileri üreten bir kavram olarak ortaya çıkmaktadır. Modernitenin bir sonucu olan sekülerleşme kavramı, Osmanlı İmparatorluğu'ndan Türkiye'ye süreklilik ve kopukluk yaşayarak gelmektedir.

Bu çalışma, 19. yüzyıl sonu Osmanlı İmparatorluğu ile Türkiye Cumhuriyeti'nin erken dönemindeki sekülerizm pratiğini ve sekülerizmin kamusal siyasal alanda ürettiği iktidar ilişkisini (devlet-toplum) karşılaştırmalı olarak ele almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Modernite, Batılılaşma, Sekülerizm, Kamusal Alan, İktidar İlişkileri

Din Yorgunluğu

Necdet Subaşı

MEB-Müşavir

Din yorgunluğu, 2000'lerin başından itibaren Türkiye'nin uzunca bir aradan sonra artık iyice görünürlük kazanan dinselliğinin ortaya çıkardığı yeni bir ruh halini karşılamak üzere kullanılan bir kavram bileşkesi. Kavram, zaman içinde birbirinden farklı çıkarımlara alet edilerek kullanılsa da hem din hem de yorgunluk kavramını birlikte tedavüle tutmanın kendine özgü bir yanı olması doğal.

Din yorgunluğu, insan yetiştirme düzeninde kısmen radikal sayılabilecek bir dönüşüm süreciyle birlikte gündeme getirilen bir olgu. Dinin gündelik hayat tasavvuruna dahil olan ağırlığının kamusal-özel geriliminde yarattığı hasıla kavramı elverişli bir kullanım siyaseti içinde öne çıkarıyor.

Kavramın dini yoğunlukla, dinsel deneyim çeşitlilikleriyle ve hiç kuşkusuz gerçeklik dünyasına iktidar teknolojileriyle dahil olan siyasi hamlelerle ilişkisi var. İslam dünyası fikriyatının önde gelen terminalleri arasında hatırı sayılır bir yere sahip olan Türkiye örneğinde din yorgunluğu süreklilik kazanmış gelenekten kopmayı, dini olana bir şekilde mesafe almayı ve dini terminolojiye karşı ihtiyatlı olmayı tercihe şayan sayan bir ayrışmayı ifade ediyor. Kavram gündelik hayatın hemen her ünitesinde kendine özgü bir dile kavuşan dinin başta bilim olmak üzere tarih, gelenek, doğa, küresel bilgi ve iletişim ağları vs gibi türlü gerçeklikler karşısında yaşadığı aksları değil bu gerilimlerden doğan yorgunlukları işaretliyor.

Bu bildiri benim 2010'ların başlarından itibaren söz konusu durumu ifade etmek üzere kullanıp tedavüle soktuğum bir kavramı, aradan geçen uzunca bir süreden sonra yeni bir kavramsal şema içinde temellendirme çabamı yansıtıyor. Kavramın kullanılışılığının yaslandığı dini ve kültürel referans ağları kadar gündelik olanın dünyasında evrildiği türlü zeminler de sonuçta din yorgunluğuna politik bir aparat olarak değil açıklayıcı bir anahtar olarak bakmayı zorunlu kılıyor.

Dolayısıyla bildirim, kavram üretme süreçlerinin Türkiye bağlamındaki yansımalarını görmek açısından sosyal bilimler alanına özgün bir katkı sunmayı amaçlamaktadır.

“Neye İstersem Ona İnanırım!”: 2018’de Türkiye Twitter’ında Vuku Bulan Deizm Tartışmasında Temalar ve Pozisyonlar

Kaya Akyıldız

Bahçeşehir Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü

Ivo Ozan Furman

Istanbul Bilgi Üniversitesi, Medya Bölümü

12 Nisan 2018’de Diyanet İşleri Başkanı Ali Erbaş deistleri “sapık ve batıl felsefi bir düşüncenin takipçileri” şeklinde tanımladı. Erbaş bu açıklamayı gençler arasında deizmin ve ateizmin yaygınlaştığı iddialarına karşı yapmıştı. Twitter bu beyânettten hemen sonra verilen çok sert reaksiyonlarla tartışmanın başka bir düzeye sıçrayışına tanıklık etti.

Çalışmamız için Erbaş’ın tepki çeken sözlerinden sonraki 48 saat içinde sayısal veri toplama yöntemlerini kullanarak 15.226 farklı Twitter kullanıcısı tarafından gönderilen 21.674 tweetten oluşan bir veri seti derledik. Elde ettiğimiz veri seti bize tartışmanın kimler arasında cereyan ettiğini, temaları ve söylemin nasıl üretilip dolaşıma sokulduğunu kalitatif ve kantitatif olarak gösterme fırsatı verdi.

Çalışmamızda bu tartışma vesilesiyle şu bulgulara ulaştık: a) Sünni İslam inancını terketme maceralarının nakli ve Erbaş’ın açıklaması vesilesiyle inancı terk kararının haklılığını gösterme, b) Devlet, Diyanet ve özel olarak Erbaş’ın dindar Sünni makbul vatandaş imâl politikalarına yönelik eleştirilerin dile getirilmesi, c) Münhasıran Erbaş’ın suçlamalarından hükümeti direkt olarak sorumlu tutmak. Sunuşumuzda veriyi ve bulguları hem niteliksel analizle hem de sosyal ağ analizi ile serimlemeye, tartışmayı bulgular çerçevesinde açmaya çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Türkiye’de Din, Deizm, Twitter, Sayısal Yöntemler, Sosyal Ağ Analizi, İçerik Analizi

İslamcılığın Milliyetçi Mukaddesatçı Çizgiden Özerkleşme Süreci: 1970'lerde YMM'den Örgütlü Kopuşlar Üzerine Bir Değerlendirme

Ekin Kadir Selçuk

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Gazetecilik Bölümü

Türkiye'de 1960'lı yıllardan itibaren Ortadoğu'daki İslamcı hareket ve isimlerin etkileri görülmeye başlanır. Yeniden Milli Mücadele Hareketi'nin (YMM) kuruluşunda da bu etkiyi görürüz. Buna karşılık YMM'nin kuruluşundan 1970'lerin sonlarına dek Türkiye İslamcılığının ana yönelimi olan milliyetçi mukaddesatçılığın geniş çemberine dahil olma tutumunu paylaştığını söyleyebiliriz. Ne var ki hareketin 1970'lerde büyük bir kırılma yaşadığı da vurgulanmalıdır. Özellikle lider eksenli olarak duraklamaya girdiği ve ayrıca hareketin yayınlarında milliyetçi dozun yükselmeye başladığı, bunda belli derecelerde "devlet müdahalesi"nin de rolü olabileceği belirtilebilir. Bu süreçte teşkilat üyeleri tek tek teşkilattan atılırken, 1980'e dek bireyselliği aşan boyutlarda iki farklı toplu atılma/ ayrılma yaşanmıştır.

Bu sürecin aktörlerinden birisi Hareket'in yayın organlarından Pınar dergisinin yönetimini üstlenen gençlerdir. Bu grup 1978'de bir isyanla Pınar dergisini YMM'den koparmışlardır. Pınar grubu hareketten ayrıldıktan sonra dergiyi bir süre daha çıkarmaya devam etmiş, başlarda YMM çizgisinden ideolojik olarak çok farklı bir tutum izlememiştir. Derginin o dönemki sayılarında YMM'ye yönelik eleştiriler çoğunlukla işleyiş ve pratikle ilgilidir. Fakat İran Devrimi'nden sonra büyük bir değişim meydana gelmiştir. O dönemden itibaren dergiyi İslam'ın siyasal/sosyal bir projesi olduğunu vurgulayan yazılar kaplamaya başlamış, Ali Şeriatî'den, Mevdudî'den çeviriler neşredilmiştir. Bu grup daha sonra Pınar Yayınları'nı kurmuştur. Pınar 1980'lerden itibaren İslamcı çizgide yayıncılık yaparak varlığını devam ettirmiştir.

Hamza Türkmen ve arkadaşlarının ayrılışı ise daha başından itibaren teorik/ideolojik bir kopuştur. Onlar 1970'li yılların ortalarından itibaren Seyyid Kutup, Mevdudî gibi isimlerden etkilenmiştir. Türkmen açıklamasında onları bu arayışa iten temel etkenlerden birinin hareketin yayınlarında "Türklük" vurgusunun artması olduğunu söylemektedir. Türkmen ve arkadaşları 1970'lerin ortasında gerçekleştirdikleri bu kopuştan sonra bağımsız İslami çizgide, Türkmen'in ifadesiyle "legal ve illegal" bütün gruplarla temaslar ve arayışlar içine girmişlerdir. Türkmen ve arkadaşlarının bu arayışı uzun süre devam etmiş, 1987'de Yöneliş Yayınları'nı kurmuşlardır.

Neticede farklı dinamikler ve süreçler içinde yaşanmış olsa bile bu iki kolektif/örgütlü kopuşu önemli kılan Türkiye'de İslamcılığın 1970'lerde

milliyetçi mukaddesatçılığın geniş çemberinden çıkarak bağımsız, özerk bir hareket haline gelişi çerçevesinde gerçekleşmiş olmasıdır. Dolayısıyla bu kopuşlar, Türkiye’de İslamcılığın özerkleşmesini anlamamız açısından önemli bir kaynak teşkil etmektedir. Bu çalışmada bahsedilen aktörleri YMM’den koparan gelişim, etkiler ve onların yönelişleri değerlendirilecek, böylece milliyetçi mukaddesatçılıkla özerk İslamcı çizgi arasında bir değerlendirme ve karşılaştırma yapma imkanı ortaya çıkacaktır. Ayrıca bu çalışmanın bir amacı da özelde Edibali ve YMM üzerindeki muhtemel “devlet müdahalesinin” nasıl da yine muhtemelen arzu edilmeyen biçimde yeni arayışlara kapı açılmasına vesile olduğunu göstermektir.

Türkiye İslamcılığında Aşı Karşıtlığının Tarihsel Serüveni

Zelal Özdemir

ODTÜ

Hakan Türkoğlu

Cumhuriyet Üniversitesi

Türkiye’de bazı İslamcı çevrelerin COVID-19 bağlamında aşı karşıtı çabaları bilinmektedir. Bu çalışma, Türkiye’de İslamcılarda aşı karşıtlığının tarihsel kökenlerini anlamayı amaçlamaktadır. Bu doğrultuda, İlmî Etüdler Derneği (İLEM) tarafından 1908-2010 yılları arasında yayınlanan ve İslamcı düşünceye sahip dergilerin dijitalleştirildiği Dergiler Projesi’nden yararlanılmıştır. 534 dergi, 22300 katalog, 745938 girdi ve 64069 yazarın yazıları “aşı” etiketi ile taranarak incelenmiş, çıkan sonuçlar nitel araştırma yöntemleri ile analiz edilmiştir.

İslamcı dergilerde aşı karşıtlığına ilk olarak şair Necip Fazıl Kısakürek’in çıkardığı Büyük Doğu Dergisi’nin 24 Eylül 1943 tarihli İptidai Devre 2. sayısında Rebi Hikmet Barkın tarafından yazılan “Lekeli Humma Aşısının İç Yüzü” başlıklı yazısında rastlanmıştır. İslamcı dergilerde aşı karşıtı söylem, yayınlanan haber ve köşe yazılarında sonraki yıllarda da devam etmiştir. Bu çalışmada, söz konusu tarihsel süreçte İslamcı dergilerde aşı karşıtı söylemin günümüzdeki aşı karşıtı söylem ve aşı karşıtlığı gerekçeleri ile önemli benzerlikler taşıdığını ortaya çıkarmakta ve bu benzerlikler incelenmektedir.

76. OTURUM

AVRUPA'DA SİYASİ PARTİLER

Almanya'da Aşırı Sağın Yükselişini Maddi Bağlamı ile Tartışmak: Almanya için Alternatif Partisi (Alternative for Germany- AfD) Örneği

Utku Akman

ODTÜ Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi

Bu çalışma yakın dönem Almanya siyasetini toplumun geniş kesimlerinden kısa bir süre içinde önemli bir destek alarak etkileyen AfD'nin yükselişini tarihsel materyalist bir perspektif ile ele almaktadır. Ana akım liberal siyaset bilimi literatürünün yükselen aşırı sağ hareketleri 'sağ popülizm' olarak kavramsallaştırmalarının ve popülizmi liberal demokrasi için dışsal bir tehdit olarak konumlandırmasının aksine bu makale, liberal demokrasinin en kurumsal örnekleri arasında gösterilebilecek Almanya'da aşırı sağın AfD özelinde elde ettiği somut yükselişini neoliberalizm ve finansallaşma ekseninde, Almanya kapitalizminin çelişkileri ve dinamikleri ışığında şekillenen maddi bağlamı ile tartışmayı amaçlamaktadır. Söz konusu maddi bağlam Almanya'da devlet-emek-sermaye ilişkilerine ve bu ilişkilerin neoliberalizm gölgesi altında geçirdiği dönüşümlere odaklanılarak somutlaştırılmaya çalışılmaktadır. 'Otoriter neoliberalizm' literatürü ile eleştirel bir ilişki kuran bu çalışmanın özgün yanlarından bir tanesi 1970'lerde eleştirel siyasal iktisat literatüründe önemli bir yer tutan ve Alman kapitalist devletini sorunsallaştıran 'devlet türetme tartışması' (*state derivation debate*) nı yeniden yorumlayarak AfD'nin yükselişini devlet-toplum ilişkisi çerçevesinde kavramaya çalışmasıdır. Bu yöntem ile AfD'ye odaklanan literatürde yaygın olarak gözlemlenen parti siyaseti ve seçmen davranışına odaklanan çalışmalara alternatif eleştirel bir yaklaşım geliştirilmesi amaçlanmaktadır.

Yeşil Liberalizm

Meryem YILMAZ

İnönü Ü. Siy. Bil. Uluslar. İlişk. ABD

1970'lı yıllar ekonomi ilişkilerinden farklı olarak toplumsal algıların değiştiği, ideoloji-siyaset ilişkisinin dönüştüğü hatta siyasetin kendisinin dahi bir değişime uğradığı süreç olarak karşımıza çıkmaktadır. Sınıfsal yapılardan, ideojilerden ve ekonomik sorunlardan çok; birey kimliklerinin, benlik duygusunun ve aidiyet hissinin hakim olduğu bu dönemde, modernleşmenin ve küreselleşmenin de etkisiyle birey taleplerinde ve toplum ihtiyaçlarında görülen değişikliklere geleneksel siyaset bir cevap üretemeyince yeni siyaset arayışına gidilmiştir. Yeni siyaset, eski siyasi paradigma ile yeni siyasi paradigmayı harmanlayarak ele aldıkları konular, değerler, aktörler ve etkinlik alanları açısından bir çerçeve çizerek eski paradigmada ele alınmayan bir çok konuyu siyasete dahil etmiş ya da var olan konulara bu dönemde başka bir perspektiften bakıldığı görülmüştür. Yeni olan bu siyasal yapının temel konularından birini de “çevre” oluşturmaktadır. Toplumsal anlamda yeşil hareket, siyasal alanda ise yeşil partilerin ortaya çıkışı bu döneme rastlamaktadır. Siyasetin yeşillenmesi düşüncesi -yeşil siyaset-; çevrenin sürdürülebilirliği, ekonomik yapılanmaların meydana getirdiği çevre tahribatları, iklim değişikliği, nükleer sızıntılar, biyolojik çeşitliliğin yok olması, öğrenci hareketleri, işçi hareketleri, kadın hareketleri ve barış hareketleri gibi oldukça geniş, kapsamlı konuları gündeminde tutmuştur. Ortaya çıkış yıllarında kapitalizm ve liberalizm gibi sistemlerin içine aldığı değerlere muhalefet olarak görülmüşse de sonrasında liberal düşünce içerisinde kendisine bir yer bulmuştur. İki düşünceyi birbiriyle uzlaştırma çabası olarak ifade edilen liberalizmin yeşillenmesi “yeşil liberalizm” kavramını ortaya çıkartmıştır. Bu çalışmada toplumsal hareketler olarak ortaya çıkan çevre hareketinin siyasallaşma sürecine değinilerek sonrasında yeşil liberalizm ile ilgili bir çerçeve çizilecektir.

Yeni siyasetin getirdiği yeni örgütlenme biçimlerine ilişkin açıklamalara, liberal yapılar içerisindeki yeşil oluşumlara yer verilen çalışmada Dünya’da tek örneğinin İsviçre’deki bir grubun oluşturduğu Yeşil Liberal Parti üzerinde durulmuştur. Çalışma Yeşil Liberal Parti ile ilgili olarak literatüre Türkçe bir yayın kazandırmak ve bu alanda yapılacak diğer çalışmalara kaynaklık etmesi amacıyla yazılmıştır. Araştırma konusu seçildikten sonra belirlenen anahtar kelimeler eşliğinde literatür taraması yapılmış, elde edilen veriler; içerik analizi ve sistematik derleme yöntemi ile incelenmiştir. Çalışmanın araştırma yöntemi; üç temel başlık üzerinden kategorik

olarak sınıflandırılmıştır. Sonuç kısmında ise tanımlayıcı ve çıkarıma dayalı bir yöntem ile genel bir değerlendirme yapılarak çalışma tamamlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çevre Hareketi, Yeni Siyaset, Yeşil Siyaset, Yeşil Partiler, Yeşil Liberalizm

‘Değişimi İçeriden Zorlamak: Abd ve İngiltere’de Parti-İçi Baskı Grupları

Emre Önkibar

Galatasaray Üniversitesi

Taşkın Toprak İpek

İstanbul Bilgi Üniversitesi

Her ülkedeki siyasi partilerin ideolojileri, sosyal ve kültürel kökenleri veya programları birbirlerinden ayrılmaktadır. Bununla beraber, merkez ülkelerdeki bazı önemli partiler konumlarını uzun süre koruyabilmiştir. Bu partiler çoğunlukla ya hükümette ya da ana muhalefette yer almıştır. Bu nedenle söz konusu partiler ‘hegemonik’ partiler olarak nitelendirilebilir. Bunlar, muhalefete düşseler de her zaman iktidara oynarlar ve toplum üzerindeki siyasi etkilerini kolay kolay kaybetmezler. Ayrıca çoğu zaman, seçim sistemleri bu partilerin iktidarlarını destekleyebilmektedir. Bu çerçevede Demokratik Parti (Democratic Party) ve İşçi Partisi (Labor Party) uygun örnekler olarak gösterilebilir. Bu iki parti ortak bir noktada buluşmaktadır: Her ikisi de ana akım siyasi arenada nispeten “sol” bir sosyal demokrat konumu temsil ederler. Üstelik yerleşik düzendeki konumlarına rağmen ilerici, sosyal demokrat ve sosyal liberallerden kitlesel destek almayı başarırlar. Bunun yanı sıra, ana parti içi siyasi gruplar, etkilerini artırmaya ve neoliberalizme alternatif bir yaklaşım oluşturmaya devam etmiştir. Söz konusu gruplar Amerikan Demokratik Sosyalistleri (Democratic Socialists of America) ve Momentum Hareketi’dir (Momentum Movement). Momentum Hareketi, katılımcı demokrasiyi ve sosyal adaleti hedefleyen taban örgütlenmelerinden biridir. Bu parti 2015 yılında kurulmuş ve İşçi Partisi liderliği için Jeremy Corbyn’i desteklemiştir. Momentum’un temel eleştirileri, parti içinde daha demokratik üyelik modeline yatkın ve ana akım siyasi partilere karşı bir sosyal demokrasi tesis etmeye yönelik olmuştur. Bu doğrultuda üyeler eski siyasetin nitelikli cevaplar üretmediğini düşünmüşler ve artık yeniden örgütlenme zamanı geldiğine karar vermişlerdir. Bunun ötesinde, Momentum kendini bağımsız bir partiye dönüştürmektense parti içi baskı grubu oluşturarak gücünü test eden bir strateji izlemiştir. Bu durum partinin kitleler tarafından kısa zamanda dikkat

çekmesinin sebeplerinden biri haline gelmiştir. Öte yandan Amerikan Demokratik Sosyalistleri 1982’de Birleşik Devletlerde kurulmuş en büyük sosyalist organizasyondur. Avrupa geleneğinden farklı olarak, geniş çaplı sosyalist topluluk kültürünün –veya belki de benzersiz diyebileceğimiz– bir modelin olmaması nedeniyle, DSA’nın öncelikli amacı, sosyalist kültürü uçlardan ana akıma taşımak olmuştur. Dolayısıyla DSA’nın özellikle gençlik ve öğrenci kolları, “demokratik sosyalizm”in yaygınlaştırılmasında önemli bir rol oynamaktadır.

Bu çalışmanın amacı, söz konusu siyasi yapıların ABD ve İngiltere’de örgütsel yapılanmalarını ve stratejilerini incelemek, karşılaştırmak ve dünyanın içinde bulunduğu bu ara geçiş döneminde (interregnum) çeşitli stratejik parti içi baskı gruplarının hareketleri ışığında radikal bir dönüş için bir yol göstericiliğe ulaşmaktır. Söz konusu partilerin manevraları tek çatı altında radikal bir değişime önderlik edebilir. Bu konuda hemen bir soru sormak da mümkündür: Bu çalışmanın amaçları doğrultusunda, değişimi içeriden zorlayan bu iki hareketi inceleyerek özgürleştirici bilgiye ulaşabilir miyiz?

77. OTURUM

KENTSEL MÜCADELELER VE KENT HAKKI

Alkışlarla Kent Mekânını Sahiplenmek!

Yelda YÜREKLİ

Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Mehmet Akif KUMTEPE

Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Bir toplumda egemen olanlarla egemen olmayanların kent mekânıyla kurduğu ilişki farklıdır. Kapitalist sistem içerisinde tamamen bir meta olarak ele alınan kent mekânı, toplumdaki egemen sınıfların çıkarına olacak şekilde oldukça değer kazanmıştır; ancak mekân sadece egemen sınıflar için değil, üzerinde hâkimiyetini sağlamış olan ya da bunun için mücadele eden gruplar, yoksul kesimler için de değerlidir. Tam da bu nedenle toplumun egemen olmayan kesimleri için mekân hem bir yaşam alanı olarak sahiplenilen ve uğruna mücadele edilen bir alan hem de kentsel toplumsal mücadeleler açısından düşünüldüğünde işçi sınıfının, kent yoksullarının kolektif eylemliliğine olanak sağlayan bir alan olarak görülmektedir. Bu nedenle mekân bu iki grup arasında farklı amaçlarla her zaman bir çatışma konusu olmuştur. Egemen gruplar, kent mekânını ortaya çıktığı zamanlardan bu yana kent yoksullarının ve işçi sınıfının, kent mekânıyla kenti sahiplenme ve sınıf mücadelesi anlamında kurduğu ilişkiyi engellemek için çeşitli stratejilere başvurumaktadırlar. Bu stratejilerin sonucu olarak ortaya çıkan *kent mekânına yabancılaşmak*, Marksist yabancılaşma kuramının en kapsamlı biçimidir. Mekâna yabancılaşmak, kent yoksulları ve işçi sınıfı gibi egemen olmayan kesimlerin kolektif üretimine katıldığı kent mekânına yabancılaşması, *kentlilik bilincini* yitirmesi demektir. Bunun sonucunda ise bu kesimler kendi kolektif emeğinin ve toplumsal pratiklerinin ürünü olan kenti, değiştirip dönüştürebilme hakkını kendilerinde görmezler. Nitekim, bu yabancılaşmayı aşmanın bir yolu olarak kent mekânını sahiplenmek, kentsel toplumsal mücadele ve hareketler açısından hayati önem taşımaktadır.

Lefebvre, kent hakkı derken, dönüşmüş, yenilenmiş kentsel yaşam hakkından bahsetmektedir. Lefebvre'nin *soyut mekân* olarak kuramsallaştırdığı kapitalist kent mekânının, insanın gündelik yaşamının her anını kuşatan, baskılayan, gözetim altında tutan; insanı sadece kendi emeğine değil, kendi türüyle olan ilişkilerine de yabancılaştıran zorlayıcı etkisi, kent mekânının yeniden üretilmesi noktasında tepkiler de doğurmaktadır. Bu bağlamda çalışmada bir hak, yani doğal bir hak olarak üretimine katıldığı kenti sahiplenmenin, toplumun egemen olmayan kesimleri için önemine dikkat çekilirken; örneklem olarak ele alınan Türkiye'deki alkış eylemlerinin kentsel toplumsal mücadeleler açısından kenti sahiplenme yani bir hak bilinciyle, kent hakkı bilinciyle sahiplenme noktasında önemine dikkat çekmek amaçlanmaktadır. Michel De Certeau'nun güçlü olan erk sahipleri ile zayıf olanın mücadelesini anlatmakta kullandığı strateji ve taktik kuramsallaştırması çerçevesinde ele alınan (Sürekli Aydınlik İçin Bir Dakika Karanlık, Tencere Tava ve Sağlıkçılara Destek eylemleri gibi) Türkiye'deki üç alkış eyleminden ilk ikisinin sokak siyaseti kapsamında değerlendirilerek bir taktik niteliğinde olduğu savunulurken; üçüncü alkış eyleminin bu kategorilerde değerlendirilemeyerek önemli bir tarihsel kırılma anındaki duygusal birliktelik gibi kavranabilmesinin yanı sıra bir iktidar stratejisi olarak işlev gördüğü de görülmektedir.

Pandemide Süreklilikler ve Kırımlar: Ankara Ayrancı'da Kentsel Müşterekleştirme Pratikleri Örneği

Umut Yüksel
ODTÜ

Bu çalışma, Covid-19 pandemisinin mahalle düzeyindeki ilişkiler üzerindeki etkisini ve yerel mahalle örgütlerinin pandeminin etkilerine karşı geliştirdikleri yerel cevapları incelemektedir. Bu amaçla Ankara ili Ayrancı semtinde yerel organizasyon faaliyetlerine aktif olarak katılan kişilerle 22 yarı-yapılandırılmış derinlemesine görüşme ve bir odak grup görüşmesi yapılmıştır. Bu çalışma, Lefebvre'in teorik çerçevesini benimserken, Covid-19 zamanında kolektif eylemliliklerdeki sürekliliklere ve kırılmalara odaklanmaktadır. Pandeminin toplumun sosyal ilişkilerini ve kolektif eylemi olumsuz etkilemesine rağmen, aynı zamanda yeni kolektif eylem biçimleri ve müşterekleştirme pratikleri temelinde dayanışma faaliyetleri ürettiği savunulmaktadır. Bu müşterekleştirme pratikleri, pandemide küresel çapta yaygın olarak kullanılan sorumluluğun bireyselleştirmesinin bir sonucu ve aynı zamanda buna bir karşılık olarak ele alınmıştır.

Kent hakkı kavramıyla ilişkili olarak mahalle–temelli müşterekleştirme pratikleri (maske ve siperlik yapımı, yerel mahalle meclis pratikleri gibi) merceğinden Ankara Ayrancı örneği incelenmiştir. Pandemi döneminde ortaya çıkan dayanışma ve müşterekleştirme pratikleri planlı ve merkezi bir örgütlenme yapısı yerine; koruyucu birer refleks olarak öz örgütlenme pratikleri ve sosyal medya kullanımlarıyla yerel düzeyde ortaya çıkmıştır. Pandemi döneminde oluşan bu pratiklerin pandemi öncesi dayanışma deneyimleriyle olan ilişkileri, sınırlılıkları ve geleceğe dair imkanları tartışılmıştır. Bunun yanında, pandemi döneminde uygulanan fiziksel mesafe, karantina ve kapanma tedbirleriyle değişen gündelik hayat pratikleri ve kentsel gündelik ritimlerin diyalektik bir ilişki içerisinde hem yeni formda oluşturduğu sosyal etkileşimler hem de balkon ve pencerelerin dışarı (kamusal) ve içerisi (özel) arasında oluşan köprü konumuyla değişen mekansal politik dinamikleri ele alınmıştır.

Transların Gündelik Yaşamlarında Kent Hakkını Aramak

Niyaz Uslu

İstanbul Ü. Kadın Çalışmaları Bölümü

1968 yılında kent hakkı kavramını ortaya atan Lefebvre (Lefebvre, 2018), dönüşmüş ve yenilenmiş bir kentsel yaşam tahayyülünden bahsediyordu. Bu hak, kent mekanına erişim ve kentsel mekanı dilediğince kullanmanın yanında kent mekanını kişilerin gönlüncü dönüştürmesini, inşa etmesini de içeriyordu. Bununla birlikte literatürde kent hakkı, kentsel mekan/kamusal alan odağında tartışıldığı için cinsiyete dayalı mekansal ayrışmayı ve kamusal alandaki ataerkil iktidar ilişkilerini görmezden gelmesi sebebiyle feminist araştırmacılarca eleştirilmiştir. Ben bu çalışmada kent hakkı kavramına getirilen feminist eleştirilerden de yola çıkarak İstanbul'da yaşayan transların gündelik deneyimlerini inceleyeceğim.

Purcell (Purcell, 2002), kent hakkının gerçekleşebilmesi için bu hakkın iki bileşeninden bahsetmişti; tam kullanım ve tam katılım. Buna göre kent hakkını yalnızca kentsel hizmetlere erişim ekseninde düşünmek mümkün değildir; bu hak kentsel mekanların kullanımını, bu mekanlarda zaman geçirmeyi, yaşanan yerdeki sosyal kültürel ve altyapısal kararlara katılmayı, yerleşme ve barınma haklarını da içerecek şekilde kavranmalıdır. Bunun yanında, kişinin kentsel hizmet ve imkanlardan faydalanırken aynı zamanda kenti şekillendirme ve kendi talepleri doğrultusunda kenti dönüştürme hakkına da sahip olduğu vurgusu öne çıkmaktadır. Peki transların gündelik yaşam deneyimlerinde kent hakkı nasıl karşılık bulur? Fenster (Fenster,

2005), tam kullanım ve tam katılım hakkını kadınların gerçekliklerine bakarak kent hakkını eleştirmiş; kentin kapitalist olduğu kadar ataerkil de olduğunu ve kadınların kamusal alandan dışlanmalarının yanında özel alanda da tahakküm altında olduğunu ortaya koymuştu. Ben de bu çalışmada, buradan devamla tam kullanım ve tam katılım meselesini transların gerçekliklerine bakarak, gündelik yaşam deneyimleri odağında ele alacağım. Çünkü kentin heteronormatif ve cisseksist yapısını görmezden gelmek trans bireyler açısından ne sokakta güvende hissetmemeyi, ne toplu taşıma kullanımından imtina etmeyi, ne ev kiralarken maruz bırakılan türlü ayrımcılıkları ne de katılım mekanizmalarındaki 'yokluğu' tam olarak açıklayabilir.

İstanbulda'ki yerel yönetimlerin hizmetlerinden yola çıkarak, trans bireylerin kentsel hak ve hizmetlere erişimlerinde karşılaştıkları engelleri, bu engellerle hangi yöntemlerle veya ne tür ittifaklar kurarak mücadele edildiğini, bu engellerin ortadan kaldırılmasına yönelik önerilerin geliştirilmesini, karar alma mekanizmalarına katılımı da konu edinen bu çalışmada; İnsan Hakları Okulu Bahri Savcı Araştırma Destek Programınca desteklenerek 2021 yılında gerçekleştirilen araştırmanın verileri sunulacaktır. Niteliksel yöntem kullanılan ve açık uçlu yarı yapılandırılmış sorularla derinlemesine mülakatlar gerçekleştirilen araştırmada yaş, cinsiyet, engellilik, dini ve kültürel farklılıklar gibi kesişimsellikler de göz önünde bulundurularak 10 katılımcı ile görüşme yapılmış ve araştırma süreci, feminist bir yaklaşım benimsenerek katılımcı ile araştırmacının birbirlerinden öğrendiği ve birlikte bilgiyi ürettiği bir süreç olarak deneyimlenmiştir.

78. OTURUM

KİTAP TANITIMI

21 Yüzyılda Devletin Dönüşümü: Otoriterleşme, Kriz ve Hegemonya Galip Yalman'a Armağan

Devleti Nasıl Düşünmeliyiz?

Fuat Keyman

Sabancı Üniversitesi

Avrupa'nın Geleceği Tartışmaları ve Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri

Atila Eralp

ODTÜ Uluslararası İlişkiler (E)

Karşılaştırmalı Siyasete Galip Yalman'ın Gözünden Bakmak

Aylin Topal

ODTÜ Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi

79. OTURUM

YENİ EKONOMİLER, YENİ İŞLER, YENİ İŞÇİLER

Enformel Çalışma Bağlamında Alternatif Bir Model: Patronsuz Kurye Ağı

Batuhan ERSÖZ

Tokat Gaziosmanpaşa Ü. Sağlık Bilimleri Fak. Sosyal Hizmet Böl.

Özge KAHRAMAN ERSÖZ

Mersin Ü. İİBF, Çalış. Eko.Endüstri İlişk. Böl.

Orhan Ertuğrul ONUR

Hitit Ü. Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, Mülkiyet Koruma ve Güvenlik Bölümü

Covid-19 pandemisi, istihdam, büyüme, uluslararası ticaret gibi makroekonomik göstergelerden, sektörel düzeydeki mikro alanlara kadar birçok noktayı olumsuz bir şekilde etkilemiştir. Kişiler arasındaki etkileşimin azaltılmasına dönük önlemler hizmet sektöründeki birçok işletmenin ya faaliyetlerini tamamen askıya almasına ya da yeni organizasyon biçimlerinin geliştirilmesine neden olmuştur. Aynı zamanda salgın süreci tartışmasız bir şekilde emek açısından sorunlar meydana getirmiş, işsizlik ve sosyal koruma mekanizmalarının yetersizliği toplumsal eşitsizliği derinleştirmiştir. Her ne kadar belirli sektörlerde çalışma süreçleri devam etse de özellikle enformel istihdamın merkezi konumda bulunduğu alanlarda, salgın ayrıca bir sosyal koruma problemini de beraberinde getirmiştir. Özellikle salgını önlemeye yönelik uygulamalar yiyecek-içecek sektöründe faaliyet gösteren aktörleri giderek daha fazla paket servis uygulamalarına yöneltmiş, bu durum kurye hizmetlerinde önemli bir artış yaşanmasına neden olmuştur. Bu çalışma pandemi sürecinde İstanbul/Kadıköy’de kurulan ve hem işletmeler hem de pandemiden etkilenen emek açısından alternatif bir çalışma modeli sunan “Patronsuz Kurye” ağını incelemektedir. Araştırma kapsamında nitel araştırma teknikleri çerçevesinde yarı-yapılandırılmış soru formu ile Kadıköy’de faaliyet gösteren kuryeler ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda her ne kadar ulusal düzeyde çevrimiçi platformlar çerçevesinde sunulan kurye hizmetleri bulunsada “patronsuz kurye” ağının daha düşük maliyetlerle bu hizmeti sunmasının bu hizmeti

talep edenler açısından belirleyici olduğu gör÷lmektedir. Ayrıca oluşumun farklı toplumsal tabakaları bünyesinde barındıran niteliği, patronsuz kurye ağının pandeminin ortaya çıkardığı sosyo-ekonomik koşullara karşı alternatif bir enformel tampon mekanizma oluşturduğunu da göstermektedir. Pandemi sürecinde farklı toplumsal katmanları bir araya getiren “Patronsuz Kurye” ağının post-pandemi sürecinde de, bu niteliği daha sınırlı olmakla birlikte, alternatif bir çalışma modeli olarak varlığını sürdürmesi dikkat çekicidir. Bununla birlikte oluşumun enformel çalışma niteliği ve “patronsuzluk” üzerinden şekillendirdiği yönetimsel yapısının, bu yapı içinde yer alan aktörler tarafından kurumsallaşma ve sürdürülebilirlik tartişmalarına neden olduğu da gör÷lmektedir.

Gig Ekonomisi Bağlamında alışma İlişkilerinin Geleceği

Ömer Ünal

Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, alışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri ABD

Gig ekonomisi, bireylerin kısa veya uzun süreli işler bulmak ve gerçekleştirmek için uygulamalara ve/veya internet sitelerine erişim sağlayarak tamamladığı ve genellikle üç tarafın yer aldığı bir çalışma ilişkisini ifade etmektedir. Gig ekonomisi platformları talep üzerine ve çevrimiçi olarak genellikle iki başlıkta sınıflandırılmaktadır. Talep üzerine platformlar arz ile talebin fiziksel olarak aynı bölgede bulunduğu işleri kapsarken, çevrimiçi platformlar ise internet aracılığıyla arz ile talebi birbirine bağlayarak gerçekleştirilen işleri kapsamaktadır. Gig ekonomisi platformları, küresel işgücü piyasasının küçük bir yüzdesini oluşturmasına rağmen platformların hızlı ve düzenlenmeden büyümesi çalışma ilişkilerini derinden etkilemektedir. Özellikle, gig ekonomisi platformlarının taraflarını işveren yerine aracı veya teknoloji şirketi olarak tanımlaması ve platformlar aracılığıyla gelir elde eden kişileri ise işçi yerine bağımsız yüklenici olarak sınıflandırması bu durumu hızlandırmaktadır. Bu doğrultuda, çalışmada öncelikli olarak gig ekonomisi tanımlanmış ve unsurlarıyla birlikte incelenmiştir. Ardından gig ekonomisi platformları arasında yer alan Uber, Deliveroo ve Amazon Mechanical Turk platformlarında meydana gelen çalışma ilişkileri karşılaştırılmıştır. Son olarak, iş hukuku, istihdam, ücret, sosyal güvenlik ve sendikalaşma ve toplu sözleşme bağlamında çalışma ilişkilerinin geleceği tartişılacaktır.

Dijital Oyun Endüstrisinde Emek Görünümleri

Emek Barış Kepenek

Başkent Üniversitesi Sosyoloji Bölümü

Yaratıcı endüstri kavramı bireysel yaratıcılık, vasıf ve yetenek kullanılarak sosyo-ekonomik değer yaratılan endüstri olarak tanımlanabilir. Burada üretilen ürünler kitle iletişim teknolojilerinin sayesinde kolayca pazara sunulabilir, saklanabilir ya da içeriği değiştirilebilir. Sonuç olarak yaratıcı endüstriler dünya ekonomilerinde yeri gittikçe güçlenen bir sektör olarak karşımıza çıkıyor.

Dijital oyun endüstrisi de son 30 yıl içerisinde en hızlı büyüyen sektörlerden bir tanesi. İnsanlar oyun oynamayı istedikleri için oynarlar. Keyif aldıkları sürece de devam eder. Dijital teknolojilerin gelişmesiyle beraber bu kültür dijitale taşındı ve çok sevildi. Şu anda dünyada 3 milyar insan oyun oynuyor. Ancak üretim süreçleri oldukça zordur. Çok farklı disiplinlerden farklı yetenekler bir araya gelerek oyunları geliştirirler. Ortaya en eğlenceli yaratıcı endüstri ürününü ortaya çıkarırlar. Bu noktada en dikkat çekici nokta şudur: Oyunların geliştirilmesinde kültürel olgulardan çok ekonomik dürtüler ve çıkarlar söz konusudur. Dijital oyunlarda içerikler ve teknoloji tamamen ekonomik sebepler ön planda tutularak hazırlanmaktadır. Ürün ne kadar renkli ve keyifli olsa da sonuç olarak kullanım değeri sağlayan bir üründür.

Dijital oyun geliştirme süreçlerini anlamak bu sektördeki emek görünümlerini görebilmek açısından oldukça önemlidir. Zira bu süreçler yaratıcılık, uzmanlaşma ve ortak çalışma süreçlerini barındırır ve bu da yaratıcı sektörlerde gayri maddi emek görünümlerine en çok uygun gelen süreçler olduğu söylenebilir. Tabi burada tartışılması gereken nokta klasik/konvansiyonel üretim ilişkilerinden ne kadar farklı üretim ilişkisi ve emek süreçleri barındırdığıdır. Kimi zaman uzun erimli projelerde aşırı baskı, stres sorunları (crunch working time) kimi zamanda preker uygulamalara da rastlanabilmektedir. Oyun türüne ve şirket ölçeğine göre emek üzerindeki problemlerin içerikleri de değişmektedir.

Bu çalışma Türkiye’de oyun firmaları üzerinde işgücü yapısına yöneliktir. Oyun geliştirme süreçlerinde işveren/ çalışan ilişkileri nasıl şekillenmektedir? Klasik mavi/ beyaz yakalı çalışanlarla benzer bir süreç mi var? Preker uygulamalar görünüyor mu sorularına yanıt aranacaktır.

Ayrıca Türkiye dijital oyun sektöründe firmalar arasında çalışanların mobilitesi oldukça fazladır. Bu mobilitenin nedenleri arasında emek süreçlerinin bir etkisi var mıdır? Ve şirketler bu mobiliteye yönelik neler yapmaktadırlar?

Bu çalışma Türkiye’de sektör özelinde ilk çalışmalardan biri olacaktır. Türkiye’de son yıllarda dijital oyunlara yönelik çalışmaların sayısı hızla artmaktadır. Ancak üretim ve emek süreçlerine yönelik tartışmalar oldukça azdır. Bu anlamda da literatüre katkı sağlayacaktır.

Platform Çalışanlarının Sınıflandırılması Sorunları ve Sonuçları

Ömer Ceylan

Kocaeli Ü. SBF Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Böl.

Platform çalışması, gelir elde etmek için, çevrimiçi kaynaklarla sağlanan işler arasında yer almaktadır. Bu kapsamda gerçekleştirilen çalışma bir dijital platform aracılığı ile sağlanmaktadır. Dijital platformların aracılık ettiği işlerin dört özelliği vardır. Bunlar; ticari bir malın kiralınması ya da satışı hariç bir görevin yerine getirilmesi, ücret ilişkisinin varlığı, standart olmayan bir istihdam biçimi olmaları ve söz konusu dijital platformun gerçekleştirdiği aracılık rolü ile istihdam ilişkisini değişken bir şekilde ve değişken ölçüde yönetmesidir.

Kayıt dışılığı azaltması ya da kayıt dışı çalışmaları –kısmen de olsa– beyan edilmiş çalışmaya dönüştürebilmesi nedeniyle platform ekonomisine oldukça geniş bir destek vardır. Benzer şekilde, platformların korunmasız insanların iş bulmasına yardımcı oldukları gerekçeleriyle de desteklendiği görülmektedir. Ancak bu tür argümanlar, birçok platform çalışanın aslında sadece kağıt üzerinde bağımsız yüklenici olduğu ve platform ekonomisinin düzenli istihdama dayanan pek çok işi “sahte” serbest meslek haline getirebileceği gerçeğini görmezden gelmektedir.

Platform çalışması çalışma ilişkilerini ve sosyal politikayı çeşitli şekillerde etkiler. Bunlar arasında çalışanların ücretlerinin düşmesi, çalışanların, istihdama dayalı asgari koruma standartlarının tamamen ya da kısmen dışında bırakılması, sosyal güvenlik koruması ile ilgili kapsam ile sağlanan sigorta hizmetlerinin sınırlandırılması ve sendikalaşmayı engelleme gibi olumsuz etkiler yer alır.

Platform çalışması kapsamında, işin dijital dönüşümü ile birlikte geleneksel hukuki tanımlama yöntemlerinin işçilerin yasal statüsünü tanımlamaya uygun olup olmaması ve mevcut işgücü ve sosyal güvenlik paradigmasının bu dönüşüme uyum sağlayıp sağlayamaması gibi sorunlar ortaya çıkmaktadır. Öte yandan platform şirketleri de iş hukukunun koruyucu ilkelerinin kendi platformlarının aracılık ettiği iş modellerine nüfuz etmesini engellemeye çalışmaktadırlar. Platform şirketlerinin genel olarak ekonomideki özel olarak da istihdamdaki paylarını gerekçe

göstererek kendileri ile ilgili herhangi bir yasal düzenleme girişimine karşı çıkmaktadırlar.

Platform çalışanlarının statüsü ile ilgili çalışma mevzuatında yapılacak düzenlemeler bu işlerde çalışanlar için önem arz etmektedir. Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde öteden beri süregelen birçok davada platform çalışanlarının hukuki statüsüne dönük kararlar alınmıştır. Bu kararlarda kullanılan dayanaklar olaya göre değişiklik gösterse de kullanılan bu dayanakların zaman içerisinde giderek birer standart halini alacağını belirtmekte fayda vardır. Nitekim Avrupa Birliği'nde platform çalışma koşullarının iyileştirilmesi hedefiyle hazırlanan "Platform Çalışması Direktifi" teklifi de bu bağlamda düşünülebilir. Bu nedenle tebliğde "Platform Çalışması Direktifi" teklifinde yer alan, platform ile işi yapan kişi arasındaki ilişkinin bir istihdam ilişkisi olarak kabul edilmesi için belirlenen kriterler değerlendirilecektir.

Tebliğde Avrupa ülkelerinde platform çalışanlarının statüsü ile ilgili alınmış kararlar incelenecek ve platform çalışanlarının statülerinin tespitinde dikkate alınan kriterler ortaya konacaktır. Bu incelemelerden hareketle de, Türk İş Hukuku'ndaki mevcut içeriğin platform çalışmalarına konu olan iş ilişkilerine dönük değerlendirmelerinde oluşabilecek sorunlar ile bu sorunlara yönelik çözüm önerileri çalışmada yer alacaktır.

80. OTURUM

Ahmet Acar Anısına

Yüksek Öğrenim ve Sorunları

Mine Eder

Boğaziçi Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü

Zeynep Kadirbeyoğlu

Boğaziçi Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü

Erkan Erdil

ODTÜ Ekonomi Bölümü

Türkiye yükseköğretim sistemi son 20 yılda gerçekleşen niceliksel büyümenin yanında önemli bir yol kavşağına gelmiştir. Akademik özgürlük ve üniversite özerkliğinin temel sorun alanları olduğu bu ortamda yükseköğretimin yeniden yapılanması elzemdir. Üniversitelerin dayanışma içerisinde yeniden yapılanma konusunda çalışması gerektiğine olan inancımızla bu sürecin ilk adımı olarak düşündüğümüz *Türkiye Yükseköğretim Alanının Yeniden Yapılandırılması Çalıştayı* 30 Haziran – 1 Temmuz tarihlerinde Türkiye ve uluslararası üniversitelerden katılan 45 akademisyen ile gerçekleştirilmiştir. Bu panelde, çalıştay kapsamında belirlenen altı ana başlık altında hazırlanan raporun ana hatları sunulacak ve tartışmaya açılacaktır. Bu altı başlık şu şekildedir: idari özerklik, mali özerklik, akademik özerklik, akademik ve idari yönetim, kalite güvencesi ve performans ve son olarak da akademik değerler.

81. OTURUM

YÜKSEK ÖĞRETİM VE SORUNLARI

Türkiye'nin Suriye Sınır Duvarı'nı Anlamak: 'Tahkim Edilmiş Sınırlar' Kavramı Çerçevesinde Bir Değerlendirme

Ayşegül Sever

Marmara Ü. SBF Siy. Bil. Uluslar. İlişk. Böl.

R.Funda Karadeniz

Gaziantep Ü. İslahiye İIBF İktisat Bölümü

Çin Seddi ve Amerika-Meksika duvarından sonra dünyanın 3. büyük duvarı olarak kabul edilen Türkiye-Suriye sınır duvarı -Türk Seddi- dünyada 2000'lerde sayıları giderek artan duvarlardan biri olarak Türkiye'nin Arap dünyası ile köprü kurma yaklaşımında radikal bir değişikliği ifade etmektedir. Ancak bu önemine rağmen 2021 yılında tamamlanmasından sonra bile duvar hâlâ Türkiye'deki kamuoyunda ve büyük ölçüde akademik çevrelerde görünmez durumdadır. Bu çalışma ise Ankara ve Hatay'da dışişleri bakanlığında görevli diplomatlar ve yerel bürokratlarla yapılan mülakatlar ile meclis tutanakları ve siyasilerin açıklamalarından oluşan birincil kaynaklara dayanarak Türkiye'nin Suriye sınır duvarı siyasetini hangi faktörler etkisinde ve nasıl belirlediğini Hassner ve Wittenberg'in 'tahkim edilmiş sınırlar' yaklaşımı ile değerlendirecektir. Sınır duvarına bu yaklaşım ile bakmak dünyadaki diğer sınır duvarlarıyla benzerlik ve farklılık gösteren özelliklerini anlamaya olanak sağlayacaktır.

Geri Göndermenin Dayanılmaz Hafifliği

Dicle Demir

İstanbul Barosu

Suriye devletinde iç savaşın başlangıcını ve Türkiye'ye mülteci göçünün başlamasını takiben, 2011 yılında sınır şehirlerine mülteci kampları kurulmaya başlanmış ve hükümet tarafından açık kapı politikası benimsenmiştir.

Hükümetin mültecileri Türkiye’de “misafir” olarak kabul etmesi ile bu sürecin geçici olduğunu izlenimi yaratılmıştır. Bildiride detaylıca tartışılan sebeplerden hükümet, mültecilere karşı merhametli ve insancıl yönü ağır basan bir politika benimsemiş ve kamuoyunca da savaştan kaçan mültecilere karşı olumlu bir duygu beslenmiştir. Buna karşın savaşın ve Türkiye’ye göçün başlangıcından itibaren 10 yıl geçmiş olmasına karşın Suriyeli mültecilerin hukuki konumu halen belirsiz ve güvencesizdir.

Suriye’den kitle göçü fenomeni ortaya çıktığı dönemde Türkiye’de yürürlükte olan mevzuat ve idari yapıların bu derecede bir göçün beraberinde getirdiği hukuki ve insancıl ihtiyaçların karşılanabilmesi için yeterli ve etkili olduğunu söylemek mümkün değildir. Hukuki, idari ve insancıl yardım araçlarının eksikliği, durumun bir “insani kriz” olarak nitelendirilmesine yol açmıştır. Daha önce örneği görülmemiş seviyedeki kitlesel göçün yol açtığı şok durumu, bir kriz söylemi benimsenmesine yol açmış ve sorunların acil çözümü için “insani yardım” politikası benimsenmiştir. İnsani yardım politikasının benimsenmesi, durumun bir kriz olarak nitelendirilmesinin bir sonucu olup bu çerçevelendirme aynı zamanda sorunun siyasi sebeplerinden ve uzun dönemli çözüm arayışlarından uzaklaşmaya neden olarak hala devam eden gerçek bir kriz ve belirsizliği doğurmuştur.

Aradan geçen on yılda, Suriyeli mülteciler hakkındaki misafir algısı ortadan kalkmış ve savaştan kaçmış kırılğan bir halk olarak görülmek yerine hukuki korunmayı hak etmeyen/suistimal eden davetsiz bir topluluk olarak görülmeye başlanılmışlardır. Bu değişim, isim verme/kategorizasyonun politik anlamı ve mülteci/göçmen ikiliğinin geçerliliği konusunda soruları ortaya çıkarmaktadır. Suriyeli mültecilerin hukuki statüsü olarak benimsenen geçici koruma kurumunun ismi ve içeriğinin belirsiz/güvencesizliği, kriz söyleminin bir sonucu olduğu kadar bu söylemin sürdürülmesine de yol açmaktadır. Bu bildiri, “göç krizi” teorisi bağlamında, Suriyeli mültecilerin hukuki statüsünün kriz söylemiyle olan ilişkisine odaklanacaktır. Bunun için yakın zamanlı iki örnek incelenecek ve toplumun iki, neredeyse zıt, kutbunda mültecilere karşı algının olumsuzluğu ortaya konacaktır. Bu iki örnek, iktidar ve muhalefetin konumlarını açıklamakta fayda sağlayacak olup kamuoyunda çokça tartışılan ana görüş eksenlerini temsil edecek güçte olduklarından önemli görülmüştür.

Türkiye'ye Göçün On Yılı: Sivil Toplum Açısından bir Değerlendirme

Esra Demirkol Colosio

Çankırı Karatekin Üniversitesi – Sosyoloji Bölümü

Besim Can Zırh

Orta Doğu Teknik Üniversitesi – Sosyoloji Bölümü

Onuncu yılını geride bıraktığımız Suriye İç Savaşı sürecinde 6,7 milyon insan ülke sınırları içinde yerinden edilirken 6,6 milyon insan ise yoğunlukla komşu ve bölge ülkelerine sığınmak zorunda kaldı. Göç olgusunun Türkiye'nin gündemine hızlı ve sarsıcı bir şekilde eklenmesine koşut olarak göçmenler; sınır politikaları ve güvenliğinden, kadın ve refakatsiz çocuk gibi alt kırılğan toplulukların özel ihtiyaçları, uyum, işgücü piyasasına katılım ve ayrımcılık gibi birçok konu başlığında iç ve dış siyasetin önemli tartışmaları konularından birine dönüştü. 2015 yılında Ege Deniz'inden yaşanan kitlesel geçişler ve bunu takiben 2016 yılında Türkiye – Avrupa Birliği arasında hukuki olarak sorunlu bulunan "Geri Kabul Anlaşması" imzalanması, 2020 yılı Mart ayında Yunanistan sınırındaki Pazarkule Kapısı'nda yaşananlarla göç gündemi Türkiye'nin içişleri ve dışişleri alanları arasındaki sınırı da aşındırarak özel hassasiyetler gerektirecek ölçüde ağırlaştı. Diğer yandan, 2011 yılından bu yana Türkiye'de, göç olgusunun barındırdığı tüm özel alt alanlara yönelik uzmanlaşmış ve yerel, ulusal, bölgesel ve uluslararası düzlemlerde ilişki ağları kurabilmiş derneklerin oluşturduğu güçlü bir göç sivil toplum alanının oluşması bu sürecin bir diğer önemli yanı olarak not edilmelidir. Göç Araştırmaları Derneği (GAR) olarak 2022 yılı Nisan ile Temmuz ayları arasında tamamladığımız bir araştırma kapsamında İstanbul (15), Ankara (10), İzmir (9), Gaziantep (5) ve Hatay (5) illeri merkezli faaliyet gösteren 44 sivil toplum kurumu ile yaşanan sürece ve göç olgusunun geleceğine ilişkin görüş, gözlem, beklenti ve politika önerilerinin anlaşılması yönünde yüz yüze ve çevrimiçi araçlarla mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Bu sunum Suriye İç Savaşı ile başlayan ve sonrasında yoğunlaşarak devam eden göçün onuncu yılında göç sivil toplum alanına dair kurucu aktörlerle gerçekleştirilen anılan araştırma üzerinden genel bir değerlendirmeyi tartışmaya açmayı amaçlar.

Gruplar Arası Tehdit ve Empatinin Suriyeli Mültecilere Yönelik Açık ve Örtük Tutumlar Üzerindeki Etkisi

Heyyem HÜRRİYETOĞLU

Orta Doğu Teknik Üniversitesi

Yasemin ABAYHAN,

Hacettepe Üniversitesi

Türkiye’de artan mülteci sayısı Türk toplumu ile Suriyeli mültecilerin sürekli bir etkileşim içinde olmalarını gerektirmiştir. Böylece, Türkiye’de Suriyeli mültecilere yönelik tutumların çalışılması önem kazanmıştır. Bireyin dış grubun varlığını kendisine veya iç grubuna yönelik bir tehdit olarak nitelendirilmesiyle şekillenen gruplar arası tehdit algısının hedef gruba yönelik tutumları olumsuz etkilediği bilinmektedir. Öte yandan, dış grup üyesi ile kurulan empatinin hedef gruba yönelik tutumları olumlu etkilediğine ilişkin pek çok bulgu literatürde mevcuttur. Bu bilgiler ışığında, mevcut çalışmada farklı etkilere sahip bu iki değişken deneysel yöntem kullanılarak bir arada ele alınmıştır. Bu bağlamda çalışmanın temel amacı, gruplar arası tehdit algısı ve empatinin Suriyeli mültecilere yönelik hem açık hem de örtük tutumları nasıl etkilediğini incelemektir. Bu amaç doğrultusunda iki deney yürütülmüştür. Açık tutumun Suriyeli Göçmenlere Yönelik Tutum Ölçeği ile değerlendirildiği birinci deneye yaşları 18-25 ($Ort = 20.88$, $SS = 2.6$) arasında değişen 100 kişi katılmıştır. İkinci çalışmada ise örtük tutum, Örtük Çağırışım Testi kullanılarak ölçülmüş ve deneye 102 kişi ($Ort = 20.43$, $SS = 2.4$) katılmıştır. Her iki deneyde de empati düzeyini değiştirmek amacıyla perspektif alma yöntemi temel alınmış ve katılımcılar Gruplar Arası Tehdit Ölçeği puanlarına göre iki gruba (yüksek tehdit/düşük tehdit) ayrılmıştır. Çalışmalardan elde edilen bulgular tutarlı olarak gruplar arası tehdit algısının yüksek olduğu durumda, empati düzeyinin yüksek veya düşük olmasından bağımsız olarak Suriyeli mültecilere yönelik hem açık hem de örtük tutumların daha olumsuz olduğunu göstermiştir. Araştırma sonuçları ilgili literatür bağlamında tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Suriyeli mülteciler, gruplar arası tehdit algısı, empati, açık tutum, örtük tutum

82. OTURUM

DEVRİMCİ ÖZNEELLİK VE HÜMANİZM

Sınıf, Halk ve Çokluk Bağlamında Devrimci Öznellik Tartışmaları

Deniz Dinç

Uluslararası Fınal Üniversitesi

Bu bildiri sol politika bağlamında kimi zaman birbiri yerine kullanılan kimi zaman arasındaki fark pek anlaşılmayan veya nüans gibi kabul edilen sınıf ve halk kavramlarından başlayarak, özellikle 2000’li yıllardan sonra Antonio Negri ve Micheal Hardt tarafından ortaya atılan ‘Çokluk’ kavramını da içine alarak devrimci öznellik tartışmalarını kuramsal açıdan ele alacaktır. Klasik Marksizm’deki Proletarya kavramının değişimini günümüzde sınıfın ve proleteryanın ne ifade ettiğini Ellen Meiksins Wood’un çalışmalarına da referansla incelemeye çalışacak olan bu bildiri daha sonra Negri ve Hardt’ın imparatorluk dörtlemeindeki ‘Çokluk’ kavramının hangi boyutlarda sınırlılıklar taşıdığını ve hangi boyutlarda sosyal gerçekliği iyi tanımladığını inceleyecektir. Özellikle Arap Baharı’ndan başlayarak günümüzde birçok farklı coğrafyaya yayılan yeni gösteri dinamiklerini tariflendirmeye çalışacak olan bu bildiri, son olarak Ernesto Laclau tarafından devrimci öznellik modeli olarak belirlenen ‘Halk’ kavramı ve halkçı (sol popülist) siyasetin dinamiklerini inceleyerek, ‘Halk’ın’ postyapısalcı kurulum dinamiklerine ışık tutacaktır. Halk ve hegemonik siyaset, kolektif kimliklerin inşasını söylem teorisi ekseninde ele alan bildiride sınıfçı, halkçı, çoklukçu siyasetin devrimci öznellik bağlamında olumlu ve olumsuz eleştirilerine de değinecektir. Bu çalışma özsöl olmayan devrimci öznellik bağlamında ‘halk’ kavramının inşası üzerinden şekillenen bir devrimci öznellik modelinin sol politika için daha avantajlı olanaklar sunduğunun altını çizmektedir. Bunun birçok örneğinin ise Türkiye solunun özellikle 1970’lerde kaydettiği atılımda görüldüğünü örnekleyerek, Postyapısalcı Marksizm’in ve Latin Amerika solunda da yaygın şekilde görülen, halk ve oligarşi antagonizmasına dayanan halkçı siyaset modelinin nasıl başarılı bir kitlesel sol politika yapma biçimi olduğunu açıklamaya çalışacaktır.

Anahtar Kelimeler: Halk, Sınıf, Çocukluk, Postyapısalcılık, Marksizm, Devrimci Öznellik

Hümanizma ve Din: Adam Schaff üzerinden Simone Weil örneği

Burak Gürbüz

Nişantaşı Üniversitesi

Çalışmamın ana teması Polonyalı Marksist felsefeci Adam Schaff'ın "Le Marxisme et L'individu" (Marksizm ve Birey) adlı kitabından hareketle komünist hümanizm ile Marksist Simone Weil'in Katolik hümanizma düşüncelerini kıyaslayarak tartışmak olacaktır. Weil'in de örneğinde göstermeye çalışacağım çalışmamın soracağı temel sorular şunlardır: ruhani hümanizma insanlığın mutluluğu için kendi başına yeterli midir? Ve kendi başına kaldığı zaman ne şekillere evrilebilir? Özellikle bu soruyu Simone Weil üzerinden cevaplamaya çalışacağım ve onun sadece birey temelli örgütçü olmayan Marksist hümanizmadan nasıl Katolik ruhani hümanizmaya kaydığını ve sosyal olaylara bakışının nasıl soldan sağa 180 derece döndüğünü göstermeye çalışacağım. Bu dönüşümün sebeplerini ve sonuçlarını başta belirttiğim Polonyalı Marksist felsefeci Adam Schaff'ın kitabına ve Marx ile Engels'in din üzerine olan düşüncelerine değinerek açıklayacağım. Bu çalışmada Schaff'ın Marx'ın gençlik eserlerine dayandırarak kullandığı komünist hümanizma terminolojisini tartışmaya açmayacağım sadece onu Marksist Simone Weil'in hümanizmasının zaman içindeki değişimini anlatmak amacıyla kullanacağım.

Çalışmada Weil'in L'enracinement (Köklülük), La condition ouvriere (İşçinin durumu), Oppression et liberté (Tahakküm ve Özgürlük), Attente de Dieu (Tanrıyı beklerken) adlı kitapları üzerinden hareket ederek onun nasıl olup da, bir manada Schaff gibi, birey odaklı Marksist hümanizmadan yola çıkıp hem 1789 hem de 1917 devrimlerine soğuk bakmasını ve son zamanlarında Katolikliğe meylederek savunduğu Marksist değerleri de terk edip Katolik hümanizmaya kaymasının sebeplerini bulmaya çalışacağım. Ve bununla beraber Weil'in başta savunduğu çoğulcu toplumsal yapıdan sadece ruhani kardeşliği ön plana alan bir hümanizmaya kayması ile beraber bunun karşısında olan tüm kolektif yapılara karşı kesin tavır almasını kitaplarına atıfta bulunarak göstereceğim. Diğer bir deyişle Weil'in sınıfsal anlamda başından beri bağlı bulunduğu işçi sınıfına ihanet edecek duruma geldiğini yazarın kitaplarından alıntılarla anlatacağım. Bütün bunları Adam Schaff'ın Marksist hümanizmasıyla Marksist Simone Weil'in ruhani hümanizmasının zamanla büyük ölçüde birbirinden kopup başka yerlere evrilmesinin sebepleri üzerinde durmak için yapacağım.

Geleneksel ilişkilere dayalı kardeşlik ile eşitlik üzerine inşa edilen yoldaşlık ve yurttaşlığın zamanla farklı siyasal sonuçlara varmasının nedenlerini tartışacağım.

Rus Düşünce Tarihi: Devrimin Ayak İzleri Bir Andrzej Walicki Okuması

İnan Şenses

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, İİBF, İktisat Bölümü

Her bir devrimin, toplumsal dönüşümün belirli bir maddi gelişim düzeyini gerekli kıldığı sosyal bilimin abcsi niteliğindedir. Bununla beraber düşünsel gelişimin niteliği de toplumsal dönüşümlerin seyrini şiddetle belirlemekte. Belki de toplumsal devrimler yatağını, öncesindeki düşünsel devrimler, kavgalar, çatışmalar yumağında bulmakta.

Bugünden bakıldığında Rus, Sovyet geçmişi şaşırtıcı bir maddi, düşünsel dinamiğin örneğini sunuyor bizlere. Maddi gelişimin, bunun dolaysız yansıması olan sınıf kompozisyonunun belirginleşmesinin devrim için olmazsa olmazlığını yadsımsızın, Rus düşünce ikliminin on dokuzuncu yüzyıldaki fırtınalı, yoğun karakteri sanki içten içe somut devrim koşullarının öncesinde bizlere devrimin, sarsıntının kaçınılmazlığını muştulamaktadır.

Lenin, 1899'da sonlanan **Rusya'da Kapitalizmin Gelişimi** metninde inatla, maddi gelişimin, sınıf kompozisyonunun devrime olanak tanıdığına altını çizmeye çalışıyordu. Kuşkusuz maddi gelişimin düzeyi devrim için olmazsa olmazdı. Ama Lenin'i kendi dilimizden konuşturacak olsak kendisi şunu da ekleyebilirdi: tüm yüzyıl boyunca ortaya konan Rusya'nın **Geleceği, Yazgısı** tartışmaları, kamplaşmaları bizleri yaklaşan devrime ısındıran muazzam düşünsel atılımlardı. Devrime, geleceğe zihnen ısındık, şimdi sırada onu hayata geçirmek var.

Bu çerçevede **Andrzej Walicki**'nin oylumlu çalışması **Rus Düşünce Tarihi, Aydınlanma'dan Marksizme**, okuyucuya soluksuz bir Rus düşünce derinliği panoraması sunmakta. Bu oylumlu metni seçici bir gözle değerlendiren Rus radikalizminin ne koşullarda mayalandığını tartışmaya açma niyetindeyim. Ayrıca her bir toplumsal devrimin gerçeklik kazanması gerisinde karmaşık bir sosyal teoriyi barındırdığından Rus düşünce geleneğinin derinlikli bir sosyal teori inşa etmeye çalıştığını yani birey-toplum gerilimi, üretim biçiminin evrimi, devletin toplumsal gelişimdeki rolü temalarının nasıl bir özgünlükle işlendiğini özce serimlemeye çalışacağım.

Slavseverlerden Belinski'ye, Herzen'den Çernişevski'ye, Tkaçyev'den Bakunin'e, Kropotkin'den Plehanov'a süren upuzun yolculuğun özlü bir kesitini toplumsal devrim, dönüşüm teması ekseninde sunmayı deneyeceğim.

83. OTURUM

TOPLUMSAL CİNSİYET ETNİK KİMLİK KESİŞİMİNDE EMEK

İstanbul Havalimanı İnşaatında Sınıf, Etnik Kimlik ve Emeğin Kesişimsel Tahakkümü **Ayşe Serdar**

İstanbul Teknik Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü

Bu çalışma, Türkiye'nin kamu-özel ortaklığıyla gerçekleşmiş en büyük mega-projesi olan, yol açtığı ekolojik yıkım ve ölümlü iş kazalarıyla eleştirilen İstanbul Havalimanı inşaat alanında Eylül 2018'de gerçekleşen kitlesel işçi eylemine, öncesi ve sonrasına odaklanarak, birikim sürecinde emeğin karşılaştığı çoklu baskı ve sömürünün kesişimsel kuramlar ile anlaşılabilirliğini öne sürer. İnşaat işçilerinin etnik kimliği göz ardı edildiğinde irksallaşmış neoliberal baskı mekanizmalarının bütünüyle ortaya konamayacağını, bu baskı ve sömürü araçlarını anlamak için sınıf, cinsiyet ve etnisiteyi bir arada okuyan kesişimsel kuramların daha açıklayıcı olduğunu ifade eder. Bu araştırma, 2011'den 2019'a dek İstanbul Havalimanı'yla ilgili yayınlanan haberlerin kapsamlı bir incelemesinin yanında, yedi inşaat işçisiyle yapılan derinlemesine görüşmenin verilerine dayanmaktadır. Bu görüşmeler, işçi eylemi ertesinde gözaltına alınan ve tutuklanan dört inşaat işçisi ve üç inşaat sendikası yetkisiyle yapılmıştır.

İstanbul Havalimanı inşaatının gündelik örgütlenmesi Türkiye'nin mevcut neoliberal otoriter düzeni ve Kürt meselesinin yol açtığı irksallaşmış emek süreçlerinin yarattığı belirli bir tahakküm matrisi altında düzenlenmiştir. Bu tahakküm düzeni içinde taşeron sisteminden, direnişin suçlaştırılmasına iktidar ve sermaye ideolojik ve ekonomik çıkarlarını gözetmişlerdir. İnşaat projesinin taşıyıcısı olan taşeron sistemi, eşitsiz ekonomik kalkınmanın sonuçlarından ve Kürt kimliğinin sağladığı etnik sosyal sermayeden işe alım süreçlerinde faydalanır. Bu patrimoniyal ve disipline edici taşeron sistemi güvencesiz göçmen Kürt işçi emeğini yoğun bir biçimde kullanır. Taşeron sisteminin rutin hız baskısına ek olarak, iktidarın projeye attığı politik ve ekonomik önemin getirdiği hız ve performans baskısının yol açtığı iş

kazaları ve diğer hak ihlalleri 2018'in Eylül ayında kitlesel ve spontane bir iş bırakma ve protesto eylemine yol açmıştır. Çalışma koşullarını protesto eden işçilerin karşılaştığı disipline edici ve suçlulaştırıcı baskı süreci, işçilerin etnik kimlikleriyle de ilişkilidir. İşçilerin tanıklıkları, gözaltına alınma ve tutuklanma aşamalarında etnik kimliklerinin belirleyici olduğunu ortaya koyar. Eylemi gayri-meşru ilan etmeyi ve protestocu işçileri seçici bir biçimde suçlulaştırmayı mümkün kılan, Kürt sorunu bağlamında oluşmuş disipline etme ve suçlulaştırma mekanizmalarıdır. Bu mekanizmalar, gözaltı, tutuklama ve yargılama aşamalarında devreye sokularak direnişin meşruiyetini kırmak adına eylemi sınıftan, politize olmuş, damgalanmış ve suçlulaştırılmış etnik kimliğe kaydırır; işçileri sınıf ve emekçi kimliklerinden mahrum bırakmaya çalışır. Bu çalışma ayrıca, devlet ve sermaye arasındaki ayrımının birbirine karıştığını, kimi kamu görevlileri ve sermaye temsilcilerinin işçilerin baskılanmasında ve toplumda direnişe dönük dayanışmanın kırılmasında birbirlerinin yerine geçerek hareket ettiklerini ortaya koyar.

Yasadışı ve Kayıt dışı Arasında: Yalova Uydu Kentinde İranlı Mülteci Kadınların Çalışma Deneyimleri

Cemile Gizem Dinçer

ODTÜ Sosyoloji Bölümü

Türkiye 1951 Cenevre Sözleşmesi'ne koyduğu "coğrafi çekince" sebebiyle yalnızca Avrupa Konseyi üyesi ülkelerden gelen sığınmacıları "mülteci" olarak tanımakta, bu ülkeler dışındaki ülkelerden sığınma başvurusunda bulunanlara ise üçüncü ülkeye yerleştirilene kadar Türkiye'de geçici barınma imkânı sağlayan "şartlı mülteci statüsü" vermektedir. Üçüncü ülke yerleştirmeleri yapılanaya kadar Türkiye'de ikamet eden mülteciler¹⁰, bu süre zarfında devlet tarafından kendilerine atanan uydu kentlerde ikamet etmektedirler. Uydu kent uygulaması kapsamında düzenli imza zorunluluğu, buldukları şehri izinsiz terk edememek gibi uymaları gereken kuralların yanında, Türkiye'de buldukları süre boyunca çalışma izni almaya yönelik de pek çok zorlukla karşılaşmaktadırlar. Uydu kent uygulamasının yarattığı kısıtlamalar, zorlu, pahalı ve uzun çalışma izni süreçleri mülteci kadınların çalışma izni almasını imkansız hale getirerek, onları kayıt dışı istihdama zorlamaktadır. Kadınlar, kayıt dışı emek piyasasında genellikle uzun saatler

10 Özet ve araştırma boyunca, ulus devletlerin belirlediği yasal statüler yerine her insanın istediği yerde yaşama, istediği yere iltica etme hakkını vurgulamak amacıyla mülteci kavramı kullanılmıştır.

düşük ücretlere güvencesiz, sömürü ve şiddete dayalı çalışma koşullarında çalışmaktadırlar. Çalışmaya başladıkları anda ise, kendilerini kayıt dışı ve yasadışı alan içerisinde bulmaktadırlar.

Yalova uydu kentinde feminist metodolojiyle yürütülen bu etnografik araştırma, uydu kent, iltica rejimi gibi yapılara eleştirel bir gözle yaklaşarak, Yalova uydu kentinde yaşayan İranlı mülteci kadınların emek süreçlerini ve çalışma deneyimlerini görünür kılmayı amaçlamaktadır. Uydu kent uygulamasının mülteci kadınların emek süreçlerini şekillendirmede oynadığı özgün rolü merkezine alarak, genel olarak iltica rejiminin, daha dar anlamda ise uydu kent uygulamasının yarattığı yapısal engellerin mülteci kadınların emek süreçlerini ve çalışma deneyimlerini nasıl şekillendirdiğini ve rejimin, *sınırdışı edilebilirlik* (deportability) ile kadınları nasıl güvencesizliğe, sömürüye, toplumsal cinsiyetlendirilmiş şiddete açık özneler haline getirdiğini ortaya çıkarmaktadır. Temel yöntemi etnografi olan bu araştırma, niteliksel araştırma yöntemlerinde yaygın olarak kullanılan mülakata kıyasla, mülteci kadınların deneyimlerini daha derinlikli anlamak ve hali hazırda görünmezleştirilen mülteci kadınların emek süreçlerini görünür kılmak için de önemli bir imkan sunmaktadır.

Mağduriyet Söylemi Mekanları: Sürekli / Yeniden Ezik Özne Kapının Eşiğinde Homurdanan Madun ya da İçeride Toplanıp Dışarıda Kalanlar

Özcan KIRBIYIK

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Ü., Genel Sosyoloji ve Metodoloji

Prof. Dr. Fethi Açıkel, *Kutsal Mazlumluğun Psikopatolojisi* isimli makalesinde, mazlumluk söyleminin bir güç arzusunu ifade ettiğini söyler. Benzer şekilde *Ezilenlerin Pedagojisi* isimli kitabında Paulo Freire, ezik olan özne ile dilin kullanımı arasında bir bağ olduğunu ileri sürmektedir. Ben de Hakkâri'de yürüttüğüm alan çalışmaları esnasında, aşiret kampları olarak ortaya çıkan 5 farklı mekânda yaşayan köylülerin, toprak sahibi olan ailelerin vicdanına/merhametine seslendiklerini, bunu yaparken de çoğunlukla mağduriyet/mazlumluk dilini tercih ettiklerini gözlemledim. Bununla beraber, bu mekânlarda tapusuz/topraksız/merasız bırakılmaları hali, kamp sakinlerinde, "toprağı bahşeden" ağa ailelerine karşı "saygı" görüntüsü altında mutlak bir itaati de doğurmuştur. Yine özellikle yazın, bu aşiret kampları, toprak sahibi olan ağa aileleri için ucuz iş gücü mekânları olmaktadır. Benzer şekilde, seçim dönemlerinde bu kampların toprak sahipleri açısından birer "oy deposu" olarak görüldüğü sonucuna vardım. Nitekim bu durum, kampların kurulduğu toprakların sahibi olan aileler lehine olduğu

seçim sonuçlarında belirgin olarak görülmektedir. Burada, kamp sakinlerinin kullandığı mağdurluk söylemi ile ağa ailelerinin iktidar arzularına denk düştüğü görülüyor. Bunun da köylülerin tapusuz ve merasız kalmasını sürekli bir hale gelmesinde etkili bir faktör olduğunu alan çalışmalarım esnasında gözlemlerim. Zira, bu retoriğin gerçekleştiği aşiret kamplarında bireyin, müdahil olan özne olmaktan çıkıp, maruz kalan, gücü sadece arzulayan bir nesneye dönüştüğü görülmüştür. Böylece, ağa ailesi lehine olan mevcut iktisadi, sosyal ve siyasal durum; korunması, sürdürülmesi ve hatta yeniden üretilmesi mümkün hale gelmiştir. Bu yönüyle aşiret kampları, devlet aygıtı ile yakın ilişkiler kurmuş olan geniş toprak sahipleri ve ağalar açısından, önemli bir iktidar alanı ve konsantre olunması gereken mekânlar olarak kabul edilmektedir. Düşünler, taziyeler, kamplarda kalan aileler arasındaki çatışmaları gidermek, ağa aileleri açısından kamplar üzerinde iktidarlarını yeniden üretmenin ve tahkim etmenin bir fırsatı olmaktadır.

Bu sunum, Hakkâri kentinde, 90'lardaki çatışmalı ortam nedeniyle Irak sınırındaki köylerini boşaltmak zorunda kalmış olan köylülerin; aşiret bazlı olarak hazine arazilerine veya toprak ağalarının aile mülkü üzerinde kurulan ve yeni bir toplumsal mekânı ifade eden "aşiret kampları"na odaklı olacaktır. Çalışmada, aşiret kamplarındaki köylüler ve kampların üzerinde kurulduğu, devletle yakın ilişki içinde olan geniş toprak sahipleriyle olan iktidar ilişkileri bağlamında ortaya çıkan mağduriyet/mazlumluk söyleminin; iktisadi, sosyal ve siyasal hayat içinde toprak sahibi aileler lehine nasıl kârlı bir pazar alanına dönüştüğü açıklanacaktır. Bu çalışma, 5 aylık bir süre boyunca Hakkâri'de, 5 ayrı aşiret kampında yapmış olduğum alan çalışmalarına, yüz yüze görüşmelere, yerel kaynaklara (belediye arşivleri), devlet arşivlerine ve literatür taramalarına dayanacaktır. Sonuç olarak; özelde Hakkâri'de, genelde ise Kürt toplumsallığının yaygın olduğu mekânlarda Kürtlerin iktidar/güç merkezleriyle girdikleri ilişkilene biçimlerinde mağduriyet/mazlumluk/eziklik söyleminin nerede durduğu ve bunun maduniyeti üretmedeki rolüne ilişkin Hakkâri'deki aşiret kampı örnekleri üzerinden yola çıkan bir sunum yapmayı amaçlıyorum.

84. OTURUM

ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİNDEN BUGÜNE KENT VE BARINMA

1920’Li Yıllarda Barınma Sorunu:

Cumhuriyet Kadrolarının Sosyal Konuta Bakışı

Berkay Yalçınkaya

Ondokuz Mayıs Ü. Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Kentleşme ve Çevre Sorunları A.B.D.

Türkiye’de uzunca bir geçmişe sahip barınma sorunu günümüzde dahi çözülebilmiş değildir. Cumhuriyetin başlangıcından yüzüncü yılına kadar gelen süreçte, sosyal konut, kooperatifçilik gibi barınma sorununa yönelik çeşitli görüş ve uygulamalara rastlansa da kapsamlı ve sürekliliği olan bir politikanın olmadığı bilinmektedir. Barınma sorununun ortaya çıkışı Osmanlı Devleti’nin son dönemine kadar gitse de bir sorun olarak kabul edilmesi ilk kez Cumhuriyet dönemiyle birlikte olmuş; kır ve kentlerde ayrışan sosyal konut uygulamalarına rastlanmıştır. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’nde bir insan hakkı olarak tanımlanan barınma, ulus inşası sürecinde bulunan devletlerin kaçınılmaz olarak sorumlulukları arasına eklenmiştir. Türkiye’de ifade edilen süreç Ankara’nın başkent olmasıyla birlikte yönetsel bir zemine kavuşmuştur. Bu çalışmada Cumhuriyetin kurucu kadrolarının barınma sorununa yönelik yaklaşımları ve 1920’li yıllarda hayata geçirilen sosyal konut uygulamalarına yer verilecektir. Çalışmanın yöntemi nitel veri analizine dayanmaktadır. Sınırlandırılan döneme ilişkin literatür taraması tekniğine göre veri tasnifi yapılmıştır. Veri toplama sürecinde Cumhuriyet Arşivi, TBMM tutanakları ve ilgili dönemde çıkan gazete haberlerinden yararlanılmıştır. Çalışmanın amacı sınırlandırılan dönemde barınma sorununun ortaya çıkış nedenlerini, politikacıların soruna yönelik bakışını ve getirmeye çalıştıkları çözümleri çok boyutlu bir biçimde ortaya koyabilmektir. Dönemin konut politikasının ana hatlarının çizilerek, ilerleyen dönemde ortaya çıkan uygulamalardaki süreklilik ve kopuşların daha açık bir biçimde gösterilmesi hedeflenmektedir.

Kemalizm'in Mekanı: Anti-Modern Şehir Olarak Ankara

Aliberk Akbulut

Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Kapitalizm katı olan her şeyi buharlaştırdığı gibi, modernizmin ivmesi ile mekanı, özel olarak mesken ve konutları değiştirmiş, buharlaştırmıştır. Mekanın dönüşümü, devletin "terra"sını, bu mekanın konusu olan özneler ile birlikte büyük bir probleme çevirir. Çünkü artık özneler, emeklerini ücretli emek olarak satacakları bir yere kent'e, kamusal alana doğru yükselmektedirler. Köy ve doğa ile uyum içerisindeki pastoral yaşam yerini kentin kaosuna ve yapaylığına bırakır. İşte bu noktada kentin ne'liği, mekanın içeriği gibi sakıncalı sorular politik otoritenin çözüm aradığı problemlere dönüşürler. Reaksiyonerler açısından kurulu düzenin değişmesi düzeltilmesi gereken, doğala geri dönülmesi gereken bir durumdur. Öncelikle şehir ile köy arasındaki mesafe, ve köylü ile, eski rejimin uyruğu ile vatandaş, işçi arasındaki mesafe tedavi edilmelidir. Tedavi ise şehir karşıtlığı ve şehre özgü bir konut olan apartman karşıtlığı ile eş güdümlü ilerlemektedir. Tam da bu yüzden tüm dünyadaki şehir karşıtlığı, aynı argümanları kullanmış, benzer politik ajandalara sahip olmuşlardır.

Bildirinin ana konusu ve temel argümanı, tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de şehir ve şehircilik karşıtlığı kendisine nasıl yer bulduğudur. 1923'teki Devrimden sonra, rejimin gündeminde olan en önemli meselelerden birisi de mekan ve mimaridir. Bu noktada pek çok Kemalist aydın fikirlerini beyan etmiş, eski rejimin sembolü olan İstanbul'un karşısına Ankara'yı konumlandırmıştır. Ankara için iki önemli plan çizilmiş, bunlardan Lörcher'in planı tatbik edilememiş, diğeri de Jansen'in sözleriyle hiçte istenildiği gibi olmamıştır. Ankara'nın imar planı sürecince, mimari de ve konut tartışmalarında Kemalist aydınların şehirlere ve özel olarak apartmanlara karşı duydukları reaksiyon, köyün ve bahçe-şehrin (*gardencity*) doğallığı ile giderilmek istenmiştir. Şehre ve modern mimariye-konuta duyulan bu tepki, Türkiye'deki fabrika lojmanlarında, kooperatiflerde, kent planlarında kendisini korporatizm ideolojisi altında göstermektedir. Ne olursa olsun, Ankara için çizilen plan bize Cumhuriyet Rejiminin ideolojisini, korporatizmin mimarideki izlerini, İzmir ve Gaziantep gibi planlara ek olarak, birçok kampüs planının korporatist desenleri hakkında içgörü sağlayacaktır.

“Bahçeyi Millet ile Bütünleştirmek”: Cumhuriyetin Parkının Bir Anti-tezi Olarak Millet Bahçesi

Mustafa DOĞANOĞLU

Gaziantep Üniv. Sosyoloji Bölümü

Mekânsal örgütlenme ile toplumsal örgütlenme arasında diyalektik bir ilişki bulunur. Zira mekân, bir taraftan toplumsal örgütlenmenin yansımasıyken, diğer taraftan toplumsal pratiği örgütlenme, toplumsal pratiğe yön verme gibi *dinamik* bir boyuta sahiptir. Bu nedenle mekân, iktidar mücadelesinin kadim mecralarından biri olmuştur. Zira tasavvur edilen toplumsal pratiğin hayata geçirilmesinin ya da inşa edilmesinin dinamiklerinden biri “uygun” mekân üretimidir. Lefebvre’in, “uygun” mekân üretimi gerçekleştirilmemiş bir devrimin kendi potansiyellerini tam olarak gerçekleştiremeyeceğini demesinin nedenidir bu.

Seküler sosyalleşme pratiğini esas alan Kemalist Cumhuriyetin kentsel mekâna nasıl müdahale ettiğine bakıldığında park yapımı ve cumhuriyet meydanının ön plana çıktığı görülür. Cumhuriyet meydanı, ulus inşası bağlamında “yeni başlangıcın” anıtsallığının, kentin kalbine nakşedilmesini sembolize ederken, yine *merkezi* mahalın ayrılmaz bir ögesi ve bir boş zaman değerlendirme mekânı olarak park, seküler sosyalleşme biçiminin “uygun mekânı” olarak işlev görmüştür. Zira park, kadın ve erkeğin boş zamanı *birlikte* değerlendirebilmesine olanak tanıyan bir *dinamizm* yaratmaktadır. Osmanlı kentinde rekreasyon alanının, büyük ölçüde cami avlusu olduğu da göz önünde bulundurulduğunda parkın, seküler sosyalleşme pratiği açısından “uygun” mekân üretimini ifade ettiği daha iyi anlaşılabilir. Bu nedenle Cumhuriyetin *parkı*, Osmanlı’dan kopuşun ve *yeni başlangıcın* önemli bir bileşenidir.

İktidar mücadelesi ve mekân meselesinde kentin merkezi mahalın özel bir önemi var. Mesela meydan, siyasal mesaj iletimi ve iktidarın görünür kılınması ve deneyimlenmesi açısından *merkezi* mecradır. Dolayısıyla meydan, politizasyonun mekânıdır. Modernleşmeyle beraber merkezi mahalın bir başka önemli bileşeni haline gelen rekreasyon alanı ise sosyalleşmenin mekânıdır. Bu nedenle rekreasyon alanının nasıl tasarımılandığı, toplumsal inşanın bir bileşeni olarak toplumsal pratiği örgütlemeye çalışan iktidarın toplumla kurduğu ilişki açısından büyük öneme sahiptir. Bu bağlamda bir süredir ülke sathında yaygınlaştırılmaya çalışılan *millet bahçelerini* muhafazakâr referanslar temelinde ulusu *ihya* etmek gibi bir gayesi olan İslamcı iktidarın ürettiği “uygun” mekân olarak değerlendirmek gerekir. Zira söz konusu *ihyanın* bir bileşeni olarak “bahçenin, millet ile bütünleştirilmesini” gaye edinen millet bahçeleri, içerisinde mescit ya da

camiiinin bulunduğu bir kompleks niteliğindedir. Hatta “ana” millet bahçesi olarak adlandırabileceğimiz daha merkezi mahallerdeki millet bahçeleri, merkezinde camiiinin bulunduğu bir tür külliye niteliğinde olabilmektedir. Bu, külliye kompleksinin kentin kalbine yerleşmesi anlamına gelmektedir. Dolayısıyla gerek anıtsallık bağlamında gerekse de inşa edilmek istenen sosyalleşme pratiği bağlamında millet bahçeleri, İslami referansların, rekrasyon alanlarına yerleşmesi anlamına gelmektedir. Oysa Cumhuriyetin rekrasyon alanları, sekülerleşmenin “uygun” mekânları olarak, “yeni” toplumun kurucu unsurları olarak tasavvur edilmiş ve hayata geçirilmiştir. Ayrıca millet bahçesi kompleksinin temel öğelerinden bir olan ve bir tür Osmanlı canlandırmacılığını sembolize eden kiraathanenin, *ideal* olarak daha çok erkeğe ait bir sosyalleşme mekânı olduğunun da belirtilmesi gerekir. Dolayısıyla millet bahçeleri, erken cumhuriyet döneminde seküler sosyalleşmenin mekânı olarak tasavvur edilen *parkın* anti-tezidir.

“Makbul Vatandaş”ın Hanede İnşası: Kamu İktisadi Teşekkülleri ve Lojmanları

Cansu Tekin

Akdeniz Üniversitesi

Çalışma, 1923–1946 yılları arasında Tek parti döneminde inşa edilmeye çalışılan “makbul vatandaş” fikrinin merceğini haneye çevirerek, özellikle kamu iktisadi teşekkülleri içerisindeki lojmanlar aracılığıyla ulus devlet inşasına odaklanmaktadır. Mekanın toplumsal anlamının netleştirilmesi 19. yüzyılın sonunda konut sorununa getirilen çözümlerin gayet tabii bir biçimde ekonomi, siyaset ve yeniden dağılımı biçimlendirici yönünün fark edilmesiyle eş anlıdır. Fabrika–konut, fabrika–kent, işçi–konut, işçi–fabrika, işçi–kent ikililikleri birbirine içkin siyasal ve ekonomik dönüşümlerin mekan odağında yer alan ilişkilerdir.

Toplumsal değişimin tarihi, bir ölçüde, mekan ve zaman anlayışları ve bu anlayışların koşulabilecekleri ideolojik kullanımlar aracılığıyla kavranabilir (Harvey, 1997: 246). Modernite altında zaman ve mekan, 18. yüzyıldan itibaren biopolitik denetim ile de birleşerek alt edilebilir, kurgulanabilir, yeniden inşası her daim mümkün olan her halükarda sermaye dolaşımına imkan verecek olan yeniden üretilebilir bir şekil aldı (Tankut, 2013: 41). Bu bağlamda Kemalist rejimin kent yönetimi kurgusu, ekonomik/teknik anlamda güçlü, siyasal anlamda bağımlıdır (Şengül, 2009: 118). Devlet ve toplumun kimlik sınırlarına şeklini, vatandaşlık tanımının içindekiler kadar dışındakiler de vermektedir. Kuruluş döneminde imzalanan antlaşmalar vatanın ve vatandaşlığın coğrafi sınırlarını çizmektedir. Ancak Türkiye’de

“ülke mekanının bir ulus-devlet mekanına dönüşmesi” ve “kentlerin modern düşüncenin yeri” haline getirilmesi (Tekeli, 1999) incelecekse konuta, ve dahi lojmanlara bakılması gerekir. Konut, Cumhuriyet döneminde artık kamusal inşanın yanında özel alanın da inşası ve Osmanlı’dan kopuş ve batılılaşma çabasının bir odağı haline gelmiştir.

Bu bağlamda çalışmada ulus devlet kuruluş aşamasında tercih edilen iktisat politikalarının değişmesiyle birlikte ortaya çıkan lojman mimarisinin ulus devlet ve vatandaşlık inşasında kullanımına odaklanılacaktır. İkincil kaynaklardan faydalanılarak yapılacaktır. Özel alanın kamusal kontrolü, konutun toplumsal ve mekansal kontrol aracı haline getirilmesi, çalışma ilişkilerinin dönüşümü ve konutun, “yuva” anlamı ile duygusal ilişkisinin içirilerek ulusun inşası konularının temel çerçeveyi oluşturması beklenmektedir.

85. OTURUM

TÜRKİYE'DE SİYASİ PARTİLER

Siyasi Partilerin Çöküşünü Anlamak: Türkiye'de Merkez Sağ Gelenek Üzerine Bir Saha Çalışmasınının Düşündürdükleri

Mehmet Ertan

*Düzce Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi
Bölümü*

Osman Savaşkan

Marmara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Yerel Yönetimler Bölümü

Siyasi partilerin dönüşümleri, çöküşü ya da yeni partilerin ortaya çıkışı modern demokrasinin işleyişinde olağan kabul edilen olgulardandır. Sosyo-ekonomik olaylar, demografik dönüşümler, iletişim teknolojisinde yaşanan gelişmeler ya da seçim sistemi gibi oyunun kurallarını belirleyen kurumsal değişimler partilerin siyasi ömürlerini belirleyen faktörler arasındadır. Siyasi partilerin inşa ettikleri kimliklerin dayanıklılığı, parti içi çeşitli fraksiyonlar arasındaki güç dengesi ve mücadeleler, partilerin farklı sosyo-ekonomik sınıfları ve coğrafi farklılıkları göz önüne alarak seçmenlerle kurdukları ilişkilerin nitelikleri ve parti teşkilatlarının esnekliği de en az makro düzeydeki gelişmeler kadar partilerin siyasal serüvenini etkilemektedir.

Bu bildiri 1990'lı yıllar Türkiye'sinde Anavatan Partisi (ANAP) ve Doğru Yol Partisi (DYP) tarafından temsil edilen merkez sağ geleneğin giderek oy kaybetmesi ve 2002 genel seçimleri sonrasında da Türkiye siyaset sahnesinden büyük ölçüde çekilmesini konu edinmektedir. Merkez sağın 1990'lardan itibaren yaşadığı çöküş genel olarak Türkiye'de Siyasal İslam'ın yükselişi, neoliberal küreselleşme süreçlerinin belirleyici olduğu sosyo-ekonomik dönüşümler ve artan eşitsizlikler gibi merkez sağ partilere dışsal faktörlerle makro analizler çerçevesinde açıklanır. Bu analizlerin gerçeklik payı olmakla beraber merkez sağ siyasi partilerin neden çöktüğünün bütünlüklü analizi ancak merkez sağ siyasi partileri özneleştirerek, bir

başka deyişle partilerin yerel teşkilatlarına ve bu teşkilatlarda görev alan siyasetçilerine odaklanarak mümkündür.

Bu bildiri, Türkiye’de merkez sağ siyasi partilerin çöküşünü birbirinden farklı kültürel, etnik, coğrafi ve sosyo-ekonomik örüntülerinin bulunduğu, ama 1990’larda merkez sağın ülke ortalamasının üzerinde temsiliyete sahip olduğu beş ilde, Muğla, Giresun, Kütahya, Bursa ve Şanlıurfa’da, TÜBİTAK desteğiyle yürütülen bir saha araştırmasına dayanarak analiz etmeye çalışacaktır. Belirtilen illerde 1990’lı yıllarda ANAP veya DYP’de milletvekilliği, belediye başkanlığı ya da yerel düzeyde yöneticilik yapmış siyasetçilerin, partilerinin çöküşünde rol oynayan sosyo-ekonomik, kültürel ve ideolojik faktörleri nasıl yorumladıklarını ve çöküşü durdurmak için ne tür stratejiler geliştirmeye çalıştıklarını analiz edilecektir. Bu analiz aynı partinin yerel örgütlerinin siyasal süreçleri yorumlamadaki çeşitliliğini, parti genel merkezleriyle yerel örgütler arasındaki ilişkinin yerelden yerele nasıl değişebildiğini ve partilerin çöküş süreçlerinin yerel siyasetin dinamikleriyle nasıl farklılaşabildiğini ortaya koymaya çalışacaktır. Böylelikle bu bildiri, merkez sağ partilerin yerel teşkilatlarını odağına alan bir saha araştırmasıyla hem siyasi partilerin heterojen yapısını hem de Türkiye’de siyasi karar alma süreçlerinin çoğulluğunu ve çok boyutluluğunu tartışmaya açmaya çalışacaktır.

Anahtar Kelimeler: Siyasi partiler, yerel siyaset, merkez sağ, ANAP, DYP.

Seçmen Tercihlerinin Karşılaştırmalı Analizi: Milli Görüş Hareketi vs. Adalet ve Kalkınma Partisi

Serenay ELMALI

Çankırı Karatekin Ü. Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi

Çağlar Ezikoğlu

Çankırı Karatekin Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü

Milli Görüş Hareketi, 1970 yılında Milli Nizam Partisi’nin kuruluşuyla siyasallaşmıştır. Hareketin partileri laiklik karşıtı olmaları gerekçesiyle birçok kez darbeler ve kapatma davaları sonucu kapatılmışlardır. 2002 yılında kurulan Adalet ve Kalkınma Partisi ise bu hareketin içerisinde yetişmiş isimler tarafından kurulmuştur. Parti, Milli Görüş Geleneğine bağlı olmadığını ilan ederek muhafazakar demokrasi kimliğiyle kendini muhaliflerinden farklılaştırmış ve katıldığı ilk seçimlerden günümüze kadar iktidarını korumayı başarmıştır.

Araştırma, Refah ve Fazilet Partisi ile Adalet ve Kalkınma Partisinin seçmen tercihlerini karşılaştırmak amacıyla ortaya konulmuştur. Milli

Görüş Hareketi Partileri içinden Refah Partisi'nin karşılaştırmalı analizine başvurulma sebebi hareketin bu parti ile iktidar deneyimi kazanmış olmasıdır. Koalisyon ortaklığı ile kazandığı bu deneyim post modern darbe ile son bulmuş, hükümet düşmüş, parti kapatılmıştır. Bu partinin iktidara gelmesinde, parti içi muhalefetin artması ile yenilikçi olarak adlandırılacak olan genç kuşağın politika önerilerinin etkisi olmuştur. Selefi Fazilet Partisi, parti kapatılmadan önce kapatılacağı öngörüsüyle kurulmuştur. Ancak kurulduğu günden itibaren kapatılma tehdidiyle karşı karşıya kalması siyaset yapamaması gerekçesiyle siyaset dışı, Milli Görüş Geleneğine bağlı olmaması gerekçesiyle "Erbakan'ın Erbakancı olmayan partisi" olarak anılmasına neden olmuş, siyasal bekası kısa sürmüştür. Fazilet Partisi'nin kapatılması ile hareketin içerisinde yer alan iki muhalif kutup yollarını ayırmıştır. Gelenekçiler Saadet Partisi, yenilikçiler ise Adalet ve Kalkınma Partisi ile siyasi hayatlarına devam etmişlerdir. Yeni kurulan bir parti olmasına ve bağlı olduğu geleneği terk etmesine rağmen Adalet ve Kalkınma Partisi girdiği seçimlerde iktidara gelmiş ve uzun yıllar iktidarını korumuştur. AKP'nin iktidara geldiği dönem ve geldikten sonra girdiği seçimler, başarılı olma sebepleri, seçim stratejileri, parti program ve seçim beyannameleri, vekillerin söylem ve eylemleri karşılaştırmalı olarak incelenmiş, siyasal bekası De Mesquita'nın seçmenlik teorisi ile ilişkilendirilmiştir. Bu teoriye göre; siyasi partilerin başarılı olması için bir kazanan koalisyon oluşturması gerekmektedir. AKP'de kazanan koalisyonunu oluşturmuş ve her seçim dönemi koalisyon ortaklarını değiştirmiştir. Bu stratejik hamle partinin Milli Görüş Hareketinden çıkardığı dersler sayesinde risk oluşturabilecek aktörleri saf dışı bırakarak oylarının belli bir seviyede kalması amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Türkiye'de Siyasetin Profesyonelleşmesi: Karşılaştırmalı Siyaset Perspektifinden Bir Araştırma Gündemine Giriş

Toygar Sinan Başkan

Kırklareli Ü İİBF Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü,

1970'lerin sonlarından itibaren Türkiye'de de Batı demokrasilerine benzer şekilde pazarlama, reklam, araştırma ve medya uzmanları parti siyasetini derinden etkileyen aktörler olarak ortaya çıkmaya başlamışlardır. Siyasal rekabet açısından etkili olabilecek uzmanlıklara sahip profesyonellerin 1980'lerin getirdiği depolitizasyon süreci ile artan rolleri parti siyasetini ve siyasal rejimi derinden etkileyen bir etken olmasına rağmen Türkiye'de siyasetin profesyonelleşmesi olgusu uzunca bir süre işletme ve iletişim

alanlarında uzmanlaşmış araştırmacıların yoğunlaştıkları bir konu olagelmıştır. Bu tebliğde ise Türkiye’de siyasetin profesyonelleşmesinin siyasal partiler, parti sistemi ve nihai olarak da Türkiye’nin rejimi üzerinde doğurduğu etkilerin kapsamlı bir analizine yönelik bir araştırma gündeminin geliştirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Bugün kamuoyu araştırmacıları, pazarlama ve reklam uzmanları ve çeşitli medya profesyonelleri/figürleri Türkiye’de ulusal düzeyde medyalaşmış parti siyasetinin tam göbeğinde-dirler ve son on yıldır Türkiye’nin demokratik gerilemesi bakımından kilit rollere sahiptirler. Bu tebliğde önerilen araştırma gündemi çerçevesinde siyasetin profesyonelleşmesinin partiler, parti sistemi, parti-seçmen bağları ve rejim üzerinde doğurduğu etkilerin işletme ya da iletişim perspektiflerindense parti siyasetinin dinamiklerine odaklanan bir karşılaştırmalı siyaset perspektifi ile anlaşılması gerektiği savlanmaktadır. Bu kapsamda tebliğ siyasetin profesyonelleşmesi süreçlerinin (yani pazarlama, reklam, araştırma ve medya profesyonellerinin artan rolünün) Türkiye’de siyasal partilerin halihazırda eğilimli oldukları ulusal düzeydeki personalistik liderlik ve merkezîyetçilik dinamiklerini 1980’lerden itibaren derinleştirdiği ve en son kertede de merkezîyetçi, personalistik ve bürokratikleşmiş bir “klientelistik makine” olarak AKP’nin merkezinde olduğu bir “rekabetçi otoriterliğin” yükselmesine kritik bir katkı yaptığı önermesinde bulunmaktadır.

Tebliğ zikredilen önermenin soruşturulmasına yönelik bir araştırma gündeminin oluşturulmasında aşağıdaki adımların izlenebileceğine işaret etmektedir: a) Türkiye’de siyasetin profesyonelleşmesi ile ilgili yazının kritik bir taraması, b) Siyasetin profesyonelleşmesine ilişkin göstergeler içeren birincil kaynakların tespit edilmesi ve taranması, c) Siyasetin profesyonelleşmesi süreçlerinin temel aktörleri olan kamuoyu araştırmacıları, siyasal danışmanlık şirketlerinin yöneticileri ve politikleşmiş medya profesyonelleri ile ulusal ve seçilmiş yerel düzeylerde mülakatların gerçekleştirilmesi, d) Siyaset profesyonelleri ile doğrudan temas halinde olan parti yöneticileri ile mülakatların gerçekleştirilmesi, e) Yerel ya da bireysel düzeyde belirli bir profesyonel kampanya faaliyetinin yürütülmesinin “etnografik duyarlılık” içeren bir gözleminin gerçekleştirilmesi.

Daha kuramsal ve karşılaştırmalı bir düzeyde ise bu araştırma gündemi, siyasetin profesyonelleşmesine ilişkin Batı demokrasilerine odaklanan kuramsal yazın ile eleştirel bir diyalog içinde, otoriter yönleri belirgin rekabetçi siyasal sistemlerde siyasetin profesyonelleşmesi olgusunun etkisini incelemeye yönelmektedir. Ayrıca bu araştırma gündemi güçlü klientelistik yönelimleri olan parti sistemlerinde siyasetin profesyonelleşmesinin aldığı temel biçimleri ve sergilediği sınırlılıkları da sorunsallaştırma amacındadır.

86. OTURUM

GIDA KRİZİNİN EKONOMİ POLİTİĞİ

Gıda Krizinin Toplumsal Cinsiyetle İlişkisi: Gıda Zincirlerinde Yer Alan Kadın Kooperatiflerindeki Kadınlar Üzerine Bir İnceleme

Işıl Servetoğlu

ODTÜ Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü

COVID-19 pandemisi büyük bir sağlık krizi olarak çağımıza damgasını vurmasına karşın hem pandemi sürecinde hem de sonrasında yaşanan çoklu krizler, yaşanan sorunların pandeminin çok ötesinde olduğunu kanıtlamıştır. Bu dönemde yaşanan çevre krizi, hemen hemen her ülkede görülen ekonomik gerileme ve krizler, kendini bir dizi toplumsal ayaklanma ile gösteren politik ve sosyal krizler, sorunun içinde yaşadığımız üretim ve bölüşüm sisteminden kaynaklandığını göstermiştir ve gelecekle ilgili kaygılara yol açmıştır. Özellikle Rusya-Ukrayna savaşı ile birlikte de gıdaya yönelik kaygılar iyice belirgin hale gelmiştir. İnsanın hayatta kalması için zorunlu olan gıdanın günümüz dünyasında ne kadar kırılgan hale geldiğini daha önceki gıda krizleri göstermiş olsa da II. Dünya Savaşından beri bu krizlerin derinliği ve yaygınlığı hiçbir zaman bu kadar büyük bir ölçüğe ulaşmamıştı. Elbette dünya için saydığımız bu durum Türkiye için de bir o kadar gerçek hatta belki çok daha somuttur. Artan gıda enflasyonu bunun en açık göstergesidir.

Peki bir zamanların görece kendini doyurabilen Türkiye'si nasıl oldu da şu an gıda krizini en derinden hisseden ülkülerden biri haline geldi ve nasıl bu krizin içinden çıkmayı başarabilir? Özellikle 1980lerden sonra neoliberal politikaların tarımda da etkisinin görülmeye başlanmasıyla birlikte tarımda dışa bağımlılık, tekelleşme, kırılganlık ve borçlanma arttı. Bunun sonucunda ise pek çok çiftçi tarım dışı gelir getirici aktivitelere yöneldiler. Ancak tarım dışı işlere yönelenlerin ve köyden kente göçenlerin çoğunluğunun erkek olması sebebiyle tarımsal üretim kadınlara bırakılırken üretilenlerin pazarlanması çoğunlukla erkek egemen olarak kaldı. Tarımın kadınlaşması, kadınların önüne konulan sosyoekonomik bariyerler ve yıkıcı neoliberal

politikalarla birleşince, Türkiye’de tarımın gerilemesi, gıda güvencesini yok eden bir kriz halini almıştır. Elbette ki bu durum sadece Türkiye için değil, gelişmekte olan ülkelerin neredeyse tamamı için geçerlidir. Bu sorun üzerine yoğunlaşan ‘La Vía Campesina’ gibi hareketler gıda krizinin çözümünü çiftçileri, kadınları ve yerel üretim pratiklerini merkeze alan bir gıda tedarik zincirinde görmektedirler. Buna rağmen Türkiye’de gıda tedarik zincirlerine toplumsal cinsiyet perspektifinden yaklaşan çalışmaların sayısı sınırlıdır. Türkiye’de kadınları merkeze alan topluluk temelli gıda zincirlerini araştırmak için kadın tarım kooperatiflerinden üreticiler ve tüketicilerle yapılan yarı yapılandırılmış derinlemesine mülakatlara dayanarak bu sunum, Türkiye’de gıda krizinin neoliberalizm ve ataerkil tarafından el ele nasıl inşa edildiğini anlatacak; buna paralel olarak da gıda krizinden çıkışın ancak kadınları merkeze alan topluluk temelli gıda zincirleri ile mümkün olabildiğini savunacaktır.

Anahtar Kelimeler: Gıda Krizi, Gıda Egemenliği, Gıda Güvencesi, Kadın Tarım Kooperatifleri

Gıda Rejiminin Neoliberal Dönüşümü Üzerine Üçlü Tartışma Tohum ve Bitki Genetik Kaynakları Örneği

Hatice Kırantepe

İstanbul Üniversitesi SBF Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler

1970’lerden itibaren uluslararası sistemi etkisi altına alan ve 1990’ların ortalarında Dünya Ticaret Örgütü’nün kurulması ile daha da belirginleşen neoliberal politikalar, gıda rejiminin neoliberal dönüşümü ve buna karşı gelişen muhalif hareketler arasında nasıl bir ilişki bulunduğu tartışmasını da beraberinde getirmiştir. Gıda rejimleri analizinin üç büyük ismi, Harriet Friedmann, Philip McMichael ve Henry Bernstein arasındaki “üçlü tartışma” adını vereceğim bu teorik tartışma, gıda rejimleri analizinin günümüzde de geçerliliğini koruyup korumadığı, bugünkü sistem içi gerilimlerin neler olduğu, ne tür mücadele ve çekişmelerle karşı karşıya olduğu ve üçüncü bir gıda rejimine geçilip geçilmediği ile gelecekteki olasılıklar üzerine yoğunlaşmakta ve halen süregelenmektedir.

Üçlü tartışma içerisinde her bir isim ayrı bir pozisyonu temsil etmektedir: McMichael, üçüncü bir gıda rejimine geçildiğini, bunun şirketleşmiş bir gıda rejimi olduğunu ve karşısında da muhalif güç olarak köylü hareketlerinin bulunduğunu savunmaktadır. Bernstein, neoliberal küreselleşme ile çok taraflı ticaretin ve şirketlerin kontrolü altındaki üçüncü bir gıda rejimine geçildiği noktasında McMichael’a katılsa da onun tarif ettiği biçimde bir köylülük kategorisinin varlığından söz edilemeyeceğini savunur. Teknolojik

gelişmelerle birlikte artan emek üretkenliğinin karşısında köylülüğe dönüş olası gözükmemektedir. Heterojen kimi muhalif hareketlerin bir “karşı-hareket” olarak tanımlanması noktasında da eleştirel ve karamsardır. Friedmann ise, olası bir üçüncü gıda rejiminin, ekolojik döngülerin dayattığı zorunluluklar dikkate alındığında toplumsal hareketlerin yükselen talepleri ve pratikleri doğrultusunda bunlardan sürekli olarak öğrenen ve öğrendiklerini de kendisine adapte eden bir yeşil kapitalizm içinden çıkabileceğini; ancak bu alanın hâlâ bir çekişme alanı olduğunu, birbirleri ile etkileşim halinde olan çok aktörlü, çok düzeyli, farklı olasılıklara açık kompleks bir yapı olarak analiz edilmesi gerektiğini savunmaktadır.

Bu çalışma, gıda rejimleri analizi içerisinde yukarıda bahsedilen teorik tartışmayı tarımsal gıda üretiminin biyolojik temelini oluşturan tohum ve bitki genetik kaynakları örneği üzerinden analiz etmeyi amaçlamaktadır. Bu amaçla, tohum ve bitki genetik kaynaklarının egemenliği üzerindeki neoliberal dönüşüm süreci ve bu sürecin etkileri incelenmiş; bu etkilere karşı ortaya çıkan uluslararası ve ulusal boyuttaki karşı hareket, farklı pratik ve söylemleriyle uluslararası örgütleri, devletlerin yasal düzenlemelerini, sivil toplumca geliştirilen inisiyatifleri kapsayacak şekilde örneklendirilmiştir. Çalışmanın bulguları, söz konusu çifte hareket içerisindeki karşılıklı ilişkinin Harriet Friedmann’ın yaklaşımını doğruladığı sonucuna ulaşmıştır.

Toprağa Dönüş, Ekofeminizm ve Kadın Çiftçiler

Evrin Yılmaz

Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü

Merve Kaya Şahin

Ankara Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü

Türkiye’de geçtiğimiz 20 yıllık süreçte ekonomik istikrarsızlıkların da etkisiyle kentlerden kırsal alanlara doğru bir tersine göç olgusunun gerçekleştiği görülmektedir. Dünyada tersine göç konusunda yapılan çalışmalar, kırsal alanlara yeniden yerleşimi motive eden nedenlerin başında yoksulluk sorunu ve tarımsal üretime dayalı bir yaşam tarzına sahip olma isteği olduğunu göstermektedir. Özellikle az gelişmiş ülkelerde yoksulluk sorununun geri dönüş göçü eğilimini arttırırken, gelişmiş ülkelerde ekolojik hareketlerin etkisiyle kırsal alanlara doğru tersine göçün ve ekolojik tarımsal üretim girişimlerinin yaygınlaştığı görülmektedir. Toprağa dönüş hareketinde, ekofeminist bir yaklaşımdan beslenerek doğanın, toprağın ve kadının sömürsü arasında ilişkisellik kuran kadın çiftçilerin etkinlikleri de giderek görünür hale gelmektedir. Türkiye’de ise kadınların toprağa dönüş

yapmasında etkili olan nedenler ve tarımsal üretim sürecindeki etkinlikleri hakkındaki bilgi oldukça sınırlıdır.

Bu bildiriye, Türkiye’de tersine göçle kırsal alanlara yerleşen kadınların temel motivasyonlarının sosyo-ekonomik ve politik temelleri, nitel bir saha çalışmasının verilerinden hareketle somutlaştırılmaya çalışılmıştır. Bildiriye sunulan saha verileri, Ankara’nın Beypazarı İlçesi’ne bağlı köy mahiyetinde olan mahallelerde yapılmış gözlem ve kadın çiftçilerle yürütülen derinleşmesine görüşmelere dayanmaktadır.

Yapılan saha çalışmasının verileri, kadınların toprağa dönüşünde hem yoksulluk probleminin hem de ekolojik duyarlılıkların etkili olduğu melez bir nedensellik ilişkisi olduğunu ortaya koymaktadır. Bir yanda sosyo-ekonomik problemlerin etkisiyle belirginleşen tarımın feminizasyonu eğilimi ve diğer yanda ekofeminist bir yaklaşımdan ilham alan ekolojik üretim girişimlerinin canlandırıldığı; kadınların toprağa dönüş süreci ve yeniden köylüleşme olgusu bağlamında aktif bir rol üstlendiği görülmektedir. Araştırma, kadın çiftçilerin ekolojik sorunları ve yaşadıkları yoksulluk problemini, polikültür tarım uygulamaları ve organik gıda üretimiyle çözmeye çalıştıklarını; ekolojik tarım uygulamalarının, doğa ve kadınlar üzerindeki ataerkil tahakküm ve sömürü problemini birlikte çözmek için kullandıkları bir strateji haline geldiğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Tersine göç, toprağa dönüş hareketi, tarımın feminizasyonu, ekofeminizm, organik üretim.

Pandemi Sonrası Kentsel Gıda Alanında Çeşitlenen Ekonomiler

Aybala Ertekin

Galatasaray Üniversitesi Siyaset Bilimi Bölümü

Cemil Yıldızcan

Galatasaray Üniversitesi Siyaset Bilimi Bölümü

Bu bildiri, Covid-19 pandemisinin getirdiği özgül koşullar altında kent ölçeğinde tarım-gıda alanındaki ekonomik çeşitlilikleri (diverse economies) ortaya koyacaktır. Bulgular, İstanbul ili özelinde gıda üretim, tüketim ve dağıtım süreçlerine dahil olan inisiyatiflere odaklanan bir nitel saha çalışmasına dayanmaktadır. Ekonominin performatif ontolojisinden hareketle bu çalışma, makro kuramsal çözümlerinin odağının dışında kalmış mevcut toplumsal pratiklerin ve ekonomik aktivitelerdeki çeşitliliğin daha geniş ve kapsayıcı bir çerçevesini sunmayı amaçlamaktadır.

Covid-19 pandemisi gıdaya erişim konusunu sorgulamayı daha acil kılan güncel bir gelişme olmuştur. Pandemiye yalnızca küresel planda kapitalizmin hâkim bir biçimi olarak neoliberalizmin başa çıkmak zorunda olduğu bir kriz olarak değil de bizatihi onun krizi olarak gören pek çok çalışma, günümüz toplumlarındaki mevcut birikim, üretim ve paylaşım ilişkileri ile pandemi ve onun yıkıcı toplumsal etkileri arasındaki ilişkiye dikkat çekiyor. Pandemi birey, grup ve topluluk düzeyinde hali hazırda neoliberal politikaların gıda krizi başta olmak üzere neden olduğu pek çok güvenlik açığına derinleştirdi ve bunlara yenilerini ekledi. Bu koşullar altında toplumsal yaşamın farklı alanlarında, farklı örgütsel biçim ve ölçeklerde, gönüllülük, karşılıklılık, toplumsal kapsayıcılık, demokrasi, adalet, ekolojik sürdürülebilirlik ve benzeri konular üzerinde farklılaşmış vurgularla ortaya çıkan girişimlerin oynadığı sosyo-politik rolün öneminin arttığı söylenebilir.

Pandeminin piyasa mekanizmalarını felce uğratan ve özellikle devletlerin devlet dışı aktörlere aktardıkları bazı rol ve sorumlulukların sahipsiz kalmasıyla sonuçlanan yönetim krizinde bu araştırmaya konu olan gıda alanındaki aktörlerin kurumsal, işlevsel ve etik değerlerde sergilediği çeşitliliklerin toplumsal dayanıklılığın/sürdürülebilirliğinin inşası konusundaki rolleri tartışılacaktır.

87. OTURUM

TÜRKİYE'DE GAZETECİLİK EĞİTİMİ: SINIRLAR, BEKLENTİLER, ARAYIŞLAR

İletişim Eğitiminde Güncel Sorunlar ve Tartışmalar: Bir Literatür İncelemesi

Özgün Dinçer

Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi

Bu çalışma, son dönemde hem dünyada hem Türkiye'de iletişim eğitime yönelik artan akademik ilgiden yola çıkarak, Türkiye'de iletişim eğitimi üzerine oluşan akademik literatürü incelemektedir. İletişim eğitiminin nasıl olması gerektiğine yönelik tartışmaların tarihi, iletişim eğitiminin kendisi kadar eski olmakla birlikte, bilgi ve iletişim teknolojilerindeki son dönemdeki gelişmeler ve ayrıca yükseköğretimdeki kitleselleşme eğilimlerinin ortaya çıkardığı istihdam sorunu, bu alandaki tartışmaların hem uluslararası hem de ulusal düzeyde yeniden gündeme gelmesine vesile olmuştur. Bu açıdan uluslararası literatürde iletişim eğitime ilişkin olarak ele alınan konu başlıklarının ve işaret edilen sorunların büyük ölçüde yeni teknolojiler ve beraberine dönüşen yeni iletişim ortamında mezunların ne tür bilgi ve yetkinliklere sahip olması gerektiği ile medya sektöründe mezunların istihdam sorunu etrafında şekillendiğini görmek mümkündür.

Çalışma buradan yola çıkarak Türkiye'deki akademik literatürde iletişim lisans eğitimine dair tartışılan temel sorunların neler olduğunu, alanda öne çıkan konuları ve bunların nasıl tartışıldığını incelemektedir. Bu doğrultuda TR Dizin'de, iletişim eğitimi anahtar kelimesiyle yapılan aramada sosyal bilimler alanında yer alan ve Türkiye'deki iletişim lisans eğitimine ilişkin yapılmış yayınlar ele alınmaktadır. Araştırmada niteliksel meta analiz yöntemi kullanılmış, makaleler ele aldıkları sorunlar çerçevesinde kategorize edilerek, öne çıkan problemler ve yaklaşımlar ekseninde incelenmiştir. Bu çalışma, Türkiye'de iletişim eğitime ilişkin bilimsel bilgi üretiminin yapısına ışık tutmak ve bu alandaki üretimin hangi yönelimler, yaklaşımlar ve sınırlarla gerçekleştirildiğini gözlemlemek bakımından önemlidir.

Anahtar Kelimeler: İletişim, İletişim Eğitimi, Yeni Medya, Yükseköğretim, Lisans Programları

Gazetecilik Öğrenimi Adayları ve Barajsız Üniversite Yerleştirme Sınavı Uygulaması

Tuğrul Çomu

ODTÜ Bilim İletişimi Grubu

Yükseköğretim kurumlarının yaygınlaşması ve daha çok birey için ulaşılabilir olması, “yükseköğretimde kitleselleşme” olarak kavramsallaştırılmaktadır. Yükseköğretimde kitleselleşmenin dünyada 1950’lerden itibaren yaygınlaşan bir eğilim olduğu söylenebilmektedir. Türkiye’de de yükseköğretimin kitleselleşmesi 1970’lerde başlamış ve aşamalar halinde üniversite sayısı arttırılmıştır. 2006 yılında açılan yeni üniversitelerle birlikte Türkiye’de üniversite bulunmayan il kalmamış, “her ile bir üniversite” düşüncesi tam olarak gerçekleştirilmiştir. Türkiye’de üniversite sayısının arttırılmasındaki temel motivasyon, bölgesel kalkınma ve ekonomik gerekçeler olmuştur. 2022 yılı itibariyle Türkiye’de toplam 131 devlet üniversitesi bulunmaktadır. Üniversitelerdeki kontenjanların, sınava başvuran aday sayısına oranı merkezi sınav uygulamasının başladığı 1974 yılında yüzde 18,5, 1990 yılında yaklaşık yüzde 20 olurken, kitleselleşme politikalarına paralel olarak zamanla artmış ve 2010’lardan itibaren yüzde 50’lere ulaşmıştır. Öte yandan özellikle daha genç, görece yeni kurulan, henüz fiziksel imkanların yanı sıra buldukları şehirde sosyal ve kültürel imkanları da yeterince oluşturulmamış üniversitelerde çok sayıda kontenjan boş kalmıştır. Bu durum, adayların farklı üniversitelerdeki aynı bölüme yerleşme puanlarında “uçurum” olarak tanımlanabilecek farkların ortaya çıkmasına sebep olmaktadır.

Yükseköğretim Kurulu (YÖK), 11 Şubat 2022’de duyurduğu kararıyla, uzun zamandır var olan üniversite yerleştirme sınavında baraj puan koşulunu kaldırmıştır. Söz konusu karar, gerek üniversitelerdeki öğretimin, gerekse öğrencilerin niteliği açısından mevcut “uçurum”u derinleştirebilecek olması nedeniyle eleştirilse de 2022 yılında yapılan üniversite yerleştirme sınavlarında uygulanmaya başlanmıştır. 2021 yılında yapılan ve baraj uygulaması olan son üniversite yerleştirme sınavlarında adayların, birinci aşama sınav olan Temel Yeterlilik Testi’nde yüzde 32’si, ikinci aşama sınav olan Alan Yeterlilik Testi’nde ise sayısal alanda yüzde 58’i, eşit ağırlık alanında yüzde 52’si, sözel alanda ise yüzde 40’ı barajı geçememiş, dolayısıyla herhangi bir yükseköğretim programına yerleşememiştir.

Bu bildiri kapsamında, Türkiye’deki 33 devlet üniversitelerinde bulunan gazetecilik lisans programlarına öğrencilerin yerleşmesinde, köklü üniversiteler ile genç üniversiteler ve Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Endeksi’ne göre daha gelişmiş şehirlerde bulunan üniversiteler ile daha az gelişmiş şehirlerde bulunan üniversiteler arasında ortaya çıkan puan farkları incelenecektir. Çalışmada, 2020, 2021 ve 2022 yılına ait YÖK ATLAS verileri ile ÖSYM tarafından açıklanan aday puan dağılımları dikkate alınarak betimsel

analiz yöntemi kullanılacaktır. Böylelikle hem üç yılda ortaya çıkan değişim açıkça görülebilecek, hem de YÖK'ün baraj kararının gazetecilik programı özelinde "boş kalan kontenjan" konusunda yarattığı fark somutlanacaktır. Bu ekseninde söz konusu durumun gazetecilik eğitiminde yaratabileceği güncel ve geleceğe dönük sorunlar tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Yükseköğrenim, İletişim, Gazetecilik Bölümleri

Türkiye’de Dijital Gazete Yöneticilerinin Gazetecilik Mezunlarından Beklentileri: Mesleki Bilgi ve Beceriler Üzerine Bir Araştırma

A. Sevtap Demir

Yozgat Bozok Üniversitesi İletişim Fakültesi

Tolga Çolak

Yozgat Bozok Üniversitesi İletişim Fakültesi

Bu çalışma Türkiye’deki dijital gazete yetkililerinin gazetecilik bölümü mezunlarından beklediği mesleki bilgi ve becerilerin neler olduğunu ortaya koymayı amaçlamakta ve bu kapsamda bir saha araştırmasına dayanmaktadır. Gazetecilik alanıyla ilgili en önemli tartışmalardan biri, bu bölümden mezun olan öğrencilerin sektördeki istihdam oranlarının oldukça düşük olmasıdır. Bu nedenle çalışma, ders müfredatlarının beklentilerle ne kadar uyumlu olduğunun belirlenmesi ve gazetecilik bölümü mezunlarının sektörde istihdam olanaklarının ne ölçüde mümkün olabileceğini sorgulamaya açmaktadır. Bu çerçevede sektörün gazetecilik eğitiminden beklentilerinin nitelikleri, mesleki bilgi ve becerilere dönük değerlendirmeleri ve dijitalleşme sürecinde bu alanda yaşanan değişimlerin boyutları tartışılacaktır.

Nitel araştırma deseni üzerinde yapılandırılmış çalışmanın bulguları, İstanbul ve Ankara’daki dijital gazete yetkilileri ile gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış yüz yüze derinlemesine görüşmelere dayanmaktadır. Literatürde Türkiye’deki iletişim fakültelerinde verilen eğitimin niteliği ile ilgili ve iletişim fakültesi mezunlarının istihdam sorunları ile ilgili oldukça fazla çalışma olmasına karşın, sektörün bu fakültelerden mezun olanlarda aradıkları bilgi ve becerileri net olarak ortaya koyan çalışmaların sayısı oldukça azdır. Bu bakımdan bu çalışmanın, söz konusu alandaki bilgi birikimine bir katkı sunacağı düşünülmektedir. Çalışmada ayrıca, gazetecilik alanında yaşanan dijitalleşmenin, gazetecilik mesleğiyle uğraşan ya da uğraşacak kişilerin sahip olması gerekli temel mesleki donanımları dönüştürdüğü de varsayılmaktadır. Bu nedenle her geçen gün yenilenen ve değişen gazetecilik endüstrisinde istihdam edilecek gazetecilerde aranan özelliklerin

güncel bir biçimde belirlenmesi ve bunun bizzat sektörde yer alan yöneticilerle yapılan görüşmelerle ortaya konulması önemli görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Gazetecilik Eğitimi, Gazetecilik Bölümleri, Dijital Gazeteler

Türkiye’de Akademi Dışı Gazetecilik Eğitimleri: Sivil Toplum Kuruluşları Üzerine Bir İnceleme

Çağrı Kaderoğlu Bulut

Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi

Bu çalışma Türkiye’de sivil toplum alanında sürdürülen gazetecilik eğitimlerini incelemektedir. Son yıllarda gazeteciliğin ekonomik, siyasal, toplumsal, mesleki ve teknolojik boyutlarda hızlı bir dönüşüm geçirmekte olduğu sıklıkla vurgulanmaktadır. Bu dönüşüm neoliberal koşullarla derinleşen güvencesizliğin, ağır siyasal otoriterleşmenin ve dijitalleşmenin getirdiği yeni olanakların bir bileşkesi olarak ifade edilebilir. Bu dönüşüm haber üretme pratiklerini ve gazetecilik biçimlerini etkilediği kadar Türkiye’de gazetecilik yapabilmeyen koşullarını ve mecralarını da önemli ölçüde değiştirmiştir. Gazetecilikte yeni ihtiyaçları, yönelimleri ve arayışları gündeme getiren bu süreçte, üniversitelerdeki mevcut gazetecilik eğitimlerinin kapsamı ve yeterlilikleri de tartışmaya açılmış, gazetecilik eğitimlerinde üniversite dışına doğru ciddi bir genişleme gerçekleşmiştir.

Bu genişleme özellikle sivil toplum kuruluşlarının yürüttüğü gazetecilik eğitimleriyle somutlaşmaktadır. Günümüzde üniversite dışı kurumlar tarafından yürütülen gazetecilik eğitimlerinin giderek arttığı ve yeni bir kurumsal form kazanmakta olduğu belirtilebilir. Bu noktada söz konusu alanın incelenmesi ve bilgisinin üretilmesi önem kazanmaktadır. Bildirinin amacı sivil toplum alanındaki gazetecilik eğitimlerinin temel örüntülerini, benzerliklerini ve farklılıklarını serimlemek, bu eğitimlerin toplumsal bağlamını, eğilimlerini ve amaçlarını incelemektir. Sivil toplum alanında yürütülen gazetecilik eğitimlerinin Türkiye’de ifade özgürlüğü, gazetecilik mesleği ve sivil toplum faaliyetleri çerçevesinde nasıl konumlandırıldığı ve eğitimlerin olanaklarının ve sınırlılıklarının neler olduğu tartışmaya açılmaktadır. Çalışmada Ankara, İstanbul, İzmir ve Diyarbakır olmak üzere toplam dört ilden en az iki yıldır düzenli olarak gazetecilik eğitimi veren dokuz kuruluş incelenmektedir. Bu inceleme kuruluşların faaliyetlerine, internet sitelerine, yayınladıkları raporlara ve kurumlarla gerçekleştirilen sistematik olmayan gözlemlere dayanmaktadır. Türkiye’de sivil toplum alanındaki gazetecilik eğitimlerine ilişkin çalışmalar oldukça azdır. Bu çalışmanın gazetecilik eğitimi alanındaki tartışmalara ve bilgi üretimine bir katkı sunması umulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İletişim, Gazetecilik Eğitimi, Sivil Toplum

KAPİTALİST DEVLETİ TARİHSELLEŞTİRMEK

Simon Clarke Anısına: Kapitalist Devleti Tarihselleştirmek

Devletlerin dünya çapında farklı içeriklerle de olsa eş zamanlı gerçekleşen neoliberal dönüşümü, 2010'lara kadar Marksist devlet çözümlerinde kapsamlı olarak sorgulandı. Bu çözümler, 1990 sonrasında damgasını vuran küreselleşme ve demokratikleşme savlarının aksine, sermayenin giderek daha fazla disiplini altına giren dünya devletlerinin aynı zamanda nasıl otoriter bir dönüşüm içine girdiğinin ve bunun özellikle Batılı Keynesçil refah devleti uygulamalarından nasıl bir kopuş anlamına geldiğinin ortaya konması açısından çok önemliydi. Marksist devlet çözümleri, 2010 sonrasında Trump, Bolsonaro, Orban, Erdoğan gibi iktidarlara tanımlanagelen yeni otoriterleşme dalgasını, 2008 küresel kapitalist krizi nedeniyle derinleşen sınıfsal çelişkiler ve rıza-zor dengesinin giderek zor lehine yeniden tanımlanması bağlamında sorgulamaya devam ettiler. Bu dönemde Türkiye'de, Macaristan'da ya da ABD'de gündeme gelen özelleşmiş ve kişiselleşmiş devlet pratikleri, bu sürecin bir parçası olarak düşünülse de, daha çok bu ülkelerin tarihsel özgüllükleri içinde anlaşılması gereken istisnai dinamikler olarak yorumlandı.

Bu panel, ülkelerin tarihsel özgüllüklerinin devlet çözümleri açısından önemini yadsımadan ancak bu düzeydeki bir çözümlenin ötesine geçerek, dünyanın farklı coğrafyalarında eş zamanlı olarak ortaya çıkan bu tür değişimlerin kapitalist devletin kabaca "modern burjuva" olarak tanımlanabilecek dünya-tarihsel içeriğinde köklü bir dönüşümün ifadesi olarak düşünülüp düşünülmemeyeceğini tartışmaya açmayı amaçlamaktadır. Panelde bir araya getirilen bildiriler, devlet-sermaye, devlet-emek ilişkilerinde 1980'lerden bu yana yaşanan neoliberal değişimlerin 2010'larla

birlikte kapitalist devletin “maddi kurumsallığında” ne tür gerilimlere neden olduğu sorusunu, kuramsal ve tarihsel olarak, devletin farklı kurum ya da uygulamalarına odaklanarak ve doğrudan ya da dolaylı olarak Türkiye’den esinlenerek sorgulamaya çalışacaktır.

Marksist Devlet Kuramlarının Sessizliği: Modern Burjuva Devlet

Pınar Bedirhanolu

ODTÜ, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Bu çalışma, devletin toplumsal bir ilişki biçimi olduğu temel önermesinden yola çıkarak, kapitalist devlet biçiminin, kapitalizmin tarihsel gelişimi içinde sermaye-emek ilişkilerinde yaşanan uzun dönemli değişimlere paralel olarak farklı uzun-dönemli içerikleri içinde kavranabileceğini ileri sürecektir. Kapitalist devletin farklı ülkelerde aldığı farklı tarihsel özgül içeriklerin ötesinde ve bunları ortak kesen bir biçimde tarihselleştirilmesi çabası olarak tanımlanabilecek bu kavramsal sorgulamada, “modern burjuva” devlet biçimi kapitalist devletin bir başka ifadesi değil, kapitalist devletin tarihte aldığı özgül bir biçim olarak tartışılmaya çalışılacaktır. Çalışma, bu çerçevede ilk olarak Marksist devlet kuramlarının, “modern burjuva” devleti tartışacak analitik araçlara sahip olmakla birlikte, bu araçları bu tür bir tarihsel sorgulama için bugüne kadar işe koşmadığına dikkat çekecektir. Devletlerin kamusal-kurumsal içeriğinde dünya ölçeğinde eş zamanlı olarak yaşanan dönüşümleri kavrayabilmek için bu tür bir sorgulamanın elzem olduğunun altını çizecek olan bu çalışma, daha sonra kapitalist devletin tarihsel gelişiminde Fransız Devrimi ile yaşanan modern burjuva kırılmanın önemine dikkat çekecektir. Çalışmanın temel savı, günümüzde dünyanın farklı ülkelerinde eş zamanlı olarak yaşanan “otoriterleşme” süreçlerinin kısa dönemli değil, dünya-tarihsel bir bakış açısıyla çözümlenmesi gerektiği ve bugünkü küresel siyasi krizin arkasında, modern burjuva devlete ulusal, eşit vatandaşlığa dayalı kurumsal içeriğini kazandıran sınıfsal gerilimlerin geçmiş iki yüzyıl içinde sermaye lehine köklü bir biçimde çözümlenmesinin ve yeniden tanımlanmasının bulunduğuudur.

Modern Burjuva Devletin Kişiliği ve Sorumluluğu Meselesi: Tarihsel ve Kuramsal Bir Tartışma

Oya Aydın

Oxford Üniversitesi

Günümüzde küresel ölçekte devlette yaşanan neoliberal dönüşümün, genel kamu hukuku açısından ele alınması, modern liberal devlet kuramının en önemli meşruiyet aracı olan “hukuka tabii siyasi iktidar” iddiasındaki gerilimin ve gerilemenin nedenini anlamak açısından son derece önemlidir. “Hukuk devleti” iddiasının kamu hukukunun tarihsel olarak kurucu dinamiği sayılan devletin sorumluluğunun da özlü ifadesi olduğu dikkate alındığında, hukuk devleti etrafındaki güncel gerilimlerin, modern devletin Avrupa’daki şekillenışı sürecinde ortaya çıkan “devletin tüzel kişiliği” kurgusunun uzun dönemli tarihsel tanımlanışı içinde yeniden düşünülmesi ufuk açıcı olacaktır.

Bu tür bir tarihsel sorgulama yapmayı hedefleyen bu çalışmada, devlet faaliyetinin gerçek sahibinin belirlenemediği gayrişahsî bir siyasi iktidar modelinde, failin/egemenin belirsizliğini ve anonimliğini ortadan kaldırmadan hukuk devleti ilkesine göre düzenlenen ve yaptırımı esas alan sorumluluk modelinde yaşanan krizin, hukuk devleti ilkesinin eksik uygulanması veya hiç uygulanmamasından kaynaklandığı savlarının sadece eksik değil, yanıltıcı olduğu ileri sürülecektir. Zira, hukukun egemenliğinde, egemenliğin kullanımı sonucu meydana gelen ihlallere karşı kendisini hukukun kapısında bulan mağdurun ikilemi esasen modern liberal devlet kuramının da temel ikilemlerinden biridir.

2000’li Yıllarda Türkiye’de Orman Topraklarının Ticarileştirilmesi ve Özelleştirilmesi: Devletin Toprakla Kurduğu İlişkinin Dönüşümü

Melek Mutioğlu Özkesen

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

2000’li yıllarda Türkiye’de Hazine’ye tescil edilerek ya da kullanım ve/veya tahsis amacı değiştirilerek çeşitli projelere ve yatırımlara tahsis edilebilir hale gelen ve böylece kullanım tasarrufu piyasalaştırılan kaynakların en başında ormanlar gelir. T.C. Anayasası’nın 169. maddesine göre, ormanlar devlet gözetimindedir; devlet ormanlarının mülkiyeti devrolunamaz, mülk edinilemez, *kamu yararı* dışında irtifak hakkına konu olamaz. Dolayısıyla, ormanların devlet tasarrufu ve ortak kullanım varlığı/müşterek olmaksızın çıkıp gerçek bir kişi ya da şirketin özel mülkü haline gelmesi ya da

kullanım tasarrufunun özelleştirilmesi ve/veya piyasalaştırılması anayasal müdahaleyi gerektiren süreçlerdir. Oysa, Türkiye’de 1950’lerde başlayan ve 2000’li yıllarda sayısı gittikçe artan yasal müdahaleler neticesinde ormanlar, hem mülkiyet hem de kullanım tasarrufu açısından gözle görülür şekilde ticarileştirilmektedir.

Bu çalışma, Türkiye’de devletin toprakla kurduğu ilişkinin ve buna bağlı olarak toprak üzerindeki örgütlenme biçimlerinin dönüşümünü orman topraklarının tasarrufu ve mülkiyet rejimi üzerinden incelemektedir. Bu çerçevede, Türkiye’de ticarileşme ve özelleştirmeye konu olan orman topraklarının tasarrufunun ve mülkiyet rejiminin hangi yasal düzenlemelere başvurularak ve hangi mekanizmalar yoluyla dönüştürüldüğü, bu dönüşümün 1930’lardan başlayarak kurulan orman mülkiyet rejimi bağlamında ne anlama geldiğini ve bu sürecin küresel ölçekli sermaye birikim dinamikleriyle nasıl belirlendiğini sorgulamaktadır. Çalışmanın temel savı, 2000’li yıllarda Adalet ve Kalkınma Partisi iktidarı altında yapılan yasal değişikliklerin, Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren kurulan orman rejiminde köklü bir değişim anlamına geldiği, dolayısıyla bunların devletin neoliberal dönüşümünün ötesinde devletin toprak üzerindeki örgütlenme biçimlerinde uzun erimli ve niteliksel bir dönüşümü işaret ettiğidir.

Yeni Türkiye’nin Ordusuna 19. Yüzyıl Devrimlerinden Bakmak

Ahmet Akkaya

ODTÜ, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü

2016 sonrasında Türkiye’de silahlı kuvvetlerin kurumsal yapısında yapılan köklü değişiklikler askeri vesayet rejimine son verme iddiası ile gerçekleştirilmiş olsa da, sürece eşlik eden otoriter dönüşümler bu değişikliklerin silahlı kuvvetlerin sivil ve demokratik denetimini sağlandığı sonucuna varmayı güçleştiriyor. Nitekim, meclisin yetkilendirilmesini dışarıda bırakıp, cumhurbaşkanlığının silahlı kuvvetler üzerindeki yetkilerini güçlendiren ve silahlı kuvvetlerin kullanımı konusunda sadece cumhurbaşkanlığını yetkilendiren bu düzenlemeler ile cumhurbaşkanının başkomutanlığının artık meclisten bağımsız kullanılan fiili bir başkomutanlık olduğunu söylemek mümkün.

Bu çalışma, gerçekleştirilen bu düzenlemeleri modern ordunun tarihsel gelişimi içerisinde yorumlamaya çalışacaktır. Bu amaçla, toplumsal ve siyasal süreçlerin bir ürünü ve toplumsal mücadelelerin bir alanı olarak ele alınacak modern ordunun, teknolojik ilerlemeler ile değil 19. yüzyıl Avrupa’sının devrim-karşı devrim dinamiğinde silahlı kuvvetlerin

kullanımına nasıl karar verileceği, silahlı kuvvetlerin insan gücünün nasıl sağlanacağı ve silahlı kuvvetlerin aidiyetinin nerede olacağı soruları ile çerçeveselenen meclisin ordusu-hükümdarın ordusu çatışmaları içinde geliştiği savunulacak, bu çatışmanın Osmanlı-Türkiye bağlamındaki seyri takip edilecektir. Fiili başkomutanlığın imparatorluk dönemlerine ve Avrupa'daki karşı devrimlerin düzenlemelerine benzerliklerini de hatırlatacak olan çalışmada, 2016 sonrasındaki bu dönüşümün ve buna bağlı uygulamaların günümüzün süreklileşen savaşları içine ne anlama geldiği ve 2016 öncesine hakim anlayıştan bir kopuş anlamına gelip gelmediği tartışmaya açılacaktır.

